

43
7 E
15

EXPOSITIO
Litteralis & Moralis
SANCTI
EVANGELII
JESU CHRISTI
SECUNDUM
QUATUOR EVANGELISTAS,
AUCTORE R. P.
FR. NATALI ALEXANDRO.

Ordinis Fratrum Prædicatorum, in ſacra Facultate Pariſienſi
Doctore, & emerito Theologiæ Profeſſore.

TOMUS SECUNDUS.

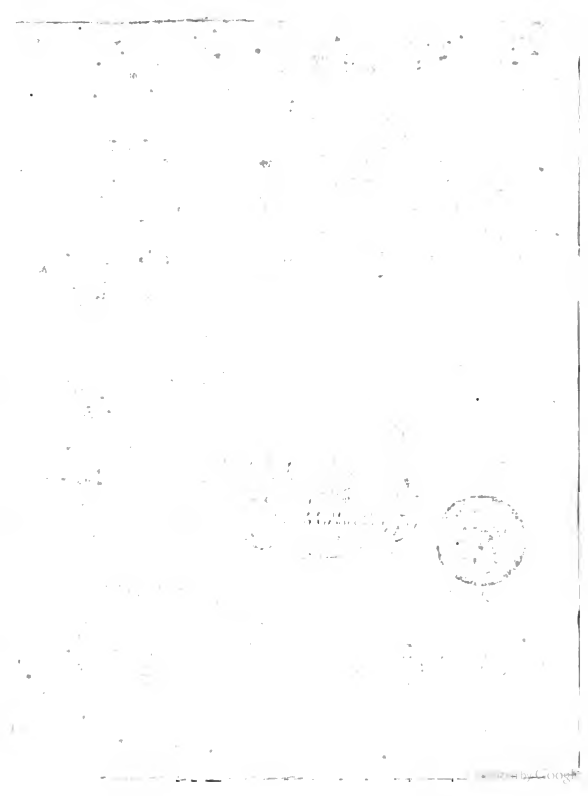

PARISIIS, & denuò NEAPOLI MDCCXLI.

Ex Typographia Valeriana.

Expenſis Berardini Geſſari.

SUPERIORUM PERMISSU.

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EVANGELII SECUNDUM MATTHÆUM.

CAPUT XII.

Sensus Litteralis.

I. *IN illo tempore abiit Jesus per sata Sabbato : Discipuli autem ejus esurientes cœperunt vellere spicas , & manducare .* Sabbatum ibi propriè sumitur pro die septima hebdomadæ , quo non solùm prohibita erant servilia opera , sed & ciborum præparatio . Dicitur autem à S. Luca *Sabbatum secundò primum* . Cujus verbi notio suo loco explicabitur . Cùm ergo Jesus per sata ambularet , ejus discipuli fame urgente , quòd præ concursu populi cibos pridie parare non potuissent , spicas vellere cœperunt , quod jure Judaico in agris alienis licebat : iisque manu contritis vescebantur . Spicas confricare Judæis opus famulum erat : Unde Pharisæi , qui carpendi potiùs , quàm discendi causa Christum sequebantur , dixerunt ei : *Ecce , Discipuli tui faciunt quod non licet facere Sabbatis* . Magistrum obliquè carpunt , cùm discipulorum factum reprehendunt : quasi dicant ; Itane doces discipulos tuos colere & observare diem Sabbati , prout Lex jubet ? Discipulis , non Christo id improperasse Pharisæos , S. Lucas refert . *Quidam autem Pharisæorum* , inquit , *dicebant illis : Quid facitis , quod non*

Exod. 35. 3. Luc. 6. Deut. 23. 25. Maimonides, Scabb. c. 8.

licet in Sabbatis ? Sed nulla est inter utrumque Evangelistam discrepantia: & Christo enim & discipulis id exprobrarunt : vel quod Magistro dixerunt de facto discipulorum , ipsismet exprobratum videbatur . Discipulorum autem suorum defensionem suscipiens Dominus , ex circumstantiis ostendit, factum illorum , sententia Legis non comprehendi.

II. *At ille dixit eis : Non legistis , quid fecerit David , quando esuriit, & qui cum eo erant ? Quomodo intravit in domum Dei , & panes propositionis comedit , quos non licebat ei edere , neque his qui cum eo erant , nisi solis Sacerdotibus ?* Argumento quadruplici discipulorum suorum innocentiam Christus vindicat . Primum petit à necessitate , quæ violantes legem à peccato excusat ; quod non solùm in humanis Legibus , sed & in divinis locum habet , ejus nempè generis quod non natura justum est , sed constitutione , seu quod non ad legem naturæ , sed ad legem positivam pertinent , Ritus , aut Instituta civilia spectantem . Ostendit igitur Pharisæos , qui de scientia legis gloriabantur , mentem sensumque legis assecutos non fuisse . Discipulos suos necessitate stimulantis famis compulsos , vulsisse & confricuisse spicas : id proinde ipsis vitio iniquè verti à Pharisæis. Non minus enim ipsos excusari necessitate quàm David excusatus sit , urgente necessitate , panes coram Domino propositos comedens , quorum tamen esus solis Sacerdotibus & Le-
Marci 2. 25. Levit.24. 9. vitis licebat . *Non legistis* , non attenditis , *quid fecerit David* , quando esuriit , ipse & qui in ejus erant comitatu ? David , vir ille juxta cor
1.Reg.21. Dei , quem reprehendere hac de re non audetis , cùm Nobem Sacerdotalem urbem accepisset , ingressus est in atrium Tabernaculi , quod ibi tunc erat , (Arca Dei interim deposita Cariathiarim , in domo Abinadab) panes sanctos ab Achimelech Sacerdote acceptos ipse cum suis comedit . *Panes propositionis* dicuntur , id est , coram Domino propositi , duodecim numero in Tabernaculi parte Septentrionali , ante faciem seu conspectum Arcæ,
Levit.24.5.6. quæ præsentiam Domini significabat . Unde & *Panes facierum* , juxta Textum Hebraicum appellantur . Panem autem coram Domino jugiter propositorum mystico numero , significabatur , duodecim Tribus Israel à Deo ali . Hic suboritur difficultas , qua ratione hic dicatur , *David , & qui cum eo erant* ; cui dixit Achimelech , *Quare tu solus , & nullus est tecum ?* Sed facilis est responsio : & verba Achimelech cum Christi verbis nullo
1. Reg. 21. 2. negotio concilientur . Solus ibi fuisse dicitur David , quia comites alibi substiterant , quibus panes dedit , quos tamen solus accepit . *Nam & pueris* , inquit , *condixi in illum & illum locum* . Primum igitur istud fuit Christi , ad innocentiam Discipulorum tuendam , ex sacris litteris sumptum argumentum : In pari causa jus idem esse oportet : Lex de observantia Sabbati , & lex de sanctis panibus non edendis , ambæ sunt rituales : David , ejusque comites pari necessitate pressi , qua nunc Discipuli mei premuntur , fecerunt contra verba legis de panibus propositionis , neque tamen contra legis mentem fecisse censentur : Neque ergo Discipuli mei hoc facto quidquam contra legis sententiam commiserunt .

III. *Aut non legistis in Lege , quia Sabbatis Sacerdotes in Templo Sabbatum violant , & sine crimine sunt ? Dico autem vobis , quia Templo major est hic* . Altero argumento à minori ad majus , pariter ex Scripturis sum-
S. Hieron. in hunc loc. pto , Christus Discipulorum suorum innocentiam tuetur . Lex de observantia cultuque Sabbati eam recipit interpretationem , ut non obstet operibus Templi : nam Sacerdotes in Templo ea opera exercent , quibus secundum se spectatis , & lege secundùm sonum verborum dumtaxat considerata , violari Sabbatum censeretur ; opera enim famula sunt , scilicet comportatio ligno-

lignorum, mactatio & excoriatio victimarum, ignis accensio, circumcisio, &c. Et tamen id ipsis nemo vitio vertit, quia hæc opera ipsis ab eodem Legislatore Deo præscripta sunt, & imperata etiam Sabbatis. Excusantur, inquam, à crimine, Sabbatum specie tenùs violando, quia Sacerdotali ministerio funguntur. Multò magis igitur & potiori jure Discipuli mei vellendo & manibus comprimendo spicas, ut sedata fame præceptum sibi ministerium in prædicatione Regni Dei, mihi qui major sum, dignior, sanctiorque Templo, utpotè Templi Dominus, exhiberent, irreprehensibiles sunt. *Dico autem vobis, quia Templo major est hic*. Quibus verbis, & majorem Templo locum esse docet, qui Dominum Templi teneat. Num. 28. 9.

IV. *Si autem sciretis, quid est: Misericordiam volo, & non sacrificium; nunquam condemnassetis innocentes*. Tertium argumentum, quo Christus Discipulos à Pharisæorum accusatione defendit, sumitur ex loco de contrariis legibus. Quoties leges contrariari videntur, ita ut utraque simul observari non possit, servanda est lex potior: Lex porrò quæ misericordiam & charitatem præcipit, ea lege potior est, quæ ad Ritus pertinet: Deus enim per Oseam dixit, *Misericordiam volo, & non sacrificium*; id est, Misericordiam magis probo, quam sacrificium, & quemlibet cultum externum. Ad Discipulos meos fame laborantes prohibere, ne per sata ambulando spicas avellerent, & confricarent ad sedandam famem, contrarium esset charitati & misericordiæ: & ipsi dimittendo vel interrumpendo ministerium sacrum salutis animarum, & prædicationis verbi, in quo mihi cooperantur, ut necessarios cibos pridie pararent, ad legem Sabbati accuratiùs observandam, postposuissent legem charitatis & misericordiæ legi rituali & cultui externo: sententiam igitur Legis secuti non fuissent. Id si vos attenderetis, ò Pharisæi, non damnaretis innocentes. Si misericordiam comprobastis Achimelech, eò quòd fame periclitantem refocillaverit Davidem, & comites, quarè Discipulos meos condemnatis? S. Hier.

V. *Dominus enim est Filius hominis etiam Sabbati*. Quartum argumentum, quo Christus Discipulorum suorum innocentiam à calumnia vindicat, istud est: Legitima dispensatio Legislatoris, à crimine excusat eos, qui legem non observant. Cùm igitur ego sim Dominus etiam Sabbati, conditorque Legis, utpotè natura Deus, & me præsente, vidente, permittente, discipuli mei spicas vulserint & fricuerint Sabbato ad levandam famem: censeri non debent violati Sabbati rei. Non minus Divinitatem suam supremamque potestatem Christus his verbis indicat, quàm superioribus, quibus se Templo majorem esse significavit. Addidit autem, referente S. Marco: *Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter Sabbatum*. Quæ nova ratio est excusans Discipulorum factum: Salus hominis, cujus causa lex positiva lata est, præponi debet legis ipsius observationi: Lex porrò de cultus & observantia Sabbati lata est hominis causa: non debet igitur vitio verti Discipulis meis, quod paucarum spicarum vulsione & confricatione, ad vitam suam servandam, famemque sedandam, Sabbati cultum exteriorem violasse videantur. S. Jo. Chrys. Hom. 40. in Matth. Marci 2. 27.

VI. *Et cum inde transisset, venit in Synagogam eorum*. Non eodem die, sed alio quodam Sabbato, ut refert S. Lucas, venit in Synagogam, ut doceret populum ea die convenientem orationis & verbi Dei audiendi causa. *Et ecce homo manum habens aridam*. Occurrit ibi, volente Deo, homo mancus, manum *dexteram*, ut S. Lucas notat, habens emortuam, contractam, inanitate arefactam, ad omne opus inutilem. Hunc cæmentarium fuisse, Evangelium Nazaræorum commemorat, hisque verbis Chri- Luc. 6. 6.

stum

S. Hieron. in hunc. loc. stum rogasse: *Cementarius eram, manibus victum quæritans: Precor te, Jesu ut mihi restituas sanitatem, ne turpiter mendicem cibos*. Id etsi non incredibile, haud tamen certum, cùm Evangelium illud apocryphum sit. *Et interrogabant eum dicentes: Si licet Sabbatis curare? ut accusarent eum*. Christum interrogabant Scribæ & Pharisæi, non ut discerent, sed ut calumniam struerent: Ut si ægrum non curaret, crudelitatis aut imbecillitatis; si curaret, transgressionis, & violatæ religionis Sabbati accusarent.

Marci 3. Lucæ 6. SS. Marcus & Lucas Christum eos interrogasse referunt: sed utrumque verum est: Illi animadvertentes Christum interrogabant, & ipse eos denuò (ut

S. Aug. l. 2. de Conf. Evang. c. 35. in altercationibus fieri solet) immutata quæstione interrogabat, ut malignitatem eorum coargueret, ipsosque pudore suffusos silere cogeret. Interrogant illi: Licetne Sabbatis ægrum hominem curare? Interrogat eos Christus: *Licet Sabbatis benefacere, an malè? Animam salvam facere, an perdere?* Quibus verbis ostendit, eum qui proximo indigenti non benefacit, cùm potest, malefacere; & qui infirmitate laborantem non sublevat, ac

S. Aug. Enar. in Ps. 100. pereuntem non salvat; non minus esse reum, quàm si perderet. *Duobus enim modis nocet homo, quantùm in ipso est, aut faciendo miserum, aut deserendo miserum: quia & tu non vis ab alio fieri miser, & non vis deseri ab alio, si miser fueris*. Res autem est permanifesta & explorata, non licere malefacere, aut perdere hominem: perspicuum igitur est, ipsi esse benefaciendum, & curationem adhibendam esse ab illo, qui potest. Priùs autem quàm illos interrogaret, constituit in medio mancum hominem, quem fuerat sanaturus ut narrat S. Lucas: *Observabant autem Scribæ & Pharisæi, si in Sabbato curaret; ut invenirent, unde accusarent eum. Ipse verò sciebat cogitationes eorum: & ait homini, qui habebat manum aridam, Surge, & sta in medium: & surgens stetit: Ait autem ad illos Jesus, Interrogo vos si licet Sabbatis benefacere, an malè; animam salvam facere, an perdere?* Illis autem tacentibus, curare hominem Sabbato fas esse confirmavit familiari ovis similitudine.

VII. *Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & si ceciderit hæc Sabbatis in foveam, nonne tenebit & levabit eam? Quantò magis melior est homo ove? Itaque licet Sabbatis benefacere*. Christi ætate recepta erat apud Judæos sententia, non obstare Sabbati religionem, quominùs vitæ pecudis consulatur. Hoc enim est, quod in veteri Babylonico Hebræorum Jure legitur, *Periculo animæ pelli Sabbatum*. Verba in Misnajoth sunt: *Omne opus prohibetur in Sabbato, nisi sit pro anima*: Adeòque recepta apud Judæos hæc exceptio, ut Legi vice interpretamenti adscribi cœperit in multis Codicibus. Sic enim Tertullianus legem citat: *Omne opus servile non facietis in eo, præterquam quòd ad animam pertinet*. Et,

Luc. 6. 7. 8. 9. Tert. lib. Ad. vers. Jud. c. 3. Adu., Marc. l. 4. c. 12. S. Hieron. ad c. 28. Isaiæ. *Non facies omne opus in ea, nisi quod fiet omni animæ*. Et S. Hieronymus: *Lege*, inquit, *præceptum est, ne in Sabbato opus servile faciamus, ne accendamus ignem, ut in uno sedeamus loco, ut illa tantùm faciamus, quæ ad animæ salutem pertinent*. Animæ autem nomine antiqui Interpretes pecudis vitam comprehendebant. Hoc itaque ratiocinio Pharisæorum inhumanam superstitionem Christus coarguit. Religio Sabbati non cogit, ut vel oviculam unam perire sinatis; & si in fossam prolapsa sit die Sabbati, illam educitis & erigitis: quantò magis hominem curare licet, cujus sanitas pecudis vitæ præponderat, cùm homo longè melior sit pecude? Licet igitur Sabbatis benefacere homini indigenti, adeòque & ægros curare. Servile dumtaxat opus, non beneficium, seu opus quodcumque charitatis, lege Sabbati excludi Christus docet. Sic solvit propositam quæstionem, ut

inter-

interrogantes avaritiæ condemnaret. Si vos, inquit, Sabbato ovem, & aliud quodlibet animal in foveam decidens eripere festinatis, non animali, sed vestræ avaritiæ consulentes; quantò magis ego hominem, qui multò melior est ove, debeo liberare! S.Hieron. in hunc loc.

VIII. *Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est sanitati sicut altera.* Addit S. Marcus: *Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate eorum, dicit homini: Extende manum tuam.* Non contactu sed solo verbo sanitatem illi restituit, ac integritatem motumque membri, ut calumniæ ansam præcideret; lege enim Sabbati vetitum esse loqui, ne ipsis quidem Pharisæis in mentem venire poterat, qui Christum interrogabant. Marci 3. 5. S. Ath. Hom. de Semente.

IX. *Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant adversùs eum, quomodo perderent eum.* E Synagoga exeuntes Pharisæi, conspiratione facta cum Herodianis, ut S. Marcus notat, deliberabant, qua ratione Christum occiderent. *Jesus autem sciens*, cogitationibus scilicet illorum perspectis, *recessit inde*, non impotentia, aut imbecillitate fugiens eorum insidias: sed dispensatione, exemplum præbens Discipulis, quibus ante dixerat: *Cùm vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam*: & quia nondum venerat hora ejus, seu tempus passionis & mortis à Deo Patre & ipsomet præfinitum, ut S. Joannes de simili occasione loquitur. Fugit etiam, ut Pharisæis ipsis occasione prærepta atrocissimi, quod jam meditabantur, facinoris, illos prædicationis ac miraculorum suorum continuatione, divinaque lenitate ad pœnitentiam provocaret. Inter justæ quippè fugæ rationes, hanc S. Gregorius Nazianzenus affert, ut persecutorum saluti consulatur. *Neque enim* (inquit) *Christianos, quantumvis fortes ac singulari tolerantia præditos, sui tantùm rationem habere oportet, sed persecutoribus quoque consulere, ut ne quantùm in ipsis est, ad hostile periculum ex se ipsis aliquid conferant.* Recessit autem inde Jesus ad Mare Galilææ, ut scribit S. Marcus. *Et secuti sunt eum multi.* A Galilæa, & Judæa, & ab Jerosolymis, & ab Idumæa, & trans Jordanem, & qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna, audientes, quæ faciebat, venerunt ad eum: *Et curavit eos omnes*, qui sanatione indigebant, & sanitatis beneficium ab illo sibi impendi postulabant, quos S. Marcus multos fuisse ait: *Multos enim sanabat* (inquit) *ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent, quotquot habebant plagas.* Marci 3. 6. S.Greg. Naz. orat. 3. Marc. 3. 7. 8.

X. *Et præcepit eis, ne manifestum eum facerent*; tum ne Pharisæorum æmulatio magis exacerbaretur, tum ut ostentationem fugiendam exemplo suo rursus doceret: *Non curationis taciturnitas jubebatur: nam salus uniculque reddita erat sibi ipsa testis, sed jubendo secretum, & gloriandi de se jactantiam declinat, & nihilominus cognitionem sui præstat in eo ipso, dum admonet de se taceri; quia observantia silentii ex re quæ sit silenda, proficiscitur.* (inquit S. Hilarius.)

XI. *Ut adimpleretur quod dictum est per Isajam Prophetam dicentem: Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus, in quo benè complacuit animæ meæ. Ponam Spiritum meum super eum, & judicium Gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec ejiciat ad victoriam judicium; & in nomine ejus Gentes sperabunt.* Dum hostium furori cederet Jesus non potentia miraculorum ipsis resisteret; dum illorum caveret exacerbationem; dum afflictæ plebi nihilominus benefacere pergeret, dum facilitatem ac mansuetudinem omnibus expositam pre se ferret; dum

dum popularem auram gloriamque contemneret, in illo adimpletum est
Vaticinium istud Isaiæ, quo Rex Messias describitur terrenis Regibus longè
dissimilis, qui læsi mox injurias ulciscuntur, & hostes perdunt, vulgus
aspernantur, subditis dominantur potiùs, quàm benefaciant pompam
affectant; quocumque veniunt, magnos concitant clamores, oppida tumul-
Isaia 42. tu implent & fragore. Sic autem habet Isaiæ oraculum: *Ecce servus meus,*
suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea; dedi Spiritum
meum super eum, judicium Gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet
personam, nec auditur vox ejus foris. Calamum quassatum non conteret, &
linum fumigans non extinguet; in veritate educet judicium. Non erit tristis
neque turbulentus, donec ponat in terra judicium: & legem ejus insulæ expe-
S. Hier. Epist. 151. ad Algas. qu. 2. *ctabunt.* Non solùm in præsenti loco, sed ubicumque de veteri instru-
mento Evangelistæ & Apostoli testimonia protulerunt, non verba secuti sunt,
sed sensum; & ubi Septuaginta ab Hebraico discrepant, Hebræum sensum
suis expressere sermonibus, ut S. Hieronymus observat. *Ecce puer meus,*
id est, servus meus, juxta dispensationem carnis assumptæ; ille de quo
alibi dixit Isaias: *Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi,*
Isa. 49. 5. *ut reducam Jacob ad eum.* Et rursum: *Justificabit ipse justus servus meus*
multos. Et Filium Dei Jesum *formam servi* accepisse scribit S. Paulus. *Quem*
Isa. 53. 11. Phil. 2. 6. *elegi*: ut hominem, & inter omnes homines assumpsi, ut Deus esset;
speciosum forma præ filiis hominum, cujus in labiis gratia diffusa est: &
quem unxit Deus oleo lætitiæ præ consortibus suis. Hunc elegi, ut homi-
Ps. 44. 3. num redemptorem, ut mediatorem, ut novi regni, scilicet Ecclesiæ,
fundatorem, ut verbi mei prædicatorem, cùm ipse secundùm hypostasim
Ps. 2. Verbum meum esset. Unde ipse ait per Davidem: *Ego autem constitutus*
sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum
ejus. Hic est vinea in Sorec, quæ interpretatur electa; *Dilectus meus,*
complacuit sibi in illo anima mea. Hic est Filius amantissimus, in
quo sibi complacuit anima Dei; non quòd Deus animam habeat, sed
Matt. 3. 17. & 17. 5. quòd in anima omnis Dei monstretur affectus. *In eo sibi complacuisse*, clara
voce de cœlo edita Deus non semel testatus est, & primùm quidem, cùm
Dei Spiritus columbæ specie super eum lapsus esset. *Et ponam Spiritum*
meum super eum: Spiritum sapientiæ & intelligentiæ, spiritum consilii &
fortitudinis, spiritum scientiæ & pietatis, spiritum timoris Domini, quem
non ad mensuram super eum effundam, sed totam plenitudinem Spiritus in
ipso constituam, ut in eo *requiescat & maneat*. Et judicium gentibus nun-
Isai. 11. 2. Joan. 1. tiabit, id est Gentes omnes judicabit; de quo in Psalmis scriptum est:
Deus judicium tuum Regi da, & justitiam tuam filio regis. Hinc Jesus ipse
Ps. 71. Joan. 5. 22. de se ait: *Neque enim pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit*
Filio, secundùm visibilem Majestatis præsentiam exercendum. *Non conten-*
det, neque clamabit. Tam admirabilis erit ejus mansuetudo, tanta in do-
cendo regendoque lenitas & benignitas, ut cum adversariis non conten-
dat, neque clamet, ut homines iracundi & litigiosi solent. Non con-
tendet, neque clamabit; de quo idem Isaias prædixit: *Sicut ovis ad occi-*
Isai. 53. 7. *sionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet*
os suum. Non contendet in subversionem audientium: Non clamabit, quia
Israel non fecit judicium, sed clamorem. *Neque audiet aliquis in plateis*
vocem ejus, quemadmodum foris audiri vox iracundorum & clamosorum
hominum solet in contentionibus & jurgiis. Regnum sine vi, tumultu,
ac fragore propagabit. Modestia erit incredibili, ab omni fastu & osten-
tatione alienus. *Arundinem quassatam non confringet.* Arundinem jam fran-

gi

gi cœptam non confringet omninò, vel conteret; id est non præcipitabit in ruinam peccatores imbecillitate aliqua lapsos, sed fragilitatis eorum miserebitur. Israelitæ carnales, calamus fractus, cui si quis inniti voluerit, pertundetur manus ejus. *Qui enim post adventum Domini Salvatoris, Evangelicæ interpretationis spiritum derelinquens, in Judaica litteræ morte requiescet, istius cuncta opera vulnerantur*. Subdit Isaias, & Evangelista ejus vaticinium referens, & de Christo Jesu exponens: *Et linum fumigans non extinguet*. Ellychnium lucernæ, proximum extinctioni, in quo fumus aliquod flammæ vestigium refert, quod proinde flammam faciliùs ad se rapit; quàm si planè refrixisset, non extinguet ampliùs, quàm extinctum est: imò fovebit, & accendet. Linum fumigans, *Populum de Gentibus congregatum* S. Hieronymus interpretatur, *qui extincto legis naturalis ardore, fumi amarissimi, & qui noxius oculis est, tenebrosæque caliginis involvebatur erroribus: quem non solùm non restinxit & redegit in cinerem; sed è contrario de parva scintilla & penè moriente, maxima suscitavit incendia; ita ut totus orbis arderet igne Domini Salvatoris, quem venit mittere super terram, & in omnibus ardere desiderat*. Linum fumigans non extinguet: Modicam fidei scintillam non contemnet in turbis ipsum sequentibus, sed illam doctrina sua & miraculis fovebit & accendet. De Judæis utrumque S. Augustinus exponit: *Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet*: Ipsos, inquit, suos persecutores *Judæos, qui calamo quassato, perdita integritate; & lino fumanti, amisso lumine comparati sunt, non contrivit, nec extinxit, quia pepercit eis, qui nondum venerat eos judicare, sed ab eis judicari*. Arundinem quassatam non confringet, &c. Id est, tolerabit peccatores, qui propter ipsos venit; ipsis peccata remittet, & veniam sperare jubebit, si verè convertantur & pœnitentiam agant. *Donec ejiciat ad victoriam judicium*: id est, donec judicium illud novissimum proferat, quo vincat adversarios. Ille judicium perduxit ad victoriam, *cujus judicia vera sunt, justificata in semetipsis*: *Ut justificetur in sermonibus suis, & vincat cùm judicatur*: & tamdiu lumen prædicationis ejus in mundo resplendat, nulliusque conteratur & vincatur insidiis, donec ponat in terra judicium, & impleatur illud, quod scriptum ait: *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra*. Perduxit ad victoriam judicium, qui summa sua patientia & lenitate in malis Judæorum moribus perferendis, suæque in gentem ingratam beneficentiæ continuatione, ac Evangelii apud ipsos prædicatione minimè interrupta, & miraculis confirmata, doctrinæ suæ veritatem, missionis auctoritatem, summamque potestatem sibi à Patre datam in cœlo & in terra, ita manifestam fecit, ut quovis judice victoriam referre posset. Sic apud Isaiam Deus referens, quanta beneficia vineæ suæ præstitisset, & quanta cum patientia bonas uvas ab ea expectasset, ad judicium provocat: *Nunc ergo habitatores Jerusalem & viri Juda, judicate inter me, & vineam meam. Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? an quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas?* Ille denique judicium perducet ad victoriam, qui depressis hostibus, subjiciet sibi omnia, & electis suis victoriam atque æternum in vita æterna triumphum decernet. *Cùm enim mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria .... Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum*. Regnat igitur Christus mansuetudine sua tolerans peccatores, & expectans illos ad pœnitentiam, eisque misericordiæ suæ sinum pandens, donec peccatorum cumulo veluti compulsus, judicium ejiciat, seu torrentis instar erumpere sinat justitiam suam, hucusque velut qui-

S. Hier. Epist. 151. q. 2.

Ibid.

S. Aug. l. 20. de Civ. Dei c. 30.

Ps. 18.

Ps. 50.

S. Hier. Epist. 151. q. 2.

Isaiæ 5. 3.

1. Cor. 15. 57.

quibusdam misericordiæ repagulis retentam. *Oportet autem illum regnare,* (inquit Apostolus) *donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissima autem inimica destruetur mors: Omnia enim subjecit sub pedibus ejus.* Interim vero *in nomine ejus gentes sperabunt*: de quo vaticinatus est Jacob, futurum *exspectationem Gentium*; cui Pater Æternus ait: *Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam*: & apud Isaiam: *Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.*

Pf. 2. 9. Isa. 49. 6.

Hoc Isajæ Vaticinium Septuaginta Interpretes ad Judaicam gentem videntur deflexisse; sic enim primum Versum capitis reddiderunt: *Jacob servus meus, suscipiam eum: Israel electus meus, suscepit eum anima mea*: Atque ita hunc locum profert S. Justinus in Dialogo adversùs Tryphonem. Sed Hebraico Exemplari Isajæ, & Chaldaicæ Paraphrasi hæc Versio repugnat, & à S. Matthæo rejecta est. Sed verum tamen sensum retinuit S. Justinus, & Jacobi ac Israelis nominibus Christum sic signari censuit, quod & ipsos Septuaginta Interpretes intellexisse, verisimile est: quemadmodum Jacobi, & Israelis, & seminis Abrahami nominibus affici Christum in Scripturis, Theodoretus observat, quòd ex Jacob & Abraham prognatus esset: vel potiùs typo pro re signata usurpato; Christi enim typus fuit Israel, qui ut adversùs Angelum Dei tota nocte luctatus, neque tamen victus est; sic Christus Dei Patris iræ se opposuit, eaque placata, quasi victor extitit. Sed & Isaias Christum Israelis nomine alibi compellat: *Servus meus es tu, Israel, quia in te gloriabor*. Nemini sanè alteri, quàm Salvatori nostro Jesu Christo, hæc convenire possunt: *Et legem ejus insulæ expectabunt*, sive, *In nomine ejus gentes sperabunt*. In solo enim ejus nomine Christianæ " gentes speraverunt, quæ etiam ex religione, quam accepere, illius quasi " parentis cognomine notatæ sunt: & per eundem, ut ipsius oraculi series " significaverat, oculi cæcorum eorum, utique qui quondam mente excæcati " erant, aperti sunt; neque eorum modo, sed etiam eorum, qui cor- " poris oculos perdidissent. Et qui vinculis & catenis peccatorum constricti, " in tenebris & ignoratione veræ pietatis priùs versabantur, per eundem " à peccatis soluti, lumen cognitionis, libertatemque apud Deum accipere " meruerunt.

Theod. in Isaiæ c. 42.

Isa. 49. 3.

Eufeb. lib. 9. Dem. Evang. p. 453.

XII. *Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus & mutus, & curavit eum, ita ut loqueretur, & videret.* Circa illud tempus, oblatus est Jesu homo à dæmone vexatus, cæcus & mutus, non naturæ vitio, sed inhabitantis dæmonis maleficio: *Et curavit eum*, ejecto dæmone, linguæ usum, expeditamque loquendi facultatem, ac visum illi restituens. *Et stupebant omnes turbæ*, quòd dæmonibus imperaret, eosque obedire cogeret. *Et dicebant, Numquid hic est filius David?* Messias Davidi à Deo promissus?

XIII. *Pharisæi autem audientes, dixerunt: Hic non ejicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.* Pharisæi invidia perciti, hanc adversùs Christum blasphemiam plebi insusurrabant, ut illius doctrinæ ac miraculis auctoritatem fidemque derogarent. *In Principe dæmoniorum*, invocatione Satanæ, qui dæmoniis reliquis præsidet, vique pacti cùm illo initi, & incantatione, non divina virtute dæmonia ejicit. *In Beelzebub principe dæmoniorum*. Belzebub Deus Accaronitarum, à musca nomen habet. *Deum muscam* vocant plerique Veterum, & sub muscæ imagine cultum fuisse censent, scilicet Josephus l. 9. c. 1. S. Gregor. Nazianzenus oratione 4. Theodor. in 4. Reg. Philastrius in Catalogo Hæreticorum, qui ante Christum vixerunt. Alii Beelzebub *Dominum muscarum*, aut *Idolum muscæ*, aut *Virum muscarum*, interpretantur, aut *Principem muscarum*; scilicet

4. Reg. 1. 6.

Boch. Hierozoici, p.2.c.9.

S. Hie-

S. Hieron. in c. 10. Eccl. & in c. 10. S. Matthæi, S. Aug. Tract. 1. in Joannem, S. Isidorus Hispalensis l. 8. *Originum*, cap. 11. Græci Deum habuerunt *Myiagron*, sive *Myiodem*, aut *Apomyon*, à muscis abigendis appellatum; sive is Jupiter, aut Hercules, seu quis alius fuerit. Huic sacra faciebant, ut à muscarum infestatione liberarentur. Testes sunt hujus rei Plinius l. 10. cap. 28. & l. 29. c. 6. Pausanias in *Arcadicis*, & in *Eliacis prioribus*, Ælianus Historiæ l. 5. c. 17. & l. 11. c. 8. Antiphanes Comicus, apud Athenæum, l. 1. c. 5. & Solinus c. 1. Sed & in Templo Dei Hierosolymis nullam muscam esse visam, Judæi referunt in *Pirke Aboth*, c. 5. section. 5. Quod si verum est; ut solet, fuit hae in parte Dei simia. Pharisæi porrò *Beelzebub* dæmonum principem appellant, quòd Judæi à Mose & Prophetis edocti, Deos gentium dæmonia esse crederent, & oracula, quæ ab idolis edebantur, opera impurorum spirituum edi; ad quos proinde omnis cultûs illius honos redundaret. Ideò Christum in Beelzebub dæmonum principe dæmonia ejicere, per summum scelus persuadere plebi nitebantur. Fortè & Deum *Accaron*, quæ Philistæorum urbs erat (seu *Acharon*, (ut apud S. Hieronymum & alios scribitur) Judæi ex ignorantia confuderunt cum Deo *Acherontis*, id est, cum *Plutone*, quem infernis Gentilium fabulosa Theologia præfecit: Hebræos enim posteriores non pauca linguæ suæ vocabula è Græca deduxisse, viri eruditi observant.

XIV. *Jesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum contra se divisum desolabitur: & omnis civitas vel domus divisa contra se non stabit. Et si satanas satanam ejicit, adversùs se divisus est: Quomodo ergo stabit regnum ejus?* Jesus autem perspectam habens Pharisæorum blasphemiam, & invidiæ malitiæque fontem, ex quo prodibat, non ad dicta, sed ad cogitata illis respondit: *Ut vel sic compellerentur credere potentiæ ejus, qui cordis videbat occulta*. Omne regnum (inquit) omnis civitas, omnis domus, sive familia, intestinis dissidiis dilabitur, & funditùs everti potest. Itaque si satanas tyrannidis suæ in homines firmandæ ac propagandæ studiosissimus, dæmones alios ministros suos mea opera ejicit invitos, ut homines diabolicæ potestati penitùs erepti, Deo restituantur, universitas satanica, seu corpus satanæ secum dissidebit, intestinoque bello collidetur; suum ergo ipse regnum satanas evertet: quod certè de hoste hominum vaferrimo incredibile est. S. Hieron. in hunc loc.

XV. *Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt? Ideò ipsi judices vestri erunt*. Apud Judæos erant Exorcistæ, qui dæmones ejiciebant, non quidem ipsius Jesu nomine, quod tum nemo faciebat præter discipulos Jesu; sed *per Deum Abraham Isaac & Jacob*, ut S. Justinus in Dialogo adversùs Thryphonem, & S. Irenæus libro II. cap. 5. Theophilus Antiochenus, Origines libris contra Celsum 1. & 4. testantur. Hine ergo invictissimum contra Pharisæorum calumniam argumentum ducit Christus: In pari causa par judicium fieri oportet; creditis, populares vestros ac discipulos dæmonia ejicere vl divina; cur de me idem non credetis? Ipsorum certè factum vos blasphemiæ in Deum, & immanis in me invidiæ convincet atque condemnabit. Si ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt? *Hac voce quid magis portendit, quàm in eo ejicere se, in quo & filii eorum? In virtute scilicet Creatoris. Nam si putas sic accipiendum, Si ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo? quasi illos sugillaret in Beelzebub ejicientes resistet tibi prior sensus, non posse satanam dividi adversùs semetipsum. Adeò nec illi in Beelzebub ejiciebant; sed ut diximus, in virtute Creatoris*. Tertul. lib. 4. Adv. Marc. c. 26.

XVI. *Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos Regnum Dei*. Spiritum Sanctum, quem Scriptura *Virtutem Altissimi* vocat, spiritui immundo opponit. Si Spiritu Sancto mihi cooperante ejicio dæmones, tot miracula confirmant me à vero Deo missum, verum esse Messiam promissum patribus vestris, doctrinam meam esse veram, planèque divinam; Regnum denique Dei, quod Joannes Baptista prædicavit, & ego, Apostolique mei prædicamus, collabente diaboli Regno stabiliri, & ad vos
Luc. 11. 20. pervenisse; ac per vos stare, quòd ad illud non pertineatis, quòd illud non rapiatis. *In Spiritu Dei ejicio dæmones*, virtute divina: *In digito Dei*,
Exod. 8. 19. ut habetur apud S. Lucam. *Apud Pharaonem venefici illi adhibiti adversùs*
Tertul. lib. 4. Adv. Marc. c. 26. *Moysen, virtutem Creatoris digitum Dei appellaverunt: Digitus Dei est hoc. Quod significaret etiam modicum, validissimum tamen. Hoc & Christus ostendens commemorator, non obliterator vetustatum, scilicet suarum, virtutem Dei, digitum Dei dixit, non alterius intelligendam, quam ejus, apud quem hoc erat appellata. Ergo & Regnum ipsius appropinquaverat, cujus & virtus Digitus vocabatur*.

XVII. *Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi priùs alligaverit fortem? Et tunc domum illius diripiet*. Non potest quisquam fortis & potentis alicujus bellatoris domum sive arcem munitam, quam custodit, invadere, & bellica ejus instrumenta, arma, supellectilem universam diripere, nisi priùs illum debellaverit, & captivum alligaverit: Tunc facilè domum ejus diripiet. Tertium illud argumentum est, quo Christus Pharisæorum impiam calumniam refellit: Qui summum rebus alterius dispendium affert, is ostendit se cum eo non colludere, sed illius hostem, debellatorem ac victorem esse: perspicuum autem est, me summum diaboli rebus dispendium afferre, siquidem dæmones ex corporibus animabusque hominum ejicio, & regni ejus propugnacula everto, scilicet idololatriam, vitia, pravas cupiditates. Doctrina enim mea, miracula, exempla, homines ab illis abducunt, & ad purum veri Dei cultum, vitæque sanctimoniam perducunt. Non colludo itaque cum dæmone, nec in Beelzebub ejicio dæmonia: quinimò ipsum, ut fortior, vici & alligavi: alioquin spolia ejus diripere non possem; quod me facere videtis. Alludit
Isa. 49. 24. 25. Christus ad illud Isaiæ: *Numquid tolletur à forti præda? aut quod captum fuerit à robusto, salvum esse poterit? Quia hæc dicit Dominus: Equidem & captivitas à forti tolletur: & quod ablatum fuerit, à robusto salvabitur*.

XVIII. *Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit*. Qui non stat à partibus meis, credendo, me in Spiritu Dei dæmones ejicere, & Regnum Dei stabilire ac propagare; sed in utramque partem claudicat, & quasi neutrarum partium est, ipsa sua indifferentia & incredulitate demonstrat, se à diaboli partibus stare, cui tam manifesta Dei opera tribuere non veretur: & qui colligit homines, non ut ipsos in Regnum Dei adducat, mihique adhærere persuadeat, sed ut sibi addicat,
S. Jo. Chrys. Hom. 41. in Matth. diaboli res agit, qui homines disperdere studet, atque a Deo avertere. Ex quo manifestum est, me diaboli hostem esse, cujus operibus omninò contraria sunt opera mea. Ille enim cupit animas hominum tenere capti-
S. Hieron. in hunc loc. vas: Ego liberare. Ille prædicat idola: Ego unius Dei notitiam & cultum. Ille trahit ad vitia: Ego ad virtutes revoco. Quomodo ergo concordiam habere possum cum Beelzebub, ejusque virtute dæmones ejicere,
S. Hil. c. 12. in Matth. cùm tanta sit inter mea illiusque opera diversitas & repugnantia? Hinc etiam ingentis periculi res intelligitur, malè de Christo opinari, cum quo non esse, id ipsum est, quod contra esse; & non congregare, dispergere sit. Quod sequenti sententia explicat. XIX.

XIX. *Ideò dico vobis , Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, Spiritus autem blasphemia non remittetur . Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis , remittetur ei : qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum , non remittitur ei , neque in hoc sæculo , neque in futuro .* Cùm tam evidens sit , admirabilia quæ facio opera , non satanæ , sed Dei virtute fieri , idque vos ipsi , si velitis , facilè animadvertatis , videte , quàm gravem pœnam in vos arcessatis , cum dicitis ex mera malitia & calumniandi libidine , ista operatione satanæ fieri . *Blasphemia Spiritus* , ea est , qua manifesta opera Spiritus Sancti , hoc est , divinæ bonitatis & gratiæ , quæ Spiritui Sancto velut propria adscribuntur , diabolo tribuuntur . Id constat ex collatione cum Marci 3. 28. 29. 30. *Amen dico vobis , quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blasphemiæ , quibus blasphemaverint : qui autem blasphemaverit in Spiritum Sanctum , non habebit remissionem in æternum , sed reus erit æterni delicti , Quoniam dicebant , Spiritum immundum habet .* Sic blasphemiam in Spiritum Sanctum explicat S. Athanasius : *Vir fidelis* , inquit , *cognoscens Domini in genus humanum dilectionem , cùm videt ea quæ sunt Deitatis signa , admiratione veneratur Dominum in corpore latentem . Rursus cùm videt, quæ sunt corporis propria , plusquam obstupescit , animadvertens in illis Deitatis virtutem . Hujusmodi cùm sit Ecclesiastica Fides , quidam humana ejus respicientes , videntesque ejus sitim , aut fatigationem , aut passionem , obtrectant Salvatori , ut homini mero , & magnopere quidem peccant ; possunt tamen celeriter pœnitentiam agendo veniam consequi , cùm habeant pro excusatione imbecillitatem carnis .* Hæc propriè blasphemia in filium hominis , quæ pœnitentibus facilè remittetur . *Cæterùm ubi quis Deitatis opera intuens , incipiat dubitare de Incarnatione Domini , & ille quidem maximè peccat : eò quod cùm videat eum comedentem , patientem , corpus ejus inane spectrum fuisse putat . Verùm & hujusmodi hominibus celeriter resipiscentibus veniam Christus donaverit , eo quòd & ipsi causam erroris sui habeant ex magnitudine operum humanam naturam excellentium . At illi qui amborum istorum inscitiam cæcitatemque transcendunt , quales erant Pharisæi , & Verbum quod in corpore est prorsus abnegant , & Divinitatis opera diabolo ejusque dæmoniis imputant , meritò istius impietatis indeprecabilem pœnam luunt , cùm & diabolum pro Deo accipiant , verumque Deum nihil plus quàm dæmonem operari credant .* Eodem modo blasphemiam in Spiritum Sanctum intellexere SS. Hilarius , Joannes Chrysostomus , & Hieronymus , cujus ad Marcellam scribentis hæc sententia est : Blasphemiæ in Spiritum Sanctum reum esse , *qui videns in virtutibus Deum , Beelzebub calumniatur in factis .* Et in hunc S. Matthæi locum , Domini sententiam sic explicat : *Qui verbum dixerit contra filium hominis , scandalizatus carne mea , & me hominem tantùm arbitrans : quòd filius sim fabri , & fratres habeam Jacobum , & Joseph , & Judam ; & homo vorator & vini potator sim : talis opinio atque blasphemia , quamquam culpa non careat erroris , tamen habet veniam propter corporis vilitatem . Qui autem manifestè intelligens opera Dei , cùm Dei virtutem negare non possit , eadem stimulatus invidia calumniatur , & Christum Dei Verbum , & opera Spiritus Sancti dicit esse Beelzebub ; isti non dimittetur , neque in præsenti sæculo , neque in futuro . Significare voluit , multò minùs cæteris hoc ignosci posse ac venia donari .* Non remittetur ergo ita facilè ac cætera peccata , etiam ut ipsa blasphemia in filium hominis. Non remittetur , neque in hoc sæculo , neque in futuro , id est , numquam : *Non habebit remissionem in æternum , sed reus erit æterni delicti* , ut ait S. Marcus : quià difficillimè & raró admodùm , vel fortè numquam condonatur à Deo ; cum divinam bonitatem

directè

S. Atha. in illud Evangel. Quicumque dixerit verb. contr. filium hominis, &c.

S. Hilarius in hunc loc.

S. Jo. Chryf. hom. 42. in Matth.

S. Hier. Epist. 149. & in c. 12. S. Matth.

S. Jo. Chryf. Hom. 42. in Matth.

directè impugnet, adeòque penè invictum pœnitentiæ obicem apponat; quæ dolor est de peccato, ejusque detestatio, eo nomine quòd sit offensa Dei summè boni. His igitur Deus, aut raró admodùm, aut numquam pœnitentiæ donum impertit, sed in reprobum sensum traditos, & in malo obduratos, æternis suppliciis servat. Veruntamen ipsa blasphemia in Spiritum Sanctum remittitur, si quis de illa pœnitentiam egerit. Nullum igitur peccatum est absolutè irremissibile, nisi impœnitentia finalis, aut hujusmodi impœnitentiæ, ut sanctus Augustinus docet. Unde quod libro 1. *De Sermone Domini in Monte* scripserat, Peccatum ad mortem, de quo S. Joannes ait: *Non pro illo dico, ut roget quis, esse, cùm quis post agnitionem Dei per gratiam Domini nostri Jesu Christi quilque oppugnat fraternitatem, & adversùs ipsam gratiam qua reconciliatus est Deo, invidentiæ facibus agitatur*; id, inquam, hac additione explicandum censet: *Si in hac tam scelerata mentis perversitate finierit hanc vitam: quoniam de quocumque pessimo in hac vita constituto non est utique desperandum, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur.*

S. Aug. f. 71. alias 11. De Verb. Dom.

S. Aug. lib. 1. Retract. c. 19.

Non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in futuro. *De quibusdam veraciter non diceretur, quod eis remittatur, neque in hoc sæculo, neque in futuro, nisi essent, quibus etsi non isto, tamen remittetur in futuro*; post pœnas scilicet quas patiuntur in Purgatorio spiritus mortuorum in Christo regeneratorum, quorum nec usque adeò vita in corpore malè gesta est, ut tali misericordia judicentur digni non esse; nec usque adeò benè, ut eamdem misericordiam reperiantur necessariam non habere. *De quibusdam* igitur *levibus culpis esse ante judicium Purgatorius ignis credendus est, pro eo quod Veritas dicit*, Si quis in Spiritum blasphemiam dixerit, neque in hoc sæculo remittetur ei, neque in futuro. *In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc sæculo, quasdam verò in futuro posse laxari. Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Sed tamen hoc de parvis minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa vel ab ipsis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, sciunt; aut in non gravibus rebus error ignorantiæ: quæ cuncta etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vita positis minimè fuerint relaxata.*

S. Aug. l. 21. de Civ. Dei, cap. 24.

S. Greg. M. l. 4. Dial. c. 39.

XX. *Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum; aut facite arborem malam, & fructum ejus malum: si quidem ex fructu arbor cognoscitur.* Ex fructibus, de arboris qualitate; ex operibus, de authore fertur judicium: cùm igitur diabolus malus sit, bona opera facere non potest. Si autem bona sunt, quæ facta cernitis, nempé dæmonum expulsio, cæcorum illuminatio, omnis generis ægrorum curatio, sequitur, à diabolo illa non esse. Neque enim fieri potest, ut ex malo bonum, aut ex bono malum oriatur.

S. Hieron. in hunc loc.

XXI. *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala.* Paternæ malitiæ hæredes & æmuli, quomodo de me operibusque meis benè loqueremini, cùm intùs mali sitis, & cor vestrum superbia, odio, invidia corruptum sit? Ex eo quod redundat in corde, os loquitur. Quales cogitationes & affectus, talis sermo. *Quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali?* Non de uno, aut altero actu, sed de eo quod plerumque accidit, & quod velut naturale est, intelligitur hæc sentetia. Sic Jeremiæ 13. 23. dicitur: *Si mutare*

tare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas; & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum. Homo probus de corde bono, in quo velut in thesauro rectæ cogitationes sanctique affectus reconduntur, bona verba profert: malus homo de corde corrupto verba mala, pravis cogitationibus & affectibus congruentia: non mirum ergo, quòd ex corde impio, arrogante, odii & invidiæ veneno tabescente calumnias & blasphemias proferatis.

XXII. *Dico autem vobis, Quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. Ex verbis enim tuis justificaberis & ex verbis tuis condemnaberis.* Si de verbo quovis & sermone vano, qui nec ad Dei gloriam, nec ad nostram vel proximi utilitatem aliquid conducit, reddent homines rationem in die judicii: quantò magis vos, qui opera Spiritus Sancti calumniamini, & dicitis, me in Beelzebub principe dæmoniorum ejicere dæmonia, reddituri estis rationem calumniæ, blasphemiæque vestræ! Ex verbis enim suis, non minùs quàm ex operibus, justus in divino judicio quisque declarabitur, vel damnabitur. S. Hieron. in hunc. loc.

XXIII. *Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis: Magister, volumus à te signum videre.* Quidam è Scribis & Pharisæis, alii ab iis, qui dixerant, Jesum opera diaboli & vi pacti cum illo initi ejicere dæmones, ipsi dixerunt: Magister, optamus à te signum videre, non qualecumque, sed *de cælo*, ut refert S. Lucas. *Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia. Et alii tentantes, signum de cælo quærebant ab eo.* Quasi dicerent, Quæ fecisti, vides in dubium revocari: ede igitur miraculum aliquod omni exceptione majus, quo missio tua probetur, signum aliquod de cœlo, qualia Moyses edidit, manna, tonitru, ignem; ut constet, tibi cum Deo, non cum satana consuetudinem esse. Luc. 11. 15. 16.

XXIV. *Qui respondens, ait illis: Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ.* Adulterina soboles, quæ se parentes habere Abraham, Isaac, & Jacob gloriatur, cum ab eorum virtute degeneraverit, & spiritu non minùs ab illis aliena sit, quàm quos mater ex adulterio concepit. Genus hominum pravum & adulterum, qui dimisso Deo animarum suarum sponso, multis amatoribus, scilicet idolis, & vitiis, se copulaverunt. *Signum quærit* de cœlo, ut potentiæ meæ experimentum faciat, & calumnietur; non ut veritatem cognoscat, doctrinæque meæ credat. *Et signum non dabitur illi* pro ejus arbitratu, non dabitur, quale petit, de cœlo scilicet, quod similiter calumniari possent, dicentes, Magos etiam in Ægypto signa fecisse de cœlo. *Nisi signum Jonæ Prophetæ*: Sed signum illis dabitur in Jona præfiguratum, resurrectionis nempè meæ: signum cæteris à me editis, aut deinceps edendis, longè majus, & ad eorum contumaciam convincendam efficacius; signum quod nec satanas, nec Angeli sancti, nec homines imitari valeant; signum inauditum, soli Deo possibile, quo *Filius Dei in virtute* declarabor, ad eorum incredulitatem plenissimè revincendam; ut nisi in me credant, & pœnitentiam agant, post annos quadraginta pereant, eversa funditus illorum civitate; sicus olim Ninivitis excidium Ninives post dies quadraginta à prædicatione Jonæ intentatum est. Rom. 1. 4.

XXV. *Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Sicut Jonas, postquàm se pro salute navigantium devovisset, ac in Mare submergi ad iram Dei placandam consensisset, absorptus à ceto, seu mon- Jonæ 2. 1.

stro

stro marino, ejusque ventre velut tumulo conditus, tribus diebus & tribus noctibus in eo mansit; quibus elapsis, in terram ejectus est vivus & incolumis, missioneque sua hoc miraculo confirmata, pœnitentiam Ninivitis prædicavit: ita filius hominis tribus diebus, & tribus noctibus mortuus

Ephes. 4. 9. sepultusque sub terra jacebit, & *in inferiores partes terræ*, secundùm animam descendet, deinde vivus resurget; eoque Filio Dei resurrectione ex mortuis declarato, pœnitentia perversæ huic nationi ad dies quadraginta prædicabitur (die sumpto pro anno) post annos verò quadraginta, Jerusalem excidetur. *Tribus diebus & tribus noctibus*. Trium dierum naturalium, qui die & nocte constant, intervallum, hoc loquendi modo Scripturæ familiari significatur. Christus enim fuit in sepulchro per tres dies naturales, totum sumendo pro parte, quia parte Parasceues, toto Sabbato, ejusque nocte præcedente; denique nocte Dominicæ ibi fuerit. Sic Judæi jejunasse dicuntur, *Tribus diebus & tribus noctibus*, (Esther 4. 16.) non quidem integris, nam Esther die tertio Regem adiit, (c. 5. v. 1.) sed duabus tantum noctibus & die integro. Id Christus ipse exponit Matth. 16. 21. *Quia oportet eum ire Jerosolymam, & multa pati à Senioribus & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere*. Et cùm illud à Propheta prædicitur, post duos dies faciendum prænuntiatur, Osee 6. 3. *Vivificabit nos post duos dies: in die tertia suscitabit nos; & vivemus in conspectu ejus*. Sic Lucæ 9. 28. *Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem, ut oraret*; Quod tamen Matth. 17. 1. & Marci 9. 2. factum dicitur *post sex dies*; sex nempè completos, & duos imperfectos. Ita si aliquis hora nona egressus sit de mansione, & alterius diei hora tertia ad mansionem alteram pervenerit, dicitur bidui fecisse iter, quamvis non omnes horas utriusque diei, sed quamdam partem in itinere consumpserit.

S. Hieron. in hunc locum, & in Jonæ 2. S. Aug. l. 1. qu. evang. Qu. 7. & Epi. 102. alias. 49. qu. 6.

XXVI. *Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Et ecce plus quàm Jonas hic*. Judicium divinum ad humani judicii formam describitur. Ninivitæ surgent in ultimo judicio cum prava ista natione, testium instar, qui ut apud Romanos, sic apud Judæos, surgere solebant ex subselliis, & stare, cum testimonium adversus reos dicerent, reis ipsis pariter stantibus ut constat ex S. Marci c. 14. 57. *Et condemnabunt eam*: Non quia ipsi judicabunt, sed quia ex ipsorum comparatione isti meritò damnabuntur; seu, ut loquitur S. Hieronymus, condemnabunt eam: *Non sententiæ potestate, sed comparationis exemplo*, quo palam ostendetur, sufficide ad convertendos ad Deum illorum animos longè minora beneficia iis, quæ Judæis à Deo per Christum collata sunt. Nam & Barbari erant, & nulla Jonæ miracula conspexerant, & pauca duntaxat verba audierant, cùm ad pœnitentiam se composuerunt, absque mora non exspectato fine quadraginta dierum: quod Judæi non fecerunt, neque facient post resurrectionem filii hominis, expectati licèt per annos quadraginta. *Et ecce plus quàm Jonas hic*. Non solum persona personæ, sed beneficia beneficiis comparantur. *Jonas, secundùm Septuaginta interpretes, triduo prædicavit: Ego tanto tempore. Ille Assyriis genti incredulæ: Ego Judæis populo Dei. Ille peregrinis: Ego civibus. Ille voce locutus est simplici, nibil signorum faciens: Ego tanta faciens signa, Beelzebub calumnias sustineo. Plus ergo est Jona hic: id est, imprœsentiarum inter vos*.

S.Aug. lib.20. de Civ. Dei, c. 5.

S. Hieron. in hunc loc.

XXVII. *Regina Austri surget in judicio cum generatione ista, & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis. Et ecce*

plus

plus quàm Salomon hìc . Regina Austri , est Regina Saba , cujus Libri Regum 3. Reg. 7.
& Paralipomenon meminerunt : Æthiopia enim , ex qua venit celebris illa 2. Paralip. 9.
Heroina , terra Australis est . Eodem autem modo condemnabit populum
Judæorum , quo viri Ninivitæ condemnabunt Israelem incredulum , compa-
rationis scilicet exemplo ; quo modo *condemnat justus mortuus vivos impios,* Sap. 4. 16.
& juventus celeriùs consummata longam vitam injusti . De quo comparatio-
nis judicio *S. Hilarius* ita scribit : *Sancti quique intelligendi sunt esse judices* S. Hil. Tr. in
terræ , quorum vita atque fides , infidelium iniquorumque judicium sit . Et hoc Ps. 2. ad v. 9.
Dominus in Evangeliis ostendit , dicens : Viri Ninivitæ surgent in judicio ,
& judicabunt generationem hanc : quia pœnitentiam egerunt in prædica- "
tione Jonæ ; & ecce major , quàm Jonas hic . Regina Austri furget in "
judicio , & judicabit generationem hanc , &c. *Tales erunt judices terræ ,* "
quorum comparatio fidei ac timoris , impœnitentes impiosque condemnet . Si
enim pœnitentia Ninivitarum ex Jonæ prædicatione suscepta , fructum adepta
est pœnitendi ; necesse , est obediens eorum pœnitentia insolentem horum impœ-
nitentiam judicet . Aut Regina Austri ex ultimis partibus terræ desideratam
Salomonis sapientiam audiens , nonne infidelitatem & incuriam præsentium
auditione peregrina damnabit ? Cùm tamen inobedientiæ atque inaudientiæ ju-
dicium differens à Salomone atque Jona Christus auctor accumulet . Regina
Austri , mulier , ethnica , potentissima , Regni curis distracta : Venit à
finibus Terræ , id est *à longinqua regione* : itineri difficillimo se commisit :
Audire Sapientiam Salomonis , hominis mortalis , eique multa & amplissima Jer. 6. 20.
pretiosissimaque munera detulit : *Et ecce plus quàm Salomon hìc* , Christus Joel. 3. 8.
scilicet Dei virtus & Dei sapientia , in quo sunt omnes thesauri sapientiæ
& scientiæ reconditi . Ipse ad vos venit , ut longum iter ipsius causa
suscipi minimè necesse sit , ultrò se offert , & mysteria Regni Dei exponit
omnibus audire volentibus : & ipsum tamen spernitis . Qua igitur damna-
tione , qua pœna digni estis ? *Cumulat igitur invidiam comparatio , & Ju-* S. Hil. c. 12. in
dæos sine excusatione facit fides Gentium : ut cùm illi Prophetis , id est , Jonæ Matth. n. 20.
Salomonique crediderint , Christo isti non credant Jona Salomoneque potiori . Et
idcircò in resurrectione eos judicabunt , quia in his repertus timor Dei fuerit,
quibus Lex non erat prædicata : hoc magis indigni venia , qui ex Lege sunt
infideles , quo plus fidei in eis , qui legem ignoraverunt , sit repertum .

XXVIII. *Cùm autem immundus spiritus exierit ab homine , ambulat per lo-*
ca arida , quærens requiem , & non invenit . Tunc dicit : Revertar in domum
meam , unde exivi . Et veniens invenit eam vacantem , scopis mundatam , &
ornatam . Tunc vadit , & assumit septem alios spiritus secum nequiores se , &
intrantes habitant ibi : & fiunt novissima hominis illius pejora prioribus . Sic
erit , & generationi huic pessimæ . Hac sententia Judæos Evangelii gratiæque
divinæ contemptores terret Christus , pœnamque illis omnibus imminentem
denuntiat ; qui cùm à dæmone fuerint spiritaliter liberati , divinæ gratiæ
contemptu & abusu rursùs in priora peccata relabuntur . Humano autem mo-
re loquitur de diabolo tamquam de homine ex domo sua exule , de hominis
animo , velut de domo , cujus habitatione delectatur . Multis translationum
luminibus tota hæc Domini micat oratio : *Cùm immundus spiritus exierit ab*
homine . Cùm diabolus divina virtute gratiæque efficacissima & potentissima
operatione ex homine quanvis fuerit expulsus (neque enim sponte exit in Luc. 11.
hominum perniciem conjuratus hostis) *ambulat per loca arida & inaquosa* ,
ut apud S. Lucam habetur , per loca deserta & sterilia , in quibus nemo
libenter habitet . Talia sunt dæmoni loca omnia extra hominem , eum præ-
sertim , qui semel est sanctificatus ; ingrata scilicet , tamquam triste exi-

lium, ac deserto similia. Apud Hebræos receptum erat, dæmones locis desertis gaudere, & ob id dici *solitarios*. Jesum in deserto diabolus tentavit, loco sibi conveniente. In locis incultis & desertis sagas plerumque inveniri, experientia comprobatum est. Igitur diabolus ex hominis animo tamquam è domo sua pulsus, instar hominis in exilium terræ aridæ & desertæ relegati:

Tert. in Apo.

Quærit requiem, & non invenit. Discruciatur enim quamdiù extra homines habitat, quos vindicare sibi nititur ac possidere, ut sui juris, Deo per peccatum ereptos, ab initio *Dei æmulus, cujus operatio hominis eversio est*. Tunc dicit: *Revertar in domum meam, unde exivi*. Nullum non movebo lapidem, ut revertar in antiquum hospitium; tentationibus meis efficiam, ut in peccatum ruente iterùm homine, Deus illum deserat, qui in corde illius per gratiam suam habitabat, atque ita in ejus locum succedam, à quo fueram expulsus: *Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam*. Invenit hominem Spiritu Dei vacuum, otiosum, desidem, ad Deum & ad officia sua non attendentem: Invenit animam hominis præparatam, negligentia, & incuria salutis suæ, propensione in malum, pravis cupiditatibus & habitibus, mala voluntate ipsum allicientem & velut invitantem.

Tert. lib. De Exhort. Cast. cap. 2.

Diaboli opus unum est, tentare, quod in te est, an velit. At ubi voluisti, sequitur, ut sibi subjungat, Non operatus in te voluntatem, sed nactus occasionem voluntatis. Hominis autem ad vires suas non attendentis, & cupiditatibus suis, Mundique inquinamentis implicati animus, respectu dæmonis, dicitur *Domus scopis mundata, & ornata*, & ad eum excipiendum idonea, quia pravæ cupiditates, & peccata diabolo sunt instar exquisitæ munditiæ, & ornatus, quo, sicut porci luto aliisque sordibus, maximè delectatur. *Tunc vadit & assumit septem alios spiritus secum nequiores se*, multos alios dæmones, velut socios habitationis, ut in corde hominis, quasi in arce, constituto præsidio, securiùs ibi dominetur, neque tam facilè inde possit expelli.

Apoc. 1. 4. Isa. 11. 2.

Septem alios spiritus, oppositos septem illis spiritibus, qui in conspectu throni Dei sunt, seu vitia septem donis Spiritus Sancti opposita. *Septem alios spiritus*; plenitudinem vitiorum. Quicquid enim in suo genere ad plenam mensuram pervenit, septenario numero in Scripturis sacris significatur. *Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus*: Novissima illius hominis conditio pejor erit priore. *Sic erit & generationi huic pessimæ*, Scribis & Pharisæis, contumacibus & incredulis Judæis. Immundus spiritus exivit à Ju-

S. Hier. in hunc. loc.

„ dæis, quando acceperunt Legem, & ambulavit per loca arida, quærens sibi „ requiem. Expulsus videlicet à Judæis, ambulavit per gentium solitudines, „ quæ cùm posteà Domino credidissent, ille non invento loco in nationibus, „ dixit: *Revertar in domum meam, unde exivi*, id est, ad Judæos, quos ante „ dimiseram: *Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam; & ornatam*. „ Vacabat enim Templum Judæorum, & Christum hospitem non habebat, di- „ centem: *Dimittetur vobis domus vestra deserta*. Quia igitur & Dei & Ange- „ lorum præsidia non habebant, & ornati erant superfluis observationibus le- „ gis, & traditionibus Pharisæorum, revertitur diabolus ad sedem suam pri- „ stinam: & septenario sibi numero dæmonum addito, habitat pristinam do- „ mum: & fiunt novissima populi illius pejora prioribus. Multò enim nunc „ majori dæmonum numero possidentur blasphemantes in Synagogis suis Chri- „ stum Jesum, quàm in Ægypto possessi fuerant ante Legis notitiam: quia „ aliud est venturum non credere, aliud eum non suscepisse, qui venerit:

S. Hilar. in c. 12. S. Matt. Matt. 11. 13.

„ *Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam*. Hæc sci- „ licet emundata per Legem, & Prophetarum ornata præconiis, & Christi „ adventu præparata, vacua invenitur: à qua & custodia Legis abscesserit,

(quia

(quia omnis *Lex usque ad Joannem* est) & ad habitandum non receptus: «
Atque ita & habitatore vacua est , & deserta custodibus ; cùm tamen ve- «
niente , præeuntium solicitudine ; & mundata fit & ornata : *Septem igitur spiritus nequiores assumuntur ; quia tot erant gratiarum munera destinata cum Christo , quæ in eo multiformis illa Dei Sapientia septiformi gloria collocavit ; ut tanta iniquitatis fieret possessio , quanta futura fuerat gratiarum ... Atque ita novissima hominis illius pejora erunt prioribus : Quia ex Judæis immundus spiritus metu Legis excesserat , nunc autem in eos cum ultione repudiatæ ab eis gratiæ revertetur* . Non hic allegoricùs , sed litteralis sensus est , ut hæc verba Christi probant : *Sic erit & generationi huic pessimæ* .

XXIX. *Adhuc eo loquente ad turbas , ecce mater ejus , & fratres stabant foris , quærentes loqui ei . Dixit autem ei quidam : Ecce Mater tua , & fratres tui foris stant quærentes te* . Fratres Christi , non natura , quia nullos habuit , ut contra Helvidium Hæreticum probat S. Hieronymus ; quæ fides est Ecclesiæ : non filii Joseph ex priore uxore , ut Græci quidam Patres senserunt ; sed consobrini : Cognatos namque fratres vocat Scriptura sacra. Sic Abraham & Loth dicuntur fratres , & Sara dicitur soror Abrahæ . *Stabant foris* , quia præ turba ingredi non poterant in domum . Ipsum autem studiosè quærebant alloqui , & secretò quidem , quia intellectis Pharisæorum adversùs ipsum conspirationibus , eum quovis modo periculo subtrahere volebant . Hoc & series historiæ , & quæ S. Marcus narrat , indicare videntur . Cùm autem ad eum adire non possent , uno & altero nuntio summisso ipsum importunè monuerunt . Hunc porrò adventum matris & fratrum , hoc est , cognatorum Christi , S. Lucas refert post Parabolam seminum , temporis ordine non servato .

Gen. 13. 8.
Gen. 20. 12.
Marci 3. 21.
Lucæ 8. 19.

XXX. *At ipse respondens dicenti sibi , ait : Quæ est mater mea , & qui sunt fratres mei ?* Matrem sanctissimam & cognatos non negat , aut spernit, sed duriore responso ostendit , negotia divina præferenda esse terrenis , & in Ministerii Evangelici functione nullam habendam esse carnalis affectus rationem : *Non injuriose refutantur parentes* (inquit S. Ambr.) *sed religiosiores copulæ mentium docentur esse , quàm corporum* .

S. Amb. l. 6. in Luc. n. 36.

XXXI. *Et extendens manum in Discipulos suos , dixit : Ecce mater mea , & fratres mei . Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei , qui in cælis est , ipse meus frater , & soror , & mater est* . Discipulos suos manu designans , spiritalem illorum cognationem carnali se præponere significat : sibi enim conjunctiorem esse qui sanctior & Deo obsequentior est . Neque hæc ullo modo trahenda sunt ad sanctissimæ Virginis Deiparæ injuriam , quæ Dei voluntatem accuratissimè in omnibus implevit , ut humillima ejus ancilla , & beatior fuit Christum mente concipiendo , quàm carne . *Moralis Magister , qui de se cæteris præbet exemplum , atque ipse Præceptor , ipse etiam suorum executor est præceptorum . Præscripturus enim cæteris , quoniam qui non reliquerit patrem & matrem suam non est Filio Dei dignus , sententiæ huic primus ipse se subjicit : non quo maternæ refutet pietatis obsequia (ipsius enim præceptum est* : Qui non honoraverit patrem , aut matrem , morte moriatur :) *Sed quia paternis se Mysteriis amplius quàm maternis affectibus debere cognoscat . . . . Ergo hic non Mater negatur , quæ de cruce etiam agnoscitur , sed necessitudini corporali præscriptorum cælestium forma præfertur* . *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei , qui in cælis est , ipse meus frater , & soror , & mater est* : id est , ipsum fratris , & sororis , & matris loco habeo & affectu diligo . *In quo numero profectò etiam ipsam Mariam benignus inclusit : faciebat enim & illa voluntatem Patris . Ita optimus Magister*

S. Ambr. ibid.
S. Aug. Epist. 243. aliàs 38.

gister atque divinus , & maternum nomen , quod ei quasi privatum propriumque nuntiaverant , quia terrenum erat , in comparatione cœlestis propinquitatis objecit : & eamdem cœlestem propinquitatem in Discipulis suis commemorans , quo sibi rursum consortio generis cum cæteris Virgo illa cohæreret , ostendit . Et ne illo saluberrimo Magisterio , quo contemni carnalem affectum in parentibus docuit , adminiculum error acciperet , quo matrem habuisse à quibusdam negatur ; alio loco Discipulos monuit , ne se patrem in terris dicant habere , ut quomodo illos manifestum est habuisse patres , sic se habuisse matrem manifestaret ; cujus tamen terrena cognatione contempta , contemnendarum talium necessitudinum Discipulis præberet exemplum .

Sensus Moralis .

ABiit *Jesus per sata Sabbato : Discipuli autem ejus esurientes cœperunt vellere spicas* . Esurientes Christi Discipuli in ejus societate panem non habent , & spicas vellere & confricare ad levandam famem coguntur . Nemo igitur Christianus illos à Deo derelictos putet , qui rerum temporalium inopia laborant , & fame premuntur . In Christi Jesu societate , & spiritu egere , esurire , pati , multò melius atque gloriosius est , quam in Mundi servitute bonis omnibus temporalibus abundare . Sors hæc Discipulorum Christi . Sed pauperes non sunt , qui Deum possident : non esuriunt , qui justitię cibo , qui verbo veritatis , qui Angelorum pane reficiuntur . *Quòd plerique pauperes dicimus* (inquit Minucius Fœlix) *non est infamia nostra , sed gloria . Animus enim , ut luxu solvitur , ita frugalitate firmatur . Et tamen quis potest pauper esse , qui non eget , qui non inhiat alieno , qui Deo dives est ? Magis pauper ille est , qui cùm multa habeat , plura desiderat . . . . Nemo tam pauper potest esse , quàm natus est . Aves sine patrimonio vivunt , & in diem pascua pascuntur : & hæc nobis tamen nata sunt : quæ omnia si non concupiscimus , possidemus . Igitur ut qui viam terit , eò fœlicior , quò levior , incedit: ita beatior in hoc itinere vivendi , qui paupertate se sublevat , non sub onere divitiarum suspirat . Et tamen facultates , si utile putaremus , à Deo posceremus . Utique indulgere posset aliquantum , cujus est totum : sed nos contemnere malumus opes , quàm continere . Innocentiam magis cupimus , magis patientiam flagitamus : Malumus nos bonos esse , quàm prodigos .*

Minuc. Fœlix in Octav.

Discipuli ejus esurientes cœperunt vellere spicas . *Quòd spicas segetum manibus confricant , & inediam consolantur , vitæ austerioris indicium est , non præparatas epulas , sed cibos simplices quærentium .* Discipulorum Christi abstinentiam admirare , quomodo nullam corporis curam , nullum studium » habeant ; sed sine præmeditatione aliqua & præparatione mensam sibi sic » constituant , ut continua ferè cogantur inedia premi , neque tamen à Chri- » sto abscedant : nam nisi gravi inedia vexarentur , nunquam certè illud in Sabbato fecissent . Apostolicam vitæ austeritatem imitari decet verbi Dei Ministros , & in eo totos versari , ut plebs Christiana cœlestibus Sacramentis & divino verbo reficiatur : non de carnalibus epulis sibi parandis solicitos esse , non lautiores mensas desiderare , sed opus ministerii pro Christi gloria & animarum salute exercere constanter *in labore & ærumna , in vigiliis multis , in fame & siti , in jejuniis multis , in frigore & nuditate* : si Deus occasionem ipsis præbeat hæc pro ipso patiendi .

S. Hier. c. 12. S. Matt.

S. Jo. Chr. Ho. 40. in Matth.

2. Cor. 11. 27.

Abiit Jesus per sata Sabbato : Discipuli autem ejus cœperunt vellere spicas. » Eo tempore , quo Deo Patri de data gentibus salute gratias egit Jesus , » ambulavit per sata , Ager mundus est , Sabbatum otium est , seges credituro-

S. Hil. in c. 12. S. Matt.

turorum profectus in messem est . Ergo Sabbato in agrum profectio , in " Legis otio Domini progressus in hunc Mundum est , segetem eam , id est, " fationem humani generis invisens . Et quia esuritio fames est salutis huma- " næ , spicas præcerpere ac vellere , scilicet sanctorum se salute satiare , Di- " scipuli festinant . Sacra illa fame , zeloque salutis animarum urgeri Pastores, Sacerdotes , & Concionatores evangelicos oportet : ambulare per sata cum Domino , id est , Scripturarum sacrarum meditatione delectari : spicas vellere , id est , singulos homines desideriis suis in terra radicatos , à rerum terrenarum amore avertahere : spicas manibus confricare , id est , à concupiscentia carnis mentes exuere : *Mortificatis membris , quæ sunt super terram* : grana comedere , id est , emundatos in corpus Christi trajicere , ut ejus membra fiant . Quod nisi confricatis spicis facere non possent : *Quia quisque non transibit in corpus Christi , nisi carnalibus expoliatus fuerit indumentis* . Hinc Apostolus ait : *Exuite vos veterem hominem* . Hinc *Circumcisio non manu facta in exspoliationem carnis* . Id denique Sabbato facere debent , id est , intuitu quietis æternæ. Coloss. 3.5. S.Aug. l.1.q. Evan.S.Mat. qu.2.

II. *Pharisæi autem videntes , dixerunt ei : Ecce Discipuli tui faciunt , quod non licet facere Sabbatis . At ille dixit eis ; Non legistis , quid fecerit David , quando esuriit , & qui cum eo erant ; quomodo intravit in domum Dei , & panes Propositionis comedit ? &c.* Pharisæi specie tenùs religiosi , reverà hypocritæ ; Legis zelatores secundùm litteram , quæ occidit ; Legis , secundùm spiritum , qui vivificat , prævaricatores ; in capitibus nonnullis ad inhumanitatem usque superstitiosi , in aliis usque ad impietatem molles & indulgentes : Christi Discipulos innocentes accusant violati Sabbati , tam laboriosos operarios ; tam austeros , tam utiles , quos admirari deberent ac laudare : accusant , inquam , & calumniantur , superbia & invidia impulsi . Quot in Ecclesia Pharisæi , speciem pietatis habentes , virtutem autem ejus abnegantes , semidocti , in observantiis plerisque exterioribus superstitiosi , in iis quæ Christianæ professioni essentialia sunt , charitate scilicet , humilitate , & cæteris Legis divinæ capitibus indulgentiores , commodi , faciles , remissi , ad alios accusandos & damnandos propensi ac prompti ! Qui Christi discipulus est , non famem solùm & inopiam , sed & calumniam , pro ejus nomine lubenti animo pati debet , ut innocentes Apostoli ; sufficiat autem illi testimonium conscientiæ suæ , confidatque Christum innocentiam ejus defensurum , quemadmodum Apostolorum suorum innocentiam adversus Pharisæos defendit . *Quis accusabit adversùs electos Dei ? Deus qui justificat , quis est , qui condemnet ? Christus Jesus , qui mortuus est , imò qui & resurrexit , qui est ad dexteram Dei , qui etiam interpellat pro nobis* . Ro.8.33.34

III. Discipulorum innocentiam in causa violati secundùm speciem Sabbati , Christus exemplo duplici tuetur , Davidis , & Sacerdotum in Templo Sabbatis operantium : *Ut multò minùs ad ipsum evulsarum Sabbato spicarum crimen pertineat ; qui verus Rex , & verus Sacerdos est , & ideò Dominus Sabbati* . S. Aug. lib. qu. Evang. in S.Matt. q. 10.

IV. Dominicis , festisque diebus , quæ Sabbata sunt Christianorum , opera famula , sive servilia exercere , Lex Ecclesiæ prohibet . Verùm ita observanda Religio , ut superstitio caveatur . Cibos parare licet , quod Judæis Lege vetitum erat Sabbatis . Manibus operari licet iis , qui aliter sibi , vel familiæ suæ victum procurare non possunt , modò id sine scandalo fiat , & post auditionem Sacri . Licet fruges recondere aliàs perituras . Licet necessarium iter conficere . Licet in bello militaria opera peragere ad expugnationem , vel defensionem urbis ,

urbis, vel castri; & pugnare opportunitate data: quod & Sabbatis licere Judaicæ Genti, Machabaicis temporibus declaratum est. Licet omne opus secundùm se honestum & licitum, quod necessitas cogit. Solum, quod nusquam licet, peccatum, sacrorum dierum religionem sic violat, ut excusari non possit, qui diebus illis Dei Legem transgreditur; quin immò gravius fit illius peccatum, quod maximè omnium servile opus est: cùm *qui facit peccatum, servus fit peccati*: Nihilque magis oppositum fit spiritali quieti in Deo nostro, ad quam significandam, Sabbatum commendatum est priori populo in otio corporali celebrandum: *Unde non inconvenienter intelligimus, ad amorem excitandam, quo ad requiem tendimus, valere omnia, quæ figuratè in Scripturis dicuntur; quandoquidem id solum in Decalogo figuratè præcipitur, ubi requies commendatur, quæ ubique amatur, sed in solo Deo certa & sancta invenitur.* Sacris igitur diebus præcipuè implendum est, quod Deus per Prophetam præcipit: *Quiescite agere perversè, discite benefacere*: In requiem Dei introeundum est, ut requiescat homo *ab operibus suis, sicut à suis Deus*. Opera autem hominis propria, peccata sunt: bona enim opera agnoscimus illius potiùs esse, quàm nostra. Hæc sola quies nullam dispensationem recipit; illius violationem nulla necessitas excusat.

S. Aug. Epist. 55. alias 119. n. 11.

Isai. 1. 16.

Heb. 4. 10.

Dominicis festisque diebus, opera quæcumque religiosa exercenda sunt: & in his potissimùm sita est sanctificatio. Non soli Sacerdotes, ut olim tempore Legis veteris, panes sacros comedere possunt; sed Christiani quilibet sceleris puri, seu per pœnitentiam à peccatis expiati. Christi corpus in Eucharistia, veritas est per panes coram Arca Domini propositos adumbrata. Hoc pane refici fideles, quos Christus Patri suo Regnum & Sacerdotes fecit in sanguine suo, decet sacris diebus: oportet, ut victimas Deo cædant, offerantque, non cruentas illas pecudum, quas olim Sacerdotes mactabant in Templo, Sabbatum sine crimine violantes; sed seipsos, cupiditatesque suas: *Non sacrificium trucidati pecoris, sed contriti cordis*. Illi offerant oportet *Hostiam humilitatis & laudis, in ara cordis, igne fervidæ charitatis*. Ei suavissimum adoleant incensum, *in ejus conspectu pio amore flagrantes*. His operibus non solùm non violantur, sed maximè sanctificantur Christiana Sabbata, id est, Dominici festique dies. Sed, quod dixi de sacri panis, Corporis scilicet Christi, illis diebus Communione frequentanda, non solùm conscientiæ puritatem, ex necessitate; sed & corporis munditiem, continentiamque ab opere conjugali, quam à Christianis Apostolus ad tempus exigit, ut orationi vacent, ex pietate & decoro postulat. Unde S. Hieronymus in Commentario hujus loci: *Observa* (inquit) *quòd panes Propositionis nec David, nec pueri ejus acceperunt, antequam se à mulieribus mundos esse responderent*. Si enim aditus immundis vel ad Templum Lege veteri prohibitus erat: *Dico vobis, quia Templo major est hic*. Quomodo autem, inquit S. Ambrosius, David observator Legis atque defensor, panes & ipse manducavit, & dedit iis, qui secum erant, quos non licebat manducare, nisi tantummodo Sacerdotibus, nisi ut per illam demonstraret *figuram, Sacerdotalem cibum ad usum transiturum esse populorum? Sive quòd omnes vitam Sacerdotalem debemus imitari: sive quia omnes filii Ecclesiæ Sacerdotes sunt; ungimur enim in Sacerdotium sanctum, offerentes nosmetipsos Deo hostias spiritales . . . . Quid verò evidentius, quàm quòd in Achimelech domo quinque panes petit David, & unum accipit: demonstrante typo, quòd jam non quinque Libris, sed Christi corpore cibus fidelibus pararetur, ut Christi corpus assumeret, ne quis de fidelibus esuriret?*

S. Aug. l. 10. de Civ. Dei, c. 3.

S. Hieron. in c. 12. S. Mat.

S. Ambr. l. 5. in Luc. n. 33. & 37.

Sab-

Sabbata non violantur, imò sanctificantur operibus charitatis & misericordiæ: hæc Dominicis festisque diebus nemo, nisi superstitiosus & irreligiosus, intermittit: In his enim Religionis perfectio posita est. *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.* Jac. 1.27. Misericordiam Sacrificiis præponendam Christus docuit, & eo nomine inhumanam Pharisæorum calumniam refellit, qui ejus Discipulos violati Sabbati iniquè accusabant, quòd paucas segetum spicas vulsissent, & manibus trivissent ad levandam famem; cùm parare cibos necessarios pridie non potuissent, confluentibus ad Christum turbis impediti, quas ad ejus doctrinam præparaverant. *Si autem sciretis, quid est: Misericordiam volo, & non Sacrificium; numquam condemnassetis innocentes.* Osee.6.6. Hinc apud alium Prophetam: *Quid dignum*, inquit, *offeram Domino? Curvabo genu Deo excelso? Numquid offeram ei holocautomata, & vitulos anniculos? Numquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? Numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ? Indicabo tibi, ò homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: Utique facere judicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo.* Michææ.6.6. In hujus Prophetæ verbis utrumque distinctum est, satisque declaratum, illa Sacrificia per se ipsa non requirere Deum, quibus significantur hæc Sacrificia, quæ requirit Deus: *Beneficentiæ & communionis* (inquit Apostolus) *nolite oblivisci: talibus enim Hostiis promeretur Deus.* Heb.13.16. « Ac per hoc, ubi scriptum est, *Misericordiam volo, non Sacrificium*, nihil aliud, quàm Sacrificio Sacrificium prælatum oportet intelligi: Quoniam illud, quod ab omnibus appellatur Sacrificium, signum est veri Sacrificii. Porrò autem *Misericordia verum Sacrificium est. Quæcumque igitur in ministerio Tabernaculi, sive Templi, multis modis de Sacrificiis leguntur divinis esse præcepta, ad dilectionem Dei & proximi significandam referuntur*: In his enim duobus præceptis tota Lex pendet & Prophetæ. S.Aug.l.10. de Civ. Dei, c. 6. 7. Matt.22.40. *Proinde verum Sacrificium est omne opus, quod agitur, ut sancta societate inhæreamus Deo, relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus. Unde & ipsa misericordia, qua homini subvenitur, si propter Deum non fit, non est Sacrificium. Etsi enim ab homine fit vel offertur, tamen Sacrificium res divina est ... Unde ipse homo Dei nomine consecratus, & Deo votus, in quantum Mundo moritur, ut Deo vivat, Sacrificium est: & hoc ad misericordiam pertinet, quam quisque in se ipsum facit. Propterea scriptum est:* Miserere animæ tuæ placens Deo. Eccli.30.24. *Corpus etiam nostrum cùm per temperantiam castigamus, si hoc, quemadmodum debemus, propter Deum facimus, ut non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed arma justitiæ Deo, Sacrificium est. Ad quod exhortans Apostolus, ait:* Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra Hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum: Rom.12.1. « *Si ergo corpus, quo inferiore tamquam famulo, vel tamquam instrumento utitur anima; cùm ejus bonus & rectus usus ad Deum refertur, Sacrificium est; quantò magis anima ipsa, cùm se refert ad Deum, ut igne amoris ejus accensa, formam concupiscentiæ sæcularis amittat, eique tamquam incommutabili formæ subdita reformetur, hinc ei placens, quòd ex ejus pulchritudine acceperit, fit Sacrificium?* His Sacrificiis Dominici festique dies celebrandi sunt, quia ita statuit Christus *Dominus Sabbati*, non solùm Judaici & typici, sed Christiani & spiritualis.

V. *Si sciretis, quid est, Misericordiam volo, non Sacrificium, numquam* con-

S. Hil. c. 12. in Matt. *condemnassetis innocentes*. Præclarè in hunc locum S. Hilarius: *Opus*, inquit, *salutis nostræ non in Sacrificio, sed in misericordia est: & Lege cessante, in Dei bonitate salvamur. Cujus rei donum si intellexissent, numquam condemnassent innocentes, id est, Apostolos: quos insimulaturi erant transgressæ Legis invidia, cùm Sacrificiorum vetustate cessante, universis per eos misericordiæ novitas subveniret*.

VI. Qui temerè ac facilè alios accusat, judicat, calumniatur, Pharisaicæ malignitatis est hæres. Qui alios excusat, & calumniis impetitos defendit, Dominicæ charitatis est imitator. Sed ita excusandi sunt homines, ut peccata nusquam excusentur: *In his enim quæ peccata omninò sunt, nulla umquam excusatio inveniri potest. Nam neque homicida, si per iracundiam se fecisse dicet, neque adulter, si per cupiditatem commisisse asseverabit, numquam satisfaciet: nec alia ulla excogitari causa poterit, ut hæc quæ peccata sunt, non esse peccata videantur*. Nusquam excusatur, quod Deus damnat. Quamvis autem Sanctorum exempla, quæ in Scripturis sacris referuntur, nec improbantur usquam, ad similia facta excusanda valeant; ut ostendit Christus Davidis exemplo factum innocens Discipulorum suorum vindicans à calumnia: *Non legistis, quid fecerit David? &c.* Non tamen aliorum hominum, qui vulgò probi & pii habentur, exempla instar regulæ nobis esse debent, ad quam mores nostros conformemus, sed Lex una divina: nec legitimè quis excusatur, si aliorum exempla sequi maluerit, quàm ad Legem divinam & Sanctos ejus interpretes attendere: *Cùm videris multos non solùm hæc facere, sed etiam defendere atque suadere, tene te ad Legem Dei, & non sequaris prævaricatores ejus. Non enim secundùm illorum sensum, sed secundùm illius veritatem judicaberis*.

S. Joan. Chr. H. 40. in Mat.

S. Aug. lib. de Catechizandis Rudibus, c. 25.

VII. *Et ecce homo habens manum aridam; & interrogabant eum, dicentes: Si licet Sabbato curare? ut accusarent eum. Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & si ceciderit hæc Sabbatis in foveam, nonne tenebit & levabit eam? Quantò magis melior est homo ove? Itaque licet Sabbatis benefacere*. Crudelis Pharisæorum invidia, cujus malignitas ipsa Christi Domini divina charitate exacerbatur & nutritur, Christi gloriæ officere malunt, quàm ægroti hominis salutem videre. Illum interrogant, ut accusandi ac reprehendendi nanciscantur occasionem. Ipse autem admirabili benignitate curat, respondet, quàm mitis sit, omnibus aperiens, & insidias inimicorum in ipsos convertens. Statuit hominem in medio, ut eos miseriæ ejus intuitu ad misericordiam flecteret: & ne sic quidem facti sunt meliores. Ovis exemplum adhibuit, quam Sabbato in foveam delapsam, inde educere & curare non morabantur: ut multò magis licere Sabbato benefacere homini intelligerent ad serviendum charitati, quàm pecudem è fossa extrahere & curare ad serviendum cupiditati. Non erat enim nescius, quanta æris cupiditate vexarentur, & quòd auri multò magis, quàm humanitatis essent cultores. Quàm multi vocem cupiditatis audiunt, charitatis vocem non audiunt! Magis dolent jacturam pecudis, quàm miseriam, calamitatem, ægritudinem, mortem hominis: cùm tamen homo longè melior sit pecude, præsertim Christianus homo, frater in Christo noster, Christi membrum, ejusdemque gloriæ cœlestis candidatus.

S. Joan. Chr. H. 41. in Mat.

S. Pet. Chr. serm. 32. VIII. *Interrogabant eum: Si licet Sabbato curare, ut accusarent eum*. Ad infamiam Judicis & nequitiam cognitoris, quæritur de cura crimen, » de pietate accusatio, reatus de virtute, de salute supplicium. Sed mirum » non est: semper offendunt bona malos, pia impios, sancta profanos: aut quan-

quando non lascivus disciplinam, virtutem vitiosus, innocentiam criminosus accusat? Observabant soliciti Sacerdotes Sabbatis, non si peccaret, sed si curaret: ut accusarent eum. Amatores criminum invigilant, insidiantur in accusatione virtutum: quasi contra salutem, non pro salute Sabbatum sit provisum. Sabbatum non impiè curam denegavit infirmis, sed tota pietate aliquoties quietem præstitit fessis nimio labore mortalibus. Tunc dicit eis, alio Evangelista referente: *Licet Sabbatis benefacere, an malè; animam salvam facere, an perdere?* Bonitatem commendat operis sui: & illorum malitiæ conceptæ conscientiam accusat: Quia cùm ille salvum facere hominem corpore animoque gestiret, illi eum accusandi studio perdere moliuntur. *At illi tacebant; & circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum*. Circumspiciens, dixit, non conspiciens; id est, non tantùm faciem ut homo intuens, sed ut Deus corpora, corda, mentes, sensus, præterita, præsentia, futura contemplatus: *Irascitur ut Dominus, contristatur ut parens, dolet ut homo, intuetur ut Deus*. (Marci 3)

IX. *Itaque licet Sabbatis benefacere*. Christiana Sabbata, sive Solemnitates, bonis operibus sanctificare & celebrare oportet. Quotidianum autem & juge Sabbatum Christianis est, non semel dumtaxat in hebdomade recurrens. Ideò Christus Sabbatum vetus abolevit, impletaque Lege, Sabbati aliorumque ritualium præceptorum onere Apostolos solvit: *Non enim decebat illos diem unum solemnem agere, quibus tota vita solemnitas est: nec justa Arcam Dei atque Altare aureum assistere eos, qui Creatorem omnium in se ipsis habebant habitantem, multisque modis, imò verò omnibus, ipsos alloquentem: Alloquitur enim fideles orantes, offerentes, per Scripturas, per misericordiæ officia: &, quod omnia continet, in ipsis habitat. Cur igitur Sabbato illi opus est, qui per totam vitam suam agit solemnitatem, qui cælesti vivit disciplina, qui peccatorum immunis, virtutes observat & colit? Solemnitatem igitur continuam agamus, nihil omninò malignitatis committentes. Nam tunc solùm veram solemnitatem peragimus, cùm spiritalis vitæ continuè cultum augemus, cùm à terrenis operibus abstinemus, cùm spiritali vacamus otio, manus ab avaritia cohibentes, corpus à superfluis & inutilibus abducentes laboribus. Servitutis enim extremæ sunt hi labores, illisque similes, quibus in Ægypto Judæorum populus vexabatur. Nullum enim inter auri sollicitos collectores, & cœni atque laterum operarios, quique ad paleas colligendas flagellis adigebantur, omninò discrimen est. Nam ut tunc Pharao atrocissimus ille tyrannus, flagellis ad colligendas paleas adigebat Hebræos: sic etiam nunc diabolus ad officium laterum flagellis cupiditatum multos incendit. Quid enim aliud aurum est, quàm cœnum; & argentum quid aliud, quàm palea? Sicut ergo palea ignem, sic pecuniæ cupiditas avaritiæ flammam incendit, & quasi cœnum aurum ipsum inquinat possidentes. Sed missus est nobis liberator, non Moyses è deserto, sed Filius Dei de cælo. Quare si post adventum ejus etiam in Ægypto permanebis, Ægyptiorum etiam suppliciis cruciaberis. Sin verò Ægypto spreta, Israel spiritalem sequeris, miraculorum omnium eris spectator. Nec tamen id solùm ad salutem sufficit: Non enim ab Ægypto tantummodò recedendum est, sed in repromissionis quoque terram veniendum*. (S. Joan. Chr. H. 40. in Mat.) Ad hoc eniti studiis omnibus Christiani debent, ut bonorum operum frequenti & assidua exercitatione, ad Sabbatum æternæ quietis perveniant: sed quia tota vita Christiani, si secundùm Evangelium vivat, Sabbatum est, tota vita benefaciendum est.

X. *Tunc ait homini: Extende manum tuam; & extendit, & restituta est*

S.Amb.l.5. in Luc. n.39. „ *sanitati sicut altera* . Dominus Jesus , qui totum hominem salvum facere disponebat per singula membra currebat , ut verè diceret : *Indignamini*, „ *quia totum hominem sanum feci in Sabbato* , Itaque hoc loco *Manum illam*, *quam extendit Adam* , *& interdictæ arboris pomo decerpsit* , *succis bonorum factorum salutaribus irrigavit* ; *ut quæ crimine aruerat* , *bonis operibus sanaretur* . *In quo Judæos redarguit Christus* , *qui malis interpretationibus Legis præcepta violarent* , *æstimantes* , *Sabbato etiam à bonis operibus feriandum* ; *cùm Lex in præsentibus formam præfiguraverit futurorum* ; *in quibus utique malorum feriæ futuræ sunt* , *non bonorum* . *Nam licèt sæcularia opera conquiescant* , *non otiosus tamen boni operis actus est in Dei laude requiescere*. Audisti Domini verba dicentis , *Extende manum tuam* . In hoc homine omnium hominum imago figuratur ; In hoc geritur cura cunctorum : *Aruerot enim manus hominis magis stupore fidei* , *quàm siccitate nervorum* ; *&* plus culpa conscientiæ , *quàm debilitate carnali* . *Antiqua nimis ista erat* , *& quæ in Mundi principio contigerat* , *ægritudo* , *nec arte hominis* , *aut beneficio poterat hæc curari* , *quæ justa Dei fuerat indignatione contracta* : *tetigerat vetita* , *inconcessa præsumpserat* , *cùm se ad arborem sciendi bonum malumque porrexerat* . *Auctore indigebat* , *non qui malagmo imponeret* , *sed qui posset illatam relaxare sententiam* , *& ignoscendo resolvere* , *quod religaverat indignando* . *In hoc homine nostræ tantùm geritur umbra sanitatis* ; *perfecta autem salus nostra reservatur in Christo* : *quia tunc ariditas nostræ manus miserando dissolvitur* , *cùm cruore perfunditur Dominicæ Passionis*; *cùm in illo vitali ligno crucis extenditur* ; *cùm carpit fructuosam de dolore virtutem* ; *cùm totam arborem salutis amplectitur* ; *cùm clavis Domini corpus affigitur* , *quò nunquam ad arborem concupiscentiæ* , *& aridæ redeat voluptatis* .

S.Pet. Chrys. Ser.32.

S.Amb. l.5. in Luc.n.40. Extende manum tuam : *Communis ista generalisque medicina est*. *Et tu qui putas manum habere te sanam* , *cave ne avaritia* , *cave ne sacrilegio contrabatur* . *Extende sæpiùs eam* , *extende ad illum pauperem qui te obsecrat* : *extende* , *ut proximum juves* , *ut viduæ præsidium feras* , *eripias injuriæ* , *quem vides injustæ contumeliæ subjacere* : *extende ad Deum pro peccatis tuis* . *Sic*
3.Reg.13.4.6. *manus extenditur* , *sic sanatur* . *Sic Hieroboam manum* , *cùm idolis sacrificaret* , *contraxit* ; *& rursus cùm Deum rogaret* , *extendit* . Orate , Fratres ,
S.Pet. Chrys. Ser.32. ut sola Synagoga tali debilitate fuscetur , nec sit in Ecclesia cujus manum arefaciat cupiditas , contrahat avaritia , rapina debilitet , tenacitas ægrotam constringat : sed si acciderit idipsum , audiat Dominum , & citò eam in opere pietatis extendat , relaxet , & in misericordia , in eleemosynis porrigat . *Sanari nescit* , *qui nescit pauperi fœnerari* .

XI. *Exeuntes autem Pharisæi* , *consilium faciebant adversùs eum* , *quomodo perderent eum* . Quàm cæca Pharisæorum invidia! Charitatis opera Sabbato exercere nefas esse putant , conjurationem in Christum bonum opus & Sabbato dignum esse volunt . Nulla injuria vexati , Christo necem moliuntur:
S.Jo.Chrys. Hom.41. in Matth. adeò perniciosum malum invidia est : *Nec enim alienis solùm* , *sed domesticis* , *& illis ipsis* , *qui invidene* , *pestifera est* .... *Invidia intolerabile malum* , *serpentis documentum* , *dæmonum inventum* , *punitionis arrabo* , *pieta*-
S.Basil. Hom. de Invidia. *tis impedimentum* , *via ad gehennam* , *Regni cœlorum privatio* . Invidia crimen est non Pharisaicum modò , sed diabolicum : *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum* : *imitantur autem eum* , *qui sunt ex parte illius* ...
Sap. 2. S.Jo.Chry.ib. Invidia pestiferum malum , *hominem in diaboli conditionem* , *ac in dæmonem immanissimum convertit* . *Invidia prima hominis cædes apparvit* , *invidia fraterna charitas contempta est* . *Invidia factum est* , *ut hiatu suo terra Datan*, *Core* , *Abiron* , *universumque illum populum* , *vivos absorpserit* . *Sed facillimum*

mum est dicet aliquis, invidos accusare: quomodo igitur, ne veneno suo nos inficiat, faciemus? Si dabimus operam, ut quemadmodum fornicatori nefas est Ecclesiam ingredi, sic invido quoque: imò verò multò magis invidus, quàm fornicator, à cœtu fidelium exterminandus est ..... Considera, te non majorem illi cui invides, quàm tibi ipsi inferre injuriam, cum te ipsum versùs mucronem impellas. Quid enim incommodi Cain fratri suo Abel intulit? Nonne illum quidem invitus ad meliorem vitam citius transmisit, ac se ipsum ærumnis involvit? Esau verò qua in re mansueto Jacob obfuit, cùm ipse etiam paterna domo excidit, & post insidias illas in aliena vagabatur regione? Jacob verò multis bonis atque divitiis abundavit. Qua in re fratres sui Joseph infeliciorem reddiderunt? Nonne, quamquam ad ejus cædem penè venissent, inediæ malo in extremis periculis fuerunt, cùm ille Regia potestate in Ægypto potiretur? *Nam quantò majore invidia laboras, tantò majora illi offer bona, cui invides: Deus enim, qui omnia perspicit, cùm viderit innocentem injuria circumventum, extollit multò magis, clarumque illum facit, invidentem autem deprimit*. Interimamus ergo pestiferam hanc bestiam, ac multa ejus capita detruncemus. Multæ quippè invidiæ sunt species. Quòd si qui amantem se diligit, nihil majus publicanis adipiscitur: qui odio innocentem insectatur, quid patietur? Quomodo gehennam effugietis, qui gentibus atque infidelibus deteriores estis? Quibus de causis fit, ut vehementiùs doleam atque crucier, cùm video nos, qui Angelos vel potiùs Angelorum Dominum imitari ex præcepto debemus, diabolum æmulari: *Magna enim etiam in Ecclesia, & in Clero, multòque major, quàm in Laicis, est invidia*. Penetravit & in claustra, teterrima illa pestis. Qui religiosiores videntur, & à vitiis carnalibus magis remoti, interdum sunt magis invidi: & charitate in se ipsis extincta, Jesum in membris suis perdere moliuntur. *Pharisæi consilium faciebant adversùs eum, quomodo perderent eum*.

XII. *Jesus autem sciens, recessit inde: & secuti sunt eum multi, & curavit omnes: & præcepit eis, ne manifestum eum facerent*. Christiana prudentia & charitas jubent, ut quantum in nobis est, novorum criminum occasionem inimicis nostris & persecutoribus subtrahamus: ut invidia & persecutionibus hominum nequaquam deterreamur à tramite virtutis, à Ministerii nostri sacris functionibus, à curandis morbis spiritualibus hominum, à beneficentia erga omnes exercenda, exemplo Salvatoris nostri. Latere verò cùm Christo magis amemus, quàm in hominum luce versari. Frequentes inter hominum applausus, laudesque, latebras humilitatis quæramus: *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi*. Nihil enim magis è jugo justitiæ subducere collum solet, quàm inanis flatus gloriæ, quæ timidos, remissos, adulatores, simulatores homines reddit. Cur putas Christum à Pharisæis dæmoniacum appellatum? Nonnè quia gloriam à multis aucupari cupiebant? Unde autem vulgus rectiùs de Christo sentiebat? Nonnè quia procul ab hujusmodi ægritudine aberat? Nihil certè ita iniquos atque amentes facit, quemadmodùm si ad inanem multorum gloriam inhiare cupiditate cogaris: nihil ita probos, fortes, adamantis instar infractos homines constituit, quemadmodùm inanis gloriæ contemptus ..... Quot homines in populo sunt, tot vinculis constringitur, tot dominis subjicitur, qui vulgi laude gaudet .... Inflantur enim voluptate homines, ac extolluntur, & in profundum rursùs facilè demerguntur, semper vexati animo, numquam in tranquillitate vivunt.

Gal. 5. S. Jo. Chr. Ho. 41. in Matt.

XIII. *Ut adimpleretur, quod dictum est per Isaiam Prophetam dicentem: Ecce puer*

D 2

ce puer meus, quem elegi, dilectus meus in quo benè complacuit animæ meæ. Ponam super eum Spiritum meum, & judicium gentibus nunciabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus: arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, &c. Sacerdotale Ministerium, officium curæ Pastoralis, prædicandi munus, Dei vocatione dumtaxat & electione suscipi debent ab eo, qui servum Dei se profitetur, & qui fidelitate sua, accurata mandatorum ejus observantia, zelo pro ejus gloria, & Ecclesiæ ejus utilitatibus, dignus est, quem constituat Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore; qui Deo dilectus, ipsum ardentissimè diligit, nihilque ipsi præponit, gloriam illius unicè quærens; non quæ sua sunt: *Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus*. Spiritu Sancto plenus esse debet Prædicator veritatis, Sacerdos, Pastor, & Rector animarum: divinum illum Spiritum à Christo, de cujus plenitudine omnes accipimus, assiduis precibus postulare, ad illum recipiendum se humilitate & animi puritate disponere, ut in illum dona sua effundat abundè, & in illo quiescat & maneat: *Ponam Spiritum meum*
1.Cor.2.12. *super eum*. Ut autem Spiritus Dei in illo habitet, necesse est, ut abjiciat *Spiritum hujus mundi*, Christi mansuetudinem imitetur: ab ira, contentio-
2.Tim. 2. 24. ne, murmuratione, clamore, litibus, sit penitus alienus: *Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus*. Nam *Servum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati*. Et, *Epi-*
1.Tim. 3.2. *scopum oportet irreprehensibilem esse, prudentem, doctorem, non vinolentum, non percussorem, non litigiosum*. Prælati non sunt *Dominantes in cleris, sed*
1. Petri 5. *forma gregis ex animo, providentes non coactè, sed spontaneè, secundum Deum*. Christi mansuetudinem ab Isaia prædictam, ab Evangelista commendatam noverint, ut doceret Ecclesiasticum Ministerium non esse ministerium superbiæ, dominationis, ac violentiæ; sed humilitatis, moderationis ac mansuetudinis. Caveat Sacerdos & Rector animarum, ne peccatores exacerbet, ne à se repellat, ne agresti quadam & fera severitate ad desperationem compellat; sed divina benignitate, & compatiente charitate à peccato retrahat, & ad Evangelicæ Legis observantiam suaviter adducat. Disciplinæ severitatem, quæ charitati & saluti animarum servire debet, prout charitas exigit, vel stringat, vel prudenter moderetur, quantùm salva Dei lege fieri potest: *Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans*
S.Gre.M. p.2. *non extinguet*. Sic jura disciplinæ contra delinquentes exerceat, ut pietatis
Pastor. curæ, viscera non amittat. *Curandum quippè est, ut Rectorem subditis, & matrem*
c. 6. *pietas, & patrem exhibeat disciplina. Atque in hæc solicita circumspectione providendum, ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa. Nam disciplina vel misericordia multùm destituitur, si una sine altera teneatur. Sed erga subditos suos inesse Rectoribus debet & justè consulens misericordia, & piè sæviens disciplina.... Sit amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans; sit zelus, sed non immoderatè sæviens: sit pietas, sed non plus quàm expediat parcens: ut dum se in arce regiminis justitia clementiaque permulcet, is qui præest, corda subditorum & terrendo demulceat, & tamen ad terroris reverentiam demulcendo constringat.*

Calamum quassatum non confringet, & linum fumigans non extinguet. Mansuetudinem admirabilem cum zelo divino, lenitatem cum justitia semper
Ps. 44. 5. conjuxit Christus Jesus, de quo dictum est: *Intende, prospere procede, &*
S.Ber.ser.22. *regna, propter veritatem, & mansuetudinem, & justitiam*. Hanc mansue-
in Cant. n.8. tudinem experti Christiani, in odorem unguentorum ipsius cucurrerunt:
Omni-

Omninò propter mansuetudinem, quæ in te prædicatur, currimus post te, Domine Jesu, audientes, quòd non spernas pauperem, peccatorem non horreas. Non horruisti confitentem latronem, non lacrymantem peccatricem, non Chananæam supplicantem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in telonio, non supplicantem Publicanum, non negantem Discipulum, non persecutorem discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. In *odorem horum currimus ... Quis non post illum libenter atque alacriter currat, qui & ab errore liberat, & errata dissimulat, qui deinde merita vivendo tradit, præmia moriendo conquirit? Quam excusationem habet, qui in odore horum unguentorum non currit, nisi ad quem fortè odor minimè pervenit? Sed enim in omnem terram exivit odor vitæ: quoniam misericordia Domini plena est terra, & miserationes ejus super omnia opera ejus. Ergo qui vitalem hanc sparsam ubique fragrantiam non sentit, & ob hoc non currit, aut mortuus est, aut putidus.*

XIV. *Et in nomine ejus gentes sperabunt.* In quem enim alium sperarent, quàm in Salvatorem suum, in Mediatorem Dei & hominum? In nomine Christi sperare, est ab illo salutem, & omnia ad salutem necessaria expectare. *Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oportear nos salvos fieri.* Sperat in Christi nomine, qui Mundi promissa bonaque temporalia propter Christum contemnit; qui sola bona cœlestia desiderat, diligit, quærit, id est, Deum solum, qui *omne bonum* nostrum est. Sperat in Christi nomine, qui vitæ hujus miserias, calamitates, privationes, persecutiones, damna quælibet temporalia, lubenti & tranquillo animo patitur spe felicitatis & gloriæ, quam Christus nobis promisit, & acquisivit sanguine suo. *Spe gaudentes, in tribulatione patientes.* Sperat in Christi nomine, qui in necessitatibus, in angustiis, in periculis ipsum invocat, cujus spes & fiducia non innititur hominibus, baculis scilicet arundineis, quantavis potestate præcellant, qui propriæ suæ industriæ, ingenio, scientiæ, prudentiæ, divitiis non confidit; sed uni Deo, & ejus gratiæ ac misericordiæ adjutorio. Igitur *Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra; Deus adjutor noster in æternum.* Act. 4. 12. Rom. 12. Ps. 6. 9.

XV. *Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus, & mutus: & curavit eum, ita ut loqueretur & videret.* In hoc dæmoniaco misera peccatoris hominis conditio adumbratur. Peccatoris animum diabolus possidet, amore peccati devinctum; oculos ejus interiores excæcat, ne videat peccati gravitatem ac fœditatem; Dei, quem offendit, summam & infinitam bonitatem; pœnarum inferni, quarum debitum incurrit, æternam acerbitatem; cœlestis gloriæ, quam amisit, felicitatem; Christi ad pœnitentiam vocantis & expectantis, misericordiam: *Ambulabunt, ut cæci, quia Domino peccaverunt.* Sophon. 1. 17. In hujus rei typum eum Philisthæi Samsonem apprehendissent: *statim eruerunt oculos ejus, & duxerunt in Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt.* Jud. 16. 21. Denique diabolus mutum efficit peccatorem, ne Dei misericordiam orando imploret, ne peccata sua Deo & Sacerdoti confiteatur. Solus Deus, solus Christus peccatorem curare potest, ut expulso dæmone videat, quàm bonus est Dominus, quanta peccati gravitas & fœditas, quàm miseram serviat servitutem peccator diabolo mancipatus, quanta sit pulchritudo justitiæ; quàm gratus esse debeat erga Deum & Christum, qui ipsum à peccati Diabolique servitute liberavit, qui pœnas æternas illi condonavit, qui jus ad cœlestem hæreditatem gloriæ filiorum Dei illi restituit. Solus Deus & Christus ipsum illuminare potest, ut videat quæ agenda sunt: ipsum juvare, ut eadem faciat. Solus peccatoris linguam solvere potest, ut in laudes Dei tacens priùs os laxetur, O Domine: *Illumi-* S. Hier. c. 12. S. Matt.

Ps. 12. 4. 5. *lumina oculos meos, ne umquam obdormiam in morte, ne quando dicat ini-*
Ps. 55. 17. *micus meus: Praevalui adversùs eum .... Domine, labia mea aperies, &*
Ps. 31. 5. *os meum annuntiabit laudem tuam ..... Dixi, Confitebor adversùm me inju-*
S. Aug. En. 1. *stitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.* Dixi, *Pro-*
& 3. in Ps. 31. *nuntiabo, non adversùm Deum, sicut in clamore impietatis, quando tacui, sed adversùm me injustitiam meam Domino.* Pronuntiabo, *confessio mea nondum ad os venerat; verumtamen Deus audivit vocem cordis mei. Vox mea in ore nondum erat, sed auris Dei jam in corde erat.* Tu remisisti impie-
" tatem peccati mei: *quia dixi,* Pronuntiabo adversùm me: *Multi enim pro-*
" *nuntiant iniquitatem suam, sed adversùs ipsum Dominum Deum, qui dicunt, Fatum mihi fecit, stellae meae fecerunt. Per circuitum volunt pervenire ad Deum accusandum, qui nolunt de compendio venire ad Deum placandum. Quid est fatum? Quid sunt stellae? Certè istae quas in cælo conspicimus. Et quis eas fecit? Deus. Quis eas ordinavit? Deus. Ergo vides, quòd voluisti dicere, Deus fecit, ut peccarem. Ita ille injustus, tu justus: quia nisi ille fecisset, tu non peccasses. Tolle istas excusationes in peccatis: Memento illius Psalmi:* Non declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusatio-
Ps. 140. 4. nes in peccatis, cum hominibus operantibus iniquitatem ..... Ego dixi,
" Domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi. *Ego pec-*
" *cavi, non fatum, non fortuna, non diabolus; quia nec ipse coegit, sed ego*
" *persuadenti consensi.* Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. *Pro qua?* Pro ipsa venia peccatorum: *Inde orabit ad te omnis sanctus, quia dimisisti peccata. Nam si non dimitteres peccata, non esset san-*
" *ctus, qui ad te oraret.* In tempore opportuno: *Quando manifestabitur No-*
" *vum Testamentum, quando manifestabitur gratia Christi.* Cùm autem venit
" plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub Lege, ut eos, qui sub Lege erant, redimeret: *Unde redimeret? A diabolo, à peccatis suis, ab eo cui se vendiderant.* Sic à Christo Jesu curatus est homo dæmonium habens, cæcus, & mutus. Liberatus à diabolo, illuminatisque cordis oculis, videt peccati sui gravitatem: ad Medicum clamavit, misericordiam ejus imploravit: peccata confessus est, liberatus gratias agit, laudatque Liberatoris sui misericordiam & bonitatem, qui *curavit eum, ita ut loqueretur, & videret.*

XVI. *Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic est filius Da-*
S. Jo. Chrys. *vid? Pharisæi autem audientes, dixerunt: Hic non ejicit dæmones, nisi in*
Hom. 41. in *Beelzebub principe dæmoniorum.* Admirationem, plausumque populi ferre
Matth. Pharisæi non possunt: Christi beneficentia, & hominum salute cruciantur. Nam quamvis recessisset, occasionemque ipsis fedandi perturbationes animorum suorum dedisset, inflammabatur tamen rursus illorum animus, quoniam iterum beneficio illius incolumem hominem videbant. Qua ex re dæmone quoque ipso pejores erant. Dæmon quippè ab homine citò recedens, fugam arripuit: illi verò modo de Christo interficiendo agitabant consilia; modò calumniis ejus famam proscindere conabantur, & hominum de illo existimationem retundere. Tale certè malum invidia est, qua nulla umquam malignitas pejor invenitur. Nam adulterio inquinati, voluptatis saltem iniquæ fructum, ut putant, aliquem capiunt, & brevi tempore peccatum committunt. Invidi autem & multò ante se ipsos, quàm quibus invident, perturbant & cruciant, & ita in agendo semper invidendoque sunt, ut numquam peccandi afferant finem: sed quemadmodum sues luti immunditia, & dæmones nostris damnis lætantur, sic invidi calamitate proximorum exultant. Invidia, detractionis & calumniæ parens. Invidia in

Jesum

Jesum impulsi Pharisæi, illum in Beelzebub principe dæmoniorum ejicere dæmonia calumniantur, & blasphemant. Ipsorum linguæ diabolus insidet, illamque movet ad immanem illam sacrilegamque calumniam. Verè lingua eorum, & quorumlibet obtrectatorum, sive calumniatorum, est *Universitas iniquitatis, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatis nostræ, inflammata à gehenna. Omnis natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & cæterorum domantur, & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest, inquietum malum, plena veneno mortifero.* Jac.3.6.& 7. Detractio universale peccatum est; *Universitas iniquitatis*: Universale peccatum, propagatione, ut peccatum Adami: malitia, ut peccatum crucifixorum Christi: duratione, ut peccatum diaboli. Propagatur nempè detractionis peccatum conjunctione quadam & copula maledicentium linguarum, sicut peccatum originale carnali copula sexuum: utrumque vesana libidine, illud procreandi, istud nocendi. A patre in filios traducitur peccatum originis: à principali detrahente in audientes traducitur peccatum detractionis, cùm spontè audiunt, & detractionem approbant, vel ea delectantur, vel repetendo suam faciunt: *Videas ambulare seorsum, convenire sibi & sedere pariter, moxque laxare procaces linguas in detestandum susurrum. Una uni conjungitur, nec spiraculum incedit in eis: Tanta est libido detrahendi, audiendive detrahentem. Ineunt familiaritatem ad maledicendum, concordes ad discordiam .... Omnis qui detrahit, primùm quidem se ipsum prodit vacuum charitate: deinde quid aliud detrahendo intendit, nisi ut is cui detrahit, veniat in odium vel contemptum ipsis, apud quos detrahit? Ferit ergo charitatem in omnibus, qui se audiunt, lingua maledica, & quantùm in se est, necat funditus & extinguit. Non solùm autem, sed & in absentibus universis, ad quos volans verbum fortè per eos, qui præsentes sunt, pervenire contigerit. Vides, quàm facilè & in brevi ingentem multitudinem animarum velociter currens sermo tabe malitiæ hujus inficere possit?* S.Ber.ser.24. in Cant. Propterea dicit de talibus propheticus Spiritus: Ps.13. Quorum os maledictione & amaritudine plenum est, veloces pedes eorum " ad effundendum sanguinem. *Utique tam veloces, quàm velociter currit sermo.* " *Unus est, qui loquitur, & unum tantùm verbum profert: & tamen unum illud verbum uno in momento multitudinis audientium, dum aures inficit, animas interficit.* Detractio & calumnia: *Ab uno principe exorta, exinde in traduces linguarum & aurium serpit; & ita modici seminis vitium cætera rumoris obscurat, ut nemo recogitet, ne primum illud os mendacium seminaverit; quod sæpè fit, aut ingenio æmulationi, aut arbitrio suspicionis, aut non nova, sed ingentia quibusdam mentiendi voluptate.* Ter.Apolog. c. 7. Sic Pharisæi æmulationis ingenio, diabolicæ invidiæ instinctu, Christi Jesu famam dilacerant, & in vulgus disseminant impiam immanemque calumniam, dicentes: *Non ejicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.* Lingua eorum, & quorumvis hominum maledicorum, *Universitas iniquitatis* est. Detractio nempè & calumnia est universale peccatum, non solùm propagatione & extensione, ut peccatum Adami; sed universale malitia, ut peccatum crucifixorum Christi. *Gladius anceps, imò triceps est lingua detractoris.* Lingua eorum gladius acutus. *Nec verò ejusdem linguam ipso etiam mucrone, quo Dominicum latus confossum est, crudeliorem dicere verearis. Fodit enim hæc quoque Christi corpus, & membrum de membro, nec jam exanime fodit, sed facit exanime fodiendo. Ipsis quoque nocentior est spinis, quas illi tam sublimi capiti furor militaris imposuit, seu etiam clavis ferreis, quos sanctissimis manibus illis & pedibus consummata Judaicæ gentis iniquitas infixit. Nisi enim hujus, quod nunc pungitur & transfoditur, corporis vitam, sui vitæ corporis prætulisset, nunquam illud* S.Ber.Ser. 17. de Div.

lud pro isto, *mortis injuriæ*, *crucis ignominiæ tradidisset*. Denique detractio universale peccatum est duratione, ut peccatum diaboli, quia non remittitur crimen illud, nisi fama proximi subversa vel imminuta restituatur & resarciatur: *Non* enim *dimittitur peccatum*, *nisi restituatur ablatum*. Vix autem fit maledicis & calumniatoribus restitutio debita famæ proximorum, dum ipsi metuunt, ne fama sua hujusmodi restitutione imminuatur. Unde vix peccatorum remissionem obtinent, sed instar Pharisæorum Christo detrahentium: *Rei sunt æterni delicti*.

S.Jo.Chryf. hom. 42. in Matth.

XVII. *Jesus autem sciens cogitationes eorum*, *dixit eis*: *Omne Regnum divisum contra se*, *desolabitur*: *& omnis civitas vel domus divisa contra se*, *non stabit*. *Et si satanas satanam ejicit*, *adversùs se divisus est*: *quomodo ergo stabit Regnum ejus*? *Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones*, *filii vestri in quo ejiciunt*? . . . . *Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones*, *igitur pervenit vos Regnum Dei*. Calumniati jam Pharisæi fuerant, quòd in Beelzebub dæmonia ejiceret: sed tunc quidem non increpavit, nec quidquam omninò ad hoc respondit; sed partim multitudine signorum, partim dignitate doctrinæ, ad cognoscendam omnipotentiam suam inducebat. Verùm quoniam in nequitia sua perseverantes eadem effutiebant, respondet nunc, ut Deitatem suam probet: primò arcana cordium ipsorum, & occulta consilia revelando; tum dæmones facilè ejiciendo. Et quamquam impudens illa calumnia esset, cùm invidi non considerent, quid dicant, sed quicquid in buccam venerit, temerè proferant; non negligit tamen Christus, sed ipsorum utilitati consulens respondet, ut nos doceat, ita mites esse erga inimicos, ut etiamsi adversùm nos ea dicant quæ nulla ratione nituntur, & quorum minimè conscii ac rei sumus, non conturbemur tamen, neque commoveamur, sed æquo animo factorum nostrorum rationem reddamus: non convitia convitiis, calumnias calumniis, detractiones detractionibus repellamus: non ultionem spiremus, & repetamus; sed peccantium consulamus utilitati, studeamus conversioni & emendationi. Divinam Jesu Christi Domini nostri charitatem & mansuetudinem imitemur, qui cùm pœnas à Pharisæis facilè repetere posset, rationibus eos refellere & convincere maluit, tum ut moderationis exemplum præberet, tum ut eos ad iniquitatis emendationem invitaret. Neque verò Scripturæ testimoniis impræsentiarum utitur, ut illos refellat, quia Scripturæ sensum pravis expositionibus detorquebant; sed familiaribus similitudinibus illos coarguit: *Omne regnum*, inquit, *divisum contra se*, *desolabitur*: *& omnis civitas vel domus contra se divisa non stabit*. Quod regnum tam firmum, quæ civitas vel domus tam stabilis, quæ non odiis ac dissidiis intestinis funditùs possit everti? Concordia res minimæ crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Si ergo vi principis dæmonum ejicio dæmones, sedito jam & pugna inter dæmones est, cùm alter in alterum insurgat. Debilitato autem & diviso dæmonis Regno, quam vim habebit, ut alios ejicere possit? *Hoc dicens* Christus, *ex ipsorum confessione volebat intelligi*, *quòd in eum non credendo*, *in regno diaboli esse delegissent*, *quod utique adversùm se divisum stare non posset*. *Eligant ergo Pharisæi*, *quod voluerint*: *si satanas satanam non potest ejicere*, *nihil contra Dominum*, *quod dicerent*, *invenire potuerunt*: *si autem potest*, *multò magis sibi prospiciant*, *& recedant de regno ejus*, *quod adversùm se divisum stare non potest*.

S.Ang. f. 71. alias 11. De Verb. Dom. c. 2.

Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, *filii vestri in quo ejiciunt*? *Ideò ipsi judices vestri erunt*. De Judæorum Exorcistis id intelligi dixi in expositione sensus litteralis. Quamdiù enim apud Judæos fuit vera Ecclesia, apud illos fuere, qui potestatem in dæmones haberent, illosque ab obsessis

fessis hominum corporibus nominis Dei invocatione ac virtute expellere potuent. Hinc S. Irenæus: *Unus est*, inquit, *omnium Dominus*, *& propter hoc Altissimi & Omnipotentis appellationi omnia subjecta sunt: & hujus invocatione*, *etiam ante adventum Domini nostri*, *salvabantur homines*, *& à spiritibus nequissimis & à dæmoniis universis*. Sed constituta apud gentes Ecclesia, quam Jesus Christus acquisivit sanguine suo, extra illam nemini potestas datur ejiciendi dæmones ex hominum corporibus, uti nec potestas illos ejiciendi ex animabus, quibus per peccatum dominantur. Hæc veræ Ecclesiæ nota, quam numquam vendicare sibi potuerunt Schismaticæ societates ab Ecclesiæ unitate divisæ, & satanæ mancipatæ: *Filii vestri in quo ejiciunt?* Non spernenda S. Augustini, & quorumdam aliorum Patrum interpretatio, de Discipulis Christi, illius populi filiis, id est, Judæorum conterraneis, hunc locum explicantium: *Qui certè Discipuli Domini nostri Jesu Christi benè sibi conscii fuerant*, *nihil se malarum artium à bono Magistro didicisse*, *ut in principe dæmoniorum ejicerent dæmones*. Ideò, *inquit*, ipsi judices vestri erunt. *Ipsi ignobilia & contemptibilia hujus mundi*, *in quibus non artificiosa malignitas*, *sed sancta simplicitas meæ virtutis apparet*, *ipsi testes mei*, *judices erunt vestri*. Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones: *nec aliter possunt & filii vestri ejicere*, *quibus non malignam doctrinam*, *sed fidem simplicem dedi*: *procul dubio pervenit in vos regnum Dei*, *quo subvertitur regnum diaboli*, *cum quo & vos subvertimini*. Ubi Spiritus Dei, ibi regnum Dei. Regni diaboli eversio, effectus Incarnationis est: *In hoc* enim *apparuit Filius Dei*, *ut dissolvat opera diaboli*. Dæmonem ab obsessis corporibus Christus ejiciebat, ut miraculis illis visibilibus ostenderet, se illum invisibiliter ex animabus ejicere quas captivas detinebat.

S. Iren. lib. 2. c. 5.

S. Aug. loco mox cit.

1. Jo. 3. 8.

XVIII. *Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis*, *& vasa ejus diripere*, *nisi priùs alligaverit fortem? Et tunc domum illius diripiet.* "Filii, inquit, vestri, qui vel crediderunt in me, vel adhuc credituri sunt, "& ejecturi dæmones non in dæmonum principe, sed in simplici sanctitate; "qui certè vel fuerunt, vel hoc sunt, quod etiam vos estis; id est, peccatores atque impii; & ideò in domo diaboli, & vasa diaboli; quomodo ab illo possent erui, quos prævalente iniquitate fortiter obtinebat, nisi "alligatus justitiæ meæ vinculis, & vasa ejus eriperem, quæ erant vasa iræ, "& ea facerem vasa misericordiæ? Hoc est quod etiam beatus Apostolus, "& quasi de suis meritis gloriantibus increpans, dicit: *Quis enim te discernit?* Hoc est, à massa perditionis ex Adam, & à vasis iræ quis te discernit? Et ne quisquam diceret, Justitia mea: *Quid enim habes*, inquit, "*quod non accepisti?* Unde & de se ipso: *Fuimus enim & nos aliquando naturaliter filii iræ*, *sicut & cæteri*. Ergo & ipse vas erat in domo illius "malè fortis, cùm esset Ecclesiæ persecutor, blasphemus, injuriosus, in "malitia & invidia, sicut fatetur, agens. *Sed ille*, *qui alligavit fortem*, "*eripuit ab eo vas perditionis*, *& vas electionis effecit*.

" S. Aug. s. 71. alias 11. de verb. Dom. c. 1.

" 1. Cor. 4. 7.

" Eph. 2. 3.

Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, *& vasa ejus diripere*, *nisi priùs alligaverit fortem?* &c. Non debemus esse securi: adversarius noster fortis, victoris quoque vocibus comprobatur: *Princeps* est *hujus mundi*, *Rector tenebrarum harum*, *Rex super omnes filios superbiæ*, malorum omnium caput. *Non est super terram potestas*, *quæ comparetur ei*, *qui factus est*, *ut nullum timeret*. Arx ipsius *Mundus*, qui in *maligno positus est*: Non creatoris dignitate, sed magnitudine delinquentis. Arma ejus, voluptates, divitiæ, honores, luxus, spectacula, tentationes, amores, er-

S. Hier. c. 12. in S. Matt.

Job. 41. 24.

rores, terroresque Mundi. Subditi ejus ac servi, infideles & iniqui omnes, quibus ut tyrannus dominatur. Vasa ejus & nos quondam fuimus. Verum longè major est Christi Jesu Domini nostri potestas, qui adhuc in cunis positus, spolia Samariæ & fortitudinem Damasci Diabolo abstulit, scilicet Magos, qui ad suum præsepe Bethlehemum adoraturi, & munera mystica oblaturi venerunt. Satanam secum congredi ausum in deserto vicit, in cru-

Colo.2.14.15. ce penitùs debellavit, deleto quod adversùs nos conscripserat chirographo, & affixo cruci: *Et expolians principatus & potestates, traduxit confidenter,* ,, *palam triumphans illos in semetipso*. Alligatus est fortis, & religatus in tar- ,, tarum, & Domini contritus pede, & direptis sedibus Tyranni, captiva ,, ducta est captivitas.

S.Aug. ser. 130. Edit. nov. Paris. ,, Emere potest quisque servum suum, creare non potest: Dominus autem ,, servos suos & creavit, & redemit: creavit, ut essent; redemit, ne sem- ,, per captivi essent. *Incidimus enim in principem hujus sæculi, qui reduxit* ,, *Adam & servum fecit, & cæpit nos tamquam vernaculos possidere. Sed venit Redemptor, & victus est deceptor. Et quid fecit Redemptor noster captivatori nostro? Ad pretium nostrum tetendit muscipulam crucem suam: posuit ibi quasi escam sanguinem suum. Ille autem potuit sanguinem istum fundere, non meruit bibere. Et in eo, quòd fudit sanguinem non debitoris, jussus est reddere debitores; fudit sanguinem innocentis, jussus est recedere à nocentibus. Ille quippè sanguinem suum ad hoc fudit, ut peccata nostra deleret. Unde ergo ille nos tenebat, deletum est sanguine Redemptoris. Non enim tenebat nos nisi vinculis peccatorum nostrorum. Istæ erant catenæ captivorum. Venit ille, alligavit fortem vinculis passionis suæ: intravit in domum ejus, id est, in corda eorum, ubi ipse habitabat, & vincula ejus arripuit. Nos sumus vasa. Ista impleverat ille amaritudine sua. Hanc amaritudinem etiam nostro Redemptori in felle propinavit. Impleverat ergo nos ille tanquàm vasa sua: Dominus autem noster arripiens vasa ejus, & sua faciens, fudit amaritudinem, implevit dulcedine.*

S. Cæs. Arelatensis, ser. 188. alias int. August. de Tempor. 197. nunc in Appen. 37. Quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, nisi priùs alligaverit fortem? &c. *Venit Christus & alligavit diabolum. Sed dicit aliquis: Si alligatus est, quare adhuc tantùm prævalet? Verum est, Fratres, multùm prævalet; sed tepidis & negligentibus, Deum in veritate non timentibus dominatur. Alligatus est enim tamquam innexus canis catenis; & neminem potest mordere, nisi eum qui se ad illum ultra mortifera securitate conjunxerit. Jam videte, Fratres, quàm stultus homo ille est, quem canis in catena positus mordet. Tu te ad illum per voluntates & cupiditates sæculi noli conjungere; & ille ad te non præsumet accedere. Latrare potest, solicitare potest, mordere non potest nisi volentem. Non enim cogendo, sed suadendo nocet: nec extorquet à nobis consensum, sed petit.*

XIX. *Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum,* S.Aug. ser. 71. alias de verb. Dom. 11. c.2. ,, *spargit*. Hoc dicit Christus, ne putarent increduli & impii adversantes no- ,, mini Christiano, propter diversas hæreses & schismata eorum, qui sub no- ,, mine Christiano greges colligunt perditorum, etiam Christi Regnum adver- ,, sùm se esse divisum. *Non ait, Qui non est sub voce nominis mei, aut sub* ,, *specie sacramenti mei: sed*, Qui non est mecum, contra me est. *Nec ait, Qui non congregat sub voce nominis mei: sed*, Qui non congregat mecum, spargit. *Non ergo est adversùm se divisum Regnum Christi; sed homines conantur dividere, quod emptum est pretio Sanguinis Christi*. Novit enim Do-

Tim.2.9. ,, minus, qui sunt ejus: Et recedat, *inquit*, ab iniquitate omnis qui invo- ,, cat nomen Domini. *Nam si ab iniquitate non recedit, non pertinet ad re-*

gnum

gnum Christi , etiam nominans nomen Christi . Ut ergo aliqua ...... gratia commemorem , spiritus avaritiæ & spiritus luxuriæ , quia ille contrahit , ... profundit , divisi sunt adversùm se , & ambo pertinent ad regnum diaboli . Apud Idolorum cultores , spiritus Junonis & spiritus Herculis divisi sunt adversùm se , & ambo pertinent ad regnum diaboli . Arianus & Photinianus ambo hæretici , & adversùm se ambo divisi . Omnia vitia erroresque mortalium inter se contrarii , divisi sunt adversùm se , & omnia pertinent ad regnum diaboli : ideò non stabit regnum ejus . Justus autem & impius , fidelis & incredulus , Catholicus & hæreticus , divisi quidem sunt adversùm se , sed non ambo pertinent ad Regnum Christi . Novit Dominus , qui sunt ejus . Nemo sibi de vocabulo blandiatur . Si vult sibi prodesse nomen Domini , recedat ab iniquitate , qui invocat nomen Domini . Qui ab Ecclesia recesserunt , aut in ea schismata & tumultus excitant , aut denique secundùm Evangelium vitam non instituunt , contra Christum sunt , quia non cum ipso ; spargunt, quia cum illo non congregant . De his bonus Chriltianns , Prophetæ verba usurpans , ait : *Redimet in pace animam meam ab his , qui appropinquant mihi ; quoniam inter multos erant mecum .* Quam sententiam egregiè S. Auguitinus explicat : *Baptismum habebamus utrique , in eo erant mecum : Evangelium utrique legebamus , erant in eo mecum : Festa Martyrum celebrabamus , erant ibi mecum : Paschæ solemnitatem celebrabamus , erant ibi mecum . Sed non omninò mecum . In schismate non mecum , in hæresi non mecum . In multis mecum , in paucis non mecum . Sed in his paucis , in quibus non mecum , non prosunt multa , in quibus mecum .* Etenim , Fratres , videte , quàm multa enumeravit Apostolus Paulus : unum , dixit , si defuerit , frustra sunt illa : *Si linguis hominum loquar & Angelorum* , ait , *si habeam omnem prophetiam , & omnem fidem , & omnem scientiam , si montes transferam , si distribuam omnia mea pauperibus , si tradam corpus meum , ita ut ardeat .* Quàm multa enumeravit ? *His omnibus multis desit una charitas : illa numero plura sunt , hæc pondere major est . Ergo in omnibus Sacramentis mecum , in una charitate non mecum .* Quoniam inter multos erant mecum : *Qui se separaverunt à me , mecum erant , non in paucis , sed in multis . Etenim per totum orbem terrarum pauca sunt grana , multæ sunt paleæ . Quid ergo ait ? In palea mecum erant , in tritico non mecum erant . Et propinquat palea tritico , de uno semine exit , in uno agro radicatur , una pluvia nutritur , eumdem messorem patitur , eamdem triturationem sustinuit , eamdem ventilationem expectat , non in unum horreum intrat .* [Ps.54. 19.] [S.Aug.En in hunc. Ps.] [1.Cor.13.1.]

Qui non est mecum , contra me est ; & qui non congregat mecum , spargit . Hine olim colligebat contra Pelagianos S. Auguitinus , non esse medium locum extra Regnum cœlorum , ubi infantes sine baptismo decedentes , vitam beatitudinis æternæ & quietis possidere possent : *Non est* , inquit , *ullus ulli medius locus , ut possit esse , nisi cum diabolo , qui non est cum Christo .* [S.Aug.l.1. de pecc. meritis & rem. c.28.]

Ex eadem Christi Domini sententia colligo , nullum esse statum medium inter charitatem & cupiditatem , inter amorem sæculi & amorem Dei , adeòque inter amorem Dei & inimicitiam cum Deo . Nam *Adulteri , nescitis , quia amicitia hujus mundi , inimica est Dei ! Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus , inimicus Dei constituitur .* Qui *noluerit servire charitati , necesse est , ut serviat iniquitati .* Amicitia hujus mundi adultera est . Hominem vult dividi , ut Christi sit ex parte , & Mundi ex parte , ut meretrix illa coram Salomone litigans : *Nec mihi , nec tibi sit , sed dividatur .* Sed Deus noster *Deus zelotes est* : Totum sibi vendicat hominem , qui totum fecit , totum redemit . [Jac. 4. 4.] [S.Aug. in Ps. 18.] [1.Reg.3.26.] [Exod.20.5. & 34. 14.] [Deut.4. 24.]

Qui non est mecum, contra me est. Qui Christi fidem, doctrinam, gloriam, Ecclesiam, servos non defendit, cùm oppugnantur; qui non servit illis & ad bonum non cooperatur, cùm potest, Christi inimicus est.

XX. *Ideò dico vobis, Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus: Spiritus autem blasphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro*. Agnitæ veritatis, sive quæ fidem, sive quæ mores spectet, impugnatio, fraternæ charitatis invidentia, obstinatio in peccato, & impœnitentia, verba sunt contra Spiritum Sanctum, quæ difficillimè remittuntur: sed impœnitentia sola blasphemiæ in Spiritum Sanctum genus est, neque in hoc sæculo, neque in futuro, id est, numquam omninò remittendæ. Timendum ergo, ne peccator, qui cùm in profundum peccatorum venerit, contemnit; qui nec divinis promissis, nec minis, nec spe præmiorum, nec terrore pœnarum æternarum, nec amore, nec timore, nec internis Dei inspirationibus, nec externis admonitionibus, exhortationibus, correptionibus ministrorum ejus, flectitur ad pœnitentiam, aut ipsam in dies procrastinat, adeòque quotidianæ in Spiritum Sanctum contumeliæ & blasphemiæ reus est: Timendum (inquam) maximè, ne peccati sui remissionem numquam obtineat, quia pœnitentiæ donum difficillimè consequetur: si verò (quod hujusmodi impiis ut plurimum contingit) moriatur impœnitens,
Rom. 2.4.5. de illius æterna salute actum est. *An divitias bonitatis Dei, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei*. Hanc doctrinam S. Aug. egregiè ac luculentè explicat: *Quod*, inquit, *commune est Patri & Filio, per hoc nos voluerunt habere communionem & inter nos & secum, & per illud Donum nos colligere in unum, quod ambo habent unum, hoc est, per Spiritum Sanctum Deum & donum Dei. In hoc enim reconciliamur Divinitati, eaque delectamur. Nam quid nobis prodesset, quicquid boni nossemus, nisi etiam diligeremus? Sicut autem veritate discimus; ita charitate diligimus; ut & plenius cognoscamus, & beati cognitione perfruamur*: Charitas *porrò* diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum,

S. Aug. ser. 71. alias 11. De Verb. Dom. c. 12. & seq.

Rom. 5.5. » qui datus est nobis: *Et quia peccatis alienabamur à possessione verorum bo-
» norum charitas cooperit multitudinem peccatorum. Est ergo Pater Filio veritati origo verax, & Filius de veraci Patre orta veritas, & Spiritus Sanctus à Patre bono & Filio bono effusa bonitas: omnium est autem non impar Divinitas, nec separabilis unitas. Primum ergo in nos accipiendam vitam æternam, quæ in novissimo dabitur, de bonitate Dei munus venit ab initio fidei, remissio peccatorum. Illis enim manentibus, manent quodammodo inimicitiæ adversùs Deum, & ab illo alienatio, quæ à nostro malo est: quoniam non mentitur Scriptura, dicens*. Iniquitates vestræ diviserunt inter
Isa. 59.2. » vos & Deum vestrum: *Non itaque nobis infert bona sua, nisi auferat ma-
» la nostra. Et in tantùm illa crescunt, in quantum ista minuuntur: nec illa
» perficientur, nisi ista finiantur. Jam verò quòd Dominus Jesus hic in Spiritu Sancto peccata dimittit, quemadmodum in Spiritu Sancto dæmones ejicit, hinc intelligi potest; quòd posteà quam resurrexisset à mortuis, cum dixisset Discipulis suis*: Accipite Spiritum Sanctum, *continuò subjecit*: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt... *Contra hoc donum gratuitum*, remissionis peccatorum, *contra illam Dei gratiam loquitur cor impœnitens. Ipsa ergo impœnitentia est Spiritus blasphemia,*

quæ

quæ non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Contra Spiritum enim sanctum, quo baptizantur, quorum peccata omnia dimittuntur, & quem accepit Ecclesia, ut cui dimiserit peccata, dimittuntur ei, verbum valdè malum & nimis impium, sive cogitatione, sive etiam lingua sua dicit, quem patientia Dei cùm ad pœnitentiam adducat, ipse secundùm duritiam cordis sui, & cor impœnitens, thesaurizat sibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundùm opera ejus. Hæc ergo impœnitentia, contra quam clamabant & Præco, & Judex, dicentes: Pœnitentiam agite, appropinquavit enim Regnum cœlorum; *contra quam Dominus os Evangelicæ prædicationis aperuit; & contra quam ipsum Evangelium in toto orbe prædicandum esse prædixit; ubi postea, quàm resurrexit à mortuis, ait Discipulis:* Oportebat pati Christum, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem. *Hæc omninò impœnitentia non habet remissionem neque in hoc sæculo, neque in futuro: quia pœnitentia impetrat remissionem in hoc sæculo, quæ valeat in futuro. Sed ista impœnitentia vel cor impœnitens, quamdiu quisque in hac carne vivit, non potest judicari. De nullo enim desperandum est, quamdiù patientia Dei ad pœnitentiam adducit, nec de hac vita rapit impium, non mortem vult impii, quantùm ut revertatur & vivat.* Luc. 24. 46.

Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. *Dicit verbum contra Spiritum Sanctum, qui unitati Ecclesiæ corde impœnitenti resistit, ubi in Spiritu Sancto fit remissio peccatorum.* Hinc Christus, ubi dixit: *Qui non est mecum, contra me est; & qui non congregat mecum, spargit:* ut illos ostenderet ad se non pertinere, qui extra congregando, nollent congregare, sed spargere; deinde subjunxit: *Ideò dico vobis, Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus; Spiritus autem blasphemia non remittetur. Quid est hoc? Ideo sola Spiritus blasphemia non remittetur, quoniam qui non est cum Christo, contra ipsum est; & qui non cum illo congregat, spargit? Ideò utique. Qui enim non cum illo congregat, quomodolibet sub ejus nomine congreget, non habet Spiritum Sanctum. Illo omninò, hic nos compulit, non alibi intelligere fieri remissionem omnis peccati, omnisque blasphemiæ, nisi in Christi congregatione, quæ non spargit. Congregatur quippè in Spiritu Sancto, qui non est contra se ipsum divisus, sicut ille immundus spiritus. Et propterea omnes congregationes, vel potiùs dispersiones, quæ se Christi Ecclesiam appellant, & sunt inter se divisæ atque contrariæ, & unitatis congregationi, quæ vera est Ecclesia ejus, inimicæ, non quia videntur ejus habere nomen, idcircò pertinent ad ejus congregationem. Pertinerent autem, si Spiritus Sanctus, in quo consociatur hæc congregatio, adversùm se ipsum divisus esset. Hoc autem quia non est, ideò peccatum omne atque blasphemia remittetur hominibus in hac congregatione, quam in Spiritu Sancto, & non adversùs se ipsum diviso congregat Christus. Ipsius autem Spiritus blasphemia illa, qua fit, ut corde impœnitenti huic tanto Dei dono usque in finem vitæ istius resistatur, non remittetur. Nam etsi quisquam ita sit contrarius veritati, ut Deo loquenti, non in Prophetis, sed in unico Filio, cùm propter nos eum, ut nobis in eo loqueretur, filium hominis esse voluit, reluctetur, remittetur ei, cùm pœnitendo conversus fuerit ad Dei benignitatem, qui cùm mortem impii nollet, quantùm ut convertatur & vivat, dedit Ecclesiæ suæ Spiritum Sanctum, ut quicunque in eo peccata dimitteret, dimitterentur ei. Qui verò huic dono extiterit inimicus, ut non illud per pœnitentiam petat, sed ei per impœnitentiam*

tiam contradicat; fit irremissibile non quodcumque peccatum, sed contempta, vel etiam oppugnata ipsa remissio peccatorum. Atque ita dicitur verbum contra Spiritum Sanctum, cùm ex dispersione ad congregationem numquam venitur, quæ ad remittenda peccata accepit Spiritum Sanctum. Unum ergo suffugium est, ne sit irremissibilis blasphemia, ut cor impœnitens caveatur, nec aliter pœnitentia prodesse credatur, nisi ut teneatur Ecclesia, ubi remissio peccatorum datur, & societas Spiritus in pacis vinculo custoditur.

S.Jo.Chr. ho. 42. in Matt. „ *Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in* „ *hoc sæculo, neque in futuro.* Universorum hominum alii & hic & ibi sup„ plicia dabunt, alii in præsenti solummodò vita, alii in futura tantùm, alii „ nec in præsenti nec in futura. Hic quidem & illic, ut illi ipsi de quibus „ nunc agitur. Nam & hic ipsos ultus est, quoniam intolerabilia passi sunt, „ urbe ipsorum vi à Romanis expugnata: ibi autem acerbissima eos exspectant „ tormenta, ut Gomorrhæ ac Sodomorum cives, aliosque complures. Ibi ve„ rò solummodo, ut Dives ille, qui in flamma cruciatur, nec guttæ unius „ aquæ dominus est. Hic autem tantùm, ut incestuosus ille Corinthius. Ne„ que hic verò, neque ibi, ut Apostoli, Prophetæ, beatus Job, cæterique „ Sancti. Non enim ad punitionem hic passi sunt, sed ut clariùs in agone vi„ ctiste cognoscerentur. Demus igitur operam, ut in istorum ordine inveniamur. „ Quòd si istorum sortem assequi propter negligentiam non poterimus, saltem „ ex illis esse studeamus, qui hic in vita commissa dissolvunt. Terribile nam„ que illud judicium est, inevitabilis pœna, intolerabilia tormenta. Sed si „ vis, ut auctor tibi sum, neque hic aliqua pœna cruciari, tu ipse tibi ju„ stus sis Judex, exige à te ipso rationem & correctionem. Audi Paulum „ dicentem: *Si nosmetipsos judicaremus, non utique judicaremur*: Largos la„ crymarum effunde fluvios, ingentes compunctionis gemitus ede, humilli„ mus sis, laboribus ac vigiliis te ipsum afflige, peccata tua per singulas spe„ cies recole. Non parvus hic est animæ cruciatus; nec quantus sit, ab alio „ cognoscitur, nisi ab eo, qui compunctus est. Quamobrem justitiam Deus „ huic pœnitentiæ in præmium propofuit, dicens: *Dic tu iniquitates tuas* „ *prior, ut justificeris.*

„ XXI. *Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum; aut facite ar*„ *borem malam, & fructum ejus malum; siquidem ex fructu arbor cognoscitur.* „ Contra illos id dixit Christus, qui putabant se, cùm mali essent, loqui „ bona posse, vel bona opera habere. Hoc fieri non posse ait. Priùs est enim „ mutandus homo, ut opera mutentur. Si enim manet homo in eo, quod „ malus est, bona opera habere non potest: si manet in eo, quod bonus est, „ mala opera habere non potest. Quis autem à Domino bonus inventus est, „ cùm Christus pro impiis mortuus sit? Omnes ergo malas arbores invenit, „ sed dedit potestatem filios Dei fieri credentibus in nomine ejus. Quisquis „ igitur homo hodiè bonus est, id est, arbor bona, mala inventa est, & „ bona facta est. Et si quando venit, malas arbores eradicare vellet, quæ „ remaneret, quæ non esset digna eradicari? Sed venit prærogare misericor„ diam, ut posteà exerceret judicium, cui dicitur: Dedit credentibus remis„ sionem peccatorum, noluit eum eis & de præteritis chartis habere ratio„ nem. Distulit securim, dedit securitatem. De hac securi Joannes loquitur, „ dicens: *Jam securis ad arborem posita est. Omnis arbor, quæ non facit fru*„ *ctum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Sit ergo unusquisque arbor „ bona: non se arbitretur habere fructos bonos, si manet arbor mala. Non „ erit fructus bonus, nisi arboris bonæ. Muta cor, & mutabitur opus. Ex„ tirpa cupiditatem, planta charitatem. Sicut enim radix est omnium malorum cupi-

Margin notes: S.Aug.s.72. alias 12. de Ver. Dom. — Rom.5.6. — Joan. 1.12. — Matt.3.

cupiditas , sic & radix bonorum omnium charitas . Quid ergo mussitant homines inter se , vel contendunt , dicentes : Quid est bonum ? O si scires , quid est bonum ! Quod habere vis , non est valdè bonum : quod esse non vis , hoc est bonum . Vis enim habere sanitatem corporis ; hoc est bonum : nec tamen putes magnum esse bonum , quod habet & malus . Aurum & argentum habere vis : ecce & hoc dico , bonum est ; sed si benè usus fueris : benè autem non uteris , si malus fueris . Honorem habere vis , bonum est : sed & hoc si benè utaris . Quàm multis honor occasio exitii fuit ? Quàm multis honor ministerium boni operis fuit ? Discernamus ergo ista bona , si possumus ; quia de bonis arboribus loquimur : Et hic nihil est , quod sic quisque cogitare debeat , nisi ut in semetipsum oculos convertat , in se discat , se discutiat , se inspiciat , se quærat , & se inueniat : & quod displicet , necet ; quod placet , optet & plantet . Cùm enim se homo inanem invenerit meliorum bonorum , ut quid est avidus externorum bonorum ? Et quid prodest plena bonis arca , inani conscientia ? Bona vis habere , & bonus non vis esse ? Non vides te erubescere debere de bonis tuis , si domus tua plena est bonis , & te habet malum ? Quid enim est , quod velis habere malum ? Dic mihi . Nihil omninò ; non uxorem , non filium , non filiam , non servum , non ancillam , non villam , non tunicam , postremò non caligam : & tamen vis habere malam vitam . Rogo te , præpone vitam tuam caligæ tuæ . Omnia quæ circumjacent oculis tuis , elegantia & pulchra tibi chara sunt ; & tibi ipse vilis es , ac fœdus ? Si tibi possent respondere bona , quibus plena est domus tua , quæ habere optasti , perdere timuisti , nonnè & tibi clamarent ? Sicut tu nos bona vis habere , sic & nos volumus bonum habere dominum ? Tacita voce interpellant contra te dominum tuum : Ecce bona tanta dedisti huic , & ipse malus est . Quid ei prodest quod habet , quando eum qui omnia dedit , non habet ? Quærit ergo aliquis admonitus his verbis meis , & fortè compunctus , quærit , quid sit bonum , quale bonum , unde bonum . Hoc est bonum , quod non potes invitus amittere . Potes enim aurum perdere & nolens ; potes domum , potes honores , potes ipsam carnis salutem : bonum verò quo verè bonus es , nec invitus accipis , nec invitus amittis .

XXII. *Progenies viperarum , quomodo potestis bona loqui , cùm sitis mali ? Ex abundantia enim cordis os loquitur . Bonus homo de bono thesauro profert bona : & malus homo de malo thesauro profert mala* . Pravum cor hominis , quid boni parturire potest , nisi Dei gratia mundetur ? *Nemo potest dicere , Dominus Jesus ; nisi in Spiritu sancto* . Quanta sit corruptio cordis nostri , verba indicant , arrogantia , dura , levia , scurrilia , impudica , maledica . De Christianis plurimis dici potest , quod de Romanis suæ ætatis Tertullianus dixit : *Ubi religio , ubi veneratio majoribus debita à vobis ? Habitu , victu , instructu , censu , ipso denique sermone proavis renuntiastis* . Primi Christiani verba sancta , pudica , verba charitatis & ædificationis proferebant : Christiani hujus temporis verba impudica , scurrilia , maledica , contumeliosa ; de malo scilicet thesauro . Cor malum , thesaurus malus : cor bonum , thesaurus bonus . Cor bonum , cor rectum , quod non fit nisi charitate , à qua nihil mali : sicut cor malum fit cupiditate , à qua nihil boni . Igitur *In vobismetipsis charitatem habete* : Cor vestrum rectum sit cum DEO : *Quæcumque sunt vera , quæcumque pudica , quæcumque justa , quæcumque sancta , quæcumque amabilia , quæcumque bonæ famæ , si qua virtus , si qua laus disciplinæ , hæc cogitate* : Hæc & loquimini : *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat : sed si quis bonus* , ad

Apologet. c. 6.

Philip. 4. 8.

Ephes. 4. 29.

ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus .... Corrumpunt mores bonos colloquia mala: & ex cordé corrupto oriuntur, ex eosde venenato, & viperino. *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali?*

S.Gr. M.3. P.Pastoralis, Admonitione 15.

S. Hier. in c. 12.S.Mat.

XXIII. *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines; reddent rationem de eo in die judicii. Ex verbis enim tuis justificaberis, ex verbis tuis condemnaberis.* " Otiosum verbum est, *quod aut ratione justæ necessitatis, aut intentione piæ utilitatis caret.* " Si ergo de otioso " sermone ratio exigitur, pensemus, quæ pœna multiloquium maneat, in quo etiam per noxia verba peccatur. Sive, ut Sanctus Hieronymus ait: *Otiosum verbum est, quod sine utilitate & loquentis dicitur, & audientis: si omissis seriis, de rebus frivolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Cæterùm qui scurrilia replicat, & cachinnis ora dissolvit, & aliquid profert turpitudinis: hic non otiosi verbi, sed criminosi tenebitur reus.* Et Sanctus Basilius Magnus: *Omne verbum, quod ad propositum in Domino usum non facit, otiosum est: & adeo magnum est hujusmodi verbi periculum, ut licèt genere ipso de numero bonum sit, quod dicatur; tamen nisi ad ædificationem fidei dirigatur, nequaquam propterea quòd bonum sit, liber sit à periculo, qui illud locutus sit:* " *Quippè qui ex eo, quòd ad ædificationem illud non accommodaverit, contristasse noscitur Spiritum Sanctum Dei. Hoc enim apertè docuit Apostolus, cùm dixit*: " Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus, ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. *Et subiecit*: Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis. *Quàm autem perniciosa res sit contristasse Spiritum sanctum, quid opus est, ut dicatur?* Vix quisquam attendit, quàm necessaria sit ad salutem linguæ moderatio: ut verba priùs veniant ad limam, quàm ad linguam: ut in lance justitiæ & charitatis ponderentur. Vix aliquibus meminit, salem ideò in ore baptizandorum poni, ut significetur sermones nostros à coruptione immunes esse debere: *Sermo vester semper in gratia sit sale conditus. Quamplures vidi loquendo in peccatum incidisse, vix quemquam tacendo; ideòque tacere nosse, quàm loqui difficilius est. Scio loqui plerosque, cùm tacere nesciant. Rarum est tacere quemquam, cùm sibi loqui nihil posit .... Grave malum, ut aliquis ore suo condemnetur. Etenim si pro otioso verbo reddet unusquisque rationem, quantò magis pro verbo impuritatis & turpitudinis? Graviora enim sunt verba præcipitationis, quàm otiosa. Ergo si pro otioso verbo ratio poscitur, quantò magis pro sermone impietatis pœna exolvitur?* Domini est gubernare linguam; ab illo itaque gratiam rectè & Christianè loquendi postulemus. *Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis ..... Dixi, Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Ori tuo* (inquit Sapiens) *facito ostia & seras. Aurum tuum & argentum tuum consla, & verbis tuis facito staterem, & frenos ori tuo rectos; & attende, ne fortè labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.* " Alliga sermonem tuum, ne luxuriet, ne lasciviat, & multiloquio peccata " sibi colligat. Sit restrictior, & ripis suis coerceatur, Citò lutum colligit " amnis exundans. Sit ori tuo ostium, ut claudatur ubi oportet, & obse- " retur diligentiùs. Jugum sit verbis tuis, & statera, humilitas atque mensura; ut lingua tua menti tuæ subdita sit. Refrenetus habenæ vinculis, frenos habeat suos, quibus revocari possit ad mensuram. *Sermones proferat libra examinatos justitiæ; ut sit gravitas in sensu, in sermone pondus, atque in verbis modus*: Cùm autem omnibus Christianis sermonis intemperantia prohibita sit Dei Lege; gravius tamen in viris Ecclesiasticis vitium est. *Fugienda otio-*

S.Basil. M. in Regulis brevioribus, interrogatione 23.

Coloss. 4.6.

S.Amb. l.1. de Officiis Ministrorum, c.2.

Ps.140.3.

Ps. 38.2.

Eccl. 28.29.

S.Amb. l.1 de Officiis, c.3.

S.Bern. l.2. de Consideratione, c.13.

da otiositas mater nugarum, noverca virtutum. Inter sæculares, nugæ sunt; in ore Sacerdotis blasphemiæ. Interdum tamen si incidant; ferendæ fortassis, referendæ nunquam. Magis interveniendum cautè ac prudenter nugacitati. Prærumpendum sanè in serium quid, quod non modò utiliter, sed libenter audiant, & supersedeant otiosis. Consecrasti os tuum Evangelio; talibus jam aperire illicitum, assuescere sacrilegum est. Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent de ore ejus; *non nugas profectò vel fabulas. Verbum scurrile, quod faceti urbanive nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore, procul & aure relegandum. Fœdè ad cachinnos moveris, fœdiùs moves. Porrò detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim.* Os igitur tuum taciturnitatis honore signatum sit, ut loquitur Tertullianus: *Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* « Malac. 2.7.

XXIV. *Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis, dicentes: Magister, volumus à te signum videre.* Infidelitati, superbiæ, curiositati non sufficiunt invicta credibilitatis argumenta, quibus Christianæ & Catholicæ Religionis veritas demonstratur: sed Fidei simplicitati abundè sufficiunt. *Nobis curiositate opus non est post Christum Jesum, nec inquisitione post Evangelium.* Qui nunc signa petit ut credat, Deo injuriam facit, ut Pharisæi; Pro nihilo habens universa miracula, quæ Christus edidit ad Evangelii confirmationem, Miracula necessaria fuerunt prius, quàm crederet Mundus, ad hoc ut crederet Mundus. *Quisquis ad hoc prodigia, ut credat, inquirit, magnum est ipse prodigium, qui Mundo credente non credit. Christus afferens medicinam, quæ corruptissimos mores sanatura esset, miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate roboravit Religionem: quam non solùm hæreticorum ineptissima novitas fraudibus agens, sed nec gentium quidem veternosus error violenter adversans, aliqua ex parte convelleret.* Tert. l. de Præscript. Hæret. c. 8. S.Aug. l. 22. de Civit. Dei, c. 8. S. Aug. l. de Utilitate credendi, c. 14.

XXV. *Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ, &c.* Christi resurrectio, maximum illius miraculum, ceterorum omnium, quæ mortalem vitam agens in terris edidit, confirmatio, missionis illius sigillum. Nullo miraculo ad fidem vel pœnitentiam flectetur, cujus infidelitas & obstinatio in peccatis, isto miraculo non vincitur. Jonam Christi typum fuisse, Dominus ipse docet. Quæ igitur Jonæ contigerunt, Christi mortem, resurrectionem, & pœnitentiam in nomine ejus Gentibus prædicandam significabant. *Nam sicut humana consuetudo verbis, ita Divina potentia etiam factis loquitur. Et sicut sermoni humano verba nova, vel minus usitata, moderatè ac decenter adspersa, splendorem addunt; ita in factis mirabilibus congruenter aliquid significantibus, quodammodo luculentior est Divina eloquentia.* Proindè quid præfiguraverit, quòd Prophetam bellua illa devoratum tertia die vivum reddidit, cur à nobis quæritur, cùm hoc Christus exponat? *Sicut ergo Jonas ex navi in alvum ceti, ita Christus ex ligno in sepulcrum, vel in mortis profundum. Et sicut ille pro his, qui tempestate periclitabantur: ita Christus pro his, qui in hoc sæculo fluctuant. Et sicut primò jussum est, ut prædicaretur Ninivitis à Jona, sed non ad eos pervenit prædicatio Jonæ, nisi postea quàm eum cetus evomuit: ita Prophetia præmissa est ad Gentes, sed nisi post resurrectionem Christi, non pervenit ad Gentes.* S.Aug. Ep. 102. al. as 49. ad Deo gratias, qu. 6.

XXVI. *Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam; quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Et ecce plus, quàm Jonas hic.* Jonæ signum, ut typus Dominicæ Passionis, ita etiam gravium

S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 97. quæ Judæi commiserant, testificatio peccatorum est. *Simul advertere licet & Majestatis oraculum, & pietatis indicium. Namque Ninivitarum exemplo & demonstratur supplicium, & remedium demonstratur. Unde etiam Judæi debent non desperare indulgentiam, si velint agere pænitentiam.* Christianos magis quàm Judæos damnabit in judicio Ninivitarum exemplum, agentium pœnitentiam ad primam prædicatiooem ignoti Prophetæ, nullum miraculum patrantis, quo missionem suam probaret; excidium Ninives prædicentis & comminantis, nec spem ullam dantis evadendi. *Et ecce plus quàm Jonas hic.* Prophetarum Dominus, Christus Deus noster, Salvator noster, Judex noster, post tot miracula comminatur nos omnes perituros, nisi pœnitentiam agamus, *Nisi pænitentiam habueritis, omnes similiter peribitis:* & tamen ipsam agere contemnimus, vel negligimus. *Et ecce plus quàm Jonas hic.*

Luc. 13. 5.

S. Joa. Chr. h. 44. in Mat.

" Nam cùm ille servus fuerit, ego Dominus sum. Ille à ceto
" exiliit, ego à morte resurgam. Subversionem ille urbis futuram prædica-
" vit, ego Regni cœlorum Evangelium vobis anountio. Et Ninivitæ qui-
" dem absque signo aliquo crediderunt, cùm vos multa miracula videatis:
" nec quidquam aote Jonæ verba illi audierunt, cùm vos omnibus sublimio-
" ris sapientiæ præceptis instituerim. Jonas quasi minister ad Ninivitas ac-
" cessit, ego ad vos Dominus & Creator adveni, non minas intentans, non
" ratiooem exigens, sed peccatorum veniam afferens. Accedit, quòd illi
" quidem essent barbari, vos autem inter Prophetas plurimos educati: tum
" quòd de Jona nemo illis prædixit, cùm de me plurimi prædixerint, & ope-
" ra prædicationi consonare perspiciatis. Jonam etiam, ne derideretur, fu-
" gisse non ignoratis, cùm ego & Crucis patibulum subiturus, & omnes il-
" lusiones vestras passurus, ultrò advenerim. Itaque cùm ille nullum pro
" Ninivitis opprobrium tulerit, ego vel mortis acerbitatem libenter feram.
" Et ille advena quidem atque peregrinus erat, & hominibus illis omninò
" ignotus; ego verò vobis conjunctus secundùm carnem. *Et ecce plus, quam*
" *Jonas hic.*

Viri Ninivitæ surgent in Judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam; quia pænitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Pœnitentiam egerunt fide subnixam: *Et crediderunt viri Ninivitæ in Deum*: Compunctione & deprecatione veniæ roboratam: *Et clament ad Dominum in fortitudine*: Humilem: *Et vestiti sunt saccis à majore usque ad minorem. Et pervenit verbum ad Regem Ninive; & surrexit de solio suo, & abjecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere.* Pœnitentiam duram & austeram: *Et clamavit, & dixit in Ninive, ex ore Regis & Principum ejus, dicens: Homines & jumenta, & boves & pecora non gustent quidquam; nec pascantur, & aquam non bibant.* Pœnitentiam spe ac metu temperatam: *Quis scit si convertatur, & ignoscat Deus; & revertatur à furore iræ suæ, & non peribimus!* Pœnitentiam sinceram, non solis vocibus & promissis, quasi foliis, sed operibus, quasi fructibus, comprobatam. *Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala.* Eorum pœnitentiam imitemur, ne eorum comparatione damnemur. Sit pœnitentia nostra fidelis, humilis, spe metuque temperata, severa, sincera, prompta: Nullam enim moram inter Prophetæ prædicationem ac pœnitentiæ actionem interposuerunt Ninivitæ: In sacco & cinere pœnitentiam egerunt. *Dignus & victus & habitus pænitentiæ; ut qui offenderant Deum luxu & ambitione, eorum damnatione placent, per quæ priùs offenderant. Saccus & jejunium arma sunt pænitentiæ, auxilia peccatorum: ante jejunium, & sic saccus: ante quod occultum est, & postea quod palam: hoc semper Deo, illud interdum exhibetur*

Jon. 3.

S. Hier. in c. 3. Jonæ.

betur hominibus : & si è duobus necessariis unum est subtrahendum, magis jejunium absque sacco, quàm saccum eligam absque jejunio. Quomodo pœnitentiam agere debeat Christianus, post Baptismum in mortale aliquod peccatum lapsus, egregiè S. Ambrosius explicat & docet : *Agendam*, inquit, *pœnitentiam, & tribuendam veniam credere nos convenit ; ut veniam tamen tamquam ex fide speremus, non tamquam ex debito ; aliud est enim mereri, aliud præsumere. Tamquam ex syngrapho fides impetrat : Præsumptio autem arroganti est propior, quàm roganti. Prius solve quod debitum est, ut quod speraveris, impetrare merearis ...... Plura solvendi habet subsidia, qui Deo, quàm is qui homini debet. Homo pecuniam pro pecunia reposcit, quæ non semper debitori præsto est : Deus affectum exigit, qui in tua potestate est. Nemo pauper est, qui Deo debet, nisi qui se ipsum pauperem fecerit. Et si non habet quæ vendat, habet quæ solvat. Oratio, lachrimæ, jejunium, debitoris boni census est, multoque uberior, quàm si quis ex pretio fundorum, pecuniam sine fide deferat*. Si saccum non induunt, si caput cinere non aspergunt Christiani, qui peccatorum pœnitentiam agere debent, luxum saltem, & ornatum immoderatum deponant. Sed heu! *Videas eos mutata veste incedere, quos lugere & gemere oportebat ; quia vestem illam ablutionis & gratiæ fordidarunt : fœminas autem margaritis onerare aures, curvare cervices, quas bene Christo, non auro inclinarent : quæ se ipsas flere debebant, quòd margaritam, quæ de cælo est, perdiderunt*. Contra hos & illas surgent Ninivitæ in judicio, quia pœnitentiam humilem & severam egerunt in prædicatione Jonæ, nec ipsam procrastinarunt, ut Christiani plerique gravium peccatorum rei, qui *Proposita spe agendæ pœnitentiæ, licentiam sibi delinquendi propagatam putant ; cùm pœnitentia remedium peccati sit, non peccandi incentivum. Vulneri enim medicamentum necessarium est, non vulnus medicamento, quia propter vulnus medicamentum quæritur, non propter medicamentum vulnus desideratur. Infirma deinde spes quæ committitur tempori ; cùm omne tempus incertum sit, non omni spes tempori sit superstes*. Peccant omnes, pauci pœnitentiam agunt, paucissimi agunt ut oportet. *Facilius inveni qui innocentiam servaverint* (inquit Sanctus Ambrosius) *quàm qui congruè egerint pœnitentiam. An quisquam illam pœnitentiam putot, ubi adquirendæ ambitio dignitatis, ubi vini effusio, ubi ipsius copulæ conjugalis usus? Renuntiandum sæculo est : somno ipsi minùs indulgendum, quàm natura postulat, interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspiriis, sequestrandus orationibus ; vivendum ita, ut vitali huic moriamur usui : se ipsum homo sibi abneget, & totus mutetur : sicut quemdam adolescentem fabulæ ferunt propter amores meretricios peregrè profectum, & abolito amore regressum, postea veteri occurrisse dilectæ ; quæ ubi se non interpellavit, mirata putaverit non recognitam, rursus occurrens dixerit : Ego sum ; responderit ille : Sed ego non sum ego. Unde bene Dominus ait*, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. *Etenim qui mortui & sepulti in Christo sunt, non debent iterum velut viventes de hoc Mundo decernere*. Ne tetigeritis, *inquit*, neque gustaveritis, neque contrectaveritis : quæ sunt omnia in interitum ipso usu, *eo quod ipse hujus vitæ usus corruptela sit integritatis*. Ninivitæ surgent in judicio, & Christianorum teporem ac negligentiam in agenda pœnitentia accusabunt. Fervoris ad pœnitentiam agendam necessarii dederunt exemplum non solùm Ninivitæ, sed & ipse Jonas pœnitentiæ Prædicator. Jonas è ventre piscis post triduum velut è tumulo in terram ejectus, mandatum iteratum à Deo accepit eundi Ninivem, & illius eversionem post dies quadraginta prædi-

S.Ambr. l. 2. de Pœnit. c. 9. & 10.

Matth. 16. 24.

Colos. 2. 20.

Jonæ 3. candi. *Et surrexit Jonas, & abiit in Niniven juxta verbum Domini: & Ninive erat civitas magna, itinere trium dierum. Et cœpit Jonas introire in civitatem itinere diei unius: & clamavit & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Statim Jonas, quod sibi fuerat imperatum, opere perfecit. Ninive autem erat, ad quam pergebat Propheta, civitas magna, & tanti ambitus, ut vix trium dierum posset itinere circumiri. *At ille præcepti, & superioris naufragii memor, viam trium dierum unius diei festinatione complevit.* Hunc pœnitentes imitentur, ad Divinum præceptum attendant, lapsus suos & naufragia, æternæ mortis ac damnationis pericula, quæ præcedentibus peccatis incurrerunt, in memoriam revocent; Dei bonitatem ac misericordiam considerent; harumque rerum consideratione fervorem excitent suum, ac superioris temporis desidiam ac negligentiam pia festinatione & ardore in agenda pœnitentia, & in via mandatorum Dei conficienda compensent. Dicant cum Jona: *Abjectus sum à conspectu oculorum tuorum: verumtamen rursus videbo Templum sanctum tuum . . . . Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt. Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumque vovi, reddam pro salute Domino.* Denique intra mysticum dierum pœnitentiæ consecratorum numerum evertatur Ninive, pravi habitus penitùs eradicentur, mores iniqui destruantur: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Eversa reverà est, sed eversa in malo, ædificata in bono. *Ninivitæ quippè in hac vita egerunt pœnitentiam, & ideo fructuosam, velut in hoc agro seminantes, in quo Deus voluit cum lacrimis seminari, quod postea cum lætitia meteretur: & tamen quis negabit, quod Dominus prædixit, in eis fuisse completum, nisi parum advertat, quemadmodum peccatores Deus non solùm iratus, verùm etiam miseratus evertat? Evertuntur enim peccatores duobus modis, aut sicut Sodomitæ, ut pro peccatis suis ipsi homines puniantur; aut sicut Ninivitæ, ut ipsa hominum peccata pœnitendo destruantur. Factum est ergo, quod prædixit Deus: eversa est Ninive, quæ mala erat, & bona ædificata est, quæ non erat. Stantibus enim mœnibus atque domibus, eversa est civitas in perditis moribus.*

S.Hier.in c.3. Jonæ Prophetæ.

Jonæ 2. S. Aug. l. 21. de Civit. Dei c. 24.

XXVII. *Regina Austri surget in judicio cum generatione ista, & condemnabit eam, quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis. Et ecce plus, quàm Salomon hic.* Regina Saba, extranea, gentilis, peregrina, Ecclesiæ figura est. Hæc est, de qua Psalm. 44. dicitur: *Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam*, &c. Vestitus Reginæ hujus & pretiosus est, „ & varius est: Sacramenta doctrinæ in linguis omnibus & variis. Quomo„ do autem omnis varietas vestis in unitate concordat, sic & omnes linguæ „ ad unam fidem. In veste varietas est, scissura non est. Aurum in varie„ tate vestis, ipsa sapientia. Qualibet sit varietas linguarum, unum aurum „ prædicatur. Eamdem quippè sapientiam, eamdem doctrinam & disciplinam „ omnes linguæ prædicant. Varietas in linguis, aurum in sententiis. Ve„ rum Salomonem Christum non quæsivit illa, sed ab ipso quæsita est, & „ per gratiam ejus vocata. Audivit, & vidit; inclinavit aurem suam, & „ oblita est populi sui, paternæque domus. Audivit primùm fide mundans „ cor suum, unde videre posset. Oblita est populi Babyloniæ, habentis re„ gem patremque diabolum. Et concupivit Rex Dominus Deus ejus, illius „ speciem ac decorem: formam adamavit, ac pulchritudinem, cujus ipse „ auctor est. Lavit enim eam à peccatis in sanguine suo: mundavit eam „ lavacro aquæ in verbo vitæ. Rex ejus, ipse est sponsus ejus. Regi nupsit Deo,

S.Aug. Enar. in Ps. 44.

Deo, ab illo dotata, ab illo decorata, ab illo redempta, ab illo sanata. Quicquid habet, unde illi placeat, ab illo habet. Christum Salomone longè excellentiorem agnovit, nempè Dei Filium, sapientiam increatam & æternam, Dei virtutem. Mysteria Regni Dei, morumque salutaria præcepta ab ipso audivit, filiisque suis tradidit, & ad finem usque Mundi tradet, Regina illa Austri fœlicior, cùm verum Salomonem Christum semper habeat præsentem, & per Spiritum suum cœlestis arcana sapientiæ declarantem & explicantem. *Et ecce plus quam Salomon hic.* Ecclesiæ mysterium duplici exemplo evidenter à Christo expressum esse Sanctus Ambrosius observat: *Quæ in Ninivitis per pœnitentiam, & in Regina Austri per studium percipiendæ sapientiæ de totius orbis finibus congregatur, ut pacifici Salomonis verba cognoscat. Regina planè, cujus regnum est indivisum, de diversis & distantibus populis in unum corpus assurgens. Itaque Sacramentum hoc magnum est de Christo & Ecclesia: sed tamen hoc majus est, quia illud in figura ante præcessit, nunc autem plenum in veritate mysterium est; illic enim Salomonis typus, hic autem Christus in suo corpore est. Ex duobus igitur constat Ecclesia, ut aut peccare nescias, aut peccare desinas; pœnitentia enim delictum amovet, sapientia cavet.* Lege Homiliam Origenis 38. in Lucam, & Sermonem inter Augustinianos olim 253. *De Tempore*, nunc 321. in Appendice. S.Ambr.l.7. in Luc. n.96.

XXVIII. *Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens, invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi: & fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Pervicacissimus ille humanæ salutis hostis, numquam malitiæ suæ otium facit. Atquin tunc maximè sævit, cum hominem plenè sentit liberatum: tunc plurimum accenditur, dum extinguitur. Dolet & ingemiscat necesse est, venia peccatorum permissa, tot in homine mortis opera diruta, tot titulos damnationis retrò suæ erasos. Dolet, quòd ipsum & angelos ejus Christi servus ille peccator judicaturus est. Itaque observat, oppugnat, obsidet: si quà possit, aut oculos concupiscentia carnali ferire, aut animum illecebris sæcularibus irretire, aut fidem terrenæ potestatis formidine evertere, aut à via certa perversis traditionibus detorquere; non scandalis, non tentationibus deficit. His præsertim patet anima arida, quæ gratiæ cœlestis benignis imbribus non irrigatur, quia oculos ad Deum non erigit, nec illos in se precatur effundi. Deum non orat, cœlum proindè illi æneum est. Non descendit in ipsam Dei miseratio, quia pia ex illius corde & ore non ascendit oratio. Pravi habitus in anima illa suspensi sunt potius, quàm extincti. Unde diabolus illam semper ut domum suam intuetur, facilèque se illam occupaturum confidit: *Revertar*, inquit, *in domum meam, unde exivi*. Ipsum invitant negligentia, desidia, otium, mundi & voluptatum amor adhuc in corde vivens. *Invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam. Tunc assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi.* Ut enim justis multiplicatur septiformis Spiritus gratia, ita in eadem peccata relapsis omnis dæmonum cumulatur injuria. Tunc *fiunt novissima pejora prioribus*, quia dæmon in ea velut arce firmiores munitiones extruit, pravosque habitus magis roborat iteratione peccatorum, & verbo Dei aditum claudit, aut certè illius virtuti impedimentum affert. *Idem enim verbum & propter naturam suam indignis formidolosum est, & propter benignitatem capi potest ab iis,*

Tert.l.de Pœnitentia

S.Amb.l.7. in Luc.

S. Gr. Nazianz. Or. 39.

iis, *qui ad ipsum excipiendum sese præpararint*. *Quo in genere sunt*, *qui impuro spiritu ex anima depulso*, *mentibusque agnitionis scopa mundatis & exornatis*, *otiosas eas ac desides nequaquam reliquerunt*, *ne cum majori apparatu à septem vitii spiritibus*, *hoc est*, *totidem*, *quot virtutes numerati sunt*, *rursus occupetur* (*quod enim difficiliùs expugnatur*, *studiosiùs atque ardentiùs appetitur*) *verùm ad vitii fugam virtutis cultum adjungunt*, *totum Christum*, *vel certè quàm maximè*, *in animi domicilium admittentes*, *ne prava potestas vacuum aliquid offendens*, *domum rursus impetat*, *ac novissima prioribus deteriora fiant*, *tum propter acriorem ac vehementiorem incursionem*, *tum propter majorem arcis firmitatem*, *ejusque expugnandæ difficultatem*.

Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus, ob gratiæ contemptum, ob ingrati animi vitium, ob comparationem diaboli cum Deo, ejusque præ Deo electionem, ob divini timoris abjectionem. *Nam si idcircò te* Tertul. de pœnit. c. 5. *deliquisse pœnituerat*, *quia Dominum cœperas timere*; *cur quod metus gratia gessisti*, *rescindere maluisti*, *nisi quia metuere desisti*? *Neque enim timorem alia res*, *quàm contumacia subvertit*. . . . *Dominum despicit*, *qui bonorum ac malorum intellectum ab illo consecutus*, *quod intelligit fugiendum*, *quodque jam fugit*, *resumens*, *intellectui suo*, *id est*, *Dei dono contumeliam facit*; *respuit datorem*, *cùm datum deserit*; *negat beneficium*, *cùm beneficium non honorat*. *Quemadmodum potest ei placere*, *cujus munus sibi displicet*? *Ita in Dominum non modò contumax*, *sed etiam ingratus apparet*. *Cæterùm non leviter in dominum peccat*, *qui cùm æmulo ejus diabolo pœnitentiæ renuntiasset*, *& hoc nomine illum Domino subjecisset*, *rursùs eumdem regressu suo erigit*, *& exultationem ejus se ipsum facit*, *ut denuò malus*, *recuperata præda sua adversùs Dominum*, *gaudeat*. *Nonnè*, *quod dicere quoque periculosum est*, *sed ad ædificationem proferendum est*, *diabolum Domino præponit*? *Comparationem enim videtur egisse*, *qui utrumque cognoverit*, *& judicato pronuntiasse eum meliorem*, *cujus se rursùs esse maluerit*. *Ita qui per delictorum pœnitentiam instituerat Domino satisfacere*, *diabolo per aliam pœnitentiæ pœnitentiam satisfaciet*; *eritque tantò magis perosus Deo*, *quantò æmulo ejus ac-* 2. Petri 2. 21. 22. *ceptus*. Fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. *Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ*, *quàm post agnitionem retrorsum converti ab eo*, *quod illis traditum est*, *sancto mandato*. *Contigit enim eis illud veri proverbii*: *Canis reversus ad suum vomitum*; *& sus lota in volutabro luti*. Gravior certè illius culpa est, qui peccatum admissum plangit, nec tamen de- S.Gr.M. p. 3. Pastoralis Cu. ræ, Admonit. 31. *serit*: *Quia & ipsam quam flendo potuit impetrare veniam*, *contemnit*, *& quasi in lutosa aqua semetipsum volvit*, *quia dum fletibus suis vitæ munditiam subtrahit*, *ante Dei oculos sordidas etiam ipsas lachrymas facit*. Hujusmodi hominibus, in eadem sæpiùs peccata relapsis, convenit illud Sapientis ora- Eccl. 14. culum: *Qui baptizatur à mortuo*, *& iterum*, *tangit illum*, *quid proficit*
» *lavatio ejus*? Baptizatur quippè à mortuo, qui mundatur fletibus à pec-
» cato; sed post baptisma mortuum tangit, qui culpam post lachrymas re-
» petit. Admonendi sunt, qui admissa plangunt, nec tamen deserunt, ut
» antè districti Judicis oculos eis se esse similes agnoscant, qui venientes ad
» faciem quorumdam hominum, magna eis summissione blandiuntur; rece-
» dentes autem, inimicitias ac damna quæ valent, atrociter inferunt. Quid
» est enim culpas flere, nisi humilitatem Deo suæ devotionis ostendere? Et
» quid est post fletum prava agere, nisi superbas in eum, quem rogaverat,
» inimicitias exercere?

Deus quidem ad pœnitentiam expectat peccatores, in gravia peccata relapsos: sed absit, ut id aliquis ita interpretetur, quasi eo sibi etiam nunc pe-

pateat ad delinquendum, quia patet ad pœnitendum: *Et redundantia clementiæ cælestis, libidinem faciat humanæ temeritatis. Nemo idcircò deterior sit, quia Deus melior est, toties delinquendo, quoties ignoscitur*. Evasimus semel, ne iterùm periculo damnationis æternæ nos inferamus, etsi iterùm evasuri videamur. *Plerique naufragio liberati, exinde repudium & navi & mari dicunt; & Dei beneficium, salutem suam scilicet, memoria periculi honorant. Laudo timorem, diligo verecundiam: nolunt iterum Divinæ misericordiæ oneri esse; formidant videri inculcare, * quod consecuti sunt; bona certè solicitudine iterum experiri vitant, quod semel didicerunt timere. Ita modus temeritatis, testatio est timoris: Timor autem hominis, Dei honor est*. Tert. l. de Pœnit. c. 7. *Id est conculcare.

Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. Cupiditas enim carnis " expulsa per pœnitentiam à consuetis operibus, cùm non invenerit, in " quibus delectationibus conquiescat, avidiùs redit, & rursùs occupat men- " tem hominis, si cùm pulsa esset, negligentia subsecuta est, ut non in- " troduceretur tamquam habitator mundatæ domui sermo Dei, per sanam do- " ctrinam. Et quoniam non solùm habebit illa septem vitia, quæ septem " virtutibus spiritalibus sunt contraria; sed etiam per hypochrysim se ipsas " virtutes habere simulabit: propterea assumptis secum septem aliis nequio- " ribus, hoc est, ipsa septenaria simulatione, redit illa concupiscentia, ut " sint novissima hominis pejora, quàm erant illa prima. S. Aug. l. 1. Qu. Evang. in S. Mat. Qu. 8.

XXIX. *Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus, & fratres stabant foris, quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris stant, quærentes te. At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est: ipse meus frater, & soror, & mater est*. In Ecclesiastici ministerii functionibus nullam carnalium necessitudinum habendam esse rationem Christus docet. Salutis æternæ minister temporalia non debet intueri: Dei gloriam utilitatibus & commodis parentum & consanguineorum anteponat, necesse est: illos colat; illorum, ut postulat pietas, curam gerat; sed opus Dei non deferat, non negligat illorum importunitate victus. *Si Christus matrem & fratres eos fecit, qui non erant, quomodo negavit eos, qui erant? Sed in semetipso docuit, qui patrem, aut matrem, aut fratres præponeret verbo Dei, non esse dignum Dei discipulum .... Solet id adimplere Christus, quod alios docet. Quale ergo erat, si docens non tanti facere matrem, aut fratres, quanti Dei verbum, ipse Dei verbum nuntiata matre & fraternitate desereret? Negavit itaque parentes, quomodo docuit negandos pro Dei opere*. Qui negotiis sæcularibus ad commoda temporalia consanguineorum suorum procuranda se implicant, qui ex proventibus Ecclesiasticis consanguineorum suorum fortunas augent, & *paupertatem Christi suas suorumque faciant divitias*, ut ait S. Hier. qui nepotibus indignis Ecclesiastica Beneficia conferunt, aut dignioribus ipsos præponunt, in eorum collatione, quibus animarum cura est annexa; qui in sacris Ordinationibus, in dispensationibus, in aliis Ecclesiasticæ disciplinæ capitibus, commendationi parentum & consanguineorum plus tribuunt, quàm Regulis Ecclesiasticis, sive sacris Canonibus; hi Christi exemplum & documenta non sequuntur, parentes verbo Dei non præponendos, imò pro Dei opere negandos esse docentis. Tert. l. 4. Adversus Marcionem, c. 19. Idem, lib. de Carne Christi, c. 7.

Et extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Hæc " aliàs figura est Synagogæ in matre abjecta, & Judæorum in fratribus in- " Tert. ib.

cre-

credulis. Foris erat in illis Israel; Discipuli autem novi intùs audientes
» & credentes, & cohærentes Christo, Ecclesiam delineabant, quam po-
» tiorem matrem, & digniorem fraternitatem, recusato carnali genere, nun-
» cupavit.

S. Jo. Chr. ho. 45. in Matt.

» *Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?* Una sola & vera & com-
» munis nobilitas atque necessitudo cum Christo est, ut voluntatem Dei fa-
» cias. Hic propinquitatis modus multò melior atque præstantior necessitudi-
» ne carnali. Quæ omnia probè tenentes, nec de filiorum gestis gloriemur,
» nisi virtutes eorum imitemur; nec de parentum nobilitate quidquam nobis
» arrogemus, nisi probam eorum vitam assequamur. *Quicumque fecerit volun-*
» *tatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.*
» O mirabilem honorem! ô virtutis incredibiles vires! quò ducitis rectè viven-
» tes homines? Mulieres sanctissimam illam Virginem beneficarunt. Quot pu-
» rissimum illum uterum admirantur? Quot optarent tales fuisse matres, &
» cætera omnia contemnere? Quid verò prohibet? Ecce rectam & facilem
» viam nobis proposuit, ut non fœminis solùm, verùm etiam viris, ad hanc
» dignitatem pervenire liceat, imò verò etiam ad majorem. Multò enim pro-
» pinquiores Deo sunt, qui voluntatem ejus faciunt, quàm qui sola carnis
» necessitudine Christo conjunguntur. Non ergo simpliciter sanctam illam
» propinquitatem desidera, verùm etiam viam capesse, magnoque studio con-
» ficere, quæ ad hoc desiderium implendum te perducat. Non est, cur Dei

S. Aug. l. de sancta Virg. n. c. 5. & 6.

Virgines contristentur, quòd etiam ipsæ virginitate servata matres carnis esse non possunt. Illum enim solum virginitas decenter parere posset, qui in sua virginitate parem habere non posset. *Verumtamen ille unius Sanctæ Virginis partus, omnium sanctarum Virginum est decus. Et ipsæ cum Maria matres Christi sunt, si Patris ejus faciunt voluntatem. Hinc enim & Maria laudabiliùs, atque beatiùs Christi mater est, secundùm supra memoratam ejus sententiam:* Quicumque facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse mihi frater, & soror, & mater est.

Legatur & Enar. in ps. 172. n. 12.

Has sibi omnes propinquitates in populo quem redemit, spiritaliter exhibet: fratres & sorores habet sanctos viros, & sanctas fœminas, quoniam sunt illi in cœlesti hæreditate cohæredes. Mater ejus est tota Ecclesia, quia membra ejus, id est, fideles ejus, per Dei gratiam ipsa utique parit. Item mater ejus est omnis anima pia, faciens voluntatem Patris ejus fœcundissima charitate, in iis quos parturit, donec in eis ipse formetur. Maria ergo faciens voluntatem Dei, corporaliter Christi tantummodo mater est, spiritaliter autem & soror & mater. Ac per hoc illa una fœmina, non solùm spiritu, verùm etiam corpore, & mater est & virgo. Et mater quidem spiritu, non capitis nostri, quod est ipse Salvator, ex quo magis illa spiritaliter nata est, quia omnes qui in eum crediderint, in quibus & ipsa est, rectè filii sponsi appellantur: sed planè mater membrorum ejus, quod nos sumus; quia cooperata est charitate, ut fideles in Ecclesia nascerentur, quæ illius capitis membra sunt: corpore verò, ipsius capitis mater.

CA-

CAPUT XIII.

Sensus Litteralis.

I. IN *illo die, exiens Jesus de domo, sedebat secus Mare. Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculam ascendens, sederet: & omnis turba stabat in littore*. Eodem illo die, vel tempore, quo Mater Christi & fratres advenerant, exiit Jesus de domo, quæ auditorum ingentem multitudinem præ angustia capere non poterat: & in littore Maris Galilææ docentium more sedebat. Confluentibus autem ad illum turbis, & prementibus, in naviculam ascendit, vice soggetti, ut audiri posset à plebe stante in littore: *Et locutus est eis multa in parabolis*. Locutus est eis, non simplici & perspicuo sermone, sed figurato, & obscuro, sub familiarium similitudinum & comparationum involucris; quem morem Syris, & maximè Palæstinis solemnem & usitatum fuisse, S. Hieron. testatur. Parabolis etiam usus est Magister cœlestis, tum ob rationem infra versu 13. traditam; tum ut auditorum attentionem vehementius excitaret; cùm ut sermones ipsius tenacius populi mentibus inhærerent; tum deníque, ut per sensibiles similitudines sermo res ipsas significatas velut oculis subjiceret: Quod sermonis genus Prophetis etiam tritum est. Parabolis & ænigmatibus utitur divina Scriptura, *Ad exercitationem quærentis, & delectationem audientis ...... Sic loquitur, ut altitudine superbos irrideat, profunditate attentos terreat, veritate magnos pascat, affabilitate parvulos nutriat*.

S. Jó. Chryf. Hom. 46. in S. Matth.

S. Aug. l. 18. contra Faustum, c. 7. Et l. 5. de Genesi ad litteram c. 3.

II. *Ecce exiit qui seminat, seminare*. Satori Deum comparare, frequens est Hebræis. Philo Judæus Lib. de Legum allegoria: *Semen*, inquit, *quod Opifex sevit in fœcundo solo, Anima ratione utente*. Sator exiit, ut sementem jaceret: *Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cœli, & comederunt ea*. Dum semen longè latèque spargit, pars seminum ceciderit juxta viam publicam & tritam, incultam, duram, & semini suscipiendo ineptam. Terra enim nisi gremio mollito & subacto semen suscipere non potest. Ideò volucres cœli semen terræ gremio minimè conditum, sed in ejus superficie sparsum diripiunt, & comedunt. *Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & continuò exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto, æstuaverunt; & quia non habebant radicem, aruerunt*. Pars altera seminum cecidit in saxosas agri partes; & cùm terræ defectu deorsum penetrare non possent, vim sursum erexere, & quia non longè aberant à terræ superficie, statim se ostentarunt: & sole fervente, sunt torrefacta, quia defecta erant radice, ac propterea etiam humore, qui ex terra per radicem hauritur. Humoris autem penuria, accedente calore externo, efficit, ut arescant. *Alia autem ceciderunt in spinas: & creverunt spinæ, & suffocaverunt ea*. Pars cecidit in terram spinarum & carduorum feracem, & celerius, altius, densiúsque succrescentes spinæ, bona semina jam in culmos erecta suppressferunt & præfocaverunt. *Alia autem ceciderunt in terram bonam*, cultam, aratam, sartam: *& dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum*, pro terræ fertilitate.

III. *Qui habet aures audiendi, audiat*. Auditorum animos hac loquendi formula excitat, Qui à Deo accepit donum intelligendi ea, quæ audit, & obe-

S. Aug. lib. de dono persev. c. 14.

obediendi verbo veritatis, attendat ad propositam parabolam, sensum ejus quærat; ex ea proficiat, ac spiritualem utilitatem carpat.

IV. *Et accedentes discipuli, dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? Qui respondens, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria Regni cælorum; illis autem non est datum.* Cur turbis obscurè loqueris, ita ut non intelligant, cùm nos perspicuè docere consueveris? Respondit Christus: Ideò obscuriùs ipsis loquor, quia vobis simplicibus, humilibus, docilibus, audiendi simul & intelligendi atque obsequendi desiderio flagrantibus, singulari gratia datum est à Patre luminum, nosse perspicuè, non solùm Evangelica præcepta, quæ verbis apertissimis tradidi, quia illorum cognitio necessaria omnibus est ad salutem; sed etiam mysteria, seu arcana Regni cœlorum, dispensationem Dei admirabilem circa prædicationis Evangelicæ progressum, tum apud Judæos, cùm apud Gentes. Illis autem, quorum pars maxima non credit, nisi signa & prodigia viderit; vel sciendi magis curiositate, quàm obediendi studio, ad audiendum sermones meos ducitur; aut contemnit etiam, irridet, calumniatur: datum non est à Patre æterno, ut hæc mysteria noscant & intelligant, quia superbia sua, aliisque peccatis, se indignos hac gratia præbuerunt, maximè Pharisæi, qui sibi sapientes & prudentes videntur. *Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: & qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.* Proverbialis locutio est: Qui Dei donis ac beneficiis ornatus est, illisque rectè utitur (quamvis & rectus usus gratiæ à gratia fit) Dei donis magis ac magis cumulabitur, ita ut illis affluat, continuisque gratiarum incrementis ad perfectionem promoveatur. E contrario verò, qui non habet, est, qui non rectè utitur donis ac beneficiis à Deo sibi collatis; & quod habet,

Luc.8.18. seu *videtur habere*, ab eo auferetur ob negligentiam, aut contemptum. Argumentum est à majori. Ingratis, aut qui non utuntur datis, si justè auferri potest, quod datum est; aut ex lege communi, aut ex pacto, auferri solet; tantùm abest, ut plura accipiant: æquum igitur non est, ut illis, quamdiù data Evangelicę institutionis præcepta fastidiosè respuunt, arcana Regni cœlorum explicem. *Habenti dabitur, & abundabit*; id est,

S.Aug.l.1. de Doctr. Chr. *Deus cum benignitate utentibus eo, quod acceperunt, adimplebit atque cumulabit, quod dedit.* Dabitur autem ei adauctio fidei, vel intellectus, seu aliarum Dei gratiarum ac cœlestium donorum, vel salus ipsa. Non habenti autem, quam debet habere, divinorum donorum æstimationem, non cooperanti gratiæ Dei; quę jam accepit, auferentur in pœnam contemptus, & ingrati animi.

V. *Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt.* Illis obscuriùs loquor in pænam incredulitatis, quia divina, quæ facio, opera, videntes oculis corporis, non vident oculis cordis; & sermones apertissimos, quibus Evangelica præcepta

S.Aug. l.de dono Perse-ver. c.14. omnibus & singulis ad salutem necessaria trado & explico, audientes *corporis sensu*, non audiunt *cordis assensu*; nec intelligentia assequuntur, quia justo judicio fit, ut qui noluerunt intelligere, cùm possent, intelligere non possint, cùm volunt. Idem significant hæc verba apud SS. Marcum

Marc.4.12. Luc.8.10. & Lucam: *Ut videntes non videant, & audientes non intelligant.* Ideò obscuriùs ad illos loquor, ne posteriora intelligant, qui priora clarè proposita, in animum admittere noluerunt. His itaque verbis exprimitur pœna spiritualis cœcitatis, qua ob superbiam & contemptum institutionis Evangelicæ plectuntur. Quod sequentia confirmant: *Et adimpletur in eis prophetia Isaiæ, dicentis: Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes vide-*

videbitis , & non videbitis . Incrassatum est enim cor populi hujus , & auribus graviter audierunt , & oculos suos clauserunt , ne quando videant oculis, & auribus audiant , & corde intelligant , & convertantur , & sanem eos. Varia lectio est hujus loci Isaiæ in Hebræo Textu , & apud 70. Interpretes . Secundùm Hebraicum textum vertit S. Hieronymus : *Vade , & dices populo huic : Auditu audite , & nalite intelligere ; & videte visu , & nolite cognoscere : Excæca cor populi hujus , & aures ejus aggrava , & oculos ejus claude : ne fortè videat oculis suis , & auribus audiat , & corde intelligat , & convertatur , & sanetur* : Sive , ut est in Vulgata nostra : *Ut sanem eum* . Septuaginta verò Interpretes , per verba futuri temporis verterunt : *Auditu audietis , & non intelligetis* , &c. Versionem 70. Seoiorum secuti sunt S. Matthæus hic , & S. Paulus Actuum 28. referente S. Luca . Imperativus sæpè pro futuro apud Hebræos usurpatur : unde Matth. 23. 32. Christus Judæis ait : *Et vos implete mensuram patrum vestrorum* ; non quòd id reverà jubeat , aut velit , sed futurum prænoscat & prædicat : quasi diceret . Et vos mensuram patrum vestrorum implebitis . Ceterùm idem usrobique sensus est . Septuaginta Seniores , S. Matthæus , vel antiquus ejus Interpres , & S. Lucas , significant pœnas excœcationis & obdurationis populi Judaici à Propheta prædictas , ex ipsorum Judæorum culpa & contumacia ortum ducere . Textus autem Hebraicus Isaiæ , significat cœcitatem cordis & duritiam ab irato & deserente Deo , gratiamque subtrahente suam , illis infligi . Quem sensum & S. Joan. c. 12. Evangelii v. 40. expressit : *Propterea non poterant credere , quia iterum dixit Isaias : Excæcavit oculos eorum , & induravit cor eorum , ut non videant oculis , & non intelligant corde , & convertantur , & sanem eos* . Et S. Paulus Epist. ad Romanos c. 11. *Numquid Deus repulit populum suum ? Absit . . . Non repulit Deus plebem suam , quam præscivit . . . . . Electio consecuta est : * cæteri verò excæcati sunt , sicut scriptum est : Dedit illis Deus spiritum compunctionis : * oculos , ut non videant , & aures , ut non audiant , usque in hodiernum diem . Et David dicit : Fiat mensa eorum in laqueum , & in captionem , & in scandalum , & in retributionem illis . Obscurentur oculi eorum , ne videant , & dorsum eorum semper incurva . Dico ergo : Numquid sic offenderunt , ut caderent ? Absit . Sed illorum delicto salus est Gentibus , ut illos æmulentur . Quod si delictum illorum divitiæ sunt Mundi , & diminutio eorum divitiæ Gentium , quantò magis plenitudo eorum ? . . . . . Nolo enim vos ignorare , fratres , mysterium hoc , quia cæcitas ex parte contigit in Israel , donec plenitudo Gentium intraret , & sic omnis Israel salvus fieret* . Ergo , inquit S. Hieronymus , non est crudelitas Dei , sed misericordia , unam perire gentem , ut omnes salvæ fiant ; Judæorum partem non videre , ut omnis mundus lumen accipiat . Unde & Ipse Dominus in Evangelio sacramentum cœci à nativitate , qui receperat oculos , vertit ad tropologiam , & dicit : *In judicium ego veni in hunc mundum , ut videntes non videant , & non videntes videant* . Et in alio loco Simeon loquitur : *Ecce hic positus est in ruinam & in resurrectionem multorum* . Illis itaque non videntibus , nos videmus ; illis cadentibus , nos resurgimus . Quod intelligens Propheta , quodammodo aliis verbis dicit : O Domine , præcipis mihi loqui populo Judæorum , ut audiant , & non intelligant Salvatorem , & videant eum , & non cognoscant . Si vis impleri jussionem tuam , & totum salvari mundum , quod & ego fieri desidero : excœca cor populi hujus , & aures aggrava , & oculos claude , ne intelligant , ne audiant , ne videant . Si enim illi viderint , & conversi fuerint , & intellexerint , & sanati fuerint , totus

Isa.6.9.10.

S.Aug.Q.14. in S. Matth. & Theod. in c.6.Isaiæ.

* Id est, Electi ex illo populo consecuti justitiam.

* Id est, stuporis & pertinaciæ.

S.Hier. in c. 6. Isaiæ.

Joa. 9.

» mundus non recipiet ſanitatem. Ex quo animadvertimus, quamvis grave
» ſit peccatum, ſi quis convertatur, eum poſſe ſanari. Simulque & hoc in-
» telligendum, quòd pro magnitudine ſceleris, etiam pœnitentia indigni ju-
» dicati ſint, ipſo Domino dicente ad Jeruſalem: *Quoties volui congregare fi-*
» *lios tuos, ſicut gallina pullos ſuos ſub alas, & noluiſti!*

Matth.23. 15. *Incraſſatum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt.* Metaphorica locutio eſt, ſignificans animos & affectus Judæorum, terrenis voluptatibus & ſecundis rebus obſtupefactos, ſicut cor nimia pinguedine præfocatur, ad res divinas cœcos, hebetes, & ſtupidos eſſe. Pinguis venter
Deut. 33. ſenſum tenuem non parit: *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitravit, incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem ſuum, & receſſit à Deo ſalutari ſuo.*

Et oculos ſuos clauſerunt, ne quando videant oculis, &c. id eſt, *Ipſi cauſa fuerunt, ut Deus eis oculos clauderet:* Alius enim Evangeliſta dicit, *Ex-*
Joa.12.40. *cæcavit oculos eorum.* Sed utrum ut numquam videant, an verò vel ſic
S. Aug.qu.14. in S.Matth. aliquando videant, *cæcitate ſua ſibi diſpicientes, & ſic dolentes, & ex hoc humiliati atque commoti ad confitenda peccata ſua, & piè quærendum Dominum?* Sic enim S. Marcus dicit: *Ne quando convertantur, & dimittantur*
Marci 4. 12. *eis peccata.* Ubi intelliguntur *peccatis ſuis meruiſſe, ut non intelligerent;* & tamen hoc ipſum miſericorditer eis factum, ut peccata ſua cognoſcerent, & converſi veniam mererentur. Quòd autem Joannes ait: *Propterea non*
Joa.12.40. *poterant credere, quia iterum dixit Iſaias: Excæcavi oculos eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & ſanem eos:* adverſari videtur huic ſententiæ, & omninò cogere, ut quod hic dictum eſt, *Ne quando oculis videant,* non accipiatur, Ne vel ſic aliquando oculis videant, ſed prorſus, Ut non videant: Quandoquidem apertè ita dicit, *Ut oculis non videant.* Et quod ait, *Non poterant credere,* ſatis oſtendit, *Non ideo factam illam excæcationem, ut ea commoti, & dolentes ſe non intelligere, converterentur per pœnitentiam; non enim poſſent hoc facere, niſi prius crederent, ut credendo converterentur, converſione ſanarentur, ſanitate intelligerent: ſed, ideò potiùs excæcatos, ut non crederent:* Dicit enim apertiſſimè, *Propterea non poterant credere.* Nec tamen propterea Judæi excuſandi ſunt; quia Deus excœcavit oculos eorum: imò quia Deus juſtus eſt, *Cogimur fateri, aliis quibuſdam peccatis ita eos excæcari meruiſſe: qua tamen excæcatione non potuerunt credere. Fruſtra itaque conamur intelligere, ideo fuiſſe excæcatos, ut converterentur, cùm ideo converti non poterant, quia non credebant; & ideò credere non poterant, quia excæcati erant. An fortè non abſurdè dicamus, quoſdam Judæorum fuiſſe ſanabiles; ſed tanto tamen tumore ſuperbiæ periclitatos, ut eis expedierit primò non credere, & ad hoc fuiſſe excæcatos, ut non intelligerent Dominum loquentem per parabolas; quibus non intellectis, non in eum crederent, non credentes autem, cum cæteris deſperatis eum crucifigerent; atque ita poſt ejus reſurrectionem converterentur, quando jam de reatu mortis Domini ampliùs humiliati, vehementiùs diligerent, à quo ſibi tantum ſcelus dimiſſum eſſe gauderent? Quoniam tanta erat eorum ſuperbia, ut tali humiliatione eſ-*
Act.2.37. *ſet dejicienda.* Quod incongruè dictum eſſe quilibet arbitretur, ſi non ita
” contigiſſe in Actibus Apoſtolorum manifeſtiſsimè legerit. Non ergo abhor-
” ret, quod ait Joannes, *Propterea non poterant credere, quia excæcavit*
” *oculos eorum, ut non videant,* ab eâ ſententia, qua intelligimus ideò ex-
” cœcatos, ut converterentur, hoc eſt, *Ideo eis per obſcuritates parabolarum*
” *occultatas ſententias Domini, ut poſt ejus reſurrectionem ſalubriore pœnitentia*

reſi-

resipiscerent ; *quia per obscuritatem sermonis excæcati* , *dicta Domini non intellexerunt* , *& ea non intelligendo* , *non in eum crediderunt* , *non credendo crucifixerunt eum* ; *atque ita post ejus resurrectionem miraculis* , *quæ in ejus nomine fiebant* , *exterriti* , *majore criminis reatu compuncti sunt* , *& prostrati ad pœnitentiam* ; *deinde accepta indulgentia* , *ad obedientiam flagrantissima dilectione conversi* . *Nam quibus non profuit illa cæcitas ad conversionem* , *quæ per linguam parabolarum fiebat* , *ita de illis Propheta alio loco dicit* , quod etiam Apostolus commemoravit , cum de obscuritate linguarum ageret : *In aliis linguis* , *& in aliis labiis loquar populo huic* , *& nec sic me exaudient* : *dicit Dominus* . Non enim diceretur , *Nec sic me exaudient* , nisi ad hoc fieret , ut vel sic exaudirent : Id est , *Ut eis ad humilem confessionem* , *& sollicitam inquisitionem* , *& obedientem conversionem* , *& ferventem dilectionem valeret* . *Ist verò etiam ista ratio medicinæ corporalis* . *Nam & pleraque medicamenta priùs affligunt* , *ut sanent* ; *& ipsa collyria* , *quæ ad oculos pertinent* , *si ea opus est intrinsecùs infundi* , *nisi sensum videndi priùs claudant & perturbent* , *prodesse non possunt* . Denique illos excæcavit Deus , qui credere primùm noluerant , & nihilominùs excæcavit illos malitia illorum . Ita apud Mosem legimus : *Induravit Pharao cor suum* : & , *Induravit Deus cor Pharaonis* . 1.Cor. 14.21. Isai. 28.11. Sap. 2.26.

VI. *Vestri autem beati oculi* , *quia vident* , *& aures vestræ* , *quia audiunt*. O vos beatos , qui & oculis mentis , & oculis corporis Filium Dei hominem factum , Messiam , tamdiù desideratum & expectatum , generis humani Liberatorem & Salvatorem à Deo promissum , præsentem videtis , & loquentem auditis ! Huic Domini sententiæ non repugnat illa : *Beati qui non viderunt* , *& crediderunt* . Non enim Apostolis meliores atque feliciores prædicantur , qui non viderunt & crediderunt , sed illis , qui fidem oculis metientes , non credunt , nisi quod oculis corporis vident , cùm tamen fides sit rerum , quæ non videntur , & argumentum non apparentium . Beati prophetæ , & justi , qui mentis ac fidei oculis venturum Messiam , id est , me ipsum viderunt ; ut Abraham qui *Exultavit* , *ut videret diem meum* ; *vidit* , *& gavisus est* : Sed vos beatiores , qui propè videtis , & sensibus usurpatis , quod illi longè ; perspicuè , quod illi obscurè ; oculis etiam corporis , quod illi spiritu dumtaxat viderunt. Joa.20.29. Joa.8.56.

VII. *Amen quippè dico vobis* , *quia multi Prophetæ & justi cupierunt videre quæ videtis* , *& non viderunt* : *& audire quæ auditis* , *& non audierunt*. Felicitatem Apostolorum commendat , quam non ex meritis , sed ex singulari Dei gratia sibi contigisse , par erat , ut æstimarent : majoresque propterea gratias Deo agerent , quòd Dei Filium hominem factum oculis contuerentur , & divinæ dispensationis arcana explicantem , ac salutis præcepta tradentem audirent : quod nec Prophetis , nec antiquis justis , nec Regibus à Deo concessum fuerat . Lucæ 10. *Beati oculi* , *qui vident quæ vos videtis* . *Dico enim vobis* , *quòd multi Prophetæ & Reges voluerunt videre quæ vos videtis* , *& non viderunt* , &c. Multi Prophetæ : multos hic pro omnibus posuit . Multi Prophetæ , qui conscii fuerunt arcanorum cœlestium , quibus Deus futuram Filii sui Incarnationem & mysteria revelavit , utque cæteris prædicarent , ac literis ad memoriam sempiternam consignarent , præcepit : justi , quibus Deus ita favit , ut illis se familiariter patefaceret : Reges etiam sancti & divinarum promissionum de Messia , ex illorum stirpe nascituro , honore insignes , votis ardentissimis exoptarunt videre præsentia , quæ vos videtis , & non viderunt : & audire quæ vos auditis , & non audierunt . *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti* , *non acceptis* Hebr. 11.13.

repro-

1. Petri 1. 10. 11. 12. *repromiſſionibus, ſed à longè eas aſpicientes & ſalutantes*, (inquit S. Paulus.) Et S. Petrus: *De qua ſalute*, inquit, *exquiſierunt, atque ſcrutati ſunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt: ſcrutantes, in quod vel quale tempus ſignificaret in eis Spiritus Chriſti: prænuntians eas, quæ in Chriſto ſunt paſſiones & poſteriores glorias: quibus revelatum eſt, quia non ſibimetipſis, vobis autem miniſtrabant ea, quæ nunc nuntiata ſunt vobis per eos, evangelizaverunt vobis, Spiritu ſancto miſſo de cœlo.*

VIII. *Vos ergo audite parabolam ſeminantis.* Intelligite parabolæ mox à me propoſitæ ſignificationem. *Omnis qui audit verbum Regni, & non intelligit, venit Malus, & rapit quod ſeminatum eſt in corde ejus: Hic eſt qui ſecus viam ſeminatus eſt.* Cùm aliquis audit verbum de Regno cœlorum, verbum Evangelicæ prædicationis, illudque intelligere non curat, non meditatur, non recondit altè in animo, non retinet, non fovet, ut fructum virtutum ac bonorum operum ferat: venit diabolus auctor omnis malitiæ, deſperatè & immutabiliter malus; & procurata divini Verbi oblivione, vel diſtracto & diſsipato in ſæculares curas animo, rapit ſemen illud cœleſte, quod in cor ejus per aures immiſſum eſt. Hic eſt qui per illam terræ portionem ſignificatur, quæ juxta viam ſita, ſemen in ſe delapſum excepit. *Hic eſt qui ſecus viam ſeminatus eſt.* Seminari dicitur & ſemen, & ager: unde & ſata dicuntur agri, qui ferentur: *Sata læta, boumque labores.* Igitur, *ſeminatus*, hic idem eſt ac ſemine conſperſus.

IX. *Qui autem ſuper petroſa ſeminatus eſt, hic eſt qui verbum audit, & continuò cum gaudio accipit illud; non habet autem in ſe radicem, ſed eſt temporalis: facta autem tribulatione & perſecutione propter verbum, continuò ſcandalizatur.* Qui deſignatur per terram petroſam, hic eſt, qui ſtatim atque Dei verbum audit, libenter & cum gaudio illud recipit, conſiderat, probat, illius luce, pulchritudine, utilitate delectatur: ſed radices in corde ejus verbum illud cœleſte non agit, ob inconſtantiam ejus, animique levitatem. Firmum ſcilicet ac ſtabile propoſitum non habet quærendi Regnum Dei, ſpretis omnibus aliis, bona opera faciendi, & in illis perſeverandi, & omnia tolerandi propter juſtitiam: *Sed eſt temporalis*: Ad tempus credit, ut exponit S. Lucas, quouſque opportunum illi videtur, quamdiù nihil detrimenti accipit quoad res temporales: *Facta autem tribulatione*, orta perſecutione & imminente vexatione, ſive publica per tyrannos & magiſtratus, ſive privata per homines quoſcumque; *propter verbum*, propter fidei, vel juſtitiæ profeſſionem; *continuò ſcandalizatur*, ſolo timore damnorum temporalium offenditur; & à fide, vel juſtitiæ ac pietatis tramite deficit. Luc. 8. 15. *Et hi radices non habent, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.*

X. *Qui autem ſeminatus eſt in ſpinis, hic eſt qui verbum audit, & ſollicitudo ſæculi iſtius, & fallacia divitiarum ſuffocat verbum, & ſine fructu efficitur.* Qui terra ſpinarum ferace deſignatur, hic eſt, qui Dei verbum audit, animo concipit, retinet, piis deſideriis Deum quærit; hic eſt, in quo ſemen illud cœleſte ſatis altas egit radices, ut bonorum operum fructus inde ſperari poſſet: Verùm *ſollicitudo ſæculi iſtius*, rerum quarumlibet ad ſæculum pertinentium immodicæ & anxiæ curæ, ſtudium rerum, quæ in hoc mundo ſplendidiſſimæ videntur, in quo genere excellit honorum & gloriæ cupido, quæ mortalibus noviſsimè exuitur, familiæ decus & incrementum; voluptates, & fallaces ſeductriceſque divitiæ, ſive ſtudium & cupiditas illa acquirendi & conſervandi: (quæ triplex cupiditas à Sancto Joanne ſignificatur his verbis, *concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, & ſu-*

& superbia vitæ :) spinarum instar simul cum satis exortarum , divini Verbi semen opprimunt & præfocant ; conatus , curas , & affectus omnes vitæ melioris extinguunt ; fructum salutis emergere , & ad maturitatem perduci non sinunt . Marci 4. 18. *Hi sunt qui verbum audiunt , & ærumnæ sæculi , & deceptio divitiarum , & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum , & sine fructu efficitur* . Lucæ 8. 14. *Quod autem in spinas cecidit , hi sunt qui audierunt , & à sollicitudinibus , & divitiis , & voluptatibus vitæ , euntes suffocantur , & non referunt fructum*.

XI. *Qui verò in terram bonam seminatus est , hic est qui audit verbum , & intelligit , & fructum affert , & facit aliud quidem centesimum , aliud autem sexagesimum , aliud verò trigesimum* . Tandem qui terræ bonæ , in quam semen immissum est , symbolo designatur , ille est , qui Dei verbum audit , & intelligit , meditatur , *in corde bono & optimo retinet* , & fructum affert , alius alio uberiorem , pro varietate donorum , quibus Christus cor præparare , excolere , & *incrementa frugum justitiæ* promovere dignatur : Deus enim *corda aperit* , ut verbum salutis obedienter excipiant & intelligant , & *incrementum dat Deus* . Apud S. Lucam habetur , *Et fructum afferunt in patientia* , id est , in bonorum operum fructibus edendis & proferendis perseverant , præmium æternæ vitæ à Deo expectantes. Sic patientiæ nomen usurpatur Rom. 8. 35. *Si autem quod non videmus , speramus , per patientiam expectamus* . Et Jacobi 5. 7. *Patientes estote , fratres, usque ad adventum Domini . Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens , donec accipiat temporaneum , & serotinum . Patientes igitur estote & vos , & confirmate corda vestra* .

Luc.8.15.
Luc.24.45.
Act.16.14.
1.Cor.3.6.&7.
2.Cor.9.10.

XII. *Aliam parabolam proposuit illis , dicens : Simile factum est Regnum cælorum homini , qui seminavit bonum semen in agro suo . Cùm autem dormirent homines , venit inimicus ejus , & superseminavit zizania in medio tritici , & abiit . Cum autem crevisset herba , & fructum fecisset , tunc apparuerunt & zizania* . Parabolam aliam præcedenti non absimilem Christus turbis proposuit , qua malos in Ecclesia semper bonis permixtos fore significaret . Tale quid accidit in Ecclesia militante , ac si homo bonum semen sevisset in agro suo ; inimicus autem ejus clam , noctu , opportuno sibi tempore , dum nemo vigilaret ; venit & lolium superseminavit . Quod frumento quidem foliis , culmisque simile est , sed tamen ex corruptis frumenti seminibus nascitur ante messem . Zizania , hæreticorum & improborum Christianorum typus ; bonum semen , proborum Christianorum ; ager, mundus ; boni seminis sator , Christus ; zizaniorum sator , diabolus . Cùm autem herba crevisset , & spicas granaque protulisset , ex quibus dignosci bonus , aut malus frutex potest , tunc apparuerunt & zizania , quæ in primo gramine vix discerni poterant .

S.Aug. Qu. 12.in Matth.

XIII. *Accedentes autem servi patrisfamilias , dixerunt ei : Domine , nonnè bonum semen seminasti in agro tuo ? Unde ergo habet zizania ? Et ait illis ; Inimicus homo hoc fecit* . Christus in hujus parabolæ expositione non explicat , quid significent servi , qui ad patremfamilias accesserunt , ipsum de zizaniorum ortu monituri : fortè quia id non adhibetur ad significandum , tamquam pars parabolæ ; sed ad narrationis contextum , ut emblema quoddam : sicut enim non omne , quod in tabulis pictis delineatur ; ita non quicquid in parabolis adhibetur , significationem habet . *Nonnè bonum semen seminasti in agro tuo ?* Certè tu probum semen , non degener , in agro tuo seminaveras : Unde ergo infelix lolium ?

XIV. *Servi autem dixerunt ei : Vis , imus , & colligimus ea ? & ait ; Non ;*

*Non : ne fortè colligentes zizania , eradicetis simul cum eis & triticum . Si-
nite utraque crescere usque ad messem : & in tempore messis , dicam messori-
bus : Colligite primùm zizania , & alligate ea in fasciculos ad comburendum;
triticum autem congregate in horreum meum .* Vis , eamus , & evellamus zi-
zania ? Respondet Paterfamilias : Non ; mali enim tolerandi sunt , non è
medio tollendi , quamdiù periculum est , nè tritico simul , id est , probis
detrimentum inferatur : quamdiù zizania tritico ita similia sunt , ut certò
S.Hier. c. 13. in S. Matth. cognosci non possint : quamdiù schismatis periculum est , & timendum , nè
triticum simul cum zizaniis revellatur , ne mali ab Ecclesia expulsi plures
alioquin bonos , sed infirmos , secum in perniciem trahant : *Cùm igitur
S.Aug. l.3. contra Parmenianum c. 3. quisque fratrum , id est , Christianorum , intus in Ecclesiæ societate constitu-
torum , in aliquo tali peccato fuerit deprehensus , ut anathemate dignus habea-
tur ; fiat hoc , ubi periculum schismatis nullum est : atque id cum ea dile-
ctione , de qua Apostolus alibi præcipit , dicens : Ut inimicum non eum exi-
2. Thessal. 5. 15. stimetis , sed corripite ut fratrem ; non enim ad eradicandum , sed ad corri-
gendum . Quòd si se non agnoverit , neque pœnitendo correxerit , ipse foras
exiet , & per propriam voluntatem ab Ecclesiæ communione dirimetur . Nam
& ipse Dominus , cum servis volentibus zizania colligere dixit :* Sinite utra-
que crescere usque ad messem : *præmisit causam , dicens :* Ne forte cùm vul-
tis colligere zizania , eradicetis simul & triticum . *Ubi satis ostendit , cùm
metus iste non subest , sed omninò de frumentorum certa stabilitate securitas
manet , id est , quando ita cujusque crimen notum est , & omnibus execrabi-
le apparet , ut vel nullos prorsùs , vel non tales habeat defensores , per quos
possit schisma contingere ; non dormiat severitas disciplinæ , in qua tantò est
efficacior emendatio pravitatis , quantò diligentior conservatio charitatis . Tunc
autem hoc sine labe pacis & unitatis , & sine læsione frumentorum fieri potest,
cùm congregationis Ecclesiæ multitudo ab eo crimine , quod anathematur , alie-
na est . Tunc enim adjuvat Præpositum potiùs corripientem , quàm crimino-
sum resistentem : tunc se ab ejus conjunctione salubriter continet , non rabie
inimica , sed coercitione fraterna . Tunc etiam ille & timore percutitur , &
pudore sanatur , cùm ab universa Ecclesia se anathematum videns , sociam
turbam , cum qua in delicto suo gaudeat , & bonis insultet , non potest in-
venire.*

Sinite utraque crescere usque ad messem . Ad consummationem usque sæcu-
li , quæ messis typo significatur , malos cum bonis vitam agere , etiam
& florere sinite : *Et in tempore messis* , tempore præstituto , quo triticum
à lolio & paleis segregandum est , electi à reprobis discernendi supremo
judicio : *Dicam messoribus* , quo nomine Angeli figuretè significantur : *Col-
S.Aug.Qu.12. in S.Matth. ligite primùm zizania* , malos à bonis , electos à reprobis separate : *Et al-
ligate in fasciculos ad comburendum* . Hæreticos & impios secundum justitiæ
Divinæ ordinem ita congregate , ut similes similibus colligati , pœnas ignis
æterni luant : ut non confusè , sed pro modo perversitatis suæ uniuscu-
jusque erroris pertinacia , & criminis malitia puniatur . *Triticum autem
congregate in horreum meum* . Electos & sanctos in cœlum inferte .

XV. *Aliam Parabolam proposuit eis , dicens : Simile est Regnum cœlorum
grano sinapis , quod accipiens homo seminavit in agro suo : quod minimum
quidem est omnibus seminibus ; cùm autem creverit , majus est omnibus ole-
ribus , & fit arbor , ita ut volucres cœli veniant , & habitent in ramis ejus.*
Doctrina & prædicatio Evangelii comparatur grano sinapis , quod unum est
ex minimis omnium seminibus : cùm autem creverit , unum est ex maxi-
mis omnium oleribus , & lignescit stipes ejus , atque in modum arboris cre-
scit ,

ſcit , & in locis calidis ſupra humanam ſtaturam aſſurgit : adeò ut volucres cœli ſub umbra ramorum ejus requieſcant , eaque mirum in modum delectentur . Alteram ſimilitudinis partem intelligendam Chriſtus relinquit : ita Evangelium , quod ex omnibus doctrinis minimum habet ſplendoris & pompæ , & quod ita videtur abjectum , ut Judæis ſcandalum ſit , Gentibus autem ſtultitia , cùm prædicatum fuerit , omnes alias doctrinas celebritate , firmitate , æternitate , ſectatorum multitudine doctrinas omnes ſæculares ſuperabit : ita ut Reges & Principes , ac univerſi , quibus ad cœleſtia , volucrum inſtar , tendere ac volare conſtitutum erit , ſub ejus umbra ſint victuri . *Prædicatio Evangelii* (inquit S. Hieron.) *minima eſt omnibus diſciplinis . Ad primam quippè doctrinam fidem non habet veritatis , hominem Deum , Chriſtum mortuum , & ſcandalum crucis prædicans . Confer hujuſcemodi doctrinam dogmatibus Philoſophorum , & libris eorum , & ſplendori eloquentiæ , & compoſitioni ſermonum , & videbis , quanto minor ſit cæteris ſeminibus ſementis Evangelii . Sed illa cùm creverit , nihil mordax , nihil vividum , nihil vitale demonſtrat ; ſed totum flaccidum marcidumque & mollitum ebullit in olera & in herbas , quæ citò areſcunt & corruunt . Hæc autem prædicatio , quæ parva videbatur in principio , cùm vel in anima credentis , vel in toto Mundo ſata fuerit , non exurgit in olera , ſed creſcit in arborem : ita ut volucres cœli (quas vel animas credentium , vel Fortitudines Dei ſervitio mancipatas , oportet intelligi) veniant , & habitent in ramis ejus . Ramos puto Evangelicæ arboris , quæ de grano ſinapis creverit , dogmatum eſſe diverſitates : in quibus ſupra dictarum volucrum unaquæque requieſcit .* S.Hier. in c. 13.S.Matth.

XVI. *Aliam Parabolam locutus eſt eis : Simile eſt Regnum cælorum fermento , quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus , donec fermentatum eſt totum* .... Hæc Parabola doctrinæ Evangelicæ vim & incrementum ſignificat . Fermentum , ob diverſas ejus proprietates , Scriptura ſacra interdum in malum , interdum in bonum uſurpat . Eſt enim corruptio quædam maſſæ nimis calefactæ : & quia conceptum in ſe calorem fovet , vim etiam habet ea , quibus immiſcetur , augendi . Doctrina igitur Evangelii ſimilis eſt fermento , quod mulier miſcuit in farinæ ſatis tribus . Mulieri potius id tribuitur , quàm viro , quia pinſere muliebre magis , quàm virile opus eſt . Satum menſuræ genus eſt , juxta morem provinciæ Palæſtinæ , unum & dimidium modium capiens . Sata tria hic exprimuntur , quòd tantum unica vice pinſi mos eſſet . Quamquam & myſticos ſenſus in ſatis tribus Patres invenerint atque expoſuerint . E quibus illum Sanctus Hieronymus non planè probat , qui ad fidem unius in tribus perſonis Dei commendandam refertur . Quamvis enim pius ſit ſenſus , *Numquam tamen parabolæ , & dubia ænigmatum intelligentia poteſt ad auctoritatem dogmatum proficere* . Parabolæ igitur ſenſus eſt : Sicut modicum fermentum ingenti farinæ maſſæ admixtum , ſuo ſapore pervadit univerſam , vique ſua auget , attollit , ſapidam efficit : ita doctrina Evangelii , quamvis modica & humilis videtur , in paucorum primùm animis abſcondita , univerſum orbem pervadet , afficiet , immutabit . Matth. 16. & 1.Cor. 5. 6. & 7. S. Hier. hic Gen. 18. 6.

XVII. *Hæc omnia locutus eſt Jeſus in Parabolis ad turbas , & ſine Parabolis non loquebatur eis ; ut impleretur , quod dictum erat per Prophetam dicentem : Aperiam in parabolis os meum , eructabo abſcondita à conſtitutione Mundi* . Sine Parabolis non loquebatur turbis Chriſtus Dominus in iſta concione , quamvis aliàs ſine Parabolis multa turbis locutus fuerit . Vel , ſine Parabolis non locutus dicitur : *Non quia nihil propriè locutus eſt , ſed* S.Joa.Chr.h. 48. in Evan. S. Matth. S.Aug.Qu.15. in S. Matth.

quia nullum ferè sermonem explicavit, ubi non aliquid per Parabolam significavit, quamvis in eo aliqua & propriè dixerit; ita ut sæpè inveniatur totus sermo ejus Parabolis explicatus, totus autem propriè dictus, nullus inveniatur. Explicatos autem sermones dico, quando ex aliqua occasione rerum incipit loqui, quousque terminet, quicquid ad ipsam rem pertinet, & transeat ad aliud. Ideò autem Christus in sermonibus ad turbas Parabolas frequenter adhibebat, quia ad spiritualia mysteria capienda, non erant idonei vel digni: & tamen melius erat eis, vel sic sub tegumento Parabolarum, doctrinam spiritualium audire, quàm ea omninò privari. Harum tamen Parabolarum apertam & nudam veritatem Dominus discipulis exponebat, per quos explicaretur aliis, qui digni & idonei essent, secundùm illud Apostoli 2. ad Timotheum 2. *Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Confer cum S. Marci c. 4. 33. 34. *Et talibus multis Parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire: sine Parabola autem non loquebatur eis. Seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.* Prætereà, frequentibus Parabolis usus est, *Ut impleretur, quod dictum est per Prophetam dicentem: Aperiam in Parabolis os meum, &c.* Hoc testimonium ex Psalmo 77. sumptum est, qui *Asaph* Prophetæ titulo inscribitur, & in quo describitur egressus Israelis ex Ægypto, & omnia signa narrantur, quæ in Exodi continentur Historia. Quæ quidem omnia parabolicè scripta sentienda sunt, nec manifestam tantùm sonare litteram, sed abscondita Sacramenta; fuisseque figuras & typos rerum ad Christum ejusque Ecclesiam pertinentium, ut Apostolus confirmat his verbis: *Hæc autem omnia in figura contingebant illis.*

S.Th. 3.p. q. 42. ar. 3.

S.Hier. in c. 13. S. Matth.

1.Cor. 10. 11.

Eructabo abscondita à constitutione Mundi. Effabor, oratione largè erumpente proferam mysteria ab initio, ab ipsa creatione Mundi abscondita, sed ab æterno in Dei consilio prædefinita. Christi porrò mysteria, Evangelii doctrinam, Deique circa illam dispensationem, mysterii absconditi nomine in Evangelicis & Apostolicis Litteris significari, solemne est. Rom. 16. 26. *Ei autem, qui potens est vos confirmare juxta Evangelium meum, & prædicationem Jesu Christi, secundùm revelationem mysterii temporibus æternis taciti (quod nunc patefactum est per scripturas prophetarum, secundùm præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti.* Coloss. 1. 26. *Adimpleo ea, quæ sunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia, cujus factus sum ego minister, secundùm dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei: Mysterium, quod absconditum fuit à sæculis & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus, quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ Sacramenti hujus in Gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriæ, quem nos annuntiamus.* Denique 1. Cor. 2. 7. *Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nemo principum hujus sæculi cognovit.*

XVIII. *Tunc dimissis turbis, venit in domum, & accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes: Edissere nobis Parabolam Zizaniorum agri.* Dimittit turbas Jesus, & in domum, seu hospitium suum revertitur, ut accedant ad eum discipuli, & secreto interrogent, quæ populus nec audire merebatur, nec poterat. Edissere, declara, explica nobis, precamur, quam proposuisti de Zizaniis agri Parabolam. *Qui respondens ait illis: Qui seminat bonum semen, est Filius hominis: Ager autem est Mundus. Bonum verò semen, hi sunt filii Regni: Zizaniam autem, filii sunt nequam. Inimicus autem, qui seminavit ea, est diabolus: Messis verò, consummatio sæculi:* Mes-

Messores autem, Angeli sunt. Boni seminis sator, Christus est. Filius hominis, inquit, Ego ipse, Deus & homo. *Ager Mundus* est, sive Mundi similitudo: ne putetis, in sola Judæa, ut hactenùs, Verbi cœlestis semen spargendum, non apud Gentes toto orbe diffusas. *Bonum semen*, sive qui bono semine consiti, & ex bono semine nati, sunt *filii Regni*, justi, ad Regnum cœlorum prædestinati, cives & domestici Regni, id est ecclesiæ secùndum fœlicem illum statum, in quo *non habet maculam neque rugam*; & de præsentis temporis Ecclesia, non numero tantùm sunt, sed merito. Zizania autem figura sunt improborum Christianorum, filiorum diaboli, cujus malitiam imitantur, quia vel doctrinæ perversitate, vel pravitate vitæ, se & alios perdunt. *Inimicus*, qui zizania seminavit, diabolus est, qui homines tentationibus suis & malis artibus depravat. *Messis*, consummatio sæculi, sive judicii universalis tempus. Messores, Angeli, quorum ministerio Deus ad supremi judicii terribilem apparatum utetur. *Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur; sic erit in consummatione sæculi. Mittet Filius hominis Angelos suos, & colligent de Regno ejus omnia scandala, & eos, qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, & stridor dentium.* Sicut zizania colliguntur, & separantur à tritico, ita fiet in fine Mundi. *Mittet* Filius hominis, Deus & homo, *Angelos suos*, quos condidit, qui ejus voluntati serviunt, ejus mandata exequuntur: mittet illos in Mundum Universum, *& colligent de Regno ejus*, de Ecclesia visibili, *omnia scandala*, omnes scandalorum auctores, qui doctrinæ pravitate, aut perversitate ac turpitudine vitæ aliis cadendi & peccandi occasionem præbuerint: *Et eos, qui faciunt iniquitatem*: id est, quocumque vitiorum genere corruptos, & in peccatis perseverantes. Scandalorum nomine, hæres & hæreticos hic intelligi oportere, colligo ex collatione sententiæ Christi, dicentis, *Necesse est, ut veniant scandala*, cum sententia Apostoli, scribentis, *Nam oportet & hæreses esse*. Idque confirmat Origenes: *Scandali nomen*, inquit, *frequens est in istis scriptis, quod usurpare solemus de iis, qui simpliciores & falli faciles à sana doctrina avertunt*. Hos igitur, & omnes operarios iniquitatis, ut alibi vocat Christus, Angeli ministri ejus ex toto orbe collectos, mittent in caminum ignis, in fornacem, cujus ignis numquam extinguetur, qua conclusi, supplicium evadere non poffunt, in gehennam ignis, in ignem æternum. *Ibi erit fletus & stridor dentium*: tristitia & rabies extrema ob supplicium intolerabile. Confer cum Isaiæ 65. 14. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini; Ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis.* Matth. 18. 7. 1.Cor. 11.19. Orig. l.5. contra Celsum.

XIX. *Tunc justi fulgebunt sicut sol, in Regno Patris eorum*: incomparabilis justorum gloria solis claritate significatur, quæ tamen pro meritorum disparitate inæqualis erit. Unde scribit Apostolus: *Alia claritas solis, alia lunæ, alia stellarum: sic erit resurrectio mortuorum.* Gloria æterna fruentur in Regno Dei, à quo sunt adoptati in filios, & ad immarcescibilem æternæ gloriæ coronam, atque hæreditatem vocati. *Qui habet aures audiendi, audiat.* His verbis significat Christus; quæ dixit, auditorum maximè interesse. 1.Cor. 15.41.

XX. *Simile est Regnum cœlorum thesauro abscondito in agro: quem qui invenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, et vendit universa, quæ habet, et emit agrum illum.* Summum & incomparabile Doctrinæ Evangelicæ pretium hac Parabola significatur. Doctrina & gratia Evangelii si-

H 2 milis

milis eſt theſauro abſcondito, quem ſi quis invenerit, tacet, ac occultatum relinquit, ne illius obtinendi elabatur opportunitas. Gaudio igitur incredibili ob inventum affectus, ſtatim facultates omnes ſuas vendit, ac in emptionem agri confert, in quo deliteſcit ille theſaurus, ut illius dominium, firmamque & perpetuam poſſeſſionem obtineat. Hebræo jure, theſauri proprietas agri dominum ſecuta videtur. Non ſignificat Parabola emendam Evangelii doctrinam ac gratiam, ſed maximi æſtimandam, & omnium rerum temporalium ſubeundam jacturam, ut illam obtineamus, ſecundùm illud Apoſtoli: *Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta. Verumtamen exiſtimo omnia detrimentum eſſe, propter eminentem ſcientiam Jeſu Chriſti Domini mei; propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam.* (Philip. 3. 7. & 8.)

XXI. *Iterum ſimile eſt Regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas. Inventa autem una pretioſa margarita, abiit, & vendidit omnia, quæ habuit, & emit eam.* Eòdem collineat Parabola iſta, ac ſuperior. Idem accidit in Doctrina Evangelica, cœleſtique ſapientia & gratia Dei quærenda, ac ſi quis mercator lucri avidiſſimus, gemmas quærens, maximi pretii margaritam, ſive unionem, venalem invenerit: & ſtatim facultates omnes vendere non dubitaverit, ut illam compararet. Sic rerum chariſſimarum jactura comparanda vel ſervanda eſt doctrina Evangelii, gratiaque cœleſtis. *Omnis ex vobis* (inquit alibi Chriſtus) *qui non renuntiat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* (Lucæ 14. 33.)

XXII. *Iterum ſimile eſt Regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti. Quam, cùm impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt.* Prædicatio Evangelica, ipſaque militans Eccleſia, ſimilis eſt ſagenæ, à piſcatoribus miſſæ in mare; quod retis genus, quicquid obvium eſt, ſecum trahit: ideòque à Latinis everriculum vocatur. Cùm autem omni genere piſcium impleta fuerit ſagena, hanc è mari ſubducunt piſcatores, factoque piſcium delectu, bonos mittuntur in vaſa; malos autem, inutiles, quiſquilias piſcium, abjiciunt. Sic Evangelica prædicatio omne genus hominum congregat in Eccleſiam, quæ bonos & malos complectitur. Delectus autem tempore, *In conſummatione ſæculi*, in die ſupremi judicii, *Angeli*, à me judice miſſi, *exibunt, & ſeparabunt malos*, morti ſecundæ deſtinatos, *de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Ad tempus uſque judicii generalis, mali cum bonis, hypocritæ cum ſinceris Chriſtianæ pietatis profeſſoribus permixti ſunt: ſed cum Evangelica prædicatio completa fuerit, cùm gentium plenitudo introierit in ſagenam, Angeli bonos in vaſis, id eſt, in æternis tabernaculis collocabunt: malos abjicient in æterna tormenta. Ante id tempus ſeparatio omnimoda malorum à bonis non fiet. *Qui ſemel æternum judicium deſtinavit poſt ſæculi finem, non præcipitat diſcretionem, quæ eſt conditio judicii, ante ſæculi finem. Æqualis eſt interim ſuper omne hominum genus, & indulgens, & increpans, communia voluit eſſe & commoda profanis, & incommoda ſuis, ut pari conſortio omnes & lenitatem ejus & ſeveritatem experiremur. Quia hæc ita didicimus apud ipſum, diligimus lenitatem, metuimus ſeveritatem.* (Tert. Apolog. c. 41.)

Simile eſt Regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, &c. Impleto Jeremiæ Vaticinio, dicentis: *Ecce ego mittam ad vos piſcatores multos*: poſtquam audierunt Petrus & Andreas, & Jacobus, & Joannes filii Zebedæi, *Sequimini me, & faciam vos fieri piſcatores hominum*: contexuerunt ſibi ex veteri & no- (Jerem. 16. S. Hieron. c. 13. S. Matt.)

& novo Testamento, sagenam Evangelicorum dogmatum, & miserunt eam in mare hujus sæculi: quæ usque hodie in mediis fluctibus tenditur, capiens de salsis & amaris gurgitibus quicquid inciderit, id est, & bonos homines & malos & optimos pisces & pessimos. Cùm autem venerit consummatio & finis mundi, tunc sagena extrahetur ad littus: tunc verum secernendorum piscium signum demonstrabitur, & quasi in quodam quietissimo portu, boni mittentur in vasa cœlestium mansionum: malos autem torrendos & exsiccandos gehennæ flamma suscipiet.

XXIII. *Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.* Apostolos alloquitur Christus: quos vult non audire tantùm sermones suos, ut populum; sed planè intelligere, ut magistros orbis futuros: *Ideo*, inquit, *omnis Scriba doctus in Regno cœlorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.* Quia mysteriorum, quæ vobis exposui, intellectum assecuti estis, jam Doctorum munere vos defungi velim. Omnis porrò Doctor Evangelicus, ad mysteria Regni cœlorum docenda & prædicanda institutus, similis esse debet optimo patrifamilias, qui de promptuario suo nova & vetera, omne ciborum genus convivis à se invitatis abundè profert, quibus & eorum necessitati & voluptati fiat satis. Non absimili modo cœlestis Regni Doctor, abundè omnibus, quæ scire oportet, instructus sit, necesse est, & ex scientiæ thesauro, diuturna meditatione, contemplatione, exercitatione parato, proferat omne doctrinæ genus, Veteris Novique Testamenti locos, omniaque in promptu habeat; tradat, exponat, pro rei, loci, temporis opportunitate, ac pro ingenio & captu auditorum. Sic *Instructi erant Apostoli, Scribæ & Notarii Salvatoris, qui verba illius & præcepta signabant in tabulis cordis carnalibus, regnorum cœlestium Sacramentis, & pollebant opibus Patrisfamilias, ejicientes de thesauro doctrinarum suarum nova & vetera: ut quicquid in Evangelio prædicabant, Legis & Prophetarum vocibus comprobarent. Unde & Sponsa dicit in Cantico Canticorum: Nova & vetera fratruelis meus servavit tibi.* S.Hieron. in hunc loc. Cant. 7.

XXIV. *Et factum est, cùm consummasset Jesus Parabolas istas, transiit inde.* Ex locis illis maritimis discessit. *Et veniens in patriam suam*, Nazareth, ubi fuerat educatus, *docebat eos in Synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: Unde huic sapientia & virtutes?* Insani! Mirantur, unde habeat sapientiam Sapientia, & virtutes Virtus. *Unde huic sapientia, & virtutes?* Sapientia in his, quæ loquebatur, virtutes in his, quæ operabatur. Ideòque Apostolus, cùm dixit *Christum Dei virtutem & Dei sapientiam*; virtutem ad signa retulit propter Judæos; sapientiam autem ad doctrinam propter Græcos, id est, Gentiles: *Nam & Judæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt.* S.Hier. 1.Cor.1.24.

XXV. *Nonnè hic est fabri filius? Nonnè mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus & Joseph, & Simon & Judas? Et sorores ejus, nonnè omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista? Et scandalizabantur in eo.* S. Joseph Christi patrem putatitium & nutrititium, fabrum fuisse, certum est. Ferrarium fuisse, ait Evangelium Hebræum, idemque censent S. Hilar. c. 14. in S. Matth. & S. Petrus Chrysol. ser. 48. Fabrum lignarium fuisse, communior opinio est, à S. Justino Martyre asserta in Dialogo cum Tryphone Judæo, & à S. Ambr. lib. 3. in Lucam. Neque aliter veteres Christianos sensisse, constat ex responso illius, qui contumeliosè interrogatus à Libanio Sophista, Quid faceret fabri filius, respondit, Eum feretrum Juliano fabricare. Quin Christus ipse faber vocatur Marci 6, 3. *Nonnè hic est faber, Filius Mariæ? etc.* Unde ipsum S. Josepho adfuisse in fabrili ope- Theod. l. 3. Hist. Eccl. c. 18.

re,

re, & aratra ac juga fecisse, S. Justinus tradit. *Nonnè mater ejus dicitur Maria?* Etiam in Christi matre offendebantur, quam aut nutricem fuisse, aut alio manuum labore victum parantem, Celsus Christianis objicit. Tertull. lib. *De Spectaculis*, de Christo loquens: *Hic est ille fabri, aut quæstuariæ filius*.

Et fratres ejus Jacobus et Joseph, et Simon et Judas. Fratres vocant ex materno genere consobrinos, non Josephi ex priore matrimonio filios, ut S. Epiphanius, & alii quidam ex Græcis senserunt. Eadem certè, quæ infra S. Matthæo, & similiter S. Marco dicitur *Maria mater Jacobi et Joseph*, S. Joanni dicitur *Maria soror Matris Domini*, quæ cum Domini matre & cum Magdalena Cruci Christi adstitit. Quòd si ea est Mater Jacobi & Joseph, erit sanè & Simonis & Judæ. Hic ergo est Jacobus, quem *Fratrem Domini*, id est, consobrinum, loquendi genere etiam Græcis & Romanis noto, vocat non S. Paulus tantùm, sed & Josephus in Antiquitatibus Judaicis. Quòd autem S. Joannes in Evangelio narrat, ne ipsos quidem Jesu fratres in eum credidisse, de remotioribus consanguineis, non de consobrinis istis, certè non de omnibus, intelligendum est. *Et sorores ejus, nonnè omnes apud nos sunt?* Has sorores S. Epiphanius & Theophylactus Mariam & Salomen vocant. Ut ut est, has sorores, id est, consobrinas, aut alioqui cognatione proximas, pauperculas fuisse, apparet: Nam id quoque Nazarenos offendebat: *Unde ergo huic omnia ista?* Cùm domi non potuerit à suis ista discere, quorum nemo sit litteris supra plebem imbutus, nec præceptores habuerit. *Et scandalizabantur in eo*. Ob generis ejus humilitatem, ob parentum conditionem obscuram offendebantur, cùm de Divina ejus scientia ac potentia magnificè sentire, cumque non modò admirari, sed revereri deberent.

S.Hier. l.Adversus Helvidium.

Joa. 7. 5.

XXVI. *Jesus autem dixit eis: Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua*. Adagium est inter Judæos celebre, cujus sensus est: Nusquam magis, quàm inter populares suos viros eximios contemni: tum quia familiaritas contemptum parit; tum quia homines pluris facere solent peregrina & adventitia, quàm domestica: tum quia *propè modum naturale est cives civibus invidere*.

XXVII. *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem eorum*. Propter pertinacem incredulitatem cum contemptu conjunctam, qua se miraculis indignos præstiterunt: Petentibus enim & credentibus dumtaxat, non curiosis & planè incredulis miracula concedere, seu in eorum gratiam edere solebat Christus, ut fidem jam inchoatam in ipsis confirmaret. S. Marcus ait: *Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit: & mirabatur propter incredulitatem eorum*. Non posse, in Scripturis dupliciter sumi solet, cùm secundùm propriam significationem non sumitur: Primò, ut sit idem ac nolle: secundò, ut sit idem ac non convenire, dedecere. Utroque modo sumitur apud S. Marcum. Nolebat enim Christus miracula plurima facere apud suos Nazarenos; nec decebat, ut priora spernentibus, plura ingereret. Ut fieri non posse dicatur, quod reverà non fit, Hebraismus est Scripturæ sacræ familiaris. Deuter. 2. 17. *Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti*, &c. Id est, Non comedes in oppidis tuis. Gen. 18. 17. *Non celare potero Abraham, quæ gesturus sum?* Id est, Num celabo? Marci 9. *Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti*: Id est, si credis. Joannis 5. 19. *Non potest Filius à se facere quidquam*: Id est, Nihil à se ipso facit Filius. Lucæ 16. 2. *Jam non poteris villicare*: Id est, Non villicabis. Joannis 12. 39.

Marci 6. 5.

S.Gr. Nazian. ho. 24. de Basilio.

22. 39. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias*, &c. Id est, Propterea non credebant, &c.

Sensus Moralis.

I. E*Xiens Jesus de domo, sedebat secus Mare. Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculam ascendens sederet: & omnis turba stabat in littore*. Prædicator Evangelicus & Sacerdos, animarum procurandæ saluti, Ecclesiæ utilitatibus consecratus, Dei per gratiam suam vocantis, Episcopi sui mittentis voci ac jussioni obsequi debet, domumque ac familiam relinquere, si aliò vocetur ad sacrum ministerium obeundum, exemplo Abrahami, qui Deo vocante, & dicente, *Egredere de terra tua, & de cognatione tua*, confestim obtemperavit: exemplo Sponsæ, quæ Sponsi vocem obedienter audivit, dicentis: *Obliviscere populum tuum, & domum patris tui*: exemplo Christi, qui exiens de domo, sedebat secus Mare, turbasque stantes in littore docebat. Congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, Verbi divini audiendi desiderio ac studio, quod in plebe vehementius & ferventius est, quàm in divitibus, nobilibus, doctisque viris. Christus in navi, turba circum in littore. Imaginem intueor Ecclesiæ, quæ *Grex* est *adunatus Pastori*. Plebs in littore, Prælati, ac Prædicatores Evangelici in Mari, majoribus scilicet ac frequentioribus expositi periculis, quàm auditores. Hinc S. Aug. Gaudium (inquit) meum tunc solidum est, quando audio, non quando prædico. Tunc enim securus delector. Voluptas illa non habet inflationem. Non ibi formidatur præcipitium elationis, ubi est petra solidæ veritatis. Et ut sciatis ita esse, audite ubi dictum est: *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata*. Ibi gaudeo, ubi audio. Ubi audimus, humiles sumus: ubi autem prædicamus, etsi non elatione periclitamur, certè vel frenamur... Etsi non extollor, periclitor, ne extollar. *Et alibi*: Nos, quos in isto loco, de quo periculosa ratio redditur, Dominus secundùm dignationem suam, non secundùm meritum nostrum constituit, habemus duo quidem, unum quòd Christiani sumus, alterum quòd Præpositi sumus. Illud quòd Christiani sumus, propter nos est: quòd autem Præpositi sumus, propter vos est. In eo quòd Christiani sumus, attenditur utilitas nostra: in eo quòd Præpositi, nonnisi vestra. Sunt autem multi Christiani, & non Præpositi, qui perveniunt ad Deum faciliore fortasse itinere, & tantò fortè expeditiùs ambulantes, quantò minorem sarcinam portant. Nos autem excepto, quòd Christiani sumus, unde rationem reddemus Deo de vita nostra, sumus etiam Præpositi, unde rationem reddemus Deo de dispensatione nostra. Ad hoc istam difficultatem propono, ut compatientes nobis, oretis pro nobis. Id significavit Christus, cùm à navicula turbas in littore circumstantes doceret; *Propè mare sedens eos, qui in terris erant, piscabotur*.

S. Cypr.

S. Aug. f. 179. alias de diver. 37.

S. Aug. f. 46. alias de Temp. 155.

S. Jo. Chrys. Hom. 46. in Matth.

S. Hilar. in c. 13. S. Matth.

II. *Et locutus est eis multa in parabolis*. Ideò sedet in navi, turbis foras stantibus: *Et facti istius genere significat eos, qui extra Ecclesiam positi sunt, nullam divini Sermonis capere posse intelligentiam. Navis enim Ecclesiæ typum præfert; intra quam verbum Dei positum & prædicatum hi, qui extra sunt, & arenæ modo steriles atque inutiles adjacent, intelligere non possunt*. Locutus est etiam in parabolis, ut cœlestis doctrinæ sublimitatem auditorum captui attemperaret. Ideò Verbum Divinum caro factum, in nobis habitavit, & Incarnatione quasi lac factum est, ut à nobis caperetur.

Qui-

S. Aug. s. 117. aliàs 38. De Verb. Dom. n. 16.

Quomodo fit lac, quo lactantur infantes? Nonnè esca erat in mensa? Sed invalidus est infans ad comedendam escam, quæ in mensa est: quid facit mater? Incarnat escam, & conficit lac de ipsa. Conficit nobis, quod capere possimus. Sic Verbum caro factum est, ut lacte parvuli nutriremur, qui ad cibum quidem eramus infantes. Ideò & in parabolis locutus est Christus; lac dedit parvulis, ut cibum sapientiæ majoribus daret.

S. Jo. Chr. hom. 46. in S. Matth.

III. *Exiit qui seminat, seminare*, &c. Unde exiit, qui ubique præsens est, qui omnia replet? Aut qua ratione exiit? Certè non loco, sed habitudine, atque Incarnationis dispensatione propinquior nobis factus. Nam quia nos venire ad ipsum non poteramus, peccatorum maceria ingressum atque aditum prohibente, ipse ad nos egreditur. Ad quid igitur exivit? An ut terram vepribus plenam perderet, & ignavos agricolas puniret? Minimè; verum ut optimo cultu terram arando fertilem faceret, religionis ac pietatis seminibus diligentiùs jactis. Nam semen hic doctrinam suam, arva verò & campos animos hominum, seminatorem autem seipsum appellat:

Luc. 8. 11. 1. Cor. 3. 9.

Semen est verbum Dei. Animus noster ager Dei est: *Dei agricultura estis*. Dei est animos nostros gratiæ suæ ac Verbi semine conspergere ac fœcundare. Væ illis, qui divino illi semini se subtrahunt, verbi Dei auditionem, vel lectionem negligentes.

S. Cæsarius Arelat. s. 95. aliàs 26. inter homil. 50. S. Aug. nunc 300. in Append.

Quid vobis plus esse videtur, verbum Dei, an Corpus Christi? Si verum vultis respondere, hoc utique dicere debetis, quòd non sit minus verbum Dei, quàm Corpus Christi. Et ideò quanta solicitudine observamus, quando nobis Corpus Christi ministratur, ut nihil ex ipso de nostris manibus in terram cadat; tanta solicitudine observemus, ne verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus, aut loquimur, de corde nostro depereat: Quia non minùs reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm ille qui Corpus Christi in terram cadere negligentia sua permiserit.

IV. *Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cœli, & comederunt ea*. Non ait, semen secus viam se projecisse, sed cecidisse secus viam. Cor hominis verbum Dei contemnentis, vel audire negligentis, instar viæ publicæ est, omnibus latè patens pravis cogitationibus & desideriis, irruentibus undequaque per sensus rerum terrenarum & sæcularium imaginibus, dæmonibus velut prædonibus expositum, vanitatis pulvere coopertum, luto voluptatum inquinatum, peccandi consuetudine induratum, nulla interioris hominis mortificatione velut aratro scissum ac præparatum, ideòque semen divini Verbi non excipit. Secus viam cadit semen illud cœleste, cùm ab illis auditur, qui per viam spatiosam ambulant, quæ ducit ad mortem, per viam iniquitatis & perditionis. Ideò volucres cœli veniunt, rapiunt, consumunt semen: *Venit malus, & rapit quod seminatum est in corde ejus*. Dum enim verbum Dei audiunt, & non intelligunt, id est, animo velut terra benè culta non recondunt, venit diabolus, qui per cœli volucres aptè significatur; tum propter locum in quo versatur, unde vocatur ab Apostolo *Princeps aeris hujus*; tum propter velocitatem, superbiam, & indefessam sedulitatem, qua divino semini insidiatur, ut fructum ejus impediat.

Tertullianus, Diabolus divinæ imaginis prædo.

Tert. Apol. c. 22.

Omnis spiritus ales. Hoc & angeli, & dæmones. Igitur momento ubique sunt, totus orbis illis locus unus est, quid ubi geratur, tam facilè sciunt, quàm enuntiant. Operatio eorum est hominis eversio. Multùm spiritalibus viribus licet, ut invisibiles & insensibiles in effectu potiùs, quàm in actu suo appareant. Diabolus (inquam) semen illud cœleste rapit. Qui Deum audire contemnit, vel negligit, tradi meretur spiritui erroris & seductionis. Hominum negligentia potestatem diabolo in ipsos facit. Verbum itaque Dei, quod homines cùm audiunt,

con-

contemnunt expendere ac meditari , diabolus etiam è memoria delet : Ita fit ut non credant , aut certè secundùm fidem suam non operentur . *Venerunt volucres cœli , & comederunt ea* . Diabolus semen verbi Dei rapit, sive per seipsum , sive per ministros suos , per membra sua , qui verbum diaboli spargunt , regulas & institutiones Evangelicis veritatibus oppositas, mundi corrupti errores , *doctrinas dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium* , doctrinas *prurientes auribus* , cupiditati faventes , *doctrinas varias & peregrinas* , repugnantes *sanæ , & quæ secundùm pietatem est doctrinæ* . Declinate ab illis , Fratres mei : *Hujuscemodi enim Christo Domino nostro non serviunt , sed suo ventri ; & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium* . Aures cordis vestri diabolo & ministris ejus si aperiatis, divini Verbi semen vobis eripient , efficientque , ne in vobis germinet . Cavete igitur , *Ne sicut serpens Hevam seduxit astutia sua , ita corrumpantur sensus vestri , & excidant à simplicitate , quæ est in Christo* .

1. Tim. 4. 1. — Rom. 16. 16. — 2. Cor. 11. 3.

V. *Alia autem ceciderunt in petrosa , ubi non habebant terram multam: & continuò exorta sunt , quia non habebant altitudinem terræ . Sole autem orto , æstuaverunt : & quia non habebant radicem , aruerunt* . Cor lapideum durumque ad divina , Verbi cœlestis fructificationi ineptum est . Illius prædicatione nonnunquam delectatur , illius veritatem in animum recipit , credit ; in bona desideria , in pios affectus interdum erumpit : Verùm bona illa germina , quæ fructum polliceri videntur , contrariæ cupiditatis ardore , aut tribulationis , vel persecutionis æstu , brevi arescunt , quia *non habebant radicem* . Hujusmodi verbi auditores non sunt *in charitate radicati & fundati* . Affectus illi pietatis , piaque desideria , in superficie cordis (ut ita loquar) concipiuntur , intima non penetrant , nec immutant; cor instar lapidis durum manet , ad tempus credit , & erga divina piè afficitur ; quandiù scilicèt nihil tangitur eorum , quæ intimis & inveteratis affectibus diligit : sed orta tribulatione , sive interiori ex cupiditatum conflictu , sive exteriori ex hominum malitia , continuò , velut ad solis ardorem , tenerum & malè radicatum germen arescit . *Non habet in se radicem , sed est temporalis ; facta autem tribulatione & persecutione propter verbum , continuò scandalizatur* , & à pietate ac justitia deficit : quia cupiditati & persecutioni *sola charitate resistitur* . Curate , ne petrosa terra semen excipiat , & fructum boni operis sine perseverantiæ radicibus mittat. *Multis enim libet quod audiunt , boni operis initia proponunt ; sed mox ut fatigari adversitatibus cœperint , inchoata derelinquunt . Petrosa ergo terra humorem non habuit : quia hoc , quod germinaverat , ad fructum perseverantiæ non perduxit . Multi namque , dum verbum contra avaritiam audiunt , eamdem avaritiam detestantur , rerum omnium contemptum laudant : sed mox ut viderit animus quod concupiscat , obliviscitur quod laudabat . Multi cùm verbum contra luxuriam audiunt , pollutiones carnis non solùm perpetrare non appetunt , sed etiam perpetratas erubescunt : sed mox ut carnis species eorum oculis apparet , sic mens ad desideria rapitur , ac si adhuc ab ea nihil sit contra eadem desideria deliberatum : & damnanda agit . quæ quicquid egisse se meminit , jam & ipsa damnavit . Sæpè etiam contra culpas compungimur , & tamen post fletum ad easdem culpas redimus . Sic Balaam Israelitici populi tabernacula contemplatus flevit , eisque se similem fieri in morte depoposcit , dicens* : Moriatur anima mea morte justorum , & fiant novissima mea horum similia . *Sed mox ut hora compunctionis transiit , in avaritiæ nequitiam exarsit . Nam propter promissa munera , in ejus populi mortem consilium dedit , cujus morti se fieri similem optavit : & oblitus est , quod planxerat ,*

Ephes. 3. 17. — S. Aug. Enar. in Ps. 9. n. 15. — S. Gr. M. h. 15. in Evan. — Num. 23.

cùm extinguere noluit, quod per avaritiam ardebat.

VI. *Alia autem ceciderunt in spinas; & creverunt spinæ, & suffocaverunt ea.* Multi verbum Dei studiosè audiunt, animo recondunt, charitatis radice non sunt destituti, optimè dispositi videntur, ut fructum afferant; bona desideria, sincerum conversionis propositum, ac vitæ secundùm Dei legem instituendæ pariunt; opera etiam Christianæ pietatis nonnulla proferunt: Verùm cui dominatur in corde rerum temporalium amor, divitiarum, honorum, splendoris, & incrementi familiæ, litium pro terrenis illis rebus susceptio, voluptatum cupiditas succrescentium instar spinarum, sementem verbi divini obruunt & suffocant. Totus enim affectus & conatus animæ in illa incumbit: atque ita extinguitur affectus & propositum vitæ melioris. *Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit, & sollicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.* Non divitias, sed *fallaciam divitiarum* suffocare sementem verbi, dixit S. Evangelista, ostendens, esse quidem divitias in rerum mediarum, seu indifferentium numero; sed earum plerumque dulcedine homines inescari, seduci, depravari. *Solicitudo sæculi istius*, idem esse videtur ac *superbia vitæ* (1. Joannis cap. 1.) *Fallacia divitiarum*, idem quod *concupiscentia oculorum*. Cæterùm cur tertiam causam, quæ pietatis studium pariter suffocare solet, voluptates scilicet corporis, quas Sanctus Joannes vocat, *concupiscentia carnis*, Sanctus Marcus, *circa reliqua concupiscentiæ*, Sanctus Lucas, *voluptates vitæ*, Sanctus Matthæus omiserit; causa hæc est, quòd divitiis nominatis, eas satis existimaverit intelligi, quia divitiæ irritamenta sunt, & instrumenta carnalium voluptatum. Rectè spinis divitiæ comparantur. *Spinæ sunt, quia cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant, & cùm usque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant.* Quas Dominus rectè fallaces divitias appellat: *Fallacia divitiarum.* Fallaces enim sunt, quæ nobiscum diu manere non possunt: Fallaces sunt, quæ mentis nostræ inopiam non expellunt: Fallaces sunt, quæ blanda spe pollicentur, quod præstare non possunt, veram scilicet quietem ac fœlicitatem: cùm tamen graviffimæ curæ in earum acquisitione, coservatione, incremento; dolor de illarum amissione, & præsentis vitæ quietem ac tranquillitatem maximè turbent, & futuræ beatitudinem sæpiùs impediant: *Non enim sine dolore pereunt, quæ cum amore possessa sunt.* Lugebat Sanctus Cyprianus, quòd patrimonii cœcus amor, & dilectæ facultates plurimos à cura salutis suæ, & legis divinæ veneratione & observantia, avocassent. Fallacia enim divitiarum, Verbi divini sementem & pietatis studium suffocat. *Ista fuerunt remanentibus vincula. illæ catenæ, quibus & virtus retardata est, & fides pressa, & mens vincta, & anima præclusa; ut serpenti terram secundùm Dei sententiam devoranti, præda & cibus fierent, qui terrestribus cupiditatibus inhærerent.* Fallacia divitiarum. *Solæ divitiæ veræ sunt, quæ nos divites virtutibus faciunt. Si ergo divites esse cupitis, veras divitias amate. Si culmen veri honoris quæritis, ad cœleste Regnum tendite. Si gloriam dignitatum diligitis, in illa superna Angelorum curia ascribi festinate. Verba Domini, quæ aure percipitis, mente retinete. Cibus enim mentis est sermo Dei. Et quasi acceptus cibus stomacho languente rejicitur, quando auditus sermo, in ventre memoriæ non tenetur. Sed quisquis alimenta non retinet, hujus professò vita desperatur. Æternæ igitur mortis periculum formidate, si cibum quidem sanctæ exhortationis accipitis, sed verba vitæ, id est, alimenta justitiæ, in memoria non tenetis. Ecce transit omne, quod agitur, & ad extremum judicium* fine

S.Gr.M.

S. Aug. l. de octo Dulcitii Quæstionibus, Qu. 1.

S. Cyprian. de Lapsis.

S.Gr.M. h. 15. in Evang.

sine ulla momenti interpositione, quotidie volentes nolentesque properatis. Cur ergo amatur quod relinquitur? Cur illud negligitur, quo pervenitur?

VII. *Alia autem ceciderunt in terram bonam, & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum*. Terra bona, cor bonum & optimum, quod tale non fit, nisi gratia Dei, per Dominum nostrum Jesum Christum. Hanc terram, quæ maledicta erat, spinis & tribulis horrida, Christus emit pretio magno, pretio sanguinis sui; terramque benedictam & fertilem operibus bonis effecit. Hanc excoluit, irrigavit pluvia illa voluntaria, quam segregat Deus hæreditati suæ. In ea quod seminatum est Dei verbum uberem in messem crescit. Fidelis scilicet ac pius animus *audit verbum*, *intelligit*, id est, ad illud attendit, illud retinet atque meditatur, *& fructum affert*. Varius autem fructus est pro vario terræ ingenio, pro diversitate statuum Christianismi, pro varia donorum Christi mensura. Uberiorem enim Martyres, secundum illis Virgines, postremò denique conjugati congruentem statui suo sanctitatis & bonorum operum fructum ferunt, si verè Deo fideles sint, ejusque verbum non inaniter audiant. *Aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum*. Intelligit & interpretatur S. Aug. *centesimum Martyrum propter satietatem vitæ, vel contemptum mortis: sexagesimum Virginum propter otium interius, quia non pugnant contra consuetudinem carnis; solet enim otium concedi sexagenariis post militiam, vel post actiones publicas: trigesimum conjugatorum, quia hæc est ætas præliantium; ipsi enim habent atriorem conflictum, ne libidinibus superentur*. Alii virginalem vitam in centeno fructu, in sexageno vidualem, in triceno conjugalem constituunt. Sed probabilius videtur, quoniam divinæ gratiæ multa sunt munera, & est aliud alio majus ac melius: unde dicit Apostolus: *Æmulamini charismata meliora*: plura intelligenda esse, quàm ut in tres differentias distribui possint. Primùm, ne continentiam vidualem, aut in nullo fructu constituamus, aut ad conjugalis pudicitiæ meritum deponamus, aut virginali gloriæ coæquemus; aut coronam Martyrii, vel in habitu animi, etiamsi desit tentationis examen, vel in ipsa passionis experientia constitutam, cuilibet illarum trium castitati, sine ullo incremento fertilitatis, accedere existimemus. Deindè ubi ponimus, quòd multi ac multæ ita custodiunt continentiam virginalem, ut tamen non faciant, quæ Dominus ait: *Si vis esse perfectus, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me*; nec audeant eorum cohabitationi sociari, in quibus nemo dicit aliquid proprium, sed sunt eis omnia communia? Nihilne putamus fructificationis accedere Virginibus Dei, cùm hoc faciunt, aut sine ullo fructu esse Virgines Dei, etiamsi hoc non faciunt? *Multa ergo sunt dona, & aliis alia clariora ac superiora, singulis singula. Et aliquando alter fructuosus est donis paucioribus, sed potioribus; alter inferioribus, sed pluribus. Et quemadmodum inter se vel coæquentur, vel distinguantur in accipiendis æternis honoribus, quis hominum audeat judicare? Dum tamen constet, & multa esse ista diversa, & non ad præsens tempus, sed in æternum prodesse meliora. Sed Dominum tres arbitror voluisse fructificationis commemorare differentias, cæteras intelligentibus reliquisse. Nam & alius Evangelista, solum commemoravit centuplum. Numquid ideo putandus est, alia duo vel ignorasse, vel improbasse, ac non potiùs intelligenda reliquisse?* S. tamen Hier. aliam sententiam elegit, quæ centesimum fructum Virginibus, sexagesimum viduis, & trigesimum castis conjugibus deputat. Quam interpretationem & S. Athanasius olim amplexus erat. Ut ut est, nullus christia-

Marginal notes: Ps. 65. — S. Aug. l. 1. Quæst. Evang. Qu. 9. — 1. Cor. 12. 31. S. Aug. l. de Sancta Virginit. c. 45. & 46. — Matth. 19. 21. — Luc. 8. — S. Hier. l. 1. contra Jovinianum, & in c. 13. S. Matth.

S. Athanaſ. Epiſt. ad Ammonium Monachum.

næ profeſſionis ſtatus ſine bonorum operum fructu eſſe debet, quamvis ſint varii ſanctitatis & pietatis Chriſtianæ gradus. Eſſe in ſtatu omnium perfectiſſimo, neceſſe non eſt ad ſalutem: ſed fidelem eſſe Deo, neceſſe eſt in eo, ad quem vocati ſumus, & omnia illius officia implere, Deique mandata, & juſtitiæ Chriſtianæ partes accuratiſſimè implere. Omnem divini ſeminis fructum Deo non reddere, injuſtum eſt. Nemo non cavet, ne terrena agrorum ſuorum ſemina pereant; pauci cavent, ne ſpiritale ac cœleſte ſemen, in animam ſuam à Deo immiſſum, perdatur & inutile fiat.

S. Joa. Chr. ho. 46. in Matth.

VIII. Iſta de ſeminibus parabola, copioſiſſimè omnibus pietatis doctrinam propoſitam eſſe oſtendit. Nam quemadmodum agricola ſeminans non „ diſcernit campum, ut in altera parte ſeminet, in altera verò minimè; ſed „ projicit ſemina in omnem agri partem: ita Salvator noſter non divitem, „ aut pauperem; non ingenioſum, aut rudem; aut fortem, aut ignavum; „ aut diligentem; aut deſidem diſcernit; ſed omnibus, quamvis non igno„ ret futurum exitum, pietatis doctrinam commendat. Sic certè licebit ei „ dicere: *Quid oportuit me facere, & non feci?* Quando autem audis exiiſſe „ ſeminantem, ut ſeminet, non idem iterari putes. Sæpiùs enim egreditur „ ſeminans ad aliam quoque rem, quàm ad ſeminandum, putà ut novales „ ſcindat, ut pernicioſas herbas amputet, ut vepres evellat, ut tale quid „ aliud faciat: ipſe autem ad ſeminandum egreſſus eſt. Cur igitur major „ pars ſeminis amiſſa eſt? Non ſeminantis quippè, ſed ſuſcipientis culpa ter„ ræ hæc eſt, propter non attendentem, aut repugnantem animam. Hac „ parabola diſcipulos docuit & exercuit, ut quamvis plures eorum, qui præ„ dicationem Apoſtolicam ſuſcepturi erant, perderentur, non caderent ani„ mis; cùm id Domino ac Magiſtro pariter contigiſſe recordarentur: Neque „ tamen ipſe, quamvis ita futurum non ignoraret, ſemina ſpargere neglexit. Sed quomodo, inquies, vir prudens inter vepres, inter ſaxa, & in „ via publica ſeminaverit? In agris certè & in ſeminibus, quæ terræ tra„ duntur, ſtultè factum videretur: in animis autem atque doctrina probè & „ laudabiliter. Non enim abſque imprudentia agricola illud faceret, cùm non „ ſit poſſibile, lapides, aut vepres, aut viam, quæ publica manet, in ter„ ram bonam mutari. In animis autem hominum non ita ſe res habet: Poſſi„ bile enim eſt, ut lapides in terram fertilem convertantur, & ut via non „ conculcetur, nec tranſeuntibus omnibus pateat; ſed in feraces agros tra„ ducta, & à ſpinis purgata, ſemina foveat. Quòd ſi hæc mutatio in omni„ bus facta non eſt, non ſeminantis culpa, ſed audientium inobedientia id „ contigit. Nam ipſe quidem diligenter eis ſemina tradidit, ſi verò illi cor„ ruperunt accepta, inculpabilis omninò eſt, qui tanta benignitate æquali„ ter in omnes utitur.

S. Joa. Chr. h. 2. in Epiſt. ad Theſſalon.

IX. Summa porrò diligentia, magnitudine animi, attentione & labore opus eſt, ut animus noſter, velut ager à Deo benedictus, uberes per ejus gratiam eique gratos fructus ferat. Sicut enim apud agricolas ſemina quæ„ dam ſemel in terram injiciuntur, ſed magna opus habent cultura & dili„ gentia; & niſi terra vomere proſcida illa contexerit, quæ injecta ſunt, „ ſeminarunt avibus ſemina rapientibus: Ita nos quoque niſi continua recor„ datione protexerimus ea, quæ in animos noſtros immiſſa ſunt divini Verbi „ ac cœleſtis doctrinæ ſemina, in aerem omnia projicimus, & inania atque „ infrugifera reddimus: Diabolus enim rapit, & noſtra perdit negligentia, „ & ſol exſiccat, & imber obruit, & ſpinæ ſuffocant. Quamobrem non „ ſufficit ſemen injeciſſe, ſed magna opus eſt aſſiduitate, aves abigendæ, „ evellendæ ſpinæ, loca petroſa multa terra replenda ſunt: omne, quod

damnum affert, arcendum & tollendum est. Sed in terra quidem universum est agricolæ; illa enim jacet inanima, ad patiendum solùm parata: In hac autem terra spirituali nequaquam: Non est universum Doctorum, & Magistrorum; sed si non est pars maxima, dimidium certè est discipulorum. Concionatorum quidem est semen injicere, auditorum autem est facere quæ dicuntur, bonorum operum fructus ostendere, spinas radicitùs evellere. Spinæ enim sunt reverà divitiæ, nullum habentes fructum, visu deformes, ad usum injucundæ; eos qui tangunt, molestia afficientes; non solùm infructuosæ, sed alia etiam germina impedientes. Tales sunt divitiæ: non solùm ipsæ fructum non ferunt in æternum, sed etiam eos, qui volunt possidere, impediunt, Camelorum cibus sunt spinæ, ignis pabulum, ad nihil utiles, nisi ad succendendum fornacem. Tales sunt divitiæ: alunt irrationales animi motus, rationales pungunt & fauciant. In locis præruptis, petrosis, aridis, humore destitutis nascitur spina: ità cùm aliquis est asper, durus, immisericors, in eo spinæ oriuntur, quæ cœlestis verbi sementem præfocant. Agricola spinas non ferro excindit, sed igne consumit radicitùs, & quasi virus ex terræ lumbis extrahit, ipsamque purgat: sic omnem ad divitias affectum, radicemque malorum omnium cupiditatem, ignis Spiritus sancti consumat, animam expurget, terramque cordis nostri renovet, necesse est: alioqui Dei verbum inutile redditur iis, quibus prædicatur. In Templum, dum sacra concio habetur, venit dives, seu vir, seu mulier; non curat, quomodo audiat eloquia Dei, sed quomodo se ostentet, quomodo cum fastu sedeat, quomodo alias superet vestium magnificentia, omniumque in se convertat oculos & admirationem: similiter vir dives ingreditur multis servis stipatus, qui turbam arceant, amictu superbo velut insultans pauperi. Deindè sedentem statim subeunt curæ domesticæ trahentes in omnem partem; circumfluit fastus, qui obsidet animam: existimat sè gratificari & Sacerdotibus, & populo, & fortassis etiam DEO, quòd intraverit domum DEI. Qui autem tanto elatus tumore est, quomodo curari umquam poterit? Dic, quæso, si quis accesserit ad Medici domum, & à Medico gratiam curationis non petat, sed ei se gratificari existimet; & cùm medicamentis & pharmacis opus habeat ad curandum vulnus, circa vestes occupetur, aliquidne boni reportabit? Simile quid continget in divitibus & amatoribus sæculi, cùm in Ecclesiam veniunt, ubi sacrarum Scripturarum lectio, ubi Dei verbum auditur. Hujus porrò mali causam aperiam: Existimant se ad Sacerdotes & Concionatores adire, cùm in Templum veniunt: existimant se ab illis audire, quæ audiunt: non attendunt, non cogitant, quòd ad Deum ingrediuntur, quòd ipse cum eis loquitur. Quando enim Lector stans ait, *Hæc dicit Dominus*, &c. & stans Diaconus, silentio indicto, omnibus os obstruit, non Lectori honorem habens hoc facit, sed Deo, qui per illum cum omnibus loquitur. Si scirent Deum per Prophetam hæc dicere, fastum omnem abjicerent. Nam si loquentibus cum eis Magistratibus, non aliò distrahunt animum, multò magis Deo loquente. Nos Dei ministri sumus, ò dilecti. Non nostra dicimus, sed quæ sunt Dei. E cœlo quotidiè venientes leguntur Epistolæ. Dic autem quæso, si quispiam, dum omnes hic adsumus, ingressus esset, zonam habens auream, erectaque cervice ac superbè incedens, diceret se missum esse à Rege terreno, & ad totam civitatem afferre epistolam de rebus necessariis, nonnè ad eum omnes converteremini? Nonnè etiam non jubente Diacono, magnum adhiberetis silentium? Si quispiam veniat à Rege, omnes acceditis: à Deo autem venit, & è cœlis loqui-

tur

„ tur Propheta, loquitur Evangelista, loquitur Apostolus, Christus ipse
„ æterni Patris Filius loquitur, & nemo est qui attendat.

X. *Et accedentes ad eum discipuli, dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? Qui respondens, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria Regni cœlorum, illis autem non est datum.* Fides & cognitio mysteriorum, gratuitum Dei donum est, non omnibus datum. Quantas igitur gratias Deo agere debent, qui illo miserante hanc acceperunt, cùm nulla merita haberent, sed tanto beneficio æquè essent indigni, ac illi, qui non acceperunt, sed in tenebris ignorantiæ & infidelitatis suæ, justo Dei judicio, sunt relicti? *Audiunt hæc & faciunt, quibus datum est. Non autem faciunt, sive audiant, sive non audiant, quibus datum non est.* Quia vobis, *inquit*, datum est nosse mysterium Regni cœlorum, illis autem non est datum. *Quorum alterum ad misericordiam, alterum ad judicium pertinet illius, cui dicit anima nostra: Misericordiam & judicium cantabo tibi Domine*, Lugendum, quòd scientiam mysteriorum Regni cœlestis ita negligant Christiani, ac si nullatenùs ipsorum interesset; ipsamque humili fide & oratione impetrare a Patre luminum, qui revelat mysteria, non satagant.

S.Aug. l. de dono Persever. c. 14.

Ps. 100. 1.

XI. *Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet, auferetur ab eo.* Fides, intelligentia mysteriorum, obedientia, gratiæ omnes ac dona Dei, crescunt & augentur in eis, qui rectè utuntur: Qui tamen rectus usus donorum Dei, munus est Dei & gratiæ ejus cooperantis nobiscum: *Non ego, sed gratia Dei mecum.* Ille in nobis operatur, ut incipiens, qui volentibus cooperatur, ut perficiens, Donorum suorum fructum cum usura Deus exigit: Forum privatione puniuntur, qui ad ejus gloriam illa impendere negligunt. *Qui non habet charitatem, etsi ad tempus habet hæc dona, auferentur ei. Auferetur ei quod habet, quia quiddam non habet. Et ipse quiddam hoc non habet, unde cætera teneantur, & ipse non pereat..... Habet gratiam possidendi, sed non habet charitatem utendi: Quia ergo illud non habet, & quod habet, auferetur ab eo.*

S. Aug. Enar. in ps. 146. n. 10.

XII. *Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non intelligunt. Ut adimpletur in eis Prophetia Isaiæ dicentis: Auditu audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non videbitis. Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clauserunt: Ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.* Sæculi cupiditates, rerum divinarum oblivio, divini Verbi fastidium, gradus sunt, quibus ad cœcitatem, & indurationem cordis pervenitur. Cœcitas & obduratio, præcedentium peccatorum pœnæ sunt, subsequentium causæ. Justum Dei judicium timeamus, demus operam, ne in nobis etiam terribile illud Isaiæ vaticinium impleatur. *Cæcitas cordis, quam solus removet illuminator Deus, & peccatum est, quo in Deum non creditur; & pœna peccati, qua cor superbum digna animadversione punitur; & causa peccati, cùm mali aliquid cæci cordis errore committitur*. Firmitas affectus in malo, seu in rerum temporalium amore, spiritualis cœcitatis causa est. *Incrassatum est cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clauserunt.* Affectant carnales homines, ne videant, ne audiant, ne intelligant res divinas, & quæ ad salutem pertinent suam; ne intelligant fœditatem & gravitatem peccati, pœnarum æternitatem, justitiæ pulchritudinem, Dei bonitatem ac magnificentiam, beatitudinem sempiternam, & magnitudinem bonorum, quæ promisit Deus diligentibus se; Christi mysteria, passionem ac mortem pro peccatis

S.Aug. l. 5. contra Julianum, c. 3.

catis

catis hominum toleratam, & cætera, quorum consideratione abstrahi possunt à terrenis rebus, quibus sunt immersi; à voluptatibus, quarum velut pinguedine sunt hebetati. Quàm infelix ille, quàm lugendus, qui miseriam suam non videt, non agnoscit! *Noluit intelligere, ut bene ageret*. Oculos suos claudit, ne videat lucem justitiæ. *Quomodo homo positus in sole, cæcus, præsens est illi sol, sed ipse soli absens est: sic omnis stultus, omnis iniquus, omnis impius, cæcus est corde. Præsens est sapientia, sed cùm cæco præsens est, oculis ejus absens est: non quia ipsa illi absens est, sed quia ipse ab illa absens est*. Illuminari nolunt, nec sanari à morbo desideriorum noxiorum, quibus cor sensim excæcatur & obduratur, ne quæ agenda sunt videant, & adimplenda quæ viderint, convalescant. Talis erat Augustini ad Deum nondum conversi status, quem ipse in Confessionibus suis describit: *Ego, inquit, adolescens miser, valdè miser, in exordio ipsius adolescentiæ, etiam petieram à te castitatem, & dixeram: Da mihi castitatem, & continentiam, sed noli modò. Timebam enim, ne me citò exaudires, & citò sanares à morbo concupiscentiæ, quam malebam expleri, quàm extingui*.

Ps. 35. 4. S. Aug. tr. 1. in S. Joa.

S. Aug. l. 8. Confessionum, c. 7.

XIII. *Vestri autem beati oculi, qui vident, & aures vestræ, quia audiunt. Amen quippè dico vobis, Quia multi Prophetæ & justi cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt*. Longe feliciores, qui cùm oculis corporis Christum non conspexerint, vident Religionem confirmatam ejus resurrectione, omnium gentium fide, omnium sæculorum traditione, Martyrum omnium sanguine, omni miraculorum genere. Quamquam & nos, qui ejusdem corporis membra sumus, cujus præcipua membra fuerunt Apostoli, per ipsos vidisse & audisse censeamur, quæ viderunt ipsi & audiverunt: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ*, &c. Est tamen adhuc, quod videre desideremus, ut beati sint oculi nostri. Veteres justi ferventissimis desideriis, optaverunt videre Dei Filium in hominis forma, desideremus ipsum intueri in gloria: concupiverunt primum ejus adventum, desideremus secundum, si corde sincero precamur: *Adveniat Regnum*. Desideranda est æterna Dei visio ac fruitio, sempiterna cum Christo Jesu capite nostro in Regno ejus conjunctio. In ipsum desiderant Angeli prospicere: idem & nos desideremus, Angelorum candidati. *Tota vita Christiani boni, sanctum desiderium est. Quod autem desideras, nondum vides: sed desiderando capax efficeris; ut cùm venerit quod videas, implearis. Sicuti enim si velis implere aliquem sinum, & nosti, quàm magnum est quod dabitur, extendis sinum vel sacci, vel utris, vel alicujus rei: nosti, quantùm missurus es, & vides, quia angustus est sinus; extendendo facis capaciorem: sic Deus differendo extendit desiderium, desiderando extendit animum, extendendo facit capacem. Desideremus ergo, Fratres, quia implendi sumus. Videte Paulum extendentem sinum, ut possit capere, quod venturum est. Ait enim*: Non quòd jam acceperim, aut jam perfectus sim: Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. *Quid ergo agis in hac vita, si nondum apprehendisti?* Unum autem, quæ quidem retro sunt, obliviscens; ad ea verò quæ sunt priora, extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu. *Extentum se dixit, & secundùm intentionem sequi se dixit. Minorem se sentiebat ad capiendum, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Hæc est vita nostra, ut desiderando exerceamur. Tantum autem nos exercet sanctum desiderium, quantùm desideria nostra amputavimus* ab

1. Joa. 2.

S. Aug. tr. 4. in Epist. 1. S. Joa. n. 9.

Philip. 3. 12.

ob amore seculi. Visi desideriorum simus, ut in nos veniat, & in nobis habitet *Desideratus cunctis gentibus*, ut ostendat nobis faciem suam, & salvi simus, atque in perpetuum exultemus in Deo Jesu nostro.

XIV. *Simile factum est Regnum cælorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania in medio tritici, & abiit*, &c. Seminis boni sator Christus est: Ipse gratia sua justos homines facit, & filios Regni. *Qui seminat bonum semen, est Filius hominis. Ager autem est Mundus. Bonum vero semen, hi sunt filii Regni*. Nemo de suo habet, nisi mendacium &
Conc. Arau. fic.2. peccatum. Si quid in se boni habet, à se ipso non habet, sed à Deo summè bono, omnisque boni fonte. *Omne datum optimum, & omne donum*
Jacob.1.17.18. *perfectum, desursum est, descendens à Patre luminum. Voluntariè enim genuit nos verbo Veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus .... Nemo*
Joa.6.44. *potest venire ad me*, inquit Christus, *nisi Pater meus traxerit eum ..... Gratia Dei sum id, quod sum* (inquit Apostolus) Et, *Non sumus sufficientes*
2.Cor. 15. 10. *cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis: sed omnis sufficientia nostra ex Deo est*. Christus igitur omnis justitiæ & sanctitatis auctor, bonum semen seminat in agro suo. Quamobrem nemo de bonis, quæ in se sunt, extollatur: nemo de bonis operibus, quæ facit, superbiat; nemo de justitia sua intumescat; sed Dei dona agnoscat humili devotione, gratiasque illi referat, cujus munera sunt, si quæ sunt merita sua. *Quis enim te discernit?*
1.Cor.4.7. *Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Si Deus nos deseret, si gratiam suam nobis subtraheret, hominibus nequissimis & scelestissimis pejores essemus, non triticum, sed zizania. *Nullum est peccatum, quod facit homo, quod non possit facere & alter homo, si desit Rector, à quo factus est homo*.
S.Aug. f. 99. alias 23. ex Homiliis 50.

Sator zizaniorum, diabolus est. *Inimicus homo hoc fecit*. Zizania, sunt Hæretici & improbi, filii ac servi diaboli. *Zizania autem filii sunt nequam*. Zizania sunt, quicumque pravis exemplis, consiliis, persecutione bonum semen, Deique frumentum suffocant, impediuntque, ne crescat in amore veritatis & justitiæ, & fructum ferat. Quicumque zizania seminat in medio tritici à Deo seminati, Dei inimicus est, cooperator diaboli. Sparsa sunt zizania, *cùm dormirent homines*. Somnus hominum, incuria Pastorum, qui non vigilant, quasi rationem pro animabus sibi commissis redditurі, qui sibi & gregi non attendunt, quem acquisivit Christus sanguine
S.Hier. in c. 13. S. Matth. suo. *Homines qui dormiunt*, inquit S. Hieronymus, *Magistros Ecclesiarum intellige. Servos Patrisfamilias, ne alios accipias, quàm Angelos, qui quotidiè vident faciem Patris. Diabolus autem propterea inimicus homo appellatur, quia Deus esse desivit. Et in nono Psalmo scriptum est de eo*: Exurge Domine, non confortetur homo. *Quamobrem non dormiat, qui Ecclesiæ propositus est: ne per illius negligentiam inimicus homo superseminet zizania, hoc est, hæreticorum dogmata*; pravas contra Moralis Christianæ integritatem opiniones, & peccata. Zizania enim sunt *omnia scandala*, seu scandalorum auctores, *& qui faciunt iniquitatem*.

Christus seminavit bonum semen in agro suo. In ipso rerum semine nescit malum conditio Creatoris. *Per ipsum omnia facta sunt; & quod factum*
Joa. 1. 3. *est, in ipso vita erat ..... Et vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*. Sed quem Deus faciens vocavit, Mundum, inficiens inimicus reddi-
S.Per.Chr. f. 67. „ dit immundum; & hominem, quem Deus in paradiso deliciarum collocavit „ ad vitam, inimicus in hac laboris vita detraxit ad mortem: & affectum, „ quem carni Deus inseruit per naturam, inimicus in parricidium per invidiam com-

commutavit. Ab hoc impulsus Cain, primus germano sanguine terram tinxit. Nonne ex uno homine Deus omnem replevit terram, & semine ex uno pius Sator totum genus hominum, tantam multiplicavit ad messem? Sed inimicus mox homines in unum redegit omnes: & superseminando mala, quod fuerat bene satum, delevit diluvio, non rigavit. Sic Legem divinis & veracibus satam præceptis, humanis & mendacibus fucavit inventis: ut de Sacerdote fieret persecutor, de Doctore depravator existeret, de Defensore Legis redderetur inimicus. Sic creatura ad agnitionem condita Creatoris, ut nesciretur Deus, Deo esse mentita est. Hinc sapientes sæculi fecit stultos, speculatores Mundi docuit nihil videre, professores scientiæ fecit scientiam non habere, inquisitores rerum omnium dimisit ignaros. Sic evangelicam segetem satam cœlesti semine, hæretica zizania superseminando, confundit inimicus: ut manipulos fidei gehennæ fasciculos faceret, ne triticum fieret cœlestium horreorum. Et quid plura? Postea quam ipse est in dæmonem conversus ex angelo, ne qua creatura in suo statu consideret, arte, dolis, machinis, fraude contendit. Superseminavit zizania, non seminavit. *Præcedunt Creatoris bona, mala diaboli post sequuntur; ut malum, quod est ex diabolo, sit accidens, non natura*. Superseminavit zizania in medio tritici; *quia diabolus hæreses, inter fideles; inter sanctos, peccatum; inter pacificos, lites; inter simplices dolos; inter innocentes, nequitiam gratis serere consuevit: non ut acquirat zizania, sed ut triticum perdat: nec ut reos capiat, sed ut adimat innocentes. Hostis plus ducem, quàm militem petit; nec obsidet mortuos, sed impugnat viventes: sic diabolus non peccatores quærit capere, quos possidet subjugatos, sed ut justos capiat, sic laborat*. Superseminavit zizania in medio tritici, & abiit. *Quia diabolus impellit quidem viribus ad ruinam, sed postea quam postraverit, relinquit: non quærit hominem, sed hominis interitum quærit*.

XV. *Cùm dormirent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania*. Insidiator nocte latitat, die vigilantes fugit, appetit dormientes: fortis conflictum petit, provocat palam spectantibus omnibus, & coram populis vult habere victoriam. *Maximæ infirmitatis indicium est, dormientibus irruisse*. Superseminavit zizania: *Ut quid? Ut periret Dominica messis, & hoc ad lucrum quid pertinebat inimici? Nisi quod invidiæ Spiritus hominum damnum, suum computat lucrum*. S. Petr. Chr. f. 97.

XVI. *Cùm autem crevisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania*. Quod latet in herba, manifestatur in spica; & quod celatur in gramine, aperitur in fructu: sic quos credentes putamus pares, fide dispares inveniuntur: *Sic judicii prodit messis, quod Ecclesiæ germen occultat*. A fructibus eorum cognoscetis eos. *Flores multi fructuum multitudinem pollicentur, sed examinati ventorum flabris, ad fructum paucissimi perseverant: sic credentes in Christum multi Ecclesiæ videntur in pace: ubi autem persecutionis procella perflaverit, pauci martyrii reperiuntur in fructu*.

XVII. *Domine, nonnè bonum semen seminasti in agro tuo?* Seminasti, non seminavimus. Nos, quod per te facimus, tibi semper nostro assignamus auctori: & tu in iis, quæ nobis facienda præcipis, ipse operator adsistis. Ergo si nos operis tui facis esse pro tua dignatione consortes, non nobis solis, quòd zizania nascuntur, adscribas, Domine: Aut tecum nos munit innocentia; aut nobiscum te reatus attingit. Nos nostro operi non potuimus invidere; magnis sudoribus offensam non potuimus parare. Tu quod vis, unde vis, quando vis, habes: Nos præter tuam gratiam nihil habe-

habemus, per quam stamus, vivimus, movemur, & sumus; & sine quâ jacemus, deficimus, & perimus.

XVIII. *Ait Dominus: Inimicus homo hoc fecit*: Sed tu Domine, cùm hæc
" videres, quare permisisti? Quare? Quia timere fraudes non potest, cui
" nihil potest perire: & quia majus est reparare perdita, quàm illæsa serva-
S.Aug. Ench. " re; simul quia *oportet zizania esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant*.
c. 27. Deus utique *Melius judicavit de malis benè facere, quàm mala nullo esse permittere*.

S.Pet. Chryf. XIX. *Servi autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea?* Devoti ser-
" vi indefessum promittunt laborem; nec patiuntur Dominicæ messis videre
" vel temporaliter fœditatem: sed Dominus, quem tempora non fatigant, & quando vult, potest abolere suæ messis injuriam, respondet: *Non: ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. Sinite utraque crescere usque ad messem*. Laudabilis zelus, & in Dei Ministris desiderandus, modò præceps non sit, sed scientia illuminatus, prudentia Christiana comitatus; qui Dei consilia sequatur, non præveniat; quem charitas moderetur, nulla cupiditas corrumpat, nulla iracundiæ labes, ultionis libido, nullus gloriæ sæcularis appetitus. Longè aliter judicat Deus de bonorum & malorum permixtione in Mundo, & in Ecclesia; aliter homo. Solus ipse novit, quæ inde bona sit producturus, vel ad improborum conversionem, quos admirabili patientia ad pœnitentiam adducit, vel ad prio-
S.Aug. q. 11. rum probationem & sanctificationem: *Boni enim, cùm adhuc infirmi*
in S. Matth. *sunt, opus habent in quibusdam malorum commixtione, sive ut per eos exerceantur, sive ut eorum comparatione magna illis exhortatio fiat, ut nitantur ad melius, quibus sublatis, altitudo charitatis quasi evulsa marce-*
Eph.3.17. *scat, quod est eradicari. Nam sic ait Apostolus*: Ut in charitate radicati & fundati possitis comprehendere. *An fortè ideò simul eradicatum triticum, cùm auferuntur zizania, quia multi primò zizania sunt, & postea triticum fiunt? Qui nisi patienter, cùm mali sunt, tolerentur, ad laudabilem mutationem non perveniunt. Itaque si evulsi fuerint, simul eradicatur & triticum, quod futuri essent, si eis parceretur*. Malos & fictos in Mundo, in Ecclesia, in omni societate pati oportet, quia & illos patitur Deus, usque ad judicium divinæ patientiæ suæ, & nostræ pœnitentiæ tempus: ut qui se de malo commutaverit in bonum, Dominicum deputetur in triticum, cœ-
S. Petr. Chr. lestibus horreis aggregandus: qui de fideli infidelis, de bono malus eva-
Ser.97. serit, atque in malo perseveraverit, gehennæ deputetur incendio. Quid plura? *Si zizaniis Dei patientia non subveniret, nec Matthæum de Publicano Evangelistam, nec Paulum ex persecutore Apostolorum Ecclesia possideret. Denique Ananias evadicare triticum tunc quærebat, quando ad Saulum missus,*
Act. 9. *de Paulo talia querebatur*: Domine, quanta mala fecit sanctis suis? *Ecce est, eradica zizania... Sed cùm Ananias videret Saulum, Paulum Dominus tunc videbat: cùm Ananias persecutorem diceret, tunc Dominus Prædicatorem sciebat; & cùm ille eum zizania judicaret inferni, Christus eum vas electionis, triticum in cœlesti horreo jam ponebat*. Vade inquit, *quia vas electionis est mihi*.

Sinite utraque crescere usque ad messem. Duæ societates ab initio, duæ
S.Aug.En.in civitates mysticæ, Jerusalem & Babylonia: illa in Abel, ista in Cain in-
Ps.61.n.7.8. cœpit: *Omnes, qui terrena sapiunt, omnes qui felicitatem terrenam Deo præferunt, omnes qui quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi, ad unam istam civitatem pertinent, quæ dicitur Babylonia mysticè, & habet Regem diabolum. Omnes autem, qui ea, quæ sursum sunt, sapiunt, qui cœlestia me-*

ditan-

ditantur, qui cum sollicitudine in sæculo vivunt, ne Deum offendant, qui cavent peccare, quos peccantes non pudet confiteri, humiles, mites, sancti, justi, pii, boni, omnes ad unam civitatem pertinent, quæ Regem habet Christum. Illa enim in terra quasi major est tempore, non sublimitate, non honore. Civitas illa prior nata, civitas ista posterior nata. Hæc duo corpora sub duobus Regibus agentia, ad singulas civitates pertinentia, adversantur sibi usque in finem sæculi, donec fiat ex commixtione separatio, & alii ponantur ad dexteram, alii ad sinistram ... Mala ergo civitas ab initio usque ad finem currit, & bona civitas mutatione malorum conditur. Et sunt istæ duæ civitates permixtæ interim, in fine separandæ; adversus se invicem confligentes, una pro iniquitate, altera pro justitia; una pro vanitate, altera pro veritate. Et aliquando ipsa commixtio temporalis facit, ut quidam pertinentes ad Civitatem Babyloniam, administrent res pertinentes ad Jerusalem; & rursum quidam pertinentes ad Jerusalem, administrent res pertinentes ad Babyloniam .... Fuerunt Reges magni in Jerusalem .... Omnes iniqui cives erant Babyloniæ, & administrabant res Jerusalem .... Tres illos Pueros ob illius miraculo Nabuchodonosor, Regni sui administratores fecit, & administrabant res Babyloniæ cives Jerusalem. Idem agitur in Ecclesia his temporibus. Omnes, de quibus dictum est: *Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite*, cives sunt Babyloniæ, administrantes rempublicam Civitatis Jerusalem. Toleremus igitur malos, sive præpositos, sive subditos, sive æquales; toleremus falsos fratres, toleremus eos charitate & patientia, quæ opus perfectum habet. Toleremus usque ad tempus messis: spiritu, non corpore ab eis separemur; spiritu (inquam) ne communicemus infrugiferis operibus eorum; non corpore, ut Ecclesiam propter eos deseramus. *Non nos seducant, qui carnaliter intelligunt, & corporalem separationem facientes, ab Ecclesiæ frumentis toto orbe diffusis spiritali sacrilegio separantur. Per totum enim Mundum seminatum est bonum semen. Inimicus autem superseminavit zizania .... Numquid Africa est Mundus?* (inquiebat S. Augustinus, contra Donatistas hæreticos & schismaticos agens) *Numquid messis hoc tempus? Numquid messor Donatus? Per totum orbem terrarum expectate messem; totum orbem terrarum crescite in messem; per totum orbem terrarum zizania tolerate usque ad messem. Non vos seducant perversi, paleæ nimis leves, quæ evolant ante adventum ventilatores ex area ... Qui deseruerit unitatem, violat charitatem: & quisquis violat charitatem, quodlibet magnum habebat, ipse nihil est. Universa inutiliter habet, qui illud unum, quo universis utatur, non habet*. Sed nec in his, quæ ambigua sunt, citò judicium proferamus de personis; ne præcipiti judicio putemus aliquem ad zizania pertinere, qui manifestè malus non est; sed Deo judici terminum reservemus: *Ut cùm dies judicii venerit, ille non suspicionem criminis, sed manifestum reatum de sanctorum cœtu ejiciat*.

S.Aug. ser.88. alias 18. De Verb. Dom. n.21.

S.Hie. c.13.in S. Matth.

XX. *Et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum: Triticum autem congregate in horreum meum*. Demus operam, ne zizania simus, flore quidem tritico similia, non fructu; speciem pietatis habentes, veritatem autem ejus abnegantes; fructu charitatis vacui, scandalorum auctores, operarii iniquitatis. Quod si fortè sumus, ne Dei patientia abutamur nos adhuc tolerantis, & sua benignitate nos ad pœnitentiam adducentis. Commutemur in triticum divinæ, quæ nobis offertur, gratiæ cooperati. Tempus messis & adventum messorum præveniamus, qui zizania in fasciculos ad comburendum alligabunt. Talem unusquisque invenit supremi judicii dies, qualem invenerit

 ulti-

ultimus vitæ dies. Non erit ampliùs misericordiæ tempus, sed judicii. *Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: sic erit in consummatione sæculi. Mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de Regno ejus omnia scandala, & eos, qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis; Ibi erit fletus & stridor dentium.* Hæc sors iniquorum & reproborum, qui creaturis spreto Creatore adhæserunt, qui vanis sæculi honoribus intumuerunt, qui congregandis per fas & nefas opibus studuerunt, qui terrenis voluptatibus, Mundique gaudiis sunt immersi: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Fœlices, qui pœnitentiæ lacrymis fletum illum æternum reproborum ac stridorem dentium vitare nituntur! *Tunc justi fulgebunt sicut sol in Regno Patris eorum.* Qualis immutatio! Hic latentes & contempti; ibi Solis instar splendidi: hic oppressi & afflicti; illic in thronos gloriæ à Deo subvecti; hic pauperes; illic hæreditate cœlesti Patris sui, & Regno ejus divites, Dei æterna fruitione fœlices. *In præsenti sæculo fulget lux sanctorum coram hominibus: post consummationem autem Mundi, ipsi justi fulgebunt sicut sol in Regno Patris sui.* Fulgebunt sine metu eclipsis, noctis, caliginis, tenebrarum. Soli justitiæ inseparabiliter conjuncti, Deo similes effecti, quem videbunt sicuti est, *fulgebunt in perpetuas æternitates.*

Job. 21. 13.

S. Hieron.

XXI. *Simile est Regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo. Quod minimum quidem est omnibus seminibus: cùm autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cœli veniant, & habitent in ramis ejus.* Granum sinapis, christiana Religio & Ecclesia in exordiis suis minima, sensim verò Christo incrementum dante ita dilatata & amplificata, ut toto orbe diffusa sit, & in ea sapientes ipsi ac Reges acquiescant. Impletum est, quod Christus Apostolis prænuntiavit, mox in cœlos ascensurus: *Accipietis virtutem supervenientis Spiritus Sancti in vos, & eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.* Totus orbis sensim immutatus est in melius, eversa idololatria; Mosaicæ Legis abrogatæ cœremoniæ; Judæis ac Gentibus in unius Fidei professionem congregatis, Ecclesia ex utriusque coaluit. Judæorum innumera multitudo Christum adoravit ut Deum, quem eorum contribules, ut hominem sceleratum interfecerant. Gentiles inanium deorum cultu repudiato, delubris eversis, contritis simulacris, nomen Christo dederunt toto orbe terrarum. Sapientes sæculi, Philosophi, & Oratores Religionem amplexi sunt, quæ Mysteria credenda proponit rationi impervia; quam tamen in obsequium fidei captivam duxerunt: Religionem, quæ bellum sensibus, cupiditatibus, voluptatibus, sæculi moribus indicit; quæ professores suos opibus renuntiare, carnem domare, affligere, crucifigere, seipsos abnegare, crucem tollere, inimicos diligere jubet: quæ divites miseros, pauperes beatos prædicat; quæ persecutionem, calumniam, maledicta, mortem ipsam pro Christo & pro justitia pati præcipit, summæque fœlicitatis loco id ducendum docet. Piscatores duodecim, homines rudes, imperiti, absque armis, absque eloquentia, absque ullo humano subsidio, Principibus, populis, sapientibus sæculi, Judæis, Gentibus in Christi nomen ac Religionem, ejusque Discipulos ac professores conjuratis, persecutionesque gravissimas trium sæculorum spatio identidem in illos moventibus, & diris suppliciis, varioque mortis genere in illos sævientibus; Christianam nihilominùs fidem in Judæa primùm universa, toto deinde terrarum orbe prædicarunt ac fœlicissimè propagarunt. Impletum est illud Davidis, de Christo vaticinium, Patris Æterni nomine: *Po-*

Act. 1.

stula

stula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam ter- Ps. 2. 8.
minos terræ. Item illud: *Reminiscentur & convertentur ad Dominum uni-* Psal. 21. 28. & seq.
versi fines terræ, & adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium; quo-
niam Domini est Regnum, & ipse dominabitur gentium ... Et dominabitur à Psalm. 71. 8. & seq.
Mari usque ad Mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum. Coram
illo procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent. Reges Tharsis & In-
sulæ munera offerent. Reges Arabum & Saba dona adducent: & adorabunt
eum omnes Reges terræ, omnes Gentes servient ei, &c. Item illud Isaiæ: *Erit* Isa. 2. 2. & 3.
in novissimis diebus præparatus Mons Domini in vertice montium, & exalta-
bitur super colles, & fluent ad eum omnes Gentes, & ibunt populi multi,
& dicent: Venite & ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob,
& docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus: quia de Sion exibit
Lex, & verbum Domini de Jerusalem, & judicabit Gentes, & arguet populos
multos. Quis orbem Christo, Evangelio, Cruci subjecit? Non sapientia,
non potentia, non opes, non vires, non nobilitas sæculi, sed duodecim
pauperes Piscatores, prædicantes Christum crucifixum, *Judæis quidem scan-* 1. Cor. 1. 23.
dalum, Gentibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis,
Christum Dei virtutem & Dei Sapientiam: quia quod stultum est Dei, sapien-
tius est hominibus: & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Videte
enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundùm carnem,
non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt Mundi, elegit Deus,
ut confundat sapientes: & infirma Mundi elegit Deus, ut confundat fortia: &
ignobilia Mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non sunt, ut ea,
quæ sunt, destrueret. Recenseatur sacra Actuum Apostolorum Historia, & in-
notescet, quàm parva in exordio suo fuerit sementis Evangelii, quàm fœli-
citer intra breve temporis intervallum creverit, & propagata longè latèque
fuerit & apud Judæos & apud Gentes. Legatur Ecclesiastica primorum sæ-
culorum Historia, & innotescet, quomodo Christiana Religio inter perse-
cutiones acerbissimas dilatata sit, ac floruerit. Testis Tertullianus in Apo- Tert. Apolog.
logetico: *Hesterni sumus*, inquit, *& vestra omnia implevimus, urbes, insu-* c. 37.
las, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, Pala-
tium, Senatum, forum. Sola vobis relinquimus Templa. Cui bello non idonei,
non prompti fuissemus, etiam impares copiis, qui tamen libenter trucidamur,
si non apud istam disciplinam magis occidi liceret, quàm occidere? Potuimus &
inermes, nec rebelles, sed tantummodò discordes, solius divortii invidia adver-
sùs vos dimicasse. Si enim tanta vis hominum in aliquem orbis remoti sinum
abrupissemus à vobis, suffudisset utique dominationem vestram tot qualiumcum-
que amissio civium, imò etiam & ipsa destitutione punisset. Procul dubio ex-
pavissetis ad solitudinem vestram, ad silentium rerum, & stuporem quemdam
quasi mortui orbis. Quæsissetis, quibus imperaretis. Plures hostes, quàm cives
vobis remansissent. Nunc enim pauciores hostes habetis præ multitudine Christia- Idem, c. 48.
norum. Et infrà. *Exquisitior quæque crudelitas vestra, illecebra est magis se-*
ctæ. Plures efficimur, quoties metimur à vobis. Semen est sanguis Christiano-
rum. Quis prohibitus est, aut Romulum, aut Herculem, aut alios tales
homines Deos dicere, & mori maluit; quàm non dicere? Quis porrò nu- S. Aug. lib. 22.
meret, quàm multi quantalibet sævitia crudelitatis occidi, quàm Christum de Civ. Dei.
Deum negare maluerunt? *Ligabantur, includebantur, cædebantur, torque-* c. 6.
bantur, urebantur, laniabantur, trucidabantur, & multiplicabantur.

Si Plato viveret, & cum discipulus ejus aliquis interrogaret: cùm sibi ab S. Aug. lib.
illo persuaderetur, non corporeis oculis, sed pura mente veritatem videri; de vera Re-
cui quæcumque anima inhæsisset, eam fieri beatam atque perfectam: ad quam lig. c. 3.
per-

„ percipiendam nihil magis impedire, quàm vitam libidinibus deditam, & „ falfas imagines rerum fenfibilium, quæ nobis ab hoc fenfibili Mundo per cor- „ pus impreffæ, varias opiniones errorefque generantur: quomobrem fanan- „ dum effe animum ad intuendam incommutabilem rerum formam & eodem „ modo femper fe habentem pulchritudinem, nec diftentam locis, nec tempore „ variatam, quam non crederent effe homines, cùm ipfa verè fummèque fit: „ cætera nafci, occidere, fluere, labi, & tamen in quantum funt, ab illo „ uno æterno Deo per ejus veritatem fabricata conftare: in quibus animæ tan- „ tùm rationali & intellectuali datum eft, ut ejus æternitatis contemplatione „ perfruatur, æternamque vitam poffit mereri: fed dum nafcentium atque „ tranfeuntium rerum amore ac dolore cruciatur, & dedita confuetudini hu- „ jus vitæ atque fenfibus corporis, inanibus evanefcit imaginibus, irridet „ eos, qui dicunt effe aliquid, quod nec iftis videatur oculis, nec ullo „ phantafmate cogitetur, fed mente fola & intelligentia cerni queat. Cùm „ hæc ergo à Magiftro fibi perfuaderentur, fi ex eo quæreret ille difci- „ pulus, utrum fi quifquam exifteret vir magnus atque divinus, qui talia „ populis perfuaderet credenda faltem, fi percipere non valerent; aut fi qui „ poffent percipere, non pravis opinionibus multitudinis implicati, vulgari- „ bus obruerentur erroribus, eum divinis honoribus dignum judicaret: refpon- „ deret, credo, ille, Non poffe hoc ab homine fieri, nifi quem fortè ipfa „ Dei virtus atque fapientia ab ipfa rerum natura exceptum, nec hominum „ magifterio, fed intima illuminatione ab incunabulis illuftratum, tanta ho- „ neftaret gratia, tanta firmitate roboraret, tanta denique majeftate fubve- „ heret, ut omnia contemnendo, quæ pravi homines cupiunt, & omnia „ perferendo, quæ horrefcunt, & omnia faciendo, quæ mirantur, genus „ humanum ad tam falubrem fidem fummo amore atque auctoritate conver- „ teret. De honoribus verò ejus fruftra fe confuli, cùm facilè poffit exifti- „ mari, quanti honores debeantur Sapientiæ Dei, qua geftante & gubernan- „ te, ille pro vera falute generis humani, magnum aliquid proprium, & „ quod fupra homines effet, mereretur. Quæ fi facta funt, fi litteris mo- „ numentifque celebrantur: *Si ab una regione terrarum, in qua fo'a unus* „ *colebatur Deus, & ubi talem nafci oportebat, per totum orbem terrarum* *miffi electi viri, virtutibus atque fermonibus divini amoris incendia concita-* *runt: fi confirmata faluberrima difciplina, illuminatas terras pofteris reli-*
Joan.1.1. *querunt: fi hodie per gentes populofque prædicatur*: In principio erat Ver- „ bum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, hoc erat in „ principio apud Deum: Omnia per ipfum facta funt, & fine ipfo factum „ eft nihil: *Si ad hoc percipiendum, diligendum, perfruendum, ut anima fa-* *netur, & tantæ luci hauriendæ mentis acies convalefcat: Dicitur avaris*:
Matth.6.19. „ Nolite vobis condere thefauros in terra, &c. *Dicitur luxuriofis*: Qui fe-
Ad Gal.6.8. „ minat in carne, de carne metet corruptionem: Qui feminat in fpiritu, de
Luc.14.11. „ fpiritu metet vitam æternam. *Dicitur fuperbis*: Qui fe exaltat humiliabi-
Matth.5.39. „ tur, & qui fe humiliat exaltabitur. *Dicitur iracundis*: Accepifti alapam,
Matth.5.44. „ para alteram maxillam. *Dicitur difcordiofis*: Diligite inimicos veftros. *Di-*
Luc.17.21. „ *citur fuperftitiofis*: Regnum Dei intra vos eft. *Dicitur curiofis*: Nolite quæ-
2.Cor.4.18. „ rere, quæ videntur, fed quæ non videntur: Quæ enim videntur, tem- „ poralia funt: quæ autem non videntur, æterna funt. *Poftremò dicitur*
1.Joan.2.15. „ *omnibus*: Nolite diligere Mundum, neque ea, quæ in Mundo funt: quo- „ niam omne, quod in Mundo eft, concupifcentia carnis eft, & concupi- „ fcentia oculorum, & ambitio fæculi. *Si hæc per totum orbem jam populis* *leguntur, & cum veneratione libentiffimè audiuntur. Si poft tantum fangui-* *nem*,

nem, tantos ignes; tot cruces Martyrum, tantò fertiliùs & uberiùs usque ad barbaras nationes Ecclesiæ pullularunt. Si tot juvenum & virginum millia contemnentium nuptias, casteque viventium jam nemo miratur. Si hæc sic accipiuntur, ut quomodo antea talia disputare, sic nunc contra disputare monstruosum sit. Si tali pollicitationi atque sponsioni per omnes terrarum partes, quas homines incolunt, sacra Christiana traduntur. Si hæc quotidiè leguntur in Ecclesiis, & à Sacerdotibus exponuntur. Si tundunt pectora, qui hæc conantur implere. Si tam innumerabiles aggrediuntur hanc viam, ut desertis divitiis & honoribus hujus Mundi, ex omni hominum genere uni Deo summo totam vitam dicare valentium, desertæ quondam insulæ ac multarum terrarum solitudo compleatur. Si denique per urbes atque oppida, castella, vicos & agros etiam, villasque privatas in tantùm apertè persuadetur & appetitur à terrenis aversio, & in unum Deum verumque conversio, ut quotidie per universum orbem humanum genus una penè voce respondeat, Sursum corda se habere ad Dominum: *Quid adhuc oscitamus?* &c. Quid agnoscere dubitamus Religionem Christianam, Evangelicam doctrinam, Ecclesiam, similem esse *grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo? Quod minimum quidem est omnibus seminibus, cùm autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cæli veniant, & habitent in ramis ejus*. Assumamus & nos pennas columbæ, ut volitantes ad altiora, S.Hier. c. 13. in S. Matth. possimus habitare in ramis hujus arboris, & nidulos nobis facere doctrinarum; terrenaque fugientes, ad cœlestia festinare.

Simile factum est Regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo, &c. Granum sinapis, hoc est, Regnum Dei, accepit S. Pet. Chr. Ser. 98. homo Christus, quod semper habuit Deus Christus: misit in hortum suum, id est, in Ecclesiam suam, de qua dictum est, *Hortus conclusus, soror mea sponsa*. Hortus est Evangelii vomere toto orbe cultus, clausus stimulis disciplinæ, ab omni pessimo gramine Apostolorum labore purgatus, fidelium plantariis, liliis Virginum, rosis Martyrum, Confessorum viriditate amœnus, fragrans floribus sempiternis. Hoc itaque granum sinapis in hortum suum misit Christus, id est, promissione Regni sui, quod radicatum est in Patriarchis, natum est in Prophetis, crevit Apostolis, in Ecclesia fecit arborem magnam. Multiplices in donationibus ramos expandit. quos enumerat Apostolus, dicens: *Alii datur per Spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, alii gratia sanitatum, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum*.

Granum sinapis sapore acerrimum est, fervidum, minimum; cujus virtus pressuris accenditur, & tritum vim suam exerit, minimum, ad plerosque S. Hil. c. 13. in Evang. S. Matth. morbos curandos, seu ad pellenda venena idoneum. Evangelii doctrina ad vitia arguenda acris, ad animos Dei amore inflammandos fervida; minima, si cum doctrinis sæcularibus comparetur: minima (inquam) secundùm speciem, & professores suos minimos faciens, id est, humiles: Humilitas enim propria Christianæ Religionis virtus est: ad curandos animi S. Aug. qu. Evang. lib. 2. qu. 11. morbos, & pellenda peccatorum venena vim habet efficacissimam: persecutionibus oppugnata, vim suam maximè exserit. Nam & *Christus*, quem grano sinapis designatum, S. Hilarius interpretatur, *Ubi à populo comprehensus & traditus morti, tamquam in agro, satione quadam fuit corporis sepultus, ultra mensuram omnium olerum excrescit, & universam Prophetarum gloriam excedit. Oleris enim vice, tamquam ægroto, Israeli data est prædicatio Prophetarum. Sed jam in ramis arboris ex solo in sublime prolatæ, cælis volucres inhabitant. Apostolos scilicet, & Christi virtute protensos,*

& Mun-

" & Mundum inumbrantes, in ramis intelligemus; in quos Gentes in spem
" vitæ advolabunt, & aurarum turbine, id est, diaboli spiritu flatuque vexa-
" tæ, tamquam in ramis arboris acquiescent.

S. Pet.Chrys. Ser.99. Simile est Regnum cœlorum grano sinapis, &c. *Adam primus homo, mulier prima Eva, ab arbore scientiæ boni & mali ad Evangelicæ sinapis arborem deducuntur, ut oculos, quos illecebrosa arbor aperienda clauserat, sinapis arbor grani sui collyrio, & acritudine ipsa dum claudit, aperiret, ut ora, quæ venenosæ arboris gustus infecerat, salutaris arbor flammeo gustus sui sapore sanaret.*

Simile est Regnum cœlorum grano sinapis, &c. Gratia in hominis animo abscondita, similis est grano sinapis, quod vi sua ipsum replet, roborat, Deoque incrementum dante, per occultam virtutis novæ ac Spiritus Sancti subministrationem, in eo fidem, spem, & charitatem auget, instar arboris volucres cœli ad quiescendum sub ramis suis invitantis. Crescere semper in gratia debemus, cooperando Christo, qui in animis nostris illam seminat. In via Dei non progredi, reverti est. *Semita justorum quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectam diem*. Ad perfectionem vitæ Christianæ eniti & tendere quisque debet secundum statum suum; crescere in fide, in charitate, in operibus bonis. *Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus*. Crescimus autem humilitate: unde Filius Dei non habens, quo cresceret, exinanivit semetipsum, ut exaltaretur, & nomine quod est super omne nomen, à Patre donaretur.

Prov.4.18. — Ephes.4.15.

XXII. *Simile est Regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum*. Nam sicut fermentum magnam farinæ copiam in vires suas convertit, quamvis midicum sit;

S. Jo.Chr. Ho. 47. in Matth.

" sic vos universum terrarum orbem convertetis. Non igitur opponatis: Et
" quid poterimus ad tantam duodecim homines multitudinem? Id enim ipsum
" maximè virtutis vestræ splendorem ostendet, quòd multitudini orbis im-
" mixti, non confundemini. Nam & fermentum farinæ non solùm appositum,
" sed immixtum penitus totam massam fermentat: propterea non dicit, Ap-
" posuit, sed, *Abscondit*. Sic igitur & vos cùm uniti atque commixti fue-
" ritis iis, qui vos oppugnant, tunc ipsos superabitis: & quemadmodum
" fermentum in farina submersum non deperditur, sed farinam sapore suo affi-
" cit & transmutat: pariter in prædicatione Evangelii fiet. Nolite igitur ti-
" mere, si magna pericula futura prædixi: Non enim extinguetur fulgor ve-
" ster, sed omnia superabit. Ubi nunc Gentilium alumni sunt? Intelligant
" saltem nunc à rerum ipsarum eventu, quàm ineffabilis sit Christi virtus,
" & utraque ratione ipsum adorandum credant; vel quia rem incredibilem fu-
" turam prædixit, vel quia quod prædixit, non aliter, quàm prædixerat,
" adimplevit. Ipse namque est, qui tantam fermento vim indidit, & mul-
" titudini hominum ita credentes immiscuit, ut infideles fidei credentium
" adhærerent: Nemo ergo paucitatem vestram deploret; magna est enim præ-
" dicationis virtus. Et quod semel fermentatum est, fermentum rursus ad
" reliqua efficitur. Et quemadmodum favilla cùm in arida ligna inciderit, in
" flammam ipsa convertit, quæ vi sua deinde vel viridia ligna facilè incen-
" dit: eodem quoque modo prædicatio. Sed cur non dixit igni similes, sed
" fermento? Quoniam non iguis virtute totum fit, sed lignorum quoque ari-
" ditate: fermentum verò per se ipsum omnia conficit. Si autem duodecim
" homines totum penè orbem velut farinæ massam fermentarunt, diligenter
" animo versa, quanta sit nostra malignitas atque ignavia, qui cùm jam inume-

numeri sìmus, has Gentium reliquias convertere non possumus. Sed Apostolos fuisse dices. Quid ad rem? nonnè tecum ejusdem naturæ fuerunt? Nonnè cum hominibus etiam ipsi conversabantur, easdem artes professi, eisdem rebus nutriti? An fortè credis, illos angelos natura, aut de cœlo lapsos fuisse? Non, inquies, sed miraculis rutilabant. Verùm non propter sola miracula claruerunt. Quid igitur illos præcipuè magnos effecit? Certè verus ac non simulatus gloriæ atque pecuniæ contemptus, & quoniam nullam sæcularium harum rerum curam habebant. Nam si cupiditatibus servissent, ut nos servimus, etiamsi à morte innumeros homines suscitassent, non solùm inutiles ad omnem profectum spiritualem fuissent, verùm etiam seductorum nomen non effugissent. Vivendi ergo disciplina est, quæ ubique fulget, quæ Spiritus etiam gratiam attrahit . . . Si morum innocentia & sanctitate vitæ *nova conspersio* essemus, peccatores, quibuscum vivimus & immixti sumus, ad pœnitentiam & meliorem frugem, bonis exemplis nostris quasi fermenti virtute traduceremus: sed contrarium planè contingit; pravis enim exemplis, *quasi fermento malitiæ & nequitiæ*, alios corrumpimus, aut ab illis corrumpi nos patimur, quia *vetus fermentum* non expurgamus.

S. Hier. in c. 13. S. Matth.

Simile est Regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum. Mulier ista, quæ fermentum accepit, vel prædicatio videtur Apostolica, vel Ecclesia, quæ de diversis gentibus congregata est. Hæc tollit fermentum, notitiam scilicet & intelligentiam Scripturarum; & abscondit illud in farinæ satis tribus, ut spiritus, anima, & corpus in unum redacta, non discrepent inter se; sed cum duobus & tribus convenerint, impetrent à Patre, quodcumque postulaverint. S. Augustinus *mulierem*, *sapientiam* interpretatur; *fermentum*, *dilectionem*, quòd fervefaciat & excitet. *In farinæ* autem satis tribus, vel tria illa in homine, *ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente*: vel tria illa fructifera, *centenum, sexagenum, tricenum*: vel tria illa genera hominum, *Noe, Daniel, & Job*.

S. Aug. lib. 1. qu. Evangel. qu. 12.

S. Pet. Chrys. ser. 99.

Mulier accepit à Deo fermentum fidei, quæ acceperat à diabolo perfidiæ fermentum: abscondit in mensuris tribus, hoc est, in tribus hominum temporibus, quod est ab Adam usque ad Noe, à Noe usque ad Moysen, à Moyse usque ad Christum: ut mulier, quæ corruperat fermento mortis in Adam totam massam generis humani, fermento resurrectionis totam carnis nostræ massam redintegraret in Christo: ut mulier, quæ confecerat panem gemitus & sudoris, panem vitæ coqueret & salutis: & esset omnium viventium mater vera per Christum, quæ erat in Adam mater omnium mortuorum. Ob hoc namque Christus nasci voluit, ut sicut per Evam venit ad omnes mors, ita per Mariam rediret omnibus vita. Quæ Maria hujus fermenti implet typum, dum carnem in alvo Virginis cælestem totam conspersit in massam. Secundùm allegoriam, *Mulier, quæ fermentum accepit, Ecclesia est: fermentum, quod accepit, cælestis doctrinæ est sacramentum: mensuræ tres, in quibus perhibetur abscondisse fermentum, Lex, Prophetæ, Evangelia, ubi divinus sensus mystico absconditur & celatur in verbo, ut fidelem non lateat, lateat infidelem. Quod autem dixit*, Donec fermentatum est totum, *illud est, quod Apostolus dicit*, Ex parte scimus, & ex parte prophetamus: cum autem venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est: *In conspersione scientia nunc divina est, aspergit sensus, levat corda, incrementat ingenia, & ad sapientiæ cælestis dilatat, suscitat, diffundit augmentum*.

Corpus Chriſti in Sacra Euchariſtia nobis datum , & noſtris corporibus immixtum , divinum fermentum eſt , quo in ipſum Chriſtum mutamur , ipſique concorporales efficimur , & ad cœleſtium æternorumque bonorum amorem evehimur . Hoc fermento conſperſi , Deique Spiritu in corda noſtra effuſo , à terrenis rebus elati , *Surſum corda habemus ad Dominum*. 1.Cor. 10. 17. Hoc fermento fideles in corpus unum rediguntur , de quo Apoſtolus : *Quoniam unus panis , unum corpus multi ſumus , omnes qui de uno pane participamus* . Innocent. 1. Epiſt. 29. De hoc Innocentius I. Pontifex Maximus ad *Decentium* ſcribit : *De fermento , quod die Dominica per Titulos mittimus , ſuperfluè nos conſulere voluiſti , cùm omnes Eccleſiæ noſtræ intra civitatem ſint conſtitutæ : Quarum Presbyteri , quia die ipſa propter plebem ſibi creditam nobiſcum convenire non poſſunt , idcirco fermentum à nobis confectum per Acolythos accipiunt , ut ſe à noſtra communione , maximè illa die , non judicent ſeparatos . Quod per Parochias fieri debere non puto , quia non longè portanda ſunt Sacramenta : nec nos per Cœmeteria diverſa conſtitutis Presbyteris deſtinamus* . Fermenti nomine donata eſt Euchariſtia , quam Summus Pontifex Dominicis diebus ad Titulares Urbis Eccleſias mittebat , quam Presbyteri Sacrum celebrantes , Hoſtiæ à ſe conſecratæ adjungebant , & particulam ex ipſa in Calicem immittebant : Quia ſicut modicum fermentum totam farinæ , cui injicitur , maſſam fermentat ; ſic unicum illud divinumque Pontificis fermentum , per Titulos miſſum , veluti unam maſſam & corpus fideles unius urbis copulabat .

XXIII. *Hæc omnia locutus eſt Jeſus in parabolis ad turbas* , &c. Diverſus
S. Hier. in c. 13. S. Matt. „ eſt hominum ſtomachus . Alii amaris , alii dulcibus , alii auſterioribus , alii „ lenibus delectantur cibis : *Proponit itaque Dominus diverſas parabolas , ut juxta vulnerum varietates , & medicina diverſa ſit* .

XXIV. *Simile eſt Regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro , quem qui invenit homo , abſcondit , & præ gaudio illius vadit , & vendit univerſa , quæ habet , & emit agrum illum* . Salus æterna , Dei gratia , ſapientia cœleſtis , bona ſpiritualia , theſaurus ſunt præ rebus omnibus temporalibus æſti-
Prov. 8. 10. 11. mandus : *Accipite diſciplinam meam , & non pecuniam* ; (inquit Spiritus Sanctus) *doctrinam magis , quam aurum eligite . Melior eſt enim ſapientia*
Ibid. 18. & 19. *cunctis pretioſiſſimis , & omne deſiderabile ei non poteſt comparari . . .* Mecum *ſunt divitiæ & gloria* (inquit Sapientia cœleſtis) *opes ſuperbæ & juſtitia :*
Iſai. 33. 6. *Melior eſt enim fructus meus auro , & lapide pretioſo , & genimina mea argento electo . . .* Divitiæ *ſalutis ſapientia & ſcientia* (inquit Iſaias) *Timor Domini ipſe eſt theſaurus ejus* . Regnum cœlorum theſaurus eſt , qui gratia invenitur , meritis emitur & labore : Gratiam , qua ad illud pervenitur , ipſaque merita , quibus comparatur , abſcondere debet Chriſtiana humilitas :
S. Greg. M. Hom. 11. in Evang. *Inventus theſaurus abſconditur , quia ſtudium cœleſtis deſiderii a malignis ſpiritibus cuſtodire non ſufficit , qui hoc ab humanis laudibus non abſcondit . In præſenti etenim vita quaſi in via ſumus , qua ad patriam pergimus : Maligni autem ſpiritus iter noſtrum quaſi quidam latrunculi obſident . Deprædari ergo deſiderat , qui theſaurum publicè portat in via . Hoc autem dico , non ut proximi opera noſtra bona non videant , cùm ſcriptum ſit :* Videant opera
Matth. 5. ra veſtra bona , & glorificent Patrem veſtrum , qui in cœlis eſt : *ſed ut per hoc quod agimus , laudes exteriùs non quæramus . Sic autem ſit opus in publico , quatenus intentio maneat in occulto : ut & de bono opere proximis præbeamus exemplum , & tamen per intentionem , qua Deo ſoli placere quærimus , ſemper optemus ſecretum* . Omnium denique terrenarum rerum contemptu , & , ſi neceſſe ſit , detrimento & privatione , cœleſtis ille the-

ſaurus

saurus comparandus & conservandus est : *Utendi & possidendi hujus thesauri* S.Hil.c.13. in
cum agro potestas non potest esse sine pretio ; quia cœlestes divitiæ non nisi Matth.
damno sæculi possidentur . Simile est Regnum cœlorum thesauro abscondito : S.Aug. l.1.qu.
Thesaurum in agro absconditum dixit duo Testamenta Legis in Ecclesia , quæ Evang.q.13.
quis , cùm ex parte intellectus attigerit , sentit illic magna latere : & vadit ,
& vendit universa , & emit agrum illum ; *id est , contemptu temporalium*
comparat sibi otium , ut sit dives cognitione Dei . S.Aug. Ev. in
XXV. *Simile est Regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas mar-* Ps.30.
garitas . Inventa autem una pretiosa margarita , abiit , & vendidit omnia
quæ habuit , & emit eam . Christus negotiator cœlestis admirabile commer-
cium cum hominibus inivit : *Hæc mira commutatio facta est , & divina*
sunt peracta commercia , mutatio rerum in hoc Mundo celebrata à negotia-
tore cœlesti . Venit accipere contumelias , dare honores : venit haurire dolo-
rem , dare salutem : venit subire mortem , dare vitam . Salus æterna , vita
immortalis à nobis quærenda est majori studio & ardore , quàm gemmæ pre-
tiosissimæ à negotiatoribus quæruntur . Nulla non subeunda sunt pericula ,
nihil non exponendum pro æterna salute ; rebus omnibus Deus præponen-
dus est , ut ametur , qui solus replere potest in bonis desiderium nostrum ,
cujus unius fruitione beati esse possumus : Animam enim Dei capacem quic-
quid Deo minus est , non implebit . *Planum est , pretiosam margaritam cœ-*
leste Regnum significare . Quod Regnum nos assequi posse Dominus negat , nisi S Basil. in re-
omnia simul , quæ habemus , divitias , gloriam , genus , & si quid sit aliud gulis fusius
eorum , quibus plerique ambitiosiùs inhiant , pro eo parando neglexerimus . Dein- Disp. inter.8.
de illud etiam fieri non posse , ut illud obtineatur , quod cupitur studiosiùs , si
mens diversis sit curis distracta , idem Dominus asseruit , cùm dixit : Nemo po-
test duobus dominis servire . . . Non potestis Deo servire & Mammonæ . *Quæ* "
cùm ita sint , sine dubio unum nos deligere thesaurum convenit , nempè illum "
cœlestem , in quo mentem habeamus defixam . Ubi enim , inquit , *est thesaurus*
tuus , ibi & cor tuum erit . Inventa autem una pretiosa margarita , abiit , & "
vendidit omnia , quæ habuit , & emit eam : *Hæc est margarita pretiosa ; cha-* "
ritas , sine qua nihil tibi prodest , quodcumque habueris : quam si solam habeas , S.Aug. tr. 5.
sufficit tibi . Abiit , & vendidit omnia , quæ habuit , & emit eam : *Qui* in Ep. 1.
enim cœlestis vitæ dulcedinem , in quantum possibilitas admittit , perfecte cogno- S.Joan.
verit ea , quæ in terrenis amaverat , libenter cuncta derelinquit : in compa- S.Gregor. M.
ratione ejus vilescunt omnia , deserit habita , congregata dispergit , inardescit Hom. 11. in
in cœlestibus animus , nil in terrenis libet , deforme conspicitur , quicquid de Evang.
terrenæ rei placebat specie , quia sola pretiosæ margaritæ claritas fulget in
mente . De cujus dilectione rectè per Salomonem dicitur , Fortis est ut mors Cant. 8.
dilectio : *quia sicut mors corpus interimit , sic ab amore rerum corporalium*
æternæ vitæ charitas occidit . Nam quem perfectè absorbuerit , ad terrena fo-
ris desideria velut insensibilem reddit .
XXVI. *Iterum simile est Regnum cœlorum sagenæ missæ in Mare , & ex omni*
genere piscium congreganti . Quam , cùm impleta esset , educentes , & secus
littus sedentes , elegerunt bonos in vasa , malos autem foras miserunt . Sic erit
in consummatione sæculi . Exibunt Angeli , & separabunt malos de medio ju-
storum , & mittent eos in caminum ignis . Mare figura sæculi est : sagena ,
Ecclesiæ & prædicationis Evangelicæ : boni & mali pisces sagena capti , bo-
norum & malorum Christianorum in Ecclesia permixtorum : littus , Mundi
finem designat : separatio piscium , separationem justorum à malis & repro- S.Aug. f. 103.
bis in fine sæculi faciendam : *An non est Mare hoc sæculum , ubi se invi-* alias de Div.
cem homines quasi pisces devorant ? An parvæ procellæ & fluctus tentationis 5. c. 2.

perturbant hoc Mare? An parva pericula ſunt navigantium; id eſt, in ligno crucis patriam cæleſtem quærentium? Modò ſi mittitur verbum Dei ſuper populos & ſuper gentes, quomodo ſagena in Mare jacitur: *Colligit autem modò Sacramentis Christianis & bonos & malos: ſed non omnes, quos ſagena*
Id.ſ.362. aliàs de Div.121. *tollit, etiam vaſculis reconduntur. Vaſcula enim ſunt ſanctorum ſedes, & bonæ vitæ magna ſecreta, quò non poterunt omnes pervenire, quicumque Christiani appellantur; ſed qui ſic appellantur, ut ſint. Sanè autem boni & mali piſces intra ſagenam natant, & boni tolerant malos, donec in fine ſeparentur.* Quò enim ſe ſeparaturus eſt Chriſtianus, ut non gemat inter fal-
S. Aug. En. in Pſ. 99. » ſos fratres? Quò iturus eſt? Quid facturus? Solitudines petat, ſequun-
» tur ſcandala. Separaturus eſt ſe qui benè proficit, ut nullum omninò ho-
» minem patiatur? Quid ſi & ipſum, antequam proficeret, nemo vellet pa-
» ti? Si ergo, quia proficit, nullum hominem vult pati, eo ipſo quo non
» vult aliquem hominem pati, convincitur, quòd non profecerit. *Subſtinentes*
» *invicem*, ait Apoſtolus, *in dilectione, ſatagentes ſervare unitatem in vinculo*
» *pacis*. Subſtinentes invicem. Non habes, quod in te alius ſubſtineat? Miror ſi
» non eſt: ſed ecce non ſit; eò robuſtiores ad cæteros qui ſubſtineant. Non
» ſubſtineris, ſubſtine cæteros. Non poſſum, inquis. Ergo habes, quod in
Eph. 4. 2. » te alii ſubſtineant. *Subſtinentes invicem in dilectione.* Tu deſeris res humanas,
» & ſegregas te, ut nemo te videat: cui proderis? *Tu ad hoc perveniſſes, ſi*
» *nullus tibi profuiſſet? An quia veloces pedes tibi videris habuiſſe ad transeun-*
» *dum, præciſurus es pontem?* Separabo me, inquit aliquis, cum paucis bo-
» nis, cum illis benè mihi erit. Quid mihi eſt rationem habere cum tur-
» bis? Benè pauci ipſi boni, de quibus turbis ſunt eliquati? Si tamen jam
» ipſi pauci, omnes boni; tamen bona cogitatio humana, laudabilis, eſſe
» cum talibus, qui elegerunt vitam quietam; remoti abs ſtrepitu populari,
» à turbis inquietis, à malignis fluctibus ſæculi, tamquam in portu ſunt. Jam
» ergo ibi gaudium illud? Jam ibi jubilatio illa, quæ promittitur? Nondum;
» ſed adhuc gemitus, adhuc ſollicitudo tentationum. Habet enim alicunde &
» portus aditum: ſi portus aditum ex nulla parte haberet, nulla in eum na-
» vis intraret; oportet ergo, ut ex aliqua parte pateat: *Aliquando autem per eam partem, qua patet, ventus irruit; & ubi ſcopulis non ſunt, naves ſe invicem colliſæ confringunt. Ubi ergo ſecuritas, ſi nec in portu? Et tamen utcumque feliciores in portu, quàm in pelago, fatendum eſt. Ament ſe, naves in portu benè ſibi applicentur, non ſibi collidantur. Servetur ibi paritas æquabilitatis, conſtantia charitatis: & quando fortè ventus ex illa parte, quà patet, irruerit, ſit ibi cauta gubernatio.* Nam quid dicturus eſt
» mihi, quiſquis talibus locis fortè præeſt, imò ſervit Fratribus in his, quæ
» Monaſteria dicuntur? Cautus ero, nullum malum admittam, cum paucis
» bonis benè mihi erit. Ubi cognoſces, quem fortè vis excludere? *Ut cognoſcatur malus; intus probandus eſt: quomodo ergo excludis intraturum, qui poſteà probandus eſt, & probari, niſi intraverit, non poteſt? Repelles omnes malos? Dicis enim, & noſti inſpicere. Omnes nudis cordibus ad te veniunt. Qui intraturi ſunt, ipſi ſe non noverunt, quantò minus tu? multi enim ſibi promiſerunt, quòd impleturi eſſent illam vitam ſanctam, in commune habentem omnia, ubi nemo dicit aliquid proprium, quibus eſt una anima & cor unum in Deum: miſſi ſunt in fornacem, & crepuerunt. Quomodo ergo cognoſcit eum, qui ſibi ipſe adhuc ignotus eſt? Excludes malos fratres à conventu bonorum? De corde tuo, quiſquis iſta dicis, omnes malas cogitationes, ſi potes, excludere: non intret in cor tuum vel ſuggeſtio mala.* In omni igitur congregatione mali tolerandi ſunt: expectandus eſt ſæculi finis, quo mali

ſepa-

separabuntur de medio justorum, & in caminum ignis mittentur: & Ecclesia Christo exhibebitur gloriosa; sine macula & ruga. Interim *Caveamus mala opera, nec includentis sagenæ fiducia, liberè intra Ecclesiam delinquamus; hoc scientes, quia non omnes, quos sagena trahit, piscatorum vasa recipient; sed erit, cùm ad littus venerint, eligent bonos in vasa, malos autem foras mittent*. S.Bern. tr. de Convers. ad Cler. c. 10.

Simile est Regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, &c. *Sancta Ecclesia sagenæ comparatur, quia & piscatoribus est commissa, & per eam quisque ad æternum Regnum à præsentis sæculi fluctibus trahitur, nè in æternæ mortis profunda mergatur. Quæ omne genus piscium congregat, quia ad peccatorum veniam sapientes & fatuos, liberos & servos, divites & pauperes, fortes & infirmos vocat. Quæ sagena, scilicet Ecclesia, tunc universaliter repletur, cùm in fine suo humani generis summa concluditur. Quam educunt, & secus littus sedent: quia sicut mare sæculum, ita sæculi finem significat littus maris. In quo scilicet fine boni pisces in vasis eliguntur, mali autem projiciuntur foras: quia & electi quique in tabernacula æterna recipiuntur, & interni Regni luce perdita, ad exteriores tenebras reprobi pertrahuntur. Nunc enim bonos malosque communiter quasi permixtos pisces fidei sagena nos continet, sed littus indicat, Sanctæ Ecclesiæ sagena quid trahebat. Et quidem pisces, qui capti fuerint, mutari non possunt: Nos autem boni capimur, sed in bonitate permutamur. Cogitemus ergo in captione; ne dividamur in littore.* Sic erit in consummatione sæculi, &c. *Hoc timendum est potiùs, quàm exponendum. Aperta etenim voce tormenta peccantium dicta sunt, ne quis ad ignorantiæ suæ excusationem recurreret, si quid de æterno supplicio obscurè loqueretur.* Unde & subditur, *Intellexistis hæc omnia?* Et respondent Discipuli, *Etiam Domine ..... Ibi erit fletus & stridor dentium.* Hic igitur, fratres charissimi, vanam lætitiam fugite, si illic flere formidatis. *Nemo etenim potest & hic gaudere cum sæculo, & illic regnare cum Christo.* S. Gregor. M. Hom. 11. in Evang.

XXVII. *Ideò omnis Scriba doctus in Regno cœlorum, similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo nova & vetera*. Doctor & prædicator Evangelicus Scripturas Sacras assidua lectione & studio thesaurum suum efficere debet, ac ex utroque Testamento, Novo ac Veteri, proferre, quæ ad institutionem & ædificationem populi Christiani sunt necessaria & conducibilia: maximè verò ad eradicandam cupiditatem, & inserendam charitatem, qui Sacræ Scripturæ finis est: *Scriptura non damnat nisi cupiditatem, non præcipit nisi charitatem, & ita informat mores hominum*. Ex utroque Testamento velut ex thesauro testimonia proferat ad destruendum errorem, ad inferendam veritatem, ad nutriendam charitatem: *In Veteri* enim *Testamento occultatio est Novi: in Novo Testamento manifestatio est Veteris*. Scriba doctus in Regno cœlorum profert de thesauro suo nova & vetera, non dicendo solùm, sed faciendo. *Nam si dicit ea, & non facit ea: de cathedra profert non de thesauro cordis sui*: Et similis est Judeorum Scribis, toties & tam acriter à Christo reprehensis, qui bona non loquebantur de thesauro malo cordis sui, sed bona loqui poterant de thesauro cathedræ Moysi. Da vocem Scribarum de corde eorum, audies: *Manducemus & bibamus, Cras enim moriemur*. Da vocem de cathedra Moysi, audies: *Non occides, non adulterabis, non falsum testimonium dices; Honora patrem & matrem: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Hoc ut fac, quod per os Scribarum cathedra sonat; non quod per cor Scribarum.* S. Aug. S.Aug. lib. de Catechiz. rud. lib. c.4. Id. serm. 74. Isai. 22. 13.

Omnis Scriba doctus in Regno cœlorum, similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo nova & vetera. Ille in sancta Ecclesia doctus Prædica- « S.Greg.M. Hom. 11. in Evang.

dica-

dicator est, qui & nova scit proferre de suavitate Regni, & vetusta dicere de terrore supplicii: ut vel pœnæ terreant, quos præmia non invitant: *Audiant de Regno, quod amet, audiat de supplicio unusquisque, quod timeat: ut torpentem animum, & terræ vehementer inhærentem, si amor ad Regnum non trahit, vel timor minet.*

XXVIII. *Et factum est, cùm consummasset Jesus parabolas istas, transiit inde. Et veniens in patriam suam, docebat eos in Synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: Unde huic sapientia hæc, & virtutes? Nonnè hic est fabri filius, &c. Et scandalizabantur in eo.* Nec de splendore generis & nobilitate gloriari debet Pastor animarum & Minister Evangelicus, nec humanam gloriam aucupari: siquidem Christus in patriam suam venit, inque ministerium obivit suum, quamvis à civibus suis se contemptum iri prænosceret: *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Gratia & virtus,

Joa. 1. vera nobilitas. Quis nobilior Dei Filio? Ad hanc tamen nobilitatem carnales homines non attendunt; sed ex sorte & paupertate matris, ac Josephi ejus sponsi, atque consanguineorum, de Christo Jesu ferunt judicium, quem ex Regibus & Sacerdotibus ortum novissent, si vel in humanam ejus originem inquisivissent: & Dei Filium, Deumque Patri coæqualem credidissent, si ejus sapientiam ac virtutes animo fideli ac docili considerassent. Quærunt, unde sapientia & virtus ei, qui *Dei virtus est, & Dei sapientia.* Fabri filium vocant eum, qui cœlos & terram creavit, omnium rerum conditorem & artificem, qui de limo finxit hominem. Et hunc patitur contemptum Dei Filius, ut nos humilitatem doceat. Vera nobilitas in potestate

Joan. 1. nostra est: *Dedit* enim *eis potestatem filios Dei fieri, qui credunt in nomine ejus, qui ex Deo nati sunt.* Hæc generis claritas, quam in sanctis Evangelii Prædicationibus & Ecclesiæ Ministris venerari & optare debemus, non ad eorum carnale genus, & familiæ ignobilem sortem, obscuritatem, vel paupertatem attendere, ex ea offendi, aut propterea Dei ministros contemnere. Honoranda, amanda, suscipienda veritas est, quam prædicant, & docent: non considerandum genus, conditio, vel fortuna Prædicatorum,

Gen. 6.6. Pastorum, & Doctorum. *Hæ sunt generationes Noe: Noe vir justus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit*, (inquit Scriptura

S.Amb. l. de Noe & Arca c. 4. Sacra.) *Probati viri genus, virtutis prosapia est, quia sicut hominum genus homines, ita animarum genus virtutes sunt. Etenim familiæ hominum splendore generis nobilitantur: Animarum autem clarificatur gratia splendore virtutis.* Qui justus est, & cum Deo ambulat, verè nobilis est: quantò magis, & ipse justus est, & alios ad justitiam sermone, & opere erudit? Rebus in bello præclarè gestis nobilitas comparatur: quantò potiori jure nobilis, qui salutis hostes debellavit, qui pravas cupiditates domuit, qui Mundum ac Diabolum vicit?

XXIX. *Jesus autem dixit eis: Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua.* Christum magis inhonorant plerumque, qui magis ipsum colere debuissent. Gravius Christianorum, qui Christum non audiunt, eique non obediunt, crimen est, quàm Judæorum: cum majora collata sint nobis à Christo beneficia, quàm Judaicæ Genti. *Cives sanctorum, & domesticos Dei*, imò *filios & hæredes, fratres & cohæredes suos*, Christus nos efficit. Non ex Ægypti solum servitute, sed ex diaboli captivitate nos eripuit: non Manna tantùm & aquis de petra scaturientibus, sed Corpore & Sanguine suo nos alit: non legem dumtaxat in tabulis lapideis scriptam nobis dedit, sed in cordibus digito Dei vivi, id est, Spiritu Sancto, gratiam & charitatem diffundente, qua facilè impleatur. Non

per

per Prophetas solùm nobis locutus est, sed ipse nobis loquitur Prophetarum Magister & illuminator, Propheta summus, de quo Deus ad Moysem: *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam*... Miserunt priora tempora Prophetas afflatos & impletos Verbo Dei: Meruimus nos Prophetam ipsum Verbum Dei; (inquit S. Augustinus.) *Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua*. Sive, *Nemo Propheta acceptus est in patria sua* (ut apud S. Lucam habetur.) Hic non mediocriter invidia proditur, quæ civicæ charitatis oblita, in acerba odia causas amoris inflectit. Simul hoc exemplo pariter & oraculo declaratur, quòd *frustra opem misericordiæ cælestis exspectes, si alienæ fructibus virtutis invideas; aspernator enim Dominus invidorum est, & ab iis, qui divina beneficia in aliis persequuntur, miracula suæ potestatis avertit. Non otiosè itaque Salvator excusat, quod nulla in patria sua miracula virtutis operatus sit, ne fortassè aliquis viliorem patriæ nobis esse debere putaret affectum. Neque enim cives poterat non amare, qui amabat omnes: sed ipsi se charitate patriæ, qui invident, abdicarunt*. Charitas enim non æmulatur, non inflatur: *Nec tamen exsors beneficiorum patria divinorum est. Quod enim majus miraculum, quàm quòd in ea natus est Christus? Videte igitur, quid mali invidia afferat. Indigna propter invidiam patria judicatur, in qua civis operetur, quæ digna fuit, in qua Dei Filius nasceretur*.

Deut. 18.
S. Aug. tr. 24. in Joan.
Lucæ 4. 24.
S. Ambr. l. 4. in Luc. n. 46. & 47.
1. Cor. 13. 4.

XXX. *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum*. Multa miracula apud concives suos non edidit, quia non se ipsum ostentare, sed aliorum utilitatem quærebat. Quia igitur incredulos eos esse videbat, ne majori culpæ obnoxii essent, non multa signa operatus est. Quamquam enim multo tempore post, cùm jam miraculorum fama universam Judæam implevisset, patriam repetiisset, non potuerunt tamen ferre, sed magno igne livoris inflammabantur. Sed cur etiam pauca fecit signa? Ne dicere possent: *Medice, cura te ipsum*, ne inimicum putarent, vel se ab eo despici arbitrarentur; ne denique se excusarent, dicentes: Si facta signa apud nos fuissent, credidissemus: idcircò igitur pauca, non multa fecit, tum ut suas ipse partes expleret, tum ne majoris illi criminis rei fierent.

S. Jo. Chry. Hom. 49. in S. Matth.

Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum. Incredulitas, verbique divini contemptus, Christum ex hominis animo excludunt, impediuntque, ne gratiæ suæ miracula in illo operetur; quemadmodùm illum ex patria sua abire compulerunt, prohibueruntque, ne signa multa in illa patraret. Fides omnipotentiam Dei in manu hominis quasi collocare: infidelitas Dei manus veluti ligare videtur. *Omnia possibilia sunt credenti* (inquit Christus.) *Et non poterat ibi virtutem ullam facere* (inquit S. Marcus.)

Marci 9. 22.
Marci 6. 5.

CAPUT XIV.

Sensus Litteralis.

I. *IN illo tempore, audivit Herodes Tetrarcha famam Jesu.* Quo tempore peragrabat Jesus Galilæam, docens & patrans miracula, Herodes Antipas Herodis Magni filius, Tetrarcha Galilææ, audivit admirabilia opera, quæ fiebant à Jesu. Hunc Herodem S. Marcus, imò & Matthæus ipse Regem appellat, quia Rex dicebatur, quicumque suprema potestate, quamvis non Regia, præerat. Cùm Regnum in quatuor partes dividebatur, & unicuique Princeps præfigebatur unus, quatuor partes Tetrarchiæ, & Principes Tetrarchiæ à Græcis vocabantur. Posteà tamen contigit, ut quamvis plures aut pauciores partes essent, eodem tamen nomine Tetrarchiæ dicerentur. Origo nominis ex Galatia, cujus tres partes singulæ quatuor habebant Principes. Inde ad alios gentis alicujus parti imperantes, Tetrarchæ nomen transiit. Cur Herodes, tam serò Miracula Jesu audierit, non inde contigit, quòd Arabico bello contra Regem Aretam distentus esset: tum quia hoc bellum per Legatos utrinque gestum est, teste Josepho; tum quia tardiùs gestum. Causam ignorationis Herodis verius statuit S. Joannes Chrysostomus, fastum & incuriam rerum bonarum, à quibus vitiis Principes paucissimi omnibus sæculis fuerunt immunes. Accedit improbitas ut plurimùm Aulicorum, qui etiam dedita opera persæpè impediunt Reges & Principes, ne ad rerum illarum cognitionem perveniant, quas scire illos plurimùm ipsorum intererat; ut asseruntur Lampridius in Alexandro Severo, & Vopiscus in Aureliano. Sæpè etiam Deus justo judicio voluntariam ignorantiam necessitate ignorandi punit.

Marci 6. Matth. 5. 9.

Jos. l. 18. Ant. S. Jo. Chrys. Hom. 49. in Matth.

II. *Et ait pueris suis: Hic est Joannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo.* Domesticis suis, & familiaribus dixit: Hic est Joannes Baptista dictus: Ipse à Deo revocatus ad vitam est, majorique donatus virtute: & ideò potestas patrandi miracula vim suam in eo exerit, quam ante, dum viveret, in eo non exerebat. Hinc fidem Resurrectionis apud Judæos communem fuisse constat. Joannem Baptistam à mortuis surrexisse, nec primùm dixit Herodes, nec credidit; sed aliorum opinio fuit id Herodi suggerentium; cujus mens circa id pensilis fuit, & hæsitans. Lucæ 9. 7. & 8. 9. *Audivit autem Herodes Tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo, & hæsitabat, eo quòd diceretur à quibusdam: Quia Joannes surrexit à mortuis; à quibusdam verò: Quia Elias apparuit; ab aliis autem: Quia Propheta unus de antiquis surrexit. Et ait Herodes: Joannem ego decollavi: Quis est autem iste, de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum.* Post hanc autem hæsitationem intelligendus est confirmasse in animo suo, quod ab aliis dicebatur, cùm ait pueris suis, quod S. Matthæus narrat: *Hic est Joannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo.* Aut ita pronuntianda sunt hæc verba, ut hæsitantem adhuc indicent. Si enim diceret: Numquid nam hic est, aut, numquid fortè hic est Joannes Baptista? non opus esset admonere aliquid de pronuntiatione, qua dubitans atque hæsitans intelligatur. Nunc quia illa verba desunt, utroque modo pronuntiari potest; ut aut confirmatum eum ex aliorum verbis, credentem dixisse accipiamus; aut adhuc, sicut Lucas commemorat, hæsitantem: præsertim quia & Marcus, qui superiùs dixe-

S. Joan. Chr. H. 49. in Mat.

S. Aug. l. 2. de Conf. Evang. c. 43.

dixerat, ab aliis fuisse dictum, quòd Joannes à mortuis resurrexit, in extremo tamen ipsum Herodem dixisse non tacet: *Quem ego decollavi Joannem, hic à mortuis resurrexit*. Quæ, item verba duobus modis pronuntiari possunt, ut aut confirmantis, aut dubitantis intelligantur. « « Marci 6.13. «

III. *Herodes enim tenuit Joannem, & alligavit eum: & posuit in carcerem propter Herodiadem uxorem fratris sui. Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam*. Joannis incarcerationem & decollationem ex occasione hic referunt S. Matthæus, & S. Marcus c. 6. non servato rerum gestarum ordine, quem nec servavit S. Lucas, ejusdem incarcerationis & Martyrii historiam c. 3. referens per anticipationem. Herodes scilicet injecta manu in Joannem per satellites, vinctum detruserat in carcerem; *propter Herodiadem*, id est, in gratiam Herodiadis, sive illius causa, & impulsu. Hæc filia fuit, non Arethæ Regis Arabum, ut Rufino, S. Hieronymo, & Venerabili Bedæ visum est; (hujus enim Regis filia, prima fuit uxor Herodis, ut Josephus & Eusebius testantur) sed Aristobuli, fratris Herodis, ejusque adeò neptis. Nupserat autem Philippo Herodis fratri, ut S. Marcus testatur: *Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam*. Alterius Herodis, Antipæ fratris, uxorem fuisse, Josephus scribit, quem binomium fuisse verisimile est, & Philippum Herodem appellatum. Hæc enim sola ratio patet Josephum cum Evangelista conciliandi. Ut ut est, Philippus ille alius est à Tetrarcha Trachonitidis cognomine, filio Herodis Magni ex Cleopatra, de quo *Lucæ* 3. v. 1. sed Herodis Magni filius pariter fuit, ex Mariamne Simonis Pontificis filia. Cur autem ab Herode vinctus sit ac detrusus in carcerem S. Joannes, Evangelista noster exponit: *Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam*. Nefas est tibi, utpotè homini circumciso, ac proinde ad observationem Legis per Moysen datæ obligato, *Habere uxorem fratris tui*: Dicitur enim in Lege: *Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis*. Herodes Romam pergens, cùm in fratris domo hospitio exceptus esset, cum Herodiade ejus conjuge pactus est, ut ipsa in conjugium ac domicilium suum migraret, statim atque Roma reversus esset; ipse verò suam uxorem, Arethæ Regis filiam, repudiaret. Itaque S. Joannes dicens Herodi: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*, (prout eum dixisse S. Marcus refert) Herodis adulterium simul, & incestum arguit. In abducenda nempè Herodiade duplex fuit Herodis Tetrarchæ crimen. Nam viventi marito uxorem non ab ipso dimissam abducere, raptus atque adulterium erat, hoc insigniore injuria, quòd in fratrem committebatur. Accedebat adulterio crimen incesti, tum ex Lege naturæ, tum ex lege Mosis, quæ unam dumtaxat habebat exceptionem, si maritus mortuus esset sine liberis. Herodiadis autem maritus Philippus & vivebat eo tempore, quo ipsam sibi copulavit Herodes, conjugium vocans, & hoc prætexens nomine culpam; & filiam ex ipsa habebat *Salomen*, saltatricem illam, cujus hic fit mentio. Utrumque crimen breviter perstrinxit Josephus: *Post cujus* (inquit) *nativitatem* (scilicet Salomes) *illa* (nempè Herodias) *spretis patriæ legibus, Herodi nubit fratri viri prioris, à quo vivo discesserat; fratri, inquam, ex patre eodem*. Quamobrem Tertulliano, & nonnullis aliis Patribus, qui ipsum hac in re secuti existimarunt, Herodiadem Herodi nupsisse post mortem demum prioris mariti; non assentior. Ne assentiar, Josephus prohibet, cujus testimonio derogandum S. Hieronymus non putavit: *Ergo*, inquit, *Joannes Baptista, qui venerat in spiritu & virtute*

S.Aug. l.2. de Conf. Evang. c.44.

Joseph. l.18. Antiq.c.9. Euseb. lib. 1. Hist.c.11.

Marci 6.17.

Joseph. l.1. de Bello Judaico c.18.

Marci 6.

Lev.18.16.

Deut.25.

Jos.l.18.Antiq. c.79.

Tertul. lib.4. Adv.Marc.

S.Hie.c.13. in S.Matth.

Eliæ, *eadem auctoritate*, *qua ille Achab corripuerat & Jezabel*, *arguit Herodem & Herodiadem*, *quòd illicitas nuptias fecerint*, *& non licebat fratre vivente germano uxorem illius ducere* : *malens periclitari apud Regem*, *quàm propter adulationem esse immemor præceptorum Dei*. Scripsit quidem S. Augustinus : *Ambiguum est*, *utrum Herodes mortui duxerit*, *an vivi fratris uxorem* : *& ideò non ita claret*, *quid Joannes ei non licere dicebat*. Sed quamvis id ex sacris litteris certum non sit ac perspicuum, ex Josepho tamen constat, viventis fratris uxorem duxisse : idque in solemnitate Decollationis S. Joannis canit Ecclesia in Breviario Romano.

S.Aug. lib. de fide, & Oper. c.18.

Jos. l.18. Ant.

Causam alteram Josephus refert, cur Herodes Joannem in carcerem detruserit, quòd scilicet multis ad Joannem undique confluentibus, defectionem populi metueret. Id Evangelio non repugnat. Quamvis enim Herodiadis insidiis & rogatu Joannem vinxerit, & morte affecerit, & quia sancta ejus libertas & vita ipsi flagitia exprobrabat : credibile tamen est, Tyramnum, quò suam in virum sanctissimum crudelitatem excusaret, rumorem in vulgus disseminasse, Joannem res novas moliri, & populum contra se commovere. Josephi verba exscripsit Eusebius libro 1. *Historiæ Ecclesiasticæ*, c. 11. *Arbitrabantur quidam Judæorum divina ultione periisse Herodis exercitum*, *Deo cædem Joannis*, *qui Baptista cognominatus est*, *vindicante*. *Quippè hunc Herodes obtruncaverat*, *cum esset vir bonus*, *Judæosque ad virtutis studium excitaret*, *præcipiens*, *ut justè quidem inter se*, *erga Deum autem piè agentes*, *ad lavacrum accederent*. *Tunc enim demum acceptum fore Deo lavacrum ajebat*, *cum eo non ad expiationem criminum uterentur*, *sed ad corporis munditiem*, *ut mentibus jam ante per justitiam expurgatis*, *corporis quoque adderent puritatem*. *Cumque multi ad eum undique confluerent* (*hujusmodi enim sermonibus mirificè delectabantur*) *Herodes veritus*, *ne tanta hominis auctoritas subditos ad defectionem impelleret* ; *quippè qui nihil non acturi ex ejus consilio viderentur* : *satius esse duxit*, *prius quàm novi aliquid oriretur*, *illum è medio tollere*, *quàm mutatione rerum facta*, *ipse in maximum discrimen adductus*, *seram pœnitentiam agere*. *Vinctus igitur ob hanc Herodis suspicionem*, *& ad castellum Macheruntem productus*, *ibidem cæsus est*.

IV. *Et volens illum occidere*, *timuit populum* ; *quia sicut Prophetam eum habebat*. Herodes Joannem occidere cupiebat, non definita voluntate, sed ambiguus animi. Quamvis enim liberum vitiorum suorum censorem odisset, à quo nimirùm corripiebatur *de Herodiade uxore fratris sui*, *& de omnibus malis*, *quæ fecit* : Quamvis Herodiadi, vitæ Joannis insidianti, placere vellet in omnibus insanus & turpis amator ; quamvis sancti viri famæ invideret : populi tamen de se judicia motumque metuebat, si illum occideret, quem ut hominem à Deo missum reverebantur. Illum etiam ob vitæ sanctitatem eximiam, & austeritatem magnifacere cogebatur Herodes, & quodam modo revereri, ejusque monitis interdum auscultabat, antequam incestus amor mentem in transversum egisset, ac Herodiadi nihil negare persuasisset. Confer cum *Marci 6. v. 19. 20. Herodias autem* (inquit) *insidiabatur illi*, *& volebat occidere eum*, *nec poterat*. *Herodes enim metuebat Joannem*, *sciens eum virum justum*, *& sanctum* : *& custodiebat eum* (id est, tuebatur ab insidiis Herodiadis ;) *& audito eo*, *multa faciebat*, *& libenter eum audiebat*. Seditionem populi verebatur propter Joannem, à quo sciebat turbas in Jordane plurimas baptizatas ; sed amore vincebatur uxoris, ob cujus ardorem etiam Dei præcepta neglexerat.

Luc.3.4.

Marci 6.

S.Hie.c.13. in S.Matth. " " "

V. *Die autem Natalis Herodis*, *saltavit filia Herodiadis in medio*, *& placuit*

cuit Herodi. Unde cum juramento pollicitus est ei dare, quodcumque postulasset ab eo. Cùm solemne convivium in memoriam diei natalis sui Herodes Ethnicorum more celebraret, Herodias opportunitatem nacta ab illo impetrandi, ut Joannes è medio tolleretur, filiam suam ex marito relicto susceptam, Salomen nomine, intromisit, quæ ad modos musicos coram Rege convivisque saltavit, lascivis gesticulationibus saltationem animans, & omnes meretrices virgo impudentia superans, filia matre scorto digna. Cùm igitur Herodi, simulque recumbentibus placuisset, Rex ait Puellæ: *Pete à me quod vis, & dabo tibi: & juravit illi: Quia quicquid petieris, dabo tibi, licèt dimidium Regni mei.* Loquendi genus proverbiale est Regibus usitatum, ubi liberrimam optandi facultatem cuiquam faciunt. Sic Rex Assuerus Reginæ Hester dixit: *Quid petis, ut detur tibi, & pro qua re postulas? Etiam si dimidiam partem Regni mei petieris, impetrabis.* S.Joan. Chr. H.49. in Mat. Marci 6. 23. Esther 5.6.

VI. *At illa præmonita à matre sua, Da mihi, inquit, hic in disco caput Joannis Baptistæ.* Illa à matre, ad quam ingressa erat, ejus rogatura voluntatem, subornata & instigata, statim cum festinatione ad Herodem rediit, ne refrigesceret Regis animus, & ab imprudenti promissione resiliret; dixitque, *Da mihi hic*, hoc loco, absque mora, *in disco*, tamquam ferculum hoc convivio, his spectatoribus dignum, *Caput Joannis Baptistæ.* Hæc votorum Herodiadis summa; tum ob metum repudii, si Herodes Joannem audire pergeret; tum ultionis libidine, ut linguæ, quæ peccatum ipsius liberè arguebat ac damnabat, furore muliebri illuderet: *Notumque furens quid fœmina possit.* Marci 6.25

VII. *Et contristatus est Rex: propter juramentum autem, & eos, qui pariter recumbebant, jussit dari.* Dolorem simulavit, & vultum ita composuit, ut ingratam sibi petitionem significare videretur: *Dissimulat enim mentis suæ malitiam artifex homicida, cùm tristitiam in facie, & lætitiam haberet in mente.* Nam *Volebat eum occidere.* Quidni & verum dolorem, animi pugnantibus affectibus rapti anxietas peperit? Innocentem non esse occidendum, ratio dictabat: liberæ censuræ ac reprehensionis memoria iram instigabat: ultionem suadebat: amor eò fervidior, quò vetitus, uxori morem gerere imperabat: populi metus, infamiæque timor malum omen cædis geniali festo natalis sui die patrandæ rivocabat: pudor ne levitatis insimularetur, ne metuere plebem videretur: *Propter juramentum autem, & eos, qui pariter recumbebant, jussit dari.* Hanc speciem arripuit concedendi cædem viri sancti. Cùm cogitare debuisset id, quod per se illicitum est, interposito jurejurando licitum fieri non posse: & juramenti verba generaliter enuntiata, ita esse interpretanda, ut illiciti nihil comprehendant: *Scelus excusat juramento, ut sub occasione pietatis impius fieret.* Propter eos etiam, qui recumbebant, principes scilicet, Tribunos, & primos Galilææ, ne inconstans & infidus in promissis apud eos haberetur, utque illis se plurimùm tribuere demonstraret, qui, ut mos est Aulæ, captantes Herodiadis gratiam, ancipitem Herodis animum impellebant, jussit dari saltatrici caput Joannis, quod postulabat: *Digno operi saltationis dignum sanguinis præmium.* Ita convivas *omnes sceleris sui vult esse consortes, ut in luxurioso impuroque convivio cruentæ epulæ deferrentur.* S.Hieron. in hunc locum. S. Hieron. in hanc locum.

VIII. *Misitque & decollavit Joannem in carcere.* Misit speculatorem, seu carnificem, qui decollaret Joannem in carcere vicino. Convivium namque Machærunte celebrabatur. Inter epulas consummandæ crudelitatis profertur edictum (quod etiam omnes Barbari horrere consueverunt:) Rapitur ad pœnam Propheta convivali tempore, convivali præcepto, quo non cuperet "S.Amb.l.de "Virginib. "S.Hie.c.14. "in S.Matth.

„ vel abſolvi. Legimus in Romana Hiſtoria, Flaminium Ducem Romanum, „ quòd meretriculæ juxta latus ſuum accumbenti, quæ numquam ſe vidiſſe „ diceret hominem decollatum, aſſenſiſſet, ut reus quidam capitalis criminis „ in convivio truncaretur, à Cenſoribus pulſum curia, quod epulas ſanguini „ miſcuerit, & mortem quamvis noxii hominis in alterius delicias præſtiterit, „ ut libido & homicidum pariter miſcerentur. Quantò ſceleratior Herodes, „ & Herodias, ac puella, quæ ſaltavit, in pretium ſanguinis caput poſtulat „ Prophetæ; ut habeat in poteſtate linguam, quæ illicitas nuptias arguebat?

S.Hier. lib.3. adv. Rufin. *Et allatum eſt caput ejus in diſco, & datum eſt puellæ, & puella attulit matri ſuæ*: quæ ſancto capiti illuſit, & ſicut olim Fulvia linguam Ciceronis, ita hæc linguam Joannis diſcriminali acu confodit. Cæterum Deus juſto judicio Herodem per Herodiadem, & hanc per Herodem punivit. Cùm enim

Iof.l.18. Ant. c. 9. ambitioſa mulier ferre non poſſet, ut maritus ſuus Tetrarcha ſolùm eſſet, illum Romam ſecum proficiſci compulit, ut Regium nomen à Cajo Cæſare impetraret: verùm tantùm abfuit, ut Herodem Cæſar Regem crearet, ut ipſa etiam Tetrarchia & bonis omnibus privatum, Lugdunum relegaverit, quò ſecuta eſt Herodias.

IX. *Et accedentes Diſcipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & ſepelierunt illud: & venientes, nuntiaverunt Jeſu.* Joannis Diſcipuli ad carcerem, in quo decollatus fuerat, accedentes, (eò enim ipſis aditum patuiſſe conſtat ex c. 11. Evangeliſtæ noſtri) corpus ejus tulerunt, ac ſepelierunt, non Sebaſtæ in Samaria, quæ tunc non erat ditionis Herodis, ſed Romanorum, ſed Machærunte, ubi capite truncatus fuerat. Quamquam poſteà Sebaſtum tranſlatum videatur, ubi ſepulchrum ejus quarto nominis Chriſtiani ſæculo ce-

S.Gaud.ſ.17. Theod. Hiſt. l.3. c.3. lebre fuit. *Et venientes, nuntiaverunt Jeſu* mortem Joannis Baptiſtæ, & ſermones, qui de ipſo Jeſu in aula Herodis habebantur, ut ſibi ab ejus inſidiis caveret.

X. *Quod cùm audiſſet Jeſus, ſeceſſit inde in navicula, in locum deſertum ſeorſum: & cum audiſſent turbæ, ſecutæ ſunt eum pedeſtres de civitatibus.* Seceſſit ex eo loco, ubi mors Joannis ipſi nuntiata eſt, in locum deſer-

S.Hie. c.14.in S. Math. tum ſeorſum, *non timore mortis, ſed parcens inimicis ſuis, ne homicidium homicidio jungerent: vel in diem Paſchæ interitum ſuum differens, in quo propter ſacramentum immolandus eſt Agnus, & poſtes credentium ſanguine reſpergendi. Sive, ideò receſſit, ut nobis præberet exemplum vitandæ ultro tradentium ſe temeritatis: quia non omnes eadem conſtantia perſeverant in tormentis, qua ſe torquendos offerunt.* Ob hanc cauſam & alio loco præcipit: *Cùm vos perſecuti fuerint in iſta civitate, fugite in aliam.* Eleganter quoque Evangeliſta non ait: *Fugit in deſertum locum, ſed ſeceſſit, ut perſecutores vitaverit magis, quàm timuerit.* Seceſſit præterea, ut Apoſtolis ab evangelica expeditione redeuntibus & fatigatis requiem præberet. Seceſſit autem in deſertum, quod dicebatur *Bethſaidæ*, quia interjecto Mari Galilææ è regione erat. Seceſſit denique, ut credentium fidem probaret. Unde turbæ, quæ eum in deſertum illud ſecedere videbant, undique illuc properarunt, multi currendo & præveniendo, multi ſequendo, non in jumentis, aut diverſis vehiculis, ſed pedeſtres, ut ardorem mentis oſtenderent. Con-

Marc.6.30.33. fer cum c. 6. S. Marci, 9. S. Lucæ & 6. S. Joannis. Sic habet S. Marcus: *Et convenientes Apoſtoli ad Jeſum, renuntiaverunt ei omnia, quæ egerant & docuerant. Et ait illis: Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum. Erant enim, qui veniebant, & redibant, multi: & nec ſpatium manducandi habebant. Et deſcendentes in navim, abierunt in deſertum locum ſeorſum. Et viderunt eos abeuntes, & cognoverunt multi: & pedeſtres de omnibus*

bus civitatibus concurrerunt illuc, & prævenerunt eos. Ita S. Lucas: *Et reversi Apostoli narraverunt illi quæcumque fecerunt: & assumptis illis, secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaidæ. Quod cùm cognovissent turbæ, secutæ sunt illum.* Ita S. Joannes: *Abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis: & sequabatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebant super his, qui infirmabantur. Subiit ergo in montem Jesus, & ibi sedebat cum Discipulis suis.* Lucæ 9.10.11. Jo.6.1.2. & 3.

XI. *Et exiens, vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum.* Et exiens Jesus è navicula, cùm in montem subiisset, ibique cùm Discipulis suis sederet, circumspiciens vidit turbam multam ad se venientem, & misertus eorum est, *quia erant sicut oves non habentes pastorem*, ut ait S. Marcus; eosque benignè excepit, docuit, & infirmos eorum divina virtute ac potestate sua sanavit. Marci 6. Lucæ 9.

XII. *Vespere autem facto, accesserunt ad eum Discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus, & hora jam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in Castella, emant sibi escas.* Cùm dies declinare cœpisset, Apostoli ad Jesum accesserunt, dicentes: Desertus est locus, ubi cibus non suppetit; & refectionis hora jam præteriit, vixque tempus superest, quo se ante noctem recipere possint in castella viciniora. Dimitte igitur illos, ut cibos emant, corpusque curent.

XIII. *Jesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: Date illis vos manducare. Responderunt ei: Non habemus hinc nisi quinque panes, & duos pisces. Qui ait eis, Afferte mihi illos huc.* Apostolos provocat ad frangendos panes & apponendos turbæ, ut illis se non habere testantibus, magnitudo miraculi notior fiat: & ad eorum fidem exercendam, ut agnoscentes inopiam suam, ad ipsum confugiant. Ex S. Joanne supplendæ hujus historiæ circumstantiæ, quæ à S. Matthæo prætermittuntur. Jussit Christus ut Discipuli cibos turbis apponerent, atque ut Philippi fidem exploraret, dixit illi: *Unde ememus panes, ut manducent hi?* Quod non ex ignorantia, aut inopia consilii quærebat ab eo Jesus: sed, ut dixi: ad fidem ejus probandam, & excitandam: *Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat, quid esset facturus.* Respondit Philippus, frustra hanc sollicitudinem adhiberi, cùm nec ducentorum denariorum panes tantæ multitudini alendæ sufficerent. Suam autem mentem Philippus expressit, vel his verbis quę S. Joannes refert: *Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat*: vel his, quæ apud S. Marcum leguntur, quasi per ironiam dictis; *Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare.* Jesus dixit Discipulis: *Quot panes habetis? Ite, & videte.* Et cùm vidissent, respondit Andreas: *Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos? .... Nisi fortè nos eamus & emamus in omnem hanc turbam escas.* Hoc audito, jussit Jesus sibi afferri panes, & pisces, quos eo modo multiplicavit, ut omnibus reficiendis non modò sufficerent, sed & duodecim cophini fragmentorum pleni superessent: S.Hier. Joann. 6. v.9. & seq. S.Aug.l.2. de conf. Evang. c. 46. Marci 6. 37. & 38. Jo. 6.9. Lucæ 9. 13.

XIV. *Et cùm jussisset turbam discumbere super fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cœlum, benedixit, & fregit, & dedit Discipulis panes; Discipuli autem turbis.* Discipulis jussit, ut turbam discumbere curarent super herbam, non confusè, sed ordine collocatam, ut alii Evangelistæ notarunt. Marci 6. 39. *Et præcepit illis, ut accumbere facerent omnes secundùm contubernia super viride fœnum. Et discumbuerunt in partes per centenos & quinquagenos.* Lucæ 9. 14. *Facite illos discumbere per*

convivia quinquagenos. Et ita fecerunt. His ita ordinatis, quinque panes & duos pisces accepit in manibus, coram omnibus, ut miraculum, seque authorem nemo ignoraret. In cœlum suspexit, ut se suaque omnia Deo Patri accepta referret, à quo cum Divinitate vim etiam patrandorum miraculorum acceperat: utque in omnibus auxilium à Deo, qui fecit cœlum & terram, petendum esse doceret. Æqualem se Patri, ab ipsoque se missum significavit: Æqualitas quidem demonstrabatur, quoniam magna potestate omnia faciebat: Missio verò, quia multa cum humilitate ipsum interdum invocans. Non enim semper utrumque præstitit; sed modò summa cum potestate imperii, modò invocans Patrem atque orans, miracula edidit. Et ne missio repugnare videretur æqualitati, aut gratiarum actio vel invocatio summæ potestati, in cœlum respicit minora peracturus, majora cum potestate facit: ut discamus, non idcircò Deum invocasse atque orasse, quòd minora non posset peragere, sed ut Patri honorem redderet. Nam quando peccata dimisit, quando paradisum aperuit, & latronem introduxit, quando legem veterem ut author ejus solvit, quando mortuos quasi à somno excitavit, mare frænavit, secreta cordium revelavit, oculos cœci hominis curavit, quæ nemo nisi Deus facere potest, non oravit, neque invocavit: quando autem panes multiplicavit, quod multò minus erat, tunc in cœlum respexit, gratias egit Deo Patri pro beneplacito faciendi tantum miraculum in salutem hominum, tam spiritualem, quàm corporalem: gratias egit, certus, quò à Patre semper audiretur. Et benedixit, fregitque panes, ac illos benedictione sua virtute quasi seminali donavit, ut multiplicarentur, sicut occultæ subministratione virtutis de paucis granis segetes creat: Unde enim multiplicat de paucis segetes, inde in manibus suis multiplicavit quinque panes. Potestas enim erat in manibus Christi; panes autem illi quinque quasi semina erant, non quidem terræ mandata, sed ab eo, qui terram fecit, multiplicata. Dedit autem Discipulis panes: & Discipuli turbis, tum ut testes essent certiores miraculi, tum ut illos honoraret, ac cœlestium donorum dispensatores ac ministros, servosque fideles à se constitutos super familiam suam ostenderet, qui daret illi cibum in tempore: Nondum enim concessum erat Apostolis ad vitæ æternæ cibum cælestem panem perficere ac ministrare .... Dantur Apostolis panes, quia per eos erant divinæ gratiæ dona reddenda.

S. Joa. Chrys. Hom. 90.

Joan. 6. 11.

S. Aug. tr. 24 in Joannem

S. Jo. Chrys. Hom. 51. in Matth.

S. Hil. c. 14. in S. Matt.

XV. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos. Expleta fames, & amor compressus edendi, ad miraculi majorem evidentiam. Manducaverunt quantùm volebant, & quantum cujusque necessitati satis erat. Et Apostoli collectis fragmentorum, quæ supererant ex quinque panibus & duobus piscibus, reliquiis, ne perirent, duodecim cophinos, seu canistra ex illis impleverunt. Id admirabilius, quàm quod Moyses in Manna impetraverat, aut in farina Elias. Miraculi veritatem residua fragmenta confirmarunt. Unusquisque Apostolorum cophinum suum plenum retulit. Quod Judæis in deserto mirabile videbatur; dicebant enim: Numquid & panem poterit dare, & parare mensam in deserto? Christus opere confecit. Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & parvulis. Discumbentes fuere circiter quinque millia, Joannis 6. 10. Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia; exceptis mulieribus & parvulis, quos Judei numerare non solebant. Unde & in Numerorum libro, quoties Sacerdotes atque Levitæ, & exercitus vel turbæ pugnantium describentur, servi & mulieres, & parvuli & vulgus ignobile absque numero prætermittuntur.

Marci 6. Joan. 6.

S. Hieron.

ps. 77.

S. Joan. Chr. H. 50. in Matt.

S. Hieron. in hunc loc.

XVI.

XVI. *Et statim compulit Jesus Discipulos ascendere in naviculam, & præ-
cedere eum transfretum, donec dimitteret turbas. Et dimissa turba, ascen-
dit in montem solus orare.* Statim atque satiatis turbis collecta sunt frag-
menta quinque panum, ex quibus impleti sunt cophini duodecim, & mi-
raculum multiplicationis panum evidenter illis innotuit, homines illi ip-
sum pro vero Messia cognoverunt: *Illi ergo homines cùm vidissent, quod
Jesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est verè Propheta, qui venturus* Jo.6.14. & 15.
est in mundum. Jesus ergo cùm eorum introspectis consiliis cognovisset,
quòd eum etiam invitum rapere & aliquò perducere vellent, ac Regem
constituere & inaugurare spe facilis alimoniæ: *Cum cognovisset, quia ven-*
turi essent, ut raperent eum, & facerent eum Regem, compulit Discipulos Marci 6.45.
suos ascendere in naviculam, & præcedere eum *trans fretum ad Bethsai-
dam*, ut expeditiùs turbas dimitteret, quæ præsentibus Discipulis semper
adhæsissent, Christi ad ipsos reditum expectantes. Verbum illud, *compu-* S.Hieron.
lit, indicat, *Discipulos à Domino invitos recessisse; dum amore Præceptoris,
ne punctum quidem temporis ab eo volunt separari.* Et cùm turbas Jesus di-
misisset, in eumdem montem, quò ante miraculum secesserat, ascendit se-
cretò, *fugitque solus*; tum ut vim eorum, qui Regem ipsum creare statue-
rant, declinaret; tum ut in secessu oraret: *Vespere autem facto, solus
erat ibi*. Cùm S. Matthæus ante panum multiplicationem dicat, *Vespere
autem facto*, quod tamen aliquot horis ante secundum illum Christi seces-
sum in montem contigit, idemque hoc versu repetat; inde colligunt In-
terpretes, vespertinum tempus ab Hebræis in duas vesperas divisum, unam
meridiei, alteram occasui propriorem, quarum initium esset tempus, à quo
Sol incipit in occasum vergere: posteriorem Græcis & Latinis Auctoribus Joan.6.16.
dici *serum vesperum*; quem S. Joannes his verbis significat: *Ut autem serò
factum est, descenderunt Discipuli ejus ad mare.*

XVII. *Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus: erat enim con-
trarius ventus.* Cùm Discipuli navem ascendissent, & trans mare, seu la-
cum navigarent, Capharnaum appulsuri, navicula in alto fluctibus jactaba-
tur; tenebris, adversisque ventis periculi magnitudinem augentibus, ab-
sente Jesu, cujus præsentia & imperio tempestatem sedatum iri confidebant.
Quod S. Joannes clariùs exprimit: *Et cùm ascendissent navim*, inquit, *ve-* Jo.6.17. & 18.
*nerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ jam factæ erant: & non ve-
nerat ad eos Jesus. Mare autem vento magno flante exurgebat.*

XVIII. *Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super mare.* Jo.6.19.
Cùm jam promovissent remigando quasi stadia viginti quinque, aut trigin-
ta, ut S. Joannes scribit, postrema noctis parte, ortui Auroræ vicina,
venit ad eos Jesus ambulans super mare. Hebræi veteres noctem in tres
vigilias dividebant, dum penès ipsos jus armorum fuit, singulas quatuor
horarum. Prima dicitur principium vigiliarum, c. 2. *Lamentationum Jere-
miæ* ver. 19. *Consurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum*. Qui per
hanc noctis partem vigilabant, ibant cubitum, cùm pars noctis altera in-
ciperet, hisque succedebant excubitores alii per secundam noctis vigiliam,
quæ dicitur media, seu vigilia noctis mediæ: *Judicum* 7. cap. v. 19. *In-
gressusque est Gedeon, & trecenti viri, qui erant cum eo, in partem ca-
strorum, incipientibus vigiliis noctis mediæ, & custodibus suscitatis, cæpe-
runt buccinis clangere, & complodere inter se lagenas.* Tertia denique vi-
gilia dicitur matutina: *Exodi* 16. 25. *Jamque advenerat vigilia matutina*, &c.
S. Lucas c. 12. v. 38. more veteri tertiam vigiliam pro ultima usurpat:
Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita in-
vene-

venerit , beati sunt servi illi . At Romani noctem in quatuor vigilias arte militari dividebant , quòd vigiles quater mutarentur , singulis scilicet ternis horis noctis : cui mori jam à Pompeji temporibus Judæi assueverant.
S.Hieron. in hunc loc. Hæ porrò vigiliæ *Marci* 3. 10. verf. 35. fic explicantur : *Vigilate ergo (nescitis enim quando dominus domus veniat : serò , an media nocte : an galli cantu , an mane) ne cum venerit repentè , inveniat vos dormientes* . Quarta igitur noctis vigilia , venit Jesus ad Discipulos , ambulans super mare, illudque procellosum & sæviens , vi divina gravitatem corporis , seu potiùs gravitatis actionem impediente . Quo facto , Christus divinam suam potentiam insigniter ostendit , sibique convenire , quod de Deo scriptum est *Job*. 9. 8. 10. *Qui graditur super fluctus maris* . *Qui facit magna , & incomprehensibilia , & mirabilia , quorum non est numerus*.

XIX. *Et videntes eum super mare ambulantem , turbati sunt , dicentes : Quia phantasma est . Et præ timore clamaverunt* . Cùm aliquem super undas ambulantem viderent , & Jesum esse non cognoscerent , putabant , spectrum esse , aut spiritum humana forma indutum , sive Angelum , sive Dæmonem . Talia aliquando videri , vulgaris opinio erat , Scripturæ sacræ
Lucæ.24.37. Act.12.15. consona , atque à Pharisæis asserta , qui spiritus ut existere per se credebant & propugnabant contra Sadducæos : ita & indutos humana forma hominibus apparere . Metuebant autem Apopoli , tum quia mali spiritus noctu potiùs quàm interdiu ostentare se creduntur : tum quia multis nocuisse , aut nocere posse , compertum erat ; & præsens exitium navigantibus portendere credebantur . *Et præ timore clamaverunt* . Confusus timor, & incerta vox , magni timoris indicia sunt.

XX. *Statimque Jesus locutus est , dicens : Habete fiduciam , ego sum , no-*
S. Hieron. in hunc loc. *lite timere* . Ego sum , à quo nihil timere , à quo præsentissimum auxilium & liberationem ex periculo sperare debetis . Quòd ait , Ego sum, nec subjungit quis sit , vel ex voce sibi nota poterant eum intelligere , qui per noctis obscuræ tenebras loquebatur : vel ipsum esse reputabant , quem
Exodi 3. loquutum ad Moysen noverant : *Hæc dices filiis Israel : Qui est , misit me ad vos : Ego sum , qui sum* . Naturæ divinæ incomprehensibilem cognitio-
S.Hil. l.1. De Trinitate. nem aptissimo ad intelligentiam humanam sermone eloquitur : *Non enim aliquid magis proprium Deo , quàm esse , intelligitur : quia id ipsum , quod est, neque desinentis est aliquando , neque cœpti* . Ego sum qui sum : *Numquid*
S.Hie. in c. 3. Epist. ad Eph. *solus Deus erat , & cætera non erant ? Utique Angeli , cœlum , terra , maria , & ipse Moses cui Dominus loquebatur , & Ægyptii , ad quos , & contra quos princeps & adversarius mittebatur , erant : & quomodo nomen commu-*
S.Cle.Alex. L.1.Rd. c. 8. *ne substantiæ sibi proprium vindicat Deus ? Illa (ut diximus) causa , quia cætera , ut sint , Dei sumpsere beneficio : Deus vero , qui semper est , nec habet aliundè principium , & ipse sui origo est , suæque causa substantiæ ; nec potest intelligi aliundè habere , quod subsistit* . Nomen , *Qui est* , illius maximè proprium , *qui erat , & est , & erit : quibus significandis temporibus , unum nomen impositum est* , Qui est . Quid est quod est ? *Quod æternum est . Nam quod semper aliter atque aliter est , non est , quia non ma-*
S. Aug. Enar. in Ps. 121. *net : non omninò non est , sed non summè est*. Id Jesu Christo convenit, de quo Apostolus ait : *Jesus Christus heri , & hodiè , ipse & in sæcula* . Et
Hebr.13.8. Apoc.1.4. S. Joannes : *Gratia vobis , & pax ab eo , qui est , & qui erat , & qui venturus est* . Ideò Apostolis in periculo constitutis ait : *Ego sum , nolite timere* .

XXI. *Respondens autem Petrus , dixit : Domine , si tu es , jube me venire ad te super aquas* . De Christi virtute non dubitabat , sed de perso-

na

na Petrus. Credebat Christum omnipotentem esse; sed dubitabat, num ipse Christus esset, qui loquebatur. Petitio illa nec infidelitatis fuit, nec curiositatis, sed fiduciæ in Dominum Jesum. *Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas*: Jube, & veniendi virtutem tribue. In omnibus locis ardentissimæ fidei invenitur Petrus. Interrogatis Discipulis, quem homines dicerent Jesum, Dei filium confitetur. Volentem ad passionem pergere, prohibet: & licèt erret in sensu, tamen non errat in affectu, nolens eum mori, quem Filium Dei fuerat pauló ante confessus. In montem cum Salvatore inter primos primus ascendit, & in passione solus sequitur. Peccatum negationis, quod ex repentino timore descenderat, amaris statim abluit lacrymis. Post passionem, cum essent in Lacu Genesareth, & piscarentur, Dominus staret in littore, aliis paulatim navigantibus, ille non patitur moras, sed accinctus ependyte suo, sine tunica, statim præcipitatur in fluctus: *Eodem igitur fidei ardore, quo semper nunc quoque cæteris tacentibus credit, se posse facere per voluntatem Magistri, quod ille poterat per naturam*. Jube me venire ad te super aquas: *Tu præcipe, & illico solidabuntur undæ: leve fiet corpus, quod per se grave est*. S.Hier. in c. 14. S. Matth.

XXII. *Et ipse ait: Veni*. Christi jussione aucta est in Petri mente fides, nata in animo securitas: *Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam, ut veniret ad Jesum*. Exsilivit è navi, ut occurreret Domino; *Non gloriæ cupidus, sed obedientiæ præmaturus*. Ambulabat super aquam, jubente ac juvante Christo, ne quis de veritate carnis ejus dubitaret, quasi super molles aquas molle & aereum corpus incederet; cùm de Petri natura, veraque & humana carne nullus sit dubitandi locus. S.Ambr. l. de Incarn. Dom. Sacramento. c. 4. S. Hieron. in hunc loc.

XXIII. *Videns verò ventum validum, timuit: & cùm cœpisset mergi, clamavit, dicens: Domine, salvum me fac*. Petrum aliquid humani pati, & timore percelli, permisit Deus, ut perfecta fidei suæ teneritudine & infirmitate, nihil sibi, sed omnia Deo & Christo Jesu adscriberet, ejusque auxilium imploraret. *Ardebat animi fides; sed humana fragilitas in profundum trahebat. Paululum ergo relinquitur tentationi, ut augeatur fides, & intelligat se non facilitate postulationis, sed potentia Domini conservatum*. Clamavit, dicens: Domine, salvum me fac. *Hic Piscator dum turbido agitatur salo, mobiles mentes statione nutantes fundavit in petra*. S. Hier. in c. 14. S. Matth. S. Ambr. l. de Virg. c. 20.

XXIV. *Et continuò Jesus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti?* Quàm exigua, ò Petre, fides tua, quàm infirma. Cur inter fidem ac diffidentiam fluctuasti? *Super mare Petrus ambulans titubavit, non per imbecillitatem jubentis, sed per infirmitatem obedientis*. His Christi verbis Petri fides excitatur, cum admonetur, non venti fluctibus, sed ab infirmitate fidei, submersionis periculum ipsi ingruisse. S. Ambr. l. de Incarn. Dom. Sacram. c. 9.

XXV. *Et cùm ascendissent in naviculam, cessavit ventus*. Cùm Jesus in naviculam, qua cæteri vehebantur Apostoli, ascendisset unà cum Petro, ventus sedatus est, tranquillumque mare factum, ut certo compertum haberent, ejus præsentia & imperio stetisse spiritum procellæ, & siluisse fluctus, seque ejus auxilio ereptos è præsenti periculo fuisse. Ait S. Joannes: *Voluerunt ergo eum accipere in navim: & statim navis fuit ad terram, in quam ibant*. Quibus verbis non significat, Christum non ascendisse in navim, sed Apostolos, qui in ea remanserant, & eo absente in tanto periculo fuerant constituti, vehementer optasse, ut in navim ascenderet, qua tamen ipsi non erat opus. Ut autem conscendit, non solùm ventorum vis compressa est, & sedata tempestas, sed quasi momento navem appulit Joan. 6. 21.

in portum, quò tendebant, *Qui autem in navicula erant, venerunt, & adoraverunt Deum, dicentes: Verè Filius Dei es*, qualem te ipse prædicas, non adoptione, sed natura. Verè Messias es à Deo promissus; non solùm Filius Davidis, sed & Dei, ab æterno genitus, Patrique coæqualis, de quo scriptum est: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodiè genui te*. Hanc autem Divinitatis suæ confessionem, non ab Apostolis modò, sed à nautis & vectoribus editam, tantùm abest, ut Jesus improbet, quin potiùs eam novis miraculis confirmat.

Ps. 2.

S. Jo.Chry. Hom. 51. in Matth.

XXVI. *Et cùm transfretassent, venerunt in Genesareth*. Cùm in ulteriorem ripam trajecissent, venerunt in terram Genesareth: regionem in Tribu Nepthalim sitam, juxta locum ejusdem nominis protensam, cis Jordanem, circa urbem Cenereth, sive Ceneroth: quæ regio & civitas non est confundenda cum Gerasa urbe in dimidia Tribu Menasse, sita ultra Jordanem, cujus incolæ Christum rogabant, ut ab eorum finibus discederet, postquam dæmones in porcorum gregem ingredi permiserat, ut Evangelista noster refert c. 8. 43.

XXVII. *Et cùm cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes: & rogabant eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt*. Cognoverunt eum rumore, non facie: vel certè pro signorum magnitudine, quæ patrabat in populis, etiam vultu plurimis notus erat. Magna certè illorum hominum fides & charitas, qui non suorum tantùm salute contenti sunt, sed mittunt ad alias in circuitu civitates, quò omnes currant ad Medicum. Et rogabant eum, ut vel extremam vestimenti ejus oram ipso tangere permitteret. Et quicumque cum fide tetigerunt, sanati sunt ab infirmitatibus suis. Vis nempè divina & vivifica ab ejus divinitate & anima in corpus, & in ipsa vestimenta derivabatur: sicut unguentum, quod ex capite Aaron descendebat in oram vestimenti ejus.

S. Hieron.

Sensus Moralis.

I. **A***Udivit Herodes Tetrarcha famam Jesu: & ait pueris suis: Hic est Joannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo*. Joannis Baptistæ sanctitatem ipse Herodes illius interfector agnoscit. Tanta vis est virtutis & sanctitatis eximiæ. Sed agnoscit ad pœnam, non ad salutem: *Omnis* enim *inordinatus animus sibi ipsi est pœna*. Peccatoris indurati animo semper imago criminis obversatur: Id Gentiles ipsi agnovere: *Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas*. Sed melius Sapiens: *Cùm sit timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit sæva, perturbata conscientia*. Joannes, quem ego decollavi, ipse est, hic resurrexit à mortuis. *Verum dicit: nam sicut in Christo mortui resurgunt, ita in suis ipse patitur Christus*.

S. Aug.

Sap. 17. 11.

S. Pet. Chrys. serm. 175.

II. *Herodes* enim *tenuit Joannem, & alligavit eum, & posuit in carcerem, propter Herodiadem uxorem fratris sui. Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam*. Impudicus impatienter audit, quicquid ejus adversatur cupiditati, quicquid ejus voluntates interturbat. Luxuria omnis boni affectum extinguit: *Ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina*. Nihil adeò sanctum est, quod suæ libidinis causa non violet, non perdat impudicus. Joannes virtutum schola, magisterium vitæ, sanctitatis forma, norma justitiæ, virginitatis speculum, pudicitiæ titulus, castitatis exemplum, pœnitentiæ via, peccatorum venia, fidei disciplina, Joannes ma-

Job. 31. 12.

S. Pet. Chrys. ser. 127.

major homine, par Angelis, legis summa, Evangelii sanctio, Apostolorum vox, silentium Prophetarum, lucerna Mundi, Præcursor Christi, mediator Domini, Dei testis, totius medius Trinitatis, datur incestui, traditur adulteræ, addicitur saltatrici: *Qui vincula solverat peccatorum vinculis alligatur, ut vincta venia, locum veniæ non relinquat*. Herodes sedet in loco judicis, reus; in loco vindicis, innocentiæ persecutor. Joannem alligavit, & in carcerem detrusit, sed veritas captiva non est: *Verbum Dei non est alligatum*. Dicebat enim illi Joannes: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*. Joannis zelum, fidelitatem, constantiam imitari debet Prædicator Evangelicus & Pastor animarum. Magnates & Principes arguere debet, monere, corripere cum simplicitate, cum modestia, cum prudentia & mansuetudine, ut cum Propheta dicere possit: *Loquebar de testimoniis tuis in conspectu Regum, & non confundebar*. Debet esse *in civitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum super omnem terram, Regibus, Principibus, & populo terræ*. Debet absque ambagibus, absque metu dicere ac prædicare, quod divinæ legis est: *Non licet*. Herodem *Joannes monitis, non accusatione pulsabat; corrigere voluit, non perire: sed Herodes facibus libidinis ardens, perire maluit, quàm redire, & uxorem fratris illicite possidere. Captivis criminum, innocentia inimicis odiosa sit semper libertas, virtus contraria otiosis, sacrilegis exosa sanctitas, inimica castitas impudicis, corruptis integritas pœna, crudelibus misericordia, pietas impiis, injustis justitia non ferenda*. non licet tibi habere uxorem fratris tui: *Ecce unde Joannes offendit, ecce unde Herodes furit: malos, qui monet, offendit, incurrit odium, qui arguit criminosos. Dicebat Joannes, quod erat legis, quod justitiæ, quod salutis; certè quod erat non odii, sed amoris; ecce qualem consecutus est ab impio pro pietate mercedem*. Volebat Herodes illum occidere. Lubenter illum audiebat, & audito eo multa faciebat, cùm sermones ejus incestum & adulterium ipsius Herodis cum Herodiade non spectabant, non arguebant: sed illum occidere volebat, cùm ejus peccatum publicum, enorme, scandali plenum arguens, dicebat: *Non licet tibi*. Sic multi *Veritatem amant lucentem, oderunt eam redarguentem*.

Ps.118. Jer.1.18. S.Pet.Chrys. S.Aug.

III. *Et volens illum occidere, timuit populum: quia sicut Prophetam eum habebant*. Populum offendere timet, non Deum. Mundanus carnalisque timor manum ab eterno peccati opere prohibere potest, voluntatem mutare non potest: *Facilè deviat à justitia, qui in causis non Deum, sed hominem pertimescit. Hic timor peccandi facultatem differre potest, auferre non potest voluntatem. Solus Dei timor mentes corrigit, fugat crimina, innocentiam servat*. Solus (inquam) timor castus non servilis. Servilis timor est, quo times cum diabolo ardere tunc castus est, quo times Deo displicere. S.Pet.Chrys.

IV. *Die autem natalis Herodis, saltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Unde cum juramento pollicitus est ei dare, quodcumque postulasset ab eo. At illa præmonita à matre sua: Da mihi, inquit, hinc in disco caput Joannis Baptistæ*. Hæc est mulieris antiqua malitia, quæ Adam ejecit de Paradisi deliciis: hæc cœlestes homines fecit esse terrenos; hæc humanum genus misit in infernum! hæc vitam abstulit Mundo propter unius arboris pomum. Hoc malum, quod homines ducit ad mortem; fugit Elias Propheta; & cujus lingua clavis facta est cœli, tanquam reus fugit à facie mulieris. *Die natalis Herodis, saltavit filia Herodiadis, & placuit Herodi*. Convivia, choreæ, spectacula, cæteraque sæculi & aulæ voluntates, occasiones sunt & incentiva vitiorum. Extruitur regio luxu ferale convivium, & explorato, quando major solito turba convenerit, Reginæ filia

S.Petr.Chr. ser. 127.

S. Amb. l. 3. de Virg. c. 6. lia intimis mandata secretis, in conspectu virorum saltatura producitur. *Quid enim potuit de adultera discere, nisi damnum pudoris? An quidquam est tam pronum ad libidines, quàm inconditis motibus ea, quæ vel natura obscondit, vel disciplina velavit, membrorum aperta nudare, ludere oculis, rotare cervicem, crinem spargere? merito inde in injuriam divinitatis proceditur. Quid enim ibi verecundiæ potest esse, ubi saltatur, strepitur, concrepatur? . . . Quid dicitis vos, sanctæ feminæ? Videtis quid docere, quid etiam* Idem, c. 4. *dedocere filias debeatis? Saltat, sed adulteræ filia. Quæ verò pudica, quæ casta est, filias suas religionem doceat, non saltationem . . . Ibi intuta verecundia,* ᵇ Cicero. *illecebra suspecta est, ubi comes deliciarum est extrema saltatio. Nemo, ut dixit ᵇ quidam sæcularium doctor, saltat sobrius, nisi insanit. Quòd si juxta sapientiam sæcularem, saltationis aut temulentia auctor est, aut amentia, quid divinarum Scripturarum cautum putamus exemplis cùm Joannes prænuntius Christi, saltatricis optione jugulatus, exemplo sit, plus nocuisse saltationis illecebram, quàm sacrilegi furoris amentiam?*

Cum juramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo; etiamsi dimidium Regni. *Vide*, inquit S. Ambrosius, *quemadmodum sæculares ipsi de sæcularibus suis judicent potestatibus, ut pro saltatione etiam Regna donentur.*

At illa præmonita à matre sua: Da mihi, inquit, in disco caput Joannis Baptistæ: Infelix mater, quæ filiam prava institutione sua in naufragium pudoris impellit! quæ filiam suarum cupiditatum sociam, ultionis instru- S. Pet. Chrys. S. 173. & 174. mentum, Prophetæ interfectricem efficit! *Pete à me, quod vis*, inquit, *& dabo tibi: Et juravit illi*. Jurat miser, dum quicquid honestatis est » virtutis, abjurat. Quid peteret luxuria, nisi castitatis interitum, pudi- » citiæ necem, mortem sibi contrariæ sanctitatis? *Da mihi in disco caput* » *Joannis Baptistæ*. Serpentis germen caput hominis petit, cui suum caput Gen. 3. sententia principali sciebat addictum, dicente Deo: *Ipse servabit caput* » *tuum, & tu illius observabis calcaneum*. Si caput viri, est juxta Aposto- » lum, Christus, jam tunc novello ore antiquissimus serpens, Christi Do- » mini tendebat ad mortem. *Volo ut mihi des in disco caput Joannis Baptistæ.* » Jam tunc avidus draco in servi capite, Domini degustabat sitiens passio- » nem. *Da mihi in disco*. Cur in disco? Cur pretiosè gestas, quem viliter S. Jo. Chrys. H. 49. in Mat. occidis, nisi quia *Prætiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus*? Non seorsim accessit, ac de cæde Prophetæ collocuta est saltatrix; sed coram cunctis audientibus, velamine abjecto, nudo capite: *Diaboli usa patrocinio petitionem peregit: ille enim effecit, ut ipsa saltans placeret, ille mentem Herodis eripuit. Ubi enim saltus lascivus, ibi diabolus certè adest. Non enim ad tripudia pedes nobis præbuit Deus, sed ut modestè incedamus: non ut impudenter camelorum more saliamus: (nec enim solùm feminæ, verùm etiam cameli turpiter saliunt:) sed ut in Angelorum choris consistamus. Quòd si corpus deforme fit impudenter saliendo, quantò magis animam fœdari credendum est? His tripudiis diabolus saltat, his à dæmonum ministris homines decipiuntur . . . . Lacrymis dignam putemus Herodiadem, & omnes illius imitatores. Multa enim etiam nunc hujusmodi symposita celebrantur, in quibus etsi Joannes non interficitur, Christi tamen membra dilaniantur, multòque graviora committuntur. Non enim caput Joannis, qui modò tripudiant, sed animas recumbentium petunt. Cùm enim voluptatum servos effecerint, & illicitis meretricum amoribus occupaverint, non caput a cervicibus, sed animam à Christo disjungunt, adulteros, enerves, ac effeminatos speculatores reddentes.*

V. *Et contristatus est Rex propter juramentum autem, & eos, qui pariter recumbebant, jussit dari.* Sæpè religionis specie gravissima crimina perpe-

tran-

trantur. Humanis rationibus, mundano timori salus immolatur. *Quod dicit,* Rex contristatus est; *non pœnitentia Regis, sed confessio iniquitatis est: quoniam divinæ habet consuetudo sententiæ, ut qui gesserunt impia, ipsi propria confessione se damnent.* Sed propter discumbentes, *inquit.* *Quid indignius, quàm ut homicidium fieri juberet, ne discumbentibus displiceret?* Et propter jusjurandum. *O religionem novam! tolerabiliùs pejerasset. Unde non immeritò Dominus in Evangelio jubet non esse jurandum, ne sit causa perjurii, ne sit necessitas delinquendi. Itaque ne jusjurandum violaretur, percutitur innocens. Tolerabiliora perjuria, quàm sacramenta sunt tyrannorum ...... Sæpè plerique constringunt seipsos jusjurandi sacramento: & cùm ipsi cognoverint promittendum non fuisse, sacramenti tamen contemplatione faciunt, quod spoponderant; sicut de Herode scripsimus, qui saltatrici præmium turpiter promisit, crudeliter solvit. Turpe, quod Regnum pro saltatione promittitur: crudele, quòd mors Prophetæ pro jurisjurandi religione donatur. Quantò tolerabilius tali fuisset perjurium sacramento! Si tamen perjurium posset dici, quod ebrius inter vina juraverat, quod eviratus inter saltantium choros promiserat. Infertur disco Prophetæ caput: & hoc æstimatum est fidei esse, quod amentiæ fuit.*

S. Ambr. l. 3. de Virg. c. 6.

Id. l. 3. de officiis Ministr. c. 12.

Et contristatus est Rex: propter jusjurandum autem, & propter circumstantes, jussit dari. Sicut famulus improbus herilem reprehensionem metuens, ita Herodes Baptistam metuebat. Verus enim is est dominus, qui officium facit, non is, qui purpuram gestat, & armorum robore præditus est. Cùm igitur timori suo quasi velum quoddam obtendisset jurisjurandi religionem, suæque improbæ voluntati præstruxisset periculum, quod ex eo impenderet, si perjurium committere videretur, ad cædem processit. Neque enim figuram ac strepitum judicii, sicut à multis (in causa simili) factum est, proposuit; neque accusatores constituit, neque testes mercede conduxit, aut subornavit. Noverat enim, se non eum hominem punire qui iniquè ageret, sed qui injustitiam insectaretur. At ipse quidem eo fine, ut reprehensionem occultaret, improvidè & absque judicio scelus illud perpetravit. Joannes autem non tacuit, sed clariùs multò prædicat. Nam hodièque per omnem terrarum orbem ubicumque sol splendet, clamat: *Non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui.*

S. Isid. Pel. l. 4. Epi. 76.

VI. *Misitque, & decollavit Joannem in carcere: Et allatum est caput ejus in disco, & datum est puellæ, & attulit matri suæ.* Non postulat Herodias, ut Joannes coram interficiatur; nec enim etiam ad mortem euntis libertatem ferre potuisset, sed exhorruisset, etiam dum necaretur, vocem illius: Non enim in extremo vitæ siluisset. Ideò, *Da mihi*, ait, *in disco.* Magna enim inflammata sum cupiditate videndi linguam illam silentem. Non enim effugere solùm illius redargutiones cupiebat, sed insultare quoque ac illudere jacenti. Deus autem sustinuit, nec fulgure combusta impudentissima illa facies, est nec terræ halitu turpissimum illud est absorptum convivium: ut & justus ille fulgentiores coronas consequeretur, & qui posteà injuriam passuri essent, hoc exemplo corroborati, æquiori animo cuncta perferrent. Intelligamus hæc omnes, qui studiosè viventes, à pravis vexamur hominibus. Intelligamus Deum tunc sustinuisse illum, qui in eremo, cilicio indutus, zona pellicea præcinctus vixerat, Prophetam, & plus quàm Prophetam, quo nemo major inter natos mulierum surrexit, à petulantissima puella, & impudentissimo scorto jugulari, præsertim cùm leges divinas defenderet. Hæc cogitantes, magno feramus animo, quæcumque patimur.

S. Jo. Chrys. Hom. 49. in Matth.

Fidelis

Fidelis Christi Minister, Pastor, Prædicator, Doctor, ad Martyrium pro defensione Christianæ & Catholicæ veritatis, pro Dei lege, pro virtutis bono subeundum paratissimus esse debet, nec peccatis unquam connivere, aut peccatoribus adulari. *Sacerdos Christi Evangelium tenens, & præcepta custodiens, occidi potest, vinci non potest.* Occisus est Joannes Baptista, non victus ab Herode. *Vestimentum Joseph, cùm adulteram fugeret, dereliquit: Joannes ne videret adulteram, ipsum projecit & corpus. Joseph, ne adulteram faceret, libens carcerem suscepit: Joannes, ut argueret adulterium, eremum carcere commutavit. Joseph, somnia dum revelat, evasit ex morte: Joannes, ut Dei Filium revelaret, suscepit & mortem. Joseph, dum panem præparat temporalem, ex auro torquem meruit & honorem: Joannes ut ostenderet cœlestem credentibus Panem, martyrii torquem meruit ex cruore. Meritò in natis mulierum cunctis major Joannes, qui non solùm adulteras arguit, sed & licita mulierum consortia virginitatis amore calcavit. Et si Joannes tantus, Joannes talis, tanta eremo separatus à feminis, fœminarum pericula non evasit: quis est, qui inter fœminas vivens, evasurum se sine labore maximo, maxima sine cautione confidit, nisi is, qui sancto alitur Spiritu?*

S. Cypr.

S. Pet. Chrys. Serm. 174.

VII. *Et accedentes discipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & sepelierunt illud, & venientes nuntiaverunt Jesu.* In omnibus calamitatibus & tribulationibus, in charissimorum nostrorum amissione, ad Jesum eundum, ab ipso uno solatium quærendum est, exemplo discipulorum Joannis, qui id utique à sanctissimo Præceptore didicerunt.

VIII. *Quod cùm audisset Jesus, secessit inde in navicula, in locum desertum seorsùm. Et cùm audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de civitatibus.* Christum in desertum abeuntem turbæ majori fervore sequuntur. Cùm à nobis recedere velle Christus videtur, tempore afflictionis, tentationis, desolationis interioris, tunc majori studio & ardore quærendus est: sed in deserto, in sacro secessu, procul à Mundi tumultibus quærendus, ibi invenietur ab anima fideli. *Surgam* (inquit Sponsa) *& circuibo civitatem: per vicos & plateas quæram, quem diligit anima mea: quæsivi illum, & non inveni. Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem. Num quem diligit anima mea, vidistis? Paululùm cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam.* Non pedibus corporis, sed affectibus mentis de civitate exeundum, de qua Propheta: *Vidi*, inquit, *iniquitatem & contradictionem in civitate. Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas, & labor in medio ejus, & injustitia: & non defecit de plateis ejus usura & dolus.* De medio Babylonis fugiendum, ut Jesum sequamur, & inveniamus.

Cant. 3. 2. & 3.

Ps. 54. 11. 12.

IX. *Et exiens, vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum.* Summus Pastor animarum nostrarum non ægrè fert, quòd à turbis in suo secessu interpelletur. Hujus exemplum Sacerdotes imitentur, & otium sacrum, secessum, quietem suam interpellari lubenter patiantur, occasione data laborandi pro Dei gloria, & animarum salute. *Otium sanctum quærit charitas veritatis: Negotium justum suscipit necessitas charitatis.* Si autem confregit animum tuum alterius actionis, cui tamquam
" magis necessariæ suspensus eras, omissio & propterea tristis insuaviter ca-
" techizas: cogitare debes, excepto quòd scimus, misericorditer nobis agen-
" dum esse quicquid cum hominibus agimus, & ex officio sincerissimæ cha-
" ritatis; hoc ergo excepto, incertum esse quid utilius agamus, & quid
" opportunius, aut intermittamus, aut omninò omittamus. Quia enim me-
" rita hominum, pro quibus agimus, qualia sint apud Deum, non novimus,
quid

S. Aug. l. 19. de Civ. Dei, c. 19.

S. Aug. l. de Catech. rudibus, c. 14.

quid eis ad tempus expediat, aut nulla, aut tenuissima & incertissima « conjectura suspicamur, potiùs quàm comprehendimus: *Quapropter res quidem agendas pro nostro captu ordinare debemus: quas eo modo quo statuimus, si peragere potuerimus, non ideò gaudeamus, quia nobis, sed quia Deo sic eas agi placuit: si autem aliqua inciderit necessitas, qua noster ille ordo turbetur; flectamur facilè, ne frangamur; ut quem Deus nostro præposuit, ipse sit noster. Æquius est enim, ut nos ejus, quàm ut ille nostram voluntatem sequatur. Quia ordo agendarum rerum, quem nostro arbitrio tenere volumus, ille utique approbandus est; ubi potiora præcedunt. Cur ergo nos dolemus, homines à Domino Deo tantò potiore præcedi, ut eo ipso quo nostrum amamus ordinem, inordinati esse cupiamus? Nemo enim meliùs ordinat quid agat, nisi qui paratior est non agere, quod divina potestate prohibetur, quàm cupidior agere, quod humana meditatione meditatur. Quia multæ cogitationes sunt in* Prov.19. 21. *corde viri, consilium autem Domini manet in æternum.*

Exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum. Quanta miseratione curat Christus infirmitates animarum, si tanta curat ægritudines corporum! *Si quisquam corpore ægrotaret in civitate, &* S.Aug.se.87. *esset ibi aliquis peritissimus Medicus, amicis ægroti potentibus inimicus: si* alias 59. De *quisquam ergo in civitate aliquo periculoso morbo ægrotaret, & esset in ea-* Verb. Dom. *dem civitate peritissimus Medicus, amicis, ut dixi, ægroti potentibus inimi-* c.10.& 11. *cus, qui dicerent amico suo, Noli eum adhibere, nihil novit: dicerent autem non judicante animo, sed invidente: nonnè ille pro salute sua removeret amicorum potentium fabulas, & ut paucis diebus plus viveret cum illorum qualibet offensione, pellendo sui corporis morbo Medicum illum, quem peritissimum fama commendaverat, adhiberet? Ægrotat humanum genus non morbis corporis, sed peccatis. Jacet toto orbe terrarum ab Oriente usque in Occidentem grandis ægrotus. Ad sanandum grandem ægrotum descendit omnipotens Medicus. Humiliavit se usque ad mortalem carnem, tamquam usque ad lectum ægrotantis. Dat salutis præcepta, contemnitur: qui audiunt, liberantur. Contemnitur, cùm dicunt amici potentes, Nihil novit. Si nihil nosset, potentia ejus gentes non impleret. Si nihil nosset, non esset antè quàm apud nos esset. Si nihil nosset, Prophetos ante se non mitteret. Nonnè modò implentur, quæ ante prædicta sunt? Nonnè probat Medicus iste artis suæ potentiam, promissa complendo? Nonnè per totum mundum perniciosi evertuntur errores, & tritura Mundi domantur cupiditates? Nemo dicat, Anteà melior erat mundus, quàm modò: ex quo cœpit iste Medicus artem suam exercere, multa videmus horrenda. Noli mirari. Ante quàm aliquis curaretur, munda à sanguine flotio Medici videbatur: imò jam tu hoc videns, excute vanas delicias, veni ad Medicum: sanitatis tempus est, non voluptatis. Curemus ergo, Fratres, si necdum Medicum agnoscimus, non in eum tamquam phrenetici sæviamus: non ab eo tamquam lethargici avertamur: Multi enim sæviendo, multi dormiendo perierunt. Phrenetici sunt, qui non dormiendo insaniunt. Lethargici sunt, qui multùm dormiendo premuntur. Prorsus tales sunt homines. Contra istum Medicum alii sævire in eum volunt, & quoniam ipse jam in cœlo sedet, membra ejus fideles in terra persequuntur. Curat & tales. Multi ex eis conversi, ex inimicis facti sunt amici, ex persecutoribus facti sunt prædicatores. Tales etiam ipsos Judæos, in se ipsum, cùm hic esset, sævientes, tamquam phreneticos sanavit, pro quibus in ligno pendens oravit. Multi eorum sedato furore, tamquam phrenesi oppressa, cognoverunt Deum, cognoverunt Christum. Post Ascensionem misso Spiritu Sancto, conversi sunt ad eum, quem crucifixerunt, & in Sacramento credentes*

san-

sanguinem ejus biberunt , quem sæviendo fuderunt . Habemus exempla . Persequebatur membra ejus jam sedentis in cœlo Saulus : persequebatur graviter in phrenesi mente perdita , morbo nimio . At ille una voce de cœlo clamans eum , Saule , Saule , quid me persequeris ? *percussit phreneticum , erexit sanum , occidit persecutorem , vivificavit prædicatorem . Etiam lethargici multi sanantur . Ipsis enim similes sunt , qui non sæviunt in Christum ; nec maliticsi sunt adversùs Christianos , sed tantùm differendo languescunt verbis somnolentis , in lucem oculos extendere pigrescunt , & qui eos excitare volunt , molesti sunt . Recede à me , inquit languidus lethargicus , obsecro te , recede à me . Quare ? Dormire volo . Sed morieris inde . Ille amore somni , Mori volo , respondet . Et charitas desuper , Nolo. Plerumque istum charitatis affectum exhibet filius etiam patri seni morituro post paucos dies , jam utique ætate finita . Si lethargicum videt , & lethargico morbo premi patrem suum à Medico agnoscit , dicente sibi , Excita patrem tuum , noli eum permittere dormire , si vis ut vivat . Adest puer seni , pulsat , vellicat , pungit , pietate molestus est : nec mori citò permittit ipsa senectute citò moriturum ; & si vixerit , gaudet filius , ut aliquanto plures dies vivat cum decessuro successurus . Quantò majore charitate , nos amicis nostris molesti esse debemus , cum quibus non paucos in hoc mundo dies , sed apud Deum in æternum vivamus ?* Sic misericordiam cœlestis Medici Christi Jesu imitabimur.

X. *Vespere autem facto , accesserunt ad eum Discipuli ejus dicentes , Desertus est locus , & hora jam præteriit : dimitte turbas , ut euntes in castella, emant sibi escas . Jesus autem dixit eis : Non habent necesse ire : Date illis vos manducare . Responderunt ei : Non habemus hìc nisi quinque panes , & duos pisces . Qui ait eis : Afferte illos mihi huc . Et cùm jussisset turbam discumbere super fœnum , acceptis quinque panibus , & duobus piscibus , aspiciens in cœlum , benedixit , & fregit , & dedit Discipulis panes , Discipuli autem turbis . Et manducaverunt omnes , & saturati sunt . Et tulerunt reliquias , duodecim cophinos fragmentorum plenos . Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum , exceptis mulieribus , & parvulis .* Charitas Apostolorum solicita est de proximorum necessitatibus sublevandis . Illorum charitatem ac piam solicitudinem imitari debent Pastores , Sacerdotes ; nec verbo solùm & exemplo esurientes animas , sed & cibo corporà indigentium pascere , sibique dictum à Christo existimare in Apostolorum persona : *Date illis vos manducare* . Hac solicitudine *S. Cyprianus* scribebat ad Clerum suum Carthaginensem : *Vice mea (inquit) fungamini circa gerenda ea , quæ administratio religiosa deposcit . Habeatur interim , quantùm potest , & quomodo potest , pauperum cura ; sed qui tamen inconcussa fide stantes , Christi gregem non reliquerunt : ut his ad tolerandam penuriam sumptus per vestram diligentiam suggeratur , ne quod circa fidem tempestas non fecit , circa laborantes necessitas faciat . Confessoribus etiam gloriosis impertiatur cura propensior : & quamquam sciam plurimos ex his fratrum vota & dilectione susceptos : tamen si qui sunt , qui vel vestitu vel sumptu indigeant , subministrentur eis , quæcumque sunt necessaria* . Hac solitudine S. Ambrosius æstuabat , qui libro 2. *De Officiis Ministrorum* , scribit : *Hoc maximum incentivum misericordiæ , ut compatiamur alienis calamitatibus , necessitates aliorum , quantùm possumus , juvemus , & plus interdum , quàm possumus . Melius est enim pro misericordia causas præstare , vel invidiam perpeti , quàm prætendere inclementiam ; ut nos aliquando in invidiam incidimus , quòd confregerimus vasa mystica , ut captivos redimeremus . . . . Aurum habet Ecclesia , non ut servet , sed ut eroget , & subveniat in necessitatibus . . . .*

S.Cypr. Ep.6.

S.Amb.l.2. de Offic.c.28.

Nonnè

Nonnè meliùs vasa sacra constant Sacerdotes propter alimoniam pauperum, si alia subsidia desint, quàm ut sacrilegus contaminata asportet hostis? Nonnè dicturus est Dominus, Cur passus es tot inopes fame mori? Hac solicitudine laborabat S. Exuperius Tolosanus Episcopus, qui & se ipsum & Ecclesiam suam ad summam paupertatem redegerat, ut pauperes juvaret; de quo S. Hieronymus scribit: *Viduæ Sareptensis imitator, esuriens pascit alios, & ore pallente jejuniis, fame torquetur aliena, omnemque substantiam Christi visceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui Corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro.* Hanc solicitudinem & charitatem Episcopalis muneris propriam esse, Gallicana Ecclesia agnovit in Concilio Aurelianensi 1. cujus hæc sunt verba: *Episcopus pauperibus vel infirmis, qui debilitate faciente non possunt suis manibus laborare, victum & vestitum, in quantum possibilitas habuerit, largiatur.* Si multum habent Ecclesiastici Viri, multum erogent, si exiguum, libenter impendat. Obediant Domino jubenti: *Afferte mihi huc.* Afferant Christo, quod Christi est; bona, quorum dispensatores sunt, non domini; *Patrimonia pauperum, facultates Ecclesiarum.* Christus autem Dominus exiguum illud multiplicabit & augebit in manibus erogantium eleemosynam, sicut multiplicavit benedictione sua quinque panes & duos pisces. Sanè si facultates terrenas non multiplicat, non auget, ut viduæ Sareptanæ aliisque misericordiam exercentibus præstitit, quotidieque præstat: *Auget incrementa frugum justitiæ*: & majora præstantioraque bona reddit iis, qui eleemosynas erogant: *Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis, ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi. Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ: ut in omnibus locupletati, abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo:* (inquit Apostolus.) *Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis.* (ait Sapiens) *& vicissitudinem suam reddet ei.* Hoc tibi dicit Dominus tuus: Pauca vis dare, & plura accipere? relinque hominem, qui plangit, quando exigis; me inveni, qui gaudeo, quando reddo. Ecce adsum: da, & sume; tempore redditionis reddam tibi. Et quid reddam? *Panea dedisti, plura sume: terrena dedisti, cœlestia sume: temporalia dedisti, æterna sume: mea dedisti, me ipsum sume. Quid enim dedisti, nisi ex eo, quod à me accepisti? Quod dederis, non reddo, qui unde dares, dedi? Qui te ipsum, qui dares, dedi; qui tibi Christum, cui dares, dedi, qui tibi diceret:* Quando uni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti? *Ecce cui das, pascit & esurit propter te, donat, & eget. Quando donat, vis accipere: quando eget, non vis dare. Eget Christus, quando eget pauper: Qui omnibus suis vitam æternam paratus est dare, unoquoque paupere temporaliter dignatus est accipere.*

S.Hier.Ep.4.

S.Ber.& Concilia.

2.Cor.9.

Prov. 9.17.

S.Aug.ser.38. alias de tempore 245. c.6.

XI. In hoc miraculo Christi egregium habes divinæ providentiæ documentum, quæ omnium hominum, ac præsertim cultorum, & amicorum suorum necessitatibus abundè providet. *Non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem* (ait Propheta.) *Igitur jacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet. Non dabit in æternum fluctuationem justo.* Sed etsi subtrahat aliquando & servis suis cibum temporalem, ad salutem subtrahit. *Novit Medicus, quando apponat, quando detrahat, sicut nobis judicat expedire.* Sed tamen & egenis quod necesse est, providentia sua subministrat, aut per se ipsum immediatè, aut per divites, quos providentiæ suæ ministros in sublevandis pauperum necessitatibus constituit. Divites enim & pauperes in sinu divinæ pro-

Ps.36.25.

Ps.54.23.

S.Aug. l.2. de ser. Dom. in Monte, c.17.

Pf. 48. 3. videntiæ pariter educantur : *Simul in unum dives & pauper* . Pauperes divitum providentiæ & curæ à Deo committuntur in hanc vita temporali : *Ti-*
Pf.10.14. *bi derelictus eſt pauper* . Divites , quoad futuræ vitæ bona , pauperum pro-
Lucæ 16. 9. videntia juvantur : *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis , ut cùm defeceritis , recipiant vos in æterna tabernacula* . Nec temporalem dumtaxat , ſed
Matt. 4. ſpiritualem cibum omnibus affatim Deus tribuit , verbum ſuum , gratiamque ſuam : *Non enim ex ſolo pane vivit homo , ſed ex omni verbo , quod procedit de ore Dei* . Inquirentes autem Dominum non deficiunt omni bono , ſed guſtant & vident , quia ſuavis eſt Dominus , qui ipſos in omni tribulatione conſolatur , & reficit . Cœleſtem divini verbi alimoniam populo miniſtrare , Apoſtolorum officium eſt , & Epiſcoporum , qui Apoſtolis ſucceſſerunt, præcipuum munus , exindeque ſecundi Ordinis Paſtorum & Sacerdotum , qui ab Epiſcopis velut adjutores in vineæ Dominicæ cultura aſſumuntur & mittuntur , miniſterium . *Date illis vos manducare* . Rationem reddent ſummo Paſtori , graviſsimaſque dabunt pœnas , ſi illorum culpa turbæ patiantur *famem verbi Dei* : ſi dicatur : *Parvuli petierunt panem , & non erat qui frangeret*
Thren. 4. 4. *eis* . Fregit & dedit Diſcipulis panes , Diſcipuli autem turbis , & manducaverunt omnes , & ſaturati ſunt : *Hic panis , quem frangit Jeſus , myſticè ver-*
S. Ambr. l. 6. in Luc. n. 86. & ſeq. » *bum Dei eſt , & ſermo de Chriſto : qui dum dividitur , augetur ; de paucis enim ſermonibus populis redundantem alimoniam miniſtravit . Dedit ſermones nobis velut panes , qui in noſtro , dum libantur ore , geminantur . Viſibiliter quoque panis iſte incredibili ratione dum frangitur , dum dividitur , dum editur , ſine ulla diſpendii comprehenſione cumulatur . Nec dubites , vel quòd in manibus miniſtrantium , vel in ore edentium creſcat ; quando ubique noſtri operis teſtimonium ad firmamentum credulitatis adſciſcitur .... Conferant Gentiles , ſi placet , cum Chriſti beneficiis Deorum ſuorum non ficta , ſed ficta . Fuerunt certè eorum fabulæ fuiſſe Regem quemquam , qui quicquid tangebat , aurum fiebat . Sed etiam convivia ipſa feralia ; nam & ipſa mantilia digitis apprehenſa riguerunt : & cibus in ore crepitabat , ferens non alimenta , ſed vulnera : & in gutture potus hærebat , nec penetrare facilis , nec redire . Digna beneficia votis , digna tanto munera peccatore , digna liberalitas conferente . Talia ſunt idolorum beneficia , ut cùm videntur prodeſſe , plus noceant : at verò Chriſti munera parva videntur , & maxima ſunt* . Teſtimonia Domini deſide-
Pf.18. 11. rabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum , & dulciora ſuper mel &
» favum ... Bonum mihi lex oris tui ſuper millia auri , & argenti : *Denique*
Pf.118.72. » *non uni collata , ſed populis : nam & cibus edentium in ore creſcebat , & videbatur eſſe corporalis alimoniæ , ſed ſumebatur ſalutis æternæ . Nec otiosè , turbæ ſuperſunt , à Diſcipulis colliguntur ; quia ea , quæ divina ſunt , apud electos faciliùs poſſis , quàm apud populos reperire . Utinam mihi contingat audire : Collige quæ ſuperſunt* , Si audiero *& fecero , habebo multa , quæ turbæ , habebo*
Exod. 20.14. *multa , quæ pueri , & mulieres edere nequiverunt . Beatus ille , qui poteſt collige-*
Matt. 5.24.30. *re , quæ etiam doctis ſuperſunt . Videamus quomodo colligat* . Dixit Lex , Non mœcaberis : *Fregit hunc panem Chriſtus , diviſit hoc verbum , non aliunde ad-*
» *jiciens , ſed de ſuo partiens* : Qui viderit , *inquit* , mulierem ad concupiſcen-
Luc. 16.19. » dum , jam mœchatus eſt eam . *Habes fragmentum de ſuo . Addidit* : Si ocu-
» lus tuus dexter ſcandalizat te , erue eum . *Habes aliud* . Et ſi dextera tua
» ſcandalizat te , abſcinde eam . *Et* , Qui dimiſſam à viro duxerit , mœchatur .
Gal. 4. 22. 24. *Vides ex uno , quàm multa fragmenta . Moyſes dicit , quòd* Abraham duos filios
» habuit , unum de ancilla , & unum de libera . *Paulus dicit* : Hæc ſunt duo
» Teſtamenta : *Diviſit hoc verbum , & invenit myſterium . Beatus ergo qui colligit , quæ dividit Chriſtus . Qua ratione autem cophinos duodecim Chriſtus imple-*

vit ,

vit, nisi illud populi Judaici solveret: Quia manus ejus cophino servierunt? Ps. 80. 7.
Hoc est, Populus, qui ante lutum in cophinis colligebat, hic jam per crucem Christi vitæ cælestis operatur alimoniam, & eò fidei cibum congerit, ubi erat ante cœnum gentilis perfidiæ. Nec paucorum hoc munus, sed omnium est. Nam per duodecim cophinos tamquam tribuum singularum fidei firmamentum redundat. Panis enim confirmat cor hominis. Ps. 103. 16.

XII. *Et cùm jussisset turbam discumbere super fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cælum, benedixit, & fregit, & dedit Discipulis panes, Discipuli autem turbis. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt*. &c. Consecrationis, & sanctæ Communionis Eucharistiæ miraculum istud figura est. In hoc nempè Sanctissimo Sacramento, panis Christi benedictione verbisque consecratur, & in Corpus ejus mutatur. Christus Corpus suum, cœlestem panem Apostolis in ultima cœna dedit, iisque Novi Testamenti Sacerdotibus Inauguratis potestatem fecit illud idem sub specie panis, quem ejusdem Domini Jesu mysticis verbis consecrassent, Fidelibus distribuendi. Christi Corpus sacratissimum, idem substantialiter manens, sacramentaliter multiplicatur, seu realem in sacramento præsentiam acquirit pro signorum numero multiplicem. Qui cœlestem illum panem, Corpus (inquam) Christi manducant, cum debitis animi dispositionibus, spiritaliter eo nutriuntur & satiantur: *Caro Christi Corpore & Sanguine vescitur, ut* Tertul.
anima de Deo saginetur. Sed aliud est Sacramentum, aliud virtus Sacramenti. Non quicumque manducant, spiritaliter reficiuntur & satiantur, nisi spiritaliter comedant, fide, spe, charitate Christo incorporentur, ut vivificentur: *Vota mea reddam in conspectu timentium eum. Edent pauperes: &* Ps. 21. 27.
saturabuntur, & laudabunt Dominum, qui requirunt eum: vivent corda eorum in sæculum sæculi. Quæ sunt vota sua? *Sacrificium, quod obtulit Deo. Noštis quale sacrificium? Norunt Fideles vota, quæ reddidit coram timentibus eum*. Edent pauperes, & saturabuntur: *Beati pauperes, quia ideò esu-* S. Aug. En. in Ps. 21.
riunt, ut sacientur. Qui autem divites sunt, non satiantur, quia non esuriunt. Comedent pauperes. Inde erat piscator ille Petrus, inde erat alius Piscator Joannes, & Jacobus frater ipsius; inde erat etiam publicanus Matthæus. De pauperibus ipsi erant, qui comederunt & saturati sunt, talia passi, qualia manducaverunt. Cœnam suam dedit, passionem suam dedit: ille saturatur, qui imitati sunt pauperes: Ipsi enim sic passi sunt, ut Christi vestigia sequerentur. Edent pauperes. Sed quare pauperes? Et laudabunt Dominum, qui requirunt eum. Divites se laudant, pauperes Dominum laudant. Quare sunt pauperes? Quia Dominum laudant, & Dominum quærunt. Dominus est divitiæ pauperum. Ideò inanis est domus, ut cor plenum divitiis sit. Divites quærunt, unde arcam impleant, pauperes quærunt, unde cor impleant: & cùm impleverint, laudant Dominum, qui requirunt eum. Et videte, Fratres, qui verè pauperes sunt, cujus rei divites sint: quia non in arca, non in horreo, non in apotheca. Vivent *corda eorum in sæculum sæculi*.

XIII. *Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi*. Discipulos in naviculam ascendere compulit Christus, & præcedere eum trans fretum, donec turbas dimitteret: cùm ut Discipulos absentia sua magis corroboraret, accuratiori eorum experientiæ miraculum editum multiplicationis quinque panum permittens, cujus monumenta secum trajiciebant, cophinos duodecim fragmentorum: tum ut eorum fidem orta tempestate probaret, exerceret, augeret: tum ut doceret nos, inanem gloriam numquam aucupandam esse, neque semper multitudini adhærendum. Quamobrem & ipse ascendit in montem solus, ut discamus; non semper

cum multis esse conversandum, neque semper multitudinem fugiendam; sed alternis id faciendum: Sacerdotes & Prædicatores Evangelii, Pastoresque, quos Sacri Ministerii necessitas cum turbis versari frequenter compellet, sacrum secessum interdum quærere & eligere debere, deserta loca, solitudinem, Seminaria, Monasteria adire, ac dierum aliquot intervallo in iis morari, orationis & spiritualis exercitationis causa. Discamus & nos à mundo, turbisque, à cupiditatum & sæcularium negotiorum tumultu, mente & animo recedendum; ascendendum in montem, cor ad Deum sursum erigendum, solitudinem quærendam, silentium servandum cum hominibus, si cum Deo in oratione rectè ac fructuosè colloqui velimus: *Ascendit in montem solus orare. Et vespere facto solus erat ibi*. Discamus etiam nos Christo adhærere, non corruptibilium rerum amore, ne nobis exprobet, ut Judæis: *Quæritis me, non quia signa videtis, sed quia saturati fuistis ex panibus*. Quapropter nec crebrò istud miraculum multiplicationis panum, sed bis tantùm operatus est, ut doctiores omnes redderet, non esse ventri serviendum, sed jugiter in spiritualibus permanendum. Sic igitur faciamus: quæramus diligenter Panem illum cœlestem, quo accepto, sæcularium omnium rerum curam abjiciamus. Nam si illi domo, patria, propinquis omnibus neglectis, in desertis locis cum Christo morabantur, nec Inedia urgente recedebant; quid facere nos oportet, qui in tali tantaque Mensa recumbimus? Majorem certè sapientiam afferre nos oportet, spiritualia semper appetere, necessaria verò ad sustentationem corporis secundo ac minùs præcipuo loco desiderare. Nam illos increpari videmus, non quia propter panes, sed quia propter id solùm ac potissimùm Christum quærebant. Caveamus igitur: nam si quis magna & mirabilia dona negligit, & parva diligentiùs sectatur, quæ contemnenda censet is, qui ea largitur, etiam magna illa perdit: quemadmodùm si illa sectatur, hæc quoque parva sibi accidunt. Magnis enim parva, non è contra, in accessionem data sunt. Hæc autem caduca & instabilia, etiamsi maxima in se videantur, tamen illis collata, parva & vilia comperiuntur. Non ergo his studeamus, sed tam possessionem, quàm privationem indiferentem arbitremur, Jobum imitati, qui neque cùm hæc adessent, his vehementiùs detinebatur; neque cum abessent, valdè quærebat.

S. Joan. Chr. H. 50. in Mat.

XIV. *Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus: Erat enim contrarius ventus*, Tempestate non minori, quàm prius, navigantes Apostoli jactantur, hoc discrimine, quòd in priori Jesus cum illis erat in navi, nunc verò ab illis navigantibus & in periculo constitutis desideratur. Quod divino ita dispositum est consilio, ut paulatim ad majora perducti, excelso ac forti animo cuncta perferre discerent. Idcirco præsens quidem erat in primo periculo, sed dormiebat, ut non longè salutem abesse crederent: Nunc verò firmiorem illorum animum faciens, cùm omninò abfit, in medio Mari tempestatem exoriri finit, ne aliundè salutis spem expectent: atque etiam tempestate ipsos per totam noctem laborare permittit, ut tempestis & temporis terrore perculsi, magis ipsum desiderarent, ac firmam ejus atque perpetuam memoriam retinerent. Quapropter nec confestim periclitantibus succurrit, sed quarta vigilia in Mari ambulans, venit ad ipsos; erudiens nos non esse citò solutionem calamitatum quærendam, sed magno animo adversa perferenda. Cùm igitur jam confestim se liberatum iri crederent, tunc majoris calamitatis terrore perculsi sunt. Nam *videntes eum super Mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et præ timore clamaverunt*. Ad tempestatis terrorem non minor à visu terror accedit:

S. Jo. Chr. ib.

ceſſit : neque tenebras omninò diſpulit , aut ſe ſtatim manifeſtavit Jeſus , ut periculorum frequentia fortiores redderentur . Hoc & in Job factum fuiſſe videmus . Nam cum tentationi finem Deus allaturus eſſet , tunc moleſtiora fieri permiſit , non dico liberorum mortem , non ſtulta verba uxoris , ſed ſervorum atque amicorum exprobationes . Similiter cùm de afflictione peregrinationis Jacob liberaturus eſſet , major turbatio accidit : Socer enim eum perſecutus , mortem minabatur ; & paulò poſt frater ſucceſſit , qui majorem illi timorem incuſſit . Id etiam in Abrahamo factum non ignoramus : ultima enim atque terribilis illa tentatio fuit de filii immolatione . Hoc igitur etiam nunc factum videmus . Nec enim priùs ſe Chriſtus revelavit , quàm magnitudine terroris ſuperati omnes , una voce inclamaſſent .

XV. *Navicula autem in medio Mari jactabatur fluctibus* , &c. Eccleſia naviculæ inſtar eſt , in hoc mundo velut in medio Mari fluctuantis : perſecutionum periculis expoſiti ſunt ejus miniſtri : ventis tentationum continuò pulſantur ejus filii : ſed non deſerit eos Jeſus , ſi ipſi fideles ſint , in eumque tunc magis ſperent , eùm magis deſtituti , graviùſque tentati videntur . Ad illos venit in neceſſitatibus , in tribulatione , in tenebris , in umbra mortis , ſi ipſum diligere & gratiæ ejus auxilium implorare non ceſſent . Chriſti præſentia in Eccleſia , operatio per gratiam interiorem , per Sacramenta , per Sacerdotes ſuos in ſervis ſuis , cùm fluctibus & procellis tentationum & perſecutionum agitantur , pro phantaſmate & illuſione haberi non poteſt , quia vox Chriſti in Scripturis Sacris loquentis præſentiam ejus confirmat : fiduciæ in illorum animis operatio ipſum adeſſe demonſtrat . *Statimque Jeſus locutus eſt eis , dicens : Habete fiduciam : Ego ſum , nolite timere* . Tamdiù imminens naufragium perſeverat , quamdiù Jeſus veniat (inquit Sanctus Hieronym.) In omnibus quæ fecit Dominus , admonet nos , quemadmodum hic vivamus. *Nemo quippe in hoc ſæculo non peregrinus eſt : Quamvis non omnes ad patriam redire deſiderent . Ex ipſo autem itinere fluctus tempeſtateſque patimur : ſed opus eſt , vel in navi ſimus. Nam ſi in navi pericula ſunt , ſine navi certus interitus . Quantaſvis enim vires lacertorum habeat , qui natat in pelago , aliquando magnitudine maris victus , abſorbetur & mergitur . Opus eſt ergo ut in navi ſimus , hoc eſt , ut in ligno portemur , ut Mare hoc tranſire valeamus . Hoc autem lignum quo infirmitas noſtra portatur , Crux eſt Domini , in qua ſignamur , & ab hujus Mundi ſubmerſionibus vindicamur . Patimur fluctus : ſed ille Deus eſt , qui opituletur nobis.* Quòd enim aſcendit relictis turbis ſolus in Montem Dominus orare , Mons ille alta cœlorum ſignificat . Relictis enim turbis , ſolus poſt reſurrectionem Dominus aſcendit in cœlum , & *Interpellat pro nobis Pontifex & Advocatus precum noſtrarum* . Intereà navis portans diſcipulos , id eſt , Eccleſia , fluctuat & quatitur tempeſtatibus tentationum ; & non quieſcit ventus contrarius , id eſt , adverſans ei diabolus , & impedire nititur , ne perveniat ad quietem . Sed major eſt , qui interpellat pro nobis . Nam in iſta noſtra fluctuatione , in qua laboramus , dat nobis fiduciam , veniens ad nos & confortans nos : tantùm ne turbati in navi excutiamus nos , & projiciamus in Mare . Quia etſi turbatur navis , navis eſt tamen . Sola portat diſcipulos , & recipit Chriſtum . Periclitatur quidem illa in Mari , ſed ſine illa ſtatim peritur . Tene te itaque in navi , & roga Deum . Deficientibus enim omnibus conſiliis , cùm neque gubernacula ſufficerint , & ipſa velorum extenſio majori periculo quàm utilitati fuerit , dimiſſis humanis omnibus adjutoriis & viribus , ſola reſtat nautis intentio depre-

S. Aug. ſ. 75. alias de Diversis 22.

deprecandi & voces ad Deum fundendi. *Qui ergo præstat navigantibus, ut perveniant ad portum, numquid Ecclesiam suam dimissurus est, ut eam non perducat ad requiem?* Tamen Fratres *Maxima perturbatio in ista navi non est, nisi in absentia Domini. In Ecclesia constitutus absentem habet Dominum.*
Ephes. 4. 26. ,, *Quando autem absentem habet Dominum? Quando vincitur aliqua cupiditate.*
,, Quomodo enim quodam in loco in sacramento dicitur, *Sol non occidat super iracundiam vestram, neque detis locum diabolo*: Intelligitur autem non de isto Sole, qui habet quamdam sublimitatem inter cœlestia visibilia, qui communiter videri potest & à nobis, & à bestiis; sed de illa luce, quam
Joa. 1. non vident, nisi pura corda Fidelium, sicut dictum est: *Erat lumen verum,*
,, *quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Est ergo lumen
,, verum justitia atque sapientia, quod desinit mens videre, cùm perturbatione
,, iracundiæ fuerit tamquam nubilo superata: & tunc quasi occidit Sol super
,, iracundiam hominis. *Sic & in ista navi, cùm absens est Christus, suis quisque tempestatibus quatitur, & iniquitatibus & cupiditatibus suis. Dicit enim tibi Lex, verbi gratia: Ne falsum testimonium dicas. Si intelligas testimonii veritatem, lucem habes in mente: si autem turpis lucri cupiditate superatus, statueris animo falsum dicere testimonium, jam incipies absente Christo tempestate turbari, fluctuabis fluctibus avaritiæ tuæ, periclitaberis tempestate concupiscentiarum tuarum, & quasi absente Christo planè submergeris. Quàm metuendum est, ne avertatur navis, & retro respiciat! Quod fit, cùm relicta spe cœlestium præmiorum, ad ea, quæ videntur & transeunt, detorquente cupiditate quisque convertitur. Nam & tentationibus libidinum qui perturbatur & tamen in ea, quæ intus sunt, conspicit, non est usque adeo desperatus, veniam delictis suis deprecans, & intentus evincere atque transmeare rabiem sævientis Maris. Qui verò ita detorquetur à se, ut dicat in corde suo, Non videt Deus; non enim de me cogitat, aut curat, an ne peccem;*
,, *vertit proram, fertur procella, & unde veniebat, impellitur.* Sunt enim
,, multæ cogitationes in cordibus hominum: & fluctibus hujus sæculi, &
,, multis tempestatibus navis Christo absente turbatur.
,, XVI. *Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super Mare.*
S. Aug. ib. ,, Quarta vigilia noctis, finis est noctis. Significat ergo, quòd jam in fine
,, sæculi subvenit Dominus, & videtur ambulare super aquas. Quamquam
,, enim turbetur tentationum procellis hæc navis, videt tamen glorificatum
,, Christum ambulantem super omnes tumores maris; hoc est, super omnes
,, hujus sæculi Principatus. Antea enim dictum est, ex voce passionis ejus,
,, quia secundùm carnem cùm demonstraret humilitatis exemplùm, adversùs
,, eum intumuerunt fluctus maris, quibus cessit voluntate pro nobis, ut
Ps. 68. 3. ,, impleretur illa Prophetia, *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit*
,, *me.* Non enim repulit falsos testes, nec sævientem clamorem dicentium,
,, *Crucifigatur.* Rabida corda & ora furentium non potestate compressit, sed
,, patientia toleravit. Fecerunt ei, quanta voluerunt: Quia *Factus est obediens*
,, *usque ad mortem, mortem autem crucis.* Posteà verò quàm resurrexit à
,, mortuis, ut pro discipulis in Ecclesia tamquam in navi constitutis, & fide
,, crucis suæ tamquam ligno portatis, & tentationibus hujus sæculi tamquam
,, fluctibus maris periclitantibus, solus oraret, cœpit nomen ejus honorari
,, & in hoc sæculo, in quo contemptus, accusatus, occisus est: *Ut qui venerat secundùm passionem carnis in altitudinem maris, & tempestas demerserat eum, jam superborum cervices tamquam spumam undarum sui nominis honore calcaret. Sicut nunc Dominum videmus, tamquam ambulantem super Mare, sub cujus pedibus totam hujus sæculi rabiem subjectam esse conspicimus.*

XVII. Et

XVII. *Et videntes eum super mare abulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est; & præ timore clamaverunt.* Error discipulorum, errorem figurat hæricorum, præsertim Marcionitarum & Manichæorum, qui Christum non fuisse natum de Virgine, nec verum corpus habuisse docebant, sed oculis apparuisse, quod non erat. Dixerunt; *Quia phantasma est*: Sed ille nos adversùs istas pestes sua voce confirmat, dicens: *Habete fiduciam: Ego sum, nolite timere*. Hoc est, nolite sic expavescere meam dignitatem, ut mihi velitis auferre veritatem. Etsi super mare ambulo, etsi elationes & fastus sæculares, tamquam rabidos fluctus sub pedibus habeo; tamen verus homo apparui, tamen verum de me Evangelium meum prædicat, quòd ex Virgine natus, quòd Verbum caro factus sim; quòd verum dixi, *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere*: Quòd manus dubitantis, vera vulnerum meorum vestigia tractaverunt. *Ego sum, nolite timere*. Alium itidem errorem figuravit error discipulorum eorum, scilicet, qui Dominum credunt in aliquo fuisse mentitum, & ea, quæ minatus est impiis, eventura esse non credunt: Quasi in parte sit verax, & in parte mendax, veluti phansma apparens in verbis, quasi quod est, & non est. Sed qui bene intelligunt vocem dicentis, *Ego sum, nolite timere*: jam credunt omnia verba Domini, ut quemadmodum sperant præmia, quæ promisit, ita pœnas timeant, quas minatur. Nam & ista opinio, qua putant homines, Christum non vera fuisse iniquis & perditis comminatum, ex hoc nata est, quia vident populos multos & innumerabiles turbas nomini ejus esse subjectas: ut ex eo illis videatur Christus phantasma esse, quia super mare ambulabat, id est, ideò videatur mentiri in comminatione pœnarum, quia quasi non potest perdere tam innumerabiles populos, qui nomini ejus & honori subjecti sunt. Sed audiant dicentem, *Ego sum*. Illi ergo non timeant, qui veracem in omnibus Christum credentes, non solum id, quod promisit, appetunt, sed etiam fugiunt, quod minatus est: Quia etiamsi super mare ambulat, id est, omnia genera hominum in isto sæculo constituta illi subjecta sunt; tamen non est phantasma, & ideò non mentitur, cùm ait: *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum.*

S. Aug. s. 75. alias de Dv. 22. c. 7. & 8.

Matth. 7. 21.

XVIII. *Respondens autem Petrus, dixit: Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas. Et ipse ait, Veni. Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam, ut veniret ad Jesum.* Non dixit Petrus, Ora & deprecare Deum, ut venire possim: sed, *Jube, ut veniam*. Vides, quàm vehementer arderet? Vides, quanta fides ipsius etiam tunc esset? Et certè sæpenumero quia majora petit, quàm vires suæ postularent, in periculum incidit: & nunc amore, & non ostentatione impulsus, immensa petiit. Nemo enim ita ut ipse Jesum amabat: propterea nec dixit, Jube, ut super aquas ambulem: sed, Jube, ut ad te veniam. Non solùm autem charitatem, sed fidem etiam ostendit: Quia enim credebat, non tantummodò Christum super mare ambulare, verùm etiam aliis id posse concedere ausus est hoc petere, ut cum eo citiùs esse posset. *At ipse ait, Veni. Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam: ut veniret ad Jesum. Videns verò ventum validum, timuit, & cùm cœpisset mergi, clamavit, dicens: Domine, salvum me fac.* Cùm descendisset de navi, ad ipsum ibat, non tantùm gaudens, quod super mare ambularet, quantùm quòd ad Jesum itinere mirabili veniebat. Ita quod majus erat, super maria scilicet de navigio confidenter descendere, magno animo fecit: vi autem ventorum, & impetu fluctuum, quod erat minus, superatus timuit. Naturæ quippè hu-

S. Joa. Chr. lib. 51. in Matth.

manæ

manæ hæc conditio est, ut difficilioribus nonnunquam superatis, succumbat
Reg. 19. » in minoribus: quod etiam Elias sub Jezabel passus est, Moses in Ægypto,
Exod. 2. » David in Bethsabee; & nunc Petrus terrore tempestatis tota nocte vexa-
2.Reg. 11. » tus, magna cum fiducia in aquas descendit; ad ventosum autem impetum
» animi magnitudinem retinere non potuit, præsertim cum jam propè Chri-
» stum esset. Nihil certè prodest loco juxta Christum esse, si fide non sis.
» *Et continuò Jesus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti?* Sed cur non imperavit ventis, ut cessarent, sed
» manu extensa accepit eum? Quia videlicet fide ipsius opus esset. Cùm
» enim nos ipsi fide deficimus, tunc Dei patrocinia retardantur. Ut ergo
» ostenderet, non à procellis, neque à ventis, sed à modica fide sua ipsum
» everti, ait: *Modicæ fidei, quare dubitasti?* Nisi enim labefactatus in fide
» aliquo modo fuisset, etiam ventis facilè restitisset: idcircò manu compre-
» hendens eum, confirmavit eum vento spirante, qui donec firma fides erat,
» nihil nocere poterat. Et sicut cùm antequam volare queat, si nido pul-
» lus exiens in terram decidat, mater velociter raptum in nidum restituit:
» sic tunc Christus in Petro peregit. *Et cùm ascendisset in naviculam, cessavit ventus.*

Videns verò ventum validum, timuit; & cùm cœpisset mergi, clama-
» vit, dicens: Domine, salvum me fac. *Petrus super aquas ambulat gravi & solido corpore. Mollis unda non cedit: paulùlum fides dubitat, & statim na-*
S.Hier.Ep.62. *turam suam corpus intelligit: ut sciamus, super aquas non corpus ambulasse, sed fidem.*

Modicæ fidei, quare dubitasti; *Arguit Moyses voce divina, quòd ejus*
S. Aug.l.16. contra Faustum, c. 16. *fides ad aquam de petra elicienda aliquantulùm titubaverit; quod ei cum peccata Petri potest esse commune, qui in mediis fluctibus simili fidei defectu dubitavit.*

XIX. Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas: *Non enim hoc possum in me, sed in te. Agnovit quid sibi esset a se, quid ab illo, cu-*
S.Aug.l.67. alia 13. de Verbis Do. *jus voluntate credidit se posse, quod nulla infirmitas humana possit. Ergo, si tu es, jube: quia cum jusseris, fiet. Quod ergo non valeo præsumendo, tu potes jubendo. Et Dominus, Veni, inquit. Et sine ulla dubitatione Petrus ad verbum jubentis, ad præsentiam sustentantis, ad præsentiam regentis, sine ulla cunctatione desiluit in aquas, & ambulare cœpit, Potuit quod Dominus, non in se, sed in Domino . . . Fide valuit, quod humana infirmitas non valebat.* Petrus confidenter ambulans super aquas, ut veniat ad Jesum, figura est infirmorum, qui sunt in Ecclesia: Petrus timens ad flatum venti vehementis, figura est infirmorum. Agendum est cum infirmis, ut sint firmi. *Multos autem impedit à firmitate præsumptio firmitatis. Nemo erit à Deo firmus, nisi qui se à se ipso sentit infirmum.* Pluviam voluntariam segregabis
Ps. 67.10. Deus hæreditati tuæ, & infirmata est; tu verò perfecisti eam. *Pluviam voluntariam segregasti, non attendens hominum merita, sed tuam gratiam & misericordiam: Infirmata est ergo ipsa hæreditas, & agnovit se infirmam in se, ut firma esset in te. Non firmaretur, si non infirmaretur, ut abs te in te perficeretur.* Jube me, *inquit*, venire ad te super aquas. *Homo audeo, sed non hominem rogo. Jubeat Deus homo, ut possit quod non potest homo.* Veni, *inquit. Et descendit, & cœpit ambulare super aquas: & potuit Petrus, quia jusserat petra. Ecce quid Petrus in Domino. Quid in se?* Videns ventum validum, timuit: & cùm cœpisset mergi, clamavit, dicens: Domine salvum me fac. *Præsumpsit de Domino, potuit de Domino:*
Ps. 93. 18. *titubavit ut homo, rediit ad Dominum.* Si dicebam, Motus est pes meus.

Quare

Quare motus, nisi quia meus? Et quid sequitur? Misericordia tua, Domine, adjuvabat me. *Non virtus mea; sed misericordia tua. Numquid enim Dominus deseruit titubantem, quem audivit invocantem? Ubi est illud*, Quis invocavit Deum, & desertus est ab eo? (Eccl. 2. 12.) *Ubi est illud*, Et omnis, qui invocaverit nomen Domini, salvus erit? (Joel. 2. 32.) *Continuò porrigens adjutorium dexteræ suæ, levavit mergentem, increpavit diffidentem*, Modicæ fidei, quare dubitasti? *De me præsumpsisti, de me dubitasti?*

Eja Fratres; attendite sæculum quasi mare, ventus validus, & magna tempestas. Unicuique sua cupiditas tempestas est. Amas Deum; ambulas super mare, sub pedibus tuis est sæculi tumor. Amas sæculum, absorbebit te. Amatores suos vorare novit, non portare. Sed cùm fluctuat cupiditate cor tuum, ut vincas tuam cupiditatem, invoca Christi Divinitatem. Putatis tunc esse ventum contrarium, quando est hujus sæculi adversitas? Quando enim bella, quando tumultus, quando fames, quando pestilentia, quando cuique hominum etiam singulo evenit privata calamitas, tunc putatur ventus adversus, ibi putatur invocandus Deus. Quando autem temporali felicitate sæculum arridet, quasi non est ventus contrarius. Noli hinc interrogare temporis tranquillitatem: interroga, sed tuam cupiditatem. Vide si tranquillitas est in te: vide si non te subvertit ventus interior. Magnæ virtutis est cum felicitate luctari, ne illiciat, ne corrumpat, ne subvertat ipsa felicitas. Magnæ felicitatis est, à felicitate non vinci. Disce calcare sæculum, memento fidere in Christo: Et si motus est pes tuus: si titubas, si aliqua non superas, si mergi incipis, dic, Domine, pereo, libera me, Dic. Pereo; ne pereas. Solus enim à morte carnis liberat te, qui mortuus est in carne pro te.

XX. Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas. *Gestat Petrus Ecclesiæ plerumque personam. Quid ergo aliud dictum putamus, nisi, Domine, si verax es, clarificetur etiam Ecclesia tua in isto sæculo, quia hoc de te Prophetia prædicavit? Ambulet ergo super aquas, & sic ad te veniat illa, cui dictum est*, Vultum tuum deprecabuntur divites plebis. (S.Aug. f.75. alias de Div. 22. c.9.) (Ps.44. 13.) *Sed quoniam Dominum laus humana non tentat, homines autem sæpè in Ecclesia humanis laudibus & honoribus perturbantur, & propè merguntur; ideò Petrus trepidavit in mari, magnam vim tempestatis exhorrens. Quis enim non timet illam vocem*, Qui vos felices dicunt, in errorem vos mittunt, & conturbant semitas pedum vestrorum? *Et quia luctatur animus adversùs concupiscentiam laudis humanæ, bonum est in tali periculo ad orationem & deprecationem convertatur: ne fortè qui laude mulcetur, vituperatione subruatur atque mergatur. In unda exclamet titubans Petrus, & dicat*, Domine salva me. *Porrigit enim Dominus manum, & quamvis increpet dicens*, Modicæ fidei, ut quid dubitasti? *quare non recto itinere illum intuens, ad quem tendebas, non nisi in Domino gloriatus es? Tamen à fluctibus rapit, & confitentem infirmitatem suam atque illius auxilium postulantem perire non sinit. Recepto autem Domino in navi, confirmata fide atque omni dubitatione sublata, sedatisque tempestatibus maris, ut jam ad terræ stabilitatem securitatemque veniatur, adorant omnes dicentes*, Verè Filius Dei es tu. *Hoc est enim gaudium sempiternum, quo perspicua Veritas, & Verbum Dei, & Sapientia, per quam facta sunt omnia, & eminentia misericordiæ ejus, & cognoscitur & amatur.*

XXI. *Et cùm transfretassent, venerunt in terram Genesar. Et cùm cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes: Et rogabant eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.* Ardore incredibili quærunt homines salutem corporis: stupendo tepore quæritur, imò pror-

prorsùs ab hominum parte maxima negligitur salus animi. Qui Christum quærit desiderio & amore hujus vitæ, valetudinis, commodorum temporalium Deo frui non vult, sed uti; illa amplius quàm Deum & Christum diligit; animo Judæus est, non Christianus. Frui est amore alicui rei inhærere propter se ipsam: Uti, quod in usum venerit, ad id quod amas, obtinendum referre. Solo Deo fruendum; mundo, bonisque omnibus temporalibus utendum est. *Quomodo ergo si essemus peregrini, qui beatè vivere nisi in patria non possemus, eaque peregrinatione utique miseri, & miseriam finire cupientes, in patriam redire vellemus, opus esset vel terrestribus vel marinis vehiculis, quibus utendum esset, ut ad patriam, qua fruendum erat, pervenire valeremus: quod si amœnitates itineris, & ipsa gestatio vehiculorum nos delectaret, & conversi ad fruendum his, quibus uti debuimus, nollemus citò viam finire, & perversa suavitate implicati alienaremur à patria, cujus suavitas faceret beatos: sic in hujus mortalitatis vita peregrinantes à Domino, si redire in patriam volumus, ubi beati esse possimus, utendum est hoc mundo, non fruendum, ut invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciantur, hoc est, ut de corporalibus temporalibusque rebus æterna & spiritualia capiamus.*

S. Aug. l. 1. de Doctr. Chr. c. 4.

Et cùm cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes. Qui verè Deum cognoscit & diligit, proximos & amicos ad Ipsum ducere modis omnibus enititur. In hoc posita charitas est, quam proximo debemus. *Deus fons nostræ beatitudinis, ipse est omnis appetitionis finis. Hoc bonum diligere in toto corde, in tota anima, & in tota virtute præcipimur. Ad hoc bonum debemus, & à quibus diligimur duci, & quos diligimus ducere.*

S. Aug. l. 10. de Civit. Dei c. 3.

XXII. *Et rogabant eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent, &c.* Tangamus ergo etiam nos fimbriam vestimenti ejus; vel potiùs, si volumus, ipsum totum habeamus. Non enim vestis solùm, sed corpus ipsius nobis propositum est, non ut tangamus solummodò, sed ut comedamus, & saturemur. Adeamus igitur Christum singuli ægrotantes, magna cum fide. Nam si qui fimbriam vestimenti ejus tunc tetigerunt, omnes convaluerunt: quantò magis corroborabimur, si totum in nobis habebimus! Cùm fide autem accedere, non est, ut propositum corpus tantummodò recipias; verùm etiam multò magis, ut mundo corde tangas, ut sic adeas quemadmodum ad ipsum Christum.

S. Jo. Chr. ho. 51. in Matth.

C A P U T XV.

Sensus Litteralis.

I. T*Unc accesserunt ad eum ab Jerosolymis Scribæ & Pharisæi, dicentes. Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum? Non enim lavant manus suas, cum panem manducant.* Sub id tempus, postquam tot miracula Christus ediderat, quidam Legis Doctores & Pharisæi ab Jerosolymis ad Christum accesserunt, seu à Synedrio missi, seu sponte, & privato nomine, ut Jesum tentarent & reprehenderent. Ideò autem ab Jerosolymis venerunt, quia in primaria urbe habitabant, partium illarum duces

nobi-

nobilissimi, doctissimi, & arrogantissimi. Pharisæi perfectioris Rituum observantiæ exemplum, Scribæ scientiæ auctoritatem & omnium doctrinarum censuram sibi vindicabant. Invidia igitur impulsi, ad Jesum adierunt, illique exprobrarunt, quòd ejus discipuli Majorum instituta violarent. *Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum?* Non ipsum Jesum accusare ausi sunt, sed obliquè ipsum reprehendere, quòd discipuli ejus, non in Dei Legem, sed in Seniorum constitutiones committerent. Traditionum nomine hic intelliguntur doctrinæ quædam & mandata, seu Dogmata, seu ritus spectantia, quæ in Dei Lege & Scripturis sacris non extant, sed oretenus tradebantur à Scribis & Pharisæis, quæ *Legis oralis* nomine insigniverunt, & à Senioribus, id est, antiquis Doctoribus, sive Sapientibus, accepta jactabant, quamvis pleraque Pharisaicæ superstitionis inventa essent. Traditionum illarum observantissimi erant Pharisæi & Scribæ: Sadducæi contra observanda putabant præcepta scripto tradita in Lege, non verò ea, quæ ex Majorum traditione vulgabantur, teste Josepho lib. 13. Antiquitatum. Nimia magistrorum reverentia insanas & impias illas sententias peperit. *Si dixerint Scribæ, dexteram esse sinistram, & sinistram esse dexteram, audi eos.* Item: *Quicquid sapientes vetant palam fieri, id etiam in penetralibus vetitum est*. Nec solùm æquaverunt commenta sua divinis Legibus, verùm etiam præposuerunt: *Plus est*, inquiunt, *in verbis Scribarum, quàm in verbis Legis*. Adultæ superstitioni color ex mendacio quæsitus. Persuaserunt enim credulæ plebi, ista instituta, quamvis in Lege præscripta non essent, attamen à Deo Mosi data, à Mose Josue, ejusque assessoribus, ab his ad Prophetas manasse, ab his tradita Esdræ; deinceps verò parentum commemoratione transiisse ad posteros. Traditionum Hebraicarum genus omne haud eodem ordine habendum est: Quædam enim interpretationem continebant eorum, quæ in Lege ambigua videbantur, ut illud de Agno paschali intra duas vesperas Luna 14. immolando. Alia definiebant id, quod Lex divina boni viri arbitrio permiserat, quale illud erat de itinere, quod Sabbato facere fas esset. Alia erant, quæ ipsi vocabant *Sepimenta Legis*, id est, cautiones, quibus muniti homines, à Lege violanda longiùs arcerentur, quomodo Canones Ecclesiasticos *propugnacula divinæ legis* Juninianus appellat. Exempli gratia, cùm quadragenas plagas infligi sontibus, non plures, Lex permitteret, illi unum detraxere, ut triginta novem dumtaxat infligerentur. Unde S. Paulus, *A Judæis*, inquit, *quinquies quadragenas una minùs accepi*. Alia mera commenta, & superstitiosi cultus, aut futilium observantiarum institutiones, ut illud de crebra manuum lotione inter comedendum, quæ Lege Dei præscripta non erat, similibusque purificationibus, & lotionibus, de quibus S. Marcus: *Pharisæi enim, & omnes Judæi, nisi crebrò laverint manus, non manducant, tenentes traditiones Seniorum: & à foro nisi baptizentur*, id est, redeuntes à foro, nisi abluantur, *non comedunt: & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare, baptismata*, id est, lotiones *calicum, & urceorum, & stramentorum, & lectorum*. De Judæorum traditionibus S. Epiphanius adversùs Ptolomaitarum hæresim disserens, ita scribit: *Seniorum Traditiones, Deuteroses à Judæis vocantur. Quatuor autem illarum sunt genera. Primum est, quod sub Mosis nomine circumferunt, Secundum, est quod Rabbi Akibæ tribuunt. Tertium Addæ, sive Judæ, Quartum ad Asamonæi filios refertur*. & S. Hieron. *Quantæ traditiones Pharisæorum sint, quas hodie vocant Deuteroses, & quàm aniles fabulæ, evolvere nequeo; neque enim libri patitur magnitudo: & pleraque tam turpia sunt, ut erubescam dicere. Dicam tamen unum in ignominiam gentis inimicæ. Præpositos*

R. Aben Ezra. R. Bechai.

Talmud. Jerosolym. Tit. Raba Metzia, & Berachoth.

Marc. 7. 3. & 4.

S. Epiph. Hæresi 33. N. 9.

S. Hie. Epist. 151. Qu. 10.

pòsitos

positos habent Synagogis sapientissimos, quosque fœdo operi delegatos, ut sanguinem virginis, sive menstruatæ, mundum vel immundum, si oculis discernere non potuerint, gustu prælibent. Prætereà, quia jussum est, ut diebus Sabbatorum sedeat unusquisque in domo sua, & non egrediatur, neque ambulet de loco, in quo habitat; si quando eos juxta litteram cœperimus artare, ut non jaceant, non ambulent, non stent, sed tantùm sedeant, si velint præcepta servare, solent respondere & dicere: Rabbi Akiba, & Simeon, & Hille, Magistri nostri, tradiderunt nobis, ut bis mille pedes ambulemus in Sabbato; & cætera istiusmodi, doctrinas hominum præferentes doctrinæ Dei: non quòd dicamus sedendum semper esse in Sabbato, & de loco, in quo quis fuerit occupatus, non recedendum; sed quòd id, quod impossibile Legis est, in quo infirmatur per carnem, spiritali observatione complendum sit. Ad has Traditiones pertinet lotio manuum, non solùm antè sumptionem cibi, quæ rusticitati opposita videri posset, sed inter comedendum sæpiùs repetita, definitis gestibus, & sanctitatis ergo, non civilis elegantiæ. Unde in nuptiis Cananæis sex hydrias positas *secundùm purificationem Judæorum*, S. Joannes commemorat. Pharisaicæ superstitionis istius causa hæc erat, quòd arbitrarentur, si quis extraneus, alioquin juxta Legem impurus, cibum ipsum potumve attigisset, aut quidquam, quod eum cibum potumve contigeret, putà ipsorum manus, quibus cibum sumpturi erant, aut vasa, in quibus obsonium coqueretur, aut pocula, è quibus erant poturi, eum cibum potumve talis inquinamenti contagium ad corpus primùm suum, deindè ad animum immittere. Quapropter purificationem repererant crebra & accurata lotione, nimirùm inanis metus inane remedium. Hinc Christo objiciunt: *Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones Seniorum? Non enim lavant manus, cùm manducant.* Qua quidem in re multiplex eorum erat error. Existimabant enim primùm, aliquos contactus immundos esse sui natura, de quibus Lex Dei nulla extabat: deinde etiam ignorantis animum affici ea impuritate: postremò elui posse maculam animo inustam ritu, quem Deus non imperaverat, sed ipsi erant commenti.

1. Joa. 2. 6.

II. *Ipse autem respondens, ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem; & Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur: Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei, propter traditionem vestram.* Falsam calumniam vera reprehensione confutat Christus. Cùm gravissimæ & æquissimæ repræhensioni obnoxii sitis, discipulos meos nullius criminis reos repræhendere audetis. Cur legem Dei violare præ studio traditionis vestræ, nulla vobis est religio? De manuum lotione statim non respondit, nec dixit, rectè ipsos facere, qui non Dei legem, sed hominum traditionem contemnat: ne repræhendendi occasionem illis præberet, ipsorumque majorem invidiam absque necessitate incurreret; neque rursùs discipulos suos rectè ab ipsis argui concessit, ne superstitiosam traditionem approbare videretur; nec Seniores tamquam iniquos & scelestos accusavit, ne ipsum velut convitiatorem aversarentur; sed ipsorum fundamentum convellit, evidentissimo exemplo ostendens, standum non esse Pharisaicis traditionibus & receptis Seniorum sententiis absque ulla exceptione, quasi illi erroris omnis expertes essent: siquidem ipsorum Traditiones pleræque à Dei Lege homines abducebant. *Quare & vos trasgredimini mandatum Dei, propter traditionem vestram?* Non ait, propter traditionem Seniorum, sed, *vestram*, significans & tra-

S. Hieron. S. Jo. Chrys. Hom. 51. in Matth.

& traditiones has nuper ab hominibus adinventas esse, adeòque legis auctoritatem non habere: ipsosque eas tueri, non observantia Seniorum, non amore veritatis, aut pietatis, sed ambitionis impulsu, ut nempè qui Seniorum jam locum tenerent, parem sibi arrogarent auctoritatem, similes pro libito tradendi atque instituendi superstitiosarum observantiarum nugas. Verùm quoniam non erat illa traditio legi contraria, quæ lotis manibus manducare jubebat, alia legi contrariam in medium adducit, per quam ipsos Dei mandatum sacratissimum violare probat. *Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem; &, Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur*. Decalogi præceptum est in promissione primum: Christus autem promissum à Deo præmium his, qui parentes honorant, omittit, & terribile supplicium in eos, qui parentes contemnunt, constitutum ob oculos ponit, ut comminatione Legis perterriti, resipiscerent. Quasi dicat: Si qui verbo parentibus injuriam faciunt, morte plectuntur, ex præscripto Legis: quo supplicio digni estis, qui Dei mandatum de honorandis parentibus reipsa & opere violatis, & alios violare præ studio traditionum vestrarum docetis? Qui ergo capitali supplicio digni estis: discipulos meos criminari cur audetis? *Deus dixit: Honora patrem & matrem*. Vox honoris omnia filiorum erga parentes officia complectitur, adeòque & officium honestè alendi parentes: quod etsi Judæi directè & expressè non negaverint, imò præscripserint, & ad illud hortati sint, ut ex eorum Pandectis patet; illorum tamen traditio in impiam hanc consequentiam filios pertraxit, ut parentibus egentibus alimoniam negarent. *Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum, & matrem suam*. Hæc una est è traditionibus vestris: Quicumque dixerit patri, vel matri: Donum, quod à me DEO offertur, tibi proderit, quia non pro mea solùm, sed & pro tua felicitate oblatum est; etiamsi patrem vel matrem suam opibus non juverit, & necessaria ipsis non contulerit subsidia, officio satisfecit suo. Vel, Quicquid ex me capere posses utilitatis & commodi, id est, omnes facultates meæ, sunt munus Deo consecratum, & voti lege obligatum; quod proindè nec tibi petere licet, nec mihi concedere fas est: & qui res suas hoc modo devoverit, etiamsi debitum honorem, vitæque necessaria subsidia non conferat parentibus, hunc legem de honorandis parentibus non violare decernitis: & sic irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. Irritum, inquam, fecistis, quantum in vobis est, mandatum Dei, cùm traditionem vestram illi præponi vultis. In hac autem specie votorum, quamvis illegitimorum & injustorum executionem urgebant Sacerdotes, quorum pars magna erant Pharisæi, nec juvandos parentes ex bonis Deo consecratis docebant; quia sacro ærario hujusmodi bona vindicabant, cujus obventiones partim in opera Templi, partim in usus pauperum, partim in ipsos Sacerdotes ac Levitas erogabantur. Unde non mirum, quòd Pharisæi, qui erant avari, utilitatibus ærarii, suisque adeò commodis, quorumvis hominum justa, & pietatis etiam in parentes officia, Dei lege naturali, & per Moysen data, præscripta, postponerent. Confer cum Marci 7, 11. *Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri, Corban (quod est donum) quodcumque ex me, tibi profuerit: & ultra non dimittitis eum quidquam facere patri suo, aut matri, rescindentes verbum Dei per traditionem vestram quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis*. Rectè S. Hieronymus: *Honor in Scripturis*, inquit, *non tantùm in salutationibus & officiis deferendis, quantùm eleemosynis ac munerum oblatione, sentitur*. Honora, *inquit*, *Apostolus*, viduas, quæ

Ligfoot. Hor. Hebr. in c. 15. S. Matth.

S. Hier. in c. 15. S. Matth.

quæ verè viduæ sunt : *Hic honor donum intelligitur* . *Et in alio loco* : Qui benè præsunt Presbyteri , duplici honore digni habeantur , maximè qui laborant in verbo & doctrina Dei . *Et per hoc mandatum jubemur Bovi trituranti os non claudere : Et dignus sit operarius mercede sua* . *Præcepat Dominus , vel imbecillitates , vel ætates , vel penurias parentum considerans , ut filii honorarent , etiam in vitæ necessariis ministrandis , parentes suos* . Hanc providentissimam Dei legem subvertere non dubitarunt Pharisæi , impietatem sub nomine pietatis inducentes , docentesque , *Ut si quis ea , quæ parentibus offerenda sunt , Deo vovere voluerit , qui verus est pater , oblatio Domini præponatur parentum muneribus ; vel certè ipsi parentes , quæ Deo consecrata cernebant , ne sacrilegii crimen incurrerent , declinantes , egestate conficiebantur . Atque ita fiebat , ut oblatio liberorum , sub occasione Templi & Dei , in Sacerdotum lucra cederet* . Meritò Christus redarguit Scribas & Pharisæos cæcos & duces cæcorum , qui à violatione præcepti de honorandis parentibus absolvebant eum , qui debitam parentibus egenis beneficentiam non exhiberet , modò id , quo ipsorum inopiam sublevare poterat , Deo devovisset . Jure (inquam) impiam illam traditionem Christus repræhendit , quia Deo res alienæ vovendæ non sunt & consecrandæ , cùm scriptum sit ,
Prov. 3. *Honora Dominum de tua substantia* . Qui porro Deo vovet partem bonorum , quæ parentibus alendis vel sublevandis necessaria est , aliena vovet . Tantum abest igitur , ut Deum honoret , quin potiùs ipsum graviter offendit , immanique superstitione legem illius ac mandatum de honorandis parentibus transgreditur .

III. *Hypocritæ , benè prophetavit de vobis Isaias , dicens : Populus hic labiis me honorat , cor autem eorum longè est à me* . Hypocritas appositè Christus vocat Scribas & Pharisæos , qui Dei cultum , hominumque sanctitatem in externo cœremoniarum operumque splendore totam constituebant : & cùm Legis observatores accuratissimi videri vellent , eam in præcipuis præceptis violare non dubitabant . *Hypocritæ , benè de vobis prophetavit Isaias* , &c. Quæ de Judaico populo Babylonicam obsidionem præcedente dixit Isaias , vobis apprimè conveniunt : *Populus hic labiis me honorat* ; ore tenus , & exteriori dumtaxat cultu me laudat , & colit : *cor autem eorum longè est à me* ; à me prorsùs alienum est ; contraria quippè legi meæ ac voluntati cogitat , desiderat , amat , facit ; charitate , misericordia , cæterisque virtutibus , quæ veræ Religionis anima sunt , destitutus .

IV. *Sine causa autem colunt me , docentes doctrinas & mandata hominum* . Frustra autem & sine fructu me colunt ; cultus enim exterior sine interiori inanis est : nec Deo promerentur , docentes plebem , quas ipsi sequuntur , doctrinas hominum , observantias futiles & superstitiosas , commenta & mandata hominum Dei mandatis contraria , ad veram pietatem nihil conferentia . Confer cum Marci 7. v. 8. *Relinquentes enim mandatum Dei , tenetis traditionem hominum , baptismata urceorum & calicum ; & alia similia his facitis multa . Benè irritum facitis præceptum Dei , ut traditionem vestram servetis* . Traditiones , quæ sunt alterum fidei nostræ principium ac fundamentum , non sunt doctrinæ & mandata hominum , sed verbum Dei non scriptum , quod Ecclesia ab Apostolis , Apostoli à Christo , Christus
2.Thess.2.14. à Deo tradidit ; de quibus Apostolus : *Itaque fratres , state , & tenete traditiones , quas didicistis , sive per sermonem , sive per epistolam nostram* . Nemo etiam , nisi hæreticus , traditiones ac mandata Ecclesiæ , quæ Spiritu Sancto dirigente instituuntur & conduntur , & interiorem Dei cultum ac veram pietatem , accuratioremque mandatorum Dei observantiam promovent,

movent, doctrinas & mandata hominum vocaverit. Alioquin Christus, qui Ecclesiæ suæ Spiritum Sanctum promisit & dedit, qui se illi adfuturum ad finem usque sæculi promisit, qui præcepit hominibus, ut illam audiant, eique pareant non minùs quàm sibi, secum ipse pugnaret, doctrinisque & mandatis hominum à se improbatis nos addiceret; quod vel cogitatu impium est.

V. *Et convocatis ad se turbis, dixit eis: Audite, & intelligite*. Relictis Scribis ac Pharisæis, qui præ invidia ac fastu indociles & insanabiles erant, plebem paulò remotiùs stantem advocat, tamquam docilem, & à pravis illis affectibus liberam; ut illam erudiat, & à Pharisaicis superstitionibus revocet. *Audite, & intelligite*. Non auribus solùm, sed animo audite, attendite, considerate, expendite. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem*. Nihil quod intrat in os, nullus omninò cibus, quantumvis illotis & sordidis manibus sumptus, per se & natura sua polluit hominem, & reum coram Deo constituit, vel ejus divinæ Majestati reddit ingratum: quia *Omnis creatura Dei bona est*, & munda: quamvis intemperantia, inobedientia, vel scandalum, quæ cibi potusque sumptionem comitantur, hominis animum polluant: quod certè Christus non negat. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem*: modò nihil vitii accedat ab humana voluntate, Dei, aut Ecclesiæ legem ac mandatum violante. *Sed quod procedit ex ore*, id est, ab homine; seu quod homo ex se inquinato corde, & mala voluntate profert, cogitando, loquendo, vel operando, *hoc coinquinat hominem*, & reum facit. Quia enim eorum, quæ ex mala voluntate procedunt, plurima solent, aut ore peragi, ut falsa testimonia, blasphemiæ, calumniæ, &c. aut certè non sine oris adminiculo, quemadmodum ex rixis cœdes, ex impudicis colloquiis & lenociniis adulteria & fornicationes plerumque nascuntur, & furta fraudesque plerumque conjunctum habent mendacium: Ideò Christus hoc addidit, quo evidentior esset oppositio; *Sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem*. Confer cum Marci 7. 15. *Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare; sed quæ de homine procedunt, illa sunt, quæ communicant hominem*, id est, communem reddunt. *Commune* Hebræi pro *profano*, quod promiscuo omnium usui, quasi inquinatum est, usurparunt. Act. 10. 14. & 15. ait Apostolus: *Absit Domine, quia nunquam manducavi omne commune & immundum. Et vox iterùm secundò ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris*. Unde S. Hieronymus: *Verbum*, communicat, *propriè Scripturarum est, & publico sermone non teritur. Populus Judæorum partem Dei esse se jactitans, communes cibos vocat, quibus omnes utuntur homines, verbi gratia, suillam carnem, lepores, & istiusmodi animantia, quæ ungulam non findunt, nec ruminant, nec squamosa sunt in piscibus. Unde & in Actibus Apostolorum scriptum est*: Quod Deus sanctificavit, tu commune ne dixeris. *Commune ergo, quod cæteris hominibus patet, & quasi non est de parte Dei, pro immundo appellatur*.

1. Tim. 4. 4. 1. Cor. 8.

S. Hier. in c. 15. S. Matth.

VI. *Tunc accedentes discipuli ejus, dixerunt ei: Scis, quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt?* Non observasti, Pharisæos verbis tuis offensos fuisse, quasi pietati contrariis? Una quippe sententia superstitionem omnem Judaicarum observationum eliserat; qui in cibis sumendis abominandisque religionem suam sitam arbitrantur. Offensi erant, quia Traditiones illorum, Ritusque superstitiosos, in quibus maximam divini cultus partem constituebant, & ex quibus præcipuæ sanctitatis famam aucupabantur, futiles esse ac inanes, & plerosque Legi Dei etiam contrarios esse demonstraverat. VII. *At*

VII. *At ille respondens, ait: Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur.* Omnis planta, vel germen, quo nomine vel doctrinam, vel homines, qui ratione bonorum, aut pravorum affectuum dicuntur plantatio Dei vel diaboli, Patres intelligunt: Omnis doctrina prava, omnesque pravorum dogmatum auctores omnes, quorum, corrupti sunt affectus, moresque, eradicabuntur, cùm eos Pater meus cœlestis non severit. De pravorum dogmatum auctoribus interpretatur Sanctus Ignatius Martyr: *Fugite*, inquit, *malas propagines, generantes fructum mortiferum; quem si gustet quis, statim moritur. Isti enim non sunt plantatio Patris. Si enim essent, apparerent utique rami Crucis, & esset fructus illorum incorruptibilis: per quem, in passione ipsius, advocat vos existentes membra ipsius.* Traditionem hominum interpretatur Sanctus Hilarius, quam Christus mox impugnabat: *Ipse respondit, Omnem plantationem, quæ non sit à Patre, eradicandam, id est, traditionem hominum eruendam, cujus favore, Legis præcepta transgressi sunt: & ideò esse eos duces cæcos, vitæ æternæ iter, quod non videant, pollicentes, cæcisque ipsis & ducibus cæcorum casum in foveam esse communem.* De hominibus prava dogmata docentibus, seu mente & affectu corruptis, Sanctus Hieronymus intelligit, observatque hoc loco abusi Manichæos, qui diversas naturas introducunt, » dicentes: Si plantatio, quam non plantavit Pater, eradicabitur: ergo quam » plantavit Ille, non potest eradicari. Sed audiant, inquit, illud Jeremiæ: » *Ego vos plantavi vineam veram, quomodo versi estis in amaritudinem vitis alienæ?* Plantavit quidem Deus, & nemo potest eradicare plantationem ejus: *Sed quoniam ista plantatio in voluntate proprii arbitrii est, nullus alius eradicare poterit, nisi ipsa præbuerit assensum.* Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur; *id est, carnalis cupiditas, secundùm quam sentientes* Pharisæi, *offendebantur de prætermissis rerum signis, vel etiam traditionibus suis; & præcepta vitæ non curabant, quæ à cupiditate animum purgant.* Sic exponit Sanctus Augustinus. Pharisæos itaque, tamquam homines perditos, & qui suum sensum, traditionesque superstitiosas, ac Legi Dei repugnantes, non Dei spiritum sequebantur, dimittendos innuit Christus, & eorum offensionem non curandam; siquidem veritate offenduntur.

S. Ignat. Ep. ad Trallianos.

S. Hil. c. 15. in S. Matth.

S. Hier. in hunc loc.

Jer. 2. 21.

S. Aug. l. 1. q. Evang. Quæst. 17.

VIII. *Sinite illos*: Missos illos facite, de illorum offensione minimè soliciti sitis. *Cæci sunt, & duces cæcorum.* Duces plebi se præbere volunt, quales oculatissimos esse oportet; sed tamen cæci sunt, & plebem excæcant ac seducunt potiùs, quàm illuminent ac doceant; à via salutis abducunt potiùs, quàm ad eam ducant. Quamobrem si consuli sibi nolunt, infelici plebi consulamus, quæ tam cæcis ductoribus usa, ipsa quoque cæca in exitium ruet. *Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt*: Hinc illa confirmatur interpretatio, quæ de pravorum dogmatum Doctoribus versum superiorem exponit. *Hæreticum hominem post unam & alteram correptionem devita: sciens, quod perversus est hujuscemodi, & à semetipso damnatus* (ait Apostolus.) *In hunc sensum & Salvator præcipit, Doctores pessimos dimittendos arbitrio suo: sciens, eos difficulter ad veritatem posse trahi, & cæcos esse, & cæcum populum in errorem trahere.*

Ad Titum. 3.

S. Hier. in c. 15. S. Matth.

IX. *Respondens autem Petrus, dixit ei: Edissere nobis parabolam istam.* Confer cum Marci 7. 17. *Et cùm introisset in domum à turba, interrogabant eum discipuli ejus parabolam*: Petrus scilicet omnium nomine interrogabat. Ex Scripturæ phrasi pluribus ex eadem societate interdum tribuitur, quod ab uno dictum, aut gestum est, ut Matth. 26. 10. *Quid molesti*

lesti estis huic mulieri? cùm unus Judas murmuraret. Et Matth. 27. 44: *Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*: cùm unus tantùm improperaret; ut constat ex Lucæ 23. 39. 40. Sententiam autem de eo, quod in os intrat, & ex ore exit, parabolam vocant propter obscuritatem, & quòd aliud significatum putarent, quàm verba præseferrent, quæ non Traditioni tantùm, sed & Legi ciborum discriminatrici repugnare videbantur. *At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis?* Nuncne etiam vos, qui jamdudum à me discere debuistis, in quo vera pietas sit, qui privatim à me jam sæpè instituti estis, intelligentia caretis, ut sermonis mei propriè accepti sensum non percipiatis? *Quod aperte dictum fuerat, & patebat auditui, Apostolus Petrus per parabolam dictum putat, & in re manifesta mysticam quærit intelligentiam. Corripiturque à Domino, quare parabolicè dictum putet, quod perspicuè locutus est. Ex quo animadvertimus, vitiosum esse auditorem, qui aut obscura manifestè, aut manifestè dicta, obscurè velit intelligere.* Levit. 11. Deuter. 14. S. Hieron. in hunc loc.

X. *Non intelligitis, quia omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur?* Nullam esse in cibis naturalem immunditiam, quæ ad cor pertingere possit, inde probat Christus, quòd cibus, dum adhuc suis fæcibus est permixtus, non ad cor defertur, sed in ventrem, & secretis partibus fæculentis, crassioribus, impuris, homini alendo non idoneis, ab eo, quod purum est, & in hominis substantiam convertendum, hæ per alvum ejiciuntur. Cibus igitur quatenus in eo aliquid esse immundi dici posset, in ventrem vadit, & in secessum emittitur; adeòque cùm animi sedes, ejus præsertim partis, qua volumus, ex qua culpa nascitur sit cor, ut persuasum erat Judæis, utque hic supponit Christus; ciborum immunditia, quæ ad cor non pervenit, multò minus pertingit ad animum, ut illum inquinare possit. Confer cum Marci 7. 18. 19. *Non intelligitis, quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare: quia non intrat in cor ejus, sed in ventrem vadit, & in secessum exit; purgans omnes escas?*

XI. *Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem.* Pleraque eorum, quæ de ore exeunt, seu ab homine liberè proferuntur, & fiunt seu mala omnia, quæ homines solent corde primùm concipere, deinde ore eloqui, opere demùm perficere, *de corde exeunt*, id est, ex anima & voluntate: & ea hominem reum apud Deum faciunt. *De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.* Ex ànimo & libera voluntate hæc procedunt, & criminum omne genus; Pravas cogitationes, affectu non secuto, ne apud Deum quidem in crimine poni, Judæi putabant, qui hac Christi sententia refelluntur; sicut illi seu Ethnici, seu Hæretici, qui adulterium quidem, sed non fornicationem simplicem, crimen esse censebant. *Hæc sunt, quæ coinquinant hominem*: cor enim seu voluntas fons est, & origo coinquinationis. Confer cum Marci 7. 21. 22. *Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blasphemiæ, superbia, stultitia. Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem.*

XII. *Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.* Cùm enim cibi *non natura, sed significatione* immundi essent, animum benè sibi conscium non poterant inquinare; ac proindè manuum lotionem prætermittere, peccatum non erat? Igitur discipulis Christi, qui manus quandoque S. Aug. l. 6. contra Faustum, c. 7.

non lavabant ante cibi sumptionem, non ex rusticitate, sed ex necessitate, nempè cùm in deserto manducaverunt, aut spicarum manibus confricatarum grana urgente fame comederunt; neglecta manuum lotio vitio verti non debebat. Hac Christi sententia Pharisæorum & Scribarum error confutatur, qui lotionum, tametsi Lege Dei minimè præscriptarum, omissionem, crimen esse docebant fornicatione majus. *Qui manibus illotis panem edit* (inquit R. Jose) *perinde peccat, ac si cum scorto cubaret*. Imo *Reus est mortis*, ait R. Akiba: cui in carcere detento cùm aqua ad bibendum simul & ad lavandum præberetur, & pars major casu effusa fuisset, manus lavare maluit, quàm bibere, dicens, *Melius esse mori, quàm Majorum traditiones violare*. R. Eleazarus, à Synedrio excommunicatus est, quòd lotionem manuum contemneret, ejusdemque Concilii jussu lapis magnus defuncti feretro impositus: *Unde discas*, inquiunt, *Synedrium lapidare loculum feretralem uniuscujusque excommunicati, qui moritur in excommunicatione sua*. Maimonides ait: *Res est summæ sanctitatis, & via summæ Religionis, ut se homo segreget & separet à vulgo, utque eos nec tangat, nec cum iis comedat, nec bibat. Nam separatio talis inducit in puritatem corporis ab operibus malis: puritas corporis inducit in sanctitatem animæ ab effectibus malis: sanctitas animæ inducit in similitudinem Dei*. Et Hierosl. Berachoth: *Quicumque habitat in terra Israelis, & cibum suum communem manducat in munditia, & lingua loquitur sancta, & mane & vespere recitat Phylacteria; confidat ille se vitam adepturum Mundi futuri*.

S. Joa. Chrysf. hom. 52. in Matth.

Ligfoot, Horis Hebraicis in Matth.

XIII. *Et egressus inde Jesus, secessit in partes Tyri & Sydonis. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamavit, dicens ei: Miserere mei Domine Fili David: filia mea malè à dæmonio vexatur*. In territorium ipsum Tyri & Sidonis, sive in Phœniciæ regionem Christus non videtur ingressus, quí Apostolis prohibuerat, ne in viam Gentium abirent: sed in fines Tyri & Sidonis secessit, in extremas Galileæ partes, Phœniciæ finitimas, cujus præcipue urbes erant Tyrus & Sidon. Confer cum Marci 7. 24. *Et inde surgens, abiit in fines Tyri & Sidonis: & ingressus domum, neminem voluit scire*, (ea nimirum voluntate, quam Theologi voluntatem signi vocant, quia clam domum ingressus est, ut solent facere qui latere volunt,) *& non potuit latere*; quia reverà latere nolebat voluntate absoluta, quam beneplaciti appellant. *Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus. Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissa genere*. Cùm de finibus illis egressa sit, ut Jesum adiret, fines illos ingressus non est Jesus, sed illos versùs processit, ad confinia scilicet Phœniciæ. *Mulier Chananæa*: quam Syrophœnissam vocans S. Marcus, idem omninò significat. Chananæi namque iidem ac Phœnices: sed alia Syriæ, alia Lybiæ Phœnicia; & Chananæi strictè ac peculiariter dicti Hebræis hi, qui Sydonem & Tyrum, & quod adjacet oræ maritimæ, habitabant. Num. 13. 30. *Chananæus moratur juxta mare, & circa fluenta Jordanis*. Et disertè Tyri cives *Chananæos* vocat Isaias cap. 23. vers. 11. Rursum Sydonii accensentur Chananæis, Judicum 1. vers. 31. & Philo Byblius ex Sanchoniathone apud Eusebium lib. 1. Præparationis Evangelicæ, c. 10. ait, *Chnam*, sive *Chananæum primum cognominatum fuisse Phœnicem*. Quòd autem S. Marc. *Gentilem* fuisse dicit, seu *Græcam*, ut Textus Græcus significat, non indicat, ipsam fuisse idolorum cultricem, sed tantùm Hebræam non fuisse gente, neque Judaicæ Religionis. Cœterùm in Judæa, & in vicinis regionibus, & alibi, erant viri, fœminæque verum Deum religiosè colentes extra professio-

nem

nem Judaismi, qualis Cornelius, Lydia purpuraria, & alii, de quibus Actuum 10. 2. & 17. 4. & 17. atque hoc sensu Græcum sæpè dixit S. Paulus, omne humanum genus in Græcos & Judæos dispertiens. Hæc igitur mulier è finibus illis ad Christi famam egressa, ad Jesum adiit, clamavitque: *Miserere mei, Domine Fili David*. Non ait, Miserere filiæ meæ, sed, *Miserere mei*: quia filia sine sensu jacebat, ipsa verò & suum, & filiæ sentiebat dolorem. *Domine Fili David*: Messia à Deo promisso, qualem ex vicinis Judæis & fama publica audiverat. *Filia mea malè à dæmonio vexatur*: Filiam demoniaceam ad Dominum adducere ausa non est, nec illum rogare, ut in domum suam descenderet, ut ille Regulus; sed calamitate sua, & filiæ suæ morbo expositis, cœlestis Medici misericordiam implorat. S. Joa. Chr. hom. 53. in Matth.

XIV. *Qui non respondit ei verbum*. Non de superbia Pharisaica, nec de Scribarum supercilio; sed ut mulieris fidem excitaret, ac patefaceret: tùm etiam ne sententiæ suæ contrarius esse videretur, qua jusserat Apostolis: *In viam Gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis*. Nolebat enim occasionem calumniatoribus dare, perfectamque salutem Gentium, Passionis & resurrectionis tempori reservabat. *Et accedentes discipuli ejus, rogabant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos*. Discipuli misericordia commoti, Christum rogabant, ut ipsius votis & importunis precibus annueret. Hinc colligitur, Sanctorum preces apud unum Mediatorem Dei & hominum Christum Jesum piè ac utiliter adhiberi ad impetrandum Dei beneficia. Hinc etiam patet, quòd licèt in domo fuerit Dominus, cùm ad eum Chananæa mulier accessit, teste S. Marco: silentio tamen repulsa, egressum è domo Jesum secuta, ambulantem urgebat perseverantibus precibus, & clamore vehementis desiderii teste. « S. Hier. in « hunc loc. S. Aug. l. 2. de consensu Evang. c. 49.

XV. *Ipse autem respondens, ait: Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel*. Non sum missus à Patre ut Apostolus, nisi ad Judæos, tamquam ad oves perditas & errantes, ut eos in viam salutis reducam doctrina & miraculis. Christus quidem erat totius humani generis Redemptor, sed Apostolus tantùm Israelitarum, inde *Minister circumcisionis* dictus: & illis, non Gentibus, promissus erat; atque ideò rarò & ægrè Gentibus se præbebat, ut omninò se probaret Judæis Messiam ipsis promissum. *Quid est, Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel, nisi quia præsentiam suam corporalem non exhibuit, nisi populo Israel? Ad Gentes non perrexit ipse, ut qui contemnebant, majus judicium sumerent, quia & præsentia illis est exhibita. Ipse Dominus ibi fuit, ibi matrem elegit, ibi concipi, nasci, ibi sanguinem fundere voluit, ibi sunt vestigia ejus modò adorantur, ubi novissimè stetit, unde ascendit in cœlum: ad Gentes autem misit. Sed forte aliqui arbitrantur, quoniam non ipse ad nos venit, sed misit ad nos, non nos audisse vocem ipsius, sed vocem eorum, quos misit: Absit, pellatur ista cogitatio de cordibus vestris: & in his, quos misit, ipse erat. Ipsum Paulum audi, quem misit; ad Gentes enim præcipuè Paulum misit Apostolum: & ait ipse Paulus terrens non de se, sed de illo*: An vultis accipere experimentum ejus, qui in me loquitur, Christus? *Audite & ipsum Dominum*: Et alias oves habeo (*idest, in Gentibus*) quæ non sunt in hoc ovili, (*id est, de populo Israel*:) oportet me & illas adducere: *Ergo & per suos non alter adducit. Adhuc audi*: Vocem meam audient: *Ecce & per suos ipse loquitur, & per eos, quos misit, vox ejus auditur*. Ut sit unum ovile & unus Pastor. *Duobus istis gregibus, tamquam duobus parietibus, factus est lapis angularis*. Chananæam porrò mulierem Christus re- Rom. 15. 8. S. Aug. tr. 47. in Joan.

Q 2 pellit,

pellit, non quòd ipſam negligat, ſed ut repoſitum atque abſconditum in ejus animo virtutis theſaurum, in lucem proferat.

S. Joa. Chr. H. 53. in Matth. Marci 7.

XVI. *At illa venit, & adoravit eum, dicens Domine, adjuva me.* Repulſa fides ejus magis augetur; ideòque propriùs accedit ad Jeſum, ſtatque coram eo, *& procidens ad pedes ejus*, ait: Domine ſuccurre mihi. *Qui respondens, ait: Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.* Non eſt congruum projicere canibus panem alendis filiis deſtinatum. Panem vocat gratiam Evangelii, doctrinam & miracula ſua. Filiorum nomine Judæos intelligit, quibus promiſſiones factæ, & ex quibus ſecundùm carnem Chriſtus: nomine canum, Gentiles & extraneos. Loquitur autem & ex Judæorum ſententia, qui Gentiles non ſecus ac canes averſabantur. *At illa dixit: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum.* Ita quidem ſe res habet, Domine: verumtamen & catelli, ſeu canes domeſtici, ſub menſa dominorum ſuorum edunt micas, ſeu fruſtula panis ipſis projecta, aut fortè cadentia, ſine ullo filiorum detrimento: ſic licèt gratiam tuam ac miracula Judæis copiosè proponas quaſi filiis, mihi certè velut cani micam impertiri potes, exiguum beneficium, filiæ ſanitatem, quam ſupplex poſtulo. *Scio me filiorum panem non mereri, nec integros poſſe capere cibos, nec ſedere ad menſam cum patre: ſed contenta ſum reliquiis catulorum, ut per humilitatem micarum, ad panis integri veniam magnitudinem. O mira rerum converſio! Iſrael quondam filius, nos canes; Pro diverſitate fidei, ordo nominum commutatur. De illis poſtea dicitur:* Circumdederunt me canes multi.

S. Hier. in hunc loc.

Pſ. 21.

XVII. *Et reſpondens Jeſus, ait illi: O mulier, magna eſt fides tua: fiat tibi, ſicut vis.* Vox eſt admirantis, & quaſi victi precibus mulieris. Magna fides tua de me, officioque meo, & miraculis, de populi Judaici ac Gentilis conditione. Magna eſt fides tua, quam tot virtutes comitantur & commendat, fervens oratio, impetrandi fiducia vehemens, admirabilis conſtantia & perſeverantia, quam duriora verba & repulſæ non frangunt, ſumma humilitas, prudentia, & modeſtia ſingularis. *Mira ſub perſona mulieris Cananitidis Eccleſiæ fides, patientia, & humilitas prædicantur. Fides, qua credidit, ſanari poſſe filiam ſuam. Patientia, qua toties contempta, in precibus perſeverat. Humilitas, qua ſe non canibus, ſed catulis comparat.*

S. Hier.

Fiat tibi, ſicut vis. Ac ſi diceret, Fides quidem tuam majora, quàm petis, poſſet impetrare; verumtamen fiat, ut vis. » Hæc vox illi affinis eſt, » qua dictum eſt: *Fiat cœlum, & factum eſt cœlum.* » Utitur verbo imperantis ad reſtaurandam, ſicut ad condendam creaturam. » *Et ſanata eſt filia ejus ex illa hora.* Confer cùm Marci 7. 30. *Et cùm abiiſſet domum ſuam, invenit puellam jacentem ſupra lectum, & dæmonium exiiſſe.*

Gen. 1.

Pſ. 147. 5.

XVIII. *Et cùm tranſiſſet inde Jeſus, venit ſecus mare Galilææ: & aſcendens in Montem, ſedebat ibi. Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ, habentes ſecum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos; & projecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos: ita ut turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabant Deum Iſrael.* Cùm ſeceſſiſſet Jeſus à Phœniciæ finibus, ubi obiter fuit, venit ad ſtagnum Geneſareth, ubi frequens verſari ſolebat: & aſcendit in montem, ibique ſedebat expectans Iſraelitas ad ſe confugientes. Et acceſſerunt ad eum turmatim, adducentes infirmorum omne genus, mutos, cœcos, claudos, mutilos, ſeu membris captos, quorum ſcilicet manus, vel alia membra, ſeu naturæ vitio, ſeu paralyſi, aliiſve morbis debilitata erant, & uſui inepta: & eos ad pedes Jeſu abjecerunt, ut eum ad commiſerationem excita-

excitarent . Omnes porrò Jesus sanos fecit seu verbo , seu manuum impositione. Hinc turbarum admiratio videntium impleri vaticinium Isaiæ : *Tunc aperientur oculi cæcorum , & aures surdorum patebunt . Tunc saliet sicut cervus claudus , & aperta erit lingua mutorum* . Et laudabunt Deum , qui exhibito Messia Patribus promisso Israelem visitavit . Isai.35.5. & 6.

XIX. *Jesus autem , convocatis discipulis suis , dixit : Misereor turbæ , quia triduo jam perseverant mecum , & non habent , quod manducent : & dimittere eos jejunos nolo , ne deficiant in via* . Convocatis discipulis suis , ut eorum attentionem ad miraculum mox edendum excitaret , ait : Miseret me plebis , quæ triduo jam adhæret mihi , doctrinæ miraculisque meis adeò attenta , ut de victu non cogitet , nihilque jam habeat annonæ . Dimittere eos impastos nolo , ne inedia extenuati in itinere viribus deficiant : *Quidam enim ex eis de longè venerunt* . Marci 8.3.

XX. *Et dicunt ei discipuli : Unde ergo nobis in deserto panes tantos , ut saturemus turbam tantam ?* Quasi prioris jam obliti miraculi , discipuli , quorum adhuc infirma fides , quærunt , unde panes suppetere possint ad tantam hominum multitudinem satiandam . *Et ait illis Jesus : Quot habetis panes ?* Quot panes vobis supersunt in familiæ nostræ annonam repositi ? *At illi dixerunt : Septem , & paucos pisciculos* . In priori miraculo multiplicationis panum , appositi sunt turbis quinque panes , & duo pisces ; in isto , panes septem , & pisciculi numero pauci , mole exigui . *Qui ait eis : Afferte mihi illos huc . Et præcepit turbæ , ut discumberent* , non super fœnum , ut priùs , sed *super terram . Et accipiens septem panes & pisces , & gratias agens* , sive benedicens . *fregit , & dedit discipulis suis , & discipuli dederunt populo* ; quemadmodum in priori miraculo multiplicationis quinque panum factum erat . *Et comederunt omnes , & saturati sunt* . Comederunt , quantùm cuique opus erat , donec fames impleretur . *Et quod superfuit de fragmentis , tulerunt septem sportas plenas* . In superiori miraculo duodecim cophini , hic septem sportæ implentur fragmentorum reliquiis . Unde sportas habuerint , inutilis quæstio . Sporta major & capacior cophino est . *Erant autem qui manducaverunt , quatuor millia hominum , extra parvulos & mulieres* . In superiori miraculo quinque millia ex quinque panibus : in isto quatuor millia , præter pueros & mulieres , ex septem panibus satiata sunt , ut significetur , Deo æquè facile esse multos ex modico , ac pauciores ex multo alere .

XXI. *Et dimissa turba , ascendit in naviculam : & venit in fines Magedam* : Sive , *in partes Dalmanutha* , ut ait S. Marcus . Ex tabula enim Judææ constat , eumdem fuisse tractum , in quo vici *Magedam* & *Dalmanutha* ; ita ut ab utrovis dominari is tractus potuerit . Hic S. Augustini sensus est , scribentis ; *Eumdem locum esse sub utroque nomine* . Addit , plerosque codices non habere etiam secundùm Marcum , nisi *Magedam* . Marci 8.10. S. Augustin. lib.2. de Con. sensu Evang. c. 51.

Sensus Moralis .

I. Tunc *accesserunt ad eum ab Jerosolymis Scribæ & Pharisæi , dicentes : Quare Discipuli tui transgrediuntur traditiones Seniorum ? Non enim lavant manus suas , cùm panes manducant* . Superstitiosarum devotionum , & humanarum traditionum amore Pastoribus , veræque pietatis professoribus obtrectare , & Ecclesiam Christi perturbare , Pharisaicum vitium est . Plurimi sunt , qui graviter offenderentur , si viderent aliquem non lotis manibus ad sacram Communionem accedere ; & religioni non ducunt , Christi

Cor-

Corpus immundo corde sumere & manducare, adhuc in proximis peccatorum occasionibus constituti, nondum cum inimicis reconciliati, restitutione rerum alienarum, bonorum malè partorum, famæ alienæ violatæ non facta, non expiatis baptismo lacrymarum gravissimis delictis. Multi, qui pii videri volunt, affectum venialium peccatorum, quo infuscatur anima, non deponunt. In nonnullis Ecclesiis (inquiebat S. Joannes Chrysostomus) hunc morem corroboratum videmus, ut diligenter ermulti studeant, quomodo manibus loti, candidis induti vestimentis in Ecclesiam ingrediantur: quomodo autem animam atque mentem suam puram atque defæcatam offerant Deo, nullam habent curam. Hæc dico, non quia lavare os aut manus prohibeam; sed quia non aqua solùm abluere os velim, verùm etiam, quod æquius est, omni virtutis ornatu. Sordescunt quippè manus homicidio, cæterisque operibus pravis: os autem maledictione, contumelia, blasphemia, verbis obscœnis atque iracundis, dissoluto risu, atque scurrilitate. Si ergo nullius horum tibi conscius es, neque his maculis obscœnus, ingenti accede fiducia: sin auteam millies his sordibus te fœdasti, cur incassum laboras? Cur aqua os atque linguam diligenter lavas, perniciosam verò atque pestiferam vitiorum istorum maculam non abstergis? Si manus stercore, aut cœno illitas haberes, auderesne ita sordidus orare? Minimè, inquies. Hoc tamen nullum tibi damnum afferret, illud omni peste perniciosius est. Quomodo igitur ea, quæ indifferentia sunt, vereris: quæ autem certam perniciem habent, ex desidia negligis? Quid igitur, an non est orandum? inquies. Orandum quidem tibi est, sed non sordido, vitiorumque maculis, & pravis affectibus fœdato. Sed si casu lapsos fuero, inquis, quid agendum? Deterge maculas tuas diligenter, largas effunde lacrymas, ingemisce, misericorditer pauperibus de tuis facultatibus eroga; si injuriam cuipiam feceris satisfacias abundè, reconcilia te illi, ne magis Oratione tua Dei iram provoces; deterge linguam tuam oraturus: Nam si quis pedes tuos stercore sordidatis manibus supplicando tangeret, non modò non exaudires, verum etiam calcibus expelleres. Quomodo igitur audes hoc habitu Deum orare? Nam qui orat, lingua quasi manu utitur, qua Dei genua supplicando attingit. Nolite igitur ipsam maculare, ne Deus ad vos dicat: *Si multiplicaveritis deprecationem, non exaudiam vos. Vita enim & mors est in manu linguæ: & ex sermonibus tuis justificaberis, atque ex sermonibus tuis condemnaberis*. Quo die liberis legitimè operam dedisti, quamvis crimen illud non sit, orare tamen non audes: conviciis autem atque contumeliis proximo illatis fœdus, ac gehennæ reus, antequam te ipsum mundes, manus ad cœlum tollis. Dic quæso, quomodo non inhorrescis? Annon audisti Paulum dicentem, *Honorabiles esse nuptias & thorum immaculatum*? quòd si ab incontaminato surgens lectulo, timeas ad orandum accedere: cùm in diaboli lectulo sis, quomodo nomen Dei audes invocare? Diaboli quippè lectus est, in conviciis & injuriis delectari: & iracundia velut perniciosus adulter occulta voluptate animam commaculat: & ex pernicioso semine diabolicas inimicitias parit: contraque matrimonii jura omnia peragens, eos, qui pacis vinculo in unum coarctantur, in multas dirimit partes, cùm matrimonium duos in una carne conjungat. Nec conjunctos solùm disjungit iracundia, sed ipsum etiam animum scindit & lacerat. Quare, ut liberè Deum adire possis, iracundiam, rixas, obtrectationes, convitia devita. *Levantes puras manus*, inquit Apostolus, *sine ira & disceptatione*.

S. Jo: Chrysost. hom. 52. S. Matth.

Is. 1. Prov. 18. Matth. 12.

1. Tim. 2. 8.

II. *Ipse autem respondens, ait illis: Quare & vos transgredimini manda-*

tum

tum Dei propter traditionem vestram? Cœco falsoque zelo ducuntur, quem
Pharisaicum appellare non dubitavero, qui superstitiosas observantias, hu-
manas adinventiones, præposteras devotiones, legi mandatisque Dei, &
capitalibus Christianæ professionis officiis anteponunt. Deum colere sibi vi-
dentur, legem ejus violando, propriamque voluntatem ejus adorandæ vo-
luntati præponendo; idolum falsi zeli colunt in templo cordis sui posi-
tum. *Et ecce ab Aquilone portæ altaris, idolum zeli in ipso introitu*. Hos Ezech. 8. 5.
abusus Pastores & Prædicatores verbi Dei palam impugnant ad imitationem
Christi Domini, corripientes in spiritu lenitatis; non insultando, sed do-
cendo; non studio partium, & turpis lucri cupiditate, sed studio salu-
tis animarum, & charitate: non ut vincant, sed ut veros adoratores
Deo acquirant, qui ipsum adorent in spiritu & veritate. *Quare & vos
transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?* Inexcusabiles sunt,
qui mandata Dei violant, legemque latam à Deo optimo maximo, in
homines beneficentissimo; à Deo Creatore, Conservatore, Redemptore
conditam; cujus observatoribus æternum præmium promisit, seipsum vi-
dendum ac fruendum: Legem, cujus observatio non solùm possibilis, sed
facillima est; jugum enim ejus *suave est, & onus leve*. Hac de re lega-
tur lib. 4. Theologiæ nostræ Dogmaticæ & moralis, cap. 2. art. 3. & 4.

III. *Deus dixit: Honora patrem & matrem; & qui maledixerit patri,
vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri
vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: & non honorifi-
cabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei pro-* S. Ambros.
pter traditionem vestram. Benè lex, quæ præmiserat, *Diliges Dominum Deum* lib. 8. in Luc.
tuum, & *Diliges proximum tuum*, subjecit, *Honora patrem tuum & ma-* n. 72. & seq.
trem tuam. Primus *enim gradus iste pietatis est; namque hos auctores tibi esse
voluit Deus. Honora obsequiis, ut abstineas à contumeliis; quia ne vultu
quidem lædenda pietas est parentum. Sed parum est non lædere, quia Lex
prospexit, ne patiantur injuriam*: Qui enim maledixerit patri vel matri,
morte morietur. *Tu honora ut bonus sis. Aliud est Legis beneficium, aliud* Exod. 21. 17.
pietatis officium. Honora tuos, quia suos Dei Filius honoravit. Legisti enim,
Et erat subditus illis. *Si Deus servulis, quemadmodum tu parentibus? Ho-* Luc. 2. 51.
*norabat igitur Joseph & Mariam Christus, non naturæ debito, sed pietatis
officio. Honorabat & Patrem Deum, quemadmodum nemo potuit honorare,
ut esset obediens usque ad mortem. Honora ergo & tu parentes. Est autem
honor non solum honorificentiæ, sed etiam largitatis*: Viduas honora, quæ 1. Tim. 5. 3.
verè viduæ sunt. *Honor enim est deferre pro meritis. Pasce patrem tuum,
pasce matrem tuam. Et si paveris matrem, adhuc non reddidisti dolores,
non reddidisti cruciatus, quos pro te passa est: non reddidisti obsequia, quibus
te illa gestavit: non reddidisti alimenta, quæ tribuit tenero pietatis affectu,
immulgens labiis tuis ubera: non reddidisti famem, quam pro te illa tolera-
vit, ne quid, quod tibi noxium esset, ederet; ne quid, quod lacti noceret,
hauriret. Tibi illa jejunavit, tibi manducavit, tibi illa, quem voluit cibum,
non accepit, tibi, quem noluit cibum, sumpsit, tibi vigilavit, tibi flevit,
& tu illam egere pateris? O fili, quantum tibi sumis judicium, si non pa-
scas parentem! Illi debes quod habes, cui debes quod es. Quantum judi-
cium si pascat Ecclesia, quos tu nolis pascere!* Si quis fidelis, *inquit, aut* "
si qua fidelis habet viduas, subministret illis; ut non gravetur Ecclesia, "
ut his, quæ verè viduæ sunt, sufficiat. *Hoc de extraneis, quid de paren-* "
*tibus? .... Ne commiseris, fili, ut parentes tuos aliorum fames pascat:
ne commiseris, fili, ut jejunia pauperum parentibus tuis cibum quærant.*

Si

Si non propter gratiam & salutem, propter verecundiam pasce. Non pudet, si te ingrediente Ecclesiam, alienis manus suas anus mater extendat, & prætermissa filia, de extraneis stipem poscat; cùm tu transeas sublimi collo, & nutibus oculorum, trahens vestem, habens inaures, & destralia, &
Is.3.16.& seq. *annulos, & reliqua, quæ Isaias dicit? Quid si in te sermonem vertat, reposcens naturæ debitum, alimentorum pretium, manus cuæ, quod genitrici debetur, officium? Quid respondebis? Dabisne aliis? Quid si tibi objiciant: Vade, priùs matrem tuam pasce. Nam etsi pauperes sunt, impiam tamen non quærunt collationem. Nonne audisti suprà, quia Dives ille in bysso & purpura recubans, cujus de mensa micas Lazarus colligebat, pœnis cruciatur æternis; quia pauperi non impertivit alimenta? Si non donare extraneis grave est, quanto gravius excludere parentes? Sed dicis te, quod eras parentibus collaturus, ecclesiæ malle conferre. Non quærit donum Deus de fame parentum. Unde reprehendentibus Judæis, quia Discipuli Domini manus*
» *non lavarent*, *respondit Jesus*: Quicumque dixerit, Munus quodcumque
» est ex me, tibi proderit, non honorificabit patrem aut matrem.

Et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. Judæi cùm
» hominum traditionem sequuntur, Dei negligunt: Discipuli traditionem
» Dei præferentes, hominum negligebant, ut manus non lavarent, cùm pa-
Jo.13.10. nem manducarent; quoniam, *Qui lotus est totus, non habet necesse, ut*
S.Ambr.ib. » *manus lavet*. Laverat eos Jesus, lavacrum aliud non quærebant; uno enim
n.78. & 79. » Christus baptismate omnia solvit baptismata. Itaque quem laverit Eccle-
» sia, non habet necesse iterùm lavari. Ergo mysterio intendebant Discipu-
» li, non sui munditiam corporis, sed animæ requirentes. Hoc reprehen-
» debant Judæi, sed arguté redarguuntur à Domino, quòd inania observent,
» profutura despiciant. Et ideò illis dicit: *Vos quare dicitis patri aut ma-*
» *tri, quos Lex præcipit honorari: Munus quodcumque est ex me, tibi pro-*
» *derit?* Id est, cùm petit ad sumptum aliquid egens pater, aut mater à
» filio, quia Legem timens Judæus excusationem non dandi requirit, dice-
» re solet: *Munus quod est ex me, tibi proderit*; ut dicatam à filiis Deo
» pecuniam pater religiosus accipere reformidet. Sed hæc traditio hominum
» est, excusationes obtexentium avaritiæ suæ. *Cæterum Dei traditio est, ut priùs pascas parentes. Nam si juxta divinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quanto magis fames, quæ morte gravior est?* Quo loco insolentem Dominus infrænat jactantiam: *Multi enim, ut prædicentur ab hominibus, Ecclesiæ conferunt, quæ suis auferunt; cùm misericordia à domestico progredi debeat pietatis officio. Da ergo priùs parenti, da etiam pauperi, da illi Presbytero, quod tibi abundat terrenum, ut ab illo accipias spirituale, quod tibi deest; etenim qui honorat, honorabitur. Vide ergo, quia ille cùm accipit, tradit: & accipit non quasi inops; sed quasi remuneraturus majore mensura*.

Pietatis igitur officia erga Prælatos, qui Patres sunt & Pastores animarum nostrarum, nec non erga Reges & supremos Principes, quorum subditi sumus, hoc Dei mandatum complectitur: *Honora patrem & matrem*. Ipsis ideò non modò salutationes, reverentiam, & obedientiam, sed &
Rom.13.7. subventionem debemus. Igitur *Cui honorem, honorem; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal*. Istius explicationem uberrimam præcepi lege Libro 4. Theologiæ nostræ Dogmaticæ & Moralis, cap. 6. art. 1. Qui ab hoc pietatis officio homines quavis specie pietatis avertit, impius est, Pharisæus, Dei & Christi inimicus.

IV. *Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Isaias, dicens: Populus hic labiis*

bilis me honorat , cor autem eorum longè eſt à me . Cultus exterior abſque
interiori , Deo non placet , ad ſalutem inutilis eſt . Animo Deus colen-
dus . Vera pietas in conjunctione cordis cum Deo poſita eſt : *Deus enim* S.Auguſtin.
non colitur , niſi amando . Deus noſter Deus zelotes , cor noſtrum impri- epiſt. 140. edit. noviſſi-
mis poſtulat . *Præbe* , inquit , *fili mi , cor tuum mihi* . Abelis munera mæ Pariſ. c.
Deo accepta fuerunt , diſplicuerunt munera Caini , non rectè dividentis , 18.
quia *Dans Deo aliquid ſuum , ſibi retinuit ſe ipſum* . Cor noſtrum Dei tem- Prov.23.29.
plum eſt præcipuum , in quo adorandus eſt in ſpiritu & veritate . *Nonne*
meliùs in noſtra dedicandus eſt mente , in noſtro immò conſecrandus eſt pecto- S.Auguſtin.
re ? . . . Cùm ſit litabilis hoſtia bonus animus , & pura mens , & ſincera lib.15. de Civitate Dei ,
conſcientia . Hypocritæ homini convenit illud Sapientis : *Cor ſuum dabit in* c.7.
ſimilitudinem picturæ . Falſa fucataque pietas picturæ ſimilis eſt , quæ in
exterioribus ſiſtit , caput , oculos , labia , manus , pedes , veſtes adum- Minucius Fe-
brat ; inde incipit , ibi abſolvit opus ſuum . At vera pietas ſimilis eſt na- lix in Octavio
turæ , quæ ab interioribus incipit corporis partibus , cor , jecur , pulmo- Eccle.38. 28.
nes , viſcera , cœteraſque partes interiores corporis humani primò fabri-
catur , deinde ad externa membra progreditur : ſic vera pietas primò for-
mat illum , *qui abſconditus eſt cordis homo* , primò format *cor rectum* , *cor*
novum , *cor mundum* , *contritum* , *humile* , *cor bonum & perfectum* , *cor* 1.Petri 3. 4.
ſenſatum , *cor docile* , *cor ardens igne fervidæ* charitatis , *illuminatos oculos*
cordis , *bonam voluntatem* , Deique voluntati planè ſubjectam & obedien- Epheſ.1.8.
tem , *Viſcera miſericordiæ* : deinde ad exteriora progreditur , hominem Coloſſ.3.12.
exteriorem componit , membra corporis *ſervire* facit *juſtitiæ in ſanctificatio-*
nem ; oculos avertit , ne videant vanitatem , à muliere compta , à ſpe- Rom. 6.19.
ctaculis ; linguam prohibet à malo , & labia ne loquantur dolum ; labia
in Dei laudes aperit ; manus extendit ad pauperem eleemoſynis ſublevan-
dum , pedes avertit à malo , ab occaſionibus peccati , ſed eos dirigit in viam
ſalutis , in Templa , ubi Deus oretur , ubi divinum verbum audiatur , ubi Sa-
cramenta percipiantur ; in Xenodochia , in carceres , in pauperum tugu-
ria , ubi pauperes , infirmi , captivi juventur . Sed qui hæc pietatis ope-
ra exteriùs faciunt ad oſtentationem , aut ob humanas quaſvis rationes ,
hypocritæ ſunt , dant cor ſuum in ſimilitudinem picturæ , ipſiſque conve-
nit terribilis illa Domini ſententia : *Populus hic labiis me honorat , cor au-*
tem eorum longè eſt à me . Si illorum cor longè eſt , noſtrum autem cor « S.Auguſt.
proximum eſt , quia credimus , quia ſperamus , quia diligimus , quia « enarrat.
Chriſto adjuncti ſumus , quia membra ipſius facti ſumus : Numquid mem- « pſ.149.
bra longè ſunt à capite ? Si eſſent longè , & diviſa eſſent , non diceret , «
Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi . Si ſeparata eſſent , «
non de cœlo diceret , *Saule , Saule , quid me perſequeris ?* Si non in no- «
bis eſſet , non diceret , *Eſurivi , & dediſtis mihi manducare* . Et cùm di- «
cerent illi , *Quando te vidimus eſurientem ? Reſpondit* , *Cùm uni ex mini-* «
mis meis feciſtis , mihi fecitis . Ecce populus , ecce appropinquas Iſrael: «
& cum illo modò ſpe , poſtea re : De quo ſcriptum eſt : *Hymnus omnibus* «
Sanctis ejus , filiis Iſrael , populo appropinquanti ſibi .

V. Sine cauſa autem colunt me , docentes doctrinas & mandata hominum .
Qui ſuperſtitioſas & humanas prorſus devotiones in Eccleſiam introducunt ,
& peccatori puerilibus illis obſervantiis occupato blandiuntur , dicentes ei ,
Pax , pax , ubi non eſt pax , cùm Dei legem propter humanas illas adin-
ventiones & externas obſervantias illum negligere doceant , vel permittant ,
miniſtri ſunt & procuratores dœmonis ad ſeductionem eorum , quibus ineſt
aliquis religionis ſenſus , ſeu aliqua ad pietatem propenſio . Fruſtrà Deum

Rabanus Maurus. & Christum se colere gloriantur. Cœcos illos Magistros non excusabit, nec ab ira ventura salvabit, pia (ut ipsis videtur) intentio: *Non habebunt mercedem cum veris cultoribus*. Itaque *Non sit Religio in phantasmatibus nostris*: si verè religiosi & pii esse volumus, ut debemus.

S.Augustin. lib. de vera Religione.

VI. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem*. Una sententia duo quædam hominis ora complexus est Christus, unum corporis, alterum cordis. Nam utique unde illi hominem putaverant inquinari, in os intrat corporis; unde autem Dominus dixit hominem inquinari, de cordis ore procedit. Nullum autem est absque voluntate peccatum: cùm sit *voluntas faciendi, quod justitia vetat, & unde liberum est abstinere*. Nemo planè inquinatur peccato, nisi velit. Quicquid ex prava cordis cupiditate procedit, peccatum est: *Omnis fructus malus est, qui ex radice charitatis non surgit*. Nihil vitio datur in Dei judicio, nisi quod ex cupiditate oritur. Gratiam & charitatem, quæ mundum & immaculatum hominem efficiunt, nemo nisi volens amittit.

S.Augustin. lib. 15. de Trinit.c.10.

S.Augustin.

VII. *Tunc accedentes Discipuli ejus, dixerunt ei: Scis, quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt? At ille respondens, ait: Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus, eradicabitur*. Superbi de terroribus vitiisque suis argui nolunt; non doceri volunt, ut illa emendent: quin & aliis prædicari veritatem, quam ipsi non amant, utpotè antiquis erroribus & cupiditatibus suis repugnantem, ægrè patiuntur: *Veritatem amant lucentem, oderunt redarguentem*. Pharisaicum istud scandalum est, quod Christus Præceptor Optimus contemnendum docet. *Magistra veritas, ne in quorumdam cordibus scandalum gignretur, quod non debuit, tributum dedit. Et rursum quia generari scandalum in quorumdam cordibus contra veritatem vidit, in sua eos scandala remanere permisit. Ex qua re nobis considerandum est, quia in quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus: Si autem de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum, quàm veritas relinquatur. Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur. Quicquid non est eradicandum, manifestum est, à Patre esse plantatum. Bona autem voluntas, omnium virtutum germen est primum. Quæ innixa origini suæ; in illa æterna & incommutabili voluntate requiescit, ut verè sit spiritualis: quoniam, Qui adhæret Deo, unus spiritus est*. Bona voluntas, superni agricolæ plantatio est: prava voluntas, & cupiditas, plantatio dæmonis est. Imploranda jugiter Dei gratia, ne pravæ voluntati & cupiditati nostræ dimissi, spinæ in agro Dominico simus, penitùs eradicandæ, & in fornacem ignis æterni mittendæ. Nam *Humana natura in primi hominis prævaricatione vitiata, etiam inter beneficia inter præcepta & auxilia Dei, semper in deteriorem est proclivior voluntatem, cui committi non est aliud, quam dimitti. Hæc itaque voluntas vaga, incerta, infirma ad efficiendum, facilis ad audiendum, in cupiditatibus cæca, in honoribus tumida, curis anxia, suspicionibus inquieta, gloriæ quàm virtutum avidior, famæ, quàm conscientiæ diligentior*, (qualis erat Pharisæorum voluntas) *& per omnem sui experientiam miserior fruendo his, quæ concupiverit, quàm carendo: nihil in suis habet viribus, nisi periculi facilitatem; quoniam voluntas mutabilis, quæ non ab incommutabili voluntate regitur, tantò citiùs propinquat iniquitati, quantò acriùs intenditur actioni. Quandiù ergo homini ea placent, quæ Deo displicent, voluntas ejus animalis est. Quia etiamsi in bonis moribus agat, malè adhuc vivit, si non in Dei gloriam vivit. Hoc est enim præcipuum & proprium, ut in Domino glorientur, nec se nisi in Deo diligant. Benè enim se amant.*

S.Augustin.

S.Gregor. M. hom. 7. in Ezechiel.

Auctor lib. de Vocatione omnium Gentium, l. 1. cap. 6.

Nam

Nam & Deus hoc amat in nobis, quod ipse fecit: & hoc odit, quod ipse non fecit. Si ergo opus Dei amamus in nobis, bonam voluntatem rectè amamus, Hæc enim est plantatio Patris cœlestis, quæ non eradicatur.

Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus: eradicabitur. Non solùm Hæreticos & Schismaticos, sed etiam malos Christianos spectat terribilis illa sententia. *Nemo sapiens est, nisi fidelis: nemo major, nisi Christianus: nemo autem Christianus, nisi qui in finem usque perseveraverit. Tu, ut homo, extrinsecùs unumquemque nostri. Putas quod vides, vides autem, quousque oculos habes. Sed oculi Domini alti. Homo in faciem, Deus in præcordia contemplatur: & ideò cognoscit Dominus, qui sunt ejus, & plantam, quam non plantavit Pater, eradicat: & de primis novissimos ostendit, & ventilabrum in manu portat ad purgandam aream suam.* Christiani quidem sunt secundùm characterem, secundùm fidem, secundùm præsentem justitiam, qui non perseverant; sed *temporales* sunt, sed Christiani non sunt secundum prædestinationem æternam, quia Christo veræ viti tamquam palmites non adhærebunt in æternum, nec in ipso manebunt; ideòque ut plantæ inutiles eradicabuntur. Hoc sensu & S. Augustinus ait: *Corpus Domini non est, quod cum illo non erit in æternum.* Illos quoque spectat hæc Domini sententia, qui Ecclesiasticas dignitates & sacra Ministeria, ambitionis impulsu, aut intuitu commodorum temporalium sibi sumunt, à Deo non vocati, à Patre cœlesti in agro Ecclesiæ non plantati: *Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus, eradicabitur.* Tertull. lib. de præscript. hæret. c.3.

VIII. *Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum. Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.* Duces cœci sunt, qui divinæ legis, & verbi Dei, sive scripti sive traditi, lumine non illustrati, secundum traditiones, opiniones, & errores hominum, ac prudentiæ terrenæ & animalis principia, conscientias moderantur. Hi viam illam arctam, quæ ducit ad vitam, nescientes, & ab ea, eum his, quos dirigunt, aberrantes, in foveam æternæ damnationis illos pertrahunt, & cum ipsis pereunt. *Pastorum imperitia meritis congruit sæpè subjectorum, qui quamvis lumen scientiæ sua culpa ogente non habeant, districto tamen Dei judicio agitur, ut per eorum ignorantiam hi etiam, qui sequuntur, offendant. Hinc Veritas dicit:* Si cœcus cœco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt. *Hinc Psalmista non optantis animo, sed prophetantis ministerio denuntiat, dicens.* Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva. *Oculi quippe sunt, qui in ipso honoris summi facie positi, providendi itineris officium suscipiunt: quibus hi nimirum, qui subsequenter inhærent, dorsa nominantur. Obscuratis ergo oculis dorsum flectitur: quia cùm lumen scientiæ perdunt, qui præeunt, profectò cuncti ad portanda peccatorum onera curvantur, qui sequuntur.* Nec excusabuntur in Dei judicio, qui cœcis ducibus adhæserint; siquidem vitam moresque suos non hominum placitis & opinionibus, sed Dei legi & Evangelii doctrinæ conformare debent. *Sciant igitur errare se, qui Philosophiam putant esse sapientiam: non trahantur auctoritate cujusquam; sed veritati locus est: in æternum stultitiæ pœna subeunda est, si aut persona inanis, aut opinio falsa deceperit. Homo autem qualiscumque est, si sibi credit, hoc est, si homini credit, (ut non dicam stultus, qui suum non videat errorem) certè arrogans est, qui sibi audeat vindicare, quod humana conditio non recipit.* Opinionibus & traditionibus hominum in materia morum, ubi de salute æterna agitur, etiamsi Sapientum & Doctorum nomen obtinuerint, neglecta Dei lege, acquiescere stultissimum est. *Nihil enim ponderis habeat illa præcepta, quia sunt humana, & auctoritate majori, id est, divina*

S.Gregor. M. p. 1. Pastoral. c.1.

Ps. 68.

Lactantius, lib. 3. de instit. c.13.

Idem. c.27.

vina illa carent .... *Nihil apud eos certi est , nihil quod à scientia veniat: sed cùm omnia conjecturis agantur , multa etiam diversa & varia proferantur , stultissimi est hominis , præceptis eorum velle parere , quæ utrum vera sint , an falsa dubitatur* . Præclarè S. Basilius: *Ne morer* , inquit ; *hominum judicia , sed per Evangelica præcepta absolutè instituar , quæ neque cum temporibus , neque cum humanarum rerum circumstantiis mutantur ; sed eadem permanent ita perdurantia , ut à veraci ac beato ore prolata sunt . Homines verò similes sunt nubeculis pro ventorum immutatione ad aliam atque aliam aeris partem jactatis* . Nemo igitur ex proprio arbitrio leges sibi aut aliis, ubi de salute agitur, constituat: Nec sibi ex multitudine similiter sentientium plaudat. Nam ut sapienter monet Petrus Cantor Parisiensis: *Non minùs peccas , quia cum multis ; sed magis peccas : nec minùs ardebis , quia cum pluribus . Qui per multitudinem , vel Prælatum , excusari à peccato credunt , similes sunt Pilato lavanti aqua manus suas , & dicenti* , Mundus sum à sanguine hujus : *non Danieli , qui ait* : Sanguinem *innocentem condemnasis , viri Judæ : redite ad judicium* .

S. Basilius M. epist. 28.

Petrus Cantor in Verbo abbreviato.

IX. *Respondens autem Petrus , dixit ei : Edissere nobis Parabolam istam. At ille dixit : Adhuc & vos sine intellectu estis ?* Heu quàm pauci , etiam inter illos , qui scientiæ nomine gloriantur, Christianæ Religionis officia, divini cultus puritatem , Evangelii spiritum intelligunt ! Illud intelligentiæ donum à Deo oratione ferventi petendum est , & cum Propheta dicendum: *Da mihi intellectum , ut discam mandata tua* . Si propheta intellectum dari sibi postulat , quis tam arrogans , qui profiteatur in potestate sua esse intelligentiam ? *Nisi credideritis , non intelligetis* , ait Propheta . *Proficit ergo noster intellectus ad intelligenda , quæ credat , & fides proficit ad credenda ea , quæ intelligat : & eadem ipsa , ut magis magisque intelligantur , in ipso intellectu proficit mens . Sed hoc non fit propriis tamquam naturalibus viribus, sed Deo adjuvante atque donante ; sicut medicina fit , non natura , ut vitiatus oculus vim cernendi recipiat . Qui ergo dicit Deo* , Da mihi intellectum, ut discam mandata tua , *non omni modo expers ejus est , velut pecus : nec ita quamvis homo , ut in eorum numero deputandus sit , qui ambulant in vanitate mentis suæ , obscurati intelligentia , alienati à via Dei . Nam si talis esset , nec hoc diceret . Non autem parvi est intellectus , nosse , à quo poscendus sit intellectus . Et cogitandum est ? quantò sint altiùs intelligenda divina Mandata ; quando ad ea discenda sibi adhuc dari intellectum petit , qui jam ea intelligit , & qui eloquia Dei se custodisse antea jam dixit* .

Ps. 118.

Isa. vers. 9. secundum 70.

S. Augustin. serm. 19. in Ps. 118.

Ephes. 4.

X. *Non intelligitis , quia omne , quod in os intrat , in ventrem vadit , & in secessum emittitur ; Quæ autem procedunt de ore , de corde exeunt , & ea coinquinant hominem . De corde enim exeunt cogitationes malæ , homicidia , adulteria , fornicationes , &c.* Corde fen voluntate ; peccatores vel boni fumus ac justi , Deo vel Mundo , Christo vel diabolo adhæremus . Ex voluntatis nostræ rectis vel pravis affectibus à Deo judicabimur . In corde nostro seu libertate semina sunt peccatorum omnium : in solo Christi corde virtutum omnium principia & semina sunt . Ex nobis ipsis peccatores, ex Christi gratia & misericordia boni ac justi sumus . *Liberum arbitrium ad malum sufficit , ad bonum autem parum est , nisi adjuvetur ab omnipotenti Bono* ..... *Idonea fuit humana natura , per liberum arbitrium vulnerare se: sed jam vulnerata & saucia , non est idonea ; per liberum arbitrium sanare se* . Tuæ igitur gratiæ deputo , Domine , & quæ feci bona , & quæ mala non feci . *De corde exeunt cogitationes malæ , &c. Hæc sunt , quæ coinquinant hominem* . Opus igitur externum minimè necessarium est , ut apud

S. August. lib. de correptione & gratia, cap. 11.
Idem serm. 159. alias 13. de Verbis Apostoli.

Deum

Deum ei simus; sola cogitatio & voluntas prava sufficiunt. Quàm multi cum diabolo pœnis æternis addicti sunt, qui sola cogitatione prava cum consensu, sola voluntate & affectu peccaverunt! *De corde exeunt cogitationes malæ, &c.* Omni ergo vigilantia custodiendum cor nostrum est, ne pravis cogitationibus, si quæ surrepserint, consensum præbeat: *Omnia custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit*. Gratiam Christi invocemus, quæ corda nostra dirigat in charitate Dei. Cor nostrum inter Christum Salvatorem nostrum, & seductorem diabolum positum quam voluerit in partem, inclinat. Si firma charitate adhæserit liberatori, nullus ad illud aditus patebit seductori. *Diabolus adjutor & incentor malarum cogitationum potest esse, auctor esse non potest*. Prov. 4.23. S. Hier. in c. 15. S. Matth.

XI. *Et egressus inde, Jesus, secessit in partes Tyri & Sydonis Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamavit, dicens ei: Miserere mei Domine, Fili David, filia mea malè à dæmonio vexatur*, Inde novit vocare Filium David, id est, Messiam à Deo promissum, quia egressa jam fuerat de finibus suis, & errorem Tyriorum ac Sydoniorum, loci ac fidei commutatione dimiserat. Peccator, qui animæ suæ liberationem à dœmonis servitute vult impetrare, miserum animæ suæ statum imprimis agnoscat, suamque doleat calamitatem, longè graviorem, quàm puellæ à dœmonio vexatæ, cujus liberationem mater à Salvatore tam humili, tam ferventi prece postulabat. Peccandi deponat affectum, ex occasionibus emergat, easque penitùs dimittat, confugiat ad Medicum, ab una ejus misericordia salutem animæ suæ & liberationem expectet, quæ solius Christi gratiæ opus est. *Miserere mei Domine, sana animam meam, quia peccavi tibi*. Oret cum fiducia, *postulet in fide nihil hæsitans*, Chananææ exemplo, Egrediatur è sæculi, quasi ex Tyri & Sydonis, finibus: Mundi errores, amores, consuetudines, pompas, vanitates dimittat. Orationes suas à Deo non exaudiendas certò sciat, nisi affectus mutaverit, dicente: Prodas: *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus*. Et, *Cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam: Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt*. Unde S. Job: *Si iniquitatem, quæ est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo injustitia: tunc levare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis*. Iniquitas *in manu est, culpa in opere. Injustitia in tabernaculo, iniquitas in mente. Quæ duo, si perfectè tergimus, ad Deum statim sine macula faciem elevamus, &c.* S. Hieron. in hunc locum. Ps 65. Isai. 1. Job 11. S. Gregor. M. lib. 10. moral. cap. 2.

XII. *Qui non respondit ei verbum. Et accedentes Discipuli ejus, rogabant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos*. Chananææ mulieris fides ipsam ad orandum impellit. Non enim invocaret, in quem non crederet; & oratio vicissim illius fidem auget, & corroborat, ut sustinere possit probationem silentii, repulsæ, verborum denique duriorum. *Clamabat, ergo avida impetrandi beneficii, fortiterque pulsabat: dissimulabatur ab eo, non ut misericordia negaretur, sed ut desiderium accenderetur, nec solum ut desiderium accenderetur, sed ut humilitas commendaretur. Clamabat ergo, tamquam Domino non audiente, sed quod facturus erat, in silentio disponente*. Pari fide ad Christum liberatorem nostrum clamemus: *Clamavit in toto corde, exaudi me Domine. Est autem clamor cordis, magna cogitationis intentio: quæ cùm est in oratione, magnum exprimit desiderantis & petentis affectum, ut non desperet effectum. Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur*. Indignos autem nos censere debemus, qui à Domino exaudiamur; & Sanctos apud ipsum intercessores adhibere, ut Chananæa Apostolos. S. August. serm. 77. alias de tempore 74. c. 1. Idem serm. 29. in ps. 118.

XIII. *Ipse*

XIII. *Ipse autem respondens, ait: Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel.* Illis enim exhibuit præsentiam suam, pro illis in se sævientibus crucifixus oravit, dicens: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt.* Intelligebat Medicus phreneticos mente perdita Medicum occidentes, & occidendo Medicum nescientes, sibi medicamentum facientes: *De Domino enim occiso omnes curati sumus, illius sanguine redempti, pane illius corporis à fame liberati.* Hanc ergo præsentiam Judæis Christus exhibuit. Hoc ergo ait, *Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel*: ut illis præsentiam sui corporis exhiberet, non ut oves, quas habebat in Gentibus, contemneret & præteriret: Ad Gentes enim ipse non ivit, sed Discipulos misit. Et ibi impletum est, quod Propheta dixit: *Populus, quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi.* Inde mulier ista erat: *Ideò non condemnabatur, sed differebatur.*

S. Augustin. serm. 67. c. 3. & 5.

XIV. *At illa venit, & adoravit eum, dicens: Domine, adjuva me.* Sine intermissione orandum, quamvis Deus preces nostras repellere videatur. Adorare justitiam ejus debemus, nosque repulsa dignos agnoscere & fateri. Orationes nostras Deus plerùmque non exaudit, quia petimus, quod saluti nostræ noxium esset. *Deus bonus, si dedit, quod vis: Quid si malè vis, nonne erit tibi magis non dando misericors? ... Propitius Deus, cùm malè amamus, negat quod amamus. Iratus dat amanti, quod malè amat.* Quis sanitatem non petat, dùm ægrotat? Et tamen fortè adhuc ægrotare ei utile est. Potest fieri, ut hinc non exaudiaris: *Non tamen exaudiaris ad voluntatem, ut exaudiaris ad utilitatem.* At verò cùm illud petis, ut det tibi vitam æternam Deus, securus esto, accipies, si modò non accipis: non enim jam venit tempus, ut accipias. *Exaudiris, & nescis: quod petis, agitur, etsi nescis, in quo agitur. In radice res est, nondum in fructu.* Qui rogat Deum, ut à tribulationibus liberetur, & non exauditur. *Intelligat Medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem: sub medicamento positus ureris, secaris, clamas: non audit Medicus ad voluntatem, sed audit ad sanitatem. Ad utilitatem non est exauditus Paulus, ad damnationem exauditus est diabolus.* Petiit Job ad tentandum, & concessum est: dœmones petierunt, ut irent in porcos, & exauditi sunt. Apostolus rogavit, ut auferretur ab eo stimulus carnis, Angelus satanæ, à quo colaphizabatur, & non accepit, quia tempus adhuc erat exercendæ infirmitatis. Verùm, inquies, peto conversionem meam, profectum spiritalem, pacem, & tranquillitatem interiorem: jam dudum oro, & non impetro. Ne idcircò animum despondeas. Non enim negat, sed differt, ut probatio fidei tuæ multò pretiosior auro inveniatur in laudem & gloriam Domini nostri Jesu Christi: *Sicut enim igne probatur argentum, & aurum camino; ita corda probat Dominus.* Sic repulit Chananæam, ipsamque contemnere visus est, & negare, quod rogabat, ut fidem ejus probaret, fervorem augeret. *Oratio Sanctorum quasi dilatione repellitur, ut tamquam ignis flatu repercussus, inflammetur ardentius.* Chananæa *clamando instabat, perseverabat, pulsabat, tamquam jam audiisset, Pete, & accipe; quære, & invenies; pulsa, & aperietur tibi. Institit, pulsavit.* Vera hæc Abrahæ filia, vera Israelitis, non quidem secundùm carnem, sed secundùm spiritum, quæ Abrahami fidem imitata, *in spem contra spem credidit.* Repulsam enim passa, ferventiùs oravit, dicens: *Domine, adjuva me.* Quid hoc est, mulier? Num plus fiduciæ habes, quàm Apostoli? plus gratiæ, plus virium? Fiduciæ quidem, inquit; at virium nequaquam: quin & pudore suffundor: attamen ipsam invere-

Ps. 17. 24. S. Augustin. enarrat. in ps. 85. Idem in psal. 26. S. Augustin. enarrat. in psal. 69. 3.

Prov. 17. 3.

S. Augustin. enarr. in psal. 87. Idem serm. 77. alias de tempore 74.

S. Chrysost. hom. 53. in S. Matth.

verecundiam pro supplicatione propono. Meam spero fiduciam, & libertatem reverebitur.

XV. *Qui respondens, ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus*. Sola charitas nos Dei filios efficit, quod in nostra tamen potestate est, ex Dei misericordia nos ex canibus in filios immutante, ut ad mensam suam sedentes, seipso pane cœlesti reficiat. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine ejus*. At illa dixit: *Etiam Domine; nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum*. Repulsa non recedit, duriori verbo excepta non despondet animum, se magis humiliat, instat, humilitate & perseverantia Christum vincit. *Illa, si recederet post hæc verba, canis accesserat, canis abscesserat: sed pulsando, homo facta est ex cane. Institit enim petendo, & ex ipso veluti convicio humilitatem ostendit, misericordiam impetravit. Neque enim commota est, aut succensuit, quòd canis appellata fuerit petens beneficium, rogans misericordiam. Sed ait: Ita Domine: Dixisti me canem, planè canis sum, agnosco nomen meum, Veritas loquitur: sed non ideò à beneficio repellenda sum prorsus canis*: Sed & canes edunt de micis, quæ cadunt de mensâ dominorum suorum. *Modicum quoddam & exiguum beneficium desidero: non mensam invado, sed micas quæro*. In hac muliere, quæ de Gentibus veniebat, & typum seu figuram Ecclesiæ gerebat, maximè humilitas commendata est. Etenim Gens Judæa, ut ab Evangelio repelleretur, superbia inflata est, quòd Legem accipere meruisset, quòd de ipsa Gente Patriarchæ processerint, Prophetæ extiterint, Moyses in Ægypto miracula magna fecerit, per Mare rubrum aquis recedentibus populum duxerit, Legem acceperit, quam ipsi populo dederit. Erat, unde extolleretur gens Judæa, *& per ipsam superbiam factum est, ut Christo nollet humiliari auctori humilitatis, repræssori tumoris, Medico Deo, qui propter hoc homo factus est, ut se homo hominem cognosceret. Magna medicina! Hæc medicina, si superbiam non curat, quid eam curet, nescio? Fit ille homo, cùm sit Deus: & non se agnoscit homo hominem, id est, non se mortalem agnoscit, non se agnoscit fragilem, non se agnoscit peccatorem, non se agnoscit ægrotum, ut quærat vel ægrotus Medicum: sed quod est periculosius, sanus sibi videtur*. Ergo propter hoc ille populus non accessit, id est, propter superbiam & dicti sunt ex arbore oleæ, hoc est, de illo populo à Patriarchis creato, fracti rami naturales, id est, Judæi, meritò steriles spiritu superbiæ; & in illa olea insertus est oleaster, scilicet populus ex Gentibus. Sic dicit Apostolus, quòd oleaster insertus sit in olea, rami autem naturales fracti sunt. *Illi fracti propter superbiam, insertus oleaster propter humilitatem*. Illam humilitatem ostendebat mulier, dicens: *Ita Domine, canis sum, micas desidero*. Hanc humilitatem imitentur pœnitentes; se pane filiorum indignos existiment, sacram Mensam ne temerè invadant, donec plenè expiati à canina spurcitia fuerint, donec mores caninos deposuerint, donec amore Dei dominante & cupiditatis victore commutati in filios fuerint. Non minor puritas & sanctimonia requiritur, ut participes simus micarum Panis Eucharistici, quàm ut totius Panis; siquidem tantum est sub fragmento, quantum toto tegitur; & sub minima particula specierum, non minùs, quàm sub speciebus integris, totus est Christus. Canes erant, de quibus S. Cypr. scribit: *A diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini sordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc scelus suum faucibus, & contagia funesta redolentibus, Domini Corpus invadunt, quando occurrat Scriptura divina*,

Joann. 1.

S. Augustin. serm. 77. c. 6. & 7.

S. Cypr. lib. de lapsis. Eccles. 35.

na , & clamet , & dicat : Omnis mundus manducabit carnem , & anima quæcumque manducaverit ex carne sacrificii salutaris , quod est Domini , & immunditia ejus super ipsum est , peribit anima illa de populo suo . Apostolus item pervicacibus & contumacibus cominatur & denunciat , dicens : Quicumque ederit panem , aut biberit calicem Domini indignè , reus erit Corporis & Sanguinis Domini . Spretis his omnibus atque contemptis , vis infertur Corpori ejus & Sanguini .

Hinc graviorum peccatorum rei diuturnis humillimæ pœnitentiæ laboribus olim probati , antequam ad sacram Eucharistiæ Communionem admitterentur. Probandi sunt & nunc maximè omnes , qui ex habitu inveterato peccant , & in eadem crimina sæpè relabuntur ; nec temerè absolvendi & ad sacram Mensam admittendi , donec dignos pœnitentiæ fructus fecerint : *Ne Sanctum dctur canibus* . Chananææ mulieris humilitatem imitari etiam oportet Christianos omnes , ut eorum orationes Deo sint acceptæ : *Oratio enim humiliantis se nubes penetrabit* . Odit Deus pauperem superbum . *Omnes* porrò, *quando oramus , mendici Dei sumus . Ante januam magni Patrisfamilias stamus , imò etiam prosternimur , supplices ingemiscimus , aliquid volentes accipere ; & ipsum aliquid ipse Deus est . Quid à te petit mendicus ? Panem. Et tu quid petis à Deo , nisi Christum , qui dicit* , Ego sum panis vivus , *qui de cælo descendi ?*

Eccle.35. S.Augustin. Sermone 83. alias 15. De Verbis Domini.

Etiam Domine : Nam & catelli edunt de micis , quæ cadunt de mensa dominorum suorum . Vides prudentiam & modestiam mulieris ? Non de aliorum laudibus doluit , nec quia contemni videbatur , molestè tulit . Vides magnitudinem animi atque constantiam ? *Non est bonum* , ipse dicebat : illa, *Utique Domine* , respondebat . Filios ipse Judæos vocavit , illa dominos; & hac humilitate ex abjecta canum conditione vendicata , filia facta est. Mirabilis tibi videtur mulieris humilitas , audias & Judæorum jactantiam: *Semen Abraham sumus , & nulli umquam servivimus , & ex Deo nati sumus* . Non sic mulier , quæ in schola Christi , in ipsis tyrocinii sui initiis adeò profecerat , ut humilem esse ab ipso humilitatis Magistro didicisset, cujus omnis vita & conversatio humilitatis schola fuit.

S. Jo: Chrys. hom. 53. in Matth.

Joan.8.

XVI. *Tunc respondens Jesus , ait illi : O mulier , magna est fides tua : Fiat tibi sicut vis . Et sanata est filia ejus ex illa hora* . Victrix mulieris fides ac perseverantia misericordiam à Christo extorquet . Fides totius Christiani ædificii fundamentum est : sed fundamentum pariter ac ædificium Dei opus est. Fidem hujus mulieris per dilectionem operantem , ideòque Christi commendatione dignam , imitemur , ut ab ipso exaudiri mereamur : *Fides enim impetrat , quod Lex imperat* . O mulier , magna est fides tua . *Mutavit vocabulum , quia mutatum vidit affectum , atque illam correctionem ad fructum pervenisse cogitavit* . Imitemur & illius in oratione perseverantiam , ut exaudiamur à Domino , & animæ nostræ liberationem ac salutem impetremus, nobisque dicatur: *Fiat tibi , sicut vis* . Ut autem fiat nobis , sicut volumus, nihil velle oportet ac postulare , nisi quod Deus vult : *Sanctificationem nostram* . Nihil desideremus ac petamus , nisi beatitudinem æternam , Dei fruitionem : *Unam petii à Domino , hanc requiram , ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ* . Id si perseveranter petamus , certissimè impetrabimus ; *Quisquis* enim *illam unam petii à Domino , & hanc requirit, certus petit* . Verùm orationi subjungenda actio est . *Sunt namque intra sanctam Ecclesiam nonnulli , qui prolixas ad Dominum preces habent , sed vitam deprecantium non habent : nam promissa cœlestia petitionibus sequuntur , operibus fugiunt .... Virtutis pondus oratio non habet , quam , nequaquam*

S.Augustin. lib. de Fide & Operibus , c. 16.

Psal.26.4.

S.Augustin. epist. 139. alias 121.

S. Greg. M. lib.33.moral. c.21.

quàm perseverantia continui amoris tenet. Et sanata est filia ejus ex illa hora. *Cum nibil ab Apostolis in re mulieris factum fuerit, totum ab ipsa perfectum est. Tantum potest jugis ac fervens oratio: mavult enim nostram Deus, qui rei sumus, quàm aliorum pro nobis orationem*. S.Jo: Chrysost. hom.53. in Matth.

XVII. *Et cùm transisset inde Jesus, venit secus Mare Galilææ; & ascendens in Montem, sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos: & projecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos, &c.* Christus nonnumquam civitates ac vicos circuit; nonnumquam sedet exspectatque laborantes, & claudos ad cacumina montium ascendere facit. Nec fimbria vestimenti modò tangitur, sed sublimiores jam animo, qui adeunt, ad pedes ipsius se dejiciunt, & dupliciter fidem suam ostendunt: quia claudi ascenderunt, & quia nihil aliud quæsierunt, sed solùm ad pedes ejus abjecti, sanari se posse crediderunt. Et erat ingens omnium admiratio, cùm multos, qui prius ab aliis portabantur, jam ambulare viderent, ac cœcos videre, nec ductore opus habere. Etenim multitudo eorum, qui curati fuerant, & summa curationis facilitas, obstupescere universos cogebat. Dignum verò consideratione est, quòd Cananæam quidem tardiùs, & quasi virtute illius inductus, tandem curavit; hos verò confestim ut ad eum pervenerunt: non certè quòd meliores illa fuerint, sed quoniam istis illa fide multò ferventior. Quamobrem tardior tunc fuit, ut perseverantia mulieris ostenderetur: istis verò quod petebant, statim concessit, ut Judeorum non credentium ora obstrueret, & nullus eis defensionis locus relinqueretur. Nam quò majora quis beneficia consecutus est, eò majori subjacet culpæ, si in vitio ingrati animi perseverat. " S.Jo: Chry. " sost. hom. " 53. in Matt.

Misit Verbum suum, & sanavit eos, & eripuit eos ex omnibus intentionibus eorum. Non est *Medicus iste de terris, qui omnes curat infirmitates, & populos integros sanat*. Quod autem tunc illis præstitit, qui omni genere corporalium infirmitatum & languorum laborabant; illis modò præstare non cessat, qui spiritalibus infirmitatibus, quarum illæ figuræ erant, affligebantur: mutis scilicet, qui Deum non laudant, vel non confitentur fidem, aut peccata: cœcis, qui non intelligunt, etiamsi obtemperant jubentibus: surdis, qui non obtemperant, etiamsi intelligunt: claudis, qui præcepta non implent. Verùm ut ab infirmitatibus & languoribus animarum nostrarum curari valeamus, ad Christum in Montem ascendendum est. Quomodo verò ascendere poterimus infirmi? Oratione, quæ mentis ad Deum ascensus est. Ad thronum gratiæ ejus cum fiducia accedamus; ad pedes ejus abjecti, exponamus ipsi miserias nostras, infirmitates, languores hominis interioris; impotentiam videndi & intelligendi quæ ad salutem nostram pertinent, nisi illuminet tenebras nostras; difficultatem & impotentiam orandi, *Quid enim oremus sicut oportet, nescimus*: impotentiam ambulandi in via mandatorum ejus, nisi nos ipse ducat, & gressus nostros dirigat: impotentiam agendi bonum, nisi det ipse *velle & perficere pro bona voluntate*. An studio & ardore minori ad Christum accedent Christiani, ut sanentur ab infirmitatibus & languoribus mentis, ut non modò sanitatem, sed plenam immortalitatem per ipsum consequantur; quàm Judæi illi ut curentur ab infirmitatibus corporis? Non minùs amemus vitam æternam, quàm ipsi vitam & salutem temporalem, & nulli parcamus labori. Tandem ubi Christus gratia sua medicinali nos sanaverit, gratias ipsi referamus, magnificemus laudemusque Deum, *Qui sanat omnes infirmitates nostras, qui redimit de interitu vitam nostram, qui coronat nos in misericordia & miserationibus, qui replet in bonis desiderium nostrum*. Ps.106. 20. S. Ambros. serm.3. in Ps. 118. S.August. lib. 1. qu. Evang. qu.10.

XVIII. *Jeſus autem, convocatis Diſcipulis ſuis, dixit: Miſereor turbæ, quia triduo jam perſeverant mecum, & non habent quod manducent: & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via*. Conſequens erat, ut quos à vulnerum dolorè ſanaverat, eos alimoniis ſpiritalibus à fame liberaret. Itaque *Nemo cibum accipit Chriſti, niſi fuerit ante ſanatus. Et illi qui vocantur ad cœnam, priùs vocando ſanantur. Si claudus fuit, gradiendi facultatem, ut veniret, accepit. Si lumine oculorum privatus erat, domum Domini, niſi refuſa luce, intrare non potuit*. Ubique igitur myſterii ordo ſervatur, *Ut prius per remiſſionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, poſtea alimonia menſa cœleſtis exuberet*. Chriſti gratia, Dei verbum, Chriſti Corpus, panis eſt cor hominis Chriſtiani confirmans, ne deficiat in via, qua ad cœleſtem patriam tenditur: *Dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via*. Si quis ergo defecerit, non per Dominum Jeſum, ſed per » ſe deficit: nec habes, quid aſcribas Domino, qui vincit cùm judicatur; » quid enim dicas ei qui in te contulit omnia firmamenta virtutis? Nonnè » ipſe te genuit, nonnè ipſe te pavit? *Cibus ejus fortitudo eſt. Sed ſi tu negligentia tua virtutem quam acceperas, perdidiſti, non alimentorum cœleſtium, ſed tuæ mentis tibi præſidia defuerunt*. Denique Dominus, ſicuti ſuper » juſtos & injuſtos paſcit. Dividit ergo eſcas Dominus Jeſus. *Et il-* » *le quidem vult dare omnibus, negat nemini, diſpenſator enim eſt omnium; ſed cùm ille panes frangat, & det Diſcipulis, ſi tu manus extendas tuas, ut accipias tibi eſcas, deficies in via; nec poteris in eum culpam tuàm referre, qui miſeretur, & dividit; ſed his dividit, qui cum eo etiam in deſerto permanent, qui primo & ſecundo & tertio die non recedunt*. Miſereor turbæ, quia jam triduo perſeverant mecum. *Quanta dignatio! Quanta ab eo hominibus inſpiratur humanitas! Non vult jejunos dimittere, non vult; ne deficiant in via*.

S. Ambroſ. lib. 6. in Luc. n. 70. 71. 74.

XIX. *Et dicunt ei Diſcipuli: Unde ergo nobis in deſerto panes tantos, ut ſaturemus turbam tantam?* Mundus deſertum eſt, ubi cor noſtrum eſurit, variis deſideriis quaſi fame oppreſſum; ſed nihil ipſum ſatiare præter Chriſtum & Deum poteſt. *Animam Dei capacem, quicquid Deo minus eſt, non implebit*. Et ait illis Jeſus: *Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos piſciculos*. Indigentiam noſtram agnoſcamus. Nihil habemus ex nobis, quo ſuſtentari ſpiritualiter poſſimus in hujus Mundi deſerto: ſed per Chriſtum in ejus Eccleſia dumtaxat alimenta animæ noſtræ invenimus, dum fame pereunt, qui extra Eccleſiam ſunt. Chriſti Jeſu Corpus, Spiritus, myſteria, verbum, ſeptem Sacramenta, ſeptem dona Spiritus Sancti, Scripturæ Sacræ liber ſeptem ſigillis ſignatus, fidelium animarum panes ſunt. Doctrina, patrocinia, exempla ſanctorum, in humilitate, in aquis amaris afflictionum & pœnitentiæ viventium, piſciculi ſunt ad ſpiritalem refectionem nobis appoſiti.

S. Auguſt.

XX. *Et præcepit turbæ, ut diſcumberent ſuper terram, &c.* Humilitas & quies interior à pravarum cupiditatum motibus, ſæculique tumultu, neceſſaria diſpoſitio eſt, ut Chriſti Corpus in Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento dignè ſumamus & manducemus, cujus typum & figura habemus in hoc miraculo multiplicationis panum. Vide quæ ſuperiori Capite diximus.

XXI. *Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt: & quod ſuperfuit de fragmentis, tulerunt ſeptem ſportas plenas, &c.* Panes ſeptem afferuntur: *Nulla enim ex Lege & Prophetis Gentibus ſalus ſumitur, ſed per gratiam Spiritus vivunt, cujus ſeptiforme munus eſt. Ergo Spiritus per fidem ſalus Gentibus eſt, quæ in terra recumbunt; nullis enim Legis operibus fuerant ante ſubſtratæ*.

S. Hilarius, cap. 15. in S. Matth.

strata, sed peccatorum & corporum suorum originis inhærentes, ad donum Spiritus septiformis vocantur. Indefinitus piscium numerus, diversorum donorum & charismatum partitiones ministrationesque significat: quibus fides Gentium, gratiarum diversitate satiatur. Sed quod septem sportæ replentur, redundans & multiplicata septiformis Spiritus copia indicatur, cui quod largitur exuberet, atque saturatis nobis ditior semper & plenior. Quod verò quatuor millia virorum congregantur, multitudo innumerabilium ex quatuor orbis partibus intelligitur. Ad formam enim futuri in tot partium millia plebis dinumerata satiatur, quotidem de partibus ad cœlestis cibi donum concursura essent millia crediturorum.

CAPUT XVI.

Sensus Litteralis.

I. ET *accesserunt ad eum Pharisæi & Sadducæi tentantes: & rogaverunt, ut signum de cœlo ostenderit eis.* Pharisæi & Sadducæi, sectæ inter se contrariæ & capitaliter inimicæ, adversùs Christum Dominum convenerunt, calumniæ occasionem quærentes: & rogarunt, ut signum de cœlo ederet, quo ejus missionem & auctoritatem è cœlo esse comprobaretur: signum (inquam) de cœlo, quale ediderunt Josue, solem sistens; Samuel, tonitrua eliciens; Isaias, umbram reducens; Elias, ignem è cœlo advocans; Moses, Manna obtinens.

II. *At ille respondes, ait illis: Facto vespere dicetis: Serenum erit, rubicundum est enim cœlum: & mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum.* Vespertinum ruborem sereni temporis, matutinum roborem subobscurum, signum esse tempestatis, ventorum, pluviæ, quod longa experientia docuit, dicere consuevistis: *Faciem ergo cœli dijudicare nostis: signa autem temporum non potestis scire?* Indicia prognostica serenitatis, vel pluviæ in cœli dispositione, sive specie externa observatis, ut ad ea componatis res vestras, & iter suscipiatis vel differatis; & non attendisis ad Prophetarum oracula, quæ Messiæ adventum prædixerunt, & quæ jam adimpleri evidens est? Qui fit, ut non intelligatis hæc signa, nisi quia attendere non vultis finem Hebdomadum Danielis, ablatum Syriæ & Ægypto Regni decus, testimonia de me Angelorum, stellæ, Patris è cœlo, Spiritus Sancti, Joannis, dæmonum: miracula à me edita, qualia nec antea visa, nec audita, cœcis visum, surdis auditum, claudis gressum, ægrotis sanitatem, mortuis vitam reddi, quæ omnia certissima signa sunt adventus & Regni Messiæ? Confer cum Lucæ 12. 56. *Hypocritæ, faciem cœli & terræ nostis probare: hoc autem tempus quomodo non probatis?*

III. *Generatio mala & adultera signum quærit; & signorum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ.* Homines perversi, & spiritaliter adulteri, qui à puro & sincero Dei cultu ad sua figmenta deficere, signum quærunt, & aliud eis non dabitur præter signum Jonæ Prophetæ. *Jonæ se Dominus comparat, quem ad futuræ passionis effectum in prædicationem pœnitentiæ ad Ninivitas pari specie præmiserat. Namque Jonas ventis desævientibus projectus è navi est, & devoratus à ceto, & post triduum vivus emissus, non retentus à mon-* S.Hilarius; cap. 16. in in Matth.

S 2

à monstro, non cibi conditione defectus: sed contra humani corporis naturam integer & illæsus in auras superas virtute Dominicæ præfigurationis evadit. Hoc ergo potestatis suæ signum constitutum esse demonstrat: ipse remissionem peccatorum per pœnitentiam prædicans, de Jerusalem vel synagoga, immundorum spirituum dominante flatu, ejiciendus, & Pilati potestati, id est, sæculi judicio tradendus, & à morte tamquam elementi ejusdem monstro glutiendus: & post triduum ex eo, contra conditionem hominis quem assumpserat, non retentus, vivus atque incorruptus emergens. Ea igitur, quæ in homine de conceptu Virginis sumpto divinarum erant plena virtutum, cognosci atque intelligi de se voluit, & Prophetæ signo, & hominis exemplo. Similis loci explicationem lege supra ad Caput 12. *Et relictis illis*, Pharisæis nimirum & Sadducæis, *abiit*.

IV. *Et cùm venissent Discipuli ejus transfretum, obliti sunt panes accipere*. Septem sporta, quas ex fragmentis residuis septem panum plenas habuerant, illos pauperibus distribuisse, verisimile est. De aliis autem panibus ad iter comparandis, antequam navim cum Christo ascenderent, non cogitaverant. *Qui dixit illis; Intuemini, & cavete à fermento Pharisæorum Sadducæorum*. Attendite vobis, & cavete à Pharisæorum doctrina, qui superstitiosis traditionibus suis, & falsis interpretationibus Legem corrumpunt; & Sadducæorum, qui negant carnis resurrectionem, spiritum, animæ immortalitatem. Duo igitur dogmatum genera solicitè vitanda Christus docet, ea quæ præcipuam pietatem ponunt in externa rituum, præsertim ab hominibus inventorum, observatione: & ea quæ Religionem transformant in Regnum hujus mundi. *Marci* 8. 15. habetur: *Cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis*. Christus omnium meminit: & aliunde Sadducæi Herodi erant addictissimi, quo vivente, ad dignitates maximas pervenerunt, teste Josepho. Quin & ipsorum plurimos Herodianos fuisse, eruditi Interpretes conjiciunt; cujus sectæ homines dicebant, Herodem Magnum esse Messiam à Jacobo promissum. Non erat autem, inquiunt, talis opinio aliena ab illis, qui in hujus vitæ felicitate, & florenti Reipublicæ statu spes omnes collocabant. Nam Regni gloria intermissa à captivitatis Babylonicæ temporibus, in Herode quodammodo restituta erat, qui ita comiter observabat Romanam Majestatem, ut plena interim Regni jura haberet.

V. *At illis cogitabant intra se, dicentes: Quia panes non accepimus*. Non solum taciti cogitabant, sed & ea de re secretò inter se colloquebantur, ut constat ex *Marci* 8. 16. Existimabant, Jesum, cùm panes illis deesse sciret, monere, ne panem sibi à Pharisæis aut Sadducæis compararent: quasi is panes esset ipsos inquinaturus. Jam scilicet immemores erant sermonis Christi, quo docuerat, nullam esse vim in rebus istis ad animum inquinandum. Simul etiam ne panis penuria laborarent, anxiè metuere cœperunt; præsertim circumscripta, ut existimabant, & in magnas angustias redacta emendi libertate. *Sciens autem Jesus, dixit: Aliud cogitatis intra vos, modicæ fidei, quia panes non habetis? Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis? neque septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis? quare non intelligitis, quia non de pane dico vobis: Cavete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum?* Sciens Jesus vi Divinitatis suæ, quid cogitarent, & inter se colloquerentur, dixit: Quid cogitatis, infirmæ fidei viri, à me ideò dictum, quòd panes non habeatis, quasi periculum sit, ne fame pereatis, si à Sadducæis & Pharisæis accipere vobis

non

non liceat ? Nondum intelligitis me de fermento & pane materiali non loqui ? Non considcratis, me victui vestro prospicere posse, etiamsi à nemine homine panes compararetis ? An jam immemores istis duplicis miraculi multiplicationis panum, à me recèns editi ? *Tunc intellexerunt, quia non dixerit cavendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum & Sadducæorum*: Intellexerunt Christi reprehensione benevola excitati, ipsoque donum intelligentiæ per gratiam suam tribuente.

VI. *Venit autem Jesus in partes Cæsareæ Philippi: & interrogabat Discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse Filium hominis?* Cum venisset Jesus in agrum Cæsareæ, quæ cognominatur Philippi, quòd à Philippo Tetrarcha, Herodis magni ex Cleopatra filio, condita sit in honorem Tiberii Cæsaris, ad radices Libani, & ad fontes Jordanis, distincta ab alia Cæsarea nobiliori ab Herode condita, cui nomen vetus *Stratonis Turris*: interrogabat Discipulos suos, ut ipsos doceret, & adversùs falsas hominum opiniones errorésque muniret: Quænam est de me hominum seu vulgi opinio, qui exteriori specie nihil præter hominem de plebe præfero? Confer cum Marci 8. 27. *Et egressus est Jesus & Discipuli ejus in castella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat Discipulos suos, dicens eis: Quem me dicunt esse homines?* Et Lucæ 9. 18. *Et factum est, cum solus esset orans, erant cum illo & Discipuli: & interrogavit illos, dicens: Quem me dicunt esse turbæ?* De se autem locutus Christus est in tertia persona, referente S. Matthæo, *Ne jactanter de se loqui videretur*. Alii autem Evangelistæ non verba ipsa, sed sensum expresserunt. S.Hieronym. in hunc locum.

VII. *At illi dixerunt. Alii Joannem Baptistam*, qui resurrexit à mortuis: quod & Herodes primùm suspicatus fuerat: *Alii verò Eliam*, quem Messiæ præcursorem futurum arbitrabantur, ad primum Christi adventum referentes, quod in Scriptura de seculo prædicitur: *Alii verò Jeremiam reddivisum Aut unum ex Prophetis*; id est, novum Prophetam veteribus parem: Marci 9. 28. *Alii verò quasi unum de Prophetis*.

VIII. *Dicit illis Jesus: Vos autem quem me esse dicitis?* Quid de persona mea, missione, dignitate, auctoritate sentitis? Ab iis qui aliorum Doctores & Evangelii Prædicatores erant constituti, Fidei professionem exigit. *Respondens Simon Petrus*, ex omnium persona, tamquam *os Apostolorum*, & vertex Apostolici Collegii, fideique ardore Collegarum, tarditatem præveniens, *dixit: Tu es Christus Filius Dei vivi*. Tu Christus ille es à Lege & Prophetis promissus, à Sanctis omnibus hactenus exspectatus & desideratus, unctus, consecratusque à Deo, cujus Filius es, non adoptione, ut Prophetæ, aliique viri sancti, sed natura: Filius Dei, non cujuslibet, non fictitii, quales habiti sunt Heroes à Gentibus, Juppiter, Mars, Saturnus, Hercules, jam mortui; quorum idola oculos habent, & non vident; aures, & non audiunt; os, & non loquuntur: sed Dei vivi, qui & vitam habet in semetipso, & dat omnibus vitam, & inspirationem, & omnia: in quo vivimus, & movemur, & sumus.

IX. *Respondens autem Jesus, dixit ei: Beatus es Simon Bar jona; quia caro & sangis non revelavit tibi, sed pater meus, qui in cælis est*. Ob illam fidei tuæ confessionem beatus es, Simon fili Joannis; quam nemo homo te docuit, nec in ipse perspicacia tua assecutus es, aut adulationis animo edidisti sed Pater meus cœlestis, cor tuum illuminans, simúlque in te gratia sua operatus, tibi revelavit. Hinc invictum adversus Arianos & Socinianos colligitur argumentum, cum Christus Petri confessionem non solùm approbaverit, sed impensè laudaverit. *Non est Evangelica & Apostolica*

S. Hilarius lib. 6. De Trinitate, n. 36. & 37. *stolica fides, Filium Dei nomine potiùs quàm natura credidisse. Si enim adoptionis hæc nuncupatio est, & non idcirco filius est, quia exierit à Deo; quæro, unde Beatus Simon Bar-jona est, confessus*, Tu es Christus Filius Dei vivi? *Anne cùm omnibus potestas sit, per Sacramentum regenerationis in filios Dei nasci? Si secundum hanc nuncupationem Filius Dei Christus est; interrogo, quid illud sit, quòd Petro non caro neque sanguis revelavit; sed Pater qui in cælis est? Generalis professio quid habet meriti, aut quæ revelationis est gloria in publica conscientia? Si ex adoptione filius est; unde hæc in Petro beata confessio est, hoc Filio deferenti, quod est commune Sanctorum? Ultra humanam autem intelligentiam se Fides Apostolica protendit. Audierat utique frequenter*, Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, reci-

Matt. 10. 40. pit eum qui me misit. *Missum ergo jam non ignorabat: & quem missum non ignorabat, audierat profitentem*: Omnia mihi tradita sunt à Patre, &

Matt. 11. 25. nemo novit Filium, nisi Pater; neque Patrem quis novit, nisi Filius. *Quid istud est, quod nunc Petro Pater revelat, quod beatæ confessionis gloriam sumit? Numquid Patris & Filii nomen nesciebat? Atqui frequenter audierat. Sed loquitur, quod nondum vox humana protulerat*, Tu es Christus Filius Dei vivi. *Nam tametsi in corpore manens, Dei se Filium esset professus; tamen Apostolica fides nunc primùm in eo naturam Divinitatis agnovit. Neque enim Petro tantùm ex confesso honore laus reddita est, sed ex agnitione Mysterii: quia non Christum solùm sed Christum Dei Filium esse confessus est. Nam utique ac confessionem honoris suffecerat dixisse*, Tu es Christus. Sed inane fuerat, Christum ab eo confessum *fuisse, nisi Dei Filium confiteretur. In eo enim quod ait*, Tu es, *virtutem & proprietatem naturalis veritatis explicuit. Et Pater dicendo*, Hic est Filius meus, *Petro re-*

Matt. 17. 5. *velavit ut diceret*, Hic est Filius Dei. *Quia in eo quod dicitur*, Hic est, *revelantis indicium est; in eo verò quod respondetur*, Tu es, *confitentis agnitio est. Super hanc igitur confessionis Petram Ecclesiæ ædificatio est. Sed sensus carnis & sanguinis, confessionis hujus intelligentiam non revelat. Hoc est divinæ revelationis Sacramentum, Christum Dei Filium non solùm nuncupare, sed credere . . . . Ille confessus est Christum Filium Dei: at tibi tu hodie, novi Apostolatus mendax sacerdotium, ingeris Christum ex nihilo creaturam. Quam vim affers dictis gloriosis? Filium Dei confessus, ob hoc beatus est. Hæc revelatio Patris est, hoc Ecclesiæ fundamentum est, hæc securitas æternitatis est. Hinc regni cælorum habet claves, hinc terrena ejus judicia, cælestia sunt, Sacramentum occultum à sæculis, per revelationem didicit, fidem locutus est, naturam enunciavit. Dei Filium confessus est. Hoc qui creaturam potiùs confitens negat, prius est, ut neget Petri Apostolatum, fidem, beatitudinem, Sacerdotium, martyrium; & post hæc se alienum à Christo esse intelligat, quia Petrus eum Filium confessus, hæc meruit.*

X. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Ego verò tibi vicem rependens, dico tibi: non inani sermone, sed quem effectus consequetur, quia meum dixisse, fecisse est: Dico tibi soli, non aliis, quia tu es Petrus, seu quod idem est, Petra. (Nomen enim *Cepha* seu *Cipho*, Syriaca lingua qua Christus loquebatur, idem prorsùs significat, saxum seu rupem, Petram) *Tu es Petrus*: Quod tibi nomen imposui ratione mysterii; quia fide tua & confessione Divinitatis meæ promeritus es, ut fundamentum esses & quasi rupes immobilis, super quam Ecclesiam meam ædificabo: Fundamentum, inquam, non præcipuum, non essentiale, non primarium, quod mihi lapidi angolari peculiare est; sed secundarium ac ministeriale: non ratione doctrinæ tantum,

sed

sed ordinariæ summæque in Ecclesiæ ipsius regiminæ auctoritatis. Sic Patrum omnium expositiones conciliantur, quorum alii hæc verba, *Et super hanc petram*, exposuerunt de fide quam Petrus confessus est; alii de Christo ipso; plerique omnes de ipso Petro. Una enim interpretatio alteram non excludit: & locutionum dumtaxat diversitas est, non sententiarum. Super Christum fundata est Ecclesia, lapidem angularem, fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere; & nihilominùs super Petrum à Christo fundata, propter illiûs fidem: sicut in unius hominis fide fundatam esse Rempublicam vulgò dicimus, id est, in uno homine, propter egregiam ejus fidem. S. Augustinus librum suum contra Epistolam Donati recensens: *In hoc libro*, inquit, *dixi in quodam loco de Apostolo Petro, quòd in illo tamquam in petra fundata sit Ecclesia: qui sensus etiam cantatur ore multorum in Versibus Beatissimi Ambrosii, ubi de gallo gallinaceo ait*: Hoc, ipsa petra Ecclesiæ canente, culpam diluit. *Sed scio me postea sæpissimè sic exposuisse, quod à Domino dictum est*: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: *Ut super hunc intelligeretur, quem confessus est Petrus dicens*, Tu es Christus Filius Dei vivi: *Ac sic Petrus ab hac Petra appellatus personam Ecclesiæ figuraret, quæ super hanc Petram ædificatur, & accepit claves regni cælorum. Non enim dictum est illi: Tu es petra; sed, Tu es Petrus. Petra autem erat Christus, quem confessus Simon, sicut eum tota Ecclesia confitetur, dictus est Petrus. Harum autem quæ sit probabilior, eligat lector*. Primam expositionem cum Ecclesia eligimus, nec alteram tamen repudiamus, quia & in Christo primariò ac præcipuè fundata Ecclesia est; & confessione Divinitatis Christi meruit Petrus, ut super eum Ecclesia fundaretur à Christo. Atque hæc S. Hilarii mens est, scribentis: *Dignum planè confessio Petri præmium consecuta est, quia Dei Filium in homine vidisset. O in nuncupatione novi nominis felix Ecclesiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis claustra dissolveret!* Et alibi: *Super hanc igitur confessionis petram Ecclesiæ ædificatio est. Hæc fides Ecclesiæ fundamentum est, per hanc fidem infirmæ adversùs eam sunt portæ inferorum.... Hæc fides omnium beatitudinum gloriam meruit in Petro*, &c. Et, *Post Sacramenti confessionem Beatus Simon ædificationi Ecclesiæ subjacens, & claves Regni cælestis accipiens*. Et alibi, *Petrum cui claves Regni cælorum dederat, super quem Ecclesiam ædificaturus erat, adversùs quam portæ inferni nihil prævalerent, tali convicio detestantem hoc sacramentum passionis excepit*: Vade post me satana, scandalum mihi es. *Tanta enim ei religio fuit pro humani generis salute patiendi, ut Petrum primum Filii Dei confessorem, Ecclesiæ fundamentum, cælestis Regni janitorem, & in terreno judicio judicem cæli, satanæ convicio nuncuparet*. Observandum interim venit, Orientales Versiones Christi sententiam ita reddere, ut nullum dubium superesse possit, quin ad Petri personam hæc verba referenda sint, *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Ita Versio Syriaca: *Quin etiam dico tibi, Tu es Petra, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*. Persica: *Et ego dico tibi, Tu es Petra Religionis meæ, & fundamentum Ecclesiæ meæ super te extructum erit*. Arabica: *Et ego dico tibi, quia tu es Petra, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*: Æthiopica: *Et ego quidem dico tibi, quod es Petra, & super hanc Petram ædificabo domum meam Christianorum*.

S. Aug. lib. 1. Retract. cap. 21.

S. Hil. c. 16. in Matth.

Idem lib. 6. de Trinit. n. 36. & 37.

Ibid. n. 20.

Idem, tr. in Ps. 131. n. 4.

XI. *Et portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*. Opponit Christus ædificium ædificio, civitatem diaboli civitati Dei. Portarum verò nomine civitatem ipsam

ipsam, tamquam munitissimæ partis nomine, significari, ex Scripturarum phrasi notum est. Genes. 22. 17. *Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum*. Et cap. 24. 60. *Crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum suorum*. Igitur *portæ inferi*, id est, potestas diaboli,

S. Hieron. Hæreticorum errores, persecutiones Tyrannorum, improborum quorumvis hominum molitiones, vitiorum incursiones & scandala, non prævalebunt adversùs Ecclesiam, sive oppugnatam, ut eam vincant, sive expugnantem, ut illi resistant. *Ecclesia sancta, Ecclesia una, Ecclesia vera, Ecclesia ca-*

S. Aug. Serm. alias lib. 1. de Symbolo ad Catechumenos. *tholica contra omnes hæreses pugnans, pugnare potest, expugnari tamen non potest. Hæreses omnes de illa exierunt, tamquam sarmenta inutilia de vite præcisa: Ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in charitate sua. Portæ inferi non vincent eam.*

XII. *Et tibi dabo claves Regni cœlorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis*. Clavium nomine hîc intelligitur summa potestas & auctoritas, non solum remittendi & retinendi peccata; non docendi solum, sed regendi; inde sumpta metaphora, quòd claves domus & civitatis penès dominum vel gubernatorem sint. Hinc Isaiæ 22. 20. 21. 22. *Vocabo servum meum Eliacim filium Helciæ, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu ejus . . . & dabo clavem domus David super humerum ejus: & aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat*. Et Apocalypsis 3. 7. *Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clavem David: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit*. Regni cœlorum nomine hîc intelligitur Ecclesia; qua voce Christus usus est, ut significaret, potestatem Petro collatam, cœlestem esse ac spiritualem, quæ tota eò spectet, ut homines ad Regnum cœlorum sive ad beatitudinem æternam præparentur, dirigantur, perducantur. Clavium itaque nomine significatur potestas omnis ad Ecclesiæ regimen necessaria: potestas, inquam, recipiendi, expellendi, præcipiendi, prohibendi, puniendi, remittendi peccata, retinendi, dispensandi, condendi leges, judicandi, &c.

Et quodcumque ligaveris super terram, &c. Alia metaphora explicat amplitudinem & excellentiam potestatis Petro datæ. Quocumque vinculo aliquem alligaveris, vel solveris in terra, judicans, & Ecclesiam meam regens, hoc meo judicio ratum in cœlis habebitur, ita ut ille verè ligatus sit, vel absolutus. Vinculorum autem nomine hîc significantur tum peccata & peccatorum pœnæ, tum præcepta, de quibus scriptum est, *Alligant enim onera gravia*, &c. Vota denique, juramenta, & quæcumque

Matth. 23. 4. obligationes, quibus homines à Regno cœlorum consequendo impediri possunt. Horum omnium solvendorum auctoritatem summam, plenamque potestatem Christus Petro confert tamquam Vicario suo, Ecclesiæ suæ capiti, & Ministro reconciliationis hominum cum Deo; sive potiùs se collaturum aliquando promittit. Claves autem Regni cœlorum, & ligandi solvendique potestatem, quatenùs auctoritatem remittendi vel retinendi pec-

S. Aug. Serm. 295. alias de diversis 108. cata significant, Petrus accepit suo Ecclesiæque totius nomine, *Cujus personam solus gestabat. Has enim claves non homo unus, sed unitas accepit Ecclesiæ. Hinc ergo Petri excellentia prædicatur, quia ipsius universitatis & unitatis Ecclesiæ figuram gessit, quando ei dictum est: Tibi trado, quod*

Sermon. 149. alias de verb. 23. *omnibus traditum est. Nam ut noveritis, Ecclesiam accepisse claves Regni cœlorum, audite in alio loco quid Dominus dicat Apostolis suis*: Accipite Spiritum Sanctum: si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei; si cui tenueritis,

ritis, tenebuntur. *Hoc ad claves pertinet, de quibus dictum est*: Quæ solveritis in terra, soluta erunt & in cœlo; & quæ ligaveritis in terra, ligata erunt & in cœlo. *Sed hoc ipsi dixit, ut sciatis, quia Petrus universalis Ecclesiæ personam tunc gerebat*. Sed hæc Petri singularis excellentia est, quòd Ecclesiæ gesserit in figura personam, *propter primatum quem in Discipulis habuit*. Quæcumque ligaveris super terram, &c. *Transivit quidem etiam in alios Apostolos jus potestatis istius, & ad omnes Ecclesiæ Principes decreti hujus constitutio commeavit: sed non frustra uni commendatur, quod omnibus intimetur. Petro enim ideò hoc singulariter creditur, quià cunctis Ecclesiæ rectoribus Petri forma præponitur*. Denique *Petrus claves Regni cælorum*, à Christo, *communicandas cæteris*, *solus accepit*. Et quodcumque ligaveris, *&c.* & quodcumque solveris, *&c. Actu judiciali, non nudo ministerio pronuntiandi & declarandi, remissa esse peccata; ligatum erit in cælis, vel solutum*.

« Lib. de « Agone « Christiano, c. 30. Enarra. in Ps. 108. n. 1. Tract. 50. in Joannem, n. 12. tr. 118. n. 4. & tr. 124. n. 5. S. Leo. Ser. 3. Optatus Milev. lib. 1. Sacra Synodus Tridentina.

XIII. *Tunc præcepit Discipulis suis, ut nemini dicerent, quia ipse esset Christus*. Hujus scilicet enuntiationem veritatis pro ratione locorum & temporum dispensandam sibi Christus servavit, quandiu in terris versaretur; quam Discipuli majore cum fructu palam essent prædicaturi post ejus Resurrectionem, in cœlos Ascensum, & Missionem Spiritus Sancti, virtute ex alto tunc induti ac roborati, ut intrepidè Jesum esse Christum Deique Filium, Judæis ac Gentibus prædicarent. 2. Id prohibuit Christus, ut populus ipsum esse Messiam statueret, non tam ex domesticis suorum testimoniis, quàm ex sermonibus & miraculis ipsius, quibus id demonstravit. 3. Ne tenella fides hominum animis insita, imminentis Passionis tempestate subverteretur. Quam rationem indicat S. Lucas his verbis: *Respondens Simon Petrus dixit: Christum Dei. At ille increpans illos, præcepit, ne cui dicerent hoc, dicens: Quia oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus, & Principibus Sacerdotum, & Scribis, & occidi, & tertia die resurgere*. Cujus rei gratia mandavit: (inquit S. Chrysostomus) *Ut scilicet scandalis de medio sublatis, & Mysterio Crucis, ac Domini Passione consummata, cùm nihil restaret, quod retundere ac perturbare multitudinis fidem posset, sincera & immobilis opinio de ipso in audientium animis confirmaretur. Nondum enim clarè sua virtute effulserat: qua de causa post Resurrectionem, quando rerum veritas erat coruscatura, & virtus eorum quæ fiebant, præcipuè Apostolis erat auxiliatura, volebat ista prædicari*. Non « æquale erat in Palæstina videre, modò quidem miraculis clarum, modò « verò contumeliis affectum & agitatum, ac maximè quando Crux miraculis « erat successura; & ubique terrarum fide ac adoratione certa perspicere ni- « hil amplius tale, quale passus fuerat, patientem, Propterea igitur man- « davit, ne ulli dicerent. *Quod enim jam radices egit, si evulsum fuerit, non* « *facilè potest iterum plantatum pullulare: quod verò postea quam semel satum est, immobile ac radicatum permansit, faciliè propagatur, & crescit. Nam si Discipuli qui plurima viderunt, multaque audierunt arcana, solo auditu fandalizati fuerunt, nec ipsi solùm, verum etiam & vertex omnium Petrus: cogita, quid vulgus, qui sublimiora illa arcana non cognoverunt, nulla Spiritus gratia stabiliti fuere, perpessi fuissent, si quem Filium Dei esse didicissent, eum crucifigi & omni contumelia exagitari viderent. Si enim Discipulis dicebat*: Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò: *Quantò magis reliqua multitudo decidisset, si ante opportunum tempus hujusmodi summum Mysterium fuisset revelatum!* S. Hieronymus legit: *Præcepit Discipulis suis, ut nemini dicerent, quia ipse esset Jesus Christus*. Sed vocem,

Lucæ 9. 20. 21. S. Jo. Chrys. hom. 55. in Matth. Joan. 16.

Jesus, hic omittunt vetustissima & probatissima exemplaria, tam Græca quàm Latina, Versio qua nunc Ecclesia utitur, Syriaca Versio, Origenes, Ambrosius, Theophylactus. *Jesus*, nomen est proprium, quo apud omnes noscebatur; *Christus*, nomen est dignitatis: quare, quod nonnulli Codices hic habent, *Jesus*, interpretamentum fuit, quod ante Hieronymi tempora è margine irrepsit in textum.

Marci 8.32. S.Hieron.in hunc locum.

XIV. *Exinde cœpit Jesus ostendere Discipulis suis, quia oporteret eum ire Jerosolymam, & multa pati à Senioribus & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere*. Cum Jesus Divinitatem suam Discipulis declarasset, mysteria reparandæ salutis humanæ, Passionem scilicet ac mortem suam eos docuit, ne, si non præmoniti passionem ejus viderent, de illius Divinitate dubitarent. Ostendit igitur Apostolis, oportere, ut Jerosolymam abiret, & multas verborum ac rerum injurias pateretur, & à Judicibus Synedrii Magni, Scribis, & Principibus Sacerdotum conspiratione facta, occideretur Gentium ministerio, & tertia die à sui occasione resurgeret ad vitam immortalem. Docuit, se pati & mori *oportere*, ut implerentur Prophetarum vaticinia, ut Patris æterni mandato satisfaceret, ut consilium ipse suum de generis humani redemptione perficeret. Jerosolymis porrò hæc mysteria consummanda monet, destinato suæ Passioni, Morti ac Resurrectioni loco, ob convenientissimas rationes. 1. Ut ibi re ipsa exhiberet veram pro peccatis hostiam, ubi umbræ & figuræ, Pascha scilicet, aliaque sacrificia legalia offerebantur. 2. Ad supplicii argumentum, ut probrosissimum esset. 3. Ad gloriam ejus, ut ex totiù Judææ Metropoli facilius in orbem universæm hujus rei fama perferretur. Mortem suam prædicit, ne Regnum suum terrenum sperarent: Resurrectionem, ne animis deficerent.

XV. *Et assumentes eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens: Absit à te, Domine: non erit tibi hoc*. Petrus seorsim adducens eum, ne coram condiscipulis Magistrum arguere videretur; sive, *apprehendens eum*, manu, aut veste, ut amicum solet, aliquid ipsi clam dicturus; cœpit increpare eum, non jurgantis animo, sed vehementer amantis effectu, dicens: *Absit a te Domine*; sive, quæ Græci textus vis est, *Propitius sit tibi, Domine: non erit tibi hoc*: aures meæ non ferunt, nec fieri potest, ut Filius Dei occidendus sit.

XVI. *Qui conversus, dixit Petro: Vade post me, satana, scandalum es mihi, quia non sapis quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum*. Facesse hinc, qui amoris specie te mihi honestem præbes pessimumq; consultorem, & quasi satanæ partes orbis, Passionis meæ mysterio, adeòque redemptioni hominum impedimentum apponens, quantum in te est. *Scandalum es mihi*, offensioni mihi es, cùm ab obedientia quam Patri debeo; à consummatione charitatis & misericordiæ quam humano generi exhibere decrevi; à consummatione mysterii, quod mihi gloriosissimum erit, me avocas; mihique horrorem cruciatuum, ignominiæ, & mortis injicere conaris. Res æstimas non ex divinæ sapientiæ regulis, ex decreto & voluntate Dei, sed ex sensu carnis & hominum judicio, humana tantùm commoda spectas, & mea & tua, posthabitis Dei negotiis & gloria, quæ commodis omnibus, incolumitate corporis, & vita ipsa, potiora cuique esse debent. Hæc increpatio Christi non repugnat primatui Petri; Primatus enim Ecclesiasticus & suprema auctoritas carnalem omnem sensum non adimit hominibus in gratia non confirmatis. Nondum Spiritus Sanctus Apostolis datus fuerat: immò nec primatus Petro collatus, sed tantùm promissus, ut scitè S. Hierony-

ronymus observat : *Omnia de futuro , quæ si statim dedisset ei , nunquam in eo pravæ confessionis error invenisset locum.* S. Hieron. in hunc locum.

XVII. *Tunc Jesus dixit Discipulis suis : Si quis vult post me venire , abneget semetipsum , & tollat crucem suam , & sequatur me* : Postquam carnalem Petri sensum reprehendit Jesus , Discipulos suos à simili affectu & animi dispositione absterruit . Discipulorum nomine hic intellige non Apostolos tantùm , sed omnes qui Christum sequebantur . Marci 8. 34. *Et convocata turba cum Discipulis suis , dixit eis* , &c. Lucæ 9. 23. *Dicebat autem ad omnes* , &c. *Si quis vult post me venire* , id est , nie se qui , non pedibus corporis , sed affectibus mentis & imitatione ; si quis vult meus esse Discipulus . *Abneget semetipsum* : sibi ipse renunciet , naturales affectus erga commoda hujus vitæ ipsamque vitam , exuat ; rerumque omnium ac vitæ ipsius jacturam , pro Dei gloria , æternaque animæ suæ salute facere fit paratus . *Et tollat crucem suam* . Quaslibet ærumnas à Deo sibi destinatas , ejusque permissu ab hominibus sibi illatas pietatis causa ; mala quælibet lubenti animo suscipiat , & constanter patiatur ; & hac ratione , se ipsum nempè abnegando in vitæ periculis , & carnis afflictionibus , quasi non ipse , sed alius pateretur ; & crucem suam ferendo , ut ego meam sum portaturus , *sequatur me* , id est , imitetur . Apud S. Lucam habetur explicatiùs . *Tollat crucem suam quotidiè , & sequatur me* .

XVIII. *Qui enim voluerit animam suam salvam facere , perdet eam : qui autem perdiderit animam suam propter me , inveniet eam* . Qui voluerit se ipsum servare in hoc sæculo , ac propterea fidem negare , vel Dei legem violare non dubitaverit , se ipsum perdet in futuro sæculo : contra verò qui se ipsum vitamque suam propter me in hoc mundo exposuerit , ac perdiderit , meliorem ac immortalem vitam in altero sæculo recipiet . *Quid enim prodest homini , si mundum universum lucretur , animæ verò suæ detrimentum patiatur ? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua ?* Metaphora est de foro sumpta , in quo si quis de possessione locupleti , simul & de vita litigaret , nihil lucraretur , si possessionem quidem obtineret , sed vitam perderet . Quid juvabitur homo , si mundum universum in hac vita lucretur , animam verò suam , se ipsum perdat in Dei judicio ? Aut quid dabit homo , quo se ipsum ab æterna perditione redimat , cùm in ipsam incurrerit , cùm de illis salute in judicio Dei actum fuerit ? Nihil sanè : Damnum enim prorsùs inæstimabile & irreparabile est . Confer cum Lucæ 9. 25. *Quid enim proficit homo , si lucretur universum mundum , se autem ipsum perdat , & detrimentum sui faciat ?*

XIX. *Filius enim hominis venturus est in gloria Patri sui cum Angelis suis : & tunc reddet unicuique secundùm opera ejus* . Filius hominis , ergo ipse , qui nunc vivo in carne passibili & mortali , veniam aliquando in gloria , quæ mihi cum Patre communis est , quasi Unigenito ipsius ; non eam paucis Discipulis , sed *cum Angelis* , qui ministri mei sunt æquè ac Patris : & tunc reddam unicuique secundum meritum operum , non externorum duntaxat , sed internorum præcipuè ; præmium bonis , supplicium malis . Quamobrem nullis muneribus aut precibus flecti poterit judex aut corrumpi , nullo personarum intuitu inclinari , ut fulvum faciat eum , qui seipsum perdere maluit .

XX. *Amen dico vobis : Sunt quidam de hic stantibus , qui non gustabunt mortem , donec videant Filium hominis venientem in Regno suo* . Quidam eorum qui hic adsunt , non morientur , donec videant Filium hominis in ea gloria & majestate , qua in Regno suo fulgebit , apparentem . Id in Tran- Origenes. S.Hil.c.17. in Matth.

T 2

S. Jo. Chryso. hom. 57. in Matth. S. Hieron. in hunc locum. S. Ambros. lib. 7. in Lucam n. 6. S. August. in c. 2. epist. ad Gal. n. 13. S. Leo, hom. de transfig.

Transfiguratione Christi impletum est, in qua gloriæ ejus specimen ¦ non omnes, sed electi Discipuli, Petrus, Jacobus, & Joannes, viderentur in Monte sancto. Vel, donec videant Filium hominis, me qui brevi moriturus sum, potentem regnantem in Ecclesia & in orbe, postquam resurrexero, & in cœlos ascendero, & tamquam Salvatorem Mundi, verumque Deum, à multis adoratum & prædicatum. Misso namque Spiritu Sancto, Evangelii propagatio, Domino cooperante, & Apostolorum prædicationem confirmante innumeris miraculis, ipsum jam regnare comprobabat. Atque hunc sensum indicare videtur Christi sententia Marci 8. 39. *Amen dico vobis: Quia sunt quidam de hic stantibus*, (aditabant autem non Apostoli soli, sed & turbæ) *qui non gustabunt mortem, donec videant Regnum Dei veniens in virtute*. De hoc Christi Regno S. Petrus in concione ad Judeos loquebatur: *Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus, Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus Sancti accepta à Patre, effudit hunc, quem vos videtis & auditis. Non enim David ascendit in cœlum: dixit autem ipse: Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Certissimè sciat ergo omnis domus Israel, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Jesum quem vos crucifixistis.*

Act. 2. 32. 33.

Sensus Moralis.

I. **E**T *accesserunt ad Jesum Pharisæi & Sadducæi tentantes: & rogaverunt eum, ut signum cœlo ostenderet eis*. Sic hæretici & improbi, contrariis erroribus ac studiis inter se dissidentes, adversùs Christum & ejus Ecclesiam, adversùs veritatem ac pietatem conspiratione facta pugnant. *Nihil interest illis diversa tractantibus, dum ad unius veritatis expugnationem conspirent .... Hoc negotium illis non Ethnicos convertendi, sed nostros evertendi. Hanc magis gloriam captant, si stantibus ruina, non si jacentibus elevationem operentur*. Deum tentant, antiquis prodigiis & miraculis, quibus fides à Christo confirmata est, credere nolunt Athei & Politici, quibus nulla Religio, ut Sadducæis; signa de cœlo volunt, quibus nec fidem adhiberent, *Censores Divinitatis*. Temeraria curiositas gradus est ad hæresim, imò ad atheismum. *Nobis curiositate opus non est post Christum Jesum, nec inquisitione post Evangelium. Cedat curiositas fidei, cedat gloria saluti*.

Tert. lib. de præscript. hæret. c. 41. & 42.

Tert. lib. 2. cont. Marc. Tert. lib. de præscript.

II. *At ille respondens, ait illis: Facto vespere dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim cœlum; & mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum. Faciem ergo cœli dijudicare nostis, signa autem temporum non potestis scire?* Homines terreni de futuris eventibus soliciti sunt, tempora observant, quærunt opportunum tempus res suas temporales agendi: & tempus non arripiunt, quod semper opportunum adest, agendi maximum negotium, *unum necessarium*, salutis suæ: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis*. Præclarè de Methematicis & Astrologis scripsit S. Augustinus: *Per impiam superbiam deficientes à lumine tuo, tantò ante solis defectum futurum prævident, & in præsentia suum non vident*. Studiosè inquirunt; an serenum vel pluvium futurum sit cœlum: & non curant *pluviam illam voluntariam*, quam segregat Deus hæreditati suæ. Quærunt, an tranquillum futurum sit, an procellosum mare: & tempestates non curant, pravarum cupiditatum & vitiorum conflictu, tentationumque & occasionum peccati, quibus se exponunt, ventis in corde suo excitatas: *Impii quasi mare*

2. Cor. 6. S. Aug. lib. 5. confes. c. 3. Psal. 67. 10. Isai. 57. 20.

mare fervens, quod quiescere non potest; & redundant fluctus ejus in conculcationem & lutum. Facto vespere, dicit, Serenum erit, rubicundum est enim cœlum: *id est, Sanguine Passionis Christi, in primo adventu, indulgentia peccatorum datur*. Et mane: Et hodie tempestas, rubet enim cum tristitia cœlum: *id est, quod secundo adventu, igne præcedente venturus est*. Faciem ergo cœli judicare nostris signa autem temporum non potestis? *Signa temporum dixit de adventu suo vel passione, cui simile est roseum cœlum vespere: & item de tribulatione ante adventum suum futura, cui simile est, manè roseum cum tristitia cœlum*. Faciem cœli dijudicare scitis, & signa temporum non potestis? *Vide mitissimum Salvatoris animum: quamvis enim non discendi gratia, sed reprehendendi, signum de cœlo quærerent, causam subjecit, quare negavit. Sicut enim in cœlo, inquit, aliud tempestatis, aliud sereni temporis signum est, & nullus signo tempestatis conspecto tranquillitatem exspectat; neque tranquillo tempore tempestatem scrutatur: eodem modo de me cogitare oportet. Aliud enim tempus hujus adventus est, aliud futuri. His miraculis, quæ in terra facio, vobis nunc opus est: quæ verò in cœlo fiunt, illi tempori reservantur. Nunc enim quasi Medicus veni, tunc quasi Judex adero: nunc quasi errabundas oves reducam, tunc verò factorum rationes repetam. Et nunc quidem occultiùs, tunc verò apertissimè cœlo implicato, Sole abdito, Luna obscurata veniam; tunc virtutibus cœlorum commotis, quasi fulgor subitò meus adventus omnibus apparebit: sed horum opportunum nunc tempus non est; non enim ad hæc, sed a Passionem veni atque ad mortem. Non audistis Prophetam dicentem*: Non contendet, neque clamabit, neque audietur foris vox ejus? *Et alium Prophetam rursus*, Descendent sicut pluvia in vellus? *Quòd si quis ea signa commemorat, quæ Pharaonis tempore facta fuerunt, sciat, tunc opportunè ad incutiendum hosti terrorem facta fuisse; quibus non eget, qui ad amicos & domesticos venit*. Quomodo autem & magna illa, quæ petitis, faciam, cùm parva hæc non credatis? Parva quantùm ad ostentationem dico: Nam virtutem quidem multò hæc illis majora fuerunt. Quid enim peccatorum remissioni exæquabitur? aut quid majus excogitari potest, quàm mortuos excitare, dæmonia depellere, dissolutam corporis compaginem verbo consolidare?

S.Aug. lib. 1. qu. Evangel. quæst. 20.

S. Jo. Chryso. hom. 54. in Matth.

Esai. 42.

Psalm. 72.

III. *Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ. Et relictis illis, abiit*. Miracula & numero & magnitudine sufficientia Christus ediderat, ut missionem suam ac Divinitatem comprobaret: unum adhuc necessarium erat Resurrectionis ipsius, cujus figura in Jona exhibita fuerat, ut mortis ejus crucisque scandalum tolleretur, ut implerentur Scripturæ, ut Christiana Religio fundarentur, cujus Christus à mortuis redivivus Sacerdos est in æternum, & victima gloriosa, quæ jam non moritur. Hinc Apostolus: *Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra*. Et rursus: *Si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris*. Vide quæ ad similis explicationem sententiæ diximus cap. 12. Non absque consideratione prætereundum est, quod S. Marcus refert, Christum ingemuisse, cùm Pharisæi & Sadducæi tentantes eum, signum de cœlo postularunt; quod misericordiæ ipsius argumentum est erga eos, qui beneficiis ejus ac miraculis abutuntur, quos non deserit omnipotens & piissimus Medicus, nisi quia insanabiles malæ voluntatis vitio evaserunt. *Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit*.

1. Cor. 15.

Rom. 10.

Marci 8.

IV. *Et cùm venissent Discipuli ejus trans fretum, obliti sunt panes accipere*,

re. Quid mirum, siquidem Panem vivum, qui de cœlo descendit, Panem Angelorum, quo spiritualiter reficiebantur, secum habebant? Qui Christum sequitur, & gustavit, quàm suavis est Dominus, facilè rerum terrenarum obliviscitur, vix ad corporis necessitates attendit, *Deo pastus & saginatus*, ut de Moyse Tertullianus ait.

Tertull. lib. de Jejuniis.

V. *Qui dixit illis: Intuemini & cavete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum*. Fermentum Pharisæorum, superbia, invidia, hypocrisis. Ab illorum contagione vitiorum, quæ eo perniciosiùs & periculosiùs grassantur, quò spiritalia sunt, minoremque sui ingenerant horrorem, sibi caveant maximè, qui eruditione, pietate, vitæ austeritate singulares videntur & celebrantur. Vitæ futuræ oblivio, æternæque salutis incura, fermentum Sadducæorum est, qui nec animæ immortalitatem, nec resurrectionem corporis credebant. Quot ex iis qui se Christianos esse profitentur, ita vivunt, ac si neutrum crederent, bonis temporalibus & terrenis voluptatibus penitùs immersi, quasi aliam æternamque vitam non exspectarent? Simplicitas & humilitas Christiana, bonorumque eternorum exspectatio, Christi fermentum est, quo conspersa anima, crescit in augmentum Dei, & cor fervens dilatatur, sursumque ad Dominum erigitur.

VI. *At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia panes non accepimus. Sciens autem Jesus, dixit: Quid cogitatis intra vos modicæ fidei, quia panes non habetis?* &c. Apostolorum infirmitas, antequam Spiritus Sancti descensu renovati & confirmati fuissent, ostendit gratiæ Christi necessitatem, ut ejus documenta & præcepta capiamus, memoria teneamus, diligamus, impleamus. De corporis quàm de animæ necessitatibus priùs cogitat, magisque solicitus est infelix homo, de corpore cibis materialibus alendo, magis quàm de anima Dei verbo, Spiritu, gratia, Christique Corpore reficienda. Hujus defectus origò, infirmitas fidei est. Ob hanc acriter, sed amanter, Discipulos reprehendit Dominus Jesus, suaque illa increpatione ipsos & à Judaicis observationibus abducit, editorum à se miraculorum, adeòque gratiarum illis collatarum memoriam renovat, & ipsos ad majorem fidem atque fiduciam excitat, ut jam non formident neque contremiscant, si quod sibi deficere panes viderint, sed omnia hæc caduca negligant, ejus providentiæ & bonitati confidentes, qui *dat escam timentibus se*; & *non affliget fame animam justi*. Nobis etiam documento est increpatio illa Christi, ne subditis semper adulemur; sed eos arguamus, & increpemus, quoties ipsorum saluti expedit, *in spiritu lenitatis*, *in omni patientia & doctrina*: nec optemus etiam, ut nobis semper blandiantur, ac remissiùs molliùsque nobiscum agant. Ne etiam velimus prosperis ac secundis rebus semper uti: quia & adversis erudiri, atque emendari, nobis utile est ad salutem; ideò Deus rerum adversarum & secundarum, calamitatum & consolationum vicissitudines amicos suos experiri voluit, ut Abraham, Isaac, Jacob, Moysen, Job, Apostolos.

Prov. 10. 3. S. Jo. Chryso. hom. 54. in Matth.

VII. *Tunc intellexerunt, quia non dixerit cavendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum & Sadducæorum.* Moralis corrupta, fermentum est, ex corruptione cordis originem ducens, quæ mores plurimum inficit ac depravat, & longè latèque vim suam pestiferam brevi temporis intervallo diffundit. Moralis corruptæ dogmata rectè cum Tertulliano appellaverim *Doctrinam venenorum*. Pinxit quidam (si Æliano Varronis fides,) Homerum carmina eructantem, tum alios Poetas excipientes, quæ ille eructaret. Ingeniosum commentum, ut ab eo cæteros Poeticam hausisse significaret. Homeri loco in tabula pingamus Luciferum virulenta dogmata, Mora-

Tertul. lib. de præscript. cap. 34.

Moralis Christianæ puritatem corrumpentia, evomentem, & multiorum opinionum, quæ hominis libertati, cupiditati, sæculi consuetudini contra Dei Legem favent, anctores, qui avidè sordes illas lambunt, excipiunt, & ad hominum perniciem effundunt: *Fermentum vetus, fermentum malitiæ & nequitiæ*, quod totam Christianæ plebis *massam corrumpit*. His hominibus *Lex mendacium, diabolus religio, sacrificium turpitudo*. Sectæ duæ Moralis Christianæ puritati oppositæ, à Judæis ad Christianos plerosque spiritum suum errorésque transmiserunt. Prima Pharisæorum, qui externa dumtaxat religionis & pietatis opera exercent ad pompam & ostentationem, charitate & humilitate neglectis, quæ sunt Religionis anima. Hi mulierculis similes, quæ cùm naturali careant pulchritudine, fuco sibi fallacem decorem & gratiam arcessunt: Sponsæ Christi longè dissimiles, cujus *Omnis gloria ab intus*. Altera secta Sadducæorum est, qui alia præter temporalia terrenaque bona, aliam præter hujus vitæ felicitatem non credunt, non agnoscunt, aut certè sic vivunt, quasi non crederent: Quamobrem iis adulantur & serviunt, qui temporalis prosperitatis arbitri & domini videntur. His apprimè convenit illud Isaiæ: *Et vos qui dereliquistis Dominum, qui obliti estis Montem Sanctum meum, qui ponitis Fortunæ mensam, & libatis super eam*. Hi Judæos imitantur, qui cùm Ægyptiorum idola adorassent, à Jeremia Propheta reprehensi, responderunt: *Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te: sed facientes faciemus omne verbum, quod egredietur de ore nostro, ut sacrificemus Reginæ cæli, sicut fecimus nos, & Patres nostri, Reges nostri, & Principes nostri in urbibus Juda, & in plateis Jerusalem: & saturati sumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus*. Achaz Regis Juda impietatem imitantur, qui variis plagis ob scelera sua à Domino afflictus, impietatem auxit, & Assyriorum hostium suorum Diis victimas immolavit, dicens: *Dii Regnum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo victimis, & aderunt mihi: cùm è contrario ipsi fuerint ruinæ ei, & universo Israel*.

1.Cor.5.

S.Leo,Ser.15. cap.4.

Psal.44.

Isaiæ 65.11.

Jer.44.16.17.

2.Paral.28.23.

VIII. *Venit autem Jesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogabat Discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse Filium hominis? At illi dixerunt: Alii Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verò Jeremiam, aut unum ex Prophetis. Dicit illis Jesus: Vos autem, quem me esse dicitis?* Humilitatem & modestiam verbis factisque perpetuò docet Dominus Jesus. Humili Filii hominis nomine vocari amat, ut hominum superbiam jactantiamque damnet, qui vanis honorum titulis intumescunt: *Vocaverunt nomina sua in terris suis*. Non curiositate, non inanis gloriæ studio Christus inquirit, quæ sint hominum de se opiniones: non modò enim varios sermones hominum de se noverat, sed & cogitationes illorum. Verùm necessitas instruendi Discipulos suos, ipsosque adversùs Mundi errores & pravas opiniones muniendi, impulit ipsum, ut id ab iis quæreret. Sic Pastores animarum & Prædicatores inquirere debent quid populi de Religione, quid de Moralis Christianæ officiis sentiant, ut si qui errores sparsi fuerint, vel obrepserint, eos impugnent ac destruant. De se verò quàm honorificè sentiant, curiosè inquirere non debent, ne gloriam suam, non Dei, quærere videantur. Curent tantùm, ut in omnibus exhibeant se sicut Dei Ministros, & bonus odor Christi sint in Ecclesia. Utinam Christum imitarentur Ecclesiastici Religiosique viri, nec sæculi rebus se immiscerent, aut de his quæ in sæculo fiunt vel dicuntur, sermones inter se, vel cum sæcularibus hominibus haberent, nisi quatenùs ad Religionem vel Ministerium suum referuntur! At non Ecclesiasticis modò Religiosisque viris,

Ps.48.12.

sed

sed Christianis omnibus curiosæ illæ, otiosæ, vanæ confabulationes sunt interdictæ, qui de omni verbo otioso rationem reddituri sunt in judicio Dei, & loqui debent ut & cogitare, *quæcumque sunt vera, quæcumque*
Philipp. 4. 8. *pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ*. Ideò juniores
1. Tim. 5. 13. viduas Apostolus graviter corripit, quæ *otiosæ discunt circuire domos; non solum otiosæ, sed & verbosæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet*. Christianus Dei Spiritu vivens, nonnisi cum Deo, de Deo, & pro Deo lo-
1. Petri 4. 11. qui debet, ad ejus gloriam, & ædificationem proximi: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei*. Loquamur *Dominum Jesum, quia ipse est sapientia, ipse est verbum Dei. Nam & hoc scriptum est*: Aperi os tuum verbo Dei. *Ipsum spirat, qui sermones ejus resonat, & verba meditatur. Ipsum semper loquamur. Cum de sapientia loquimur, ipse est: cum de virtute loquimur, ipse est: cùm de justitia loquimur, ipse est: cùm de pace loquimur, ipse est: cùm de veritate, & vita & redemptione loquimur, ipse est*. Verba sunt S. Ambrosii, Enarrat. in Psal. 36.

Tertul. lib. 2. ad nationes. *At illi dixerunt: Alii Joannem Baptistam, alii Eliam*, & cætera. *Varietas opinionum venit ex ignorantia veritatis*. Non ex humani ingenii conjecturis, non ex vulgi rumoribus, non ex Philosophorum opinionibus, non ex Sapientum & Potentum hujus sæculi arbitrio; sed ex verbo Dei, ex Ecclesiæ doctrina, de rebus Religionis judicium ferendum est. *Ubinam veritas collocanda? in conjecturis? sed incerta conceptio est: in fabulis? sed fœdo relatio est: adoptionibus? sed possiva & municipalis adoptio est. Denique apud Philosophos incerta, quia varia; apud Poetas omnia indigna, quia turpia; apud populos passiva omnia, quia voluntaria*.

S. Hil. c. 16. in S. Matth. Vos autem, quem me esse dicitis? *Significat, præter id quod in se videbatur, esse aliud sentiendum. Hæc enim confessionis tenenda ratio est, ut sicut Dei Filium, ita & Filium hominis meminerimus; quia alterum sine altero nihil spei tribuit ad salutem*. Vos autem, quem me esse dicitis? *Illis,*
S. Hieron. in hunc locum. *quia homines sunt, humana opinantibus, vos qui estis dii, quem me esse existimatis?* Illos scilicet deos dixit, ad quos sermo Dei factus est: *Ego dixi, Dii estis, & filii Excelsi omnes*.... adoptione, non gratia. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*. Quamdiu vivimus Mundo, homines dumtaxat sumus. Mundo moriendum est per fidem, per charitatem, per pœnitentiam & mortificationem Christianam, ut Deo viventes, dii simus. Sed heu! malumus Mundo, carnique vivere, quàm dii fieri; quod de Imperatores Tertullianus facetè dixit, quem Ethnici Deum appellabant. *Qui Deum Cæsarem dicitis, & deridetis, dicendo quod non est; & maledicitis, quia non vult esse quod dicitis*: Mavult *enim* vivere, quàm Deus fieri.

IX. *Respondens Simon Petrus, dixit: Tu es Christus Filius Dei vivi. Respondens autem Jesus, dixit ei: Beatus es, Simon Bar-Jona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est*. Unus Petrus pro omnibus loquitur, ut unitas fidei, unitas Apostolatus, unitas Ecclesiæ, cujus personam gerit, significetur. *Petrus Ecclesiæ unicæ typus, in*
S. Aug. Serm. 76. alias 13. de verbis Apostoli. *Apostolorum ordine primus, in Christi amore promotissimus, respondet pro omnibus. Unus pro multis dedit responsum, unitas in multis*. Hanc unitatem diligere ac tueri usque ad sanguinis effusionem debemus: *Non enim habet Christi charitatem, qui Ecclesiæ non diligit unitatem*. Tu es Christus Filius
S. Aug. tr. 25. in Joanne 11. n. 11. Dei vivi. *Ille dixit se Filium hominis, & Petrus eum dixit Filium Dei vivi. Optimè ille commemorabat, quod misericorditer exhibuerat: ille commemorabat, quod in claritate permanebat. Verbum Dei commendat humilitatem suam*

*suam, homo agnoscit claritatem Domini sui . . . Et revera justum est : humi-
liavit se propter nos, glorificemus illum nos ; non enim Filius hominis pro-
pter se est, sed propter nos.*

X. *Beatus es, Simon Bar-Jona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, &c.*
In cognitione & amore Dei, & Christi, posita est beatitudo hominis Chri-
stiani ; non in divitiis, non in generis claritate, non in terrena sapien-
tia & scientia rerum creatarum. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te so-
lum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.* Hæc dicit Dominus : Joann.17.3.
*Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortudine
sua, & non glorietur dives in divitiis suis : sed in hoc glorietur, qui glo-
riatur, scire & nosse me.* Non in rerum naturalium & humanarum cogni-
tione sita est felicitas nostra : *Infelix enim homo, qui scit illa omnia,* Do- Jerem.9.23.
mine Deus, *te autem nescit. Beatus autem qui te scit, etiamsi illa nesciat.*
Qui verò & te & illa novit, non propter illa beatior, sed propter te solum S.Aug. lib.5.
beatus est, si cognoscens te, sicut Deum glorificet, & gratias agat, & non Confes. c. 4.
evanescat in cogitationibus suis . . . Vanitas est enim mundana ista etiam nota & 5.
profiteri, pietas autem tibi confiteri. Beatus es Simon Bar-Jona, &c. *Ideò* S.Leo, ser.3.
*beatus es, quia Pater meus te docuit ; nec terrena opinio te fefellit, sed in-
spiratio cœlestis te instruxit : & non caro & sanguis, sed ille me tibi, cu-
jus sum Unigenitus Filius, indicavit.*

XI. *Et ego dico tibi : Quia tu es Petrus, & super hanc petram ædifica-
bo Ecclesiam meam :* hoc est, *Sicut Pater meus tibi manifestavit Divinitatem
meam : ita & ego tibi notam facio excellentiam tuam.* Quia tu es Petrus : S.Leo, ibi.
*id est, Cùm ego sim inviolabilis petra, ego lapis angularis qui facio utraque
unum ; ego fundamentum, præter quod quod nemo potest aliud ponere : tamen
tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut quæ mihi potestate sunt
propria, sint tibi mecum participatione communia.* Et super hanc petram
ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.
*Super hanc, inquit, fortitudinem extruam Templum : & Ecclesiæ meæ cælo
inferenda sublimitas, in hujus fidei firmitate consurget. Hanc confessionem por-
tæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt : vox enim ista, vox
vitæ est : & sicut confessores suos ad cœlestia provehit, ita negatores ad in-
ferna demergit . . .* Manet *ergo dispositio Veritatis, & beatus Petrus in ac-
cepta fortitudine petræ perseverans, suscepta Ecclesiæ gubernacula non reliquit.* S. Leo Ser. 2.
Sic enim præ cæteris est ordinatus, ut dum petra dicitur, dum fundamentum cap.3.
*pronuntiatur, dum Regni cœlorum janitor constituitur, dum ligandorum sol-
vendorumque arbiter, mansura etiam in cælis judiciorum suorum definitione,
præficitur, qualis ipsi cum Christo esset societas, per ipsa appellationum ejus
mysteria nosceremus. Qui nuc pleniùs & potentiùs ea, quæ sibi commissa
sunt, peragit, & omnes partes officiorum atque curarum in ipso & cum ipso,
per quem est glorificatus, exequitur. Si quid itaque à nobis rectè agitur, re-
ctèque discernitur : si quid à misericordia Dei quotidianis supplicationibus ob-
tinetur ; illius est operum atque meritorum, cujus in sede sua vivit potestas,
& excellit auctoritas. Hoc enim obtinuit illa confessio, quæ à Deo Patre
Apostolico inspirata cordi, omnia humanarum opinionum incerta transcendit,
& firmitatem petræ, quæ nullis impulsionibus quateretur, accepit. In uni-
versa namque Ecclesia :* Tu es Christus Filius Dei vivi, *quotidie Petrus di-
cit : & omnis lingua quæ confitetur Dominum, magisterio hujus vocis imbui-
tur. Hæc fides diabolum vincit, & captivorum ejus vincula dissolvit. Hæc
erutos Mundo inserit cœlo, & portæ inferi adversùs eam prævalere non pos-
sunt. Tanta enim divinitùs soliditate unita, munita est, ut eam neque hæ-*

rctica unquam perrumpere pravitas , nec Pagana potuerit superare perfidia .

S. Jo. Chryf. orat. in S. Petrum & Eliá tom. 1. 3. Reg. 17.

XII. *Et tibi dabo claves Regni cælorum* . Eliæ lingua *clavis cælorum* fuit: siquidem pluviam per annos plurimos cohibere potuit , & precibus deinde suis excitare : *Vivit Dominus Deus Israel , in cujus conspectu sto , si erit annis his ros & pluvia , nisi juxta oris mei verba* , verum longè major S. Petri quàm Eliæ potestas : illi siquidem Christus ipse potestatem & auctoritatem dedit aperiendi claudendique cœlum peccatoribus , ut spiritalem gratiæ imbrem in animas eliceret , vel suspenderet : *Et tibi dabo claves Regni cælorum* . An non glorificati gloria est , in terra manere , & cœlum claudere ? Vitam communiter inter homines vivere , atque supernas cœlorum sedes subditis auctoritate potestatis exhibere ?

S. Greg. seu alius auct. comment. in 1. Reg. lib. 2. c. 2.

Et quodcumque ligaveris super terram , erit ligatum & in cælis : & quodcumque solveris super terram , erit solutum & in cælis . S. Petro , quatenùs Ecclesiæ personam gerit , & omnium Episcoporum caput & forma est , potestas remittendi peccata confertur à Christo , ut innotescat , illam extra Ecclesiæ unitatem non esse , aut exerceri non posse . *Columba ligat , columba solvit ; ædificium supra petram ligat & solvit . Timeant ligati , timeant soluti . Qui soluti sunt , timeant , ne ligentur : qui ligati sunt , orent , ut solvantur* . Iniquitates suæ capiunt impium , & funibus peccatorum suorum constringitur : *& præter hanc Ecclesiam nihil solvitur . Quatriduano mortuo dicitur* , Lazare veni foras : *Et prodiit de monumento institis ligatus manibus & pedibus . Excitat Dominus , ut mortuus de monumento prodeat , si cor tangit , ut peccati confessio foras exeat . Sed parum adhuc ligatus est . Dominus ergo postquam exiit Lazarus de monumento , ad Discipulos , quibus dixerat* : Quæcumque solveritis in terra , soluta erunt & in cœlo : Solvite , *inquit* , eum , & sinite abire . *Per se excitavit , per Discipulos solvit* . Hac potestate abutuntur Sacerdotes , qui peccatores ligant vel absolvunt contra legem à Christo positam , & contra regulas Ecclesiæ . Tunc tantùm Ministrorum suorum sententiam Christus in cœlis ratam habet , cùm secundùm leges verbo ipsius traditas , & Ecclesiæ decretis explicatas , ligant vel solvunt in terris . Hinc S. Ambrosius explicans illum Psalmi 118. Versum , *Et de lege tua miserere mei* , ait : *Lege miseretur , qui cum justitia sapientiaque miseretur ; ut ea dimittat , quæ scit jure posse dimitti ; ne cùm alterius miseretur , seipsum legi faciat obnoxium* . Et exponens illa verba , *Miserere mei secundùm eloquium tuum* ; ait : *In ipsa Ecclesia , ubi maximè misereri decet , tenere quàm maximè debet forma justitiæ ; ne quis à Communionis consortio abstentus , brevi lacrymula , atque ad tempus parata , vel etiam uberioribus fletibus Communionem , quam plurimis debet postulare temporibus , facilitate Sacerdotis extorqueat . Nonne cùm uni indulget indigno , plurimos facit ad prolapsionis contagium provocari ? Facilitas enim veniæ , incentivum tribuit delinquendi . Hoc eò dictum est , ut sciamus secundùm verbum Dei , secundum rationem , dispensandam esse misericordiam debitoribus* . Et tibi dabo claves Regni cœlorum , &c. *Istum locum non intelligunt Episcopi & Presbyteri , qui aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio , ut vel damnent innocentes , vel solvere se noxios arbitrentur ; cùm apud Deum non sententia Sacerdotum , sed reorum vita quæratur* . Sed nec in aperiendo verè pœnitentibus nimis difficiles præbere se debent , quibus claves Regni cœlorum sunt commissæ : *Nusquam tam vigere debent viscera misericordiæ , quàm in Catholica Ecclesia , ut tamquam vera Mater , nec peccantibus filiis superbè insultet , nec correctis difficilè ignoscat* .

S. Aug. serm. 295. alias de div. 108.

Prov. 5. 22.

S. Ambr. ser. 4. in Ps. 118. n. 23.

Et ser. 8. n. 26.

S. Hier. in c. 16. S. Matth.

S. Aug. lib. de Agon. Christ. c. 30.

XIII . *Exinde cœpit Jesus ostendere Discipulis suis , quia oporteret eum ire Jero-*

Jerosolymam, & multa pati à Senioribus, & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere. Divinitatem suam illis primùm revelavit, moxque Passionis suæ mortis, ac Resurrectionis mysteria illis declaravit; quia *Christus crucifixus Judæis*, qui Christi Jesu divinitatem non credunt, *scandalum*, *Gentibus autem stultia*, solis Christianis *Dei virtus est & sapientia*. Patitur autem & post Resurrectionem Christus, non à Judæi, sed à Christianis; non Jerosolymis, sed in Ecclesia: ipsum siquidem mali Christiani contemnunt, injuriis afficiunt, vitam ejus Evangelio omninò contrariam agentes; ipsum peccatis suis, quantum in ipsis est, crucifigunt; eripiunt illi vitam, non quidem corporis gloriosi, cui mors jam dominari non potest, sed vitam spiritualem, qua in justorum cordibus vivit, *Rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui habentes*. Patitur autem præcipuè à divitibus & potentibus sæculi, à Sacerdotibus ambitiosis & avaris, à Doctoribus superbis. Discipulis porrò suis ostendit Christus, quia oporteret eum ire Jerosolymam, & multa pati, & occidi, & tertia die resurgere: ut significaret, hominem Christianum, qui Spiritu Christi vivit & agitur, qui Dei in cruce pro ejus salute morientis filius est, ac discipulus, vitam, ærumnas, amaritudines ipsi vitæ adjunctas, tolerare debere cum patientia; mortem obire cum lætitia, resurrectionem expectare cum fiducia. Mortem necessitatis nomine vulgus hominum appellat; Id verò nominis vitæ sancti tribuunt. *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum*. Apostolus, *Aliud ad vitæ necessitatem refert, aliud ad mortis utilitatem*. *Denique & Simeon qui ait*, Dimitte servum tuum, *propter Christum expectabat*. *Christus enim Rex noster est, & ideò quod Rex jubet, deserere non possumus, aut contemnere*. *Vivere ergo servo Dei Christus est, & mori lucrum*. *Quasi servus enim non refugit vitæ obsequium, & quasi sapiens lucrum mortis amplectitur*. *Lucrum est, evasisse incrementa peccati; lucrum, fugisse deteriora, & ad meliora transisse*. *Et addidit*: Dissolvi enim, & cum Christo esse, multò melius; permanere autem in carne, magis necessarium propter vos. *Aliud melius, aliud necessarium*. *Necessarium, propter fructum operis; melius, propter gratiam & copulam Christi*, Resurrectionis autem expectatione sustentari debemus & roborari, ut & vitam ejusque ærumnas patienter feramus, & mortem læto animo obeamus. *Fiducia Christianorum, resurrectio mortuorum ... Spes resurrectionis fastidium est mortis*.

1.Cor.1.

Hebr.6.6.

Philipp.1.

S. Amb. li. de bono Mort. c.2.

Tert. lib. de resur.car. c.1. Idem. lib.1. Ad nationes.

XIV. *Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens: Absit à te, Domine: non erit tibi hoc*. Animalis homo non percipit quæ Dei sunt: & de illius tamen consiliis & mysteriis vult ferre judicium, Deum incarnatum, passum & mortuum fuisse, humana ratio non capit. *Sed Demus, Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse*. *In talibus rebus tota ratio facti, est potentia facientis*. Qui conversus, dixit Petro: Vade post me, satana: scandalum es mihi, quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum. Idem ipse *Petrus paulò ante beatus, postea satanas, in momento uno, infra pauca verba*. *Miraris differentiam nominum, differentias attende causarum*: *Attende causam, quare beatus*: Quia non tibi revelavit caro & sanguis, sed Pater meus qui in cœlis est. *Ideò beatus, quia tibi caro & sanguis non revelavit*. *Si enim caro & sanguis hoc tibi revelaret; de tuo: quia verò caro & sanguis non tibi revelavit, sed Pater meus qui in cœlis est; de meo; non de tuo*. *Quare de meo? Quia*, Omnia, quæ habet Pater, mea sunt. *Ecce audisti causam, quare beatus, & quare Petrus*. *Quare autem illud quod horresci mus, & repetere* nolu-

S. Aug. epist. 137. alias 3.

Idem, ser. 76. al. a. 13. de verb. Dom. cap.2.

nolumus? Quare, nisi quia de tuo? Non enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum .... *Timuit, ne perderet morientem, quem confessus fuerat vitæ fontem. Turbatus est, dicens:* Absit à te, Domine, non fiet istud, *Propitius esto tibi, Deus, nolo te mori. Petrus dicebat Christo, Nolo te mori, sed melius dicebat Christus, Volo pro te mori ..... Hoc intuentes nos Ecclesiæ membrum, discernamus, quid de Deo, quid de nostro. Tunc enim non titubabimus, tunc in petra fundabimur, fixi & stabiles erimus adversus ventos, imbres, flumina, tentationes videlicet præsentis sæculi. Illum videte Petrum, qui tunc erat figura nostra: modò fidit, modo titubat; modò immortalem confitetur, modò timet ne moriatur. Proinde quia Ecclesia Christi habet firmos, habet & infirmos; nec sine firmis potest esse, nec sine infirmis: in eo quod dixit Petrus,* Tu es Christus Filius Dei vivi, *firmos significat; in eo autem, quòd trepidat & titubat, & Christum pati non vult, mortem timendo, vitam non agnoscendo, infirmos Ecclesiæ significat:* Vade post me, satana, scandalum mihi es, quia non sapis ea quæ Dei sunt. *Tanta ei religio fuit pro humani generis salute patiendi, ut Petrum primum Filii Dei confessorem, Ecclesiæ fundamentum, cælestis regni janitorem, & in terreno judicio judicem cæli, satanæ convitio nuncuparet*; quia ipsum à Passione, Cruce & morte absterrere voluit. *Vocavit satanam, eò quòd saluti esset nesciens adversaretur, qui Salvatorem mori prohiberet ..... Fuit autem postea fortis ut mors Petri dilectio, cùm ex promissione Jesu Christi indutus virtute ex alto, tanta cœpit virtute diligere, ut in Concilio prohibitus prædicare nomen sanctum, constanter prohibentibus responderet: Obedire oportet magis Deo, quam hominibus. Tunc demum tota virtute dilexit, cùm nec vitæ suæ pepercit pro dilectione.* Quicumque nos à via Christi, à via Crucis, à via pœnitentiæ & mortificationis Christianæ vult abducere, velut adversarius & inimicus salutis nostræ à nobis habeatur. Falsa & carnalis amicitia est, quæ nos ab amore Crucis avertit, quam Christus tam vehementer desideravit, tam ardenter dilexit, ut ejus subeundæ causa, è sinu Patris in terras descendere, & homo fieret. *Taceo quòd figitur; in hoc enim venerat. Christus mori missus, nasci quoque necessario habuit, ut mori posset. Forma moriendi, causa nascendi est.*

S. Hilar. tr. in Ps. 131. n. 4.

S. Ber. ser. 20. in Cant. n. 6.

Tertul. lib. de patien. & lib. de carne Christi.

XV. *Tunc Jesus dixit Discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Dixisti, Petre, ut me à passione & cruce subeunda absterreres, *Absit à te, Domine, non erit tibi hoc.* Ego verò tibi respondeo: Quòd non solùm me impedire & meam passionem ægrè ferre, damno tibi erit; verùm etiam nulla tibi spes salutis supererit, nisi & ipse ad passionem semper paratissimus sis. *Si quis vult post me venire.* Non impello, non cogo, sed liberam singulorum voluntatem alliciens, dico, *Si quis vult.* Non enim ad afflictiones & onera, nec ad supplicia & pœnas, ut cogere mihi opus sit; sed ad ineffabilia bona voco, quorum ea natura est, ut facilè per se ipsam vos invitare possit. His dictis vehementer eos attraxit: nam sicut, qui vim affert, plerumque avertit animos; sic qui liberos eos relinquit, multò magis attrahit. Potentior enim est mitis oratio, quàm violenta. *Si quis vult post me venire.* Magna enim sunt, ait, quæ retribuo, ac talia, ut ultrò homines ad ea concursuros minimè dubium sit. Non enim si quis aurum atque argentum proponeret, vim inferret: Quantò igitur magis, ubi de cœlestibus bonis agitur, inferenda non est? *Si quis vult venire post me.* Nec verò satis est modo me sequi, quo nunc sequimini, mihi adhærentes; sed multi labores tolerandi, multa pericula subeunda. Non enim, ô Petre,

S. Jo. Chry. ho. 56. in S. Matt h.

tre, quoniam me Filium Dei confessus es, propter hoc solum tibi coronæ expectandæ sunt; & quasi tibi hoc satis fuerit ad salutem; totaque " res consummata sit, in otio & voluptate vivendum. Quamvis enim quia " Filius sum Dei, omnium te periculorum expertem facere valeam; tui ta- " men gratia volo, ut & ipse nonnihil de tuo conferas, & illustrior eva- " das: Quemadmodum enim qui ludicrum instituit agonem, si cui athleta- " rum amicitia jungitur, numquam eum ob benevolentiam suam tantùm, nisi " etiam descenderit in certamen, coronabit; qui proprium illius videlicet " laborem desiderat, & quò magis eum diligit, eò magis victorem videre, " adeòque & fortiter ac strenuè certare cupit: Ita Christus, quos maximè " diligit, eos non solùm auxilio suo, verùm & suis laboribus immortales " vult promereri coronas. *Qui certat in agone, non coronatur, nisi legitimè* " *certaverit*. *Labora ergo*, inquit Apostolus, *sicut bonus miles Christi Jesu*. " 2.Tim.2. Si quis vult, sive vir, sive mulier, sive Princeps, sive subditus, hanc " viam ingrediatur. *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum*. Si in- " telligis, quid sit alium abnegare, facilè percipies, quid sit abnegare te " ipsum. Qui alium jam abnegavit, fratrem puta, aut servum, aut quem- " vis alium, si cædi eum virgis videat; si arceri vinculis, quidquid aliud " mali pati eum conspexerit, non accurrit, non auxiliatur, non flectitur, " nec prorsùs ullo modo movetur, ceu qui penitùs ab illo alienatus est. " Sic igitur nullo nos pacto corpori nostro parcere vult, ut neque si cæ- " ditur, neque si pellitur, neque si uritur, nec si quid aliud hujusmodi pa- " titur, ei parcamus. Quid dixi, non parcamus: cùm id profectò sit verè " parcere? Nam etiam tunc patres filiis maximè parcunt, cùm præceptoribus illos tradentes, maximè rogant, ne parcant. Sic igitur Christus. " Non dixit tamen, Ne parcas, sed luculentiùs & expressiùs, *Abnega temetipsum*; periculis scilicet, certaminibus te offer, & quasi alius hæc pa- " tiatur, afficiare. "

Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. Præceptum illud ad plura pertinet, quorum necessaria fit alienatio. *Nam & diabolo imprimis renuntiamus, itemque affectionibus carnis, consuetudini etiam vitæ quæ perfectioni salutis adversatur. Et quod his omnibus magis necessarium est, quilibet sibimetipsi renuntiat, qui exuit veterem hominem cum actibus suis. Postremò affectionibus cunctis mundanis, quæ pietatis propositum valeant impedire, nuntium remittit*. Christianus seipso, amoreque proprio vacuus, Deo plenus esse debet: Hoc est, abnegare se ipsum. Durum videtur & grave, quod Dominus imperavit, ut si quis eum vult sequi, abneget seipsum. *Sed non est durum nec grave, quod ille imperat, qui adjuvat, ut fiat quod imperat. Quicquid enim durum est in præceptis, ut fit leve, charitas facit*. Novimus quanta ipse amor faciat. Plerumque etiam ipse amor reprobus atque lascivus est: quanta homines dura perpessi sunt, quanta indigna & intolerabilia pertulerunt, ut pervenirent ad id quod amaverunt? Sive sit amator pecuniæ, qui vocatur avarus; sive sit honoris amator, qui vocatur ambitiosus; sive sit corporum pulchrorum amator, qui vocatur lascivus. Et quis posset enumerare omnes amores? Considerate tamen quantùm laborent omnes amatores, nec sentiunt quod laborant; & tunc ab eis plus laboratur, quando à labore quisque prohibetur. *Cùm ergo tales sint homines plures, quales sunt amores, nihilque aliud curæ esse debeat, quomodo vivatur, nisi ut quod amandum est eligatur: quid miraris, si ille qui diligit Christum, & qui qui vult sequi Christum, amando negat se ipsum? Si enim perit homo amando se, profectò invenitur negando se. Prima hominis perditio*

S.Basil.reg. fusius disp. Inter.8.

S.Aug.serm. 96. aliàs de div.47.c.1.

ditio fuit amor sui. Si enim se non amares, & Deum sibi præponeret, Deo esse semper subditus vellet: non autem converteretur ad negligendam voluntatem illius, & faciendam voluntatem suam. Hoc est enim amare se, velle facere voluntatem suam. Præpone his voluntatem Dei: Disce amare te, non amando te.

S. Jo. Chryso. ho. 56. in S. Matth. *Et tollat crucem suam*. Ne quis putet, ad verba usque tantummodo, & contumelias, & opprobria, abnegationem hanc sui fieri oportere, id subjunxit, ut significaret, abnegandos nos esse usque ad mortem, & quidem turpissimam: quam designans, non dixit, Abneget semetipsum usque ad mortem, sed, *Tollat crucem suam*, mortem ignominiosissimam significans: & non semel, nec bis, sed continuè per totam vitam hanc tecum mortem circumferas, & ad necem paratissimus sis. Multi pecunias contempsere, multi delicias vitæ ac gloriam conculcaverunt; mortem autem despicere non potuerunt, sed pericula & dolores formidarunt: Ego verò ad effusionem usque sanguinis volo vos milites meos luctari, & ad necem usque certare.

Hebr. 12. 3. & 4. *Ne igitur fatigemini*, Fratres mei, *animis vestris deficientes. Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum repugnantes*.

S. Aug. ser. 95. alias de div. 47. c. 4. Unusquisque vestrum *Tollat crucem suam*, inquit Christus: Ferat quicquid molestum est, sic *me sequatur*. Cùm enim cœperit me moribus & præ-
" ceptis meis sequi, multos habebit contradictores, multos habebit prohi-
" bitores, multos habebit dissuasores, & hoc de ipsis quasi comitibus Chri-
" sti. Cum Christo ambulabant, qui cæcos clamare prohibebant. Sive er-
" go minas, sive blandimenta, sive quaslibet prohibitiones, si sequi vis,
" in crucem verte, tolera, porta, noli succumbere. Si persecutio est, nonnè pro Christo debent cuncta contemni? *Amatur mundus: sed præponatur, à quo factus est mundus. Magnus est mundus, sed major est, à quo factus est mundus. Pulcher est mundus, sed pulcrior est, à quo factus est mundus, Blandus est mundus, sed suavior est, à quo factus est mundus. Malus est mundus, & bonus est, à quo factus est mundus*. Tollite crucem vestram, & sequimini Christum.

Colos. 3. 5. Crucem suam tollit, qui *mortificat membra sua quæ sunt super terram; fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus...*

Rom. 8. 3. *Si enim secundùm carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis*. Hinc idem Apostolus de se ipso ait:

Gal. 6. 14. *Mundus mihi crucifixus est, & ego mundo*.

Rom. 6. 6. Et alibi: *Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato*. Quamdiu ergo id agunt opera nostra, ut evacuetur corpus peccati, quamdiu

2. Cor. 4. 16. *Exterior homo noster corrumpitur, ut interior renovetur de die in diem*, tempus est crucis. Hæc sunt bona opera quidem, sed laboriosa, quorum merces est requies; sed ideò dicitur,

Rom. 12. 13. *Spe gaudentes*, ut cogitantes requiem futuram, cum hilaritate in laboribus operemur. Hoc modo sequemur Christum,

Hebr. 12. 2. qui *proposito sibi gaudio sustinuit crucem*.

S. Max. ho. de marty. cujus fragmentum assutum est ser. 297. Augustin. appendicis, alias de sanctis 32. Crux Domini non tantum illa dicitur, quæ passionis tempore ligni afflictione
" construitur, sed illa quæ totius vitæ curriculo cunctarum disciplinarum vir-
" tutibus coaptatur: de qua mihi videtur Salvator dicere: *Si quis vult ve-*
" *nire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*.
" Numquid enim omnes Martyres, qui secuti sunt Dominum, crucifixi sunt
" cum Domino? Numquid omnes Virgines, qui sequuntur Agnum Dei, cru-
" cifixi sunt, ut sequantur? Numquid Paulus Apostolus crucifixus fuerat,
" cùm dicebat: *Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi,*
" *per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo?* Hoc autem dicit, ut

Gal. 6. 14. intelligas, *Crucem non ligni esse patibulum, sed vitæ virtutisque propositum*.

Tota

Tota igitur vita Christiani hominis, si secundum Evangelium vivat, Crux est atque Martyrium.

Tollat crucem suam, & sequatur me. In hoc mundo, id est Ecclesia, quæ tota sequitur Christum, universaliter dixit: *Qui vult me sequi, abneget semetipsum & tollat crucem suam*. Non enim hoc virgines debent audire, & maritatæ non debent; aut viduæ debent, & nuptæ non debent; aut Monachi debent, & conjugati non debent; aut Clerici debent, & laici non debent: sed universa Ecclesia, universum corpus, cuncta membra; per officia propria distincta & distributa, sequantur Christum..... *Abnegent se, id est, non præsumant de se; tollant crucem suam, id est tolerent in mundo pro Christo, quicquid intulerit mundus. Ament eum, squi solus non decipit, qui solus non fallitur, solus non allit. Ament eum, quia verum est quod promittit. Sed quia non modò dat, titubat fides. Dura, persevera, tolera, porta dilationem, & tulisti Crucem.* S. Aug. serm. 96.c.7.

Sed cùm omnes spectet istud ferendæ Crucis officium, plures tamen Christiani, etiam ex iis qui pietatem profitentur, à Cruce sua feruntur, quàm Crucem suam ferant, ut olim ad *Lætum* scribebat S. Augustinus: *Cum te (inquit) præsens animadverterem domesticis curis à divino studio retardari, ferri te potiùs & duci à Cruce tua, non eam te ferre ac ducere sentiebam. Crucem enim nostram, quam Dominus portari à nobis jubet, ut eum expeditissimi sequamur, quid aliud quàm mortalitatem carnis hujus significat? Ipsa enim nos cruciat, donec absorbeatur mors in victoriam. Crux ergo hæc ipsa crucifigenda est, & crucifigenda est clavis timoris Dei, ne solutis & liberis membris, reluctantem portare non possis. Segni enim Dominum, nisi eam portans, omninò non vales. Nam quomodo eum sequeris, si non es ejus?* Qui autem *Christi sunt*, ait Apostolus, *carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* S.Aug.epist. 243.alias 34. Galat.5.24.

Et sequatur me. Posset enim aliquis talia pati, Christum tamen non sequi, si nihil videlicet propter ipsum pateretur. Latrones quippè, sepulchrorum violatores, dœmonum invocatores, multa plerumque talia patiuntur. Ne igitur credas, ipsius passionis naturam per se sufficere, causam ejus subjecit: ut quæ dicta sunt, universa faciens atque patiens, ipsum sequaris: ut scilicet propter ipsum omnia sustineas, utque omnem virtutis numerum habeas. Is enim Christum sequitur, qui non in periculis modò fortitudinem adhibet, sed modestiam, humilitatem, &.omne sublimioris Philosophiæ genus complectitur. Id enim est rectè Dominum sequi, & ut oportet, si propter ipsum cuncta sufferas, & alias virtutes non negligas. Multi diabolum sequentes multa patiuntur, & vitam propter ipsum perdunt, quàm nos propter Christum, imò verò propter nos ipsos perdamus. Illi hoc faciunt; & tam hìc quàm in futura vita sibi obsunt: nos autem, ut utraque vita potiamur, faciamus, obsecro. Summa enim ignavia est, non tantam solertiam animæ nos adhibere, qui fulgentibus coronis fruemur, quantam perditi homines ostentant; præsertim cùm nobis Christus adsit atque opituletur, illis verò nemo patrocinium præbeat. S.Jo.Chrys. hom.56. in S. Matth.

Et sequatur me. Quò sequendus est Dominus? Quò iit, novimus: Resurrexit enim, & ascendit in cœlum: illò sequendus est. *Planè desperandum non est, quia ipse promisit, non quia homo aliquid potest. Longè à nobis erat cœlum, antequam Caput nostrum iisset in cœlum. Jam quare desperemus, si membra illius Capitis sumus?* Illò ergo sequendus est. Et quis eum nolit sequi in talem sedem? Maximè quia multum timoribus & doloribus laboratur in terra. Quis nolit illò sequi Christum, ubi est summa felicitas, summa pax, perpetua securitas? Bonum est illò cum sequi, sed viden- S.Aug.serm. 96.de div. 47. cap.3.

„ dendum est quà. Etenim verba ista Dominus Jesus non tunc dicebat, quando à mortuis jam resurrexerat. Nondum erat passus, venturus erat ad crucem, venturus ad exhonorationem, ad contumelias, ad flagella, ad spinas, ad uulnera, ad insultationes, opprobria, mortem. Quasi exasperata est via: pigrum te facit, non vis sequi: Sequere. *Asperatum est quod sibi homo fecit, sed contritum est quod Christus rediendo calcavit.* Nam quis non velit ire ad exaltationem? *Omnes delectat celsitudo: sed humilitas gradus est. Quid tendis pedem ultra te? Cadere vis, non ascendere. A gradu incipe, & ascendisti.*

XVI. *Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. Quid enim prodest homini si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Si propterea „ periculosum est, ut ames animam tuam, ne pereat anima tua; ideò non „ debes illam amare, quia non vis illam perire. Si autem non vis illam perire, amas illam. Quid est hoc? Si amo, perdo. Ergo non amem, ne „ perdam. Sed si non vis eam perdere, non potes eam amare. Sunt ergo „ qui perversè animam suam amant: & hoc vult sermo Dei corrigere, non „ ut oderint animam suam, sed ut rectè diligant; malè enim diligendo perdunt eam, & fit quiddam magnum quasi præposterum & contrarium. Sed „ ita tamen fit, ut si diligas eam perversè, perdas illam; si oderis illam „ rectè, conserves illam. Est ergo quidam perversus amor ejus, & quoddam rectum odium ejus: Sed amor perversus ab odio, odium rectum ab „ amore ejus. Quis est perversus animæ amor? Quando diligis animam tuam in iniquitatibus. Audi quia ab odio venit amor iste perversus: *Qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.* Odium autem rectum vide, quia ab amore „ venit: *Qui autem odit animam suam in hoc sæculo, in vitam æternam custodit eam.* Utique *Quod vis invenire in vitam æternam, uniticum amas. Quod enim amas ad tempus, quid prodest? Aut subduceris illi, aut subducitur tibi. Cum fueris tu subtractus, perit ipse amator: cum fuerit illud subtractum, periit quod amasti. Ubi ergo aut amator periit, aut quod amatur, non est amandum. Quid est ergo amandum? Quod nobiscum potest esse in æternum. Sed si vis animam tuam in æternum habere salvam, oderis eam* „ *ad tempus. Ergo odium rectum ab amore venit, perversus amor ab odio* „ *venit.* Quis igitur modus diligendi animam? Putatis, Martyres non „ amabant animas suas? Videtis certè modò, si cujus vita præsentis sæculi periclitetur, quomodo amici ejus currunt pro ea, quomodo curritur ad Ecclesiam, rogatur Episcopus, ut intermittat, si quas habet actiones, currat, festinet? Quare? Pro anima. Et omnes contremiscunt, omnibus „ cæteris rebus intermissis, festinandum esse decernunt. Omnis festinatio laudatur, omnis tardatio accusatur. Quare? Pro anima. Quid est, pro „ anima? Ne moriatur homo... Mors hominis iniquitas est. Si curris pro „ hac vita centum millia, quot millia debes currere pro vita æterna? Et tamen propter hanc pigri sunt homines. Amor ergo perversus animæ abundat, amor autem rectus valdè paucorum est. Nam sicut nemo est, qui „ non diligat animam suam, sic nemo est qui non amet carnem suam. Unde „ fieri potest, ut & verum sit, quod ait Apostolus, *Nemo unquam carnem* „ *suam odio habuit*, & anima non ametur? Discamus ergo Fratres, amare animas nostras. Omnis voluptas sæculi transitoria est. Est amor utilis, est amor noxius. *Amor amore impeditur; amor noxius recedat, & amor utilis succedat. Sed quia homines nolunt illinc recedere, ideò in illos non potest aliud*

S. Aug. ser. 368. alias 37. ex nom. 50.

Ps. 10. 6.

aliud introire, ut non capiant, pleni sunt; fundant, & capiunt. Pleni sunt enim amore voluptatum carnalium, pleni sunt amore vitæ præsentis, pleni sunt amore auri & argenti, possessionum sæculi hujus. Qui ergo pleni sunt, sic sunt quomodo vasa. Vis ut intret mel, unde acetum nondum fudisti? Funde quod habes, ut capias quod non habes. Ideò prima renuntiatio est huic sæculo, & deinde conversio ad Deum. Qui renuntiat, fundit; qui convertitur, impletur; sed si non fiat corpore solo, sed & corde.

Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? *Magna res anima, quæ Christi sanguine redempta est. Gravis animæ casus, quæ nonnisi Christi cruce potuit reparari. Si rursum corruerit peccato duntaxat ad mortem, unde jam reparabitur? Numquid aut alter Christus, aut idem iterum crucifigi habet pro illa?* S.Bern. epist. 54.

XVII. *Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet unicuique secundùm opera ejus.* Abnegare se ipsum, crucem ferre, Christum sequi, bona omnia & commoda temporalia, vitamque ipsam propter illum amittere, merum consilium non est, sed præceptum Christianis omnibus impositum: siquidem ex illorum operum & officiorum adimpletione, vel omissione, unusquisque à Christo judicabitur, ex illisque salus æterna hominis pendet. Ultimum judicium, si verè credimus, timeamus; si timemus, ad illud nos quotidiè præparemus: sed timeamus timore casto. *In hoc perfecta est charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii.* Ille autem diligit adventum Domini, *qui cum sinceritate fidei, firmate spei, ardore charitatis exspectat*, qui piè vivendo ad diem vitæ suæ novissimum vigilanter se præparat: *Quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in illo die judicabitur.* Quam salutaris sit & necessaria ultimi judicii recordatio, veteres illi Ægypti Monachi exemplo suo ostendebant, qui in gratiarum actione post cibi sumptionem, terribilis illius diei mentionem faciebant. Hanc exscribit & explicat S. Joannes Chrysostomus: *Benedictus Deus, qui me pascis à juventute mea, qui omni carni cibum præbes, reple lætitia & gaudio corda, ut semper satis habentes, ad omne bonum opus abundemus in Christo Jesu Domino nostro, cum quo tibi gloria, honor & imperium cum Spiritu Sancto in sæcula. Amen. Gloria tibi Domine, gloria tibi Sancte, gloria tibi Rex, quoniam dedisti nobis escas: gaudio & lætitia reple nos in Spiritu Sancto, ut inveniamur in conspectu tuo acceptabiles:* Nec pudefiamus, quando unicuique reddes secundùm opera sua. Ac si dicerent: *Nulla cura est nobis, ne verecundemur in conspectu hominum; sed quæcumque de nobis homines aut ridentes aut exprobrantes dixerint, ad ea nec vertimur quidem: totum autem hoc certamen nobis est, ne tunc verecundemur. His dictis, ignei tandem fluvii recordantur, & præmiorum mentionem faciunt: nec dicunt, Ne puniamur; sed, Ne pudefiamus: id enim nobis etiam gehenna ipsa terribilius est, si videbimur Dominum offendisse. Quod quia multos & rudiores non terret, addunt,* Quando unicuique reddet secundum opera sua.

1.Joan. 4.

S. Aug. epist. 199. alias 80.

S.Jo.Chrys. hom. 56. in S.Matth.

XVIII. Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno suo. *Ex conditione gustatus, tenuem quamdam Fidelibus libationem mortis ostendit.* "S.Hilarius, "cap. 17. in "Matth.

CAPUT XVII.

Sensus Litteralis.

S. Jo. Chryf. hom. 57. S. Hieron. in comment. S. Aug. lib. 2. de consensu Evang. c. 56.

I. **E**T *post dies sex, assumpsit Jesus Petrum & Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & duxit illos in montem excelsum seorsum: & transfiguratus est ante eos.* Post dies sex integros, non numerato eo quo Christus promissum fecit, Versu ultimo Capitis superioris descriptum, nec illo quo montem adiit cum electis tribus Apostolis: Nam si dies illi numerentur, octo circiter dies intercessere. Confer cum Lucæ 9. 28. *Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit, Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem, ut oraret.* Tres assumpsit, ut trium testimonio Mysterii veritas constaret. Et sicut futura Christi gloria tres habere testes debebat è cœlo, totidemque de terra, ut habetur 1. *Joannis* 5. 7. 8. Ita & hæc gloriæ ejus specimen tres quasi de cœlo testes habuit, Patrem Æternum, Moysem, & Eliam: & tres de terra, Petrum, Jacobum, & Joannem, quos arcanorum suorum conscios esse voluit, suscitationis puellæ, *Marci* 5. 37. agonis in Horto, transfigurationis in Monte; quibus solis inter Apostolos nova imposuit nomina, Petrum Apostolici collegii caput & Principem; Joannem qui post omnes Apostolos superstes, testimonium hoc ad sequentem ætatem viva voce erat transmissurus; & Jacobum Zebedæi, Joannis fratrem qui primus ex Apostolis sanguine testimonium erat obsignaturus. Illos itaque duxit in montem excelsum, nempè Thabor, seu Itabyrium, ut Traditio vetus habet. Mons est in media Galilæa situs, non procul à Nazaret. Duxit illos in montem excelsum seorsum, ut oraret, procul ab hominum tumultu remotus, & ne mysterium, quod vulgari ante resurrectionem suam nolebat, innotesceret omni populo, sed testibus præordinatis à Deo. *Et transfiguratus est ante eos,* sive coram eis, non mutatione substantiæ, corporis, figuræ, sive faciei, cujus eadem lineamenta Discipulis nota permanserunt; sed externæ dumtaxat speciei. Lucæ 9. 29. *Et facta est dum oraret, species vultus ejus altera.* Sed & S. Matthæus transfigurationis modum hic explicat his verbis: *Et resplenduit facies ejus sicut sol;* fulgore illo tum ex Divinitatis majestate, tum ex animi beatitudine ac gloria in faciem totumque corpus dimanante, sicut in beatis claritas corporis gloriosi ab animæ claritate derivabitur. *Tam potenti enim natura Deus fecit animam, ut ex ejus plenissima beatitudine, quæ in fine temporum sanctis promittitur, redundet etiam in inferiorum naturam, quod est corpus, non beatitudo, quæ fruentis & intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, id est, incorruptionis vigor:* Qui quidem dotes omnes complectitur. Vestimenta autem ejus *facta sunt alba sicut nix:* Candore coruscante, radiis scilicet ex sacratissimo corpore per vestimenta erumpentibus, sicut radii solis per nubem subjectam promicant. Confer cum Lucæ 9. 29. *Et vestitus ejus albus & refulgens:* Et Marci 9. 2. *Et vestimenta ejus facta sunt splendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.* Et resplenduit facies ejus sicut sol, *&c. Ubi splendor faciei ostenditur, & candor describitur vestium, non substantia tollitur, sed gloria commutatur. Certè transformatus est Dominus in eam gloriam, qua venturus est postea in Regno suo. Transformatio splendorem addidit, faciem non subtraxit.*

S. Hier. ep. 27. & in libello de locis Hebraicis.

S. Aug. epist. 118. alias 56.

Videsis S. Thom. 3. p. q. 45. art. 2.

S. Hier. in c. 17. S. Matth.

II. Et

II. *Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes*. Elias adhuc superstes, è Paradiso Terrestri seu alio loco, in quem à Deo translatus vivit ad secundum usque Christi adventum, felicis æternitatis candidatus, in montem sanctum miraculo advectus, & Moyses redivivus ad tempus, ut mysterio serviret. Apparuerunt Moyses & Elias, ille mediator cui Lex à Deo data per Angelos, iste Legis zelator ardentissimus, ut Christum Legem implere & perficere, non violare, testimonio suo confirmarent contra Pharisæorum calumnias. 2. Ut ambo ostenderent, Jesum non esse Eliam, aut unum ex Prophetis, ut vulgus opinabatur, sed Dominum Prophetarum. 3. Ut Moyses Legis typus, Elias Prophetarum omnium personam gerens, significarent, Legem & Prophetas œconomiæ & Passioni mortique Christi testimonium perhibere, de qua cum ipso loquebantur, ut explicat S. Lucas. *Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses & Elias visi in Majestate: & dicebat excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem*: Hic scilicet Legis & Prophetarum scopus. 4. Ut Jesum mortis & vitæ pariter habere potestatem, & supernorum ac infernorum Dominum esse probaretur, idcircò Moysen jam mortuum, & Eliam adhuc superstitem in medium adduxit. 5. Ut Moysis & Eliæ colloquio cum Jesu, crucis ejus, passionis ac mortis gloria ostenderetur Petro, qui illum à morte subeunda deterrere tentaverat, & reliquis qui passionem formidabant, eorumque animi roborarentur. Cùm autem Jesus oraret, Petrus & alii duo Apostoli *gravati erant somno. Et evigilantes, viderunt majestatem ejus, & duos viros, qui stabant cum illo*, ut refert S. Lucas.

S. Jo. Chrys. hom. 57. in Matth.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Aug. serm. 78. alias de div. 69.

Luc. 9. 30. 31.

Luc. 9. 32. 33.

III. *Respondens autem Petrus, dixit ad Jesum: Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum*. Petrus spectaculi admirabilitate & voluptatis magnitudine velut extra se raptus, & nesciens quid diceret, ad Jesum conversus, dixit: Domine, bonum est ac jucundum nos hic permanere, ut aspectu gloriæ tuæ sanctorumque tuorum fruamur. Quamobrem permitte, ut hic tria tentoria exstruamus, Tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum. Hoc scilicet pacto Moysen & Eliam, jam parantes discessum, retineri posse putabat: neque considerabat, sanctissimos illos felicis æternitatis candidatos terrenis tentoriis ex ramis & frondibus arborum non indigere: nec Christum gloria permanenti donandum ante mortem, de qua cum Moyse & Elia colloquebatur: nec ejus Discipulis gloriæ coronam ante certamen conferendam. Inconsiderantiæ autem causa fuere stupor & timor ex spectaculi admirabilitate profectus. Confer cum Marci 9. 4. *Et respondens Petrus, ait Jesu: Rabbi, bonum, est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, tibi unum, & Moysi unum, & Eliæ unum. Non enim sciebat, quid diceret: erant enim timore exterriti*. Et Lucæ 9. 33. *Et factum est cùm discederent ab illo*, (Moyses & Elias) *ait Petrus ad Jesum: Præceptor, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Moysi, & unum Eliæ: nesciens quid diceret*.

IV. *Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: Ipsum audite*. Nubes lucida Christum, Moysen, & Eliam cinxit, splendoremque majestatis & gloriæ Christi Discipulis tribus attemperavit, ut ferre possent. Dei Majestas in Veteri Testamento in nube apparere & loqui solita, Moysi in Tabernaculo, Salomoni in Templo: Christus etiam in nube in cœlum assumptus, in nube ad judicium venturus; sed nubes quæ Veteris Testamenti tempore Deum præsentem indicabat, caliginosa erat; quæ verò Dei

 & Chri-

S. Jo. Chryf. hom. 57. in Matth. & Chrifti fedes eft tempore Novi Teftamenti, lucida eft, ad diverfam utriufque œconomiam indicandam. Status enim ille umbrarum erat & figurarum, ifte verò lucis & exhibitæ veritatis: ille terroris, hic amoris. Quando minatur Deus, tenebrofam nubem oftendit. *Cum afcendiffet Moyfes, operuit* Exod. 24. 16. *nubes montem, & habitavit gloria Domini fuper Sinai, tegens illum nube fex diebus: feptimo autem die vocavit eum de medio caliginis*. Et Propheta de minis ejus differens, ait: *Tenebrofa aqua in nubibus aeris*. Hic verò Pf. 17. quia docere, non terrere volebat, nubes lucida videtur. Petrus quidem dicebat, Faciamus hic tria tabernacula: Chriftus autem tabernaculum nullis factum manibus oftendit, lux ineffabilis emicat, divina vox intonat: ut autem nulla dubitatio emergeret, quem ex tribus vox Æterni Patris indicaret, & de Chrifto folo dictum intelligerent, *Hic eft Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*: vox audita eft, cùm jam Moyfes & Elias difparuiffent. Hic Jefus, quem Moyfes & Prophetæ prædixerunt, jamque agnoverunt & venerati funt, ut finem Legis & Prophetarum, ut Mundi Redemptorem, ut verum Meffiam, eft *Filius meus*, non fervus, ut Moyfes & Prophetæ cæteri: *Filius meus*, non adoptivus, fed proprius; non aliunde creatus, fed ex me genitus; nec de alia natura mihi factus comparabilis, fed de mea effentia mihi natus æqualis. *Hic eft Filius meus* dilectiffimus, utpotè Unigenitus, in quo requiefco & oblector, in quo nihil mihi difplicet, per quem mihi jufti quique homines placent, per quem unum placari poffum & reconciliari peccatoribus. *Hic eft Filius meus*, quem à me non feparat deitas, non dividit poteftas, non difcernit æternitas; *per quem omnia facta funt, & fine quo factum eft nihil*; qui unam mecum voluntatem habet: qui eam, quam mecum habet æqualitatem, non rapina appetiit, nec ufurpatione præfumpfit; fed manens in forma gloriæ meæ, ut ad reparandum genus humanum exequeretur commune confilium, ufque ad formam fervilem incliuavit communem Deitatem. *Ipfum audite* ceu Doctorem & Legislatorem omnibus datum, in quo Moyfis Vaticinium impletum eft: *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis ficut me, fufcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipfum audies, ut petifti à Domino Deo tuo in Horeb, quando concio congregata eft, atque dixifti; Ultra non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum ampliùs non videbo, ne moriar*. Quafi dicatur: Poftulaftis, ne Deus vobifcum fignis illis terrorem incutientibus ageret: præftat Deus, quod rogaftis. *Verbum caro factum eft: Exinanivit femetipfum, formam fervi accipiens*. En illum, qui cùm vehementia zeli pro domo Dei Eliam vincat, fimul manfuetudine Moyfen fuperat. *Ipfum audite*, quem Legis Myfteria prænunciaverunt, quem Prophetarum ora cecinerunt. Ipfum audite, qui fanguine fuo Mundum redimit, qui diabolum ligat, & vafa ejus rapit, qui peccati chirographum & prævaricationis pacta dirumpit. *Ipfum audite*, quia ipfe eft Veritas & Vita, ipfe virtus mea, atque fapientia. *Ipfum audite*, qui viam aperit ad cœlum, & per crucis fupplicium, gradus vobis afcenfionis parat ad Regnum. Confer cum 2. Petri 1. 16. 17. 18. *Non enim doctas fabulas fecuti, notam fecimus vobis Domini noftri Jefu Chrifti virtutem & præfentiam; fed fpeculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce delapfa ad eum hujufcemodi à magnifica gloria: Hic eft Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipfum audite. Et hanc vocem nos audivimus de cœlo allatam, cùm effemus cum ipfo in monte fancto.*

(Margin notes: S. Leo, ferm. 94. five ho. de transfig. Domini. — Joan. 1. — Deut. 18. 15. — Act. 3. 22.)

V. *Et audientes Difcipuli, ceciderunt in faciem fuam*, quafi exanimes præ ftupore; *& timuerunt valdè*, triplicem ob caufam. Vel quia fe erraffe cogno-

gnoverant: vel quia nubes lucida operuerat eos: aut quia Dei Patris vocem loquentis audierant; quia humana fragilitas conspectum majoris gloriæ ferre non sustinet, ac toto animo & corpore contremiscens ad terram cadit. S. Hieron. in hunc locum.

VI. *Et accessit Jesus, & tetigit eos, dixitque eis: Surgite, & nolite timere*. Quia illi jacebant, & surgere non poterant, clementer ad eos accessit, & tetigit eos, ut tactu timorem fugaret, & ne spectrum putaretur.

VII. *Levantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Jesum*. Ne si Moyses & Elias cum illo mansissent, Patris vox videretur incerta, cui potissimum daret testimonium.

VIII. *Et descendentibus illis de monte, præcepit eis Jesus, dicens: Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis à mortuis resurgat*. Nemini, nec condiscipulis quidem vestris, visum istud ac spectaculum admirabile enarrate, donec à mortuis resurrexerim. Noluit autem vulgari ac prædicari gloriam suam ac Divinitatem, antequam resurrexisset, ne apud rudes animos sequens crux scandalum faceret; & Mysterium illud pro sui magnitudine incredibile videretur. *Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex his, quæ viderant*. S. Hieron. S. Jo. Chrys. hom. 58. in Matth. Luc. 9. 3. 6.

IX. *Et interrogaverunt eum Discipuli, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt, quòd Eliam oporteat primùm venire? At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia*. Audita mentione Resurrectionis Christi, quam non intelligebant, ipsum interrogarunt: Quare eruditi in Lege viri dicunt Eliam priùs venturum, quàm Resurrectio fiat, & Messiæ Regnum incipiat, quod ante Resurrectionem non incœpturum nobis innuere videris. Aut si jam cœpit Messiæ Regnum, Te Dei Filio ab Æterno Patre declarato, cur Elias quem venisse arbitrabamur, jam abiis è conspectu nostro? Ex recepta enim eruditiorum sententia, in Malachiæ Prophetæ Vaticinio fundata, venire debebat non abiturus, sed omnia emendaturus, doctusus populum, monstraturus Messiam, conversurus cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum. Confer eum Marci 9. 9. 10. *Et verbum continuerunt apud se, conquirentes, quid esset: Cum à mortuis resurrexerit. Et interrogabant eum, dicentes: Quid ergo dicunt Pharisæi, & Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm?* Malach. 4. 5. & 6.

At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia. Elias Propheta venturus est, *antequam veniat dies Domini magnus & horribilis*, & *restituet Tribus Jacob*: populum emendabit, adventus ejus & prædicatio signum erit consummationis sæculi, & *restitutionis omnium* proximè futuræ. Israelem omnem reliquum ad fidem in me, salutemque adducet, ac Gentium plenitudini uniet. Malach. 4. Eccl. 48. 10. Apocal. 11. 3. 6. Act. 3. 1. 2. S. Hil. c. 17. in Matth.

X. *Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis*. Ne verò Scribæ & Pharisæi populo persuadeant, Messiam non venisse quia ipsius adventum præcedere debet Elias: Dico vobis, Eliam, Joannem Baptistam scilicet in spiritu & virtute Eliæ jam venisse, & suo functum esse officio, & non cognoverunt eum Eliam esse secundùm spiritum & virtutem; non cognoverunt, eum esse Præcursorem Messiæ quem indigitavit, dicens: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi*, &c. & in eum homines impii fecerunt, quicquid voluerunt, Deo permittente; ipsumque in carcerem miserunt, & occiderunt: sic & ego passurus sum ab eis, & occidendus. *Tunc intellexerunt Discipuli, quia de Joanne Baptista dixisset eis*. Matt. 14.

S. Jo. Chryf. hom. 58. in Matt. *eis*. Quòd Elias venturus sit, & jam venerit, nulla repugnantia est. Cùm enim ait Christus: *Elias venturus est, & restituet omnia*; ipsum Eliam Tesbiten dicit, & eam, quæ tunc futura est, Judæorum conversionem. Cùm verò ait: *Elias jam venit*: ipsum Joannem Baptistam propter ministerii similitudinem designavit. Nam & Prophetæ unumquemque ex approbatis Regibus David appellabant: & Judæos propter morum depravationem, Sodomorum Principes, & filios Æthiopum nuncupabant. Sicut enim ille secundi adventus, ita iste primi Præcursor fuit: quamvis & illa de causa Eliæ nomine Joannem appellet, ut & hunc adventum Vaticinio Prophetæ prædictum ostendat.

XI. *Et cùm venisset ad turbam accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est; & malè patitur: nam sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam. Et obtuli eum Discipulis tuis, & non potuerunt curare eum.* Cùm è Monte descendisset Jesus, c. 9.13. magnam populi multitudinem circa Discipulos suos congregatam vidit, & Scribas *conquirentes*, sive disceptantes cum illis. Unus porrò de turba, quæ magna Christi admiratione & reverentia afficiebatur, ejus genibus advolutus, ait: Domine, miserere filii mei, qui certis Lunæ intervallis à dæmone vexatur, & patitur quod solent comitiali seu epileptico morbo laborantes: Nam sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam, jactatus & allisus à dæmone, qui & illum mutum surdumque fecit ab Infantia. Et obtuli eum Discipulis tuis sanandum, *& non potuerunt curare eum*. Quod ab infelici patre minimè dictum arbitror, ut Christi Discipulos accusaret; sed ut dæmonis malignitatem, malique gravitatem exageraret. Scribas tamen inde arripuisse occasionem carpendi Discipulos, & cum ipsis disceptandi, colligitur ex S. Marco,

XII. *Respondens autem Jesus, ait: O generatio incredula, & perversa, quousque ero vobiscum? Usquequo patiar vos? Afferte illum ad me*, Hæc obMarci 9. jurgatio partim patrem pueri perstringit, cujus fides imbecilla erat; partim & maximè Scribas præsentes & pertinaciter incredulos. Perversum & infidele hominum genus! Quamdiu frustra versor apud vos, nec vestram vinco contumaciam? Usquequò vos feram, qui tot labores meos vobis inutiles redditis, verbisque meis ac miraculis non creditis? Ultima divinæ erga Judæos patientiæ tempora nunc agi ostendit Christus, eosque tandem deserendos, Regnumque Dei ad Gentes transferendum. Confer cum Deuteronomii 32. 20. 21. *Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo novissima eorum. Generatio enim perversa est, & infideles filii. Ipsi me provocaverunt in eo qui non erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus suis: Et ego provocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.* Ut S. Hieron. in hunc locum autem innotescat, Jesum non iratum homini, sed vitio, & in illo uno Judæos arguisse infidelitatis, ait: *Afferte illum ad me*. Afferte puerum lunaticum & arreptitium, ut sanem eum.

XIII. *Et increpavit illum Jesus, & exiit ab eo dæmonium, & curatus est puer ex illa hora.* Non puerum infelicem, sed dæmonem illum vexantem Jesus increpavit. Confer cum Marci 9. 24. *Et cùm videret Jesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo, & ampliùs ne introeas in eum. Et exclamans, & multùm discerpens eum, exiit ab eo.* Et Lucæ 9. 43. *Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri suo.* Increpatio illa Christi præ se fert ejus imperium in dæmonem tamquam subditum, qui obedire cogatur; & indignationem in eum, ut hostem, qui hominum vexatione oblectetur.

XIV. *Tunc*

XIV. *Tunc accesserunt ad Jesum Discipuli secretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus ejicere illum?* Cum Iesus domum ingressus esset, Discipuli veriti ne eorum culpa factum esset, ut dæmonium à puero non ejecissent, Dominum rogarunt, ut causam illis aperire dignaretur, cur illum non poterant expellere. *Dixit illis Jesus: Propter incredulitatem vestram.* Ita vocat fidem imperfectam, & longè minorem, quàm haberè debeant pro ratione diuturnæ institutionis in schola Christi, & muneris Apostolici. *Amen quippe dico vobis: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis Monti huic, Transi hinc illuc, & transibit; & nihil impossibile erit vobis.* Si vel tantillum fidei conjunctæ cum fiducia impetrandi ab Omnipotente Deo, quod petitis ad ejus gloriam, & vestram vel aliorum salutem, habueritis; dicetis Monti huic ante vestros oculos posito, Transi hinc in alium locum, & transibit, vestris parens mandatis. Nihil est tam difficile, quod non præstetis. Nihil impossibile erit vobis eorum, quæ necesse erit vos facere ad Dei gloriam, & Evangelicæ doctrinæ confirmationem. *Si habueritis fidem, ut granum sinapis*, &c. Hyperbolica locutio est, quasi dicat: Si minimam fidem habueritis, id est, tantam quantam habere debetis, habita institutionis vestræ munerisque ratione, Montes transferre verbo poteritis. Hanc fidem Apostolus maximam vocat efficacia & virtute, sive comparatè ad eam quam vulgò habebant Christiani. *Si habuero* (inquit) *omnem fidem*, id est, perfectissimam, *ita ut Montes transferam*, &c. Id reverà factum traditur à S. Gregorio Neocæsariensi Episcopo, cui Thaumaturgo cognomen: & S. Nonnosi precibus ingentis molis saxum à Soracte translatum Martyrologia produnt: & idem ab Episcopo Armenio præstitum instante Calipha Babylonio, anno millesimo ducentesimo-quinto, Auctores non spernendi referunt. *Si habueritis fidem sicut granum sinapis*, &c. *Fidem hìc signorum dicit, & sinapis meminit, cujus maxima virtus est. Nam cùm minima sit, magnitudine virtutis cæteris omnibus vehementior est. Ut igitur ostenderet, sinceræ fidei minimum ingentia posse, sinapis mentionem fecit.* Apostolos quidem Montes transtulisse non legimus, sed multò majora fecerunt; multos enim mortuos suscitarunt. Majus enim est animam hominis defuncti in corpus revocare, quàm montem transponere. Cumque nonnulli sanctitate multò inferiores, Montes transtulerint necessitate postulante; non dubium, quin & illi Montes transtulissent, si opus fuisset. Quamvis & aliquid tale ab illis fortè factum sit, & non scriptum: non enim omnia miracula Sanctorum, ac ne Christi quidem, litteris mandata sunt.

1.Cor.13.2.

Euseb. lib.7. hist.Eccl. c.2.

S.Jo.Chrys. hom. 53. in S.Matth.

S.Jo.Chrys. ho.58.Matth.

XV. *Hoc autem genus non ejicitur, nisi per orationem & jejunium.* Hoc genus dæmoniorum nequissimorum, & ferocissimorum: vel quæ diù hominem possederunt, ut difficillimum est inveteratos curare morbos, non ejicitur nisi per orationem cum jejunio conjunctam, quæ in fidei subsidium accedant. Quamquam S. Joannes Chrysostomus, *Genus hoc* interpretetur *universum dæmonum genus.*

XVI. *Conversantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Jesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum: & occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.* Cùm autem Christus & ejus Discipuli in Galilæa versarentur, rursus illis mortis ac resurrectionis suæ Mysteria inculcavit: tum ut certissimam præscientiam suam, ardentissimumque patiendi desiderium monstraret; tum ne inopinato eventu fides eorum labefactaretur. Filius hominis tradendus est in manus hominum impiorum, à Patre, qui permittet ipsum illorum potestati; à seipso, quia volens mortem subibit; à Juda, qui Pontificibus & Scribis ipsum tradet, & illi Pilato, & Pilatus Militibus,

Et

Et mœrore gravissimo affecti sunt Discipuli his auditis sermonibus, nec eos spes resurrectionis Christi solabatur, quia Mysterium illud nondum intelligebant, vel ad illud non attendebant.

XVII. *Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non solvit didrachma? Ait: Etiam.* Didrachma seu dimidium sicli, capitatim Judæis impositum in usum Templi, quotannis solvendum, ab ipsis pensitatum est ad Vespasiani usque tempora, qui expugnatis Jerosolymis, illud Capitolio pendi imperavit. Hujus igitur sacri tributi collectores Petrum conveniunt, eumque interrogant, num didrachmum solvere soleat, quod ex pietate in Deum solvebant Religionis Judaicæ professores. Respondit Petrus: *Etiam*. Quòd annis superioribus Magistrum solventem vidisset, aut tum non recusaturum confideret.

Exo.30.12.13. 2. Paralip. 24. 5. & 6. Joseph. li. de bello Judaico, c. 26.

XVIII. *Et cùm intrasset in domum, prævenit eum Jesus, dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? A filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Jesus: ergo liberi sunt filii.* Cùm Petrus domum ingressus esset, Jesus illum sermone prævenit de eo, quod cogitabat: & interrogavit, num Reges à filiis suis Regni hæredibus, tributum vel censum exigerent, an ab alienis. Cumque Petrus & ex more gentium & ex rationis naturalis æquitatisque dictamine respondisset, *Ab alienis*. Dixit Jesus: *Ergo liberi sunt filii*, id est, à tributis immunes sunt ipso natalium suorum jure. Similitudinem à Regibus terræ ad cœli Regem deducit hoc modo: Filii Regum immunes sunt à tributis: Quis igitur dubitet, me qui Filius sum unicus Dei, cujus nomine didrachma exigitur Templo inferendum, adeòque major Templo, Templique Dominus, liberum esse à didrachmi pensitatione? Si autem de tributo sacro hic non agi, sed de tributo & censu Cæsari debito videatur: nihilominùs vim suam habet ratiocinium Christi à minori ad majus. Regum filii tributa ipsis non solvunt: Ego igitur qui sum Regis Regum, Dei scilicet, Filius Unigenitus nemini tributum vel censum debeo.

S.Hil. c.17. S.Matt. n.10. & 11.

S. Io. Chrys. hom.59. in S. Matth.5. S.Hier. in c. 17. Matth. S.Aug. lib. 1. qu. evang. quæst.23.

XIX. *Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle; & aperto ore ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me & te.* Ne autem ipsis offendiculo simus, cùm me Filium Dei, adeòque à tributo & censu immunem esse nesciant, & nondum scire teneantur, quod & vobis vulgare prohibui: *Vade ad mare*, &c. Nec omninò recusat, nec simpliciter solvi pro se jubet tributum; sed priùs immunitatem suam ostendit, tum demum dari jussit: primum ut Discipulos suos instrueret, alterum ut scandalum impediret. Utque se rerum omnium dominum esse ostenderet, & maris ipsius ditionem habere, inventum seu potiùs creatum in ore piscis, quem ad primum hami jactum captum iri scivit, staterem, drachmas quatuor valentem, dari jussit pro se ac Petro familiæ capite. *Honoris excellentiam* in Petro S. Joannes Chrysostomus hìc commendat: *Hunc enim locum*, inquit, *Marcus qui Petri Discipulus fuit, ideò non scripsisse videtur, quoniam ingens hinc honor Magistro deferebatur. Sed negationem quidem diligentissimè scripsit: hæc verò quæ ad Magistri laudem pertinent, ipso forsan deprecante ne magnifica de eo diceret, omninò siluit.* Pro me, *inquit*, & te: *quoniam & Petrus primogenitus erat. Miraris omnipotentiam Christi? Mirare Discipuli etiam fidem, qui ad rem ita natura incredibilem illico paruit, cujus quidem fidei retributionem confestim habuit, Christo in tributi solutione conjunctus.*

S.Jo.Chrys. hom.59. in S. Matth. S. Hieron. in hunc locum.

Sen-

Sensus Moralis.

I. ET *post dies sex, assumpsit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem ejus; & duxit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos*. Ex Discipulorum numero duodecim Apostolos Christus elegerat. Ex Apostolis tres seligit eximios, quibuscum arcana sua communicet, & quos suæ majestatis ac gloriæ spectatores & testes faciat: ut singulares gratias, favores, ac dona se pro beneplacito voluntatis suæ tribuere ostendat iis, qui Deum magis diligunt, & ab eo magis diliguntur: *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Dominus*. Tres assumpsit Jesus magni mysterii testes, *non quasi cæteros reprobans, sed quoniam in tribus testibus stabit omne verbum*. Nemo collegarum invidet, quia *charitas non æmulatur*. Tres illi sunt, de quibus dixerat: *Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno suo*. Promissum implevit: *qualis enim futurus est tempore judicandi, talis apparuit*. Duxit illos in montem excelsum. *Ducere ad montana Discipulos, pars Regni est. Ducuntur seorsum, quia multi vocati, pauci verò electi*. Duxit in montem, ut oraret: ut sacrum secessum ac solitudinem, ascensionem à terrenis rebus & affectibus ad cœlestia, qua sursum cor habetur ad Dominum, congruas esse ad orationem & contemplationem dispositiones doceret. Mysteria sua & arcana Deus singulariter non communicat, nisi cum iis, qui procul à Mundi tumultibus sunt remoti: *Ducam eam in solitudinem*, inquit, *& loquar ad cor ejus*. Cæterùm non omnium est in montem ascendere, sed eorum qui à Christo assumuntur & ducuntur: qui ipsum sequuntur & imitantur, qui viva Divinitatis ipsius, Passionis, & Resurrectionis fide instructi, ad bibendum Passionis ipsius Calicem parati sunt, qui veterem hominem exuerunt cum actibus suis, & induerunt novum, qui in Christo habentes *illam quæ ex Deo est justitia in fide, ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis ejus, & societatem passionum illius, configurati morti ejus*: qui eorum *quæ retrò sunt obliti, ad anteriora semetipsos extendunt*, ad pravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu totis viribus ac studiis contendentes: *Quorum conversatio in cœlis est: unde etiam Salvatorem expectant Dominum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ*. Ad montem contemplationis & perfectionis, ad summum orationis & sanctitatis gradum statim non ascenditur. Nemo derepentè fit summus. Regnum Dei semini simile est, quod paulatim crescit in messem. *Semita justorum quasi lux splendens, crescit usque ad perfectam diem*. Quemadmodum gradus pœnitentiæ constituti sunt olim peccatoribus, ita gradus perfectionis justis. Tres vitæ spiritualis status Theologiæ Mysticæ Magistri distinxerunt, incipientium, proficientium, & perfectorum; seu vitæ purgativæ, illuminativæ, & unitivæ. Ad summum gradum nisi per medios non pervenitur. *Quis mihi tribuat, ut scribat librum ipse qui judicat?* (inquit Job) *per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram eum*. Vita spiritualis magnus liber est. Ejus enim præcepta in Novo Testamento exarata sunt à Christo summo vivorum & mortuorum Judice; & interiùs in cordibus piorum à Spiritu Sancto describuntur: sed liber ille statim nôn pervolvitur, per gradus pronuntiandus est. *Nemo enim infirma deserens, repentè fit summus: quia ad obtinendum perfectionis meritum, dum quotidie mens in altum ducitur, ad hoc procul dubio velut ascensionis cujusdam gradibus pervenitur*.

Tert. lib. de præscript. cap. 22.

S. Hier. c. 17. S. Matth.

Lucæ 9.

Osee 2. 14.

Philipp. 3.

Prov. 4. 18.

Job. 31.

S. Greg. M. lib. 21. moral. cap. 14.

Et transfiguratus est ante eos. *In qua transfiguratione illud quidem principaliter agebatur, ut de cordibus Discipulorum crucis scandalum tolleretur: nec conturbaret eorum fidem voluntariae humilitas Passionis, quibus revelata esset absconditae excellentia dignitatis. Sed non minore providentia spes sanctae Ecclesiae fundabatur, ut totum Christi corpus agnosceret, quali esset commutatione donandum: ut ejus sibi honoris consortium membra promitterent, qui in capite praefulsisset. De quo idem Dominus dixerat, cùm de adventus sui majestate loqueretur: Tunc justi fulgebunt sicut sol in Regno Patris sui*: protestante hoc ipsum beato Paulo Apostolo, & dicente: *Existimo enim, quòd non sunt condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis*. Et iterum: *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cùm enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.*

S.Leo M. ser. 94. sive hom. de transfiguratione.

Matth. 13. 43.

Rom. 8. 18.

Colos. 3. 3.

Transfiguratus est ante eos. Aeternae beatitudinis, quae Sanctis promittitur, levis haec delineatio & adumbratio fuit: *Non enim oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus diligentibus se*. Ostendit Deus in gloriosa Filii sui transfiguratione finem quò tendimus, & viam qua tendamus. Finis quò tendimus, beatitudo aeterna est, in solius Dei fruitione sita. Ait Epicureus: Mihi frui mea carne bonum est. Ait Stoicus: Mihi frui mea mente bonum est. Dicat Christianus: *Mihi adhaerere Deo bonum est*. Dic Epicuree, quae res faciat beatum? Respondet, Voluptas corporis. Dic Stoice? Virtus animi. Dic Christiane? Donum Dei. *Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in justitia tua exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorum tu es*. Virtutem quaerebas? dic, *Domine virtus mea*. Beatam vitam quaerebas? dic, *Beatus homo quem tu erudieris Domine. Beatus enim populus, cujus non voluptas carnis, cujus non virtus propria, sed beatus populus, cujus est Dominus Deus ipsius. Haec est patria beatitudinis quam omnes volunt, sed non omnes rectè quaerunt. Nos autem ad talem patriam non nobis viam quasi corde nostro machinemur, & erraticas semitas moliamur. Venit inde & via. Quid vult enim beatus, quid vult, nisi non falli, non mori, non dolere? Nemo beatus est, nisi qui vivit in aeternum, sine ullo timore, sine ulla fallacia*. In illa autem patria, ad quam tendimus, perennis contemplatio veritatis, siquidem *Deum videmus non per speculum & in aenigmate, sed sicuti est*: & gaudium sempiternum de veritate, & vita immortalis. Unde coelestis beatitudo vita simpliciter appellatur. *Si vis ad vitam ingredi*, ait Christus, *serva mandata*. Non ei dixit, *Beatam*, quia misera nec vita dicenda est. Non ei dixit *Aeternam*, quia ubi mortis timor est, nec vita dicenda est: Ergo vita, quae hoc nomine digna est, ut vita dicatur, non est nisi beata; & beata non est nisi aeterna. Hanc volumus omnes, veritatem, & vitam. Sed ad tam magnam possessionem, ad tam grandem felicitatem quà itur? Instruxerunt sibi vias erroris Philosophi. Alii dixerunt, Hac: alii dixerunt, Non hac sed hac. Latuit illos via, quia *Deus superbis resistit*. Lateret & nos, nisi venisset ad nos. Ideò Dominus. *Ego*, inquit, *sum via*. Piger viator, venire nolebas ad viam, ad te venit via. Quaerebas, quà ires: *Ego sum via*: Quaerebas, quò ires: *Ego sum veritas & vita*. *Non errabis, quando is ad illum per illum*. Haec est doctrina Christianorum, non planè conferenda, sed incomparabiliter praeferenda doctrinis Philosophorum, immunditiae Epicureorum, superbiae Stoicorum.

1. Cor. 2. 9.

S. Aug. ferm. 150.

Ps. 88. 16.

Ps. 17. 2.

Ps. 93. 12.

Ps. 143. 15.

Hanc suae Transfigurationis mysterio docuit Christus: *Et transfiguratus est ante eos*. Dominus Discipulos suos, praenuntiata Passione sua, ad ejus imitationem induxerat. Oportet autem, ut aliquis directè procedat in via, ut

S. Tho. 3. p. q. 45. art. 1.

ut finem præcognoscat, quò tendit. Unde Thomas Apostolus dixit: *Do-* Joan. 14.
mine, nescimus quò vadis, & quomodo possumus viam scire? Et hoc præ-
cipuè est necessarium, quando via est difficilis & aspera, & iter laborio-
sum, finis verò jucundus. Christus autem per suam passionem ad hoc per-
venit, ut gloriam obtinerèt non solùm animæ, quam habuit à principio
suæ conceptionis, sed etiam corporis: *Hæc oportuit Christum pati, & ita* Luc. ult.
intrare in gloriam suam. Ad quam etiam perducit eos qui vestigia suæ pas-
sionis sequuntur. *Per multas* enim *tribulationes oportet nos intrare in Re-* Act. 14.
gnum cælorum. Et ideò conveniens fuit, ut Discipulis suis gloriam suæ
claritatis ostenderet, cui suos configurabit: *Reformabit corpus humilitatis* Philipp. 3.
nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Unde Venerabilis Beda: *Pia*, in- Bed. in Matth.
quit, *provisione factum est ut contemplatione semper manentis gaudii ad bre-*
ve tempus delibata, fortiùs adversa tolerarent. Hinc Moyses & Elias cum
Christo transfigurato *loquebantur de excessu quem completurus erat in Jerusa-*
lem, ut Christum per Passionem & mortem gloria & honore & coronandum
Apostoli discerent: & nos, si socii fuerimus passionum Christi, socios
etiam resurrectionis & gloriæ futuros. Simus igitur *in tribulatione patien-* Rom. 12. 12.
tes, spe gaudentes: Quoniam *Momentaneum hoc & leve tribulationis nostræ,* 2. Cor. 4. 17.
æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Ad hanc gloriam suspiciemus, pro-
pter ipsam cuncta faciamus patiamurque, ejus nos exspectatio in præliis
Christianæ militiæ roboret, in adversis consoletur, in via peregrinationis
nostræ sustentet. Reposita sit hæc spes in sinu nostro, velut clypeus nos
protegens, velut sertum nos recreans. *Quid enim mihi est in cælo, & à* Ps. 72. 25. 26.
te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.
Quid est illud quod habeo in cœlo? Quid est? Quantum est? Quale est?
Et cùm non transit, quod habeo in cœlo, *à te quid voluì super terram?* S. August.
Servas mihi tu divitias immortales in cœlo teipsum, & ego volui à te in enarr. in
terra quod habent & impii pecuniam, aurum, argentum, gemmas, familias, Ps. 72.
quod habent scelerati multi, quod habent multæ fœminæ turpes, multi "
viri turpes: hæc pro magno desideravi à Deo meo super terram; cùm "
servet se mihi in cœlo Deus meus: *Deus cordis mei, & pars mea Deus* "
in æternum. Inveniamus divitias nostras, eligat sibi partes genus humanum. "
Videamus homines cupiditatum diversitate laniari: eligant alii militiam, "
alii advocationem, alii diversas variasq; doctrinas, alii negotiationem, alii "
agriculturam; istas partes sibi faciant de rebus humanis: clamet populus "
Dei, *Pars mea Deus meus*. Non ad tempus pars mea; sed *Pars mea Deus* "
in sæcula. Aurum etsi semper habeo, quid habeo? Deum etsi non semper
haberem, quàm magnum bonum haberem? Huc accedit, quia mihi se
ipsum promittit, & id me in æternum habiturum promittit. Tantum ha-
beo, & nunquam non habeo. Magna felicitas: *Pars mea Deus*. Quamdiu?
In sæcula. Vide, quomodo illum amavit; fecit cor castum: *Deus cordis mei,*
& pars mea Deus in sæcula. Factum *est cor castum, gratis jam amatur Deus,*
non ab illo petitur aliud præmium. Qui aliud præmium petit à Deo, & pro-
pterea vult servire Deo; carius facit quod vult accipere, quàm ipsum à quo
vult accipere. Quid ergo, nullum præmium Dei? Nullum præter ipsum.
Præmium Dei ipse Deus est. Hoc amat, hoc diligit: si aliud dilexerit, non
erit castus amor. Recedis ab igne immortali? frigesces, corrumperis.

II. *Et resplenduit facies ejus sicut sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba* "
sicut nix. Ipse Jesus splenduit sicut sol, se lumen esse significans, quod "
illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Quod est iste sol ocu- "
lis carnis, hoc ille oculis cordis. *Vestimenta autem ejus, Ecclesia ejus,* "

S. Aug. ser. 78. alias de div. 69. " Vestimenta, enim, nisi ab induto contineantur, cadunt. Horum vestimentorum quædam quasi novissima fimbria Paulus fuit: Ipse enim dicit, *Ego sum minimus Apostolorum*. Et alio loco, *Sum novissimus Apostolorum*. In vestimento autem fimbria est novissima & minima. Proinde sicut illa mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur, tacta Domini fimbria, salva facta est: sic Ecclesia quæ ex Gentibus venit, Paulo prædicante, salvata est. Quid mirum si per candida vestimenta signatur Ecclesia, cum audiatis Isai. 1. 18. Isaiam Prophetam dicentem: *Si fuerint peccata vestra sicut coccinum, quasi nix de albabuntur?* Resplenduit facies ejus sicut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix: quia *Deus lux est*, & *Amictus* est *lumine sicut vestimento*. Et *Nos revelata facie gloriam Domini speculantes, in eadem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini Spiritu*. 1. Jo. 1. 6. Ps. 103. 2. 2. Cor. 3. 18.

III. *Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes*. Moyses & S. Aug. ibid. Elias, id est, Lex & Prophetæ quid valent, nisi cum Domino colloquantur? Nisi Domino perhibeant testimonium, quis leget Legem? quis Prophetas? Videte, quàm breviter hoc Apostolus ait: *Per Legem enim cognitio peccati: nunc autem sine Lege, justitia Dei manifestata est*; ecce sol: *testificata à Lege & Prophetis*; ecce splendor. Sicut per Moysen Lex, per Eliam Prophetæ, sic per Christum Jesum Evangelium significatur. *Christus* S. Aug. tr. 17. in Joan. *apparuit medius inter Moysem & Eliam, tamquam Evangelium testimonium haberet à Lege & Prophetis*. Astipulantur enim sibi invicem utriusque fœderis paginæ; & quem sub velamine Mysteriorum præcedentia signa promiserant, manifestum atque perspicuum præsentis gloriæ splendor ostendit. S. Leo, ser. 64. seu ho. de transfig. copi 4. Quia, sicut ait beatus Joannes: *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est*. In quo & propheticarum promissio impleta est figurarum, & legalium ratio præceptorum, dum & *veram docet Propheticam per sui præsentiam, & possibilia facit mandata per gratiam*.

IV. *Respondens autem Petrus, dixit ad Jesum: Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum*. Delectatus est Petrus. & quem seculi hujus illecebrosa non caperent, gratia Resurrectionis illexit. *Bonum est*, inquit, *nos hic esse*. (Hinc S. Amb. li. 7. in Lucam. n. 18. & S. Paulus ait: *Dissolvi enim, & esse cum Christo, multo melius*.) Nec laudasse contentus, non solùm affectu, sed etiam factorum devotione præstantior, ad ædificanda tria tabernacula impiger operarius, communis obsequii ministerium pollicetur. Et quamvis nesciret quid diceret, tamen pollicebatur officium; quo non inconsulta petulantia, sed præmatura devotio fructus pietatis accumulat. Nam *quod ignorabat, conditionis fuit; quod promittebat, devotionis. Sed non capit humana conditio in* S. Hier. in c. 17. S. Matth. *hoc corruptibili, in hoc mortali corpore facere tabernaculum Deo*. Apostole sancte, *si quæris tria tabernacula, nequaquam servos cum Domino conferas, sed fac tria tabernacula, imò unum Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, ut quorum est una divinitas, unum sit & in pectore tuo tabernaculum*. Domine, *bonum est nos hic esse. Si vis, faciamus hic tria tabernacula*, &c. Huic suggestioni Dominus non respondit, significans, non quidem improbum, sed inordinatum esse, quod cuperet: cùm salvari mundus nisi Christi morte non posset, & exemplo Domini in hoc vocaretur credentium fides, ut S. Leo, serm. 94. licèt non oporteret de beatitudinis promissionibus dubitari, *Intelligeremus tamen, inter tentationes hujus vitæ priùs nobis tolerantiam postulandam esse, quàm gloriam: quia tempora patiendi non potest felicitas prævenire regnandi*.

Domine, bonum est nos hic esse, Consulationibus & deliciis etiam spiritalibus ne inhæreant animæ piæ, ne Deum amore solum concupiscentiæ, non ami-

amicitiæ diligere ; ne ex favoribus , non ex infinita magnitudine ipsum æstimare ; ne locare cor suum , non dare Deo , ne negotiari , non gratis colere & amare Sponsum videantur . Utilius est animæ justæ , per cruces interiores à Deo probari. *Recedit* interdum Sponsus cœlestis , *ut absens magis desideretur , desideratus avidiùs quæratur , diu quæsitus gratiùs inveniatur . Ne ergo exilium deputemus pro patria , venit Sponsus & recedit vicissim , nunc consolationem afferens , nunc universum statum nostrum in infirmitatem commutans .* S. Bernard.

Domine , bonum est nos hic esse . Per spirituales consolationes & delicias nos vendicat Deus à carnalibus desideriis , quæ militant adversùs animam ; nos eripit mundo , sibique devincit . Hinc piæ animæ ajunt : *Meliora sunt ubera tua vino .* Caruis , inquiunt , voluptatem , qua pauló ante ebriæ tenebamur , vincunt hæ , quas tua nobis ubera stillant , deliciæ spirituales . *Et pulchrè vino comparant carnalem affectum : Ut enim uva semel expressa non habet jam quid denuò fundat , sed perpetua ariditate damnatur : sic caro in pressura mortis ab omni prorsùs sua delectatione siccatur , nec ultra revirescit ad libidines . Unde Propheta :* Omnis caro fœnum , & omnis gloria ejus tamquam flos agri : Exsiccatum est fœnum , & cecidit flos . *Et Apostolus :* Qui seminat in carne , de carne metet corruptionem . *Vide autem , ne non carni tantùm , sed & mundo competat ista proportio : siquidem & ipse transit , & concupiscentia ejus , Et cùm omnia quæ in Mundo sunt , finem habeant , finis eorum non erit finis . Verùm ubera non sic . Hæc enim cùm exhausta fuerint , rursum de fonte materni pectoris sumunt , quod propinent sugentibus . Meritò proindè meliora carnis sæculive amore asserunt ubera sponsæ , quæ nullo umquam lactentium numero arescunt , sed semper abundant de visceribus charitatis , ut iterùm fluant . Flumina siquidem fiunt de ventre ejus , fitque in ea fons aquæ salientis in vitam æternam .* S.Ber.fer.9.in Cant. Isaiæ 40. Galat. 6.

Domine , bonum est nos hic esse . Si gaudii cœlestis stillicidio sic extra se rapitur Apostolus , ut nesciat , quid dicat , quid fiet , cùm implebitur illud propheticum , *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ , & torrente voluptatis tuæ potabis eos ; quoniam apud te est fons vitæ , & in lumine tuo videbimus lumen?* Cùm accepta fuerit illa ineffabilis lætitia , perit quodammodo humana mens , & fit divina : *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ , & torrente voluptatis potabis eos .* Torrens dicitur aqua veniens cum impetu . Impetus erit misericordiæ Dei , ad irrigandos & inebriandos , qui modò ponunt spem sub umbraculo alarum ejus . Voluptas illa quæ est ? Quasi torrens inebrians sitientes . Modò ergo qui sitit , habeat spem , inebriatus habebit rem : antequam habeat rem , sitiat in spe : *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam , quoniam ipsi saturabuntur .* Quo ergo fonte irrigaberis , & unde currit tantus torrens voluptatis ejus ? *Quoniam apud te est fons vitæ .* Quis est fons vitæ, nisi Christus ? Venit ad te in carne , ut irroraret fauces tuas sitientes : satiabit sperantem, qui irroravit sitientem : *Quoniam apud te est fons vitæ , & in lumine tuo videbimus lumen .* Hìc aliud est fons , aliud lumen ; ibi non ita : Quod enim est fons, hoc est & lumen : & quicquid vis illud vocas, quia non est quod vocas; quia non potes congruum nomen invenire , non remanet in uno nomine . Si diceres , quia lumen est solum , diceretur tibi : Sine causa ergo mihi dictum est , ut esuriam & sitiam : Quis enim est , qui manducet lumen? Illud planè rectè mihi dictum est , *Beati mundo corde , quoniam ipsi Deum videbunt* : Si lumen est , oculos meos parem . Para & fauces , quia illud quod lumen est , & fons est : fons quia satiat sitientes , lumen quia illuminat cæcos . Hìc aliquando alibi lumen , alibi fons . Aliquando enim car- Ps. 35. 9. S. August. enarat. in Ps. 35. Matth. 5. 6. Matth. 5. 8.

currunt fontes & in tenebris, & aliquando in eremo pateris solem, non invenis fontem: hic ergo possunt ista duo esse separata: ibi non fatigaberis, quia fons est; non tenebraberis, quia lumen est.

S. Aug. enar. in Ps. 74. *Domine, bonum est nos hic esse*. Vox est eorum, qui gustant & vident, quàm suavis sit Dominus, quàm beatus vir qui sperant in eo. *Omni* enim *homini converso ad Deum mutatur delectatio, mutantur deliciæ: non subtrahuntur, sed mutantur. Omnes autem deliciæ nostræ in hac vita, nondum sunt in re; sed ipsa spes tam certa est, ut omnibus hujus sæculi deliciis præponenda sit. Sicut scriptum est*, Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. *Si nondum habes petitiones cordis tui, unde delectaris in Domino, nisi quia tenes certum promissorem, qui se efficit promittendo debitorem?*

S. Hieron. in hunc locum. V. *Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui; ipsum audite*. Quia imprudenter interrogaverat Petrus, responsionem Domini non meretur: sed Pater respondet pro Filio, ut verbum Domini compleretur:

Joan. 5. *Si testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum... Qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me*. Vox de cœlo Patris loquentis auditur, quæ & testimonium perhibeat Filio, & Petrum, errore sublato, doceat veritatem: imò per Petrum cæteros Apostolos. *Hic est Filius meus dilectus*: Huic figendum est tabernaculum, huic obtemperandum. Hic est Filius, illi servi sunt. *Moyses & Elias debent & ipsi vobiscum in penetralibus cordis sui Domino tabernaculum præparare*. Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, ipsum audite, *Quia & in Prophetis ipsum audistis, & in Lege ipsum audistis. Et ubi non ipsum audistis?*

S. Aug. serm. 78. alias de div. 69. *Hoc audito, illi ceciderunt in terram. Jam demonstratur nobis in Ecclesia Regnum Dei. Hic Dominus, hic Lex & Prophetæ: sed Dominus tamquam Dominus: Lex in Moyse, Prophetia in Elia; sed ipsi tamquam servi, tamquam ministri. Ipsi tamquam vasa: ipse tamquam fons. Moyses & Prophetæ dicebant & scribebant: sed de illo implebantur, quando fundebant*. Loquitur

S. Aug. ser. 79. alias de div. 23. Moyses; sed *Hunc audite*. Loquitur Elias; sed *Hunc audite*. Loquuntur Prophetæ, loquitur Lex; sed *Hunc audite*, vocem Legis, & linguam Prophetarum. Quando Evangelium loquitur, nubem putate: inde nobis vox sonat. Hunc audiamus; quod dicit faciamus; quod promisit, speremus. *Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus*. Ipsum audiamus: *Dominus enim judex noster, Dominus legifer noster, Dominus Rex noster, ipse salvabit nos*. Ipsum audiamus, quem Deus *Testem populis* dedit, *ducem ac præceptorem Gentibus..... Doctorem justitiæ ... Verbum Domini .... Dei virtutem, & Dei sapientiam*: Ipsum audiamus: *Deus* enim *multis modis olim loquens patribus in Prophetis, novissimè locutus est nobis in Filio*. Ipsum audiamus, qui *Veritas est* ... Qui *Verba vitæ æternæ habet*. Planè audiam te, Domine Jesu. *Loquere Domine, quia audit servus tuus*. Loquere ad cor meum, & aurem ejus inclina, ut te audiat, & obtemperet tibi.

Isai. 2.3. Isa. 33. 22. Isai. 55.4. Joel.2.23. 1.Cor. 1. 23. 24. Gent. 1. Joan. 14.6. Joan. 6. 69.

VI. *Et audientes Discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valdè*. Tunc maximè timendum, cum supernis consolationibus ac deliciis nos Deus perfundit, sed timore cum fiducia in bonitate ejus conjuncto. Agnoscenda infirmitas nostra est: nihil supra vires nostras audendum, quæ in mysteriorum divinorum cognitione & contemplatione nullæ nobis sunt à nobis: *Scrutator enim Majestatis opprimetur à gloria*. Et *Quantò quis ampliora quæsierit, tantò magis ad inferiora collabitur, si ignoraverit mensuram suam*.

Prov. 25.27. S.Hieron. in hunc locum

Et

Et timuerunt valdè. *Timoris magnitudo electæ menti aliquando post ostensionem lætæ visionis incutitur. Quod profectò dum fit, ut non fit mentem ad gloriæ visionem purificet. sed ut custodiat ab elatione. Unde & Petrus, & Jacobus, & Joannes priùs transformati Domini gloriam viderunt; deinde incusso eis timore cecidere, ne elati perderent, quod humiliter assumpti videre meruissent.* Et accessit Jesus, & tetigit eos; dixitque eis: Surgite & nolite timere. *Quos manu sanaverat, sanat imperio. Primùm timor expellitur, ut postea doctrina tribuatur.* Gratiæ suæ manu interiori Christus nos tangit, verbo suo nos roborat, ut timorem deponamus, ut à terra surgamus, oculosque & animos ad cœlum erigentes, *Aspiciamus ipsum auctorem fidei* nostræ *& consummatorem.* Vidi *visionem grandem hanc* (inquit Daniel) *& non remansit in me fortitudo ..... Et audivi vocem sermonum ejus: & audiens jacebam consternatus super faciem meam, & vultus meus hærebat: & ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum. Et dixit ad me: Daniel vir desideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te. & sta in gradu tuo. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens. Et ait ad me: Noli metuere.* Varius illi Prophetæ situs, seu varia corporis positio, totum spiritalis profectus ordinenem significat. *Verba enim Dei in terra jacentes audimus, cum in peccatis positi, terrenæ pollutioni conjuncti, Sanctorum voce spiritalia præcepta cognoscimus. Ad quæ præcepta quasi super genua & super manum nostrarum articulos erigimur, quia à terrenis contagiis recedentes, quasi jam ab infimis ventrem levamus. Sicut enim totus terræ inhæret, qui consternatus jacet: ita qui in genibus & manuum suarum articulis incurvatur, inchoante profectu, ex magna jam parte à terra suspenditur. Ad extremum verò voce Dominica erecti quidem, sed trementes adsistimus; cùm a terrenis desideriis perfectè sublevati, verba Dei quò pleniùs cognoscimus, plus timemus. Adhuc enim quasi in terra jacet, qui ad cœlestia erigi terrenorum desideriis negligit. Quasi sublevatus autem adhuc manibus & genibus incumbit, qui quædam jam contagia deserit, sed quibusdam adhuc terrenis operibus non contradicit. Jam verò ad verba Dei erectus adsistit, qui perfectè mentem ad sublimia erigit, & per immunda desideria incurvari contemnit. Benè autem trementem se stetisse indicat: quia examen subtilitatis internæ, quo plus ad illud proficitur, ampliùs formidatur. Ubi aptè divina voce subjungitur,* Noli metuere; *quia cum plus ipsi quod timeamus, agnoscimus, plus nobis de Deo per internam gratiam infunditur quod amemus: quatenus & contemptus noster paulisper transeat in timorem, & timor transeat in charitatem. Ut quia quærenti nos Deo per contemptum resistimus, per timorem fugimus; & contemptu quandoque, & timore postposito, solo ei amore jungamur. Paulisper enim etiam timorem ejus discimus, cujus solius dilectioni inhæremus, Appositis igitur quasi quibusdam gradibus profectus nostri, mentis pedem priùs per timorem in imo ponimus, & postmodum per charitatem ad alta amore levamus: Ut ab eo, quo quisque tumet, reprimatur, ut timeat, & ab eo quod jam metuit, sublevetur, ut præsumat.* Idem significat trium Apostolorum consternatio, timor, & erectio in monte sancto. *Et audientes Discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valdè. Et accessit Jesus, & tetigit eos, dixitque eis: Surgite, & nolite timere.*

S. Gregor. M. seu alius antiquus autor Eccl. comm. il lib. 1. Reg. cap. 1.

S. Hieronym.

Heb. 2. 12.

Daniel. 10. 8. & seq.

S. Gregor. M. lib. 22. mora. cap. 14.

VII. *Levantes autem oculos suos, neminem viderunt nisi solum Jesum.* In Jesum unum erigendi sunt & defigendi oculi, *In quem desiderant Angeli prospicere*; Qui *unus Mediator* noster est, & *Advocatus apud Patrem, Auctor salutis* nostræ; *Filius Dei dilectus*; per quem unum Deo placent, quicumque placent; Qui *Dedit potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine*

1. Petri 1. 12.

Joan. 1.

Joan. 11. 52.

mine ejus ; & *Dei filios congregat in unum* , quos & *fratres* suos vocare, & *cohæredes* gloriæ suæ ac Regni facere dignatur . Erigamus oculos in Jesum , qui caput nostrum est, si sapientes sumus : *Oculi* enim *sapientis in capite ejus* . Aspiciamus Jesum , non solùm transfiguratum in Monte Thabor, sed in Monte Calvariæ crucifixum pro nobis ; si quidem *propter Passionem mortis , gloria & honore coronatus est* : Compatiamur morienti , ut congaudeamus & corregnemus triumphanti & regnanti . In omnibus operibus nostris solius Dei & Christi Jesu gloriam & honorem spectemus , qui judex illorum est ; non gloriam nostram vel temporalia commoda , non mundum , non homines , in quibus maledictus est , qui spes suas collocat. Ut autem solum Jesum videamus , Evangelium legamus , in quo remota nube nobiscum loquitur , nobisque mysteria sua & præcepta peramanter aperit. *Discipuli vident Jesum stantem ablata nube , & Moysen & Eliam evanuisse : quia postquam Legis & Prophetarum umbra discesserit (quæ velamento suo Apostolos texerat) utrumque in Evangelio reperitur* . Evanuerunt Moyses & Elias : sed Moysis mansuetudinem , & Eliæ zelum in Jesu admirari & imitari debemus .

Eccl. 2. 14.
Hebr. 2. 9.
S. Hieron. in hunc loc.

VIII. *Et descendentibus illis de Monte , præcepit eis Jesus , dicens : Nemini dixeritis visionem , donec Filius hominis à mortuis resurgat* . Tempus scilicet loquendi , & tempus tacendi : Tempus latendi & in publicum prodeundi . In his Dei voluntas exploranda est & judicanda ex ejus gloriæ & utilitas proximorum fine . Id prædicandum , quod utrique conducibile fuerit , locis & temporibus opportunis . Quædam enim alieno tempore & nequaquam opportuno prædicata , magis obsunt interdum , quàm prosint. Quamquam enim Deo tempus agendi semper adsit , exemplo tamen suo Christus ostendit œconomia & prudentia utendum in doctrina & prædicatione, cùm Transfigurationis suæ Mysterii , & Divinitatis suæ prædicationem Apostolis suis prohibuit , donec à mortuis surrexisset ; illisque dicere noluit , quæ portare pro tempore non poterant . Cæterum quod visiones spectat & revelationes privatas , si quæ spiritualibus viris aut mulieribus contingant , *Secretum Regis abscondere bonum est* ; illasque nemini aperire , nisi soli conscientiæ Moderatori , qui de illis judicet , utrum ex Deo sint . Viros sanctos legimus revelationes suas nunquam aliis aperuisse, nisi charitas poscere t , aut Superioris jussio urgeret . Divini Spiritus indicium est , ab omni re quæ notabilem hominem faciat , abstinere ; de se ipso modestè loqui, nec verba illa arrogantiæ plena usurpare : Hæc mihi Deus locutus est , hæc revelavit . Observet autem conscientiæ prudens Moderator , quo fine quis moveatur ad ipsas revelationes manifestandas , levitate ne , an vanitate ; utilitate propria , an aliena ; uniusne , an multorum : an aliqua appareat nota cupiditatis , avaritiæ , vel propriæ æstimationis ; quibus verbis in ipsa narratione utatur , an humilibus & verecundis , an tumidis & inconsideratis ; an paucis se expediat , seu potius prolixior sit . Illud quoque perpendendum , quod Sancta Teresia docuit : Rebus scilicet , quæ revelantur , nullam fidem adhibendam esse ex eo præcisè , quòd revelatæ sunt ; sed si ad fidem pertinent , illis propter fidem credendum est : si aliquid præcipitur , ad Superiorem deferendum , ejusque mandato accedente , ex obedientia peragendum est . Hanc normam secutus est Princeps Apostolorum : Christi enim Transfigurationem enarrans , & vocem à Deo Patre auditam , cùm esset in Monte sancto cum Jesu , speculator factus illius magnitudinis ; noluit tamen ei revelationi inniti , nisi quatenùs Prophetarum oraculis consentanea fuit . *Habemus* , inquit , *firmiorem Propheticum sermonem* ,

Card. Bona lib. de discretione Spirituum, cap. 20.

nem , cui benè facitis attendentes , quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco . Ac si apertè diceret : Quamvis vox è cœlo delapsa , à Deo Patre reverà manaverit , sermo tamen Propheticus certior est & firmior omni scientia , omnique visione & revelatione , quia sensus falli possunt , Scriptura Sacra non potest . In hanc sententiam egregiè Richardus à Sancto Victore : *Suspecta est mihi omnis veritas* (inquit) *quam non confirmat Scripturarum auctoritas , nec Christum in sua clarificatione suscipio , si non assistant ei Moyses & Elias . Si Christus docet me de rebus exterioribus , vel de intimis meis , facilè recipio , utpote in his quæ comprobare possum proprio experimento . Verùm ubi ad alta mens ducitur , quoniam de excelsioribus quæstio ventilatur ; ubi de profundis rebus agitur , in tantæ sublimitatis vertice non recipio Christum sine teste , nec rata poterit esse qualibet verisimilis revelatio sine attestatione Moysis , & Eliæ sine Scripturarum auctoritate* . Richard. à S. Victore , lib. de præparat. Animæ ad contemplat. c. 81.

IX. *Et interrogaverunt eum Discipuli , dicentes : Quid ergo Scribæ dicunt , quòd Eliam oporteat primùm venire ? At ille respondens , ait eis : Elias quidem venturus est , & restituet omnia . Dico autem vobis , quia Elias jam venit , & non cognoverunt eum , sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt . Sic & Filius hominis passurus est ab eis , &c.* Deus peccatores intercipere non vult , sed excitare , & vigilantes facere . Ideò præcursores habere voluit , cùm prioris adventus sui ad homines , tum secundi contra homines , Joannem Baptistam , & Eliam . Monet pro eos , ut homines fugiant ab ira ventura : *Dedisti metuentibus te significationem , ut fugiant à facie arcus , ut liberentur dilecti tui* . Omnes pœnitentiæ Prædicatores sunt præcursores Christi , qui omnia restituere nituntur in debitum ordinem ; qui zelo pro Dei lege inardescunt , & qui adversùs vitia bellum gerunt absque personarum acceptione , ab adulatione & timore pariter alieni , ad persecutionem pro veritate patiendam paratissimi . Hi imminentem mortis judiciique diem hominibus annuntiant , clamantes : *Timete Dominum , & date illi honorem , quia venit hora judicii ejus* . Væ illis qui Eliam suum non cognoscunt , non audiunt , sed contemnunt , nec ad parandam viam Domini convertuntur ! Psal. 59. 6. Apocal. 14. 7.

X. *Et cùm venisset ad turbam , accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum , dicens : Domine , miserere filio meo , quia lunaticus est , & malè patitur : Nam sæpè cadit in ignem , & crebrò in aquam : Et obtuli eum Discipulis tuis , & non potuerunt ejicere eum* . Homo peccator lunaticus est : *Stultus enim sicut luna mutatur* , inconstans est in omnibus viis suis : *Peccatum peccavit Jerusalem , propterea instabilis facta est* . Qui spiritaliter à dæmone possidetur , modò cadit in ignem libidinis & concupiscentiæ , quo exuritur ; modò in aquam , cùm ita frigescit cor ejus , ut in eo sensus omnis fraternæ charitatis & misericordiæ extinguatur . Malè patitur , cupiditatum suarum æstu jactatus & allisus . Ipsa impetu conturbatur & spumat , odio intùs discerptus , dentibus stridet , invidia tabescit & arescit ; surdus est ad Dei verbum , sive exterius sonans per prædicationem , sive interiùs monens per inspirationes ; mutus ad confessionem peccatorum , & Dei laudes : eò miserior est , quò sui non miseretur : *Nihil enim miserius misero non miserente sibi* . Sæpè cadit in ignem , & crebrò in aquam , &c. Eccli. 27. 12. Thren. 1. 8. S. August.

Manet ergo voluntas
Semper amans aliquid quò se ferat ; & labyrintho
Fallitur ambages dubiorum ingressa viarum .
Vana cupit , vanis tumet , & timet omnimodaque
Mobilitate ruens , in vulnera vulnere surgit . S. Prosper. Carmine de Ingratis.

Hoc est sæpè cadere in aquam, & crebrò in ignem; in vitia contraria labi, quibus tamen finem malitiæ suæ propositum dæmon consequitur, ut scilicet perdat hominem. In statu autem adeò infelici positus peccator, Ecclesiæ Ministris offertur curandus, & à dæmone liberandus; qui operam sæpè in eo perdunt, sive quia omninò desertus est à Deo, & in reprobum sensum traditus, occulto Dei, sed justo judicio: sive quia illum sine ministerio hominum ad se convertere vult Christus, & ostendere, quòd tantum miraculum

S. Prosper. *Non doctor, neque discipulus, sed gratia sola efficit.*

XI. *Respondens autem Jesus, ait: O generatio incredula & perversa, quousque ero vobiscum? Usquequo patiar vos? Afferte illum ad me.* Non quòd tædio vel impatientia superatus sit mansuetus ac mitis Dominus, patiens ac multùm misericors; *sed quòd in similitudinem Medici, si ægrotum videat contra præcepta sua gerere, dicat: Usquequo accedam ad domum tuam? Quousque perdam artis industriam, me aliud jubente, & te aliud perpetrante?* Non irascitur homini, sed vitio. Duriora videntur verba, cor mansuetudine & charitate plenum est, quam & opere demonstrat, puerum ad se afferri jubens, ut eum curet. Christum imitentur ejus Ministri, verbi divini Prædicatores, & conscientiarum Moderatores: & cùm peccatores verbis severioribus increpare coguntur, charitatem & mansuetudinem in animo servent, eorumque curationi & liberationi cum patientia adlaborent. *Dilige*, (inquit S. Augustinus) *& dic quod voles: nullo modo maledictum erit, quod specie maledicti sonuerit, si memineris senserisque, te in gladio verbi Dei liberatorem hominis esse velle ab obsidione vitiorum.*

S.Hieron. in hunc locum.

S. August. in exposit. epist. ad Galat. c. 6.

XII. *Et increpavit illum Jesus*, ut perduellem, ut hostem in malitia ita obduratum, ut ad bonum ultra flecti non possit, & ad charitatem redire. *Prævaricatores enim Angeli nec mala possunt umquam carere voluntate, nec pœna.* Cùm autem dæmoni comminatus esset Jesus, & præcepisset, ut exiret à puero, nec in eum ampliùs introiret, *exiit ab eo dæmonium*, imperio Christi resistere non valens; *& curatus est puer ex illa hora.* Nescit tarda molimina Christi virtus: solo verbo, sola voluntate integram & perfectam sanitatem uno temporis momento restituit.

S. Fulgentius lib.de Fide ad Petrum c. 3.

XIII. *Tunc accesserunt Discipuli ad Jesum secretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus ejicere illum? Dixit illis Jesus: Propter incredulitatem vestram.* Metuere debent Christi Ministri, ne labores eorum in peccatorum conversione inanes & infructuosos efficiat fidei ac bonorum operum defectus: sibi ipsis imputare debet, quòd nullum vel exiguum fructum faciant: hinc coram Deo humiliari, fidei, spei, & charitatis augmentum ab ipso supplices postulare, orationi & bonis operibus ferventiùs vacare; si quem verò fructum faciant, nihil sibi, sed totum Deo adscribere: *Quia neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid: sed qui incrementum dat, Deus.* Dixit illis Jesus: Propter incredulitatem vestram: *Si Apostoli increduli, quis fidelis? Quid facient agni, si titubant arietes? Nec tamen eos misericordia Domini despexit incredulos: sed arguit, nutrivit, perfecit, coronavit: Nam & ipsi memores infirmitatis suæ, quodam loco in Evangelio dixerunt ei: Domine, adauge in nobis fidem.* Prima utilitas erat, scire quòd minùs habebant: major felicitas, scire unde petebant.

1. Cor. 3. 7.

S. Augustin. ser. 80. alias inter editos à Sirmondo 34.

XIV. *Amen quippe dico vobis: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc; & transibit, & nihil impossibile erit vobis.* Non exigua hæc, sed magna fides, quæ monti possit, ut se transferat, imperare. Neque enim mediocrem fidem Dominus exigit ab Apo-

S. Ambros. lib. 7. in Lucam, n. 176. & 177.

Apostolis, quibus adversùs altitudinem extollentem se nequitiæ spiritalis scit esse certandum..... Granum sinapis certè res est vilis & simplex: si teri cœperit, vim suam fundit. Etiam fides primò simplex videtur; sed si teratur adversis, gratiam suæ virtutis effundit, ut alios quoque, qui vel audiunt vel legunt, odore sui compleat.... Magnum est quod incipit à fide, sed contemnitur. Fundamentum solet etiam in edificio ab imperitis contemni. Fossa fit grandis, lapides quoquo modo passim mittuntur, nulla ibi expolitio, nulla pulchritudo apparet: quomodo nec in arboris radice aliqua pulchritudo apparet: *Totum tamen quicquid te delectat in arbore, de radice surrexit. Sed vides radicem & non delectaris. vides arborem, & miraris. Stulte, quod miraris, inde surrexit, quo non delectaris. Parum aliquid videtur fides credentium: non habes stateram, unde appendas. Audi ergo quò perveniat, & vide quanta sit*: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, &c. "S. August. tract. 40. in S. Jo. n. 8.

Quid humilius, quid vehementius? quid minutius, quid ferventius? Dicetis monti huic, transi hinc illuc, & transibit, &c. *Montis translatio non ejus significatur, quem oculis carnis aspicimus, sed illius qui à Domino translatus fuerat ex Lunatico. Quod enim ait*, Dicetis monti huic, transi hinc, & transibit, *de dæmone intelligitur.* S. Hieron. in hunc locum.

Dicetis monti huic, transi hinc, &c. *Ne illi miraculis faciendis extollerentur in superbiam, admoniti sunt potiùs per humilitatem fidei, quasi per sinapis granum, elationem terrenam, quæ montis nomine significata est, curare, ut transiret.* Spiritum superbiæ ex corde peccatoris expellere, est montem transferre. Id magnæ fidei opus. Hæc autem fidei vis, fructus est orationum multarum atque ferventium, & diuturnæ pœnitentiæ, ac mortificationis Christianæ. S. August. l. 2. qu. Evangel. qu. 22.

XV. *Hoc autem genus non ejicitur, nisi per orationem & jejunium.* Ad pravos habitus peccatorum vincendos, ad consuetudinem inveteratam peccati eradicandam, ad destruendas cupiditates quæ ab adolescentia hominis invaluerunt, ipsique dominantur, oratione opus est, qua anima humilietur; & jejunio, quo caro mortificetur. A confessario pariter & pœnitente, arma illa Evangelica adhibenda sunt, ut malæ consuetudinis dæmon expellatur. *Nam in omni agone certaminis Christiani, utilitas continentiæ plurimùm valet; ita ut quidam sævissimorum spiritus dæmonum, qui ab obsessis corporibus nullis exorcizantium fugantur imperiis, sola jejuniorum & orationum virtute pellantur, dicente Domino*: Hoc genus dæmoniorum non ejicitur, nisi in jejunio & oratione. *Grata ergo est Deo, & terribilis diabolo jejunantis oratio: nec latet, quantùm acquirat saluti suæ, quæ tantum præstat alienæ.* S. Leo, serm. 89. 2. de jejunio septimi Mensis.

Nec dicas, quòd absque jejunio aliquando ejecti sunt dæmones: "Si enim unus aut alter sic expulit, impossibile tamen est, ut qui in deliciis vivit, à dæmonis furore liberetur: hujusmodi enim morbo laborantibus, jejunio maximè opus est. Sed si fide opus est, inquies, cur jejunare oportet? Quia unà cum fide non parvas vires affert jejunium: Angelum ex homine facit, & potestatibus incorporeis mirum in modum reluctatur: quamvis non jejunio solùm, sed oratione quoque opus sit. Qui orat & jejunat, ut oportet, is multis rebus non indiget: qui verò multis non indiget, numquam fiet avarus: & qui non est avarus, pronior semper ad misericordiam erit. Qui jejunat, levior est, & vigilanter orat, & cupiditatis incendia extinguens, ac animam suam humilians, facilè Deum placat. Idcircò & Apostoli ferè semper jejunabant. Qui orans jejunat, binas habet alas, quibus ventos ipsos volando prætervehitur: non enim oscitat, nec torpet orando, quod multis contingit; sed igne ardentior & terra superior est: quare terribilis hostis dæmonibus redditur. Nihil enim est "S. Jo. Chrys. hom. 58. in Matth.

est homine probè orante potentius. Nam si mulier crudelem judicem; qui nec Deum timebat, nec hominem verebatur, flectere potuit: multò magis propitium Deum faciet, qui continuæ orationi adhærens, ventrem superat, & delicias spernit. Si verò imbecillis corpore, jejunare semper non potes; non eris tamen ad orandum infirmus, neque ad condemnandas ventris delicias invalidus. Jejunare quidem non potes, sed non vivere in deliciis potes, quod non magno intervallo à jejunio distat. Sed sufficit etiam hoc ad furorem diaboli reprimendum, cui nemo magis amicus est, quam qui deliciis & ebrietate maculatur. Hic enim fons, hæc mater atque origo vitiorum omnium est.

XVI. *Conversantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Jesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum: & occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.* Dictum est ab Apostolo: *Qui me dilexit, & tradidit semetipsum pro me.* Dictum est de Patre: *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Si ergo Pater Filium tradidit, & Filius semetipsum tradidit, Judas quid fecit? Pater tradendo Filium ad mortem pro nobis, benè fecit: Christus tradendo seipsum pro nobis, fecit benè: tradendo Judas Magistrum suum pro avaritia, fecit malè. Non enim quod nobis præstitum est de Passione Christi, malitiæ Judæ deputabitur: Habet ille mercedem malitiæ, Christus laudem gratiæ. [S. August. enarrat. in psal. 69.] *Et contristati sunt vehementer.* De peccatis nostris, quæ causa fuere mortis Christi, vehementer dolendum est: adversùs nos ipsos irasci debemus, magis quàm adversùs Judæos & ejus carnifices: mortem ejus in nos ulcisci per pœnitentiam (pœnitens enim est homo sibi ipsi iratus) corpus peccati in nobis destruere, crucique affigere. Dolere debemus supra modum miseriam nostram, quæ tanta est, ut mors Filii Dei ad liberationem nostram ac salutem necessaria fuerit: sed gaudere debemus, quòd tanta sit in nos Dei miseratio, ut nasci & mori dignatus sit pro nobis. *Filius hominis tradendus est in manus hominum; &c.* Numquid iniquitas persequentium Christum ex Dei est orta consilio; & illud facinus quod omni majus est crimine, manus divinæ præparationis armavit? Non hoc planè de summa justitia sentiendum est: quia multùm diversum multùmque contrarium est, id quod in malignitate Judæorum est præcognitum, & quod in Christi est Passione dispositum. *Non inde processit voluntas interficiendi, unde moriendi: nec de uno spiritu extitit atrocitas sceleris, & tolerantia Redemptoris. Impias furentium manus non immisit in se Dominus, sed admisit; nec præsciendo quod faciendum esset, coegit ut fieret; cùm tamen ad hoc carnem suscepisset, ut fieret.* [S. Leo, serm. 65. de Passione Domini 18.]

XVII. *Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non solvit didrachma? Ait: Eliam. Et cùm intrasset domum, prævenit eum Jesus, dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? A filiis suis, an ab alienis? At ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Jesus: Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad Mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me, & te.* Humilitas Christi damnat superbiam hominis, pro juribus sive privilegiis temporalibus ardentiori studio fastuque contendentis & litigantis. Genus omne subjectionis non refugit, ut homines subjectionem amare docet, & Potestatibus parere, gloriamque suam in sola libertate à peccato constituere; qua libertate Christus nos donavit, quæ *libertas est gloriæ filiorum Dei.* Sicut Chri- [S. Ambr. ep. 7. ad Justum.]

cumci-

circumcisionem accepit, ut legem impleret, & ad Baptismum venit, ut impleret omnem justitiam: ita etiam didrachma exigentibus solutionem non recusavit, statim staterem pro didrachmo jussit pro se & pro Petro dari. Maluit enim supra legem solvere, quam id quod legis erat, negare. A tributo, & censu immunis erat Christus, ut Filius Regis regum, omniumque Dominus, sed *Ut nobis sanæ doctrinæ præberet exemplum, pro capite hominis quo erat indutus, tributum solvere non dedignatus est. Jubentur autem etiam servi Christiani, & boni Fideles dominis suis temporalibus æquanimiter fideliterque servire, quos judicaturi sunt, si usque in finem iniquos invenerint: aut cum quibus æqualiter regnaturi sunt, si & illi ad verum Dominum conversi fuerint.* S. August. lib. de Catechizandis Rudibus, c. 21.

Ut autem non scandalizemus eos, &c. Charitatis officium est de juribus suis aliquid remittere, ne infirmi offendantur; cupiditatis vitium est, contempto pusillorum scandalo, pro bonis ac juribus nostris temporalibus vehementiùs contendere. *Multa sunt autem facienda non jubente lege, sed libera charitate: & ea sunt in nostris officiis gratiora, quæ cùm liceret nobis etiam non implere, tamen causa dilectionis impendimus: unde prior ipse Dominus, cùm se tributum non debere monstrasset, solvit tamen, ne scandalizaret eos, quibus ad æternam salutem gerens hominem consulebat.* S. Augustin. lib. 1. de conjugiis adult. c. 14.

Invenies staterem: da illis pro me & te. Staterem, id est, quatuor drachmas, invenies in ore piscis. *Da eis pro me, & te*. Ecclesiæ enim meæ personam geris, Sponsæ meæ, cum qua mihi communio bonorum est. *Quid est, pro me, & te? Ipse Christus, Petrus, Ecclesia Christi, Ecclesiæ quatuor Evangelia. Mysterium latebat; Christus tamen tributum non debitum persolvebat: sic persolvit & mortem: non debebat, & persolvebat. Ille nisi indebitum solveret, numquam nos à debitis liberaret.* Solve debita mea Patri tuo, Domine Jesu, quia solvendo non sum satis: nihil habeo, quod meum sit, præter peccata; impotentiam meam supple immensa charitate & infinita misericordia tua, ex pretio Sanguinis tui, pro me in Cruce effusi. S. Augustin. ser. 155. alias de Verbis Apost. 4.

C A P U T XVIII.

Sensus Litteralis.

I. IN *illa hora, accesserunt Discipuli ad Jesum, dicentes: Quis, putas, major est in Regno cælorum?* Cùm Apostoli Christum de Morte & Resurrectione sua freqnenter loquentem audivissent, qua peracta, Regnum Christi non merè spirituale, verùm etiam adspectabile, quale futurum Judæi omnes sperabant, inchoatum iri arbitrabantur: cùm aliundè Zebedæi filii, Christo magis familiares, ut sanguine propinquiores, Petro claves Regni cœlorum viderent singulariter promissas; subierat eorum animos cogitatio, quis eorum major esset: qua de re & via jam contenderant. Lucæ 9. 49. Jesus autem eorum cogitationes, & contentionem perspectas habens, interrogavit eos, (cùm venissent Capharnaum, & domi essent) qua de re tractâssent in via. Marci 9. 33. Primùm autem præ verecundia tacuerunt, mox confidentiùs proposuerunt quæstionem: *Quis, putas, major est in Regno cælorum?* Quis in Regno tuo dignitate, auctoritate, honore, è te secundus erit, principemque locum obtinebit? Præcipua scilicet Regni munia sibi domesticis Regis conferenda confidebant; sed emulationis ingenio interrogabant, quis eorum major futurus esset.

II. *Et advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum. Et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum.* Jesus autem desiderium gloriæ ambitionemque volens in animis Discipulorum suorum humilitatis contentione sanare, puerulum advocans, eumque *complexus*, statuit eum in medio eorum, *secus se.* Hac autem adhibita conspicua imagine, sententiam quæ sequitur, eorum animis ac memoriæ altiùs imprimit. *Amen dico vobis*, inquit, nisi mutaveritis affectum, & *conversi fueritis* ab ea quæ vos tenet, ambitione ad humilitatem: *& efficiamini sicut parvuli*, tales scilicet innocentia, simplicitate, modestia, quales illi ætate, ambitionis omnis & emulationis expertes; *non intrabitis in Regnum cœlorum.* Tantùm abest, ut primas sedes habituri sitis; ne locum quidem illum habebitis in Regno cœlorum, in gloria, in quam per Resurrectionem intrabo.

Marci 9.33.

Luc. 9.44.

III. *Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in Regno cœlorum.* Quicumque ab omni fastu, superbia, ambitu penitùs alienus fuerit, & de se demissè senserit, talem animi proposito & affectu se exhibens, qualis puer iste natura est; hic in Regno cœlorum maximus erit.

IV. *Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.* Quisquis hospitio susceperit, vel quovis alio beneficentiæ genere prosecutus fuerit unum ex his qui in me credunt, & qui parvulis humilitate similes sunt, eo nomine, quia meus est, ad mei exemplum humiliatus; parem apud me gratiam inveniet, parque præmium referet, ac si me ipsum susciperet. Cum enim membra mea sint, mihi imputo collata in ipsos beneficia.

V. *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Qui uni ex his parvulis, ex fidelibus ad simplicitatem infantiæ reversis, & humilitatis meæ speciem circumferentibus, offendiculo fuerit, eique occasionem ruinæ in via justitiæ quovis modo prebuerit, seu falsa doctrina, seu pravis exemplis, suasione, vi, contemptu, injuria qualibet: illi magis expediret, ut prægrandi saxo molæ, quam asinus velatis oculi gyrando versat, ad collum ejus alligato, in mare ad certum interitum mergeretur, quàm ut tale peccatum committeret. Sive autem apud Judæos istud supplicii genus usitatum fuerit, in Palestina præsertim, ut S. Hieronymo placet; aliis repugnantibus, quòd nulla ejus in lege mentio extet, solaque quatuor supplicia apud eos nota fuisse, ex omni historia appareat, ignem, lapidationem, gladium, strangulationem; sive à vicinis Syris tractum sit hoc loquendi genus: eadem sententiæ Christi vis est, ex gravitate & horrore supplicii, quàm grave peccatum sit scandalum infirmorum, ostendentis. Quamvis autem generalis hæc sententia videatur, & ad omnes pertineat, qui proximis offendiculum præbent in via salutis, Apostolos tamen etiam perstrinxisse Christus videtur; qui inter se de dignitate contendentes, interrogabant, quis major esset in Regno cœlorum: *Et si in hoc vitio permansissent, poterant eos quos ad fidem vocabant, per suum scandalum perdere, dum Apostolos viderent inter se de bonore pugnare.*

S. Hieron. in hunc locum.

VI. *Væ mundo à scandalis: necesse est enim, ut veniant scandala: verumtamen væ homini, per quem scandalum venit.* Mala extrema, summaque pericula humano generi impendent: tum iis qui aliis offendicula creant, eisque præbent occasionem lapsus & peccati: tum iis qui offensi aliorum improbitate, à via salutis & justitiæ deflectunt. Necesse quidem est, ut ve-

veniant scandala: necesse (inquam) non absoluta necessitate, sed conditionis & consequentiæ, spectata hominum malitia, invidiaque diaboli: sed & maxima offendicula à Deo permitti, æquum, rectum, utileque fuerit, ut integri à fictis, constantes à levibus discriminentur: Melius enim judicat ex malis benefacere, quàm mala nulla permittere. Verumtamen gravissimi peccati reus est, gravique pœnæ obnoxius, qui aliis causam, vel occasionem ruinæ, impedimentumque salutis objicit; non enim coactus, aut absoluta necessitate impulsus, sed libero pravæ voluntatis arbitrio id committit. *Necesse est, ut veniant scandala*. Quod omninò eventurum est, prænuntiat: nec quia futura scandala prædixit, idcircò veniunt; sed quoniam ventura erant, & à pravis hominibus creanda, idcircò prædixit. S. Jo: Chrys. hom. 60. in Matth.

VII. *Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te; abscinde eum, & projice abs te. Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Argumentum est sumptum à minori ad majus. Præcipua etiam, maximè necessaria, & charissima corporis membra præcidenda essent, ut æternæ damnationis pœna vitaretur, cùm mortis in hoc sæculo vitandæ causa id ipsum fieri soleat: quantò magis abjiciendi sunt à nobis, quicumque nos ad peccatum solicitant, & spiritualis ruinæ nobis occasionem præbent, ac impedimento sunt ad salutem, quantumcumque nobis necessarii, vel utiles videantur, nobisque charissimi sint? Vide quæ in similem sententiam diximus superiùs ad cap. 5. n. 26.

VIII. *Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis: dico enim vobis, Quia Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.* Cavete, ne contemnatis vel minimum è numero fidelium ac justorum. Non solùm ait, ne scandalizetis, ne offendatis; sed *ne contemnatis*: quia ex contemptu proximi, quodlibet offensionis & injuriæ ipsi illatæ genus, & salutis illius negligentia originem ducit. Ne verò leve peccatum esse putetis hujusmodi contemptum: Tanta enim Deo cura est de unoquoque pusillo, ut Angeli singulorum custodiæ à Deo assignati, Deum Patrem meum, *non per speculum*, sed *sicuti est*, semper contemplentur; nec eos à beata illa visione mysterium & custodia hominum distrahat usquam & interpellet. Cùm igitur Deo proximi sint & familiarissimi, & in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, velut inter Deum atque homines commeent, ad Deum referentes causam & res illorum, quorum ipsis commissa custodia est: non dubium, quin accusent contemptores pusillorum, & Dei vindictam in illos arcessant.

IX. *Venit enim Filius hominis salvare quod perierat.* Mirum videri non debet, quòd Deus Angelos singulorum hominum custodiæ deputaverit; siquidem (quod multò majus est, & insignioris beneficentiæ) Filius ipse Dei ad eorum redemptionem & salutem missus sit à Patre. Quòd si Deus Filium suum misit, ut aversos à se homines, peccatoque perditos salvaret: quantò magis non vult eorum saluti offendicula & impedimenta objici, illosque scandalis perire, pro quibus Christus mortuus est?

X. *Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oves, & erraverit una ex eis: nonne relinquit nonaginta novem in montibus, & vadit quærere eam quæ erravit? Et si contigerit, ut inveniat eam; amen dico vobis, quia gaudet super eam magis quàm super nonaginta novem, quæ non erraverunt. Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cælis est, ut pereat unus* de

de pusillis istis. Vos ipsos testes appello ac judices: si quis centum ovium grege dives fuerit, & una illarum erraverit, nonnè relinquit nonaginta novem in montibus, ubi pascuntur, alterius custodiæ commissæ & solicitò quærit errantem? Quam si fortè inveniat, majori gaudio afficitur ob illius recuperationem, quàm ob cæterarum possessionem, quamvis totum gregem pluris æstimet illa una quæ erraverat: Ubique enim majus gaudium molestia majori præceditur. Ita non vult Pater vester cœlestis, ut vel unus ex istis minimis & humilibus pereat. Quamobrem ipsi maxime displicent, eumque graviter offendunt, qui offendicula & scandala illis creant, eosque à tramite veritatis, justitiæ, & salutis avertunt. Nonaginta novem oves plerique veterum Patrum Angelos sanctos intelligunt, qui homines numero incomparabiliter superant, & Deo firmiter ac inseparabiliter in gloria cœlesti per montes figurata adhærent: unam ovem, humanum genus, quod peccando erravit. Alii in nonaginta ovibus, justorum putant numerum intelligendum; & in una ovicula, peccatorum, secundùm quòd alio loco dixerat Christus. *Non veni vocare justos, sed peccatores: non enim opus habent sani Medico, sed hi qui malè habent.*

S. Hilar. c. 18. in Matt. S. Jo: Chrisf. hom. 68. S. Gregor. hom. 34. &c. Luc. 5.

XI. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Non solùm proximos offendendos, aut contemnendos non esse, docet Christus; sed etiam ipsis succurrendum charitatis & prudentiæ Christianæ officiis, ut resipiscant, si quando nos læserint. *Si peccaverit in te frater tuus*: Si Christianus, ejusdem tecum fidei ac Religionis professor, injuriam tibi fecerit, seu ex errore & ignorantia, seu ex humana imbecillitate, seu ex malitia: *Vade*, ne expectes, ut culpam agnoscat, veniamque petat: noli negligere peccatum ejus, aut ad peccati illius divulgationem, aut accusationem, vel vindictam prorumpere; sed cum charitate & benignitate *corripe inter te & ipsum solum*, sine ullis arbitris, ejus pudori, famæque parcens. *Si te audierit*; fraternaque correptione tua emendatus, peccati sui pœnitentiam egerit; *lucratus eris fratrem tuum*, qui peccando perierat: ipsum, inquam, lucratus eris Deo, à quo alienus erat, & cui eum reconciliasti; tibi, qui salutem æternam, à qua per peccatum exciderat, te monitore & auctore recuperat; tibi, qui ex inimico amicum fecisti, & illum in viam salutis reducendo, æternæ salutis tuæ negotium pariter agis. Non solùm autem in injuriis nobis illatis Dominicum illud de fraterna correctione præceptum intelligendum est, verùm etiam in peccatis, quæ adversùs alios, & multò magis in iis quæ contra Deum committuntur: sed dixit, *Si peccaverit in te*, quia tunc acerbi disertique reprehensores esse solemus, cùm eos qui contra nos peccaverunt, objurgamus. Injuriis enim nostris magis afficimur, quàm alienis: imò (quæ voluntatis nostræ depravatio est) magis quàm injuriis Deo illatis. Christus igitur ibi nobis frænum sapientissimè injecit, ubi maximum periculum erat, ne præcipites in vindictam ageremur. Verumtamen ex una peccatorum specie totum genus intelligendum est, nisi quid aliundè obstet, quò minùs fraterna correptio privatim adhibeatur, ut si levius peccatum sit, aut si grave quidem, sed statim, ac sponte resipiscat peccator: vel si ita sit in peccato obstinatus, ut nulla spes affulgeat emendationis: aut peccatum sit publicum. Quæ enim peccantur coram omnibus, ipsa arguenda sunt coram omnibus. *Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.*

1. Tim. 5. 20.

XII. *Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos; ut in ore duorum vel trium stet omne verbum.* Si te non audierit, peccatum negans

negans, defendens, vel excusans, aut certè in eo perseverans, tecum unum vel duos viros assumè, honoris Dei fraternæque salutis studiosos, quos apud eum auctoritate valere putes, ut eorum testimonio se peccasse persuasus, & pudefactus resipiscat; vel Ecclesiæ Tribunal timeat, inquo duorum vel trium testimonio convinci contumaciæ potest, secundùm legem, in qua scriptum est: *Non stabit testis unus contra aliquem, quicquid illud peccati & facinoris fuerit: sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum.* Deut. 19. 15.

XIII. *Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Causam ad Ecclesiam refer, sive ad Præsulem & Rectorem Ecclesiæ, cui ligandi solvendique do potestatem, quam exercet ipse & administrat, ut illius personam gerens. Ecclesiæ scilicet rectè declarari & denunciari dicitur, quod ejus Præpositis denunciatur; sicut corpus videre dicitur, cùm soli videant oculi. *Si autem Ecclesiam non audierit*, id est, Pastorem Ecclesiæ monentem & redarguentem, eique non paruerit, sed contumax perseveraverit in peccato, *sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus*: Eo loco habe, quo Judæi Ethnicos, & Publicanos, quos Synagogis excludunt, & ne cibum quidem cum ipsis sumunt, sed ab omni eorum consortio, non solùm in negotiis religionis, sed & consuetudinis hujus vitæ abstinent. Postremus hic est correptionis gradus, quo peccator contumax ab Ecclesia præciditur excommunicationis gladio, Pastoris qui Ecclesiæ præest sententia, *& in nomine Domini nostri Jesu Christi, & cum ejus virtute, traditur sathanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.* 1. Cor. 5. Ea autem severitas exercetur, cùm ut peccatoris contumacia frangatur, & amariore medicina sanetur æger penè desperatus: tum ut aliorum membrorum saluti consulatur, auferendo malam, & morbidam ovem, quæ alias facilè inficeret, à grege separando: & ne modicum fermentum totam massam corrumpat.

XIV. *Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo; & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo.* Vobis Apostolis meis, vestrisque in Ecclesiæ meæ regimine successoribus dico, ut rem certissimæ veritatis: *Quæcumque alligaveritis super terram*; sive homines, in foro exteriori, Excommunicationis vinculo; sive peccata, in foro interiori Pœnitentiæ, Absolutionis negatione: *erunt ligata: & in cælo*; id est, in Dei judicio, Ministrorum suorum sententiam ratam habentis. *Et quæcumque solveritis super terram*, in utroque Tribunali, peccata vel pœnas remittentes & condonantes potestate clavium, quas Ecclesiæ meæ, & ejus Rectoribus, & in Petro illius personam gerente, tradidi: *erunt soluta & in cælo*. Hinc S. Hilarius hunc locum explicans: *Ad terrorem autem metus maximi*, inquit, *quo in præsens omnes continerentur, immobile severitatis Apostolicæ judicium præmisit, ut quos in terris ligaverint, id est, peccatorum nodis innexos reliquerint, & quos solverint, confessione videlicet veniæ receperint in salutem; hi Apostolicæ conditione sententiæ in cælis quoque aut ligati sint aut soluti.* S. Hilar. c. 18. in S. Matth. n. 8. Potestatem igitur Christus tribuit Apostolis, & eorum successoribus, *ut sciant qui à talibus condemnantur, humanam sententiam divina sententia roborari, & quodcumque ligatum fuerit in terra, ligari pariter & in cælo.* S. Hieron. in hunc loc. Lazarus processit de monumento vivus, & ambulare non poterat: Et Dominus Discipulis dixit: Jo: 11. 44. *Solvite eum, & sinite abire.* Ille suscitavit mortuum, illi solverunt ligatum. Aliquid pertinere videte ad propriam majestatem Dei suscitantis. *Increpatur aliquis in mala consuetudine positus, verbo veritatis. Quàm multi increpantur, & non audiunt! Quis ergo agit intus cum* S. Augustin. serm. 98. alias de verbis Domini, 44. c. 6.

illo qui audit? quis vitam inspirat intrinsecùs? quis est qui secretam pellit mortem, secretam dat vitam? Nonne post objurgationes, post increpationes dimittuntur homines cogitationibus suis, & incipiunt secum volvere quàm malam vitam gerant, quàm pessimam consuetudine premantur? Deinde displicentes sibi, mutare vitam instituunt. Resurrexerunt isti; revixerunt quibus displicet quod fuerunt: sed reviviscentes ambulare non possunt. Hæc sunt vincula ipsius reatus. Opus est ergo, ut qui revixit, solvatur, & ire permittatur. Hoc officium Discipulis dedit, quibus ait: Quæ solveritis in terra, soluta sunt & in cœlo.

XV. *Iterum dico vobis, Quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis est.* Concordiam commendat, quam spectabat correptio; simulque tacitum à minori ad majus argumentum ducit: Si quicquid duo meo Spiritu concordes, non quæ sua sunt, sed quæ Dei, quærentes, petierint, illud à Patre meo, qui in cœlis est, impetrabunt: multò magis Ecclesiæ judicium ratum habebit, ligabitque quæcumque super terram ligaveritis, solvet quæcumque solveritis. Hæc autem de oratione Christus adjecit: quia & ad ligandi solvendique potestatem rectè exercendam necessaria est, & ab Ecclesiæ Ministris præmitti debet sacri judicii administrationi, ad gratiam impetrandam peccatori, qua convertatur & vivat. Necessaria etiam est, ut correptio fraterna sit salutaris ei qui corripitur. *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem, ut salvemini: multùm enim valet deprecatio justi assidua.* Si duo *ex vobis consenserint super terram*, ad orationem convenerint unanimes, *super terram*, ubi necessitas est attollendi oculos in cœlum, unde veniat auxilium à Domino: *de omni re quamcumque petierint*, sive parva sit, sive magna; sive facilis, sive difficilis, *fiet illi à Patre meo, qui in cœlis est*. Concedetur illis quod petierint. *Si duo ex vobis*, id est, *si vel duo tantùm*. Quamobrem si fratrem in peccato præfractum & contumacem non corrigat vel reprimat Ecclesiæ auctoritas, unicum vobis remedium superest, concors scilicet pro conversione illius oratio.

Jacobi 5.16.

XVI. *Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Ubi plures simul convenerint ad postulandam à Deo vel tractandam rem quamcumque, vel ad judicandum causas fidei, aut disciplinæ, *in nomine meo*, auctoritate mea, invocato auxilio meo, propter gloriam meam, utilitates Ecclesiæ meæ, animarum salutem: *ibi sum in medio eorum*, eis præsto sum consilio & auxilio. Hinc argumentum eruitur pro legitima Conciliorum in Christi nomine congregatorum auctoritate, quæ sunt *repræsentationes totius nominis Christiani*. Hinc S. Cœlestinus I. ad Patres Ephesini Concilii Generalis scribebat: *Spiritus Sancti testatur præsentiam congregatio Sacerdotum. Verum est enim quod legimus, quia nec potest Veritas mentiri, cujus in Evangelio ista sententia est*: Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi & ego sum in medio eorum. *Quod cùm ita sit, si nec huic tam brevi numero Spiritus Sanctus deest, quantò magis eum nunc interesse credimus, quando in unum convenit tanta turba Sanctorum? Sanctum namque est pro debita sibi veneratione Concilium, in quo utique nunc Apostolorum frequentissimæ illius, quam legimus, congregationis aspicienda reverentia est. Numquam his defuit Magister, quem receperant prædicandum. Adfuit his semper Dominus & Magister, nec docentes à suo Doctore deserti sunt umquam. Docebat ille qui miserat; docebat, qui dixerat quid docerent; docebat, qui in Apostolis suis se confirmat audiri.* Et

Tertull.
Act. 1. Ephesini Concilii.
Act. 5.

S. Gre-

S. Gregorius Magnus: *Ne qua inter Fratres dissensio, ne qua inter Præpositos & subjectos sint fomenta discordiæ, in unum convenire Sacerdotes necesse est, ut & de incidentibus causis disceptatio, & sit salubris de Ecclesiastica observatione collatio: quatenus dum per hoc & præterita corriguntur, & regulam futura suscipiant, omnipotens ubique Dominus fratrum concordia collaudetur. Cujus vobis adesse præsentiam, si hæc observabitis, scitote; quia scriptum est:* Ubi fuerint congregati duo aut tres in nomine meo, ibi sum in medio eorum. *Si ergo adesse dignatur, ubi duo vel tres fuerint: quantò magis non deerit, ubi plures convenerint Sacerdotes?* S.Greg. lib. 7. epist. 111.

XVII. *Tunc accedens Petrum ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Usque septies? Dicit illi Jesus: Non dico tibi, usque septies, sed usque septuagies septies.* Christus fraternæ correptionis præceptum tradens, simul injuriæ condonationem sinceram præcepit, non illam solùm qua vindictam remittimus, ad quam semper animus Christiani paratus esse debet; sed & eam qua in pristinum amicitiæ gradum restituimus eum qui in nos, peccavit, si veniam petat. Luc. 17. 3. 4. *Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi. Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me: dimitte illi.* Hinc Petrus occasionem sumpsit interrogandi Christum: *Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Usque septies?* Forsan toties peccet, ut venia prorsùs indignus videatur, cui indulgentia mea incentivum tribuat delinquendi. Quoties igitur in me peccanti condonare debeo? *Usque septies?* Quod Christus infinitè dixit, *septies*, id Petrus definitè intellexit, *usque septies?* Non quotidie septies, ut Christus dixerat, sed septies per totam vitam. Septies enim in die injuriam fratri condonare, plus æquo illi videbatur ex carnis sensu, & ex traditione Judæorum, qui *Homini in alterum peccanti semel remittunt, secundò remittunt, tertiò remittunt, quartò non remittunt.* Respondit autem Jesus Petro: *Non dico tibi, usque septies: sed usque septuagies septies*, id est, ad numerum usque septuagies septenum, sive quadringentis nonaginta vicibus, hoc est, in infinitum; quotiescumque peccaverit, & veniam rogaverit. Cæterùm quod hìc de donandis offensionibus à Christo dicitur, ad pœnæ quoque condonationem minimè pertinet. Ordo enim publicæ disciplinæ, justitiæ, immò & charitatis sæpè postulat, ut peccator plectatur, ne vel ipsi vel aliis, sed Ecclesiæ maximè vel Reipublicæ nimia indulgentia noceat. *Ignoscendi misericors mansuetudo, propter quam dictum est, non solùm septies, verùm etiam septuagies septies fratri remittenda esse peccata, non ad hoc valet, ut sit iniquitas impunita, aut torpens & dormiens disciplina, quod potiùs obsit, quàm diligens vigilansque vindicta. Claves quippe Regni cælorum sic dedit Christus Ecclesiæ, ut non solùm diceret*, Quæ solveritis super terram, erunt soluta & in cœlis; *ubi apertissimè bonum, non malum pro malo reddit Ecclesia: verùm & adjungeret*, Quæ ligaveritis in terra, erunt ligata & in cœlo; *quia bona est & vindicandi justitia. Illud enim quod ait*, Si nec Ecclesiam audierit, sit tibi tamquam Ethnicus & Publicanus: *gravius est, quàm si gladio feriretur, si flammis absumeretur, si feris subigeretur, Nam ibi quoque subjunxit*, Amen dico vobis, quæ ligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis: *ut intelligeretur, quàm graviùs sit punitus, qui velut relictus est impunitus .... Ecce hominibus non reddentibus malum pro malo, alligatur homo amariùs & infeliciùs Ecclesiæ clavibus, quàm quibuslibet gravissimis & durissimis ferreis vel adamantinis nexibus.*

Luc. 17. 4.

Bab. Joma. fol. 86. Ligfoot. Hor. Hebr. c. in Matth. cap. 18. vers. 21.

S. Hier. in hunc loc.

S. Aug. l. 1. contra adversarium Legis & Prophetarum c. 17.

XVIII. Ideò *assimilatum est Regnum cœlorum homini Regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta. Cùm autem non haberet, unde redderet, jussit eum dominus ejus venundari, & uxorem, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi*. Ideò declaro vobis, ita se rem habere in Regno cœlorum, ac si Rex aliquis rationes à servis suis, seu ministris, quibus bonorum suorum administrationem crediderat, exigere voluerit. Et cùm rationes conferre cœpisset, oblatus est ei unus decem millium talentorum debitor, summæ immensæ. Qui cùm solvendo non esset, jussit eum dominus ejus, jure creditoris, & more apud Judæos recepto, venundari cum uxore, & filiis, & bonis universis; & conflatam ex omnium venditione pecuniam in ærarium suum inferri, dispungique debitum.

Quadraginta sex millia milliū librarum monetæ Gallicæ.

XIX. *Procidens autem servus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi*. Procidens autem servus ille ad pedes domini tempus solutionis sibi prorogari, supplex orabat. *Misertus autem domini servi illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei*. Dominus incredibili miseratione & libertatem & totum debitum ipsi donavit, plus concedens, quàm ipse peteret.

XX. *Egressus autem servus ille, invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios*, summam imcomparabiliter minorem: *& tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes*. Injecta in fauces ejus manu, arctè premebat, ac penè strangulabat, ut ad solutionem adigeret. *Et procidens conservus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi*. Eadem omnia supplicis officia conservo creditori exhibuit, quæ ipse mox exhibuerat communi domino, & prorogationem pariter postulavit. *Ille autem noluit: sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum*. Non solùm noluit donare debitum, sed ne quidem tempus prorogare: sed abiens, eum in carcerem misit, donec solveret. *Videntes autem conservi ejus, quæ fiebant, contristati sunt valdè*; tum ob creditoris immanitatem, & ingrati animi vitium, tum ob infelicitatem debitoris: *& venerunt, & narraverunt domino suo omnia quæ facta fuerant*.

Triginta tres circiter libras monetæ Gallicæ.

XXI. *Tunc vocavit illum dominus suus, & ait illi: Serve nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me*. Debitum ingens, non ex parte, sed totum tibi misericorditer donavi, quia supplex misericordiam efflagitasti: *Nonne ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?* Oportuit te servum domini tui clementiam imitari, erga conservum tuum misericordia commoveri, cum ipso durè & crudeliter non agere, ut ad minutæ summmæ solutionem adigeres. *Et iratus dominus ejus*, nec solùm creditoris jure usus, sed & judicis, *tradidit eum tortoribus* carcere aliisque pœnis cruciandum *quoadusque redderet universum debitum*; quia factæ sibi condonationis beneficium rescindi & auferri sibi meruerat ingrati animi in dominum crimine, & inhumanitate in conservum. Dimittendas fratribus injurias in nos commissas, hac Parabola Christus docet, ex qua id colligit.

XXII. *Sic & Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris*. Simili modo se geret erga vos Pater meus cœlestis, pari severitate vobiscum aget, si in remittendis injuriis fratribus vestris, hominibus quibuscumque, qui fratres vestri sunt *jure naturæ materis unius* omnium; & maximè Christianis, qui *eundem Patrem agnoverunt Deum, & biberunt eumdem Spiritum sanctitatis*, vos difficiles & duros præbueritis; & non donaveritis offensas plenè, sincerè, ex animo.

Tertull.

Sen-

Sensus Moralis.

I. ACcesserunt *ad Jesum Discipuli, dicentes: Quis putas, major est in Regno cælorum?* Cupiditas gloriæ novissima hominis exuitur. *Hoc ipso perniciosior ambitio, quòd blanda quædam est conciliatricula dignitatum; & sæpè quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia subvertere, facit ambitio criminosos.* Ardentior plerumque est & potentior in Ecclesia, & in Monasterio, quod regnum est humilitas, quàm in Mundo, quod regnum est superbiæ. Quis non timeat, ubi Apostolos in schola Christi institutos, hac tentatione concuti videt priùs quàm Spiritum Sanctum accepissent, & contendere, quis eorum videretur esse major? Tu verò non solùm modò illorum defectum considera, sed illud quoque tecum expende, primùm quòd nulla eis de rebus hujus sæculi quæstio est: deinde quòd postea hac quoque tentatione superata alter alteri in primatu cedebat. Nos verò neque ad hos eorum defectus pervenire possumus, nec quis futurus sit major in Regno cœlorum, sed quis in terris major sit, quis ditior, quis potentior, quærimus. Fumum consectamur, non ignem qui Deus noster est; vanitatem, non charitatem; & ideò deficimus, evanescimus in cogitationibus nostris, & vana magnitudine perimus. *Deficientes quemadmodum fumus deficient*. Fumus à loco ignis erumpens in altum extollitur, & ipsa elatione in globum magnum intumescit: sed quantò fuerit globus ille grandior, tantò fit vanior: *Ab illa enim magnitudine non fundata & solidata, sed pendente & inflata, it in auras dilabitur, ut videas ipsam ei obfuisse magnitudinem. Quantò enim plus erectus est, quandò extentus, quantò diffusus undique in majorem ambitum, tantò fit exilior, & deficiens, & non apparens.* Sic ambitiosus in tumorem superbiæ culmine potestatis excrescit, & dum ei honorum & dignitatum desiderio & consecutione animus inflatur, *in luxum superbiæ ipso fastigio lenocinante corrumpitur*. Inimici *verò Domini, mox ut honorificati fuerint & exaltati, deficientet quemadmodum fumus deficient*.

S.Amb. l.4. in Luc. n.31.

S.Jo:Chrysost. hom. 59. in Matth.

Psal. 36.

S. August. enarrat. in ps. 36. serm. 2.

S. Gregor. M. 1. p. Pastor. cap. 3.

II. *Et advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum. Et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cælorum*. Non se ipsum, sed parvulum velut exemplar innocentiæ & humilitatis Christus Discipulis proponit. Nos verò ad puerum illum admirabilem fide assurgamus, ad Filium unicum Dei pro nobis incarnatum, de quo scriptum est, *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis*: Qui statuit se in medio nostrum, qui non venit ministrari, sed ministrare, ut nobis humilitatis exemplum præberet. Discipulis porrò suis non præcipit, ut ætatem habeant parvulorum, sed ut innocentiam, & quod illi per annos possident, hi possideant per industriam, ut malitia, non sapientia parvuli sint. Sed heu! Christiani plurimi levitate, rerum sensibilium amore, paucissimi innocentia, simplicitate, ignorantia mali, docilitate, humilitate pueri sunt. *Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote: sensibus autem perfecti estote*. Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum. *Pueros autem credentes omnes per audientiæ fidem nuncupavit. Hi enim patrem sequuntur, matrem amant, proximo velle malum nesciunt, curam opum negligunt, non insolescunt, non oderunt, non mentiuntur, dictis credunt, & quod audiunt, verum habent. Et hæc omnium affectionum assumpta in nobis & consuetudo & voluntas, cælorum iter pervium præstat. Revertendum igitur est ad simplicitatem*

S.Hieron. in hunc loc.

1. Cor. 14. 20.

S.Hilar. c. 18. in S. Matth.

tatem infantium : quia in ea collocati , speciem humilitatis Dominicæ circumferimus . In Christiana infantia proficiendum & perseverandum est : numquam illa deponenda & exuenda est , ut infantilis ætas . Christiani etiam senes debent esse pueri . *Omnes qui in veritate versantur , esse apud Deum pueros* , Clemens Alexandrinus demonstrat : *Nos* , inquit , *pueri sumus* . Quod ipse Dominus declarat , dicens : *Nisi conversi fueritis , & efficiamini sicut parvuli , non intrabitis in Regnum cælorum* : Non regenerationem hic significans , sed quæ pueris inest , simplicitatem , ut ejus similitudinem referamus , commendans ..... *Qui itaque infantes sumus , humi non ampliùs volutamur neque ut antea serpentium more in terra serpimus , toto corpore in stultis cupiditatibus provoluti ; sed mentem sursum erecti , mundoque & peccatis renunciantes , suspenso pede catenus terram tagentes , quatenus in mundo esse videamur , sanctam persequimur sapientiam . Hæc autem videtur esse stultitia iis , qui se ad calliditatem & versutiam exacuerunt . Jure ergo sunt pueri , qui Deum solum patrem noverunt , simplices infantes , integri ac innocentes .* Nisi efficiamini sicut parvuli , non intrabitis in Regnum cœlorum . Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste , hic est major in Regno cœlorum . *Amat Christus infantiam , quam primùm & animo suscepit , & corpore . Amat Christus infantiam , humilitatis magistram , innocentiæ regulam , mansuetudinis formam . Amat Christus infantiam , ad quam majorum dirigit mores , ad quam senum reducit ætates ; & eos ad suum inclinat exemplum , quos ad Regnum sublimat æternum . Ut autem plenè valeam's agnoscere , quomodo apprehendi possit tam mira conversio , & in puerilem gradum qua nobis mutatione redeundum sit ; doceat nos beatus Paulus , & dicat* : Nolite pueri effici sensibus , sed malitia parvuli estote . *Non ergo ad ludicra infantiæ & imperfecta nobis primordia revertendum est , sed aliquid quod etiam graves annos doceat inde sumendum est : velox commotionum transitus , citus ad pacem recursus . Nulla sit memoria offensionis , nulla cupiditas dignitatis . Amor sociæ dilectionis , æqualitas naturalis . Magnum enim bonum est , nocere non nosse , & ad maligna non sapere : quia inferre ac referre injuriam , mundi hujus prudentia est : nemini autem malum pro malo reddere , Christianæ est æquanimitas infantiæ .*

S. Clem. Alexandr. lib. 1. Pædagogi, c. 5.

S. Leo ferm. 36. de Epiph. 7. c. 3. & 4.

1. Cor. 14. 20.

III. *Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste , hic est major in Regno cælorum* . Humilitas gradus est ad veram celsitudinem . *Omnes delectat celsitudo , sed humilitas gradus est ..... Ad magna nos tendimus , parva capiamus , & magni erimus . Vis capere celsitudinem Dei ? cape priùs humilitatem Dei . Dignare esse humilis propter te , quia Deus dignatus est humilis esse propter eumdem te : non enim propter se ..... Magnorum est ista pusillitas ; superbia vero fallax infirmorum est magnitudo ; quæ ubi mentem possederit , erigendo dejicit , inflando evacuat , distendendo dissipat . Humilis esse non potest nocens , superbus esse non potest innocens . Humilitatem illam loquor quæ non vult perituris rebus excellere , sed æternum aliquid veraciter cogitat , quo non suis viribus , sed adjuta perveniat . Hæc malum cujusquam velle non potest, quo nequaquam bonum ejus augetur . Porrò autem superbia continuò parit invidiam . Quis verò sit invidus , qui non ei malum velit , cujus bono cruciatur ? Ego & invidia parit consequenter malitiam ; unde procedit & dolus , & adulatio , & detractio , & omne opus malum , quod pati nolis ab alio . Pia itaque humiliate servata , quæ in Scripturis sanctis sancta probatur infantia , securi eritis de immortalitate beatorum* : Talium est enim Regnum cælorum . Christus cùm in forma Dei esset , naturam humanam assumpsit : cùm sanctus sanctorum , speciem peccatoris induit ; cùm beatus , immò ipsa bea-

S. August. ser. 96. alias de diversis 47. & ser. 11. alias 38. de Verbis Dom. & serm. 355. alias 20. inter 50. homilias.

beatitudo ; miseriis nostris se subjecit , humilians semetipsum usque ad mortem crucis . Homo factus est , ut nobis communicaret divinitatem suam ; in forma peccatoris visus est , *factus pro nobis peccatum & maledictum* , ut nobis misereretur gratiam : miseriis nostris obnoxius factus est , ut nos perduceret ad beatitudinem suam . Humilitas igitur necessaria est , ut participes simus divinitatis Christi , gratiæ Christi , beatitudinis Christi . *Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste , hic est major in Regno cælorum* . Primus locus in Regno cœlorum illi promittitur virtuti , quæ omnium facillima est , cùm & in nobis ipsis tot rationes ad humilitatem moventes habeamus , culpam , miseriam , ignorantiam , infirmitatem , concupiscentiam legi mentis repugnantem , ad omne opus bonum ex nobis ipsis impotentiam : & rebus exterioribus minùs indigeat humilitas , ut exerceri possit . Quæ igitur erit superbis & ambitiosis excusatio ? *Quatenus te censes hominem , eatenus es Deus* , (inquiebat profanus Orator & adulator in Panegyrico Imperatoris.) Id apprimè quadrat Christiano , qui se humiliat sicut parvulus . Humilitate fit quodammodo Deus , certè filius adoptivus Dei , Deo proximus , major in Regno cœlorum . Quid non suscipiunt , quid non agunt , quid non patiuntur ambitiosi , ut optatis honoribus & dignitatibus potiantur ? Coram majoribus decrescunt , ut crescant ; politicam humilitem affectant , ut exaltentur : *Fœnerando servitium , mercantur imperium* . Christianus verò humiliare se refugit , ut sit major in Regno cœlorum . *Illos qui ambitus obeunt capessendi Magistratus , neque pudet , neque piget incommodis animæ & corporis , nec incommodis tantùm , verùm & contumeliis omnibus enit in causa votorum suorum . Quas non ignobilitates vestium affectant ? Quæ non atria nocturnis & crudis salutationibus occupant ? Ad omnem occursum majoris cujusque personæ decrescentes , nullis conviviis celebres , nullis commessationibus congreges , sed exules à libertatis & lætitiæ felicitate : idque totum propter unius anni volaticum gaudium . Nos quod securium virgarumve petitio sustinet , in periculo æternitatis tolerare dubitamus ?* Quid est quòd permansura non ambiunt , qui ambiunt transitura ?

Plin. junior in panegyr. Trajani.

B. Petr. Dam. lib. 2. epist. 3. Tertull. lib. de pœnit. c. 11.

IV. *Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo , me suscipit* . Christus in pauperum , maximèque justorum persona suscipitur . Sæculares homines honori & gloriæ ducunt , Magnates & potentes sæculi hospitio & mensa excipere : perfectus Christianus pauperes & humiles lubentius ac lætiùs excipiat , non ad ostentationem , sed in nomine Christi , & ob ejus amorem . *Bona est hospitalitas , habet mercedem suam , primùm humanæ gratiæ , deinde quod majus est , remunerationis divinæ . Omnes in hoc incolatu hospites sumus ; ad tempus enim habitandi habemus hospitium ; emigramus properè . Caveamus , ne si nos duri aut negligentes fuerimus in recipiendis hospitibus , etiam nobis pòst vitæ istius cursum Sanctorum hospitia denegentur ...... Sed pauperiem prætendis . Non opes à te hospes requirit , sed gratiam ; non ornatum convivium , sed cibum obvium .* Melius est vocari ad olera cum charitate , quàm ad vitulum saginatum cum odio . *Hæc grata hominibus , & accepta Deo . Unde Dominus Jesus in Evangelio eum , quicumque dederit hospiti potum aquæ frigidæ , cœlestium asserit præmiorum non exsortem futurum . Denique Jacob oves adaquavit Rachel , & gratiam reperit , & uxorem acquisivit . Deinde qui scis , an Deum suscipias , cùm hospitem putas ? Abraham dum peregrinantibus defert hospitium , Deum atque Angelos ejus hospitio suscepit : quamvis & cùm hospitem suscipis , suscipias Deum , sicut scriptum in Evangelio legis , dicente Domino Jesu : Hospes eram , & collegistis me ..... Quod enim uni ex minimis meis fecistis , mihi fecistis ..... Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo , me suscipit .*

S. Ambr. lib. 5. de Abraham, c. 5. n. 34. & 35.

Prov. 15. 17.

V. Qui

V. *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Væ mundo à scandalis. Necesse est enim, ut veniant scandala: veruntamen væ homini illi, per quem scandalum venit.* Mons violenta minùs timenda est, quàm animæ unius perditio. Væ illi qui ponit offendiculum fratri, pro quo Christus mortuus est! Væ illi qui consilio, aut pravo exemplo, seu quovis alio modo proximum impellit, vel allicit ad peccatum! Organum est diaboli, mundique à Christo damnati minister, qui ruinæ præbet occasionem animabus Christi sanguine redemptis. Væ mundo, in quo regnat impunè scandalum, id est, hominibus qui diligunt mundum! Si vel uni pusillo datum scandalum grave peccatum est: quantò gravius est toti civitati datum sermonibus impudicis vel impiis, nuditatibus & picturis dissolutis, librorum & carminum impudicorum, amatoriorum, vel famosorum scriptione, editione, cantu; comediæ exhibitione, choræis, larvius, luxu, alea, &c. *Væ mundo à scandalis! Necesse est enim, ut veniant scandala, &c.* Nusquam est securitas, neque in cœlo, neque in paradiso, multò minùs in mundo. *In cœlo enim cecidit Angelus sub præsentia Divinitatis, Adam in paradiso de loco voluptatis, Judas in mundo de*

S.Bern.ser.30. de diversis.

» *schola Salvatoris*. Verumtamen væ homini illi, per quem scandalum venit.
» *Nemini blanditur Veritas, neminem palpat*. Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. *Natus sanè denuò, natus ad vitam, natus de Spiritu, qui nimirum in carne postmodum consummatur. Expedit ei (si quis est) qui scandala suscitat in hac domo, in hac sancta, Deo placita & Angelis ejus admodum grata ac familiari congregatione ut suspendatur in collo ejus mola asinaria, & pro suavi jugo & levi onere Salvatoris, gravi mole terrenæ cupiditatis humeris ejus imposita, demergatur in profundum maris hujus magni & spatiosi manibus, quod est sine dubio sæculum nequam. Minùs enim damnabile erat ei in sæculo magis perire, quàm in Monasterio. Perire siquidem necesse est hominem, qui charitatem non habet, etiamsi tradiderit corpus suum, ita ut ardeat.* Quod Fratribus suis S. Bernardus timebat, nemo Christianus est, cujuscumque conditionis, qui sibi timere non debeat. Sicut enim magis reus est vir religiosus, qui scandalum Fratribus creat, quàm sæcularis: sic magis reus est Christianus quilibet auctor scandali, quàm Ethnicus.

S.Bern. ferm. 2. in Festo S. Michaelis.

Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, &c. Multa
» generantur ad perturbationem hominis: & uxor plerumque decepta serpentis insidiis, animum viri exagitare conatur: & pater fidem filii frequenter irridet: & vir conjugis suæ mentem tentat opprobriis. Sed in his
» omnibus superat justus, & dicit: *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia .... an persecutio?* Quoties ipsa beneficta crimini
» dantur? Quoties virtus opprobrio ducitur? Quoties ipsa ingrata est gratia? Vendidit justus facultates suas dispensavit pauperibus, nihil sibi reliquit; contemnitur plerumque in ipsa Ecclesia, quia dives esse desivit.
» Non ergo moveatur; non enim mercedem hujus sæculi, nec gratiam, sed
» vitæ quæsivit æternæ. Non indignetur, quia homines pecuniis magis quàm
» operibus deferuntur. Nam si ei propter bonum opus in hoc sæculo defe-
» ratur, & hujus studii fructum hic adipiscatur, dicitur de eo: *Percepit*
» *mercedem suam*. Serva futuris mercedem tuam: & istius sæculi opprobria
» incrementa mercedis tuæ judica ..... Nullis ergo justus frangatur injuriis,
» nullis moveatur periculis, nullis teneatur procellis; sive mors ingruat, si-
» ve vita, sive Angeli cœlorum. Neque dejiciatur adversis, neque extolla-
tur

S. Ambr. ferm.21.in ps.118.Roman.8.35.

tur fecundis. Nusquam fit ejus infirmus affectus. *Et mors tentat, & vita tentat; cave scandalum. Qui pacem habet, quæ omnem mentem superat, magnum est: non est de pusillis istis. Ideò scandalum pati non debet, quia pusillorum est exagitari scandalo. Unde & Dominus ait:* Quicumque scandalizaverit unum de pusillis istis minimis. *Non solùm pusillos, sed etiam minimos dixit, quos perturbant scandala; & ideò gravi obnoxius pœnæ est, ut legisti, quicumque turbaverit infirmæ mentis infantiam. Sicut enim graviori dignus supplicio est, qui persuaserit crimen infantulo, & incautam præcipitaverit ætatem: ita qui invalidum, & insipientem, & improvidum circumscripserit persuasione erroris, aut exagitatione cordis affectum. Vis scire, quàm infirmus sit qui scandalizatur?* Non manducabo, inquit, carnem, ne fratrem meum scandalizem. *Quanta infirmitas & quædam infantia animi, ut eum etiam esca fratris exagitet! Unde non potest homini esse præcipitium, quando etiam hinc est periculum? Et quod pejus est, infirmitas hujusmodi serpit in multos*, &c. 1.Cor.8.18.

Væ mundo à scandalis. *Veritas dixit, terret, & monet; non vult esse nos incautos; nam non fecit usque desperatos. Contra hoc* Væ, *id est, contra hoc malum metuendum, tremendum, cavendum, consolatur nos, & hortatur, & instruit illo loco Scriptura, ubi dicitur:* Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. *Ostendit hostem cavendum, sed non cessavit ostendere murum munitum. Cogitabas tu audiens,* Væ mundo à scandalis, *quò ires extra mundum, ne scandala patereris. Ergo propter cavenda scandala quò ibis extra mundum, nisi fugias ad eum qui fecit mundum? Quomodo autem ad eum qui fecit mundum, fugere poterimus, nisi legem ejus, quæ ubique prædicatur, audiamus? Parum est audiamus, nisi diligamus. Securum enim te faciens Scriptura divina contra scandala, non ait, Pax multa audientibus legem tuam.* Non enim auditores legis justi sunt apud Deum. Sed quia factores legis justificabuntur, & fides per dilectionem operatur: *Pax multa,* inquit, *diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum.* Non res adversæ hujus seculi vocantur scandala: scandala quæ sint, advertite. Nescio quis verbi gratia in necessitate aliqua constitutus urgetur pressura. Non est hoc scandalum, quia pressura urgetur. Pressura & Martyres pressi sunt, sed non oppressi. *Scandalum cave, non valdè pressurum. Pressura premit te, scandalum opprimit te. Quid ergo interest inter pressuram & scandalum? In pressura parabas servare patientiam, tenere constantiam, non relinquere fidem, non consentire peccato. Hoc si servas, aut si servaveris, pressura tibi ruina non erit: sed ad hoc valebit illa pressura, ad quod valet in torculari, non ut oliva opprimatur, sed ut oleum liquetur. Denique si in ista pressura laudes Deo dicas, quàm utile prelum, unde à te liquor emanat! ...... Quicquid boni facis, non tibi placeat, nisi Deus; quicquid mali pateris, non tibi displiceat Deus. Hoc fac, & vives, evades quod dictum est,* Væ mundo à scandalis. *Cui mundo enim* Væ à scandalis, *nisi de quo dictum est,* Et mundus eum non cognovit? *Non illi mundo de quo dictum est,* Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi. *Mundus malus, mundus bonus: mundus malus, omnes in mundo mali: & mundus bonus, omnes in mundo boni ...... Ergo cùm audis,* Væ mundo à scandalis, *noli terreri, dilige legem Dei, non tibi erit scandalum.*

S. August. ser. 81. aliàs 33. ex editis à Sirmondo.

Ps. 128. 165.

Rom. 2. 13.
Galat. 5. 6.

Joan. 1. 10.
2. Cor. 5. 19.

VI. *Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te; abscinde eum, & projice abs te bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duos manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi est cum uno oculo*

S. Jo: Chryf. hom. 60. in Matth. *in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis?* Non hæc de membris dicta sunt, sed de amicis ac necessariis, quos quasi membra nobis conjunctos ducimus. Nihil enim ita perniciosum ac pestiferum; ut consuetudo pravorum hominum & conversatio: quippè cùm amicitia atque necessitudo, & ad nocendum, & ad juvandum plus nonnumquam efficiat, quàm necessitas potuisset: ac ideò magna quadam cum vehementia jussit nocentes à nobis propinquos depellere: eos verò amputandos atque projiciendos esse, consequentia ipsa rerum significat, qui scandali auctores sunt. Vides, quemadmodum futurum è scandalis detrimentum exterminat, tum quia prædixit omninò ventura, ut nullus otio possit marcescere, sed exspectatione scandali commotus, jugiter vigilet: tum quia ostendit extrema & maxima esse mala; non enim solummodò dixit, *Væ mundo à scandalis*; verùm etiam, ut maximam ab illis sequi perniciem monstret, auctorem scandali multò magis quasi miserum deploravit: *Verumtamen væ homini illi*. Quibus verbis magnum ostendit supplicium illi futurum: nec id satis fuit; sed similium adjectione terrorem in majus excitit, & viam monstravit, per quam hæc scandala fugere possimus. Quæ autem hæc via est? Pravi homines, inquit, etiamsi valdè tecum amore aut necessitudine conjuncti sint, abscindendi sunt ab amicitia tua. Nam si maneant amici, nec illos lucraberis, & tu ipse simul peribis: sin verò procul à te illos abjeceris, tu saltem salutem consequeris. Quare si cujus conjunctio saluti tuæ obest, rejice ipsum abs te. Nam si nostra plerumque membra rescindimus, cùm incurabili morbo & ipsa tabescunt, & reliquis officiunt: multò magis in amicis atque cognatis id faciendum.

S. Hieron. in c. 18. S. Matth. *Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te*, &c. Omnis affectus, & universa propinquitas amputatur, ne per occasionem pietatis unusquisque credentium scandalis pateat. Si, inquit, ita est quis tibi conjunctus, ut manus, pes, oculus; & est utilis atque solicitus, & acutus ad perspiciendum: scandalum tibi facit, & propter dissonantiam morum te pertrahit in gehennam: melius est: ut & propinquitate ejus, & emolumentis carnalibus careas, ne dum vis lucrifacere cognatos & necessarios, causam habeas ruinarum. *Itaque non frater, non uxor, non filii, non amici, non omnis affectus qui nos excludere potest à Regno cælorum, amori Domini præponatur. Novit unusquisque credentium quid sibi noceat, vel in quo sollicitetur animus, ac sæpè tentetur. Melius est vitam solitariam ducere, quàm ob vitæ præsentis necessaria æternam vitam perdere.*

S. August. ser. 82. alias 13. ex editis à Sirmondo. *Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te*, &c. Scandalum tibi erit ille, qui tibi mali aliquid suadere cœperit: fit hoc plerumque non malevolentia, sed perversa benevolentia. Videt enim te amicus tuus, qui te diligit, vicissimque à te diligitur; pater tuus, frater tuus, filius tuus, conjux tua, videt te in malo, & vult te facere malum. Quid est, videt te in malo? Videt te in aliqua pressura, pressuram ipsam propter justitiam forsitan pateris: ideò pateris pressuram, quia non vis dicere falsum testimonium ..... Accedit amicus, qui non vult te esse in pressura, non vult te esse in malo. Rogo te, fac quod tibi dicitur: quid magnum est? ..... Jam iste scandalum est. Amicus est: quid facturus es? Oculus est, manus est. *Amputa & projice abs te*: Id est, *Noli consentire. Membra enim nostra in corpore nostro consensione faciunt unitatem, consensione vivunt, consensione invicem connectuntur. Ubi dissensio, ibi morbus aut vulnus est. Ergo membrum tuum est; diliges eum. Sed scandalizat te?* Amputa eum, & projice abs te. *Quomodo facturus*

turus es quod dico, amputaturus, & abjecturus, & eo fortasse correcturus? De lege voluit suadere mendacium, Ille enim ait, Dic. Et fortasse ille non est ausus dicere, Dic mendacium: sed sic, Dic quod vult. Tu dicis, Sed mendacium est. Et ille, ut excuset: *Omnis homo mendax*. Et tu contra, Frater: *Os quod mentitur, occidit animam*. Quid mihi facit inimicus iste potens, qui me premit, quia miseraris me, & non vis me esse in malo, cùm velis me esse malum? Quid mihi facit potens iste, quid premit? Carnem. Corpus, dicis tu, premit: dico ego, Premit. *Quantò minùs mecum agit ille, quàm ego, si mentitus fuero? ille occidit carnem meam: ego occido animam meam. Corpus occidit; moriturum erat, etsi non occideretur: Animam verò quam non occidit iniquitas, in æternum excipit veritas. Serva ergo, quod servare potes: pereat, quod quandoque periturum est* ...... Hoc ergo responde ei qui dicit, Mentire, quia scriptum est, *Omnis homo mendax*: Non mentior, quia scriptum est, *Os quod mentitur, occidit animam*. Non mentior, quia scriptum est, *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*: Non mentior, quia scriptum est, *Falsum testimonium non dices*. Urgeat licèt pressuris carnem meam, cui displiceo in veritate: audio Dominum meum, *Nolite timere eos qui corpus occidunt*. Psal. 115. Sap. 1. 11. Ps. 5. 7. Deut. 5. 20.

Vastatur Mundus, calcatur torcular. Fia Christiani, cœleste germen, peregrini in terra, qui civitatem in cœlo quæritis, qui Angelis sanctis sociari desideratis, intelligite, vos sic venisse, ut discedatis. Transitis per mundum, conantes ad eum qui creavit mundum. Non vos perturbent amatores Mundi, qui volunt in Mundo remanere, & velint nolint, coguntur migrare: non vos decipiant, non seducant. *Pressuræ istæ sunt, non scandala. Justi estote, & exercitationes erunt. Tribulatio venit: quod volueris, erit; aut exercitatio, aut damnatio. Qualem te invenerit, talis erit. Tribulatio ignis est: aurum te invenit? Sordes tollit. Paleam te invenit? In cinerem vertit. Ergo pressuræ quæ abundant, non sunt scandala. Sed quæ sunt scandala? Locutiones illæ, verba illa quibus nobis dicitur, Ecce quid faciunt tempora Christiana*, Ecce quid tibi professio pietatis prodest, quomodo res tuæ pereunt, fortuna tua evertitur, filii tui ad mendicitatem rediguntur, quomodo contemptui & ludibrio hominum honestorum te exponis, &c. *Ad hoc enim tibi dicitur, ut tu, si amas Mundum, blasphemes Christum. Et dicit tibi hoc amicus tuus, consiliarius tuus: ergo oculus tuus. Dicit tibi hoc minister tuus, cooperarius tuus: ergo manus tua. Dicit tibi hoc fortè qui te sustentat, qui te ab humilitate terrena sublevat: ergo pes tuus. Abjice, amputa, projice abs te, noli consentire. Responde homini dicenti tibi, Ecce temporibus Christianis tantæ pressuræ sunt, vastatur Mundus: responde tu, Hoc mihi antequàm eveniret, prædixit Christus*. Responde dicenti tibi, Ecce quid tibi prodest professio pietatis, res tuæ pereunt, persecutionem pateris, in contemptum venis: responde, *Beati pauperes* ...... *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam* .... *Omnes qui piè volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur* ...... *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus*. S. August. ibid. n. 7.

Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, &c. Postquam ab exterioribus scandalis deterruit nos sermo divinus asperè satis, consilium dat, quid de eo nobis agendum sit scandalo, quod interiùs patimur, contrariam invenientes legem in membris nostris. Ipse enim cognovit figmentum nostrum, quòd ejusmodi scandalum non tam facilè à nobis valeat evitari. Porrò tripliciter fieri scandalum illud, quotidianum nobis nosse licet experimento. *Interdum enim est in nobis spiritualis intentionis oculus supplex, & qui gra-* S. Bernard. serm. 2. in Festo S. Michaelis.

gratiæ magis quàm noster dicendus sit : sed scandalizat nos oculus noster . & qui verè à nobis est , dum voluntas nostra aliam minùs castam importunè ingerit intentionem . Sed habemus jam super hoc salubre consilium Salvatoris : Erue eum , *inquit* , & projice abs te . *Hoc autem fiet , si non consentias, si abjicias , si resistas . Simili modo de manu ac pede est intelligendum . Cùm enim bonis operibus intentos , ad alia opera trahere voluntas propria conatur, manus nostra est quæ scandalizat nos ; sed abscindi debet , & projici à nobis , ut non ei consentiamus . Sic etiam proficere in sancta conversatione , & ascendere per gradus scalæ quæ Jacob apparuit , ac juxta quod ait Psalmista, de virtute in virtutem ire desiderantes , sæpè scandalum patimur à pede quodam pusillanimitatis & negligentiæ nostræ , qui nimirum descendere magis ac remissiùs ire conatur : sed abscindi eum necesse est , ut pes gratiæ , qui stat in directo , currere possit sine offensione sine scandalo , sine impedimento . Quod autem dicit* . " Bonum nobis esse ad vitam intrare cum uno oculo , aut manu , aut pede, " quàm duos habentes ire in gehennam ignis : *Eos notat , qui voluntatem suam , sive bona , sive mala sit , æquè sequuntur , & ingrediuntur duobus viis , nunc bona , nunc mala sectantes , secundùm quod variantur desideria sua . Quibus utilius fuerat gratiæ in omnibus inhærere , & ubi obvias propria voluntas , abscindere , & à seipsis abjicere eam .*

VII. *Videte , ne contemnatis unum ex his pusillis :* Dico enim vobis : *Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei , qui in cœlis est* . Viros pios contemptui habere , grave peccatum est . Ipsis offendiculum apponens in via salutis , providentiæ Dei curam ipsorum gerentis singularem, & de iis mandantis Angelis suis , ut eos in viis omnibus illorum custodiat , ne fortè offendant ad lapidem pedem suum , quantùm in se est , adversatur . *Magna dignitas animarum , ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui Angelum delegatum* . Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei . *Universæ viæ Domini misericordia & veritas* . Viæ Angelorum ad easdem tendunt . *Cùm enim ascendunt ad contemplationem , inquirunt veritatem , de qua & desiderando satiantur , & satiando desiderant . Cùm verò descendunt , faciunt nobiscum misericordiam , ut custodiant nos in omnibus viis nostris .... Fructus angelicarum viarum , quod ad ipsas spectat , sua ipsorum beatitudo , & obedientia est charitatis : quod autem ad nos pertinet , inde quidem obtentus divinæ gratiæ , hinc verò custodia viæ nostræ . Siquidem Angelis suis mandavit de te , ut custodiant te in omnibus indigentiis tuis , in omnibus desideriis tuis . Alioquin facile est tibi incurrere vias mortis , ut videlicet aut de necessitate in obstinationem , aut in præsumptionem de cupiditate prorumpas : quæ quidem jam non hominum , sed dæmonum viæ sunt .... Mandavit Angelis suis Deus , non quidem ut amoveant te à viis tuis , sed in eis ipsis te custodiant , & quasi per vias suas te dirigant in vias ipsius . Quonam modo , inquis ? Nempè ut quod Angelus ex sola charitate puriùs agit , tu propria saltem necessitate compulsus & admonitus , descendas & condescendas exhibere scilicet proximo misericordiam : & rursum cum eodem Angelo levans desideria tua , tota animi cupiditate ascendere studeas ad summam & perpetuam Veritatem .... Quæ sunt sanctorum Angelorum viæ ? Professò illæ , quas Unigenitus enarravit , dicens:* " Videbitis Angelos ascendentes & descendentes super Filium " hominis . *Ascensio igitur & descensio viæ illorum . Ascensio propter se ; descensio , vel potiùs condescensio , propter nos . Sic beati illi Spiritus ascendunt per contemplationem Dei , descendunt per compassionem tui , ut custodiant te in omnibus viis tuis . Ascendunt ad vultum ejus , descendunt ad nutum ejus :* quo-

S. Hier. in hunc loc.

S. Bern. serm. 21. in ps. 50.

Joan. 1.

quoniam Angelis suis mandavit de te. Nec tamen vel descendendo visione gloriæ fraudantur, quia semper vident faciem Patris. Eorum reverentia nos à contemptu pusillorum, quorum custodiæ ex Dei mandato invigilant, revocare debet.

VIII. *Venit enim Filius hominis salvare quod perierat.* Noli ergo dicere, aliquem esse fabrum ferrarium, aut sutorem, aut agricolam, ideò quasi rudem atque indoctum esse contemnendum. Vide quibus argumentis ad curandam minorum fratrum salutem te Christus hortatur. Infantem in medio statuit, & dixit, *Efficiamini ut parvuli*: &, *Quicumque talem susceperit parvulum, me suscipit*: Quicumque hunc scandalizabit, extrema luet supplicia: & ad terrorem molæ ac submersionis, *Væ*, adjecit: & scandali auctores, etiamsi loco manuum atque oculorum nobis essent, abscindere jussit. Angelorum quoque, qui hos tenues fratres tutantur, auctoritate, ut eos veneremur, impellit: ac demùm à sua voluntate ac passione hortatur. Nam cùm dicit, *Venit Filius hominis salvare quod perierat*, passionem suam & crucem significat, sicut & Paulus de fratre scribens dixit: *Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est ...... Noli propter escam destruere opus Dei.* Nec suffecerunt hæc omnia, verùm etiam à dignitate Patris ad hoc ipsum inducit, quia nec Patri quidem videtur, ut unus istorum parvulorum pereat: & à communi consuetudine hominum, quia pastor salvis ovibus derelictis, eam quæ erravit, diligentiùs quærit, & cùm invenerit, summoperè de illius salute lætatur. Si ergo Deus mirum in modum invento parvulo gaudet, qua tu audes ratione eos contemnere atque conculcare, qui Deo charissimi sunt: cùm oporteat vitam quoque ipsam pro uno istorum tradere pusillorum? Ita, inquies: sed abjectus & tenuis est. Hac quidem ratione multò diligentiùs tibi omnia facienda sunt, ut eum conserves. Nam & ipse nonaginta novem relictis ovibus, ad errantem abiit, nec potuit illarum multarum salus perditionem unius obducere atque offuscare. Lucas quoque in humeris attulisse ait, & majorem factam esse lætitiam in uno peccatore pœnitentiam agente, quàm in nonaginta & novem justis. Ita & quia propter errantem universum dereliquit gregem, & quia magis hac inventa lætatus est, magnum studium multamque curam ejus se habuisse ostendit. Ne igitur talium animas negligamus: omnia enim illa propterea dicta sunt. Certè minis illis, quibus denunciat nullum ad cœlos perventurum, qui non fuerit sicut parvulus, & mola, & submersione, tumorem protervorum hominum depressit. Nihil sanè ita charitati repugnat, sicut superbia & mentis elatio. Quia vero dixit scandala necessaria fore, vigilantiores eos reddidit. Cumque adjecerit, *Væ illi per quem scandalum venit*: unumquemque cavere hortatur, ne culpa sua scandalum accidat. Quod autem præcipit, scandalizantes esse propellendos, salutis iter nobis expeditiùs faciendum admonet. Quòd denique injunxerit, ne pusillos contemnamus, neque id simpliciter, sed vehementer atque acriter, cùm dicat: *Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis*, quia *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei*: & quia ergo propter eos veni, & hæc Patris mei voluntas est: ad tuendos conservandosque pusillos, diligentiores nos reddit. Perspicis, quàm ingentia in tutelam tenuium mœnia erexerit, & quantum studium curamque habeat, ne perdantur; tum quia supremas decipientibus eos pœnas statuit; tum quia summam pollicetur mercedem his qui curam eorum suscipiunt; Idque tam suo, quàm Patris exemplo corroborat. Dominum igitur etiam nos imitemur, & nihil pro fratribus omittamus, etiam eorum quæ humilia viliaque nimium videantur: sed si ministerio nostro

S. Jo. Chris. hom. 60. in S. Matth.

Rom. 14. 15. 20.

etiam

" etiam opus fuerit, quamvis tenuis fuerit & abjectus cui ministrandum fuerit, quamvis ardua nobis res atque laboris plena esse videatur, quamvis rupes præruptaque præcipitia transeunda, omnia hæc pro fratris salute tolerabilia faciliaque videantur. Tanto enim studio, tantaque cura Deus dignam esse animam ostendit, ut neque Filio suo pepercerit. Quare, obsecro, summo mane cùm è domo exieritis, hanc unicam intentionem habeatis, & hoc ante omnia studium, ut è periculis aliquem liberare possitis. Nec dico à periculis corporis solùm: (nam hoc neque periculum quidem verè dici potest:) sed multò magis à periculo animæ, quod tentatione diabolica hominibus inferri solet. Si enim mercator, ut rem familiarem amplificet, terroris plena maria navigat: si opifices, ut rebus suis aliquid adjiciant, duros tolerant labores: & nos pariter saluti nostræ salutem proximorum adjiciamus: præsertim cùm quia sua contemnus negligit alienam, nec suam quidem consequi possit. In prælio enim ac expedita acie, qui sibi solùm consulit miles, nec aliud respicit, quàm quo modo possit fugiendo animam suam servare, is cæteros quoque milites secum ad perniciem tradit: quemadmodum è contra generosus miles, cùm alios tutari conatur, se ipsum quoque defendit. Quoniam igitur bellum quoque nobis indictum est, & prælium agitur amarissimum, & acie instructa jam pugnamus: sic magno animo, ut noster jussit Imperator, ad sanguinem & ad necem simus præparati, ut ad salutem omnium pugnemus, alios cohortatione, alios auxilio juvantes. Multi enim in hac acie fratres perfossi atque sanguinolenti jacent, nec ullus invenitur qui medicetur, non è vulgo aliquis, non presbyter, non Pontifex, non amicus, non frater, non alius quispiam: sed singuli quæ nostra sunt quærimus; ac propterea nostra minuuntur. Atqui non ignoramus, magnam inde ad Deum fiduciam, magnam approbationem comparari, si quis quæ sua sunt, non quærat. Cujus rei oppositum facientes, tam pravis hominibus, quàm diabolo, captu faciliores, imbecillioresque nos ipsos constituimus: non enim alter pro altero arma capimus, nec Dei charitate nos communimus, sed alios quosdam amicitiæ prætextus quærimus: sic alius affinitate, alius consuetudine, alius consortio, alius vicinia, alius alia quadam ratione; nemo fidei ac religionis pietate nobis amicus est."

IX. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Non consilium dumtaxat, sed præceptum est, necessariumque charitatis officium, correptio fraterna. Id Christo Salvatori debemus, cujus gloriam propagare, cujus propensæ in omnium salutem voluntati cooperari, injurias ejus quasi nostras reputare debemus: *Adversùs publicos hostes, & majestatis reos omnis homo miles* (inquit Tertullianus:) multò magis adversus peccatum, Dei publicum inimicum: Totis itaque viribus eniti debemus, ut Regnum peccati destruamus, non modò in nobis ipsis, sed in aliis. Ad hoc tendit correctio fraterna. *Deus neminem vult perire*, benignitas ejus & longanimitas peccatorem adducit ad pœnitentiam. Qui fratrem peccantem corripit in spiritu charitatis & lenitatis, divinæ misericordiæ erga ipsum cooperator est. Vir est misericordiæ, illorum imitator, de quibus Spiritus Sanctus: *Illi viri misericordiæ sunt, quorum pietates non defuerunt.* Coadjutor est misericordiæ peccatorem ad pœnitentiam adducentis: liberator est misericordiæ in peccatore patientis: particeps est misericordiæ de peccatoris duritie & obstinatione triumphantis. Id officii fratribus debemus. Sumus enim omnes unum corpus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Porrò ejusdem corporis membra pro invicem solicita sunt. *Et si quid patitur unum*

Eccle. 44. 10. | 1. Cor. 12.

unum membrum ; compatiuntur omnia membra . Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro . Proximo itaque in nos peccanti compati debemus , & salutis ejus curam gerere , adhibendo medicinalem correptionem ; *ut strepitu correptionis forinsecùs insonante ac flagellante , Deus in illo intrinsecùs occulta inspiratione operetur & velle* . Id nobis ipsis debemus , siquidem Christi mandatum de fraterna correptione implentes , nostrorum peccatorum remissionem & misericordiam uberem à Deo impetramus . *Fratres mei , si quis ex vobis erraverit à veritate , & converterit quis eum : scire debet , quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ , salvabit animam ejus à morte , & operiet multitudinem peccatorum* .

S. Augustin. lib. de correptione & gratia, c. 6.

Jac. 5. 19. 20.

Si peccaverit in te frater tuus , vade , & corripe eum inter te & ipsum solum . Debemus amando corripere, non nocendi aviditate, sed studio corrigendi . Quare fratrem tuum corripis , quia te doles , quòd peccaverit in te ? Absit . Si amore tui id facis , nihil facis : si amore illius facis , optimè facis . In ipsis Evangelii verbis attendere , cujus amore id facere debeas , tui , an illius . *Si te audieret* , inquit , *lucratus eris fratrem tuum* . Ergo *propter illum fac , ut lucreris illum . Si faciendo lucraris , nisi fecisset , perierat ..... Si neglexeris , pejor es . Ille injuriam fecit , & injuriam faciendo , gravi seipsum vulnere percussit : tu vulnus fratris tui contemnis ? Tu eum vides perire , vel perisse , & negligis ? Pejor es tacendo , quàm ille conviciando* . Corripe eum inter te & ipsum solum , *intendens correctioni , parcens pudori . Fortè enim præ verecundia incipit defendere peccatum suum , & quem vis facere correctiorem , facis pejorem* . Corripe eum inter te & ipsum solum. *Quare ? Quia peccavit in te ? Quid est , in te peccavit ? Tu scis , quia peccavit . Quia enim secretum fuit , quando in te peccavit ; secretum quære , cùm corrigis quod peccavit . Nam si solus nosti , quia peccavit in te , & eum vis coram omnibus arguere , non es correptor , sed proditor* .

« S. August. « ser. 82. alias « 16. de Verbis Dom. «

X. *Si autem te non audierit , adhibe tecum adhuc unum vel duos , &c. Quòd si non audierit eos , dic Ecclesiæ ; si autem Ecclesiam non audierit , sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus* . Charitati prudentia jungenda est , ut pudore ac timore excitatus peccator resipiscat . Ideò testes adhibendi , coram quibus correptus , pudore suffundatur , & timens , ne peccatum suum pluribus innotescat , Deum magis vereatur , & ad pœnitentiam redeat . Si testes non audierit , zelus ad charitatem & prudentiam accedat , prodatur peccatum medico & patri , austerioribus , sed efficacioribus remediis curandum ; prodatur Ecclesiæ Præposito , qui tamem secretò arguat , obsecret , increpet , in omni patientia & doctrina : quem si non audierit , velut filius perduellis & contumax ex Ecclesia , quæ Domus est Dei vivi , ejiciatur ; velut putre membrum à corpore Christi mystico abscindatur Excommunicationis gladio , charitate piè sæviente , de qua S. Augustinus : *Corripiantur* , inquit . *à Præpositis suis subditi fratres correptionibus de charitate venientibus , pro culparum diversitate diversis , vel minoribus , vel amplioribus . Quia & ipsa quæ damnatio nominatur , quam facit Episcopale judicium , qua pœna in Ecclesia nulla major est , potest , si Deus voluerit , in correptionem saluberrimam cedere , atque proficere . Neque enim scimus , quid contingat sequenti die ; aut ante finem vitæ hujus de aliquo desperandum est ; aut contradici Deo potest , ne respiciat & det pœnitentiam , & accepto sacrificio spiritus contribulati cordisque contriti , à reatu quamvis justæ damnationis absolvat , damnatumque ipse non damnet . Pastoralis tamen necessitas habet , ne per plures serpant dira contagia , separare ab ovibus sanis morbidam , ab illo cui nihil est impossibile , ipsa forsitan separatione sanandam* .

S. Augustin. lib. de correptio. & Grat. cap. 15.

S. Cypr. lib. de Unit. Ecclesiæ Cath.

Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. *Habere, enim jam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Alienus est, profanus est, hostis est.*

XI. *Amen dico vobis: Quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo.* Implicatus mortiferorum vinculis peccatorum detrectat, aut differt, aut dubitat confugere ad ipsas claves Ecclesiæ, quibus solvatur in terra, ut sit solutus in cœlo: & audet sibi post hanc vitam, quia tantum Christianus dicitur, salutem aliquam polliceri! ..... *Judicet ergo seipsum homo in istis voluntate, dum potest, & mores convertat in melius: ne cùm jam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino judicetur. Et cùm ipse in se protulerit severissimæ medicinæ, sed tamen medicinæ, sententiam, veniat ad Antistites; per quos illi in Ecclesia claves ministrantur: & tamquam bonus jam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, à Præpositis Sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modum: ut in offerendo sacrificio cordis tribulati devotus & supplex, id tamen agat quod non solùm ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum. Ut si peccatum ejus non solùm in gravi ejus malo, sed etiam in tanto scandalo aliorum est, atque hoc expedire utilitati Ecclesiæ videtur Antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuset, non resistat, non lethali & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. Meminerit semper, quòd* Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. *Quid enim est infelicius, quid perversius, quàm de ipso vulnere quod latere non potest, non erubescere, & de ligatura ejus erubescere?* Nemo arbitretur, propterea se consilium salutiferæ hujus pœnitentiæ debere contemnere, quia multos fortè advertit & novit ad Sacramenta Altaris accedere, quorum talia crimina non ignorat. *Multi enim corriguntur, ut Petrus: multi tolerantur, ut Judas: multi nesciuntur, donec veniat Dominus, qui illuminet abscondita tenebrarum, & manifestet cogitationes cordis. Nam plerique propterea nolunt alios accusare, dum se per illos cupiunt excusare.* Plerique autem boni Christiani proptereà tacent, & sufferunt aliorum peccata, quæ noverunt, quia documentis sæpè deferuntur, & ea quæ ipsi sciunt, Judicibus Ecclesiasticis probare non possunt. Quamvis enim vera sint quædam, non tamen judici facilè credenda sunt, nisi certis indiciis demonstrentur. *Nos vero à Communione prohibere quemquam non possumus, (quamvis hæc prohibitio nondum sit mortalis, sed medicinalis) nisi aut spontè confessum, aut in aliquo sive sæculari, sive Ecclesiastico judicio nominatum atque convictum.*

S. August. ser. 351. alias 50. inter homil. 50. cap. 4.

Jacob. 4. 6.

XII. *Iterùm dico vobis, Quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cælis est. Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Deus enim concordiæ & pacis Deus est, non dissensionis. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Nihil ad orationis efficaciam conducibilius Christiana concordia & unanimitate. Christus his verbis ostendit, non multitudini, sed unanimitati deprecantium plurimum tribui. *Si duo ex vobis*, inquit, *consenserint super terram*: unanimitatem priùs posuit, concordiam pacis ante præmisit; ut conveniat nobis, fideliter & firmiter docuit. *Quomodo autem potest ei cum aliquo convenire, cui cum corpore ipsius Ecclesiæ, & cum universa fraternitate non convenit? Quomodo possunt duo aut tres in nomine Christi colligi, quos constat à Christo & ab ejus Evangelio separari? Non enim nos ab illis, sed illi à nobis recesserunt. Et cùm hæreses & schismata postmodum nata sunt, dum* con-

S. Cypr. lib. de Unitate Eccles. Cath.

conventicula sibi diversa constituunt , veritatis caput atque originem relinquunt . Dominus autem de Ecclesia sua loquitur , & ad hos qui sunt in Ecclesia sua , loquitur : ut si ipsi concordes fuerint , si secundum quod mandavit & monuit , duo aut tres licèt collecti unanimiter oraverint , duo aut tres licèt sint , impetrare possint de Dei majestate quod postulant . Ubicumque fuerint duo aut tres collecti in nomine meo , ego , *inquit* , cum eis sum , *cum simplicibus scilicet atque pacatis , cum Deum timentibus , & Dei præcepta servantibus* . Cum his , duobus vel tribus licèt , esse se dixit . Quod modo & cum tribus pueris in camino ignis fuit , & quia in Deum simplices atque inter se unanimes permanebant , flammis ambientibus medio spiritu roris animavit . Quo modo Apostolis duobus custodia clausis , quia simplices , quia unanimes erant , ipse adfuit ; ipse resolutis carceris claustris , ut verbum quod fideliter prædicabant , multitudini traderent ad forum , rursus imposuit . Quando ergo in præceptis suis ponit & dicit , *Ubi fuerint duo vel tres collecti in nomine meo , ego cum eis sum* : non homines ab Ecclesia dividit qui instituit & fecit Ecclesiam ; *sed exprobrans discordiam perfidis , & fidelibus pacem sua voce commendans , ostendit magis esse se cum duobus aut tribus unanimiter orantibus , quàm cum dissidentibus plurimis ; plusque impetrari posse paucorum concordi prece , quàm discordiosa oratione multorum ..... Pacificos & concordes atque unanimes esse in domo sua Deus præcipit : & quales non fecit secunda nativitate , tales vult renatos perseverare ; ut qui filii Dei esse cœpimus , in Dei pace maneamus ; & quibus Spiritus unus est , unus sit & animus & sensus . Sic nec sacrificium Deus recepit dissidentis & ab Altari revertentem prius fratri reconciliari jubet , ut pacificis precibus Deus possit esse pacatus . Sacrificium Deo majus est pax nostra , & fraterna concordia : & de unitate Patris & Filii & Spiritus Sancti plebs adunata . Neque enim in sacrificiis quæ Abel & Cain primi obtulerunt , munera eorum Deus , sed corda intuebatur ; ut ille placeret in munere , qui placebat in corde . Abel pacificus & justus , dum Deo sacrificat innocenter , docuit & cæteros , quando ad Altare munus offerunt , sic venire cum Dei timore , cum simplici corde , cum lege justitiæ , cum concordiæ pace : meritò ille dum in sacrificio Dei talis est ipse , postmodum sacrificium Deo factus ; ut martyrium primus ostendens , initiaret Sanguinis sui gloria dominicam Passionem , qui & justitiam Domini habuerat & pacem .*

S. Cypr. tract. de Oratione Domin.

De omni re quamcumque petierint , fiet illi à Patre meo , qui in cœlis est . Modò tamen boni , bona petant , benè , & ad bonum . Prima restrictio docetur Joannis 9. 31. *Scimus , quia peccatores Deus non audit : sed si quis Dei cultor est , & voluntatem ejus facit , hunc exaudit* , Et 1. Joannis cap. 3. 21. 22. *Si cor nostrum non reprehenderit nos , fiduciam habemus ad Deum : & quicquid petierimus , accipiemus ab eo , quoniam mandata ejus custodimus , & ea quæ sunt placita coram eo , facimus* . Secunda , Matthæi 7. 11. *Si ergo vos , cùm sitis mali , nostis bona data dare filiis vestris : quantò magis Pater vester , qui in cœlis est , dabit bona petentibus se ?* Tertia , Lucæ 18. 1. *Oportet semper orare & non deficere* . Et Jacobi 1. 5. 6. 7. *Si quis autem vestrum indiget sapientia , postulet a Deo , qui dat omnibus affluenter , & non improperat : & dabitur ei . Postulet autem in fide nihil hæsitans : qui enim hæsitat , similis est fluctui maris , qui à vento movetur & circumfertur . Non ergo æstimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino* . Quarta , Jacobi 4. 3. *Petitis & non accipitis , eò quòd malè petitis , ut in concupiscentiis vestris insumatis* . Multi sanè inveniuntur consentientes super terram , qui tamen à Patre non impetrant , quicquid petunt ; quia multæ causæ sunt non impetrandi .

„ trandi. Nam aut inconducibilia postulant; nec mirum est, si non exaudiuntur, cùm & Paulus non exauditus audierit: *Sufficit tibi gratia mea, virtus enim in infirmitate perficitur*. Aut indigni sunt qui exaudiantur, nec quidquam boni Deo offerunt: cùm Dominus Apostolorum similes designare videantur, dicens: *Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo*. Ex vobis, inquit, qui virtute pollestis, qui evangelicam doctrinam rectè vivendo complectimini. Aut adversùs eos qui ipsis dolorem intulerunt, ultionem orantes petunt, quod omninò prohibetur: *Orate*, inquit, *pro inimicis vestris*. Aut misericordiam postulant, cùm nullam egerint pœnitentiam: qua re potiri est penitùs impossibile, etiamsi qui multam ad Deum fiduciam habent, pro eis deprecentur: veluti Jeremias cùm pro Judæis oraret, audivit: *Noli orare pro populo hoc, quoniam non te exaudiam*. Si verò cuncta hæc adfuerint, & condecentia petas, & quantùm in te est, vitam secundùm Evangelium instituas, & concordiam atque charitatem cum proximo serves, impetrabis orando misericordiam Domini. Verùm quoniam, *à Patre meo*, dixit, ut unà cum Patre seipsum quoque postulata largiri ostendat, subjunxit: *Ubi enim duo vel tres congregati sunt in nomine meo, sum in medio eorum*. Nonne igitur sunt duo vel tres in nomine ipsius usquequaque congregati? Sunt quidem rarò, tamen inveniuntur. Tale quippè est quod dicitur: Si quis propter me principaliter charitate proximo conjungitur, cum eo ipse sum, si ad hoc virtutis etiam opus adjecerit. Nunc autem complures videamus alias quasdam causas amicitiæ quærere. Nam alius amat, quia redamatur; alius quia honore afficitur, alius quia utilitati sibi esse aut fore hominem putat: Christi verò causa difficillimè quemquam invenies, qui amicum, ut oportet, diligat; sed omnes ferè secularium vinculo rerum inter se vinciuntur. Ideò instabiles sunt & inconstantes sæculi amicitiæ: quæ verò secundùm Deum est firma est & constans. Qui enim amat quoniam redamatur, si quid minùs jucundum ipsi ab amico contigerit, finem amandi illicò facit: qui verò Christi charitate amicis conglutinatur, numquam ab amande desistit. Ideò Paulus ait: *Charitas numquam excidit* ..... Qui amore spirituali diligit, non generis nobilitatem, non præstantiam patriæ, non excellentes divitias, non denique quantùm redametur, attendit; verùm etiam si odio habeatur, si condemnatur, si interficiatur; quoniam sufficiens sibi causa ad amandum Christus est, perseverat in amore. Firmus ergo & constans manet in charitate, ad Christum respiciens, à quo inimici, obtrectatores, persecutores, qui nec videre ipsum æquo animo poterant, supremo amore, quo majorem excogitare non possumus, amati sunt. *Majorem enim charitatem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis*.

2.Cor.12. S.Jo:Chrysf. hom.61. in S.Matth. Jerem.7. Joann.5.

„ XIII. *Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*. Multi congregati sunt in unum; sed in medio illorum non est Christus, quia non conveniunt in Christi nomine. Duæ sunt civitates, una justorum, altera impiorum; una electorum, altera reproborum: in ista congregatur populus Dei, in illa populus diaboli. In medio istius sathanas: in medio illius Christus. Socialis est vita sanctorum. Unde enim ista Dei civitas vel inchoaretur exortu, vel progrederetur excursu, vel apprehenderet debitos fines, si non esset socialis vita sanctorum? *Jerusalem* cœlestis *ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in ipsum*. Prædestinati sunt, *populus acquisitionis ..... gens sancta ..... plebs Dei ..... domestici Dei*, quorum in medio Christus, sanctificans eos in hoc sæculo, quos in futuro coronabit & biatificabit. Cives Babylonis ad malum sæpè consentiunt;

tiunt ; cives Jerusalem ad bonum . Utraque civitas concordiam & pacem quærit , sed illa terrenam & temporalem dumtaxat ; ista cœlestem , quæ sola rationali creaturæ pax habenda atque dicenda est : *Ordinatissima* scilicet *& concordissima societas fruendi Deo , & invicem in Deo ..... Hanc pacem , dum peregrinatur , in fide habet ; atque ex hac fide justè vivit , cùm ad illam pacem adipiscendam refert , quicquid bonarum actionum gerit erga Deum & proximum , quoniam vita civitatis utique socialis est .* S. August. lib. 19. de Civit. Dei , cap. 17.

Si duo ex vobis consenserint super terram , de omni re quamcumque petierint , fiet illis à Patre meo . *Ubi spiritus & anima corpusque consenserint , & non inter se bellum diversarum habuerint voluntatum : carne concupiscente adversùs spiritum , & spiritu adversùs carnem : de omni re quam petierint , impetrant à Patre : Nullique dubium , quin bonarum rerum postulatio fit , ubi corpus ea vult habere quæ spiritus .* S. Hier. in hunc loc.

Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo , ibi sum in medio eorum . In tantum humanæ pacis studuit concordiæ , *ut unitatis merito omnia , quæ à Deo precanda sint , impetranda esse confirmet ; & ubi duo atque tres parpi spiritu ac voluntate collecti sint , ibi se medium eorum pollicetur futurum . Ipse enim pax atque charitas , sedem atque habitationem in bonis & pacificis voluntatibus collocabit .* S. Hilar. c. 18. in S. Matth.

XIV. *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo* , &c. Major vis est orationis publicæ , de qua Tertullianus : *Corpus sumus* , inquit , *de conscientia religionis & disciplinæ unitate , & spei fœdere . Coimus ad Deum , quasi manu facta precationibus ambiamus : hæc vis Deo grata est* . Idem spiritaliter accidit orantibus in communi Christianis , quod contigit olim visibiliter & corporaliter Christianis militibus , impetrante Marco Aurelio Cæsare , simul orantibus , ut Eusebius refert . Cùm M. Aurelius Cæsar adversùs Germanos & Sarmatas pugnaturus aciem instrueret , & exercitus ipsius siti premeretur : Milites legionis Melitinæ , flexis in terram genibus , preces ad Deum fuderunt . Cujus spectaculi novitate hostibus stupefactis , aliud longe majori dignum admiratione accidit : hinc quidem fulminum jactus , quibus hostium copiæ in fugam versæ atque extinctæ sunt : illinc verò vis imbrium , quibus exercitus eorum qui Deum precati fuerant , j.m jam siti periturus , præter spem recreatus est . Hinc legio ipsa , cujus precibus id miraculum perpetratum est , exinde congruo rei vocabulo *Fulminea* cognominata est ab Imperatore . Adscripti sumus omnes in militiam Dei vivi , cùm baptizati sumus , & in Sacramenti verba respondimus . Non adversùs visibiles hostes tantummodò , non adversùs carnem & sanguinem ; sed adversùs Principatus , & Potestates , adversus spiritalia nequitiæ , adversus diabolum , mundi à Christo damnati principem , gloriæ Dei , salutisque nostæ capitalem hostem nobis pugnandum est . In terra deserta & inaquosa positi , deficimus præ siti : *Anima nostra sicut terra sine aqua* Domino . Quid facto opus ? Turmatim conveniendum in Templa Deo consecrata , vel in Oratoria , preces unanimi devotione ad Deum fundendæ : tunc fulgura & fulmina coruscabunt & tonabunt à Deo ad terrorem dæmonum : *Intonuit de cœlo Dominus , & Altissimus dedit vocem suam : grando & carbones ignis . Et misit sagittas suas . & dissipavit eos , fulgura multiplicavit , & conturbavit eos .* Hinc verò pluvia suavissima , pluvia voluntaria , quam segregat Deus hæreditati suæ ; pluvia gratiæ consolationumque divinarum , qua arens & sitiens anima recreatur ; decidet , viresque & animos tribuet pugnaturis : *Fulgura in pluviam fecit .* Tertul. Apolog. c. 39. Euseb. lib. 5. hist. Eccles. c. 5. Ps. 17. 14. 15. Ps. 134. 7.

XV. *Tunc accedens Petrus ad eum , dixit : Domine , quoties peccabit in me frater meus , & dimittam ei ? Usque septies ? Dicit illi Jesus : Non dico tibi*

 usque

S. August. *usque septies; sed usque septuagies septies*. Enumera, quoties peccaverit in te
serm. 81. » frater tuus. Si potueris pervenire usque ad septuagesimam & octavam culpam,
alias 15. » ut transeas septuagies septies, tunc molire vindictam. Ita ne verum est quod di-
de Verbis » cit, & verè ita se res habet, ut si peccaverit septuagies septies, ignoscas, si
Domini. » autem peccaverit septuagies octies, jam liceat tibi non ignoscere? Audeo di-
» cere, ut etsi septuagies octies peccaverit, ignoscas: Et si centies peccaverit
» ignosce. Et quid dico, toties & toties? Omninò, quoties peccaverit ignosce.
Coloss. 3. 13. » Ait Apostolus: *Donantes vobismetipsis, si quis adversùs aliquem habet querelam,*
» *sicut Deus in Christo donavit vobis*. Audistis formam. Si septuagies septies
» peccata tibi donavit Christus, si huc usque ignovit, & ultra negavit; po-
» ne & tu limitem, & ulteriùs noli ignoscere. Si autem Christus multa mil-
» lia peccatorum invenit, & tamen omnia donavit: noli subducere misericor-
» diam, sed posce illius numeri solutionem. Non enim sine causa Dominus
septuagies septies dixit: quia omninò nulla culpa sit, quam non debeas
ignoscere. *Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi*, subjungit ibidem
Apostolus. *Filius diceris: si respuis imitationem, quare quæris hæreditatem?*

XVI. *Ideò assimilatum est Regnum cælorum homini Regi, qui voluit ratio-
nem ponere cum servis suis. Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est
ei unus, qui debebat ei decem millia talenta*, &c. Christus Rex Regum,
cœli terræque Dominus, ab omnibus hominibus servis suis rationem
exiget, & post mortem uniuscujusque, & in supremi judicii die. *Omnes*
2. Cor. 5. 10. *enim nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque
propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum*. Servus decem mil-
lium talentorum debitor, totius generis humani figura est. Deo debitores
sumus universi & singuli decem millium talentorum, tum quia beneficia,
donaque innumera, cùm ordinis naturalis, tum ordinis supernaturalis, gra-
tiarum copiam manantem ab ejus immensa bonitate accepimus: tum quia
hujusmodi donis & gratiis abusi, ipsum in multis graviter offendimus. Quot
peccata cogitationis, oris, operis; ignorantiæ, cupiditatis, malitiæ; omis-
Ps. 124. 1. sionis, & commissionis; propria, & aliena? *Non intres in judicium cum servo
tuo, Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*: (orabat
Ps. 39. 3. David.) *Circumdederunt me mala, quorum non est numerus: comprehenderunt
me iniquitates meæ, & non potui ut viderem. Multiplicatæ sunt super capil-
Ps. 37. 5. los capitis mei, & cor meum dereliquit me .... Iniquitates meæ supergressæ
sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me*. Miser ille ser-
vus, de quo Parabola, non habebat, unde redderet, solvendo non erat:
neque etiam nos aliquid habemus ex nobis, unde debita nostra Deo solva-
mus, unde illius justitiæ satisfaciamus. Ad extremam redacti sumus inopiam
& miseriam, venundati peccato & dæmoni, non à Deo, sed à nobis ipsis.
Quid verò Christus? Peccatorem, qui se ipsum servituti dæmonis, qui
animam suam æternamque salutem illi vendidit, sub ejus servitute & tyran-
nide se relicturum comminatur, ut ab eo torqueatur in æternum, cui ser-
vire maluit. Deus peccatori minatur, ut resipiscat: irascitur, ut humilian-
ti se ac pœnitenti propius esse possit. Adhuc differt, tenet manum, arcum
S. Augustin. intendit, hoc est, minas. *Clamaret tantùm feriturum se, si vellet ferire? Dif-
enarrat. in fert ergo manum à peccatis tuis: tu noli differre. Converte te ad punienda peccata
ps. 34. n. 18. tua, quia impunita esse peccata non possunt. Puniendo ergo erit, aut à te, aut ab
ipso; tu agnosce, ut ille ignoscat*. Servum illum decem millium talentorum de-
bitorem imitare, qui procidens coram Rege domino suo, orabat eum. Mise-
riam tuam agnosce, inopiam & impotentiam fatere, Dei misericordiam
corde contrito & humiliato implora, coram eo procide, supplex ora per
Chri-

Christum Jesum, ne terribiles minas peccatoribus justè intentatas in te exequatur. Ad patientiam ejus cum fiducia confugias; sinceram voluntatem offer satisfaciendi pro viribus ejus justitiæ per pœnitentiam; tibi non parcendi, ut ille parcat. In ejus immensa bonitate & misericordia confidens, nec non in Christi meritis, infinitoque sanguinis ejus pretio, dic supplex: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi*, prout potero, non de meo quidem, sed de tuo, de tuis donis ac datis. Id si ex odio peccati, & amore Dei sincerè pœnitens feceris, *Deus qui dives est in misericordia*, non modò minus tibi remittet, sed debitum omne condonabit. *Misertus autem dominus servi illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.*

XVII. *Egressus autem servus ille, invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios: & tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes*, &c. Quod nobis debent conservi, incomparabiliter minus est iis, quæ Deo debemus. Decem millia talenta nobis donat Deus, si centum denarios donemus fratribus. Peccata nostra, quibus debitores sumus ejus justitiæ pœnarum æternarum, aut certè gravissimarum & diuturnarum, si venialia sint; nobis ea conditione remittit, ut fratribus ignoscamus: & conditionem respuimus. O cœcitatem! ò duritiem! *Omnis homo & debitor est Dei, & debitorem habet fratrem suum. Quis est enim qui non sit debitor Dei, nisi in quo nullum potest inveniri peccatum? Quis est autem qui non habeat debitorem fratrem, nisi in quem nemo peccavit? Putasne quisquam in genere humano reperiri potest, qui non & ipse aliquo peccato obstrictius sit fratri suo? Debitor est ergo omnis homo, habens tamen & ipse debitorem. Ideò Deus justus constituit tibi Regulam in debitore tuo, quod facit & ipse cum suo. Duo sunt enim opera misericordiæ, quæ nos liberant, quæ breviter ipse Dominus posuit in Evangelio:* Dimittite, & dimittetur vobis, *ad ignoscendum pertinet:* Date, & dabitur vobis, *ad præstandum beneficium pertinet. Quod ait de ignoscendo; & tu vis tibi ignosci quod peccas, & habes alium cui tu possis ignoscere. Rursus quod pertinet ad tribuendum beneficium, petit te mendicus, & tu es Dei mendicus; omnes enim quando oramus, mendici Dei sumus: ante januam magni patris-familias stamus, immò etiam prosternimur, supplices ingemiscimus, aliquid volentes accipere; & ipsum aliquid ipse Deus est. Quid à te petit Mendicus? Panem. Et tu quid petis à Deo, nisi Christum, qui dicit,* Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi? *Ignosci vobis vultis? Ignoscite: Remittite & remittetur vobis. Accipere vultis? Date & dabitur vobis.* Servi illius nequam, de quo Evangelica Parabola, ingrati animi vitium, duritiem, & inhumanitatem imitantur, qui à pauperibus creditoribus, qui solvendo non sunt, debita immisericorditer exigunt, ipsos in carcerem mittunt, ipsos rem omnem familiarem, agellos, ædiculas, supellectilem, vestes, vili pretio vendere compellunt, illorum precibus & lacrymis nihil commoti. Considerent, quæso, servum illum qui centum denarios exigebat à conservo, alienum non rapuisse, sed debitum exegisse: & tamen justè damnatus est, quia debitum duriùs exigebat. *Et tenens, suffocabat eum, dicens: Redde quod debes. Et procidens conservus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autem noluit: sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum.* Servi illius duritiem & inhumanitatem pariter imitantur divites, qui pauperibus mutuum dare nolunt, ob periculum amittendi. Considerent, amabo, illum Deo fœnerari, qui dat eleemosynam vel mutuum pauperi. Da, & noli te avertere ab eo qui mutuum petit. Sed tantum accipe, quantum dedisti. Non ploret cui dedisti; nam beneficium perdidisti. *Et si hoc ipsum quod datum est, vel quod accepit, exigitur,*

S. Augustin. ser. 83. alias de Verbis Dom. c. 2.

Luca 6. 37.

Jo: 6. 12.

S. August. serm. 339. alias de temp. 145. c. 4.

gitur, fortè ad manum nondum habet: pertulisti petentem, exspecta non habentem: cùm habuerit, reddet tibi. Noli clamare & dicere, Numquid fœnus quæro? Tantum peto, quantum dedi: quod dedi, hoc accipiam. Benefacis, sed nondum habet. Non es fœnerator, & vis cui præstitisti, ut quærat fœneratorem, ut tibi reddat. Si propterea fœnus non exigis, ne te fœneratorem patiatur; quare vis, ut propter te alium fœneratorem patiatur? Premis, suffocas, etsi tantum exigis, quantum dedisti; suffocando tamen & angustias faciendo, non beneficium dedisti, sed potius majores angustias intulisti. Sed fortè dicis, Habet unde reddat: habet domum, vendat: habet possessionem, vendat. Quando à te petivit, ideò petivit, ne venderet: propter te non faciat, qui subvenisti, ne fieret. Hoc fiat ita circa homines, hoc jubet Deus, hoc vult Deus. Denique servi illius duritiem imitatur, qui fratri non vult ignoscere, cùm toties veniam à Deo obtinuerit, & ab illo sibi quotidiana, quæ committit peccata, oret ignosci. Quisquis Christum cogitas, & cupis acci-

S. August. serm. 114. edit. novissimæ Parisiensis.

" pere quod promisit, noli esse piger facere quod præcepit. Quid enim pro-
" misit? Vitam æternam. Et quid præcepit? Dari fratri tuo veniam ..... Volo
" ergo te ignoscentem, quia teneo veniam postulantem. Rogaris, ignosce;
" tu rogabis, ut ignoscatur tibi. Ecce veniet tempus orandi. In verbis quæ
" dicturus es, teneo te. *Dimitte nobis debita nostra*. Quo jure? Quo pacto?
" Quo placito? Quo chirographo recitato? *Sicut & nos dimittimus debitoribus*
" *nostris*. Parum est, quòd non dimittis: adhuc & Deo mentiris. Conditio
" posita est, fixa est lex: Dimitte, sicut dimitto. Ergo non dimittit, nisi
" dimittas. Dimitte, sicut dimitto. Petenti vis ut dimittatur tibi, petenti
" dimitte. *Preces istas jurisperitus cœli dictavit: non te fallit, secundùm cœlestem ejus vocem posce: dic*, Dimitte nobis, sicut & nos dimittimus: *& fac quod dicis. Qui mentitur in precibus, beneficio caret: qui mentitur in precibus, & perdit causam, & invenit pœnam. Et si aliquis mentitur Imperatori, cùm venerit, convincitur, quia mentitur: quando autem tu orando mentiris, in ipsa oratione convinceris; non enim Deus ut te convincat, testes a te quærit. Qui tibi dictavit preces, Advocatus est tuus: si mentiris, testis est: si non te corrigis, Judex erit tuus. Ergo & dic, & fac. Quia si non dicis, contra jus petendo non impetras: si autem dicis, & non facis, etiam mendacii reus eris .... In oratione dicis, Da; dicis, Dimitte: ut accipias quod non habes, & relaxetur tibi quod deliquisti. Ergo vis accipere? da: vis ut dimittatur tibi? dimitte.* Alioquin tibi Christus duritiem & inhumanitatem in die judicii palam exprobrabit: *Serve nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me: nonne ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?* Et iratus Dominus, tradet te tortoribus, dæmonibus scilicet in æternum cruciandum.

XVIII. *Sic & Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.* Ne dicas lingua, Ignosco, & corde differas.

S. August. ser. 83. alias 15. de Verbis Dom.

" Supplicium enim ostendit tibi Deus minando vindictam. Novit Deus, ubi
" dicas. *Vocem tuam homo audivit? conscientiam tuam Deus inspicit. Si dicis,*
" *Dimitto; dimitte. Melius est cùm clamas ore, & dimittis in corde, quàm blandus ore, crudelis in corde.* Ita tamen ignoscendum, ut non negligatur
" disciplina. Corripiamus verbis subditos, & si opus est, & verberibus: sed
" delictum dimittamus, culpam de corde abjiciamus. Ideò enim Dominus sub-
" didit, *De cordibus vestris*, ut si per charitatem imponitur disciplina, de
" corde lenitas non recedat. Quod enim tam pium, quàm Medicus ferens
" ferramentum? Plorat secandus, & secatur; plorat urendus, & uritur. Non
" est illa crudelitas: absit, ut sævitia Medici dicatur. *Sævit in vulnus, ut*

homo

homo sanetur : quia si vulnus palpetur , homo perditur . Sic fratres nostros qui peccaverint , omni modo diligamus , de corde nostro charitatem in eos non dimittamus , & disciplinam , cùm opus est , demus , nè per solutionem disciplinæ crescat nequitia . Id tamen cum mansuetudine agendum est . Unde Apostolus ait : *Fratres , & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto , vos qui spirituales estis , hujusmodi instruite in spiritu lenitatis , considerans te ipsum , ne & tu tenteris*. Galat. 6. 1.

C A P U T XIX.

Sensus Litteralis.

I. ET *factum est cùm consummasset Jesus sermones istos , migravit à Galilæa , & venit in fines Judææ trans Jordanem : & secutæ sunt eum turbæ multæ , & curavit eos ibi* . Consummatis sermonibus capite superiori descriptis , migravit Jesus à Galilæa ; & per loca ultra Jordanem sita , venit in fines Judææ , Jerosolymam ascensurus ad Festum Scenopegiæ : *Et secutæ sunt eum turbæ multæ* , quas *ibi* , scilicet in Judææ finibus , docuit , ut habetur Marci 10. 1. & curavit à variis infirmitatibus. Marci 2.

II. *Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum , & dicentes : Si licet homini uxorem suam dimittere quacumque ex causa ?* Non discendi studio , ad Jesum accesserunt , illumque interrogaverunt , sed calumniandi , ut ex quæstionis tunc apud Judæos controversæ definitione ipsi inimicias conciliarent , & obtrectandi invenirent materiam , tum apud eruditos , tum apud plebem hujus aut illius sexus. *Si licet homini dimittere uxorem* , id est , repudiare , è thoro ac domo in perpetuum ejicere , soluto matrimonii vinculo , ita ut Deut. 24. 1. aliam ducere possit , quamvis ob culpam , immò quamvis ob causam , & pro suo arbitrio . Eo consilio interrogant , ut quodcumque responderit , captioni pateat. Si dixerit , dimittendas esse uxores qualibet ex causa , & « ducendas alias , pudicitiæ prædicator sibi videbitur docere contraria : Si au- « tem responderit , non omnem ob causam debere dimitti : quasi sacrilegii « reus tenebitur , & adversùs doctrinam Moysi , immò Dei , fecere judicabi- « tur . Igitur Dominus sic responsionem temperat , ut decipulam eorum tran- « seat , Scripturam sanctam adducens in testimonium , & naturalem legem : pri- « mamque Dei sententiam secundæ opponens , quæ non voluntate Dei , sed « peccantium necessitate concessa est. S. Hier. in hunc loc.

III. *Qui respondens , ait eis ; Non legistis , quia qui fecit hominem ab initio , masculum & feminam fecit eos ? & dixit : Propter hoc dimittet homo patrem & matrem , & adhærebit uxori suæ , & erunt duo in carne una*. Vos qui de legis scientia gloriamini , non legistis , Deum , qui hominem condidit , in prima rerum restitutione , masculum unum uni fœminæ , Adamum & Evam condidisse & in matrimonium conjunxisse ? Porrò si virum unum plures uxores habere voluisset , vel priori pro arbitrio repudiata , alteram ducere , non unam , sed plures fœminas primùm condidisset. *Et dixit* Deus per Adamum suo Spiritu afflatum : *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem* , quoad cohabitationem , & vitæ societatem : *& adhærebit uxori suæ* , individuo scilicet vitæ consortio . Unde Psal. 45. 11. dicitur : *Audi filia , & vide , & inclina aurem tuam ; & obliviscere populum tuum , & domum patris tui :* Genes. 2.

tui : & concupiscet Rex decorem tuum. Arctissima quidem conjunctio est inter parentes & liberos: at longè arctior est ex instituto divino inter conjuges. *Et erunt duo in carne una*; sive, secundùm vim Græci Textus, *in carnem unam*. Erunt duo, non plures; quasi unus homo, una caro, unum corpus, non facto tantùm, sed omnino ipsorum corporum jure & potestate; unum generationis principium ex institutione Dei. 1. Cor. 7. 4. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.*

Lib. 7. constit. Apost. c. 3.

IV. *Itaque jam non sunt duo, sed una caro*. Unum sunt, inquit Auctor » Constitutionum Apostolicarum, unum sunt vir & uxor natura, consensu, » concordia, proposito, vita moribus: distincti figura & numero. Duo non pluribus opponit, sed uni. Ante fœdus matrimonii duo erant, postea pro uno censetur legis interpretatione, & corporum conjunctione ad procreationem filiorum. Hinc Apostolus scribit: *Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, se ipsum diligit. Nemo enim umquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ & erunt duo in carne una.*

S. Augustin. lib. 2. operis imperf. contra Julian. c. 59. Ephes. 5. 28. & seq.

V. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*. Cùm ergo duo per matrimonium ex Dei institutione & conjunctione in unam carnem coaluerint, quod Deus conjunxit, *homo non separet*: nemo homo, non vir, non uxor, non judex, non legislator quilibet divortio aut repudio dividat conjuges, sive matrimonii legitimi vinculum solvat. Ostendit itaque, & præter naturam, & contra legem esse repudium: præter naturam quidem, quia una caro dividitur ac discerpitur: contra legem verò, quia cum Deus conjunxerit ac separare prohibuerit, Judæi contra legis præceptum facere ausi sunt.

S. Jo. Chrif. hom. 63. in Matth.

Deut. 24. 1.

VI. *Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, & dimittere?* Quarè ergo Moses præcepit nobis dare libellum repudii uxoribus quas dimitteremus? *Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiem cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic*. Moyses, auctore Deo, cujus legem promulgabat, vobis quidem non præcepit, ut dicitis; sed permisit, id est, non severè prohibuit, sed toleravit, ut uxores vestras scripto libello repudii dimitteretis, propter duritiam cordis vestri, quod adversùs æquitatem à natura Deoque præscriptam obtulerunt. Id quippè vobis indulgere, hac erga vos uti conniventia opus fuit, ne majora mala perpetraretis, uxoricidia, veneficia, apostasiam ac defectionem à cultu veri Dei, repudium prohibentis; ne denique in uxores vestras sæviretis. Verùm ab initio mundi & institutionis matrimonii, permissum non fuit homini, ut uxorem suam dimitteret. Revocat eos Christus ad primævam matrimonii institutionem, quæ lex est ipsius naturæ, ideòque ut recta est & perfecta, ita & inviolabilis.

S. Hieron. in c. 19. S. Matth.

VII. *Dico autem vobis. Quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.* Quicumque uxorem suam à thoro & cohabitatione in perpetuum abjecit (quod ob solum adulterium licet) & aliam duxerit illa superstite, mœchatur: & qui dimissam duxerit viro superstite, mœchatur; quacumque ex causa dimissa sit, etiam adulterii. Confert cum Marci 10. 10. 11. 12. *Et in domo iterum Discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum. Et ait illis Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit*

super

super eam. Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur. Et Lucæ 16. 18. *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.* Et 1. Cor. 7. 10. *Iis autem qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro reconciliari.* Rom. 7. 2. *Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro.* Generales sententiæ sunt, huic S. Matthæi loco lucem afferentes. Exceptio igitur ista, *Nisi ob fornicationem*, ad solam quæ proximè antecedit, dimittendi licentiam restrigenda est. *Sola fornicatio est* (inquit S.Hieronymus) *quæ uxoris vincat affectum: immò cùm illa unam carnem in aliam diviserit, & se fornicatione separaverit à marito, non debet teneri, ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente scriptura:* Qui adulteram tenet, stultus & impius est. *Ubicumque est igitur fornicatio, & fornicationis suspicio, libere uxor dimittitur. Et quia poterat accidere, ut quis calumniam faceret innocenti, & ob secundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret: sic priorem dimittere jubetur uxorem, ut secundam prima vivente non habeat.*

S.Hieron. in hunc locum. Legatur & epist. 30. & 147. Prov. 18.

Ideò autem Dominus causam fornicationis interposuit, dicens: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*: quia illud quod majus est, commemorare voluit. Majus enim adulterium esse quis negat, uxore non fornicante tunc dimisa alteram ducere, quàm si fornicantem quisque dimiserit, & alteram duxerit? Non quia & hoc adulterium non est; sed quia minus est, ubi fornicante dimissa, altera ducitur. Nam simili locutione usus etiam Apostolus Jacobus, ait: *Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.* Numquid ideò non peccatum est illi etiam, qui nescit bonum facere, & ideò non facit? Utique peccatum est, sed hoc gravius, si etiam sciat & non faciat: nec illud ideò nullum, quia minus. *Ut ergo eodem modo utrumque dicamus: Sicut quicumque dimiserit uxorem, excepta causa fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur: ita quicumque scit bonum facere & non facit, peccat. Sed quemadmodum hic rectè dici non potest: Ergo si nescit, non peccat; sunt enim etiam peccata ignorantium, quamvis minora, quàm scientium: ita nec illic rectè dici potest: Ergo si causa fornicationis dimiserit, & aliam duxerit, non mœchatur; est enim mœchatio eorum etiam qui alias ducunt, relictis propter fornicationem prioribus; sed utique minor quàm eorum qui non propter fornicationem dimittunt, & alteras ducunt.* Potest quippè sicut dictum est, *Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum est illi*; eodem modo & illud dici, Dimittenti uxorem sine causa fornicationis, & aliam ducenti, mœchatio est illi. *Quemadmodum igitur si dixerimus, Quicumque mulierem à marito præter causam fornicationis dimissam duxerit, mœchatur, procul dubio verum dicimus; nec tamen ideò illum qui propter causam fornicationis dimissam duxerit, ab hoc crimine absolvimus, sed utrosque mœchos esse minimè dubitamus: ita eum qui præter causam fornicationis, uxorem dimiserit, & aliam duxerit, mœcham pronuntiamus: nec ideò tamen eum qui propter causam fornicationis dimiserit & alteram duxerit, ab hujus peccati labe defendimus. Ambos enim, licèt alterum altero graviùs, mœchos tamen esse cognoscimus.*

Jacob. 4. 17.

S. Augustin. lib. 1. de conjugiis adulterinis cap. 9.

VIII. *Dicunt ei Discipuli ejus: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere.* Si ea est mariti conditio, ut uxorem dimittere non possit,

nisi ob causam fornicationis, satius esset uxorem non ducere. *Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.* Non omnes huic rei sufficiunt, non omnes pares sunt sublimi proposito servandæ continentiæ: hæc enim Dei donum est. Confer cum Sapientiæ 8. 21. *Et ut scivi, quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cujus esset hoc donum; adii Dominum, & deprecatus sum illum.* Versio Syriaca: *Si talis est rigor inter virum & uxorem suam, non expedit ducere uxorem. Ipse verò dixit ei: Non quilibet capax est hujus sermonis, sed is cui datum est.* Persica: *Haud quivis homo huic idoneus est, sed is cui datum fuerit.* Arabica: *Non quilibet tolerat hæc verba, sed ii qui donati sunt.* Hinc S. Clemens Romanus: *Qui carne, inquit, castus est, ne insolescat, cum sciat, alium esse qui continentiæ donum ipsi tribuat.*

S. Clem. Roman. ep. 1. ad Corinth.

IX. *Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt*, natura quodammodò casti, saltem secundùm corpus, non virtute: *& sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus*, per violentiam scilicet, quo modo Valesii Hæretici se ipsos hospitesque suos castrabant: *Et sunt eunuchi qui se ipsos castraverunt propter Regnum cælorum*, non in corpore, ut Origenes, iidemque Valesii malè interpretati sunt, *sed in ipsa concupiscentiæ radice, cælestem & angelicam vitam in terrena mortalitate meditantes*; castitatis proposito, aut etiam voto sui sexus velut obliti: idque propter regnum cœlorum, non ob præsentis vitæ commoda, idololatriam, philosophiam, laudem hominum; sed propter Deum, ut puriùs illi serviant, ea *cogitantes quæ Domini sunt, ut sint sancti corpore & spiritu.* De his S. Justinus Martyr ad Imperatores scribebat: *Permulti sexus utriusque, & sexaginta & septuaginta nati annos, qui à pueritia Christi disciplina sunt affectati, apud nos incorrupti, & cælibes perdurant. Et glorior me per omne genus hominum nostrorum tales commonstrare posse.* Tertullianus: *Nos*, inquit, *ab isto eventu* (incestus saltem fortuiti) *diligentissima & fidelissima castitas sepsit, quantumque ab stupris, & ab omni post matrimonium excessu, tantùm & ab incesti casu tuti sumus. Quidam multò securiores totam vim hujus erroris virgine continentia depellunt, senes pueri.* Minutius Felix: *Unius matrimonii vinculo libenter inhæremus. Cupiditate procreandi aut unam scimus, aut nullam...... Plerique inviolati corporis virginitate perpetua fruuntur potiùs quàm gloriantur.*

S. Augustin. lib. de Sancta Virginitate c. 24.

1. Cor. 7. 34. S. Justinus. Apolog. ad Imp.

Tertull. in Apolog.

Minutius Felix in Octavio.

X. *Qui potest capere, capiat.* Qui tam sublimi eximioque dono instructus à Deo est, ut in perpetuum continere possit, & cœlebs manere, maneat, Dei gratia favente. Versio Syriaca: *Qui potest capax esse, capiat.* Persica: *Quicumque voluerit præstare, præstet.* Arabica: *Qui potest tolerare, toleret.* Æthyopica: *Qui potest perficere illud, perficiat.* Confer cum 1. Cor. 7. 7. *Volo enim omnes vos esse sicut me ipsum: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius verò sic. Dico autem non nuptis, & viduis: Bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego. Quòd si non se continent, nubant.*

XI. *Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos.* Oblati sunt Christo *infantes* à parentibus & nutritiis *ut eos tangeret*, manuumque impositione & oratione eis benediceret. Pro pueris eo ritu preces concipi solitas, constat ex *Genes.* 48. 14. 15. & 16. ubi Jacob hoc modo benedixit filiis Joseph. Hinc mos apud Hebræos invaluit, ut ad eos qui sanctimonia cæteris præstare crederentur, pueros deferrent, ipsorum precibus per manum benedictionem Deo commendandos: qui mos à Synagoga in Christianam etiam Ecclesiam transit.

Luc. 18. 15.

Hunc

Hunc enim approbavit Christus, ut isti etiam ætati prodesse aliorum fidem ac preces ostenderet. Discipuli autem prohibebant eos, & duriusculis verbis repellebant, ut minùs honorificè Dominum observantes; cujus dignitati non convenire existimabant, circa pueros occupari. *Jesus verò ait eis: Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim Regnum cælorum.* Ne molesti sitis pueris, & his qui ipsos afferunt vel adducunt, & ne illis aditum ad me prohibeatis, cùm designati sint sanctitati & saluti, & benedictione mea sanctificandi, ut Regnum cœlorum consequantur. Huic Christi dicto inter cætera innititur mos infantes baptismo tingendi, quem & traditio contra Anabaptistas vindicat. Non dixit porrò, istorum est Regnum cœlorum, sed *talium*, ut non solis ætate parvulis, sed & adultis, qui morum innocentia, simplicitate & humilitate parvulis similes essent, Regnum cœlorum destinatum ac promissum ostenderet. Confer cum Marci 10. 15. & Lucæ 18. 17. *Amen dico vobis: Quicumque non acceperit Regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.* Et cum imposuisset eis manus, abiit inde. Jesum illos complexum, S. Marcus addit. S.Cypr.epist. ad Fidum. S.August. l.1. Passim in libris contra Pelag. S. Bern. ep. 241. & serm. 66. in cantica. S. Hieron. in hunc locum.

XII. *Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone quid boni faciam, ut habeam vitam æternam?* Unus non Legisperitus ille, qui tentandi animo eamdem quæstionem Christo proposuit, *Lucæ* 10. 25. sed *Princeps*, id est vir præcipuæ dignitatis & potentiæ inter Judæos, de quo *Lucæ* 18. 18. qui sincero corde & cum reverentia ad Jesum accessit, eumque interrogavit. Marci 10. 17. *Et cùm egressus esset in viam, procurrens quidam genuflexo ante eum, rogabat eum: Magister bone*, &c. Quibus verbis Christi benevolentiam captare voluit. Quibus autem operibus ad vitam perveniatur æternam, interrogat; quam Judæis tenuiter cognitam, apertè à Christo prædicari audiebat.

XIII. *Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Unus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Duplex hic lectio, prior quam vulgata nostra exhibet, ex Græcis plerisque Codicibus derivata, & SS. Hieronymi & Augustini auctoritate confirmata, necnon Syriacæ Versionis: Altera Codicibus Græcis longè pluribus consentiens, quam Origenes, S. Hilarius, S. Joannes Chrysost. S. Gaudentius, & alii quidam sequuntur, (quamquam Origenes utramque lectionem referat.) *Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus.* Ita legitur Marci 10. 18. & Lucæ 18. 19. ex quibus in nonnullos S. Matthæi codices hæc lectio traducta est. Idem est utriusque sensus: *Quid me interrogas de bono?* id est, Quid me interrogas, bonum appellans? Vel, *Quid me dicis bonum? Unus est bonus Deus.* Et, Nemo bonus præter unum Deum, per se, & natura sua, ut fons omnium bonorum, quamvis & alia sint participatione bona: quemadmodum & *solum Deum habere immortalitatem* S. Paulus dixit, cùm tamen & Angelos, & Animas nostras immortales esse constet immortalitatis divinæ participatione. Unum verò Deum bonum asserendo, tantùm abest, ut se Deum esse negaverit, & per se bonum; quin potiùs juvenem interrogantem, qui ipsum bonum vocaverat, ut Magistrum Legis, dicendo. *Magister bone*, ad notitiam divinitatis suæ, ac summæ bonitatis perducere voluerit. *Quare* (inquit S. Joannes Chrysostomus) *Christus neminem esse bonum respondet? Quoniam ceu ad hominem nudum, & unum è multis Judæorum Magistris adiit; idcircò etiam ipse quasi homo ei respondet. Sæpiùs enim ad mentem interrogantium orationem accommodat, ut quando dicit:* Nos adoramus quod novimus: *&*, Si ego testor de me ipso, testimonium meum non est verum. *Cùm igitur nullum bonum dicit, non se* S. Aug. lib. 1. de Trin. c.13. S. Gaud. tr. 9 in Exod. S. Tim. 6. 16. S. Jo: Chrys. hom. 63 in Matth. Joan. 3.

Dd 2 *exclu-*

excludit à bonitate : absit . Non enim dixit , Quid me dicis bonum ? Non sum bonus : sed , Nullus bonus , hoc est , nullus hominum . Neque tamen cùm hoc dicit , omninò humanum genus bonitate privatum esse affirmat , sed comparatione divinæ bonitatis neminem bonum esse asserit ; ac ideò subjunxit , Nisi unus Deus . *Nec intulit , Nisi Pater meus : ut discas , quòd se illi non revelavit : sed eum sensim ad altiora adducere voluisse : ut ab adulationis vitio liberatus , & à terrenis abductus , solum Deum verè bonum & radicem ac fontem bonorum omnium esse cognosceret , eique gloriam referret .* Fidem itaque imperfectam interrogantis arguit , non boni nomen sibi tributum . *Ita arguit se Magistrum bonum dici , ut fidem interrogantis potiùs , quàm vel Magistri in se vel boni nomen argueret . Juvenis enim insolens per observantiam Legis , & finem Legis , qui Christus est , nesciens ; & justificatum se in operibus existimans , & non intelligens venisse eum ad oves perditas domus Israel , & impossibile esse Legi per fidem justificationis salvare credentes : tamquam communium præceptorum & in Lege scriptorum Magistrum interrogat Dominum Legis , & Unigenitum Deum . Detestatus itaque Dominus hanc de se irreligiosæ fidei professionem , quòd tamquam Magister Legis interrogaretur , respondit :* Quid me vocas bonum ? *Atque ut significaret , quatenus intelligendus & profitendus bonus esset ; subjecit ,* Nemo bonus , nisi unus Deus ; *non respuens bonitatis nomen , si sibi hoc tamquam Deo reputaretur . Denique ostendens se Magistri in se boni , per fidem ejus qui tamquam hominem interrogabat , nomen arguere , post jactantiam juvenis , & gloriam Legis impletæ , ita respondit :* Unum tibi deest , vade , quæcumque habes , vende , & da pauperibus , & habebis thesaurum in cœlo ; & veni sequere me . *Non refugit bonitatis de se nomen , qui cælestem thesaurum pollicetur : nec Magistrum se non vult videri , qui ducem se perfectæ hujus beatitudinis præstat . Terrenæ autem de se opinionis fidem arguit , bonitatem in solo Deo docens esse . Et ut se & Deum & bonum significaret , bonitatis est usus officio , cælestes thesauros pandens & se ad eos prævium tribuens . Ita & quæ sibi tamquam homini tantùm deferebantur , detestatur ; neque se ab his quæ Deo deputabat , professus alienum est : cùm unum Deum bonum confitens , ea ipse loqueretur atque ageret , quæ unius Dei virtutis , bonitatis atque naturæ sunt . Quàm igitur non bonitatis nomen refugerit , sed neque Magistri honorem recusaverit , sed fidem ejus , qui nihil in se nisi corporeum & carnale sapuisset , arguerit : hinc intelligitur , quòd aliter ad Apostolos Magistrum se confitentes locutus est , dicens ,* Vos me vocatis Magistrum & Dominum , & benè dicitis ; sum etenim ; *& cùm alibi dixisset ,* Ne vocemini Magistri , quia Magister vester Christus est . *Ubi cum fide Magister est , ibi adeò laudat , ut & profiteatur hoc nomen : hìc verò boni Magistri nomen non recognoscit , ubi nec Dominus intellectus est esse , nec Christus : solum unum Deum bonum prædicans , non se utique à Deo secernens , qui & Dominum se professus & Christum , ducem thesauri cælestis ostendat .*

S. Hil. lib. 9. de Trin. n. 16. 17. 18.

Joan. 13. 15. Matt. 23. 10.

Si autem vis ad vitam ingredi , serva mandata . Si vitæ æternæ , quæ sola vitæ nomine digna est , iter ingredi velis , serva mandata Dei , non aliqua dumtaxat , sed omnia , tum quæ fidem , tum quæ opera spectant . Proverb. 7. 1. 2. *Fili mi , custodi sermones meos , & præcepta mea reconde tibi . Fili , serva mandata mea , & vives .*

XIV. *Dixit illi : Quæ ?* Id quærit juvenis , quia à Jesu novo Doctore nova mandata Discipulis suis proponi putabat . *Jesus autem dixit : Non homicidium facies : Non adulterabis : Non facies furtum : Non falsum testimonium dices : Honora patrem tuum & matrem tuam : & , diliges proximum tuum*

sicut

ficut te ipsum. Jesus illi mandata Legis enumerat, non Ritualia, sed Moralia; non ad folos Judæos, sed ad Christianos etiam pertinentia. Enumerat autem præcepta secundæ Tabulæ tantùm, quòd notiora essent, & quòd ex illis primæ Tabulæ præcepta intelligantur, cùm dilectio proximi sit *plenitudo Legis*, & amoris erga Deum signum certissimum. Confer cum *Rom.* 13. 8. 9. & *Jacobi* 2. 8. 11. ubi facta mentione Legis, sola secundæ tabulæ præcepta exempli gratia pariter proponuntur.

XV. *Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodivi à juventute mea, quid adhuc mihi deest?* Omnia hæc servavi ab ineunte ætate, à primo rationis usu. Si quid mihi defuerit, illud suscipere & exequi paratus sum. Quamvis autem *arrogantiùs quàm veriùs* responderit juvenis ille, candido tamen animo respondit, nec mentitus esse dicendus est: servaverat enim omnia, saltem quod ad externam & civilem justitiam attinet. Unde S. Marcus narrat, Christum ipsi post ingenuam illam professionem benevolentiæ signa exhibuisse: *Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei*, &c. S. Aug. epist. 157. alias 89.

XVI. *Ait illi Jesus: Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, & sequere me.* Si perfectiorem viam ingredi velis, sublimiusque vitæ genus profiteri & amplecti, vade, facultates & bona tua vende, & da pauperibus: ut divitiarum impedimentis, curisque & affectibus rerum terrenarum expeditus, ad propositum æternæ vitæ finem faciliùs tendas atque pervenias: & majores divitias, thesaurum non deficientem in cœlo, gloriam ampliorem consequeris, quàm si sola mandata observes. *Et veni, & sequere me*. Discipulus meus esto, mihi individuus adhære, vitam meam omnibus conspicuam virtutibus imitare. Euangelicorum perfectionem consiliorum hic demonstrat Christus, non commune præceptorum iter, de quo superiùs dixit: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Hic autem non ait, *Si vis ad vitam ingredi*, vade, vende quæ habes, & da pauperibus; sed, *Si vis perfectus esse ... Et habebis thesaurum in cœlo*, quamdam egregiam gloriam, *non omnibus in æternum victuris, sed quibusdam ibi tribuendam, cui consequendæ parum est liberatum esse à peccatis, nisi aliquid ipsi Liberatori voveatur, quòd non sit criminis non vovisse, sed vovisse ac reddidisse sit laudis*: S. Aug. lib. de Sancta virginitate, c. 14.

XVII. *Cùm audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones*. Temporalium bonorum, quæ plurima possidebat, amor immodicus effecit, ut se imparem eorum abdicationi sentiret: ideò tristis abiit, quòd tam arduum perfectionis iter ipsi Christus præter expectationem proposuisset.

XVIII. *Jesus autem dixit Discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum*. Opes enim, ut plurimùm, sunt irritamenta malorum, ut certè bonorum impedimenta. Divites quippè solent plerumque divitiis suis confidere, & quasi in illis ponere summam boni. *Radix* autem *omnium malorum cupiditas*: & *qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum*. Confer cum Marci c. 10. 24. *Filioli, quàm difficile est confidentes in pecuniis, in Regnum Dei introire*. Psalm. 51. 9. *Ecce homo qui non posuit Deum adjutorem suum: sed speravit in multitudine divitiarum suarum, & prævaluit in vanitate sua*. Eccl. 31. *Qui aurum diligit, non justificabitur ..... Multi dati sunt in auro casus, & facta est in specie ipsius perditio illorum. Lignum offensionis est aurum sacrificantium: væ illis qui sectantur illud, & omnis imprudens deperiet in illo. Beatus dives, qui inventus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec speravit in* 1. Tim. 6.

pecu-

pecunia, & thesauris. Quis est hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua. Coloss. 3. 5. *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus: propter quæ venit ira Dei in filios incredulitatis*.

XIX. *Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum*. Non de camelo rudente, seu fune nautico, sed de camelo animali Christus loquitur. Proverbium est de re, quæ nullo modo, aut difficulter admodùm fieri potest, usitatum apud Talmudistas de elephante. Sub initio Gemaræ: *Dicunt homines, Non est elephant qui intret per foramen acus*. Ibidem, cùm aliquis incredibilia narrat, respondent *Fortè ex Pombedithanis es, qui introducere possunt elephantem per foramen acus?* Bab. Berachor, fol. 55. *Non ostendunt homini palmam ex auro, nec elephantem incedentem per foramen acus*. Ubi Glossa: *Rem quam non solitus est videre, nec de qua umquam cogitavit*. Christus autem elephanti loco substituit camelum, animantis genus in Syria vulgò notius. Quò autem absurdiùs & impossibilius videtur hoc de camelo sumptum proverbium, eò verior est Christi sententia, eòque aptius est ad summam difficultatem vel impossibilitatem moralem salutis divitis significandam. In talibus enim adagiis nihil necesse est accusatam inter partes collatas comparationem institui, cùm ornari soleant hyperbolis. Tale est illud Jeremiæ 13. 23. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum*. Eleganter autem dives turgens ac tumens opibus, quæ ipsi sæpè magis oneri sunt, quàm usui: quippè quas aliis potiùs bajulat, quàm sibi, camelo comparatur; & angusta porta, qua intratur ad vitam, foramini acus. Æquè impossibile est divitem cum amore & cupiditate divitiarum salvari, ac camelum intrare per foramen acus. Naturæ enim viribus cupiditas & amor divitiarum, cæteraque impedimenta quæ afferunt ad æternam salutem, superari ac removeri non possunt.

Ligfoot hor. Hebr. in cap. 19. S. Matth. vers. 28.

S. Hieron. in hunc locum.

XX. *Auditis autem his, Discipuli mirabantur valde, dicentes: Quis ergo poterit salvus esse?* Discipuli stupore percussi, *ad semetipsos* dicebant summissa voce: Cùm ita se res habeat, quis divitum poterit salutem æternam consequi? imò quis hominum? Qui enim censu pauperes sunt, plerumque divites sunt affectu, & bonis temporalibus inhiant. *Aspiciens autem Jesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt*. Jesus benignè Discipulos intuitus, ut eorum cogitationes, & secretam collocutionem sibi notas esse ostenderet, anxiumque ipsorum animum sedaret, dixit illis: Viribus quidem humanis impossibile est divitibus abrumpere vincula quibus eorum affectus illigatur, impossibile est removere impedimenta, quæ divitiæ afferunt ad salutem, impossibile est vitare contagium divitiarum, & vitia ex illarum possessione & affectu plerumque emergentia; sicut impossibile est, ut camelus humana arte, industria, viribus transire possit per foramen acus: verùm Deo possibilia sunt omnia. Ille igitur gratiæ suæ auxilio divites præstare potest immunes à contagio divitiarum, efficere, ut qui *habentes sunt, sint tamquam non habentes; & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur*, ut non *sublimè sapiant*, id est, non efferantur divitiis, quarum vermis est superbia; neque *sperent in incerto divitiarum, sed in Deo vivo: ut benè agant, divites fiant in operibus bonis, facilè tribuant, communicent, thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam*.

Marci 10. 26.

1. Cor. 7.

1. Tim. 6.

XXI. *Tunc*

XXI. *Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?* Duo quæ Christus à juvene exegerat, Petrus à se condiscipulisque suis præstita ait, scilicet omnia reliquisse, ut Christum sectarentur: quosdam divitias, ut Matthæum; alios naviculam, & artem cujus usu fructuque vitam suam sustentare solebant; plura relicturos, si plura suppetiissent. Ideòque cum fiducia interrogat: *Quid ergo erit nobis?* Quid nobis dabis præmii? *Jesus autem dixit illis: Amen dico vobis: Quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Israel.* Vos, qui relictis omnibus, in disciplinam meam vos tradidistis, mihique individui comites adhæsistis, in regeneratione hominis novissima, in resurrectione mortuorum, cùm ego vivos & mortuos judicaturus veniam in nube cum potestate magna & majestate, sedebitis & vos super sedes duodecim, proximum mihi Regi ac Judici locum & honorem obtinebitis, meæque consortes eritis potestatis & gloriæ in supremo illo ac universali judicio. Alludit autem ad veterem israelitici Regni statum, in quo Tribuum Principes proximè ad Regiam Majestatem accedebant, & in publicis cœtibus juxta ejus solium sedebant in sellis curulibus: vel ad communem morem, quo Regi judicanti selecti ab ejus Majestate consiliarii assident. *Sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Israel.* Duodenario numero universa quædam significata est " judicantium multitudo. Alioquin quoniam in locum Judæ Traditoris Apo- " stolum Matthiam legimus ordinatum, Apostolus Paulus, qui plus illis omni- " bus laboravit, ubi ad judicandum sedeat, non habebit: Qui profectò cum " aliis sanctis ad numerum judicum se pertinere demonstrat, cùm dicit: *Nescitis, quia Angelos judicabimus?* De ipsis quoque judicandis in hoc numero " duodenario similis causa est. Non enim quia dictum est, Judicantes duodecim Tribus Israel, Tribus Levi, quæ tertiadecima est, ab eis judicanda " non erit, aut solum illud populum, non etiam cæteras gentes judicabunt: " Sed duodecim solùm Tribus nominari plerumque solent, quia Tribus Levitica nullas habebant sedes seorsim, ac proinde nec proprium Tribus Principem. Ideò autem Christus duodecim Tribuum dumtaxat meminit, quia his primùm ac desertè promissus est, & non venit, nisi ad oves quæ perierant domus Israel; nec Evangelium gentibus prædicandum erat, nisi à Judeis contemptum, & Gentes, tamquam oleaster, Judæis, tamquam oleæ, inserendæ essent, & *Israel Dei* futuræ, *non secundùm carnem*, sed *secundùm spiritum*. Hac etiam de causa S. Joannes in Apocalypsi omnium prædestinatorum numerum ad duodecim Tribus revocavit. *Et audivi numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni Tribu filiorum Israel. Ex Tribu Juda duodecim millia signati, &c. .... Et ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem descendentem de cælo à Deo ... Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim: & in portis Angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim Tribuum filiorum Israel.* Quod autem ait, *In regeneratione*, procul dubio mortuorum resurrectionem nomine voluit regenerationis intelligi. *Sic enim caro nostra regenerabitur per incorruptionem, quemadmodum est anima nostra regenerata per fidem.*

S.Aug. lib. 20. de civit. Dei cap. 5.

1. Cor. 6. 3.

Rom. 11. 17. 19.

Apoc. 7. 4. 5. & 21. vers. 12.

S.Aug. lib. 20. de civit. Dei cap. 5.

XXII. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Et quicumque aliquid reliquerit propter me, seu amore mei, sive domum, sive fratres, vel sorores,

sive

sive patrem, aut matrem, sive uxorem, aut agros, & quævis temporalia bona, potiùs quàm me, aut fidem meam, aut mandata mea deserat, ejuret, violet (non enim conjugia, & necessitudines dirimi Christus jubet; sed spiritualia carnalibus, sc. uxori, cæterisque affectibus, imò & ipsi vitæ anteponi) *Centuplum accipiet*: centies tantumdem pro singulis relictis, in hoc sæculo recipiet. Numerus certus pro incerto ponitur. Multò plura recipiet, quàm reliquerit: Et vitam æternam possidebit in futuro sæculo. Confer cum Marci 10. 29. *Amen dico vobis: Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter Evangelium, qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc: domos, & fratres, & sorores, & matres & filios, & agros, cum persecutionibus*; id est, in mediis persecutionibus, cùm ad suos deserendos compellitur, & omnium auxilio destitui videtur: *& in sæculo futuro vitam æternam*. Et Lucæ 18. 29. *Amen dico vobis: Nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter Regnum Dei, & non recipiat multò plura in hoc tempore, & in sæculo venturo vitam æternam*. Ex hac Domini sententia quidam olim mille annorum plenissimam in terris felicitatem post resurrectionem intulerunt, dicentes, tunc nobis centuplum omnium rerum quas dimisimus, & vitam æternam esse reddendam: non intelligentes, quòd si in cæteris digna sit repromissio, in uxoribus appareat turpitudo: ut qui unam pro Domino dimiserit, centum recipiat in futuro. Sensus ergo iste est: *Qui carnalia pro Salvatore dimiserit, spiritualia recipiet; quæ comparatione & meritò sui ita erunt, quasi si parvo numero centenarius numerus comparetur. Unde dicit Apostolus, qui unam tantùm domum, & unius provinciæ parvos agros dimiserat: Quasi nihil habentes, & omnia possidentes*. Meritum bonorum operum hac Domini sententia luculenter adstruitur & confirmatur: *Omnis qui reliquerit domum vel fratres, &c. propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit*.

S. Hieron. in cap. 19. S. Matth. — 2. Cor. 6.

XXIII. *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi*. Multi qui primi sunt in hoc sæculo, novissimi erunt in futuro: & multi novissimi in hoc sæculo, primi erunt, in gloria. Multi, inquam, qui in hoc sæculo primi sunt temporali dignitate, auctoritate, opibus, viribus, scientia Legis, opinione sanctitatis, &c. ut Scribæ, Pharisæi, ac Judæorum pars maxima, in futuro sæculo ultimi erunt, contemnentur, à gloria rejicientur: & Gentiles Judæis ob Legem ac promissiones superbientibus, æquissimo Dei judicio præferentur; & inter Judæos hi qui ob prioris vitæ peccata erant contemptissimi, ut Publicani & meretrices, Pharisæos & Scribas scientia Legis, & Legalis justitiæ opinione inflatos, cæterum incredulos, superbos, obduratos, pœnitentiæ remedium contemnentes, præcedent in Regnum Dei, quò illi nusquam pervenient. Ait autem, *Multi erunt primi novissimi*, &c. non omnes, quia quidam, sed numero pauciores, & hic, & in futuro sæculo primas tenent.

Sensus Moralis.

I. ET *accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa? Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro: quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*, &c. Deus conjugalis societatis

cietatis auctor nuptiarum fœdus vinculumque conjugale omninò indissolubile esse voluit, duos in carne una, multòque magis animo uno esse dixit; conjuges, relictis parentibus, sibi mutuò individua vitæ societate bonorum, honorum, secundarum adversarumque rerum communione ad mortem usque alterutrius adhærere præcepit; figuram & imaginem conjunctionis Christi cum Ecclesia in eo exhibuit. Moyses Judæis permisit dare libellum repudii uxoribus, illasque dimittere: repudium toleravit, reddiditque difficilius imperata conditione, ut scripto libello fieret. Christus matrimonium ad Sacramenti dignitatem evexit: *Sacramentum hoc magnum est, in Christo dico & in Ecclesia*: repudii licentiam sustulit, rebus ad naturæ legem, primamque Dei institutionem redactis; Moralem suam non tempori, non hominum cupiditati accomodans, sed Dei voluntati & mandato, ut supremæ & indeficienti regulæ conformans; idque Dei gloriæ, hominum naturæ, & utilitati convenientius esse docens & conducibilius, quod Deus ab initio instituit. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Usque adeò fœdus illud initum nuptiale cujusdam Sacramenti res est, ut nec ipsa separatione irritum fiat. Quandoquidem vivente viro, à quo relicta est, mœcatur, si alteri nupserit; & ille hujus mali causa est qui reliquit. *Itaque interveniente divorio, non absolvetur illa confœderatio nuptialis: ita ut sibi conjuges sint, etiam separati; cùm illis autem adulterium committant, quibus fuerint etiam post suum repudium copulati, vel illa viro, vel ille mulieri. Nec tamen nisi in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus, talis est causa cum uxore. Cæterùm aliter se habere jura Gentilium, quis ignorat, ubi interposito repudio, sine reatu aliquo ultionis humanæ, & illa cui voluerit nubit, & ille quam voluerit ducit? Cui consuetudini simile aliquid, propter Israelitarum duritiam, videtur permisisse Moyses de libello repudii. Qua in re exprobratio quàm approbatio divortii magis apparet.* Quamobrem *sicut conjunctio à Deo, ita divortium à diabolo. Sed propterea in causa fornicationis licet uxorem dimittere, quia ipsa esse uxor prior noluit, quæ fidem conjugalem marito non servavit.* Ephes. 5. 32. « S.Aug. lib. de bon.cô. « jug.c.7. S.Aug.tr.9. in Joannem.

Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic. *Ergo ubi nuptiæ, harmonia: ubi harmonia, Deus jungit. Ubi harmonia non est, pugna atque dissensio est: quæ non est à Deo, quia Deus charitas est. Noli ergo uxorem dimittere, ne Deum tuæ copulæ diffitearis auctorem. Etenim si alienos, multò magis uxoris debes tolerare & emendare mores. Audi, quid dixerit Dominus:* Qui dimittit mulierem, facit eam mœchari. *Etenim cui non licet vivente viro mutare conjugium, potest obrepere libido peccandi. Itaque qui actor erroris, etiam reus culpæ est. Quid cum parvulis fœta dimittitur? Quo titubanti vestigia grandæva detruditur? Durus, si excludas parentem, pignora teneas, ut contumeliam charitatis addas etiam pietatis injuriam: durus, si propter matrem, etiam filios simul pellas; cùm magis redimere à patre liberi debeant culpam parentis. Quàm periculosum, si fragilem adolescentulæ ætatem errori offeras! Quàm impium, si ejus destituas senectutem, cujus deflorateris juventutem! Ergo inhonoratis stipendium & veteranum Imperator dimittat inglorium, atque imperii sui possessione detrudat: & rusticum laboris sui effetum, agro suo propulset agricola? An quod in subditos nefas est, in comparem fas est? Dimittis ergo uxorem, quasi jure, sine crimine; & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet: sed divina prohibet. Qui hominibus obsequeris, Deum verere. Audi Legem Domini, cui obsequuntur etiam qui leges ferunt:* Quæ Deus conjunxit, homo non separet. *Sed non solùm hic cœleste præceptum, sed quoddam etiam opus Dei solvitur. Patere sue, oro, liberos tuos, vivente te esse sub vitrico;* « S.Amb.lib. « 8.in Lucâ, n.4. & seq.

aut incolumi matre degere sub noverca? Pone, si repudiata non nubat. Et hæc viro tibi debuit displicere, cui adultero fidem servat? Pone, si nubat. Necessitatis illius tuum crimen est: & conjugium quod putas, adulterium est. Quid enim refert, utrum id aperta criminis confessione, an mariti specie adulter admittas: nisi quod gravius est legem criminis fecisse, quàm furtum? Sed fortasse dicit aliquis; Quomodo Moyses mandavit dari librum repudii, & dimittere uxorem? *Qui hoc dicit, Judæus est: qui hoc dicit, Christianus non est. Et ideò quia objicit, quod objectum est Domino, respondeat ei* » *Dominus*: Ad duritiam, *inquit*, cordis vestri permisit vobis Moyses » dare librum repudii, & dimittere uxores: ab initio autem non fuit sic. *Moyses permisit, inquit, non Deus jussit: ab initio autem Dei lex est. Quæ est lex Dei?* Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt ambo in carne una. Ergo qui *dimittit uxorem, carnem suam scindit, dividit corpus*. Ferenda uxor quam elegisti, etsi deformis & fœda, etsi temulenta, etsi iracunda, etsi vaga, etsi jurgatrix, etsi maledica: nec sustinenda tantùm, sed & diligenda est, *sicut Christus dilexit Ecclesiam*: & ex charitate & cum mansuetudine emendanda est ut socia, non conculcanda & verberanda ut serva, multò minùs ejicienda aut dimittenda. Ideò enim Deus conjugem Adamo formavit, non ex capite, quia imperiosa mulier esse non debet, neque dominari viro, sed subdita esse, neque ex pedibus, quia non debet à viro contemni; conculcari, & duriùs tractari; sed ex ejus costa & latere, ut ab eo diligi ac foveri debere ut individuam vitæ sociam, ostenderet. Verùm ut pax & concordia inter conjuges perennis fit, ineundùm est charitate matrimonium, non ex cupiditate; uxor bona, casta, pia, prodens, à Deo petenda est, cujus manus est: *Domus enim & divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem propriè uxor prudens*. Virtus magis quærenda est, quàm bona fortunæ. Viri diligere debent uxores ut corpora sua, illarum infirmitatibus compati, *quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tanquam & cohæredibus gratiæ vitæ*. Uxor similiter infirmitates & defectus viri sustinere debet charitatis compatientis affectu, ipsum *casta conversatione*, & *incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples*, Domino lucrifacere, ipsi subjecta esse, *sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans*: patientia, mansuetudine, precibus ad meliorem frugem revocare, si quando à tramite pietatis & via mandatorum Dei deflectat; Dei magis injurias dolere, quàm suas.

Prov. 19. 14.

1. Petri 3. 7.

II. Christus animabus nostris per gratiam suam copulatur, patrem non relinquens, à quo tamen exivit, & venit in mundum, ut Ecclesiam sibi uxorem jungeret mundatam lavacro aquæ in verbo vitæ, ipsamque sibi desponsaret in fide, in justitia & in sempiternum. Patrem, inquam, non dimittit, sed secum adducit, & cum Spiritu Sancto, quo se, nosque diligunt, ut mansionem apud nos faciat. Non Spiritu solùm nobis adhæret, præstatque, ut ipsi adhæreamus, & unus cum eo spiritus efficiamur: *Qui enim adhæret Domino, unus spiritus est*: sed & *carne se nobis reipsa commiscet* per sacram Eucharistiæ Communionem, *ut simus unum Christi corpus, & una caro*. Et erunt duo in carne una. Christi fœdus & conjunctio cum animabus nostris ex ipsius intentione æterna est; qui enim prior dilexit nos non deserit, nisi deserentes: nonnisi vitiis nostris dirimitur sacra illa conjunctio, quæ divinitatis ejus, omniumque bonorum participes facit. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*. Non dimittit nos *nisi ob fornicationem*, cùm scilicet à Deo aversi, aliis amatoribus adhæremus, carni, mundo, terrenis rebus, earum fruitione cupiditates nostras explere malentes,

1. Cor. 6. 17.
S. Jo. Chrys.

quàm

quàm Deo fideles permanere, eoque frui. Sicut enim Deus Synagogam non dimisit nisi infidelem: sic animas nostras si desponsatas non dimittit, nisi fidem ipsi debitam violent, & spiritaliter fornicentur, lethalique peccato se coinquinent & polluant. *Quis est hic liber repudii matris vestræ, quo dimisi eam? Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram. Quia veni, & non erat vir: vocavi, & non erat qui audiret*. Cum Apostolo igitur dicat Anima Christiana: *Quis nos separabit à charitate Christi?* &c. Lege Origenem, in hunc locû, S.Matt. Isa.50.1. & 2.

III. *Dicunt ei Discipuli ejus: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter Regnum cælorum. Qui potest capere, capiat*. Nec matrimonium inire debent, aut perpetuum quemlibet vitæ statum, nisi ad illum sint à Deo vocati, & divinam voluntatem sedulò exploraverint, antequam illum eligant & amplectantur. Matrimonii incommoda, sollicitudines, onera, servitus, fastidia, tribulatio, aliæve rationes humanæ, deterrere à nuptiis non debent illos, qui ad hunc statum vocantur, qui continere non possunt, quorum adeò infirmitati necessarium est matrimonium, ne in fornicationem & immunditiam cadant: *Melius est enim nubere, quàm uri*. Cælibatus quidem perfectior est ac præstantior conjugio status: sed qui hunc eligit & in eo manet absque Dei vocatione, maximis periculis salutem suam exponit. Multi sicut Loth in monte polluuntur, qui innocentiam suam in parva urbe Segor conservassent. Multi pereunt & damnantur cælibes, qui salutem consecuti fuissent conjugati. Qui igitur Religiosum vel Ecclesiasticum statum amplectuntur, vel castitatem in sæculo vovent, vires suas, vocationem suam, proprium donum priùs explorent. *Non* enim *omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est*, Deo rebellis concupiscentiæ motibus non cedere, cogitationes & desideria carnalia mox opprimere, & allidere parvulos Babylonis ad petram, quæ Christus est; ne si eis consentiatur, iniquitas dominetur; mortificare membra sua, quæ sunt super terram; carnem abstinentia, jejuniis, cibi potusque parcitate castigare; frænare, lascivientem domare. His enim modis Deus donum istud tribuit, quibus tribuit. Inspirat quippè eis non solùm, ut casti esse velint, sed etiam, ut possint, hoc est, ut magna & robusta voluntate velint. *Quibus enim non est datum, aut nolunt, aut non implent, quod volunt: quibus autem datum est; sic volunt, ut impleant quod volunt. Itaque ut hoc verbum, quod non ab omnibus capitur, ab aliquibus capiatur, & Dei donum est, & liberum arbitrium*. Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est. *Nemo putet, sub hoc verbo vel fatum vel fortunam introduci, quòd hi sint virgines quibus à Deo datum sit, aut quos quidam ad hoc casus adduxerit: sed his datum est, qui petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent, laboraverunt. Omni enim petenti dabitur, & quærens inveniet, & pulsanti aperietur* ..... Perfectam igitur in cælibatu & castitate munditiem, egregium videlicet donum iis largietur Deus, qui ex animo, & cum fide, & precibus illam continuis postulabunt.

1.Cor.7.9.

S.Aug. lib.de gratia, & libero arbitr. c.4.

S.Hier. in c. 19. S. Matth.

Matth. 7.

Origenes.

IV. *Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter Regnum cælorum*, &c. Triplex eunuchorum genus Christus distinxit. In uno posuit naturam, in altero necessitatem, in tertio voluntatem; naturam in eo qui ita nascitur; necessitatem in eo qui ita factus est; voluntatem in illo qui spe Regni cœlestis talis esse decreverit: *Cui nos similes effici, si* S. Hilarius cap. 19. in Matth.

 tamen

tamen poſſimus, admonuit. Id autem poſſunt opitulante Dei gratia, qui eadem inſpirante caſtitatem voverunt, vereque dicere poſſunt cum Apoſtolo: *Omnia poſſum in eo qui me confortat*. Id illi dumtaxat eunuchi dicere poſſunt, qui caſtitatem vovent in Eccleſia: Ethnicorum enim, Hæreticorum,

S.Hilar.tr.in Pſ.64. n.3.

& Schiſmaticorum virginitas & continentia inanis eſt. *Et tibi reddetur votum in Jeruſalem* (inquit Propheta); quibus verbis, *Omnia ſuperſtitionum genera, quæ extra religionem Dei ſint, condemnat: Plures enim ſunt in demerſiſſimo erroris profundo locati, qui doctrinæ ſuæ perverſitatem quadam inanis laboris probitate commendent. Cernimus namque nudis Philoſophos corporibus algere: ipſo etiam conjugiorum uſu magiſtri * abſtinent: Hæritici ſicco panis cibo vivunt. Sed qui tandem otioſi hujus propoſiti profectus eſt? Totum hoc inane atque ridiculum eſt, & cum ipſis ſuperſtitionum cauſis miſerabile. Deo ergo vovenda ſunt contentus corporis, caſtitatis cuſtodia, jejunii tolerantia. Atque ideò ait*: Et tibi reddetur votum in Jeruſalem. *Vota enim tantùm eccleſiaſticæ religionis utilia ſunt. Quæ cùm & dignis Deo cantionibus, & propoſitæ in Eccleſia obſervantiæ ſtudio probabuntur, tum digni erimus, pro quibus Deum Spiritus ſanctus interpellet*. De Sanctis illis eunuchis, qui ſe ipſos caſtraverunt propter Regnum cœlorum, Deus apud Iſaiam ait: *Et non dicat eunuchus: Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus eunuchis: Qui cuſtodierint Sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus; nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit*. Sublimior utique gloriæ gradus in cœleſti Regno virginibus & continentibus utriuſque ſexus promiſſus eſt, qui non neceſſitate, ſed boni appetitione melioris virginitatem vel continentiam ſervant. *Pergite itaque Sancti Dei, pueri ac puellæ, mares ac fœminæ, cælibes & innuptæ, pergite perſeveranter in finem. Laudate Dominum dulciùs, quem cogitetis uberiùs: ſperate feliciùs, cui ſervitis inſtantiùs: amate ardentiùs, cui placetis attentiùs*. Lumbis accinctis, & lu-

* forte, magiſtri abſtinent, ut in Mſ. Reg.

Iſa.56. 3.4.5.

S.Aug. lib.de Sancta Virginit. c.29.

» cernis ardentibus expectate Dominum, quando veniat à nuptiis. Vos affe-
» retis ad nuptias Agni canticum novum, quod cantabitis in citharis veſtris,
» non utique tale quale cantat univerſa terra; ſed tale quale nemo poterit
» dicere, niſi vos. Sic enim vos vidit in Apocalypſi quidam præ cæteris di-
» lectus ab Agno. Ipſe vos vidit duodecies duodena millia Sanctorum cithæ-
» redorum illibatæ virginitatis in corpore, inviolatæ veritatis in corde: &
» quia ſequimini Agnum quocumque ierit, ſcripſit ille de vobis. Quò ire
» putamus hunc Agnum, quò nemo enim ſequi vel audeat, vel valeat, niſi
» vos? Quò putamus eum ire? in quos ſaltus & prata? ubi credo ſunt gra-
» mina gaudia, non gaudia ſæculi hujus vana, inſaniæ mendaces, *nec gau-*
» *dia qualia in ipſo Regno Dei cæteris non virginibus erunt, ſed à cæterorum*
» *omnium gaudiorum ſorte diſtincta. Gaudium virginum Chriſti, de Chriſto, in*
» *Chriſto, cum Chriſto, poſt Chriſtum, per Chriſtum, propter Chriſtum. Gaudia*
» *propria virginum Chriſti, non ſunt eadem non virginum, quamvis Chriſti. Nam*
» *ſunt aliis alia, ſed nullis talia*. Ite, in hæc ſequimini Agnum, quia & Agni
» caro utique virgo. Meritò eum ſequimini virginitate cordis & carnis, quo-
» cumque ierit: Quid eſt enim ſequi, niſi imitari? Hunc in eo quiſque ſequi-
» tur, in quo imitatur .... & multa in illo ad imitandum omnibus proponun-
» tur, virginitas autem carnis non omnibus; non enim habent quid faciant,
» ut virgines ſint, in quibus jam factum eſt, ut virgines non ſint. Sequantur
» itaque Agnum cæteri fideles qui virginitatem corporis amiſerunt, non quo-
» cumque ille ierit, ſed quouſque ipſi potuerint. Poſſunt autem ubique, præ-
» ter cùm in decore virginitatis incedit. *Beati pauperes ſpiritu*; imitamini eum

qui

qui propter vos pauper factus est, cùm dives esset. *Beati & humiles corde. Beati lugentes*; imitamini eum qui flevit super Jerusalem. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam*; imitamini eum qui dixit, *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me*. *Beati misericordes*; imitamini eum qui vulnerato à latronibus & in via jacenti semivivo desperatoque subvenit. *Beati mundicordes*; imitamini eum *qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus*. *Beati pacifici*; imitamini eum qui pro suis persecutoribus dixit, *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt*. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam*; imitamini eum qui *pro nobis passus est, relinquens vobis exemplum, ut sequamini vestigia ejus*. Hæc qui imitantur, in his Agnum sequuntur. Sed certè etiam conjugati possunt ire per ista vestigia, etsi non perfectè in eadem formam ponentes pedem, verumtamen in eisdem semitis gradientes. Sed ecce ille Agnus graditur itinere virginali; quomodo post eum ibunt, qui hoc amiserunt, quod nullo modo recipiunt? Vos ergo, vos ite post eum virgines ejus; vos & illuc ite post eum, quia propter hoc unum, quocumque ierit, sequimini eum: ad quodlibet enim aliud sanctitatis donum quò eum sequantur, hortari possumus conjugatos, præter hoc quod irreparabiliter amiserunt. *Vos itaque sequimini eum, tenendo perseveranter, quod vovistis ardenter. Facite cùm potestis, ne virginitatis bonum à vobis pereat, cui facere nihil potestis, ut redeat. Videbit vos cætera multitudo Fidelium, quæ Agnum ad hoc sequi non potest: videbit, nec invidebit: & collætando vobis, quod in se non habet, habebit in vobis*: Nam & illud canticum novum proprium vestrum dicere non poterit; audire autem poterit, & delectari vestro tam excellenti bono. Sed vos qui dicetis & audietis, quia & hoc quod dicetis, à vobis audietis, *felicius exultabitis, jucundiùsque regnabitis. Præsumite itaque, fidite, roboramini, permanete, qui vovetis & redditis Domino Deo vestro vota perpetuæ continentiæ, non propter præsens sæculum, sed propter Regnum cælorum. Vos etiam qui hoc nondum vovistis, qui potestis capere, capite; perseveranter currite, ut comprehendatis. Neque enim sicut*, Non mœchaberis, Non occides, *ita dici potest, Non nubes. Illa exiguntur, ista offeruntur. Si fiant ista, laudantur: nisi fiant illa, damnantur. In illis Dominus debitum imperat vobis: in his autem si quid amplius erogaveritis, in redeundo reddet vobis. Cogitate quicquid illud est, in muro ejus locum nominatum meliorem multò quàm filiorum atque filiarum. Cogitate illic nomen æternum. Quis explicat, quale nomen erit? Quicquid tamen erit, æternum erit. Hoc credendo & sperando & amando, potuistis conjugia non divitare prohibita, sed transvolare concessa*. S.Aug. ibid. cap.30.

V. *Qui potest capere, capiat*. Unusquisque consideret vires suas, utrùm possit virginalia & pudicitiæ implere præcepta. Per se enim castitas blanda est, & quemlibet ad se alliciens. Sed considerandæ sunt vires, ut qui potest capere, capiat. *Quasi hortantis vox Domini est, & milites suos ad pudicitiæ præmium concitantis. Qui potest capere, capiat: qui potest pugnare, pugnet, superet, ac triumphet*. S. Hieron. in Matt. 19.

VI. *Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos. Jesus verò ait eis: Sinite parvulos & nolite eos prohibere; talium est enim Regnum cælorum*. Non invidæ in pueros mentis asperitate increpabant offerentes Apostoli, sed sedulæ servitutis obsequia Domino ferebant, ne comprimeretur à turbis. Denique alibi scriptum est: *Magister, comprimunt te turbæ*. Respuenda *quippè est utilitas nostra, ubi Divinitatis injuria est*. Quod Apostoli ex reverentia & observantia erga Dominum faciunt, plerique hominum ex animi corrupti pravitate & malitia S.Ambr. lib. 8. in Lucam. n.63.

præ-

præstant; pueros ad Christum venire prohibent, ejusque benedictionem & gratias consequi; prohibent (inquam) pravis exemplis, coram eis facientes opera aut proferentes verba contraria legi Dei, & laudantes eis tyrocinia malitiæ. Exiget, exiget Deus à parentibus pravæ institutionis rationem. *Sinite parvulos, & nolite eos prohibere: talium est enim Regnum cœlorum*. Atqui ætas hæc infirma est viribus, invalida ingenio, immatura consilio: non ergo ætas præfertur ætati, alioquin obesset adolescere. Quid votis opus est, ut ævi maturitas consequatur, si mihi meritum Regni demptura cœlestis est? Ergo Deus vitæ processum ad vitia dedit, non ad incrementa virtutis? Et cur ipse Apostolos non puerilis, sed provectioris elegit ætatis? Cur autem pueros aptos Regno dicit esse cœlorum? Fortasse *quia malitiam nesciant, fraudare non norint, referire non audeant, scrutari ignorent opes, honorem, ambitionem non appetant? Sed ignorare ista virtus non est, sed contemnere; nec continentiæ laus, ubi infirmitatis integritas: non igitur pueritia, sed æmula puerilis simplicitatis bonitas designatur. Non enim virtutis est non posse peccare, sed nolle, atque ita tenere perseverantiam voluntatis, ut voluntas infantiam, usus imitetur naturam*.

S. Ambrof. ibid. n. 57.

Sinite parvulos venire ad me: talium enim est Regnum cœlorum. Quamobrem si cœlorum hæredes constitui volumus, hanc parvulorum virtutem consequi studeamus. Hoc enim supremum Philosophiæ culmen est, ut cum prudens sis, nihil ficti, nihil simulati adsciscas: id Angelorum vita est. Ab omnibus enim passionibus anima parvulorum munda est: his qui dolorem intulerunt, nullas ultionis vices reservant, & quasi nihil actum esset, velut ad amicos accedunt. Quantò magis à matre vapulant, tantò magis eam quæritant, atque cæteris omnibus eam anteponunt. Nam etiamsi Regina cum diademate atque purpura sibi afferretur, non præponerent eam matri, quam cum sordido habitu aspicere malunt, quàm Regina ornatu aureo decoratam. Quod enim suum aut alienum est, non copia & inopia rerum, sed amicitia & familiaritate discernunt: nec ultra necessitatem aliquid quæritant, sed cùm lacte repleti fuerint, statim relinquunt mamillam: non dolent pecuniarum, aliarumque hujusmodi rerum jacturam, sicuti grandiores; non venustas formas admirantur. Ideò dicebat, *Talium est Regnum cœlorum*: ut ea nos volentes faciamus, quæ ingenita parvulus atque insita duce natura facit.

VII. *Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam? Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? unus est bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Juvenes qui certum vitæ genus ac statum eligere volunt & amplecti, Deum adire oportet cum fiducia, ut Patrem ac Magistrum optimum; lumen ferventi ac humili oratione postulare, quò in tanti momenti negotio dirigantur; nihil aliud quærere quàm *unum* illud *necessarium*, ut Deo accepti sint, & salutem suam operentur; Deum ut omnis boni fontem, plenitudinem, exemplar, finemque intueri. Nemo enim bonus est, nisi plenitudinis istius adoratione, fontis hujus participatione, exemplaris hujus imitatione, finis hujus intentione. Unus ipse, *Principium nostrum, lumen nostrum, bonum nostrum: A quo & natura nobis est, qua facti ad ejus imaginem sumus; & doctrina, qua eum nosque noverimus; & gratia qua illi cohærendo beati simus*. Eo cognito, reperimus *ubi sit causa constitutæ universitatis, & lux percipiendæ veritatis, & fons bibendæ felicitatis*. Generalis via salutis, est observatio mandatorum Dei. Quisquis statum aliquem aut conditionem eligit, in quo ea servare non possit, certum in discrimen ac periculum salutem suam æternam adducit. In hujusmodi statu vel conditione qui manserit,

S. Aug. lib. 8. de civit. Dei, cap. 10.

ferit, ad vitam æternam se numquam ingressurum certò sciat, cùm immutabilis sit Veritatis sententia: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, non aliqua dumtaxat, sed omnia; non externo tantum opere, sed animo, ex charitate serva, propter Deum serva, in eorum observantia persevera. *Quicumque totam Legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit & Non occides. Quòd si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor Legis .... Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum?* Non diceret Dominus, *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, si etiam his non servaris, ad vitam per solam fidem veniri posset. *Quis est qui nolit vitam? Et tamen quis est qui velis servare mandata? Si mandata servare non vis, quare vitam quæris? Si ad opus piger es, quare ad mercedem festinas? Dixit se ille dives adolescens servasse mandata: audivit præcepta majora*: Si vis perfectus esse, unum tibi deest, Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: *nec perdes sed habebis* thesaurum in cœlo; & veni, sequere me. *Nam quid tibi prodest, si feceris, & non sequaris me? Quod audivit ille, audivimus & nos: os Christi Evangelium est. In cœlo sedet, sed in terra loqui non cessat. Nos non simus surdi, nam ille clamat. Nos non simus mortui, nam ille tonat. Si majora non vis facere, minora fac. Onus majorum ad te multum est, vel minora prende. Quid ad utraque piger es; Quid utrisque adversaris? Majora sunt*, Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. *Minora sunt*, Non homicidium facias, Non adulteres, Non falsum testimonium quæras, Non fureris: Honora patrem & matrem, Diliges proximum tuum tamquam te ipsum. *Ista fac. Quid ad te clamo, ut vendas res tuas, cui extorquere non possum, ne rapias aliena? ... Aliquando fini malum, & pro mercede exige bonum. Bona habere vis, & bonus esse non vis: contraria est vita tua votis tuis. Si magnum bonum est habere villam bonam: quantum malum est habere animam malam?*

Jacobi 2. 10. 14.

S.Aug. ser. 87. alias de Tempore 105.

VIII. *Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodivi à juventute mea, quid adhuc deest? Ait illi Jesus: Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me. Cùm audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones*. Non sibi blandiatur adolescens de puerilium annorum innocentia, non de viribus suis præsumat, sibi timeatque à laqueis, tentationibus, erroribus, amoribus, & terroribus mundi: nondum se, quod præcipui momenti est, fecisse intelligat, nondum Christianæ vitæ officia plenè cognovisse; status & conditionis ex quibus tota vitæ ratio, & salutis æternæ pendet negotium, electionem in Spiritu Dei faciendam. Postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter sapientiam & gratiam ad id sibi necessariam, & dabitur ei. In fide nihil hæsitans postulet, & Deum interroget: *Quid adhuc mihi deest?* Ipsi respondebit intùs per Spiritum suum, & loquetur ad cor ejus. Audiat & inclinet aurem suam; sed ut verba Dei & inspirationes obedienter audiat, avellatur ab uberibus mundi, lac voluptatum terrenarum non quærat. *Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte vulsos ab uberibus*.

Isa. 28. 9.

Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, &c. *Non dixit, Da filiis, da fratribus, da propinquis, quos etiamsi haberes, jure iis Dominus præferretur; sed, Da pauperibus, imò, da Christo, qui in pauperibus pascitur, qui cum dives esset, pro nobis pauper factus est*. Vade, vende omnia quæ habes, da pauperibus. *Christus non nobis præcepit, ut pone-remus*,

S.Hier. epist. 150. quæst. 1.

S.Aug.serm. 86. alias de diver 43.

remus, sed locum ostendit, ubi poneremus. Nemo enim potest, nisi cogitare de thesauro suo, & quodam cordis itinere divitias suas sequi. Si ergo in terra obruuntur, imo petit cor: si autem cælo reservantur, sursum erit cor. Si ergo volunt facere Christiani, quod norunt se profiteri: (neque enim hoc omnes qui audiunt, noverunt; atque utinam non frustra noverint, qui noverunt;) qui ergo vult cor sursum habere, ibi ponat quod amat; & in terra positus carne, cum Christo habitet corde: & sicut Ecclesiam præcessit Caput ejus, sic Christianum præcedat cor ejus. Eamus ergo hinc, ex qua parte possumus: sequetur totum nostrum, quò præcesserit aliquid nostrum. Domus terrena ruinosa est, domus cœlestis æterna est. Quò venire disponimus, ante migremus. Audivimus divitem quemdam à bono Magistro quærentem consilium adipiscendæ vitæ eternæ. Magnum erat quod amabat, & vile erant quod contemnere nolebat. Itaque perverso corde audiens, quem jam dixerat Magistrum bonum, majore amore utilitatis, possessionem perdidit charitatis. Nisi vitam æternam consequi vellet, consilium de habenda Vita æterna non requireret. Quid ergo est, Fratres, ut verba ejus quem Magistrum bonum ipse dixerat, de fideli doctrina sibi deprompta respueret? Magister ille bonus est antequàm doceat, cùm docuerit malus? Ante quàm doceret, dictus est bonus. Non audivit quod voluit, sed audivit quod debuit: desiderans venerat, sed tristis abscessit. Quid si ei diceretur, Perde quod habes; quando tristis abscessit, quia dictum est, Bene serva quod habes? Vade, inquit, vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Fortè times, ne perdas? Vide quid sequitur: Et habebis thesaurum in cœlo. Custodem tibi thesaurorum tuorum fortè servulum aliquem posuisses: custos auri tui erit Deus tuus. Qui dedit in terra, ipse servat in cælo. Fortassis non dubitasset ille Christo commendare quod habebat: & ideò contristatus est, quia dictum est ei, Da pauperibus; tamquam in corde suo dicens: Si diceres, Da mihi, ego tibi in cælo servabo; non dubitarem dare Domino meo, Magistro bono: nunc autem dixisti, Da pauperibus. Nemo timeat erogare pauperibus, nemo putet eum accipere, cujus manum videt. Ille accipit, qui jussit ut dares.

IX. Cùm audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones. Aliud est quod jussit Christus, aliud quod promisit. Faciamus quod jussit, ne impudenti fronte desideremus quod promisit: ne dicat nobis in judicio suo, Fecisti enim quod jussi; ut expetas quod promisi? Quid ergo jussisti Domine Deus noster? Dicit tibi; Ut sequeseris me. Consilium vitæ petiisti. Cujus vitæ, nisi de qua dictum est, Apud te fons vitæ? Audivit quidam, Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebitis thæsaurum in cælo: & veni, sequere me. Tristis abscessit, non est secutus: Quæsivit Magistrum bonum, interpellavit Doctorem, & contempsit docentem: tristis abscessit, ligatus cupiditatibus suis tristis abscessit, habens grandem sarcinam avaritiæ super humeros suos. Laborabat, æstuabat, & qui ab illo sarcinam deponere voluit, non est sequendus putatus, sed deserendus. Postea verò quam Dominus per Evangelium clamavit, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos; tollite jugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde: Quàm multi fecerunt audito Evangelio, quod ex ore ipsius auditum dives ille non fecit? Ergo modò faciamus, sequamur Dominum; solvamus compedes quibus impedimur sequi. Et quis idoneus solvere tales nodos, nisi ille adjuvet, cui dictum est: Dirupisti vincula mea? De quo alius Psalmus, Dominus solvit compeditos, Dominus erigit elisos. Vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Præcepta summa quæ capiunt spiritales, non capiunt carnales; & de quibus gaudent spiritales, contristantur carnales. Sermo iste quàm dulcis in ore Ecclesiæ!

S.Aug. tr.34. in Joannem.

Ps.115.17.
Ps.145.8.

S.Aug. enarrat. in Ps. 44.

sta! Ab omnibus spiritalibus factum est. At verò carnali cuicumque dixeris, Fac hoc: faciliùs à te tristis recedit, sicut ille dives à Domino, quàm facit, quod dictum est.

Lactant. lib. 7. divin. instit. cap. 1.

X. *Jesus autem dixit Discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum.* Opes scilicet malorum omnium irritamenta sunt, & impedimenta plerumque virtutum. *Nemo virtuti favet, nisi qui sequi potest; sequi autem non facile est omnibus: ii possunt, quos paupertas, & rerum indigentia exercuit, & capaces virtutis efficit. Nam si virtus est tolerantia malorum, non capiunt ergo virtutem, qui semper in bonis fuerunt, quia mala neque experti sunt, neque ferre possunt assuetudine ac desiderio honorum, quæ sola noverunt. Eo fit, ut pauperes & humiles Deo credant faciliùs, qui sunt magis expediti, quàm divites, qui sunt impedimentis plurimis implicati; imò verò catenati & compediti serviunt ad nutum dominæ cupiditatis, quæ illos inextricabilibus vinculis irreeloit; nec possunt in cœlum aspicere, quoniam mens eorum in terram prona, humique defixa est. Virtutis autem via non capit magna onera portantes. Angustus admodùm trames est, per quem justitia hominem deducit in cœlum. Hunc tenere non potest, nisi qui fuerit expeditus & nudus. Nam isti locupletes multis & ingentibus sarcinis onerati, per viam mortis incedunt, quæ latissima est, quoniam latè perditio dominatur. His acerba sunt, his venena, quæ Deus ad justitiam præcepit* .... Dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum. *Non est itaque, quòd competere quisquam aut non obesse divitias Religioni putet. Impedimenta hæc sunt, non adjumenta: onera, non subsidia. Possessione enim & usu opum non suffulcitur Religio, sed evertitur, secundùm illud quod Dominus ipse dixit:* Solicitudo istius sæculi, & fallacia divitiarum suffocant verbum, & sine fructu efficiunt .... *Et Apostolus ait:* Habentes victum & vestitum, iis contenti sumus: nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationes & in laqueum diaboli. *Ergo in rebus tantùm necessariis est salus, in superfluis laqueus: in mediocritate Dei gratia, in divitiis diaboli laqueus. Denique quid statim Apostolus subdit?* Quæ demergunt, *inquit*, hominem in interitum & in perditionem. *Ergo si divitiæ interitum in se habent, evitemus opulentiam, ne in interitum corruamus. Ampla ac locuples facultas perditionem inferre dicitur: refugienda est ampla possessio, ne consequatur profunda perditio. Ac per hoc, sive sexus, sive ætas, sive infirmitas, necessaria victui requirant, sufficientibus debent esse contenti; ita ut quidquid temporarium excedit usum, religiosum assumat officium.*

Salv. lib. 2. ad Eccl. Cathol.

S. Gregor. M. lib. 7. Epist. 111.
Tertul. lib. de habitu muliebri, c. 5.
S. Petr. Chrysolog. ser. 29.

Dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum. *Ubi* enim *aurum placet, ibi & vitium.* Aurum & argentum *princeps materia*, divitem cupiditatum ac vitiorum servituti plerumque addicunt. *Aurum natura grave, gravius fit avaritia: plus habentem deprimit, quàm ferentem; & vehementiùs aggravat corda, quàm corpora. Nascitur in terra profunda, sectatur ipsa montium fundamenta, perque ima venarum cæcis discurrit anfractibus: & dum suam semper repedat ad naturam; cœlestes animos ad inferna deponit .... Auri fervor ardentiùs humano fervet in pectore, quàm caminus totus ignescit incendiis, & acriùs homines dissolvit in terra, quam solvitur calore flammarum. Credulitatis dominus, sævus hostis, amando lædit, nudat ditando, ipsum etiam captivat aspectum, fidem frangit, violat affectum, vulnerat charitatem, turbat quietem, adimit innocentiam, docet furtum, suadet fraudes, impetrat latrocinium.* Aurum Patriarcharum stirpem, progeniem sanctam adeò corrupit, & totius reddit pietatis extorrem, ut Joseph Ægyptiis, fratrem barbaris, innocentem noxiis, ingenuitatem traderent servituti. Sic siccavit mentes,

» sic corda depressit, sic quod in eis fuerat humani sensus, ferinam in rabiem commutavit, ut non offensam Dei, non patris dolorem, non proprii sanguinis sensum meminisse permiserit. Intuere, quid auro gravius, quod cùm mores hominum perdit, perdit & naturam. Aurum Judaicum populum sic suo captivavit aspectu, vicit illecebris, specie decepit, ut hoc esse Deum crederent; & Deum verum, Deum tot beneficiis cognitum denegarent: sic convertit homines in jumenta, & vituli caput, caput suum esse crederent; & omnium rerum capiti caput pecudis anteferrent. Attendite, quàm sit pernicies ista fugienda, quæ cùm mores hominum, honestatem, vitamque perdiderit, ipsum quoque Deum voluit homini & contendit auferre. Hoc est quod Judam fecit proditorem, ut hominem cogeret Deum negare, & ipsum sanguinem taxare pretio, quem Dominus noster largiturus erat in pretium..... *Aurum erogare, bonum; reponere, malum contemnere, validum; fugere, perfecrum: quòd sicut vincere virtutis est, ita felicitatis est evasisse.*

XI. *Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in Regnum cælorum.* Propriè dives est, qui avaritiæ servit, qui in divitiarum suarum virtute confidit, qui justitiam deserere & amittere mallet, quàm pecuniam; qui cupiditate inflatur, quæ est *Venenum charitatis*, qui divitiarum possessione intumescit, & superbè sapit. Hic in Regnum cœlorum intrare non potest: Avaritia enim fons est omnis nequitiæ. *Amos 9.* scriptum est: *Vidi Dominum stantem super Altare, & dixit: Percute cardinem, & commoveantur superliminaria: avaritia enim in capite omnium.* Præmiserat Propheta: *In illa die deficient virgines pulchræ*, quas S. Hieronymus oraculum illud exponens, virtutes interpretatur. Ex quo intelligimus, dominante avaritia, facilè *perire pudicitiam, castitatem mori, omnes abire virtutes*. Ideò *Radix omnium malorum cupiditas* ab Apostolo dicitur. Nullum quippè peccatum est, ad quod committendum avarus paratus non sit, ut divitias acquirat, vel malè partas augeat, aut perituras conservet. 1. *Reg.* 8. 3. ubi secundùm Vulgatam Versionem legimus, *Declinaverunt post avaritiam*: secundùm Versionem 70. Interpretum legimus, *Declinaverunt post consummationem*: quasi avari sint in omni genere improbitatis consummati. Hinc S. Paulinus scribit, avaritiam non arcu, telo, & sagittis, sed criminibus armatam, hominum animos expugnare; hoc unum vitium dæmonis malitiam, & studium eripiendæ nobis salutis æquare. *Quæ una*, inquit, *omnibus armata criminibus, vel si sola nos capiat, & zabulo ad malitiam, & homini ad mortem sufficit.*

S. Ambros.

1. Tim. 6.

S. Pauli. ep. 2.

Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in Regnum cælorum. Si tam difficilè salvantur, qui sua cupidè possident; quantò difficilius qui aliena rapiunt & retinent? Impossibile est illos salvari, nisi restituant. Nam *Si res aliena, propter quam peccatum est, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur: Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Ad rapinam portò gradus est, immoderata cupiditas possidendi. *Rapiendi nullus modus, ubi nulla mensura cupiendi.* Hinc à Sapiente dictum: *Qui festinat ditari, non erit innocens.* Et à Propheta: *Ignis in domo impii, thesauri impietatis.* Et ab altero: *In alis tuis inventus est sanguis animarum pauperum & innocentum.* Quorumdam fortuna, ut ita loquar, pedestris est, multo labore ac longo tempore congregant opes, iisque non injustè partis cupidiùs inhærent: aliorum fortuna alata est, paucis annis immensas opes congerunt, jungunt domum ad domum; nasturtio similes, quæ herba id proprium habet, ut sibi uni omnium humorem attrahat,

S. Aug. epist. 253. alias 154.

S. Ambr. lib. de Abel.

Prov. 28.20.

Michææ 6.10.

Isai. 3.14.

trahat, eoque vicinas plantas defraudet; ità ut illæ pereant, dum hæc crescit. Usuris, rapinis, monopoliis, fraudibus, aliisque malis artibus eorum fortuna non tam progreditur, quàm volat: sed si eorum alæ excutiantur, invenietur in eis sanguis viduarum & lacrymæ orphanorum. Divitum abundantiam sub eleganti plantæ luxuriantis metaphora Propheta describit: *Quare via impiorum prosperatur: bene est omnibus qui prævaricantur, & iniquè agunt? Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum.....* Et mox eamdem plantæ metaphoram prosecutus, vicinorum destructionem subjungit: *Usquequò lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur, propter malitiam habitantium in ea?* Hi certè divites in Regnum cœlorum non intrabunt. Jerem. 12.1. & 2.

Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum. Dives ille, qui instar cameli portabat pondera divitiarum, noluit Domini audire consilia, nec exonerari, ut abjecta sarcina, alis columbæ volaret ad cœlum: propterea tristis abiit. *Divitias quidem habere criminis non est, sed modus in habendo retinendus est. Nam quomodo impertiendum, & quomodo communicandum, si impertiendi & communicandi materia non relinquatur? Ergo nocenter magis habere, quàm illud ipsum habere sit crimen. Sed periculosa cura est, velle ditescere: & grave onus innocentia subit, incrementis opum occupata. Res enim sæculi, famulatus Dei non sine sæculi ipsius vitiis assequitur*. Hinc difficile est divitem Regnum cœlorum adire. *Atque etiam, quia uti plures his quæ habent, rectè possent, ea in sermone Domini ratio servata est, ut non absolutè Regnum cœlorum nemo intrare posset; sed intelligi posset futurorum raritas ex difficultate*. Divitem qui divitiis malè utitur in Regnum cœlorum intrare, non magis possibile est, quàm camelum transire per foramen acus. Si prudenter intueamur, quod scriptum est, *Fidelis hominis totus mundus divitiarum est, infidelis autem nec obulus*: Nonnè *Omnes qui sibi videntur gaudere licitè conquisitis, eisque uti nesciunt, aliena possidere convincimus? Hoc enim certè alienum non est, quod jure possidetur; hoc autem jure quod justè, & hoc justè quod bene. Omne igitur quod malè possidetur, alienum est: malè autem possidet, qui malè utitur. Cernis ergo, quàm multi debeant reddere aliena, si vel pauci quibus reddantur, reperiantur: qui tamen ubi sunt, tantò magis ista contemnunt, quantò ea justius possidere potuerunt. Justitiam quippè & nemo malè habet, & qui non dilexerit, non habet. Pecunia verò & malis malè habetur, & à bonis tantò meliùs habetur, quantò minùs amatur*. S.Hier. in c. 19. S.Matth. " " " S.Hilar. c.19. comment. in S. Matth. Apud 70. Prov. 17. post vers. 6. S.Aug. epist. 153. alias 54.

XII. *Auditis autem his, Discipuli mirabantur valdè, dicentes: Quis ergo poterit salvus esse? Aspiciens autem Jesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt*. Cùm pauci sint divites in comparatione multitudinis pauperum, intelligendum est, quòd Discipuli Christi, omnes qui terrenas opes cupiunt, in divitum numero haberi animadverterint. Ex Christi autem responsione perspicuum est, singulari Dei gratia opus esse divitibus, ut salutem æternam consequi possint: gratia (inquam) & auxilio potentiori, quo *A cupiditate temporalium ad charitatem æternorum, & à perniciosa superbia ad humilitatem saluberrimam convertantur*. Apud homines hoc impossibile est, *Quia divites non custodiunt mandata Dei: si autem custodiant, fit possibile, quod impossibile videbatur. Hic est camelus qui intrat per angustam viam; quæ illum ante capere non poterat concupiscentem, jam capit custodientem mandata divina*. Divitiæ scilicet, aspirante Dei gratia, bonorum operum & virtutum instrumenta esse possunt, & frænatis cupiditatibus, utiles esse possunt ad salutem. Contra S. Aug. lib. 1. qu. evangel. quæst. 26. Et lib. 2. q. 47. S. Ambr. ser. 2. in Psal. 118. n. 18.

 verò,

S.Clement. Alexandr. lib. Quis dives salvandus sit. » verò, nihil proderit abjicere divitias, & iis carere, nisi cupiditates præfo- » centur. Abjectis quis sæcularis fastus divitiis, vitiorum adhuc ac affectuum » segete dives esse potest, tametsi terrena substantia ei non suppetat. Nihil » planè ei profuit, qui egenus divitiis factus est, qui vitiis & affectibus di- » ves sit. Non enim ea abjecit, quæ abjicienda erant, sed quæ promiscui usus; » ac sibi quidem servitia abstulit innatam verò libidinis vitiique materiam exte- » riori penuria succendit. Renuntiandum ergo facultatibus, quæ noxiæ sint, » non iis rebus, quibus si quis rectè usus fuerit, conducere etiam possunt. » Conducunt verò, quæ prudentia comite & sobrietate ac pietate dispensan- » tur. Porrò ea summovenda, quæ noxia sunt; quæ autem foris sunt, ea » nihil damni afferunt. Sic igitur Dominus etiam exteriorum usum insinuat, » jubens ponere non ea quibus vita sustentatur, sed quæ illis malè utantur » ægritudines animi, vitiaque, seu pravi affectus. Horum copia ipsa quidem » suppetens, cunctis mortifera est; & si pereat, salutis causa est. Ab ea » mundam, hoc est pauperem nudamque animam præstare decet, sicque jam » Salvatorem audire dicentem: *Veni sequere me*. Via enim ipse tunc sit ha- » benti cor purum: in impuram enim animam Dei gratia non subit. Impura » autem est, quæ desideriis dives est, multisque amoribus, iisque sæcularibus » fæta. Nam qui possessionibus locuples est, aurumque & argentum & domos » tamquam Dei dona habet, Deoque largitori in hominum salutem ex eis » obsequitur, novitque, fratrum potiùs causam, quàm in sui gratiam hæc à » se possideri; animoque quàm pro illorum possessione præstantior, non ut » servus hisquæ mancipatus, ea possidet; neque animo circumfert, nec eis » vitam suam definit, ac circumscribit; sed & honesti aliquid operis atque » divini in laboris partem semper assumit; &, si quando necesse fuerit illis » privari, placido animo, parique hilaritate jacturam eorum ferre potest ac » abundantiam; hic ille est qui à Domino beatus prædicatur, & pauper spi- » ritu vocatur, expeditus hæres Regni cœlorum; non qui divitiarum impa- » tiens, earum cultu vivere non potest. At qui fert opes in animo, & lo- » co Spiritus Dei, fert aurum in corde, sive agrum, nulloque iis modo ad- » hibitio, prædia & possessiones semper auget, ac quotidie alia pluraque ani- » mo cogitat & concupiscit, in terram pronus, mundique laqueis irretitus; » unde is Regni cœlorum desiderio accendatur, ac ejus cura affici possit? » Homo scilicet, qui non cor, sed agrum aut metallum gerat, quem planè » necesse sit in iis deprehendi, quoniam amore captus existit. Ubi enim est » mens hominis, ibi & thesaurus ejus est.

XIII. *Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Jesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Israel*. Relinquere omnia, & Christum non sequi, virtus Philosophorum est: Christum sequi, & temporalia bona non deserere, communis Christianorum status est: omnia relinquere; & Christum sequi, Apostolica virtus & perfectio est, cui centuplum in vita æterna promittitur, Mundum judicandi potestas, gloriæ Christi consortium. *Ecce nos reliquimus omnia* Apostoli gloriantur, quòd omnia dimiserint, & secuti sint Salvatorem. Certè præter retia & navem nihil legimus eos dimisisse: & tamen testimonio futuri judicis coronantur, quia *se offerentes, totum dimiserunt quod accepe-* S.Hieronym. epist.34. *rant* .... Totum *Mundum dimittit, qui & illud quod habet, & quod optat habere, dimittit* .... Affectum in hac re debemus potiùs pensare, quàm censum. Multum reliquit, qui sibi nihil retinuit, & qui quamlibet

parum:

parum , totum deseruit : *A sequentibus enim tanta dimissa sunt , quanta à non sequentibus concupisci potuerant* . Nemo igitur, etiam cùm quosdam conspicit multa reliquisse , apud semetipsum dicat : Imitari mundi hujus contemptores volo, sed quod relinquam, non habeo. Multa , fratres , relinquetis , si desideriis terrenis renunciatis . Exteriora enim nostra Domino quantumlibet parva sufficiunt . *Cor namque & non substantiam pensat ; nec perpendit , quantum in ejus sacrificio , sed ex quanto proferatur*. Nam si exteriorem substantiam perpendamus , ecce sancti negotiatores nostri perpetuam Angelorum vitam datis retibus & navi mercati sunt . *Æstimationem quippè pretii non habet : sed tamen Regnum Dei tantùm valet , quantum habes* . Valuit namque Zachæo dimidium substantiæ, quia dimidium aliud ad hoc , quod injustè abstulit , restituendum in quadruplum reservavit . Valuit Petro & Andreæ dimissis retibus & navi . Valuit viduæ duobus minutis. Valuit alteri calice aquæ frigidæ . *Pensate , quid vilius cùm emitur , quid charius cùm possidetur .... Ante Dei oculos numquam est vacua manus à munere , si fuerit arca cordis repleta bona voluntate* . Hinc Psal. 55. Psalmista dicit : *In me sunt Deus vota tua , quæ reddam laudationes tibi*. Ac si apertè dicat , Etsi exteriùs munera offerenda non habeo , intra memetipsum tamen invenio , quod in ara laudis impono : quia qui nostra datione non pasceris , oblatione cordis meliùs placaris : *Nihil quippè offertur Deo ditius bona voluntate*. Voluntas autem bona est, sic adversa alterius , sicut nostra pertimescere ; sic de prosperitate proximi, sicut de nostro profectu gratulari ; aliena damna nostra credere ; aliena lucra nostra putare : Amicum non propter mundum , sed propter Deum diligere ; inimicum etiam amando tolerare : nulli quod pati non vis, facere; nulli quod tibi justè impendi desideras, negare : necessitati proximi non solùm juxta vires succurrere , sed prodesse etiam ultra vires velle . *Quid ergo isto holocausto locupletius , quando per hoc quod Deo immolat in ara cordis , anima semetipsam mactat ? Sed hoc bonæ voluntatis sacrificium numquam plenè persolvitur , nisi mundi hujus cupiditas perfectè deseratur* .

S. August. epist. 157. alias 89. S. Greg. M. hom. 5. in evangelia.

Ecce nos reliquimus omnia , & secuti sumus te , &c. Non ei dixit Dominus, Oblitus es paupertatem tuam , quid dimisisti , ut totum mundum acciperes ? Multùm dimisit , fratres mei , multùm dimisit . Quid ? Non solùm dimisit , quicquid habebat , sed etiam quicquid habere cupiebat . Quis enim pauper non turgescit in spem hujus sæculi ? Quis non quotidie cupit augere quod habet ? *Ista cupiditas præcisa est . Ibat in immensum ; accepit modum ; & nihil dimissum est ? Prorsus totum Mundum dimisit Petrus , & totum Mundum Petrus accepit* . Quasi *nihil habentes , & omnia possidentes* .

S. August. serm. 3. in Psal. 103.

Ecce nos reliquimus omnia . Benè , optimè , & non ad insipientiam tibi. Nam & *Mundus transit , & concupiscentia ejus* ; & relinquere hæc magis expedit , quàm relinqui . . . . . *Exultavit ut gigas ad currendam viam* ; nec currentem sequi poteras oneratus . Sed nec inutilis commutatio , pro eo qui super omnia est , omnia reliquisse . Nam & simul cum eo donantur omnia , & ubi apprehenderis eum , erit unus ipse omnia in omnibus , qui pro ipso omnia reliquerunt . Omnia sanè dixerim , non tantum possessiones , sed etiam cupiditates , & eas maximè ; plus enim concupiscentia mundi , quàm substantia nocet .

S. Bernard. declamat. in evang. ecce nos reliquimus omnia, 3. 2.

Et secuti sumus te . Temporalium bonorum relictio , non decursus stadii , sed ingressus ; nec ut meta , sed janua est . Non enim athleta tum vincit , cùm exuitur ; qui ideò nudatur , ut incipiat dimicare ; cùm legiti-

S. Paulinus epist. 2.

„ gitimè certaverit, coronandus. Et natator omnem interpositum superaturus exuitur: nec tamen hoc tanto apparatu, quòd se despoliaverit, transnatabit, nisi totius corporis nisu, & omnium scira nobilitate membrorum, „ & propulsu pedum, & remigio brachiorum, & lateris illapsu, torrentis „ impetum scindat, & laborem natationis exhauriat. Hujus rei typum in „ Patriarcha Jacob habemus, qui postea quàm torrente transmisso, præmissis curarum suarum oneribus, id est, facultatum corporalium, & necessitudinum impedimentis, solus in tabernaculi loco remanserat, cùm Deo luctatus, benedictionem extorsit, & illud cœlo terrisque sacratum, Israel nomen accepit. *Itaque ad corripiendam vitæ viam, capiendumque Dei verbum, & prævalendum in Regnum cœlorum, quod à diebus Joannis vim patitur à diripientibus, idonei esse non possumus, nisi omnia, quæ vel amore vel cura, si in itinere istius sæculi nobis adhæreant, impediunt & retardant, ante obitus nostri vesperam præmittamus: & inde per totam hujus sæculi noctem apprehendere & tenere Christum solicita spiritalium operum ac studiorum contentione luctemur; nec divellamur à charitate Christi, sicut Jacob ab* „ *ejus amplexu, nisi extorqueamus benedictionem*.... Ideò Christus propter „ nos obediens factus usque ad mortem crucis, viam vitæ nobis, perfectionemque virtutis, non in vendendis tantùm prædiis, & pretiis erogandis, „ sed in sui sectatione proposuit. Et quia dixerat, *Cùm exaltatus fuero à*

Ps.61.9. *terra, omnia ad me traham*, ideò dicit, *Veni sequere me*. Beatus qui tam proximo intervallo sequitur, ut dicat: *Adhæsit anima mea post te*. Quod

Rom. 5.10. illa tantùm charitas dicere potest, quæ *Finis præcepti, & plenitudo legis*

1.Tim. 1.5. *est*, id est, *de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta*: se ita

Psal.72. 25. inserit & affigit Deo, ut nihil extra Deum amans, dicat: *Et ego semper tecum*. Quare *Totus labor, & plenum opus nobis in observantia & expoliatione cordis nostri est: cujus tenebras, vel abstrusas in eo inimici latebras videre non possumus, nisi defæcato ab externarum rerum curis animo, & intus ad semetipsum converso*. Non enim frustra dictum est: *Omni custodia*

Prov. 4.23. *serva cor tuum*.

In regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos, &c. Felix regeneratio! Quando enim renascar ad sessionem,

S.Bernard. in evangel. Ecce nos reliquimus omnia. „ miser homo natus ad laborem? O si umquam sedero totus, cujus modò „ ne minima quidem portio sedet, in quo nihil tranquillum, nihil quietum, „ sedatum nihil umquam in eodem permanens statu. *Sedebitis & vos*. Quis „ mihi tribuat sessionis hujus imperturbata frui requie, quam desidero, quam „ cupio, quam requiro? Ecce enim nihil in me sedet, sed cuncta in motu sunt. Ubi enim concupiscit adhuc caro adversùs spiritum, & spiritus „ adversùs carnem, quidnam hominis sedere videtur? Nec sola jam concupiscentia pacem turbat, impedit sessionem, vetat esse sedatum; sed duplex quoque secundùm corpus miserum hominem contritio vexat, præsentis videlicet sensus doloris, & metus mortis futuræ: nimirùm cùm & „ passibile, & mortale. Duplex nihilominùs animam agitare solicitudo videtur, spei utrique & timoris. Inter hæc nempè fluctuat jugiter, donec „ peccati corpus inhabitat, ascendens usque ad cœlos, & iterum usque ad „ abyssos descendens: tabescens in malis, & ad bona nihilominùs inardescens. *In regeneratione sedebitis & vos*. Sedebit corpus, & immortalitatis & impassibilitatis gemina quadam felicitate dotatum, liberum ab omni „ necessitate, ab omni corruptione securum, alienum & immune ab omni „ concupiscentia, plenum gloria, configuratum denique claritati corporis „ Christi. Sedebit & anima, sicut nihil metuens, sic nec cupiens ultra; nimi-

nimirùm plena beatitudine, & secura plenitudine fruens, nullos jam co- «
gitationum fluctus; nullos tentationum conflictus, nullos affectionum sen- «
tiens motus: sed æternæ illi incommutabilitati prorsus immersa, & sic ad- «
hærens Deo, ut unus jam spiritus sit facta cum eo. Sed quando hæc, aut «
quibus hæc erunt? *Vos*, inquit, *qui secuti estis me, cùm sederit Filius* «
hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos. Jam quidem sedet Filius «
hominis in sede Majestatis: siquidem ascendens in cœlum, sedet à dextris «
Dei: Sed, *cùm sederit*, dictum est, hoc est, cùm apparuerit sedens, «
sicut Apostolus ait: *Cùm Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos ap-* Colos.3.4.
parebitis cum ipso in gloria. An magis audebimus dicere & ipsum adhuc «
stare quodammodo, utpotè cujus necdum sedes consummata videtur, nec- «
dum pedibus ejus scabello supposito, quod à Patre promissum est? *Non* «
quòd illi plenitudini quidpiam desit, sed quòd membra Caput expectet. Cæte- «
rùm in regeneratione corporum sedebit in sede Majestatis, qui pro animarum «
regeneratione stetit in ignominioso supplicio crucis . . . Sedebitis & vos super «
sedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Israel. Quid gloriosius? Judi- «
cent nunc & præjudicent superbiæ filii, cum Rege suo sedeant, qui sibi «
latera Aquilonis elegit. Exaltentur & eleventur sicut cedri Libani. Tran- «
sibimus, & ecce non erunt. Opprimant nunc quos possunt, blasphement, «
congerant maledicta, veniant super nos opprobria exprobrantium Christo, «
quoniam merces nostra copiosa est in cœlis . . . . *Hæc est perfectorum glo-* «
ria singularis, inter ipsos etiam eminere Fideles, & cæteris quoque salvan- «
dis præeminere auctoritate judiciariæ potestatis, ut sedeant super domum Da-
vid. Quid illud miseriæ est, quòd ad tantæ promissionis verbum negli-
gentia humana dormitat?

XV. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut pa-
trem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen
meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit*. Omnia necessitu-
dinum vincula, amicitiarum fœdera, potiùs abrumpenda sunt, omnia bo-
na temporalia potiùs deserenda, quàm Deus deseratur. Nihil omninò ejus
cultui, amori, & mandatis anteponendum est. *Quid sibi volunt ista præ-* S. Aug. Epist.
cepta? Nisi quia occurrit aliquando necessitatis articulus, ubi aut uxor di- 157.° alias 89.
mittatur, aut Christus: ut alia omittam, si uxori maritus displicuerit Chri- cap.4.
*stianus, eique proposuerit aut à se divortium, aut à Christo. Hic ille quid
eligat, nisi Christum? Hoc de filiis atque parentibus, hoc de fratribus &
sororibus intelligitur, propter Christum omnes esse dimittendos, cùm propo-
nitur ista conditio, ut Christum dimittat, si illos secum habere desiderat. Hoc
ergo & de domo atque agris, hoc de iis rebus quæ jure pecuniario possiden-
tur, hoc loco accipiendum est. Similiter enim etiam de his non ait: Quicum-
que vendiderit propter me, quæcumque licitum est vendere; sed, quicumque
dimiserit. Fieri enim potest, ut dicatur Christiano ab aliqua potestate, Aut
Christianus non eris, aut si in hoc permanere volueris, domum possessionesque
non habebis. Tunc verò etiam illi divites, qui in suis divitiis sic statuerant
permanere, ut ex earum bonis operibus promererentur Deum, hæc dimittant
potiùs propter Christum, quàm propter hæc Christum; ut accipiant in hoc sæ-
culo centuplum, cujus numeri perfectione significantur omnia. Fidelis quippè
hominis totus mundus divitiarum est; fiuntque hoc modò quasi nihil habentes,
& omnia possidentes: & in futuro sæculo possideant vitam æternam, ne pro-
pter ista dimisso Christo, in mortem præcipitentur æternam. Hac quippè lege
& conditione, non illi tantùm qui mentis excellentia perfectionis consilium re-
ceperunt, ut vendita sua pauperibus distribuerent, & humeris ab omni sæ-*

culi

culi hujus sarcina liberioribus levem Christi sarcinam ferrent; sed etiam quisquis infirmior, & illi gloriosissimæ perfectioni minùs idoneus, qui tamen meminerit se veraciter esse Christianum, cùm audierit sibi proponi, quòd nisi hæc omnia dimiserit, dimissurus est Christum, apprehendet potiùs turrim fortitudinis à facie inimici: quia cùm eam in sua ædificaret fide, computavit sumptus, quibus perfici posset, id est, eo animo accessit ad fidem, ut huic sæculo non solùm verbis renuntiaret: quia esti emit aliquid, tamquam non possidens erat; etsi utebatur hoc mundo, tamquam non utens erat; non sperans in incerto divitiarum, sed in Deo vivo. Cùm enim omnis qui renuntiat huic sæculo, sine dubio renuntiet omnibus quæ sunt ejus, ut possit Christi esse Discipulus: profectò renuntiat etiam divitiis suis, si quas habet; aut sic ut eas omninò non diligens, tatas distribuat indigentibus, & superfluis exoneretur sarcinis; aut sic ut plus diligens Christum, spem ab eis transferat in ipsum, atque ita utatur illis, ut facilè tribuens & communicans, thesaurizet in cælo; paratusque sit quemadmodum parentes, & filios, & fratres, & uxorem, hoc modo & istas relinquere, si talis conditio proposita fuerit, ut nisi dimisso Christo eas habere non possit. Nam si aliter huic sæculo renunciat quando accedit ad fidei sacramentum, facit quod de Lapsis beatus Cyprianus ingemit, dicens, Sæculo verbis solis renuntiantes, & non factis. *De hoc quippè dicitur, cùm veniente tentatione magis ista metuit amittere, quàm Christum negare, Ecce homo qui cœpit ædificare, & non potuit perficere. Ipse est etiam qui cùm adhuc longè esset adversarius ejus, misit legatos, quærens pacem; id est, nondum affligente, sed adhuc imminente ac minante tentatione, ut iis non careat, quæ plùs diligit, ad relinquendum Christum negandumque consentit. Et multi sunt tales, qui etiam putant sibi ad augendas opes suas, & multiplicanda delectamenta terrena, Religionem suffragari debere Christianam: Sed non sunt tales divites Christiani, qui licèt ista teneant, non tamen ab eis ita tenentutur, ut hæc Christo anteponant; quia veraci corde sæculo renunciarunt, ut nullam spem in talibus ponant. Hi uxores & filios, universasque familias ad Christianam Religionem tenendam sana erudiunt disciplina. Horum domus hospitalitate ferventes, recipiunt justum in nomine justi, ut mercedem justi accipiant. Frangunt esurienti panem suum, nudum vestiunt, captivum redimunt, thesaurizant sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam. Et si fortè pro fide Christi pecuniaria damna perpetienda sunt: oderunt divitias suas: si suorum orbitates vel separationes pro Christa minatur hic mundus, oderunt parentes fratres, filios, uxores: postremò si de ipsa hujus corporis vita cum adversario paciscendum est, ne desertus deserat Christus, oderunt insuper animam suam. De iis quippè omnibus mandatum acceperunt, quòd aliter discipuli Christi esse non possint.*

Luca 14-30.

XVI. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres aut sorores*, &c. *propter*
„ *me, centuplum accipiet*, &c. Habetis, filii Adam, promissionem vitæ quæ
„ nunc est, pariter & futuræ, ut obstruatur os loquentium iniqua, & *con-*
„ *fundantur omnes iniqua agentes supervacuè*. An non supervacuè penitùs agit
„ iniqua, qui non modò fructuosius, sed & jucundiùs; non modò salubriùs,
„ sed & suaviùs Deo poterat servire, quàm mundo? ... Quid insaniæ est,
„ quòd cunctantur homines relinquere simpla pro centuplis? Ubi est cupi-
„ dus, ubi ambitiosus, ubi conquisitor hujus sæculi? Quid ad fidele nego-
„ tium nundinas quæstuosissimas, avaritia intepuit & obdormivit humana?
„ Cui sacræo id negares, ò homo, qui in vano accepisti nomen Domini no-
„ stri Jesu Christi? Cui sacrilego dare quicquid habes pro centuplo cunctareris,

Psal. 24. S. Bernard. in Evang. Ecce nos reliquimus omnia.

reris ? Sed execrabilis tibi est manus Domini , ut nullam ab eo commutationem recipere , non ei in ratione dati vel accepti communicare penitùs acquiescas . An fortè non ex odio , sed ex incredulitate detrectas ? Nam id mihi , fateor , credibilius est . Nemo enim perire magis optaret minimæ cujuspiam cònsolationis obtentu , quàm maxima cum exultatione salvari . Sed non est omnium fides , ne eorum quidem qui nomine tenùs sunt fideles . ... . *Centuplum accipiet* , &c. Sed quomodo , inquis , possunt hæc fieri ? Qua ratione accipit centuplum , qui nihil sibi reliquit ex omnibus ? *Tollite* , inquit , *jugum meum super vos* , *& invenietis requiem* . Mira novitas , sed ejus qui nova omnia facit . Jugum tollens , invenit requiem : relinquens omnia , centuplum habet . Noverat hoc & ille nimirum homo secundùm cor Dei , qui ei loquebatur in Psalmo : *Numquid adhæret tibi sedes iniquitatis , qui fingis laborem in præcepto ?* Annon fictus in præcepto labor , onus leve , suave jugum , crux inuncta ? Hujus rei sacramentum est , quòd in Dedicatione Ecclesiarum , depictas in pariete cruces oleo sancto Pontifex linit . Sic & olim quando Abrahæ dictum est , *Tolle filium tuum , quem diligis , Isaac , & offeres mihi eum in holocaustum*, labor fictus est in præcepto : Oblatus siquidem *Isaac sanctificatus est , non mactatur* . Et tu igitur si vocem Domini audieris intùs in animo , & dicatur tibi , ut offeras tuum Isaac , tuum quodcumque est gaudium immoles Deo , fideliter & constanter obedi . Quicquid affectus proprius judicet, securus esto : *Non Isaac , sed aries morietur ; non peribit tibi lætitia , sed contumacia* . Sed multi , inquies ; relinquunt omnia , qui centuplum non accipiunt . Examinet seriò , qui centupli gratiam sibi deesse causatur , an perfectè omnia reliquerit . Neque enim potest solvi Scriptura , quæ tam certa veritate subnixa , omnibus id sine exceptione promittit . Sunt enim qui sibi retinent aliquid , Dominicæ vocis obliti , qui non suam velint facere voluntatem , & in ipsis quoque Sanctorum collegiis proprio aut desiderio , aut fortasse consilio importuniùs adhærentes , sciolos sese faciunt, de se sibi aliquid retinentes , quos penitùs abnegasse , & divinæ providentiæ ac obedientiæ Patrum , consiliis quoque spiritualium virorum debuerant commisisse . Sunt qui propinquis retinent & amicis, quod abjiciunt à semetipsis , pro eorum prosperitate præsenti , inani prorsùs & sæculari sollicitudine æstuantes : crudeles planè , qui nec proximos diligunt tamquam se : crudeles , inquam , vel in se , vel in suos ; imò quod verius est, in utrosque . Nemo ergo cum se videt non omnia reliquisse , centuplum non accepisse miretur : *Pretiosa si quidem divina consolatio est* , *nec omninò tribuitur admittentibus alienam* .

Ps. 93. Genes. 22.

Centuplum accipiet ; *& vitam æternam possidebit* . Illud enim in via , hæc in patria est : imò hæc patria , illud via : illud consolatio præsentis laboris , hæc futuræ felicitatis consumatio est . Sic nimirùm & operariis hujus sæculi cibus in opere , merces in fine datur : sic militantibus & stipendia ministrantur pro necessitate temporis , & novissimè donativum majus erogatur pro quantitate laboris . Sic & filiis Israel , donec terram promissionis intrarent , in deserto Manna non defuit : & ab Ecclesia , post quæsitum Regni cœlestis adventum , quotidianus panis quotidie petitur in Oratione quam ipse Salvator instituit . At fortè ad hæc sæcularis adhuc quispiam dicat : Ostende mihi centuplum quod promittis , & libens universa relinquo . Ut quid ostendam ? Fides enim non habet meritum , cui humana ratio præbet experimentum . An potius homini ostendenti , quàm Veritati crederes promittenti ? Nisi credideris , non intelliges , Manna ab-

S. Bernard. ibid.

» sconditum est, quod in Apocalypsi vincenti promittitur. Novum nomen » est, quod nemo scit, nisi qui accipit. Videtur enim fortè nonnullis, præ» sentem Sanctorum communionem facultatum pariter & voluntatum, hoc » loco centupli nomine designari. Et magna quidem hæc ipsa consolatio, sed » non adeò generalis, ut possit universaliter omnibus convenire. Quantos » enim Sanctorum, aut voluntariè eam deseruisse, ut Anachoretas; aut vio» lentia persecutionis, ut Martyres exilio relegatos, humana consolatione » novimus caruisse? Datum optimum est centuplum, hoc desursum descen» dit à Patre luminum. Annon denique omnia possidet, cui omnia coope» rantur in bonum? An non centuplum omnium, qui impletur Spiritu San» cto, qui Christum habet in pectore? Nisi quòd longè plus quàm centu» plum est visitatio Paracleti Spiritus, & præsentia Christi. *Quàm magna*, inquit, *multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te! Perfecisti eis qui sperant in te*. Hoc centuplum adoptio filiorum est, li» bertas & primitiæ Spiritus, deliciæ charitatis, gloria conscientiæ. Re» gnum Dei quod intra nos est, non utique esca vel potus, sed justitia » & pax, & gaudium in Spiritu Sancto. Gaudium sanè non modò in spe » gloriæ, sed etiam in tribulationibus. . . . Hæc gratia devotionis, & un» ctio docens de omnibus, quam expertus novit, inexpertus ignorat, quo» niam nemo scit, nisi qui accipit: Utinam hic filiorum hominum concu» piscentia vigilet, utinam vel curiositas excitetur, ut dicant in cordibus » suis: Non videtur hoc verbum adinventionis humanæ, cui sic consonant » uno ore testimonia Scripturarum. Quod si ita est, sine dubio vehementer » erramus. Probare libet, an hæc ita se habeant, gustare quid hoc abscon» ditum manna sapiat, experiri quid sit hoc centuplum, quale gaudium in » Spiritu Sancto. Cras profectò respondebit ei justitia sua, qui id studiosè » quæsierit. Confestim ut gustaverit, videbit, quoniam suavis est Dominus, » non modò tenenti, sed quærenti se, animæ speranti in se.

Psal. 30.

XVIII. *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi*. In Christianis enim non coronantur initia, sed finis: &, *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*. Nemo se alteri præponat, non innocens pœnitenti, non pœnitens peccatori. Nemo altum sapiat, sed timeat. *Qui stat, videat, ne cadat*. Teneat quod habet, ne coronam ejus alius accipiat. Humiliet se in conspectu Dei, memineritque, *Maximum fidei nostræ opus esse humilitatem*. Cum animi celsitudine cordis humilitatem conjungat: *Tenendus enim humilitatis & altitudinis modus est: ut corde humiles, sensu verò & anima simus excelsi*.

S. Hilar. in Ps. 130.

CAPUT XX.

Sensus Litteralis.

S. Hier. comment. in S. Matth.

I. SImile *est Regnum cælorum homini patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam*. Istius parabolæ finis est explicatio superioris sententiæ: *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi*. Unde Textus Græcus & Syriaca Versio causalem habent particulam, qua parabolæ istius connexio cum sententiâ superiori exprimitur hunc in modum: *Simile enim est Regnum cælorum homini patri familias*. Id

Id confirmat parabolæ conclusio, eorumdem constans repetitione verborum: *Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi*. Simile est Regnum cœlorum homini patri familias, &c. Ita se habet divinæ dispensationis æquitas in Regno cœlesti, ac si quis pater familias ante solis ortum prodiret in publicum sive in forum, ubi stant operarii conductorem expectantes, ut eos ad vineæ suæ cultum vocaret atque conduceret. *Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam*. Argenteum pactus in dies singulos, ut stipendium laboris eorum, misit illos in vineam suam, ut illam colerent.

II. *Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, & dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod justum fuerit, dabo vobis*. Circa horam tertiam, quæ Gallico numerandi modo nonæ matutinæ respondet, iterùm prodiens, vidit alios in foro stantes & tempus terentes, quos pariter conduxit, non certa præstituta mercede; (his enim denarius non debebatur, cùm dies integra non esset) sed indefinita promissione ejus, quod æquum erat.

III. *Iterum autem exiit circa sextam, & nonam horam*: id est, circa meridiem, nostro computandi more, & circa tertiam horam pomeridianam; *& fecit similiter*: id est, stantes operarios pariter conduxit, justa mercede promissa, quam ipsius æquitati ac fidei committerent.

IV. *Circa undecimam verò*, serò admodum, die ad occasum vergente, *exiit, & invenit alios stantes* in foro pariter otiosos, *& dicit illis*, exprobrantis & increpantis voce: *Quid hic statis tota die otiosi?* Illi verò ab ignaviæ labe se purgantes, *dicunt ei*: *Quia nemo nos conduxit*. Per nos non stetit, quin operas nostras locaremus: parati eramus ad laborem, sed nemo nos conduxit. Nostra infelicitas est, quòd aliis vocatis fuerimus prætermissi, non ignavia. *Dicit illis*: Ut ut se res habeat, *Ite & vos in vineam meam*.

V. *Cum serò autem factum esset*, cùm sol occidisset, quo tempore finis est operum, juxta illud: *Ortus est sol... Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperam*, dicit Dominus vineæ *Procuratori suo*, seu præfecto domus: *Voca operarios*, quorum mercedem apud me manere nolim usque in crastinum contra præceptum Legis: *& redde illis mercedem*, seu diurnum stipendium, *incipiens à novissimis usque ad primos*; ab iis qui ultimi advenerunt, usque ad illos qui primi omnium sunt conducti; id est, nullo inter ipsos facto discrimine. Ps. 103. 23. Levit. 19. 13.

VI. *Cùm venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios*: æquale stipendium, singuli denarium accepere. *Venientes autem & primi*, qui primo diluculo in vineam vocati, solida die laboraverant, *arbitrati sunt, quòd plus essent accepturi*, quòd majori mercede donandi essent: *acceperunt autem & ipsi singulos denarios*, parem iis, qui novissimi venerant, mercedem. *Et accipientes, murmurabant adversùs patrem familias*; obloquebantur, (ut hujusmodi hominum mos est in similibus rerum circumstantiis) dicentes: *Hi novissimi una horâ fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei & æstus*. Hi qui novissimi omnium in vineam venere, una dumtaxat hora fecerunt opus, & pari mercede illos munerasti, ac nos, qui die solida laboravimus, & meridianum fervorem sustinuimus.

VII. *At ille respondens uni eorum*, pro omnibus, illique fortè qui cæteris impotentiùs murmurabat, *dixit*: *Amice, non facio tibi injuriam*: *nonne ex denario convenisti mecum?* Reddidi quod debebam, pacta mercede

te non fraudavi; quæ igitur tibi conquerendi ratio? *Tolle quod tuum est, & vade: volo autem & huic novissimo dare sicut tibi*. Nihil tua refert, si huic novissimo ex mera liberalitate mea æqualem mercedem rependere velim, ac tibi, quamvis brevissimo tempore laboraverit. *Aut non licet mihi, quod volo, facere?* Secundùm textum Græcum intelligendum est; *in meis*, seu de meis rebus: & quod Syriaca Versio sic exprimit: *Nonne mihi licet, quod volo, facere iis quæ ad me pertinent?* Persica: *In administratione opum mearum ipse arbiter sum, ut quicquid volo faciam; vobis vero de negotio meo arbitrium nullum est*. Arabica: *An non datur mihi, ut faciam quod volo de bonis meis?* Æthiopica: *An non licet mihi, quod volui, facere cum substantia mea?*

An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Meamne liberalitatem aliis invides? Malus oculus invidiam significat, quòd ex oculis invidia potissimùm eluceat. Confer cum *Proverb.* 33. 6. *Ecclesiastici* 31. 14. & *Marci* 6. 21.

VIII. *Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi*. Ita fiet in regeneratione, seu in die resurrectionis & Judicii generalis, ut multi qui hoc in mundo abjectissimi fuerunt, & ob pauperratem, humilemque conditionem contemptui habiti, vel etiam ob præcedentia peccata, primi fiant in cœlesti gloria: è contrario qui primi fuerant in hoc mundo, ut Scribæ, Pharisæi & similes, fiant novissimi, & à vita æterna excludantur. Sive, Judæi qui *primi* erant in promissionibus & vocatione, erunt *novissimi*, seu reprobi foras expellentur: Gentiles verò, tametsi posteriùs vocati, *erunt primi*, ac beatitudinis æternæ mercede donabuntur. Hoc sensu Pharisæis dicitur infra, Cap. 21. *Amen dico vobis, Quia Publicani & meretrices præcedent vos in Regnum Dei*. Quibus verbis significatur, Publicanos & meretrices, qui Joanni viam justitiæ demonstranti crediderunt, & pœnitentiam egerunt, Regno Dei donandos esse: Pharisæos verò qui non crediderunt ei, nec pœnitentiam egerunt, à Regni cœlestis possessione excludendos. Eodem sensu *Lucæ* 13. 28. Judæis ait: *Cùm videritis Abraham & Isaac, & Jacob & omnes Prophetas in Regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab Oriente & Occidente, & Aquilone & Austro, & accumbent in Regno Dei. Et ecce sunt novissimi, qui erunt primi; & sunt primi, qui erunt novissimi*. Parabolæ itaque istius finis ac scopus in eo positus videtur, uti Christus demonstrat. Regni cœlestis, & æternæ salutis adipiscendæ modum ac rationem ex humanis judiciis non æstimari: neque ex eo quod in usu hominum & consuetudine versatur, sed sola Dei gratuita voluntate, ac pro ejus arbitrio totum illud administrari: fierique sæpissimè, ut quos quisque idoneos maximè putet ad æternam felicitatem obtinendam, & ad eam jure suo quodam admittendos; ii tamen præter omnium opinionem ab ea excidant: contra verò, quos illius beatitudinis ac regni numquam participes futuros haberet humana suspicio, eos præter omnium opinionem compotes fieri. Hunc esse Parabolæ sensum ac finem, clausula illa nos docet: *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi*. Hinc enim perspicuum esse colligunt Interpretes eruditi, solos ibi electos opponi reprobis, cùm omnes vocati fuerint, nec de majori aut minori gloria electorum agi. Cætera quæ isti Parabolæ inseruntur, ad illius sensum & finem non pertinere, sed solum ad ornatum, velut emblemata quædam & circumstantias minimè necessarias ad significationem. Parabolas scilicet non omnibus suis partibus rei significatæ respondere; nec oportere omnia quæ continent, verbatim scrutari; sed scopum intelligere, ad quem institutæ sunt, eoque percepto & usurpato, nihil amplius inquirere;

rere; tradunt Tertullianus, S. Joannes Chrysostomus, & S. Augustinus. Quamobrem non adeò anxiè scrutandum est, quid significet unus omnibus datus denarius, quid laboris operæque dispar mora, quid maturius conductorum querela & murmuratio, & id genus alia, quæ adornandæ & instruendæ similitudini serviunt, qua id unum quæritur, ut intelligant, totum salutis Regnique cœlestis negotium ex Dei arbitrio & voluntate pendere. Apostoli testimonio ac suffragio, mysterii istius fides confirmatur: *Gratia*, inquit, *salvati estis per fidem: & hoc non ex vobis. Dei enim donum est: non ex operibus, ut ne quis glorietur*. Neque tamen merita bonorum operum propterea excluduntur: sed cum & *bona ipsa vita*, *cui æterna vita redditur*, *Dei gratia sit*, *& ipsa æterna vita gratis datur*, *quia gratis data est illa cui datur*; (inquit S. Augustinus libro *De Gratia & Libero Arbitrio*, cap. 8.) Alludit autem potissimum Christus ad Judæorum abdicationem, qui filii Regni vocantur, & adoptionem Gentium: Unde Judæis infra comminatur: *Ideò dico*, *Quia auferetur à vobis Regnum Dei*, *& dabitur genti facienti fructus ejus*. Illi enim (inquit S. Hieronymus) *juxta vocationis ordinem primi fuerunt*, *& appellabantur caput*: *nos secundi*, *qui dicebamur cauda*, *versi sumus in caput*, *& Dei appellamur filii*. Sanè *S. Augustinus* libro 11. *De Peccatorum Meritis & Remissione*, cap. 18, parabolam istam sic accepit, ut quos temporius conduxit Pater familias, & quibuscum pactus est de denario, reprobos intelligat, quibus Deus ex justitia reddit, quod merentur; novissimos autem, electos, quibus gratiam & misericordiam indulget. *Quare autem* (inquit) *illos velit convertere*, *illos pro aversione punire*: *quamquam & in beneficio tribuendo nemo justè reprehendat misericordem*, *& in vindicta exercenda nemo justè reprehendat veracem*: *sicut in illis Evangelicis operariis*, *aliis placitam mercedem reddentem*, *aliis etiam non placitam largientem*, *nullus justè culpaverit*: *consilium tamen occultioris justitiæ penes ipsum est*.

IX. *Multi enim sunt vocati*, *pauci verò electi*. Multi exteriùs, per Evangelii prædicationem; interiùs etiam per gratiæ subministrationem, ad fidem & charitatem vocati; pauci autem ex illis electi sunt ad regnandum cum Christo. Quicumque enim electi, sine dubio etiam vocati; non quicumque vocati, consequenter electi. Illi ergo electi, qui *secundùm propositum vocati*, qui etiam prædestinati atque præsciti. Electi sunt ad regnandum cum Christo; non quomodo electus est Judas ad opus cui congruebat. Ab illo quippè electus est, qui novit benè uti etiam malis, ut & per ejus opus damnabile, illud propter quod ipse venerat, opus venerabile compleretur. Cum itaque audimus, *Nonne ergo vos duodecim elegi*, *& unus ex vobis diabolus est?* illos debemus intelligere electos per misericordiam, illum per judicium; illos ad obtinendum Regnum suum, illum ad fundendum sanguinem suum .... *Horum fides quæ per dilectionem operatur*, *profectò aut omninò non deficit*, *aut si quorum deficit*, *reparatur ante quàm vita ista finiatur*; *& deleta*, *quæ intercurrerat*, *iniquitate*, *usque in finem perseverantia deputatur*. *Qui verò perseveraturi non sunt*, *ac sic fide Christiana & conversatione lapsuri sunt*, *ut tales eos vitæ hujus finis inveniat*; *procul dubio nec illo tempore*, *quo benè piéque vivunt*, *in istorum numero computandi sunt*. *Non enim sunt à massa illa perditionis præscientia Dei & prædestinatione discreti*; *& ideò nec secundùm propositum vocati*, *ac per hoc nec electi*: *sed in eis vocati*, *de quibus dictum est*, Multi vocati; *non in eis de quibus dictum est*, Pauci verò electi. *Et tamen quis negat eos electos*, *cum credunt*, *& baptizantur*, *& secundùm Deum vivunt? Planè dicuntur*

Tertul. lib. de pudicit. c. 9. S. Jo. Chrys. hom. 64. in Matth. S. August. lib. contra Faustum, c. 94. & lib. 16. de civ. Dei, cap. 11. Ephes. 2. 8.

Matth. 21. 43.

S. Hieron. in cap. 11. Isai.

Rom. 8.

Jo. 6. 71.

S. Aug. lib. de corrept. & gratia, c. 7.

cuntur electi à nescientibus, quid futuri sit, non ab illo qui eos novit nos habere perseverantiam, quæ ad beatam vitam perducit electos; scitque illos ita stare, ut præscierit esse casuros.

X. Ut ut verò explicetur illa Parabola, in cujus interpretatione antiqui Patres non omninò conveniunt, ex denarii tamen æqualitate, qui omnibus operariis, quamvis inæquali labore functis, pariter datus est, perperàm colligebant Jovinianus æternæ compensationis & gloriæ, proindèque & meritorum, in beatis omnibus æqualitatem: *Unus enim denarius non unum est præmium; sed una vita, & una de gehenna liberatio*. Æqualis omnium Sanctorum salus; licèt salutis pro labore diversa sit gloria. *Hoc denario vita significatur æterna, ubi ampliùs alio nemo vivit; quoniam vivendi non est diversa in æternitate mensura. Sed multæ mansiones, diversas meritorum in una vita æterna significant dignitates*. Alia est enim gloria solis, alia gloria lunæ, alia gloria stellarum: stella enim à stella differt in gloria; sic & resurrectio mortuorum. *Tamquam stellæ Sancti diversas mansiones, diversas claritates tamquam in cœlo sortiuntur in Regno: sed propter unum denarium nullus separatur à Regno; atque ita Deus erit omnia in omnibus: ut quonia* Deus charitas est, *per charitatem fiat, ut quod habent singuli, commune sit omnibus. Sic enim quisque etiam ipse habet, cùm amat in altero, quod ipse non habet. Non erit itaquè aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis*.

S.Hier. lib. 2. contra Jovin. & epist. 145. S.Aug. tr. 67. in Ioan.

1. Cor. 15.

XI. *Et ascendens Jesus Jerosolymam, assumpsit duodecim discipulos secretò, & ait illis: Ecce ascendimus Jerosolymam. & Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, Scribis, & condemnabunt eum morte*. Ex Epherem civitate, quo secesserat post resurrectionem Lazari, ut Pharisæorum invidiam declinaret, & ubi cum Discipulis suis aliquandiu moratus est, ascendit Jesus Jerosolymam, ultimum vitæ suæ Pascha celebraturus: dum porrò iter faceret, duodecim Discipulis suis à comitatu paulisper segregatis & subductis, passionem ac mortem suam prædicit, ut eos ad tentationem præparet, ne ex Passione sua & Crucis ignominia scandalizentur. Tribulatio enim fit levior, cùm expectantibus & paratis advenit, quàm si repentina opprimeret. Crebrò autem hanc illis prædictionem repetit ut discant, ipsum Passionis & mortis suæ præscium, eam spontè ac liberè suscepisse. *Ecce*, contestantis est, ut memoriam præscientiæ hujusmodi in cordibus recondant. *Ascendimus*: Videte, quia voluntariè vado ad mortem, meque ipsum offero, quia volo, ut Prophetia impleatur: *Oblatus est, quia ipse voluit*. Cùm ergo me in Cruce pendentem videritis, ne putetis me hominem esse tantùm: nam etsi posse mori hominis est; velle tamen mori, hominis non est. *Ecce*, jam imminet tempus, quod sæpè vobis prædixi: *Et Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis*: Tradar ego ab uno ex Discipulis & domesticis meis; Principibus Sacerdotum, qui sanctimonia; & Scribis, qui eruditione & scientia Legis præcellere cæteris deberent: qui tamen *condemnabunt* me *morte*. Damnarunt autem, non sententiam judiciali potestate pronunciando, sed præjudicio auctoritatis suæ, declarando & conclamando *Reum mortis*. Marci 14. vers. 64. *Summus autem Sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis*. Confer cum *Matthæi* 27. 1. 2. & 3. Non alio quàm Crucis supplicio Christus mori volebat, ut implerentur Prophetarum oracula. Hoc autem supplicii genere ipsum afficere Judæi non poterant, cùm usitatum apud illos non esset. Unde Pilato illis permittenti, ut Christum secundum

Jo. 11. 54.

S.Hieron. in hunc locum. S. Io. Chrys. hom. 66. in Matth. Auct. operis imperf. in Matth.

Isai. 53.7.

dùm Legem suam judicarent, responderunt (ut S. Joannes observat:) *Nobis non licet interficere quemquam. Ut sermo Jesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus*: Scilicet. Jo. 18. 31. 32.

Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum. Tradent Pilato, ejusque consilio & satellicio. Act. 10. 27. *Convenerunt enim verè in civitate ista adversùs sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus, & populis Israel, facere quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri*. Ostendit autem Christus facinoris indignitatem, quòd ad se perdendum illorum opera usuri essent, quorum etiam contactum defugiebant. Sic Davidis facinus in Uriæ nece ostenditur 2. Regum, 12. 9. *Et interfecisti eum gladio filiorum Ammon*. Tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum. Quamvis enim Judæi disertis verbis à Pilato non petierint, ut Christus flagellaretur; id tamen ipsis gratum fuit, & eum tradendo, malorum omnium, pœnarum, & opprobriorum quæ passus est, authores fuerunt. *Et tertia die resurget*. Spe Resurrectionis suæ mœsta Discipulorum corda solatur. Apostolos hanc prædictionem Christi tunc non intellexisse, S. Lucas observat: *Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis: & non intelligebant, quæ dicebantur*. Non quod verba Christi non intelligerent, sed quòd mortis & resurrectionis ejus nondum caperent mysteria. Unde S. Marcus illos obstupuisse & timuisse notat: *Erant autem*, inquit, *in via ascendentes Jerosymam: & præcedebat illos Jesus, & stupebant, & sequentes timebant*. Quomodo timore, stupore, tristitia afficiebantur, si non intelligebant? Morte quidem acerbissima & probrosa damnandum intelligebant (quæ verborum Christi erat significatio;) sed Mysterium dispensationis hujus non intelligebant, quòd nempè morte sua universo hominum generi salutem esset allaturus. Neque etiam resurrectionis ejus mysterium, & quæcumque per eam admirabiliter operaturus erat, intelligebant. Nam alios quidem ab aliis excitatos audierant, & ab ipso Jesu à morte ad vitam revocatos viderant: quòd verò quisquam se ipsum à morte excitasset, ita ut in posterum non moreretur, inauditum erat, eorumque captum superbat. Luc. 18. 34. Marc. 10. 32. S. Jo. Chrys. hom. 66. in Matth.

XIII. *Tunc accessit ad eum Mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans, & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei, Quid vis? Ait illi: Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram in Regno tuo*. Cùm Salome Mater Jacobi & Joannis, Christum brevi moriturum, & tertia die resurrecturum, Regnique possessionem aditurum audivisset, pro filiis solicita, cum illis ad ipsum accessit, & coram ipso procumbens, significavit se aliquid pro ipsis petere, quod jure propinquitatis se impetraturam confideret; scilicet ut Regni illius, quod temporale futurum existimabant, primi proceres essent, dignitate & auctoritate ipsi Jesu proximi. Accessit autem, & petiit incrementum filiorum, tum ipsorum instinctu, tum affectu motuque proprio. Et quidem quòd filii matrem impulerint, ut ad Jesum accederet, & pro ipsis rogaret, S. Marcus ostendit, ipsos accessisse & petiisse commemorans: *Et accedunt ad eum Jacobus & Joannes filii Zebedæi, dicentes: Magister, volumus, ut quodcumque petierimus, facias nobis. At ille dixit eis: Quid vultis, ut faciam vobis? Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. Jesus autem dixit eis*, &c. Narrat & S. Matthæus, Christum filiis respondisse, non matri, quòd *ejus preces ex filiorum descendere voluntate* intelligeret; ut S. Hieronymus observat. Ambitus quidem rei fuisse Marci 10. 35.

S. Hieron. in hunc locum, & S. Aug. lib. 2. de conſ. evang. c. 64.

fuiſſe videntur & filii, & mater, tametſi venialis. *Poſtulat mater errore*
muliebri, & pietatis affectu, neſciens quid peteret (inqnit S. Hieronymus.)
Matri pro filiorum honore ſolicitæ *immoderatior quidem, ſed tamen igno-*
ſcenda menſura votorum eſt. Etſi error, pietatis tamen error eſt; (inquit
S. Ambroſius.) *Neſciunt enim materna viſcera patientiam. Etſi voti avara, ta-*
men veniabilis cupiditas, quæ non pecuniæ eſt avida, ſed gratiæ. Nec in-

S. Ambr. lib. 5. de Fide ad Gratian. c. 5.

verecunda petitio, quæ non ſibi, ſed liberis conſulebat. Matrem conſiderate,
matrem cogitate . . . . . . Conſiderate fœminam, hoc eſt, ſexum fragiliorem,
quem Dominus propria nondum confirmaverat paſſione. Conſiderate Evæ illius
primæ mulieris hæredem transfuſa in omnes immoderatæ cupiditatis ſucceſſione
labentem, quam Dominus adhuc propria ſanguine non redemerat, nondum ino-
litam affectibus omnium immodici contra fas honoris oppetentiam ſuo cruore
diluerat. Hereditario igitur muller delinqnebat errore.

XIV. *Reſpondens autem Jeſus dixit: Neſcitis quid petatis.* Multiplici er-

S. Jo. Chryſ. hom. 66. in Matth.

rore implicita eſt petitio veſtra: Regnum enim meum temporale non eſt
ac terrenum, ut exiſtimatis; ſed ſpirituale, & ipſis Virtutibus Angelicis
ſublimius. Neque hoc ſtatu idonei eſtis poſſeſſioni primariſque ſedibus Re-
gni mei. Sed nec jure cognationis, aut precum ambitu, ſed meritis, &
laboribus impetratur. Pugnandum ac vincendum eſt, ante triumphum &
coronas, *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* Satne virium
habetis, ut eamdem ſortem ſubeatis paſſionum & mortis, quam ego ſu-
biturus ſum? Hæc enim via eſt, qua Regni mei poſſeſſio, primæque
in eo ſedes poſſunt impetrari. Obſervant eruditi Interpretes, calicis no-
mine in Scripturis ſignificari ſortem, quæ decernente ac moderante Deo
cuique obtingit, ſive proſpera ſit, ſive adverſa: proſpera quidem Pſalm. 16.
verſ. 6. *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei*, &c. Pſalm. 22.
verſ. 5. *Et calix meus inebrians quàm præclarus eſt!* Adverſa verò Pſ. 10. 7.
Pluet ſuper peccatores laqueos: ignis, & ſulphur, & ſpiritus procellarum,
pars calicis eorum. Pſal. 115. 13. 14. 15. *Quod retribuam Domino pro omni-*
bus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini in-
vocabo. Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus: pretioſa in con-
ſpectu Domini mors ſanctorum ejus, Iſaiæ 51. 17. *Elevare, elevare conſurge*
Jeruſalem, quæ bibiſti de manu Domini calicem iræ ejus: uſque ad fundum
calicis ſoporis bibiſti, & potaſti uſque ad feces, Jeremiæ 26. 15. *Quia ſic*
dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Sume calicem vini furoris hujus de
manu mea, & propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam
te, &c. Matth. 26. 39. *Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.*
Metaphoram ſumpsam notant vel ab antiquo more, quo damnatis ad mor-
tem porrigi ſolebat poculum veneno plenum, ut eo epoto extinquerectur:
vel à more conviviorum, ubi patres-familias vel honoratiſſimus quiſquis
convivio præſidebat, bibendi leges ferebat, & præſcribebant, quantum
quiſque biberet, & quomodo temperatum: quæ leges moleſtæ erant
conviviis, & iis liberari, magnæ gratiæ loco ducebatur. Unde illud
Horatii:

Prout cuique libido eſt,

Lib. 2. Saty. 6.

Siccat inæquales calices conviva, ſolutus
Legibus inſanis.

Hinc nomen *calicis* ad pœnam ſignificandam translatum & uſurpatum eſt
apud profanos & ſacros Scriptores. Nonnulli Codices Græci, & Syria-
ca Verſio, & Arabica, & Perſica, & Evangelium ſecundum Hebræos,
hoc loco habent poſt hæc verba, *Poteſtis bibere calicem quem ego bibitu-*

rus

rus sum? Et baptismate, quo ego baptizor, baptizari? Verùm melioris notæ Codices hanc sententiam non habent, à Vulgata nostra Versione Latina abest, nec eam agnoscunt SS. Hilarius Ambrosius, Hieronymus, nec ipsis antiquior Origenes Tom. 16. in Matthæum, ubi cùm illam ex S. Marco citet, argumento est, in Codices nonnullos Grecos irrepsisse, ex margine translatum in Textum ab imperitis librariis; cùm nota marginalis ex Marci 10. capite accepta esset; ubi sic loquitur Christus vers. 38. *Potestis bibere calicem, quem ergo bibo: aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?* Baptismi porrò nomine idem significat, quod nomine calicis, passionem scilicet ac mortem, metaphorica locutione, qua res adversæ & calamitates in Scriptura Sacra sæpè comparantur gurgitibus aquarum, quibus veluti submerguntur, qui vexantur. Duas martyrium significationes comprehendit, quarum altera *calix salutaris* appellatur, alia autem *baptisma*: & quatenus labores aliquis sustinet, calix est ab eo ebibitus, qui illata sibi omnia perfert, dolores suscipit ac veluti haurit, « eosque nec repellit, nec ejicit, vel evomit: Baptisma autem est quatenùs remissionem peccatorum adipiscitur qui mala sustinet, ut exponit Origenes. Suum autem baptisma Christus vocat, ut magnam orbi futuram expiationem per passionem suam significet.

Pf.8.vers.12. & 3. Origen. Tom. 16. in Matth. Edit. Huetii.

« S.Jo.Chryf. hom. 66.

XIV. *Dicunt ei: Possumus.* Parati sumus tecum mori. Non intelligebant, quod se posse tam confidenter affirmabant. Id pollicebantur non tam ex fiducia suæ fortitudinis, quàm ex ignorantia suæ fragilitatis; sicut enim bellum dulce inexpertis videtur, ita & martyrium.

Auctor oper. imperf. in Matth.

XV. *Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.* Martyrii gratiam & coronam ipsis promittit. Idque impletum est, cùm Jacobus gladio cæsus est jussu Herodis: Joannes autem ejus frater propter martyrium missus est Romæ in ferventis olei dolium, & in Pathmos insulam relegatus, ubi multas calamitates passus est: unde bibit calicem confessionis, quamvis sanguinem reverà non fuderit. Certè Polícrates Ephesiorum Episcopus in Epistola ad Victorem Romanum Episcopum, cujus fragmentum refert Eusebius, Joannem Apostolum *Doctorem & Martyrem* appellat. *Calicem quidem meum bibetis*, patiemini pro fide & confessione nominis mei: *Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis*; quatenùs homo sum. Rogatus enim à muliere quasi homo, ut ad dexteram vel ad sinistram filios ejus sedere pateretur; quia illa quasi hominem rogaverat, & Dominus quasi tantummodò homo, de sua passione respondit: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* Itaque quia secundùm carnem de passione sui corporis loquebatur, *demonstrare voluit, quòd secundùm carnem quidem subeundæ passionis nobis exemplum ac similitudinem derelinqueret, secundùm humanam autem conditionem non sedis supernæ consortia donaret. Hoc est enim quod dixit.* Non est meum, *sicut alibi*, Mea doctrina non est mea: *quia quæ divina sunt, non sunt carnis eloquia.* Vel, *non est meum dare vobis*: Quamquam enim meæ sit potestatis & officii sedes & præmia in cœlesti Regno dare; non est tamen meum dare vobis, quia petitis, aut quia cognati mei estis: non est meum dare vobis qui nondum meruistis, sed quibus paratum est à Patre meo, propter merita conferendum: Non enim coronabitur, nisi qui legitimè certaverit. *Non est enim acceptio personarum apud Deum: sed quicumque talem se præbuerit, ut Regno cælorum dignus fiat, hic accipiet, quod non personæ, sed vitæ paratum est.* *Si itaque tales estis qui consequamini*

Act. 12. Tertul. lib. de præscript. c. 36. S. Hieron. in hunc locum, & lib. 1. contr. Jovin. & in Catal. Script. Eccl. in Joan. Eusebius lib. 3. histo. Eccl. cap. 31.

« « « S. Ambr. lib. 5. de fide, c. 6.

S. Hieron. in hunc locum.

mini Regnum cœlorum, quod Pater meus triumphantibus & victoribus praparavit, vos quoque accipietis illud.

His igitur verbis, *Non est meum dare vobis*, non significat Christus, ad se non pertinere cœlestium distributionem præmiorum, imò potiùs sui esse officii, suæque potestatis hos præ illis in primariis Regni sui sedibus collocare; non tamen immeritos, sed à Patre prædestinatos, ut per merita primas in Regno cœlorum obtineant. Quemadmodum ergo Patri
Joan. 5. 22. non derogat, cum ait: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio*: ita nec sibi aliquid derogat, cùm dicit: *Non est meum dare*
Luc. 22. 29. *vobis, sed quibus paratum est à Patre meo*: siquidem aliàs Regnum cœleste se illis daturum pollicetur: *Ego*, inquit, *dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus Regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in Re-*
Joan. 14. 12. & 13. *gno meo, & sedeatis super thronos judicantes duodecim Tribus Israel*. Et rursus ait: *Ego ad Patrem vado, & quodcumque ab eo petieritis in nomine meo, hoc faciam*. Sacrilegum itaque est asserere, quòd Filius dare non possit, quod Pater dare potest; & quòd non possit facere, quicquid Pa-
S. Amb. lib. 5. de fide, c. 5. ter in nomine ejus fuerit obsecratus. Non ergo dixit, *Quibus paratum est à Patre meo*, ut tantummodò à Patre poscatur; nam omnia quæcumque à Patre fuerint postulata, se donare memoravit. Quod paratum est à Patre, & à Filio qui Dominus ac Rex est gloriæ paratum est: quia
S. Aug. lib. 1. de Trin. c. 12. ipse & Pater unum sunt. In Trinitate enim quod de singulis dicitur, omnium est, propter inseparabilem operationem unius ejusdemque substantiæ. Cùm igitur ait, *Sed quibus paratum est à Patre meo*; cùm Patre intelligi voluit parare sedes gloriæ, quibus vellet. *Non est meum dare*, secundùm formam servi: *Non est humanæ potestatis hoc dare, per quod Deus æqualis est Patri*. Non est meum dare; *id est, non humana potestate ista do, sed quibus paratum est à Patre meo: sed jam tu intellige, quia si omnia quæ habet Pater, mea sunt, & hoc utique meum est, & cum Patre ista paravi*.

S. Jo. Chrys. hom. 66. XVI. *Et audientes decem indignati sunt de duobus fratribus*, æmulatione carnali, qualis inter aulicos Principum hujus mundi fervere solet. Nec mirum cùm nondùm in eos Spiritus Sanctus descendisset, cujus virtute à terrenis illis cupiditatibus purgati sunt. *Jesus autem vocavit eos ad se*, ut eos saluberrimis documentis sanaret, suæque humilitatis exemplo ad modestiam revocaret. Et ait: *Scitis, quia Principes gentium dominantur eorum: & qui majores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus*. Ab affectando Regni cœlestis seu Ecclesiæ principatu Discipulos suos Christus deterret, proposito discrimine sæcularis principatus & dominationis, qualem Gentium Deum ignorantium Reges exercebant, & Ecclesiastici Regiminis, cui Apostoli & eorum successores Episcopi destinati erant. Sæcularia imperia ambitiosiùs appeti mirum non est, ut quæ ad imperantium utilitates, fastum, ac voluptates converti soleant. Qui autem in Regno meo excellenti desiderio tenentur, illi sciant, sibi majus quàm cæteris onus ministerii ac servitutis incumbere; non propria, sed eorum quibus præsunt, commoda quærere; se ipsos pro eorum animabus & salute devovere, ac lubenter impendere debere. Hinc S. Paulus ait: *Non quæro quæ vestra sunt, sed vos.*
2. Cor. 12. 14. *Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris*.

XVII. *Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare ani-*

animam suam redemptionem pro multis . Qualis Rex , tales sint qui præfecturas primarias in Regno gerunt . Exemplum igitur meum imitari vos oportet. Ego enim Rex & Dominus omnium , non veni in hunc Mundum , ut hominum satellitio & ministerio utar ad splendorem & pompam , non ut meis rationibus serviam , non ut opes & delicias consecter , non ut subditos pro gloria & magnitudine mea tuenda morti exponam , ut sæculi Reges solent : sed ut hominum saluti & utilitati serviam , laboribus , peregrinationibus , prædicatione , miraculis , ipsa sanguinis mei effusione ac vitæ oblatione serviam , ipsam ut pretium redemptionis tradendo *pro multis* , sive pro omnibus , qui simul multi sunt . 2. Corinth. 5. 14. & 15. *Si unus pro omnibus mortuus est , ergo omnes mortui sunt , & pro omnibus mortuus est Christus , ut & qui vivunt , jam non sibi vivant , sed ei qui pro ipsis mortuus est , & resurrexit* . Et 1. ad Timot. 11. 6. *Unus enim Deus , unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus : qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus* . Maluit tamen hic *pro multis* , quàm pro omnibus , sanguinem suum effundendum in redemptionem dicere , ut mortis ac redemptionis suæ fructum in multos redundaturum significaret , qui in ipsum credituri erant , non Judæos solùm , sed & Gentiles. Unde infra cap. 26. sanguis Christi dicitur effundendus *pro multis in remissionem peccatorum* . Et Joannis 11. 52. Jesus *moriturus dicitur pro Gente, & non tantùm pro Gente , sed ut filios Dei , qui erant dispersi , congregaret in unum* . Et ad Hebræos 9. 8. *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata* . Quod Isaiæ 53. 11. & 12. prædictum est : *In scientia sua justificabit ipse justus servos meus multos , & iniquitates eorum ipse portabit . . . . . Et ipse peccata multorum tulit , & pro transgressoribus rogavit* . In hunc sensum S. Hieronymus : *Non dixit , animam suam redemptionem dare pro omnibus , sed pro multis , id est , pro his qui credere voluerint* . S.Hieron. in hunc locum.

XVIII. *Et egredientibus illis ab Jericho , secuta est eum turba multa* . Jesum cum Discipulis suis Jericho exeuntem , magna populi frequentia secuta est : *Et ecce duo cæci sedentes secus viam , audierunt , quia Jesus transiret : & clamaverunt dicentes , Miserere nostri , Fili David* . Una & eadem Historia est , quam & S. Marcus cap. 10. & S. Lucas cap. 18. commemorant . Unum enim miraculum à tribus Evangelistis narrari , ex circumstantiis compertum est . Quia porrò duorum illorum cæcorum alter erat altero notior, unius tantùm meminerunt duo posteriores Evangelistæ , cujus & nomen appellat S. Marcus *Bartimæum* , *filium Timæi* . Ait quidem S. Lucas , miraculum illud factum esse , cùm Christus appropinquaret Jericho ; alii Evangelistæ, cum Jericho exiisset . Sed tamen nulla inter illos discordia est , nulla miraculi diversitas . Ut enim Viri Eruditi observant , *Tò appropinquare* non semper motum ad locum : sed sæpè distantiam tantùm significat ; ut Lucæ 19. 29. *Cùm appropinquásset Bethphage & Bethaniam* : & tamen Bethaniam jam transierat . Sensus ergo est : Cùm Jesus non procul distaret ab oppido Jericho , *Cæcus quidam sedebat secus viam mendicans , Et cùm audiret turbam prætereuntem , interrogabat , quid hoc esset . Dixerunt autem ei, quòd Jesus Nazarenus transiret , Et clamavit , dicens : Jesu fili David , miserere mei* . S.Aug. lib. 2. de consensu evang. c. 56. Luc. 18.35.

XIX. *Turba autem increpabat eos , ut tacerent* , quia vel putabant , eos stipem tantùm rogasse mendicorum instar cæterorum , vel eorum clamorem Jesu nihil respondenti molestum fuisse . *At illi magis clamabant , dicentes Domine miserere nostri , Fili David* . Clamabant fortius , ut supra turbæ

Marc. 10. 49. strepitum à Jesu exaudirentur; ac geminato clamore, invictæ fidei & ardentis desiderii specimen præberent. *Miserere nostri, Fili David*, tu qui Davidi promissus es, ex semine David secundùm carnem nasciturus, verus Messias, mundique Salvator. *Et stetit Jesus, & vocavit eos*, seu *vocari præcipit*, ut SS. Marcus & Lucas referunt. *Et ait: Quid vultis, ut faciam vobis?* Non ignorans interrogat, sed ut supplicantium fides manifesta fieret, evidensque ac fructuosum esset miraculum. *Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri*. Quod præstare, Dei proprium opus est. Genes. 20. 19. *Aperuitque oculos ejus Deus*. 4. Regum 6. 17. *Cumque orasset Elisæus, ait: Domine, aperi oculos hujus, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit*. Psal. 145. *Dominus illuminat cæcos*. Isaiæ 34. *Deus ipse veniet, & salvabit vos: tunc aperientur oculi cæcorum*: Jesum itaque Messiam & Deum agnoscunt, qui ipsum supplices orant, ut eorum oculos aperiat. *Misertus autem eorum Jesus, tetigit oculos eorum*. Tetigit ut homo, sanavit ut Deus. *Præstat enim Artifex, quod natura non dederet; aut certè quod debilitas tulerat, Misericordia donat*: (inquit S. Hieronymus.) *Et confestim viderunt*. Natura enim paulatim, Deus momento producit opus. Statim itaque ac vivifica Christi manu tacti sunt, visum recepere, *& secuti sunt eum*: ut gratum animum erga benefactorem suum testarentur, ejusque potentiam prædicarent.

Luc. 18. 40. S. Jo. Chrys. hom. 67. in Matth.

S. Hieron. in hunc locum.

Sensus Moralis.

I. Simile est Regnum cælorum homini patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam, &c. Pater familias Deus Optimus Maximus, vineam habet, universalem scilicet Ecclesiam, quæ ab Abel justo usque ad ultimum electum, qui in fine mundi nasciturus est, quot sanctos protulit, quasi tot palmites misit. Exiit Deus primo mane, & per creationem, & per Incarnationem Filii sui, & omnes homines, maximè verò Fideles, vocavit ad laborem in vinea sua exercendum, justitiæ scilicet Christianæ opera. Singulis autem horis diei, id est, singulis vitæ hujus mortalis ætatibus, vocantur & conducuntur ad laborem. Tamquam prima hora vocati, qui recentes ab utero matris incipiunt esse Christiani; quasi tertia pueri, quasi sexta juvenes, quasi nona vergentes in senium, quasi undecima omninò decrepiti; unum tamen vitæ æternæ denarium omnes accepturi. *Exiit primo mane conducere operarios in vineam suam*. Ad erudiendam Dominus plebem suam, quasi ad excolendam vineam suam, nullo tempore destitit operarios mittere; quia & priùs per Patres, & postmodum per Legis Doctores & Prophetas, ad extremum verò per Apostolos, dum plebis suæ mores excoluit, quasi per operarios in vineæ cultura laboravit: Operator ergo mane, hora tertia, sexta, & nona, antiquus ille Hebraicus populus designatur, qui in electis suis ab ipso mundi exordio, dum rectâ fide Deum studuit colere, quasi non destitit in vineæ cultura laborare: Ad undecimam verò Gentiles vocantur, quibus & dicit: *Quid hic statis tota die otiosi?* Qui enim transacto tam longo mundi tempore, pro vita sua laborare neglexerant, quasi tota die otiosi stabant: *Nemo*, inquiunt, *nos conduxit*. Nullus vitæ vias nobis prædicavit. Nullus quippe ad eos Patriarcha, nullus Propheta venerat.

S. Gregor. M. hom. 19. S. Aug. serm. 87.

S. Greg. M. ib.

Simile est Regnum cælorum homini patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Colimus Deum, & colit nos Deus. Sed non sic Deum colimus, ut nos eum meliorem colendo faciamus: Colimus

S. Aug. serm. 87. alias 59. de Verb. Dom.

simus enim eum adorando, non arando. *Ille autem colit nos tamquam agricola agrum. Quod ergo nos ille colit, meliores nos reddit; quia & agricola agrum colendo facit meliorem: & ipsum fructum in nobis quærit, ut eum colamus. Cultura ipsius est in nos, quòd non cessat verbo suo exstirpare semina mala de cordibus nostris, aperire cor nostrum tamquam aratro sermonis, plantare semina præceptorum, expectare fructum pietatis. Cùm enim istam culturam in cor nostrum sic acceperimus, ut eum bene colamus, non existimus ingrati agricolæ nostro, sed fructum reddimus, quo gaudeat. Et fructus noster non illum ditiorem facit, sed nos beatiores.*

II. *Quid hic statis tota die otiosi? Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit.* Cùm arguantur otiositatis ipsi quoque, quos nemo conduxit: qui jam conducti sunt, si otiosi inventi fuerint, quid merentur? *Fides quippè sine operibus mortua est. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum . . . Venit nox, quando nemo potest operari.* Tempus breve est, quo laborare in vinea Domini possumus: æterna merces, quam speramus. *Ecce nunc tempus acceptabile; ecce nunc dies salutis.* Post hanc vitam *Tempus non erit ampliùs* operandi & merendi, sed in æternum quiescendi & gaudendi, vel sine fine patiendi. Caveamus, ne servi inutiles simus. Otiosa vita, damnationis æternæ causa. Homo lege creationis; peccator lege pœnitentiæ; Christianus lege redemptionis & adoptionis suæ ad laborandum pro salute sua tenetur. Vocat nos Deus ad vineam suam colendam omni hora, in pueritia, in juventute, in ætate virili, in senectute. Nisi nos gratia sua vocaret atque præveniret, salutem nostram operari non possemus. Priùs agit in nobis sine nobis, ut subsequente consensu nostro, bonum quod agimus, agat nobiscum. Voluntas quam gratia Dei non prævenit, lumen non habet, sed errat in tenebris, ambages dubiarum ingressa viarum; ardorem non habet, nisi ut in vitia præceps omnimoda mobilitate ruat; vires non habet, nisi ut in vulnera vulnere surgat. Omnis enim mali ex se capax, ad omne bonum impotens est, nisi adjuventur ab omnipotenti bono. *Ite & vos in vineam meam.* Nisi Christus nos quærat, vocet, conducat, applicet ad opus, aut in otio torpescemus, aut opera tenebrarum faciemus; vanitatis causa, non æternitatis, non salutis æternæ, non Dei intuitu laborantes. *Sine me* (inquit) *nihil potestis facere.* Nihil possumus in negotio salutis nostræ, nisi per Christum, *creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus.*

S. Bern. ser. 2. De purific. B. Mariæ Virgin. Gal. 6. 10. Joan. 9. 4. S. Augustin. S. Prosp. Joan. 15. 5. Ephes. 2. 10.

III. *Cùm sero autem factum esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à novissimis usque ad primos. Cùm venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.* Immensa Dei bonitas vult, nostra esse merita, quæ sunt ipsius dona. Unus denarius, vita scilicet æterna, omnibus qui in ejus vinea laboraverint, in fine vitæ persolvitur, simul omnibus beatæ resurrectionis merces confertur. *Erimus in illa mercede omnes æquales, tamquam primi novissimi, & novissimi primi: quia denarius ille vita æterna est, & in vita æterna omnes æquales erunt. Quamvis enim meritorum diversitate fulgebat, alius magis, alius minùs: quod tamen ad vitam æternam attinet, æqualis erit omnibus. Non enim alteri erit longius, alteri brevius, quod pariter sempiternum est: quod non habet finem, nec tibi habebit, nec mihi. Alio modo ibi erit castitas conjugalis, alio modo ibi erit integritas virginalis: alio modo ibi erit fructus boni operis, alio modo corona passionis. Illud alio modo, illud alio modo: tamen quantùm pertinet ad vivere æternum,* nec

S. Augustin. ser. 57. alias 59. de Verbis Domini.

nec ille plus vivet illo , nec ille plus illo . Pariter enim sine fine vivunt , cùm in suis quisque claritatibus vivat : & ille denarius vita æterna est . Non murmuret ergo , qui post multum tempus accepit , contra eum qui post modicum tempus accepit . Illi redditur , illi donatur ; utrisque tamen una res donatur .
„ Cavendum tamen , ne ideò quisque differat venire ad vineam , & in ea laborare , quia securus est , quoniam quandocumque venerit , ipsum denarium accepturus est . Securus est quidem , quòd ipse denarius illi promittitur , sed differre non jubetur . Numquid enim & illi qui sunt ad vineam conducti , quando ad illos exibat pater-familias , ut conduceret quos invenit hora tertia , & conduxit , dixerunt : Non imus nisi hora sexta ? aut quos invenit hora sexta , dixerunt : Non imus nisi hora nona ? aut quos nona invenit , dixerunt : Non imus nisi undecima ? Omnibus enim tantumdem daturus est : quare nos amplius fatigamur ? *Quid ille daturus sit , & quid facturus sit , penes ipsum consilium est ; tu quando vocaris , veni* . Merces „ enim cunctis æqualis promittitur : sed de ipsa hora operandi magna quæstio „ est . Si enim illi , verbi gratia , qui vocati sunt hora sexta , in hac ætate „ corporis constituti , ubi juveniles anni fervent , sicut ipsa hora sexta fervet ; si dicerent illi juvenes vocati , Expecta , audivimus enim in Evangelio , quia omnes unam mercedem accepturi sunt : cùm senes facti fuerimus , hora undecima veniemus , tantumdem accepturi , quare laboraturi ? „ Responderetur eis : *Laborare non vis , qui utrum vivas usque ad senectam , nescis ? Sexta hora vocaris , veni . Pater-familias tibi quidem etiam undecima venienti denarium promisit ; sed utrum vivas usque ad septimam , nemo tibi promisit . Non dico usque ad undecimam , sed usque ad septimam . Quare ergo differs vocantem te , certus de mercede , incertus de die ? Vide , ne fortè quod ille tibi daturus est promittendo , tu tibi auferas differendo* . Si hoc rectè dicitur de infantibus , tamquam ad horam primam pertinentibus ; si rectè dicitur de pueris , tanquam ad horam tertiam pertinentibus ; si rectè dicitur de juvenibus , tanquam in horæ sextæ flagrantia constitutis : quantò magis rectè de decrepitis dicitur , Ecce jam hora undecima est , & adhuc stas , venire piger es ? An fortè non exiit ad te vocandum paterfamilias ? Si non exiit , quid est quod loquimur ? Nempè nos servi de familia ipsius sumus , conducere operarios missi sumus . Quid ergo stas ? *Finisti annorum numerum , festina ad denarium* . Æternæ salutis causa tota die , & usque ad vesperam , id est , toto vitæ tempore , & usque ad mortem laborandum est , nusquam quiescendum , nusquam otio indulgendum . Quidni laboremus , cùm Christus toto vitæ suæ mortalis decursu , & ad mortem usque crucis , nostri causa laboraverit ? Momentum quidem temporis sufficit ad promerendam vitam æternam , si peccator animo sincero ad Deum conversus fuerit , peccatum oderit , Deum toto corde dilexerit ; sed temerariæ præsumptionis reus est , qui in extremo momento divinam misericordiam sibi adfuturam pollicetur , quam toto vitæ tempore contempsit , cùm ad pœnitentiam vocaret , sinumque expanderet . Neque tamen peccator omnium horarum , in mortis articulo constitutus , ultimum illud momentum elabi sinat , sibique à dæmone præripi desperatione & diffidentia de bonitate & misericordia Dei . Nam qui vel hora undecima in vineam Domini venerunt , & in ea laboraverunt , eamdem mercedem accipiunt , si laboris brevitatem fervore charitatis compensaverint .

IV. *Venientes autem & primi arbitrati sunt , quòd plus essent accepturi : & acceperunt singulos denarios . Et accipientes , murmurabant adversùs patrem familias , dicentes : Hi novissimi una hora fecerunt , & pares illos nobis*

hic fecisti, qui portavimus pondus diei & æstus. At ille respondens uni eorum, dixit: Amice, non facio tibi injuriam.... Tolle quod tuum est, & vade: Volo autem & huic novissimo dare sicut & tibi. Non in laboris diuturnitate, non in propria justitia, sed in sola Dei misericordia fidendum est. De nostro minimè gloriandum, cùm nostrum nihil sit. Quid enim habemus, quod non acceperimus? Non vocationis prioritas, non diuturnitas laboris, non austeritas vitæ, non difficultas aut splendor operum; sed charitas, humilitas, & fidelitas, quam Deus in cordibus per Spiritum-Sanctum secundùm consilium voluntatis suæ diffundit, divinæ liberalitatis mensura est. Christus dona sua singulis membris suis dividit, prout vult. Mensura quisque sua sit contentus: proprii doni, gratiæque quam accepit, fructus cum fœnore Deo offerat; aliis verò non invideat, se ex seipso nihil mereri certus, & de suo nihil habere præter mendacium & peccatum. *An non licet mihi, quod volo facere?* (inquit pater-familias.) *Recolamus illos operarios in vinea, qui tota die laboraverunt, & eos qui hora una* (inquit S. Augustinus:) *nempè causa diversa est impensi laboris, & tamen idem judicium in redditione mercedis. Numquid & hic audierunt murmurantes à patre-familias, nisi, Hoc volo? Ita quippè ejus erga alios fuit largitas, ut erga alios nulla esset iniquitas. Et isti quidem utrique in bonis sunt: Veruntamen quantum ad justitiam spectat & gratiam, potest & de reo qui liberatur, rectè dici reo qui damnatur,* Tolle quod tuum est, & vade: huic autem volo *quod non debetur* donare. An non licet mihi facere quod volo? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? *Hic ille si dicat, Cur non & mihi? meritò audiet,* O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? *Quem certe in uno vestrum benignissimum largitorem, in te exactorem justissimum, in nullo tamen cernis injustum. Cùm enim justus esset, etiamsi utrumque puniret: qui liberatur, habet, unde gratias agat; qui damnatur, non habet, quod reprehendat..... In hac re sicut justa est ira ejus, sicut magna est misericordia ejus, ita inscrutabilia judicia ejus.*

S. August. lib. de Dono perseverantiæ, c. 8.

V. *Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi: Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Qui segni & inerti animo in vinea Domini operantur, & negotium salutis suæ languenti charitate agunt, quamvis à pueritia vel juventute Deo se consecraverint, non solùm novissimi fiunt in Regno cœlorum, sed periculo damnationis æternæ se exponunt. Contra verò pœnitentes videmus, qui cùm juvenilibus annis in summa Dei oblivione vixerint, ac suis cupiditatibus abrepti, voluptatum illecebris allecti, in peccata ruerint præcipites; ad Deum tamen matura aut etiam inclinante in senium ætate conversi, tanto charitatis fervore ipsi serviunt, ut in ejus Regno primos gloriæ gradus mereantur & consequantur, præ illis qui jugum Domini ab adolescentia portaverunt. Ne igitur justus se extollat supra peccatores quantumvis obduratos; sed infra omnes Christiana humilitate se dejiciat; videat, ne cadat; teneat quod habet, ne alius coronam ejus accipiat; peccatorem illum, hominem illum nequissimæ & profligatissimæ vitæ, sinceræ pœnitentiæ conatibus, charitatis fervore, se sanctiorem fortè evasurum cogitet, atque in Regno Dei priorem. Sola humilitas impedire potest, ne primi fiant novissimi; aut divinam misericordiam & gratiam advocare & obtinere, qua novissimi fiant primi. *Parum est, ut illud quod in te est bonum agnoscas, quòd à Deo sit, nisi etiam inde non te extollas super illum qui nondum habet; qui fortassè cùm acceperit, transiet te. Quando enim erat Saulus Stephani lapidator, quàm multi erant*

S. August. enarr. in ps. 70. serm. 1.

erant Christiani, quorum ergo ille persecutor? Tamen quando conversus est, omnes qui se praecesserant, superavit.

? *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Non vocatione, non justitia temporali, sed una perseverantia, quæ Dei donum est omninò gratuitum, innotescunt electi: *Qui* enim *perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Paulus quidem Apostolus fideles omnes complecti videtur sanctorum, electorum, & prædestinatorum nomine. Nimirùm quia latent homines qui verè sint electi, piè sentiendum est omnes esse, qui fidei & pietatis speciem præ se ferunt, & imagini filii Dei se conformes exhibere student. Unde

S. August. lib. de corrept. & grat. c. 9. S. Augustinus: *Appellamus ergo eos & electos Christi discipulos, & Dei filios, quia sic appellandi sunt, quos regeneratos piè vivere cernimus; sed tunc verè sunt quod appellantur, si manserint in eo propter quod sic appellantur. Si autem perseverantiam non habent, id est, in eo quod cœperunt esse, non manent, non verè appellantur, quod appellantur, & non sunt: apud eum enim hoc non sunt, cui notum est quod futuri sunt, id est, ex bonis mali.* Paucitas electorum, præ ingenti numero reproborum, salutarem nobis timorem incutiat, cùm nesciamus, an amore, an odio digni simus.

VI. *Ecce ascendimus Jerosolymam, & Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte,* &c. Veris tantùm Christi discipulis datum est nosse mysterium, virtutem, ac fructum Crucis Christi; ideò Christus Jerosolymam ascendens, assumpsit duodecim Discipulos secretò, & cùm illis de Passione sua, & præcipuis ejus circumstantiis, necnon de sua Resurrectione collocutus est. Narravit autem adeò nitidè, quomodo tradendus esset primùm Principibus Sacerdotum & Scribis, deinde gentibus, *ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum,* ut ejus

Luc. 12. 50. sermo historia magis quàm Prophetia videretur. Passionem suam ac mortem non præscivit solùm, sed ardentissimè desideravit: *Baptismo* (inquit) *habeo baptizari, & quomodo coarctor, usque dum perficiatur?* De opprobriis suis, contumeliis, flagellis, cruce, ac morte, non tranquillo tantùm, sed læto animo cogitabat & loquebatur. Ascendamus & nos Jerosolymam cum Salvatore nostro, Passionis ejus, Crucis, mortis, ac Resurrectionis mysteria meditemur. Compatiamur & condoleamus, ut Apostoli, cùm peccata nostra causam fuisse constet, cur traditus fit, contumeliis affectus, crudelissimè flagellatus, morte damnatus, crucifixus. Christi contumelias honoribus fæculi, flagella deliciis ac voluptatibus, crucem bonis omnibus perituris præponamus. Spes resurrectionis, quam nobis à mortuis tertia die resurgens dedit, nos in adversis consoletur, & ad damna quæque, orbitates, ægritudines, contumelias, persecutiones, tormenta, mortem ipsam, si opus fuerit, pro ejus nomine ac gloria forti

Hebr. 12. 1. 2. 3. animo tolerandam, accendat & confirmet. *Deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen: aspicientes in auctorem fidei & consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet. Recogitate enim eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversùm semetipsum contradictionem; ut ne fatigemini, animis vestris deficientes. Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversùs peccatum repugnantes: & obliti estis consolationis, quæ vobis tamquam filiis loquitur, dicens: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. In disciplina perseverate. Tamquam filiis vobis offert se Deus: quis enim filius, quem non corripit pater? Quòd si extra disciplinam estis, cujus participes*

cipes

sipes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filii estis.

VII. *Tunc accessit ad eum Mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo. Qui dicit ei, Quid vis? Ait illi, Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram, in Regno tuo.* Ambitiosi se humiliant specie tenus, ut ad honores irrepant; ad occursum majoris cujusque decrescunt, ut extollantur: *Fænerando servitium, mercatur imperium.* Ambitionis vilitatem duo illi Apostoli Jacobus & Joannes non ignorarunt, qui primas in Christi Regno sedes petituri, tempus illud observarunt, quo Christus assumpsit duodecim Discipulos secretò; immò seorsim à reliquis Discipulis Christum Dominum convenerunt. Cur honorem ac dignitates petituri, solitudinem quærunt, fugiunt arbitros & testes? *Cùm humano more id facerent, coram omnibus erubescentes dicere, seorsum ab aliis Discipulis Christum convenientes, interrogaverunt. Præcesserunt enim, ut remotis arbitris occultiùs loquerentur.* Vides quàm indecora sit ambitio, quæ coram testibus erubescit. Et ne in recessu quidem & solitudine ambitiosum desiderium aperire ausi sunt, sed matrem præmiserunt, quæ pro Ipsis Christo supplicaret: *Pudore victi, matris patrocinium assumpserunt.* Quin etiam ipsa mater accedens erubuit postulare, quod pro filiis ambitiosiùs optabat: & fortè penitùs obmutuisset, nisi ad loquendum excitaretur à Christo interrogante, *Quid vis?* Ambitio *mater hypocrysis, latebras amat & tenebras, lucis impatiens est. Ambitio spurcum vitium in immo jacet: videt tamen omne sublime, sed videri ipsa refugit. Nec mirum; optato namque necesse est careat, nisi caveat arbitros. Quò enim gloria plus affectatur, eo minùs apprehenditur, ubi deprehenditur affectari. Quid denique tam inglorium, quàm gloriæ cupidum deprehendi?* Duplex est ambitio; una nuda, & impudens, quæ palam Ecclesiasticas dignitates & sacra ministeria petit & affectat. Talis fuit Thebulis ambitio, qui Ecclesiæ integritatem hæresi sua violavit, propterea quòd *in petitione Episcopatus repulsam tulerat.* Talis ambitio Valentini, de quo Tertullianus lib. adversùs Valentinianos, cap. 9. *Speraverat Episcopatum Valentinus, quia & ingenio poterat, & eloquio; sed alium ex Martyrii prærogativa loci potitum indignatus, de Ecclesia authenticæ Regulæ abrupit (ut solent animi pro prioratu exciti, præsumptione ultionis accendi) ad expugnandam conversus veritatem.* Talis ambitio Diotrephis, de quo S. Joann. epist. 3. vers. 9. *Scripsissem forsitan Ecclesiæ; sed is qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes, non recipit nos*, &c. Alia est ambitio sobria, & quodammodo oculata, ut loquitur S. Bernardus, moliens saltem cautè, etsi non castè. « Si valet proficere, clam negotia sua curat: Sin verò, manet in se, & pudoris « umbram non deserit. Equidem talis etsi Deum nondùm metuit ad salutem, « pro ingenita tamen verecundia honestatem interim retinet, quòd homines « veretur, & publicum erubescit. Talis erat ambitio filiorum Zebedæi. « Ideò Christus interrogat, quid velint, non ignorans certè, sed *Ut respondere compulsi, ulcus aperiant, quod sanare Christus intendebat.* Ulcus sanè periculosum ambitio, sic appellata, quòd *concupiscentia apud animum ambiente, nascatur ad gloriæ votum. Grande scilicet votum, quod non natura, nec veritas, sed vitiosa animi passio concupiscentia commendavit.*

S. Jo. Chrys. homil. hom. 65. in Matth.

S. Bern. epist. 126. ad Episc. Aquitaniæ.

Hegesippus apud Eusеb. lib. 4. hist. Eccles. c. 21.

S. Jo. Chrys.

Tertull. lib. de habitu mulie-bri, cap. 9.

VIII. *Respondens autem Jesus, dixit: Nescitis, quid petatis.* Nesciunt, quid petunt, qui Ecclesiasticas dignitates & ministeria sive beneficia ob honorem, opes, & commoda temporalia quærunt, non ob opus sanctum ac laborem suscipiunt. Nesciunt, quid petunt parentes, qui filios suos Ecclesiastico statui destinant, non curantes, an sint à Deo vocati. Nesciunt,

S. Leo, ser. 2. in Anniv. Af. sumpt. suæ. sciunt, quid petunt, qui hæreditate sanctuarium Dei possidere, sive jure cognationis obtinere conantur. De Christo Propheticè scriptum est: *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*. Cur non secundùm ordinem Aaron? Quia, ut ait S. Leo Magnus, *cùm hujus divini Sacerdotii sacramentum ad humanas pervenit functiones, non per generationum tramitem curritur, nec quod caro & sanguis creavit, eligitur: sed cessante privilegio patrum, & familiarum ordine prætermisso, eos Rectores Ecclesia accipit, quos Spiritus Sanctus præparavit; ut in populo adoptionis Dei, cujus universitas sacerdotalis atque regalis est, non prærogativa terrenæ originis obtineat unctionem, sed dignatio cœlestis gratiæ gignat Antistitem*. Nesciunt quid petunt, qui absque vocatione, & meritis, ad Ecclesiasticas Dignitates, Sacerdotia, & Ministeria, quærunt promoveri. De illis conqueritur Deus Oseæ 8. 4. *Ipsi regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non cognovi*. Ex se namque, & non ex arbitrio summi Rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, sed sua cupidine accensi, culmen regiminis rapiunt potiùs, quàm assequuntur. Nullus magis dignus est Ecclesiasticis Dignitatibus, quàm qui se indignum censet: *Meriti prærogativa, est honoris repulsa*. Hinc S. Hieronymus de Nepotiano Sacerdotium recusante: *Quantò magis (inquit) repugnabat, tantò magis in se studia omnium concitabat; & merebatur negando, quod esse nolebat; eoque dignior erat, quò magis se clamabat indignum*. Cœlestis sponsus ter repetitis vocibus sponsam vocat, *Veni de Libano sponsa, veni de Libano, veni*. Cur non ad unicam sponsi vocem accurrit? Nimirum quia ad coronam & imperium vocat: *Veni, coronaberis*. Prudenter venire metuit, quæ lapsus periculum non ignorat honoribus & dignitatibus annexum: *Mora hæc non est contumaciæ, sed cautelæ*. Imprudentem & cæcam ambitionem damnat illud sponsæ cœlestis exemplum. *Non expectantes vel semel vocari, ultro nobis ipsi honorem sumimus, vocationem vel prævenientes, vel arte procurantes*.

S. Greg. M. Pastor. p. 2. c. 1.

Author. ser. sub Eusebii Emiss. nomine editorum serm. in laudem S. Max.

S. Hier. epist. 3. ad Heliod.

Cilbert. Abb. in cant.

IX. *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei*: Possumus. Illi Discipuli gloriam requirebant, qui volebant sedere unus ad dexteram ejus, & alter ad sinistram: *Attendebant quò, & non videbant quà: Dominus eos, ut ordinatè venirent ad patriam, revocavit ad viam. Excelsa est enim patria, humilis via. Patria est vita Christi, via est mors Christi: patria est mansio Christi, via est passio Christi. Qui recusat viam, quid quærit patriam? Denique & illis hoc respondit quærentibus altitudinem*, Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? *Ecce quà venitur ad celsitudinem quam desideratis. Calicem quippè commemorabat humilitatis atque passionis*. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? . . . *Dominus non illis sedes invidit, sed convallem priùs plorationis ostendit, quasi diceret: Illuc vultis venire, ubi sum ego? Venite quà ego. Quid est, Venite quà ego? Per humilitatem. Ego de sublimi descendi, & humiliatus ascendo: Vos in terra inveni, & ante vultis volare quàm pasci; priùs nutrimini, educamini, ferte nidum. Quid enim ait? Quomodo illos revocavit ad humilitatem, jam quærentes altitudinem?* Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? *Et illi, etiam in hoc superbi*, Possumus. *Quomodo Petrus*, Tecum usque ad mortem. Fortis vir, donec femina *diceret*. Et ille cum illis erat. *Sic & isti*, Possumus. *Et ille*, Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam vel ad sinistram, non est meum dare vobis. *Non est meum dare superbis. Modò quibus loquor, superbi estis: ideò dixi, Non est meum dare vobis. Sed fortè dicerent, Erimus humiles. Non ergo*

S. Augustin. tract. 28. in Jo. n. 5.

S. August. enarr. in Ps. 103. serm. 3. n. 9.

ergo eritis vos . Ego , Vobis , dixi . Non dixi , Non dabo humilibus : sed, Non dabo superbis . Qui autem ex superbo fit humilis , non erit qui erat .

Calicem quidem meum bibetis . *Duo sunt Martyrii genera , unum in mente , aliud in mente simul & actione . Itaque esse Martyres possumus , etiamsi nullo percutientium ferro trucidemur . Mori quippe à persequente , Martyrium in aperto opere est : ferre verò contumelias , odientes diligere , Martyrium est in occulta cogitatione .* Jacobus & Joannes , non uterque per Martyrium occubuit , & tamen quòd uterque calicem biberet , audivit . *Et nos igitur sine ferro esse possumus Martyres , si patientiam veraciter in animo custodimus .* S.Greg. M. hom. 35. in Evang.

Si , non dico primas sedes , sed locum aliquem in Regno cœlorum habere volumus , via humilitatis & crucis ineunda est , quam Christus monstravit , aperuit , calcavit . *Quis non velit ire ad exaltationem ? Omnes delectat celsitudo , sed humilitas gradus est . Quid tendis pedem ultra te ? Cadere vis , non ascendere : A gradu incipe , & ascendisti .* S.Augustin. serm. 96. alias de diversis. 47.

X. *Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram , non est meum dare vobis ; sed quibus paratum est à Patre meo .* Non impotentiam suam , sed justitiam his verbis significat . Quod ut clarius fiat , exemplo rem ante oculos ponamus . Ad editorem munerum atque certaminis , quò multi atque præclari athletæ confluant , duos quosdam ipsi præcipua familiaritate conjunctos accessisse fingamus , qui amicitia Principis freti , postulare audeant, ut victores ipsi præconio declarati coronentur : quibus ille respondeat , Non est meum id dare , sed virtutem quibus labore ac sudore præparatum est . An illum impotentem esse dicemus ? Nequaquam , sed justitiam ejus admirabimur , & quoniam non personam , sed respicit , laudabimus . Ita Christum dixisse intelligamus : *Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram , non est meum dare vobis ; sed quibus paratum est à Patre meo .* Discipulos hortabatur , in gratia Dei primùm , deinde in laboribus propriis omnem salutem & gloriæ spem reponere : ideò dixit , *Quibus paratum est* . Nam si alii præstantiores videbuntur , si excellentiora quam vos opera facturi sunt, quomodo illis præponemini ? An quia mei Discipuli estis ? Nisi igitur primis sedibus dignos vos exhibueritis , bibendo calicem passionis & humilitatis meæ , frustra speratis vos ad illas provehendos . S. Jo. Chrysf. hom. 66.

XI. *Et audientes decem , indignati sunt de duobus fratribus* . Ambitio radix æmulationis & murmurationis . Hinc aliorum peccata majori sæpè peccato ab iis damnantur , qui spirituales videri volunt , cùm tamen carnales sint , ut Apostolus ait : *Cùm sit inter vos zelus & contentio , nonne carnales estis , & secundum hominem ambulatis ?* Apostoli adhuc carnales erant, nondum in viros spirituales per adventum Sancti Spiritus immutati : *Jesus autem vocavit eos ad se* , ut eorum tumorem sanaret doctrina & exemplo humilitatis suæ , & ait . 1.Cor.3.3.

XII. *Scitis , quia Principes gentium dominantur eorum : & qui majores sunt , potestatem exercent in eos . Non ita erit inter vos : sed quicumque voluerit inter vos major fieri , sit minister vester ; & qui voluerit inter vos primus esse , erit vester servus : sicut Filius hominis non venit ministrari , sed ministrare , & dare animam suam redemptionem pro multis* . Ecclesiastica potestas tota in humilitate fundatur , charitati tota consecratur . Pastores Ecclesiæ à fastu sæcularium Principum , & imperioso agendi modo alieni esse debent , Christi charitatem & mansuetudinem imitari , subditorum servos per Jesum se exhibere , non dominos : *Non dominantes in clero , sed forma facti gregis ex animo* . Se totos gregi devovere , labores suos , tem- 1.Pet.5.3.

 pus,

S.Augustin. lib.19. de Civit. Dei, c.14. S.Bern. lib.2. de consider. c. 6.

pus, bona, vitam ipsam, si necesse sit, gregis utilitati consecrare: Christi paupertatem, humilitatem, zelum pro animarum salute imitari. *In domo justi viventis ex fide, & adhuc ab illa civitate cælesti peregrinantis, etiam qui imperant, serviunt eis, quibus videntur imperare. Neque enim dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi; nec principandi superbia, sed providendi misericordia.* Christus Apostolis suis Ecclesiastici Regiminis formam ac modum præscribens, eorum successores docet; Ecclesiæque regimen dominationem non esse demonstrat, sed ministerium ac servitutem. *Planum est, Apostolis interdicitur dominatus. Ergo & tibi usurpare aude, aut dominans Apostolatum, aut Apostolicus dominatum. Planè ab alterutro prohiberis. Si utrumque similiter habere voles, perdes utrumque. Alioquin non te illorum exceptum numero putes, de quibus quæritur Deus: Ipsi regnaverunt, & non ex me. Jam si regnare sine Deo juvat, habes gloriam, sed non apud Deum.* Se Christi ministrum, se fidelium servum profitebatur Apostolus; non de principatu, sed de humiliationibus, opprobriis & periculis gloriabatur. *Ministri Christi sunt: (ut minus sapiens dico) plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.* O præclarum ministerium! Quo non id gloriosius Principatu? *Si gloriari oportet, forma tibi Sanctorum præfigitur. Apostolorum proponitur gloria: parvane tibi videtur? Quis mihi tribuat similem fieri in gloria Sanctorum? Clamat Propheta: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Clamat Apostolus: Mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi. Hoc glorieris, opto, semper optimo genere gloriæ, quod Apostoli, quod Prophetæ delegere sibi, reliquere tibi. Agnosce hæreditatem tuam in Christi Cruce, in laboribus plurimis.* Erubesce, superbe cinis; Deus se humiliat, & tu te exaltas? *Deus se hominibus subdit, & tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis auctori? Utinam mihi aliquando tale aliquid cogitanti Deus respondere dignetur, quod & suo increpando respondit Apostolo: Vade post me satana, quia non sapis ea, quæ Dei sunt. Quoties enim hominibus præesse desidero, toties Deum meum praire contendo, & tunc verè non sapio ea quæ Dei sunt.*

1.Cor. 11.13.
S.Bern.ibid.
Psal.138.
1.Cor. 10.
S.Bern. hom. 3. super Missus est.
Matth.15.

XIII. *Et egredientibus illis ab Jericho, secuta est eum turba multa: & ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt, quia Jesus transiret: & clamaverunt, dicentes: Domine, miserere nostri, fili David.* De una cæcitate cordis nemo penè conqueritur, vix ab ea petit aliquis liberari. Illorum deploranda magis cæcitas, qui interiorem illam cæcitatem minimè cognoscunt, immò se maximè perspicaces putant. *Clausi sunt oculi cordis, transit Jesus, ut clamemus. Quid est, transit Jesus? Agit temporalia Jesus, agit transitoria Jesus.* Attendite & videte, quanta ejus gesta transierint. Natus est de Virgine Maria, numquid semper nascitur? Infans lactatus est, numquid semper sugit? Per ætates cucurrit usque ad juventutem, numquid semper corporaliter crescit? Ipsa etiam quæ fecit miracula transierunt, leguntur, & creduntur. Quia enim talia scripta sunt, ut legi possent, transibant, cùm fierent. Postremò, ne in multis moremur, crucifixus est: numquid semper pendet in cruce? Sepultus est, resurrexit, ascendit in cœlum: jam non moritur, & mors illi ultra non dominabitur: & divinitas ejus semper manet, & immortalitas jam corporis ejus numquam deficiet. Sed tamen illa omnia quæ temporaliter ab eo gesta sunt, transierunt; & legenda scripta sunt, & credenda prædicantur. In illis ergo omnibus transit Jesus. Duo cæci juxta viam, duo populi ad quos sanan-

S.Augustin. serm.88. alias 18. de Verbis Dom.c.10. 11. & 13.

nandos venit, unus Judæorum, alius Gentium. *Dominus tranſibat, cæci clamabant. Quid eſt, tranſibat? Tranſitoria opera faciebat. Secundùm hæc opera fides noſtra ædificatur. Credimus enim in Filium Dei, non tantùm, quia Verbum Dei eſt, per quem facta ſunt omnia: ſi enim ſemper in forma Dei manens æqualis Deo, non ſemetipſum exinaniret formam ſervi accipiens; nec ſentirent cæci, ut poſſent clamare. Sed cùm operaretur tranſitoria, id eſt, humiliaret ſe, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis, clamaverunt duo cæci*, Miſerere noſtri, fili David. *Quia & hoc ipſum quòd Dominus & Creator David, etiam filius David eſſe voluit, in tempore hoc egit, tranſiens hoc fecit.*

Et clamaverunt, dicentes: Domine miſerere noſtri. *Quid eſt clamare ad Chriſtum, niſi gratiæ Chriſti congruere bonis operibus? Quis eſt qui clamat ad Chriſtum, ut pellatur interior cæcitas tranſeunte Chriſto, id eſt, diſpenſante nobis temporalia ſacramenta, quibus admoveatur ad æterna capienda? Quis eſt qui clamat ad Chriſtum? Qui contemnit mundum, clamat ad Chriſtum. Qui ſpernit ſæculi voluptates, clamat ad Chriſtum. Qui dicit non lingua, ſed vita*, Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo, *clamat ad Chriſtum. Qui diſpergit, & dat pauperibus, ut Juſtitia ejus maneat in ſæculum ſæculi, clamat ad Chriſtum.*

S.Auguſtin. ibid.

XIV. *Turba autem increpabat eos, ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Miſerere noſtri, fili David.* Turba quæ cum Domino erat, compeſcebat clamorem quærentium ſanitatem. *Bonos Chriſtianos, verè ſtudioſos, volentes facere præcepta Dei, quæ in Evangelio ſcripta ſunt, Chriſtiani mali & tepidi prohibent. Turba ipſa quæ cum Domino eſt, prohibet clamantes, id eſt, prohibet benè operantes, ne perſeverando ſanentur. Clament illi, non deficiant, neque ducantur quaſi auctoritate turbarum; nec eos qui priores Chriſtiani facti ſunt, malè viventes, & bonis operibus invidentes imitentur. Non dicant, Quomodo iſti vivunt tam multi, ſic vivamus. Quare non potiùs quomodo dicit Evangelium? Quare vis vivere ſecundum increpationem turbæ prohibentis, & non ſecundùm veſtigia Domini tranſeuntis? Inſultabunt, vituperabunt, revocabunt: Tu clama, quò uſque pervenias ad aures Jeſu. Nam qui perſeveraverint in faciendo talia, qualia præcepit Chriſtus, & non attenderint turbas prohibentes, neque magni penderint, quòd Chriſtum videntur ſequi, id eſt, quòd Chriſtiani appellantur; ſed plus amaverint lucem quam Chriſtus eſt redditurus, quàm timuerint ſtrepitum prohibentium: nullo modo ſeparabuntur, & ſtabit Jeſus, & ſanabit eos. Quomodo enim ſanantur oculi noſtri? Quomodo per fidem ſentimus Chriſtum tranſeuntem temporali diſpenſatione, ſic intelligamus Chriſtum ſtantem incommutabili æternitate. Ibi enim ſanatur oculus, quando intelligitur Chriſti Divinitas.*

S. Auguſt. ibid.c.14.

XV. *At illi magis clamabant, dicentes: Domine, miſerere noſtri, fili David.* Quò plura ſunt impedimenta converſionis & bonæ voluntatis, eò magis augendus eſt fervor orationis. Cujus aſſiduitate per Chriſti gratiam omnes contradictiones ceſſabunt, ut tranquillè Deo ſerviatur. Cum quiſque Chriſtianus cœperit benè vivere, fervere bonis operibus, Mundumque contemnere; in ipſa novitate operum ſuorum patitur reprehenſores & contradictores frigidos Chriſtianos. Si tamen perſeveraverit, & eos ſuperaverit perdurando, & non defecerit à bonis operibus; iidem ipſi jam obſequentur, qui ante prohibebant. Tamdiu enim corripiunt, & perturbant, & vetant, quandiu ſibi cedi poſſe præſumunt. Si autem victi fuerint perſeverantia proficientium, convertunt ſe, & dicere incipiunt: Magnus homo, ſanctus homo, felix cui Deus conceſſit. Honorant, gratulantur, benedi-

S.Auguſtin. ibid.c.17.

„ nedicunt, laudant: quomodo illa turba quæ cum Domino erat, ipsa pro-
„ hibebat, ne cæci clamarent: sed post quàm illi ita clamaverunt, ut me-
„ rerentur audiri, & impetrare misericordiam Domini, ipsa turba rursum
Marc. 10. „ dicit, *Vocat vos Jesus*. Jam & hortatores fiunt, qui paulò ante corripie-
„ bant, ut tacerent.

XVI. *Et stetit Jesus, & vocavit eos, & ait: Quid vultis faciam vobis? Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri*. Christus orantes ad se trahit & consolatur. Ascendit oratio, & descendit miseratio. Excitat Deus desideria nostra, ut nos præparet ad recipienda dona sua. Voluntatem nostram non explorat, nisi quam ipse præparavit, ut illi obediat. Nostrum consensum expectat, sed quem ipse per gratiam suam formavit in nobis. Prima gratia est apertio oculorum cordis ad morbum nostrum miseriamque cognoscendam, ad implorandum auxilium cœlestis medici & liberatoris. Cæci dumtaxat visum corporis postulant: sed jam illuminari incipiunt, qui lumen animæ à Deo rogant, qui cæcitatem suam oderunt, qui ejus curationem ferventi oratione postulant. *Domine, ut aperiantur oculi nostri*. Cæci à Domino non aurum, sed lucem quærunt: *Quia etsi habere cæcus quodlibet potest, sine luce videre non potest, quod habet. Imitemur eos, quos & corpore & mente illuminatos à Christo videmus. Non falsas divitias, non terrena dona, non fugitivos honores à Domino, sed lucem quæramus: nec lucem quæ loco clauditur, quæ tempore finitur, quæ noctium interruptione variatur, quæ à nobis communis cum pecoribus cernitur: sed lucem quæramus, quam videre cum solis Angelis possumus, quam nec initium inchoat, nec finis angustat. Ad quam profectò lucem via fides est. Unde rectè & illuminando cæco protinùs respondetur*: Respice, *fides tua te salvum fecit*.

S. Greg. M. hom. 2. in Evang.

XVII. *Misertus autem eorum Jesus, tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt, & secuti sunt eum*. Dei miseratio, amor ejus est erga peccatorem; amor Dei fons gratiæ: gratia, operatio omnipotentis Dei: hujus operationis effectus, videre quæ agenda sunt, & facere, Deum cognoscere, & amare; credere in Deum, & secundùm fidem operari; oculos aperire, & conjicere in Christum; ejus vitam & præcepta intueri; illum tandem sequi & imitari. *Videt & sequitur, qui bonum quod intelligit, operatur. Videt autem, & non sequitur, qui bonum quidem intelligit, sed bona operari contemnit. Si ergo cæcitatem jam nostræ peregrinationis agnoscimus: si credendo in Redemptoris Mysterium juxta viam sedemus: si exorando quotidie ab Auctore nostro lucem petimus: si eamdem lucem jam per intellectum videndo, illuminati post cæcitatem sumus; Jesum quem mente cernimus, opere sequamur. Aspiciamus, qua graditur, & ejus vestigia imitando teneamus. Jesum etenim sequitur, qui imitatur... Qui ergo in Christum jam credidit, sed adhuc avaritiæ lucra sectatur, in superbia honoris extollitur, invidiæ facibus inardescit, libidinis se immunditia polluit, prospera quæ in mundo sunt, concupiscit; Jesum in quem credidit, sequi contemnit. Diverso quippè itinere ambulat, si gaudia delectationesque appetit, cui Dux suus viam amaritudinis ostendit*.

S. Greg. M. ib.

CAPUT XXI.

CAPUT XXI.

Sensus Litteralis.

I. E*T cùm appropinquassent Jerosolymis, & venissent Bethphage ad Montem Oliveti: tunc Jesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est, & statim invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: solvite, & adducite mihi: & si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet: & dimittet eos*. Id factum in confiniis Bethaniæ, Bethphage, & Jerosolymorum. Unde Marci 11. 1. scriptum est, *Cum appropinquarent Jerosolymæ & Bethaniæ*, Lucæ 19. 29. *Cum appropinquassent ad Bethphage & Bethaniam*. Cùm ergo in confiniis horum vicorum esset Jesus, atque in agrum Jerosolymis vicinum pervenisset, misit duos è discipulis suis, quorum nomina ignorare nos voluerunt Evangelistæ sancti; dicens eis: Ite in castellum è regione seu in conspectum situm: & statim invenietis asinam alligatam cum pullo, cui nemo adhuc insedit: solvite, mihique adducite. Et si quis vos interrogaverit, cur id faciatis, & cujus mandato: respondete, Dominus his opus habet. Non ait: Dominus noster, sed simpliciter *Dominus*, Rex scilicet universi, cujus & conditor est. Et statim herus, cujus hæc jumenta sunt, ea spontè mittet ad meos usus. Marc. 11. Luc. 19.

II. *Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion, Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & super pullum filium subjugalis*. Hac pompa Christus Jerosolymam ingredi voluit, tum ut Regni sui naturam sic adumbraret, quod pacificum & humile est, & ab hujus sæculi Regum fastu maximè alienum: tum ut Prophetæ vaticinium in se impletum ostenderet, seque verum esse Messiam, Regem & Salvatorem Judæis à Deo promissum, & tam diu expectatum. Prophetam qui hìc citatur, quidam putant Isaiam esse, ut Nonnus in Paraphrasi S. Joannis, & S. Matthæi Æthiops Interpres. Nempè hæc habentur Isaiæ 62. 11. *Dicite filiæ Sion, Ecce Salvator tuus venit*. Ad quæ S. Matthæus ita videtur alludere, ut etiam è recentioribus nonnulli velint, verba quæ citat, ex parte saltem ex Isaia esse deprompta. Sed is unum Prophetam citat, non plures: *Ut adimpleretur, quod dictum est per Prophetam*. Quem esse Zachariam nemo negaverit, hæc apud illum legens: *Exulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi justus & Salvator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ*. Unde si non omnia, saltem quæ ad rem maximè erant, descripserunt SS. Evangelistæ Matthæus & Joannes, mutatis aliquot verbis, sed eodem sensu servato. His enim Zachariæ, *Exultat satis filia Sion, jubila filia Jerusalem*, respondent ista S. Matthæi, *Dicite filiæ Sion*; & hæc S. Joannis, *Noli timere filia Sion*. Nempè filia Sion sunt Jerosolymitani, qui viso Rege Christo, in quo uno salutis spes erat sita, cum lætitia & jubilo alii aliis dixerunt verba plena fiduciæ & gaudii. Quod porrò hic supponit uterque Evangelista, Zachariam de Christo Jesu hæc prædixisse, locus ipse palam evincit, & quòd res ibi prædictas solus Christus impleverit, ut non immeritò exclamet S. Joannes Chrysostomus: *Interrogetur Iudæus, quisnam Regum asina vectus Jerosolymam* Zach. 9. Joan. 12. 15. S.Jo.Chrys. hom. 67.

nam intravit. *Neminem profecto præter Christum dicere poterant*. Sed & agi de Christo Jesu, patet ex iis, quæ sequuntur ibidem de pace per illum Regem restituenda, & ita ut curribus & equis & armis bellicis ampliùs non sit opus; & de imperio ejus à mari ad mare, atque ad extrema terrarum propagando; de captivis denique per sanguinem testamenti ab ipso liberandis. Frustra igitur hunc locum ad Zorobabelem pertinere vult Grotius in Notis ad Zachariam, quem egregiè ac luculenter refellit Bochartus lib. 2. Hierozoici, cap. 17. Sed & à Theodoreto illud Grotii commentum Judaicum jampridem confutatum est. *Ego verò* (inquit) *Judæorum stuporem admiror, qui impudentissimè hanc Prophetiam de Zorobabel interpretari conantur. Nam Zorobabel non totam Palæstinam tenuisse, sed solam Judæam, ipsimet Judæi confitentur: Propheta autem prædixit eum qui pullo insedit, toti orbi imperaturum. Accidit, quòd Christum pullo usum fuisse novimus: Zorobabel verò id fecisse nemo ad hunc diem dixit ex his qui divina conscripserunt. Quòd si Christus Dominus juxta Prophetiam pullo usus est, & imperium orbis terræ tenuit, & Deus verus esse creditur & prædicatur, delevitque Regnum Ephraim & Israel, de eo & hæc Propheta prædixit, & Prophetia sine dubitatione ad finem pervenit.*

Thod. in c. 9. Zach.

Dicite filiæ Sion, civitati sive populo Jerusalem, supra montem Sion ædificatæ: *Ecce Rex tuus*, Messias tibi promissus, *venit tibi*, jam ad te missus à Deo est, & apud te versatur, ut tibi salutem impertiat. *Mansuetus*, non ferox, ut Reges gentium, sed benignus & facilis; non perdens peccatores, sed absolvens, levans, & recreans; non ultionem inimicis inferens, sed beneficentiam & misericordiam in ipsos exercens. Vox Hebraica apud Prophetam significat *pauperem*: Septuaginta interpretes *mansuetum* reddiderunt, affini significatione: pauperes enim spiritu & humiles, qualis Christus fuit, etiam mansueti esse solent. Mansuetudo porrò & humilitas charissimæ Christi virtutes fuerunt, quas præsertim homines docuit: *Discite* (inquit) *à me, quia mitis sum & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.*

S. Hieron. in c. 21. S. Matth.

Sedens super asinam, & pullum filium subjugalis. Non est existimandum, Christum primò asinæ, deinde pullo insedisse: Non enim ejus majestate dignum videtur, ut tam breve iter duobus jumentis confecerit, & ex uno in alterum insiliverit, ut desultorii equites. Hic igitur agnoscenda est numeri enallage, qua pluribus indefinitè tribuitur, quod illorum uni convenit, ut Genes. 8. 4. *Requievitque arca super montes Armeniæ*, id est, super unum montium: Genes. 19. 29. *Liberavit Loth de subversione urbium, in quibus habitaverat*, id est, in quarum una habitaverat. Genes. 23. 6. *In electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum*, id est, in uno sepulchrorum nostrorum, quodcumque eligere visum fuerit: Josue 7. 1. *Filii autem Israel prævaricati sunt mandatum, & usurpaverunt, de anathemate*, id est, Israelitarum unus Achan: Matth. 26. 8. *Videntes autem discipuli indignati sunt*, id est, discipulorum unus Judas: Matth. 27. 44. *Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*, id est, latronum unus. Ita hìc: sedens super asinam & pullum, id est, uni illorum insidens, scilicet pullo injugi & indomito.

III. *Euntes autem discipuli, fecerunt sicut præcepit illis Jesus. Et adduxerunt asinam & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua*, ut commodiùs sederet, *& eum desuper sedere fecerunt*, scilicet super pullum. Marc. 11. *Et duxerunt pullum, & imponunt illi vestimenta sua, & super*

eum sedit . Luc. 19. 34. *Et jactantes vestimenta sua supra pullum , imposuerunt Jesum* . Joann. 12. 14. *Et invenit Jesus asellum , & sedit super eum , sicut scriptum est : Noli timere filia Sion , ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ* . Non per se sed per discipulos à se missos invenit. Marc. 11. 4. *Et abeuntes ; invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio ; & solvunt eum* . Syrus interpres hunc Matthæi locum ita reddit : *Et adduxerunt asinam & pullum , & posuerunt super pullum vestes suas , & equitavit super eum Jesus* .

IV. *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via : alii autem cædebant ramos de arboribus , & sternebant in via* . Plurimi è turba , quæ Jerosolymam venerant ad diem festum Paschæ , vestimenta sua viæ ornandæ & lætitiæ expromendæ causa sternebant ; cæsisque ramis olearum , & palmarum , tentoriola quedam ex vestibus suis , ac ramis frondentibus construebant . Sic regiam Christi Jesu potestatem honorarunt , more apud gentem recepto , ut ex 4. Regum 9. 13. constat , ubi de inauguratione Jehu Regis Israel : *Festinaverunt itaque , & unusquisque tollens pallium suum , posuerunt sub pedibus ejus , in similitudinem tribunalis , & cecinerunt tuba , atque dixerunt : Regnavit Jehu* . Addit S. Joannes , turbam accepisse *ramos palmorum* , & Christo Jesu obviam processisse . In signum publicæ lætitiæ id præstiterunt . Is ritus in Festo Tabernaculorum usurpatus , Septembri mense , ex præscriptio legis , Levit . 23. 40. *Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ , spatulasque palmarum , & ramos ligni densarum frondium , & salices de torrente , & lætabimini coram Domino Deo vestro* . Cùm autem Judæi certò persuasum haberent , festos dies non solùm Ægyptiaci exitus memoriam , sed & præsagium temporum Messiæ continere , ut vir eruditus observat , plebis illa pars , quæ miraculis ejus adducta hunc verum esse Messiam credebat , velut impleto præsagio , ritum gestationis ramorum usurpat . In nova dedicatione Templi sub Machabæis , eadem lætitiæ publicæ signa usurpata legimus . Exhibenda multò magis erant , cùm Templi Dominus triumphali pompa Jerosolymam ingressus est , cùm novum Templum , scilicet Ecclesia Christi , excitari ac dedicari ab ipso cœpit , primo longè augustius , secundum Aggæi Vaticinium : *Veniet desideratus cunctis Gentibus , & implebo domum istam gloria , dicit Dominus exercituum . Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quàm primæ* . Hoc etiam ritu adumbratum est , quod S. Joannes Apocal. 7. 9. visum à se memorat . *Vidi turbam magnam , quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus & tribubus & populis & linguis stantes ante thronum , & in conspectu Agni , amicti stolis albis , & palmæ in manibus eorum : & clamabant voce magna , dicentes : Salus Deo nostro , qui sedet super thronum , & Agno* . Agno Dei quem Joannes demonstravit , qui ab origine mundi occisus est qui proximè immolandus erat pro totius mundi peccatis , vocibus festivis , hymnoque gratulatorio populus acclamat , & benè precatur .

Joan. 12. 32. — Joan. 12. 12. — 1. Mach. 13. 51. & 1. Mach. 10. 7.

V. *Turbæ autem quæ præcedebant , & quæ sequebantur , clamabant , dicentes : Hosanna filio David ; Benedictus qui venit in nomine Domini : Hosanna in altissimis* . Hosanna , vox Hebraica , significat , *Salva quæso* . Exultantium acclamatio est , ac Jesu tanquam vero Messiæ benè precantium , quasi dicerent : *Serva quæso Regem nostrum* : non dissimilis illi apud nos usitate : *Vivat Rex* . Sumpta est ex Psalmo 117. qui manifestè de adventu Salvatoris scriptus est , in quo inter cætera , hæc quoque legimus : *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes , hic factus est in caput anguli . A Do-*

S. Hier. In comment. & epist. 145. ad Damasum.

mino factum est istud , & est mirabile in oculis nostris . Hæc dies quam fecit Dominus , exultemus & lætemur in ea . Statimque subjungitur : *O Domine salvum me fac , ò Domine benè prosperare : Benedictus qui venit in nomine domini* . Hosanna filio David : Serva quæso filium David , prospe-ret Deus Regnum ejus . *Hosanna in altissimis* audiatur : Festis vocibus in honorem Mesiæ editissima loca personent . *Hosanna filio David* : Salva nos quæso , Deus , per Messiam , quem salutis auctorem in hunc mundum misisti . *Hosanna in altissimis* ; tuo siquidem nomine venit , tuo decreto , & potestate visitans populum tuum *Oriens ex alto* , ut terrena jungat cœlestibus . Verbum Hebraicum *Hosanna* (sive ut nos loquimur media vocali litera elisa , *Hosanna*) sacri Evangelistæ servarunt , sicut in *Alleluja* & in *Amen* , & in plerisque factum videmus . Solus Lucas hoc verbum tacuit , sensum nihilominus exprimens turbarum Jesu tamquam novo Regi & vero Messiæ acclamantium . Confer cum Marc. 11. 9. 10. *Et qui præibant , & qui sequebantur , clamabant , dicentes : Hosanna : Benedictus qui venit in nomine Domini : Benedictum quod venit regnum Patris nostri David: Hosanna in excelsis* . Luc. 19. 37. *Cœperunt omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus quas viderant virtutibus , dicentes : Benedictus qui venit Rex in nomine Domini , pax in cœlo , & gloria in excelsis* . Joann. 12. 13. *Acceperunt ramos palmam , & processerunt obviam ei , & clamabant : Hosanna : Benedictus qui venit in nomine Domini , Rex Israel* .

VI. *Et cùm intrasset Jerosolymam , commota est universa civitas , dicens: Quis est hic ? Populi autem dicebant : Hic est Jesus Propheta à Nazareth Galileæ* . Jerosolymitani cives commoti sunt , admirati frequentiam , nescientes veritatem . Populi autem , non Jerosolymitani , sed advenæ , simplices & recti , dicebant : Hic est Jesus , quem hactenùs ut Prophetam agnovimus , nunc ut verum Regem & Messiam veneramur . Hic Propheta , de quo à Moyse scriptum est : *Prophetam de genere tuo & de fratribus tuis , sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus : Ipsum audies* : Dicitur autem *A Nazareth Galileæ* , quia ibi fuerat educatus.

Deut. 18. 15.

VII. *Et intravit Jesus in Templum Dei , & ejiciebat omnes vendentes , & ementes in Templo ; & mensas nummulariorum , & cathedras vendentium columbas evertit : & dicit eis : Scriptum est : Domus mea domus orationis vocabitur : vos autem fecistis illam speluncam latronum* . Regni sui in hominum animis novum specimen edit Jesus , cùm ædem paternam à profanis commerciis purgat , nulla vi externa fretus , sola virtute divina venerabilis : sui etiam regni ingenium ostendit , quòd Rex proclamatus , non ad Arcem Sion , non ad Domum Regiam , sed ad Templum adeat , potestatem suam & imperium eò tendere demonstrans , ut homines ad Deum adducat . *Et ejiciebat omnes vendentes & ementes in templo* , in atrio scilicet exteriori , in quo aut Gentes aut Judei immundi orabant . Ibi Sacerdotes emporium constituerant & tabernas , in quibus boves & oves , cæteraque sacrificiis necessaria vendebantur , tum ut offerentium commodis fervirent , tum ut ipsi quæstum majorem facerent , certum pro concesso loco tributum exigentes , aut ipsi famulorum suorum opera vendentes. Ejecit autem illos vi adhibita . ut *Joannis* 2. 15. facto quasi flagello de funiculis ; quamvis non sit eadem , sed similis historia . Bis enim vendentes & ementes è Templo Christus ejecit : *Et mensa nummulariorum , & cathedras vendentium columbas evertit* . Numularios pariter in exterius atrium Templi Sacerdotes admisarant , qui mutuam sub cautione pecuniam ino-

S. Jo: Chryf. hom. 66. 68. in Matth.

inopibus darent. Sed quia Lege præceptum erat, ut nemo usuras acciperet, & prodesse non poterat pecunia fœnerata, quæ commodi nihil haberet, & interdum sortem perderet, ex numulariis collybistas fecerunt, qui pro usuris varias species accipiebant, & quod in nummo non licebat, in his rebus exigebant, quæ nummis coemuntur: quasi utrumque ad usuram non pertineat, & à Deo vetitum non sit, *Ezech.* 22. dicente: *Usuram & superabundantiam non accipietis*. Mensas etiam habebant in Templo trapezitæ, ut pecunias permutarent, siclos aut hemisiclos Lege præscriptos, aut more pendi solitos Templo (*Exod.* 30. 15.) dantes pro aliis speciebus, & lucrum ex hujusmodi permutatione captantes: Vel etiam pecuniam in locis remotioribus pensitatam, Jerosolymis reddebant, ut viatores & molestia ferendæ pecuniæ, & amittendæ periculo levarent. Horum mensas Jesus evertit, necnon cathedras vendentium columbas, quas offerebant pauperes vice majorum victimarum, ut patet ex Lege, & ex *Luc.* 2. 24. *Et dicit eis*, graviter increpando, ut auctoritatem habens: *Scriptum est*, (Isaiæ 56. 7., & *Jeremiæ* 7. 11.) *Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum*. Domus mea, Templum Dei cultui & orationi consecratum est: Vos autem, quantum in vobis est, in speluncam latronum illud convertitis: *Latro enim est, & Templum Dei in latronum convertit speceum, qui lucra de Religione sectatur: cultusque ejus non tam cultus Dei, quàm negotiationis occasio est*. S. Hieron. comment. in hunc locum. S. Hieron.

VIII. *Et accesserunt ad eum cæci & claudi in Templo, & sanavit eos*. Miraculis divinam suam auctoritatem probavit, ac Templum piis operibus sanctificavit, quod Sacerdotes & Pharisæi sordido & impio quæstu violaverant.

IX. *Videntes autem Principes Sacerdotum; & Scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros clamantes in Templo, & Dicentes, Hosanna filio David; indignati sunt, & dixerunt ei: Audis, quid isti dicunt?* Plerique (inquit S. Hieronymus) arbitrantur, maximum esse signorum, quòd Lazarus suscitatus est, quòd cæcus ex utero lumen acceperit, quòd ad Jordanem vox audita sit Patris, quòd transfiguratus in monte gloriam ostenderit triumphantis: Mihi inter omnia signa quæ fecit, hoc videtur mirabilius, quòd unus homo, & illo tempore contemptibilis, & in tantum viis, ut posteà crucifigeretur, Scribis & Pharisæis contra se sævientibus, & videntibus lucra destrui sua, potuerit ad unius flagelli verbera tantam ejicere multitudinem, mensasque subvertere, & cathedras confringere; & alia facere, quæ infinitus non fecisse exercitus. *Igneum enim quiddam atque sydereum radiabat ex oculis ejus; & Divinitatis majestas lucebat in facie*. Cùmque manum non audeant injicere Sacerdotes, tamen opera calumniantur; & testimonium populi atque puerorum, qui clamabant, *Hosanna filio David*, vertunt in calumniam: quòd videlicet hoc non dicatur, nisi soli Filio Dei. Audis (inquiunt) quomodo isti tibi, ut Regi ac Messiæ acclamare etiam in Templo non cessant? Cur puerile ac vanum præconium non compescis? Cur silentium illis non imponis? Num te delectant inanes tituli? *Jesus autem dixit eis: Utique numquam legistis, Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?* Vultis, ut os claudam ætati parvulæ, cui Spiritus Sanctus aperuit, & jam olim aperiendum prænuntiavit per eos Davidis prophetæ? *Ex ore infantium & lactentium*, ò Deus, laudem omnibus numeris perfectam expressisti. Quæ verba S. Joannes Chrysostomus ita edisserit: *Quamnam ob causam, aliis omissis miraculis, mortuorum resurrectione, leprosorum mundatione, dæmonum expulsione, nunc puerorum mira-* S. Hieron. in hunc locum. Psal. 8. S. Jo. Chrys. in ps. 8.

culi meminit? Quoniam illa quidem etiam ante facta sunt, etsi non sic. Suscitatus est enim mortuus sub Elisæo, & leprosus mundatus, & dæmon per Davidem expulsus est, quando Saul invadebatur à dæmone: Chorus autem infantium & lactentium nunc primùm locutus est. Ne ergo impudenter se gereret Judæus, asserens, hæc de iis dicta esse, quæ sunt edita in veteri Lege, elegit signum quod tunc primùm & solum factum est. In aliis, etsi præter rationem, aliqua tamen suspecta habebant, qui sunt impudentes: hic autem nihil potuerunt dicere, cùm ipsa per se nuda natura contenderet.

X. *Et relictis illis, abiit foras extra Civitatem in Bethaniam, ibique mansit.* Vespere venit in Bethaniam, vicum quindecim stadiis Jerosolymis distantem, ibique pernoctavit, ut omnem affectati à se Regni terrestris suspicionem amoveret, quam fovere poterat urbs per se populosa, concursus frequentissimus ad Festum Paschæ, & nocturnum tempus hujusmodi conatibus opportunum. *Mane autem revertens in civitatem,* (Jerusalem) *esuriit. Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam; & nihil invenit in ea, nisi folia tantùm: & ait illi: Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea.* Non finxit Jesus, nec ignoravit arborem illam fructus non ferre; sed humano more se gessit, fructus in ea quærens, quos polliceri videbatur, ut aliquid significaret. S. Marcus observat, *Tempus ficorum non fuisse.* Rationem reddere videtur, cur Christus ad istam arborem potius quàm ad aliquam aliam accesserit; quòd nempè in ea viderent folia, atque inde spem ficuum. Verùm ea folia non erant præsentis veris; nam ea vix, aut ne vix, adhuc in rerum natura; sed aut erant anni præteriti, quæ hyeme tota ficui adhæserant; aut erat hæc arbor de eo ficuum genere, quæ fructus pariter ac folia per biennium aut triennium appendentia habuerunt, antequam fructus ad maturitatem perducerentur. Habuisse ergo hæc arbor videtur folia, quæ ficus promitterent; aliæ non ita: quæ si omnes ejusdem fuissent generis, omnes pariter spem fructuum prudentibus hominibus fecissent. At cùm reliquis vento & hyeme excussa essent folia anni præteriti, præsentisque non essent producta, mense scilicet Martio, hæc sua retinuit, pro natura & genere suo, & æstate & hyeme. Itaque S. Marcus non strictè & solùm rationem reddit, cur Jesus in hac arbore ficus non invenerit; sed rationem reddit totius actionis, cur nempè in monte isto ficubus abundanti; unam tantùm viderit foliis ornatam, eamque è longinquo conspectam adierit, ab ea sola ficus expectans: *Non enim erat tempus* ordinarium *ficuum*. Quòd si fuisset, à ficubus aliis undique circumstantibus decerpere potuisset; sed cùm non esset, ab ea sola erat expectatio, quæ de genere earum ficuum esse videbatur, quæ numquam foliis ac fructibus caruerunt. Produxit, verbi gratia, hujus generis ficus hac æstate fructus, qui hyeme tota ramis hæserant; produxit & alios æstate proxima, eæque & priores hyeme sequenti ramis etiam hæserunt; tertia æstate tertium fructum edidit, & primi anni fructus ad maturitatem decoxit: & sic in perpetuum: ita ut nullo tempore plurium annorum fructu vacua videretur. Minus ergo mirum est, si ficus à Christo conspecta, quæ istius generis esse videbatur ipsa frondentium ramorum specie, ut duorum saltem annorum fructum promitteret, adeò autem spem fefellit, ut ne unam quidem ficum exhiberet, à Domino justam patiatur vindictam: emblema pœnæ Judæis infligendæ ob eorum spiritualem sterilitatem ac hypocrisim. *Arborem intelligimus Synagogam, & conciliabulum Judæorum; juxta viam, quia non credebat in viam,* id est in Christum. *Venit ad eam, nihil-*

Marc. 11.13.

Ligfoot in horis Hebr.

S. Hieron. in hunc locum.

bilque invenit in ea , nisi folia tantùm , promissionum strepitum , traditiones Pharisaicas , & jactationem Legis , & ornamenta verborum absque ullis fructibus veritatis .

XI. *Et videntes Discipuli* postridie mane , quomodo ficus arida facta esset à radicibus , *mirati sunt* , *dicentes* : *Quomodo continuò aruit ?* Respondens autem Jesus , ait eis : *Amen dico vobis , si habueritis fidem* , illam præstantissimam , quam grano sinapis alibi comparavi ; *& non hæsitaveritis* , diffidentia , operisque difficultate territi ; vel , (quæ Græci textus vis est) *non adjudicaveritis* , id est , non discreveritis inter facile & difficile , certò confisi , non viribus vestris , aut sanctitate , sed Dei omnipotentia , & bonitate faciendum , quicquid ad ejus gloriam fieri expediet : *Non solùm de ficulnea facietis* , ipsam verbo arefacientes , ut ego arefeci : *Sed & si monti huic dixeritis , Tolle , & jacta te in mare , fiet* . Fidei omnipotentia supplex his verbis demonstratur . Frustra impii objiciunt , hujusmodi miraculum ab Apostolis patratum non fuisse . Non enim scriptis mandata sunt omnia , quæ edidere miracula . Sanè Gregorium illum Taumaturgum nuncupatum , Episcopum Neocæsareensem , Montem fidei suæ virtute transtulisse , Ecclesiasticæ antiquitatis monumenta testantur : quidni igitur id fecerint sancti Christi Apostoli , si opus fuit ad Dei gloriam , & fidei confirmationem ? *Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes , accepietis* . Non solùm miracula , sed & quævis alia ad Dei gloriam , Ecclesiæ ædificationem , vestram aliorumque salutem necessaria petieritis à Deo , *secundùm voluntatem ejus* , in oratione , quam firma & viva fides formaverit , obtinebitis . Marc. 11. S. Jo. 5. 14.

XII. *Et cùm venisset in Templum , accesserunt ad eum docentem Principes Sacerdotum , & Seniores populi , dicentes : In qua potestate hæc facis ? Et quis tibi dedit hanc potestatem ?* Jesum publicè docentem in Templo adierunt summi Sacerdotes , Judices populi , ac Legisperiti , Synedrii seu Concilii magni legati , quod omnem sibi auctoritatem in rebus ad Religionem pertinentibus arrogabat . Adierunt autem Jesum , inito ante consilio , quomodo ei perniciem accersere possent , irritati ob traductam ac damnatam suam in Templo nundinationem , ut S. Marcus observat : *Quo audito* , (inquit) *Principes Sacerdotum & Scribæ quærebant , quomodo eum perderent ; timebant enim , quoniam universa turba admirabatur super doctrina ejus* . Interrogarunt autem : Quo jure , qua auctoritate publicè doces & evangelizas ? Marc. 11. 18. Luc. 19.

XIII. *Respondens Jesus , dixit eis : Interrogabo & ego vos unum sermonem ; quem si dixeritis mihi , & ego vobis dicam , in qua potestate hæc facio* . Unam vobis quæstionem proponam , cui si responderitis quod res est , & ego vestræ quæstioni satisfaciam . *Baptismus Joannis unde erat ? è cælo , an ex hominibus ?* Baptismi nomine totam Joannis prædicationem , & doctrinam intelligit , quemadmodum nomine Circumcisionis tota Lex Moysi intelligebatur . Qua auctoritate (inquit Christus) Joannes baptizabat , & pœnitentiæ baptismum prædicabat ? An Dei ; an hominum ? A Deo missus erat , an ab hominibus ? Vel temerè docendi & prædicandi munus usurpabat ? Hanc quæstionem ita Christus proponit , ut manifestum fiat , justas ipsum causas habuisse ipsorum interrogationi non respondendi . Quomodo enim credidissent respondenti , quod res erat , se missum à Deo , & ejus nomine , auctoritate ac mandato docere & facere , quæcumque docebat & faciebat , qui Joanni non crediderant ; quem tamen à Deo missum apertè diffiteri non audebant ? Sua igitur vel sententia , vel silentio erant damnandi. Galat. 5. 3.

di. *At illi cogitabant inter se* (apud se ratiocinabantur) *dicentes : Si dixerimus , E cœlo , dicet nobis : Quare ergo non credidistis illi ?* tum in cæteris , tum præsertim in testimonio quod de me perhibuit , quem constanter Christum esse testatus est , dicens : *Ecce Agnus Dei , ecce qui tollit peccata mundi ?* Et cur ab ipso baptizati non estis ? *Si autem dixerimus , Ex hominibus , timemus turbam* , quæ Joannis dignitatem & missionem evestigio vindicabit , nosque lapidabit : *Omnes enim habebant Joannem sicut Prophetam* . Confer cum Luc. 20. 6. *Si autem dixerimus , Ex hominibus , plebs universa lapidabit nos : certi sunt enim , Joannem prophetam esse* .

Luc.20.6.

XIV. *Et respondentes Jesu , dixerunt , Nescimus* . Humilitatis verbo, quo nescire se dicerent , usi sunt ad insidias coaptandas . *Ait illis & ipse : Nec ego dico vobis , in qua potestate hæc facio* . Illi in eo quod nescire se responderant , mentiti sunt : consequens ergo erat juxta responsionem eorum Dominum quoque dicere , Nescio : sed mentiri Veritas non potest . Ait ergo , *Nec ego dico vobis* . Ex quo ostendit , & illos scire , sed respondere nolle ; & se nosse , sed ideò non dicere , quia illi , quod sciunt, tacent .

S.Hieron. in hunc locum.

XV. *Quid autem vobis videtur ? Homo quidam habebat duos filios , & accedens ad primum , dixit : Fili , vade hodie , operare in vinea mea . Ille autem respondens , ait : Nolo . Postea autem pœnitentia motus , abiit . Accedens autem ad alterum , dixit similiter . At ille respondens , ait : Eo, domine , & non ivit . Quis ex duobus fecit voluntatem Patris ? Dicunt ei : Primus* . Quid sentitis de parabola quam subjicio ? an adhuc ignorantiam prætexetis vos , qui clavem scientiæ vos habere gloriamini ? Quis ex duobus illis filiis mandatum patris implevit ? Responderunt , Primus : qui nempè solis verbis restiterat primùm patris imperio , re ipsa autem illi paruerat : alter verò verbis quidem paratum se exhibuerat ad obediendum patri , relpsa verò mandatum ejus spreverat .

Dicit illis Jesus : Amen dico vobis , quia publicani & meretrices præcedent vos in Regnum Dei . Viri avaritia & rapinis , feminæ luxuria infames, vobis exclusis , in Regnum Dei introducentur : sive , vobis qui religionis professione insignes videri affectatis , & justitiam verbis promittitis , duces sunt itineris ad Regnum cœlorum , pœnitentiæ ac virtutis semitam demonstrantes , quà gradiendum esset , ut ad illud perveniretis. Duo itaque Judæorum genera Christus hac parabola indigitat : Prior filius typus est plebis Judaicæ , & publicanorum ac peccatorum ; qui etsi primò verbis & factis mandata Dei repulerint , posteà tamen ad prædicationem Joannis & Christi resipuerunt : posterior filius typus est Scribarum & Pharisæorum, qui Legis observationem accuratissimam profitebantur , sed eam minimè servarunt , neque Joannem aut Christum , salutaribus præceptis monentem , audiverunt . Hunc esse parabolæ sensum , apparet ex ejus applicatione ad ipsos Pharisæos & Scribas : *Venit enim ad vos Joannes in via justitiæ* , incedens , sive , justitiæ viam vobis indicans prædicatione pœnitentiæ , & demonstratione Messiæ ; id est , mei qui vera sum justitiæ via : *& non credidistis ei : publicani autem & meretrices crediderunt ei* : Mente scilicet operibusque fidei congruentibus pœnitentes , baptismum suscipientes ; Christo , quem indicaverat , adhærentes ; Regnum cœlorum , quod proximum prædicaverat vi facta rapientes . *Vos autem videntes , nec pœnitentiam habuistis postea , ut crederetis ei* . Vos tam præclara sinceræ conversionis & pœnitentiæ videntes exempla , ea secuti non estis , sed obstinati mansistis in incredulitate .

S.Hilar. c.21. in Matth.

XVI.

XVI. *Aliam parabolam audite . Homo erat pater-familias , qui plantavit vineam , & sepem circumdedit ei , & fodit in ea torcular , & ædificavit turrim , & locavit eam agricolis , & peregrè profectus est . Cùm autem tempus fructuum appropinquasset , misit servos suos ad agricolas , ut acciperent fructus ejus . Et agricolæ apprehensis servis ejus , alium ceciderunt , alium occiderunt , alium verò lapidaverunt . Iterum misit alios servos plures prioribus , & fecerunt illi similiter . Novissimè autem misit ad eos filium suum dicens : Verebuntur filium meum . Agricolæ autem videntes filium , dixerunt intra se : Hic est hæres , venite , occidamus eum , & habebimus hæreditatem ejus . Et apprehensum ejecerunt extra vineam , & occiderunt .* Hinc parabolam hoc loco Sacerdotibus Christus proposuit , plebi verò *Luc.* 20. id est , Sacerdotibus imprimis , sed circumfusa & audiente plebe . Pater-familias ille , Dei Patris typus est , qui mundum universum , maximè verò humanum genus , providentia sua regit , & bonitate fovet . Vinea , Judaici populi typus , de quo scriptum est Isaiæ vers. 7. *Vinea Domini Sabaoth domus Israel est* : & Psalm. 79. 9. *Vineam de Ægypto transtulisti , ejecisti Gentes , & plantasti eam* . Sepes vineæ circumdata , vel murus urbis , vel Angelorum custodia . Torcular , Altare holocaustorum sanguine , quasi musto , redundans : vel lex urgens & premens , ut unusquisque justitiæ fructum referat , Turris , arx Sion , aut Templum , de quo Michææ 4. 8. *Et tu turris gregis nebulosa filiæ Sion* . Vel sepis , torcularis , & turris nominibus significat , se vineam necessariis omnibus instruxisse ; ut meritò per Prophetam dixerit , *Quid ultra debui facere vineæ meæ , & non feci ?* Sic porrò instructam & munitam vineam excolendam dedit Regibus , Sacerdotibus , Legis Doctoribus , Judicibus populi , ut unusquisque pro officio suo in ea laboraret : *Et peregrè profectus est* , non loci mutatione , qui nusquam abesse potest ; sed quòd subtractis admirabilibus illis præsentiæ suæ signis , quæ olim exhibuerat , cùm per se populum regeret , se tanquam absentem gesserit , permisso regimine populi sui illorum arbitratui ac fidei . Sive , *Abire videtur à vinea , ut vinitoribus liberum operandi arbitrium relinquat* : (inquit S. Hieronymus .) Fructus , sunt opera justitiæ , cultus Dei , obedientia præceptis Legis . Et tempus quidem fructuum semper fuit ; sed sic peculiariter vocatur , quo nulla potuit afferri excusatio , quominùs fructum ferrent . Servi ad agricolas missi , ut fructus vineæ exigerent , sunt Prophetæ , quos illi apprehensos vel ceciderunt , ut Jeremiam ; vel occiderunt , ut Isaiam ; vel lapidaverunt , ut Zachariam , quem interfecerunt inter Templum & Altare . *Iterum misit alios servos plures prioribus* , longanimitate sua certans cum illorum malitia , ut illos ad pœnitentiam adduceret . *Misi ad vos* (inquit Jerem. 7. 25.) *omnes servos meos Prophetas per diem consurgens diluculo* : sed frustra ; similiter enim illos exceperunt . Quorum sortem Apostolus describit cap. 11. Epistolæ ad Hebræos , vers. 36. *Alii verò ludibria & verbera experti , insuper & vincula & carceres , lapidati sunt , tentati sunt , in occisione gladii mortui sunt* . Quem verò novissimè ad eos misit filium suum , Jesus Christus est , Filius Dei unigenitus , filius non adoptione , ut justi quique homines , vel Angeli sancti , sed natura : non servus , ut Prophetæ , sed Dominus unus omnium cum Patre . Nam *Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tanquam famulus , in testimonium eorum quæ dicenda erant : Christus verò tanquam filius in domo sua* , ut loquitur Apostolus . Hunc novissimè Deus misit ad Judæos , ut finem Legis & Prophetarum , dicens : *Verebuntur filium meum* . Ratio postulat , ut revereantur . Quibus verbis eorum officium ma-

S. Hieron. in hunc loc.

Isai 5. 4.

Heb. 3. 5. 6.

gis

gis indicat, quàm rei eventum. Apud S. Lucam habetur: *Mittam Filium meum dilectum: forsitan, cùm hunc viderint, verebuntur*. Quod verbum, *forsitan*, non de ignorantia venit: quid enim nesciat pater-familias, qui hoc loco, ut dixi, Deus Pater intelligitur? sed dubitationis verbum Dei tribuitur, ut humanæ jura libertatis illæsa servari significentur. *Agricolæ autem videntes filium*, cognoscentes ex Joannis testimonio, ex miraculis Jesu, ipsum esse Messiam & Filium Dei, sed invidia se ipsos excæcantes, dixerunt intra se: *Hic est hæres: venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem ejus*; vineam scilicet nobis locatam: liberum merumque nobis erit in populum Israel dominium, cùm nunc iste honorem nostrum, quæstumque prohibeat. Confer cum Joannis 11. 47. 48. & 49. ubi Pontifices & Pharisæi coacto Concilio dixisse referuntur: *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Unus autem ex ipsis, Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat*. Apprehensum igitur Christum Dei Filium ejecerunt extra vineam, id est, extra civitatem Jerusalem, *extra castra*, tanquam alienum à Regno Israel, adeòque populi communione indignum. Confer cum Apostolo, ad Hebræos cap. 13. 12. 13. scribente: *Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes*.

S. Hier. in hunc loc.

XVII. *Cùm ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?* Interrogat eos Dominus, non quòd ignoret, quid responsuri sint, sed ut propria responsione damnentur. *Ajunt illi: Malos malè perdet: & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis*. Malos mala morte plectet, excidetque: (quod excidium Judæis per Titum Imp. Romanum illatum est) & cultum suum, verbum promissionis, Regnum Dei, ad Gentes transferet: vel, Ecclesiam suam ex reliquiis Israel & Gentibus congregatam, Apostolis & eorum successoribus excolendam & regendam tradet, qui fructum ipsi reddent statutis atque opportunis temporibus. Hæc verba, *Malos malè perdet*, &c. Sacerdotibus & Senioribus populi tribuit S. Matthæus: SS. verò Marcus & Lucas ipsi Christo tribuunt. Quo audito, ipsos respondisse S. Lucas observat: *Absit*: Tam infaustum nomen Deus à nobis avertat. Facilè autem conciliantur Evangelistæ, si Sacerdotes id primò respondisse dicamus, ut Matthæus narrat: deinde Christum eorum responsum approbasse, ita tamen, ut ipsis exitium illud inferendum significaret, quia Dei Filium, se ipsum nempè, qui illos alloquebatur, brevi erant occisuri, Christus verò Prophetæ testimonio id futurum confirmavit.

Marc. 12. 9.
Luc. 20. 16.
S. Jo. Chrys. homil. 69. in Matth.

XVIII. Dicit illis Jesus: *Numquam legistis in Scripturis: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est illud, & est mirabile in oculis nostris?* Psalmum citat, quem ipsi de Messiæ rebus scriptum intelligebant. Mutata porrò metaphora, confirmat, quod prædixit. Iidem enim sunt ædificantes, qui superiùs agricolarum nomine sunt designati; idem ædificium, quod vinea; idem lapis reprobatus, qui filius seu hæres occisus. Ædificantes igitur, hoc loco, sunt Sacerdotes ac Principes populi, qui docendo, regendoque Synagogam, Dei domum ædificabant. Quo sensu & Apostolus se, *Sapientem architectum* vocat: ipsum verò populum, *Dei agriculturam*, *Dei ædificationem*. Lapis

Ps. 117.
S. Hier. in c. 21. S. Matth.
1. Cor. 3. 10.

quem

quem reprobaverunt ac rejecerunt Sacerdotes & Pharisæi, ut ineptum & inutilem, Christus est: lapis dictus, & fundamentum cui spiritale Ecclesiæ ædificium totum innititur, & à quo stabilem firmitatem accipit: lapis qui duos Ecclesiæ parietes, Judaicum scilicet populum ac Gentilem, in se ipso indissolubili junctura connectit. Lapis ille à Sacerdotibus Judæorum, Pharisæis & Scribis reprobatus, *factus est in caput anguli*: spiritalis ædificii lapis præcipuus, & honoratissimus, Ecclesiæ caput & sustentaculum. Tam admirabilis rerum conversio non humana industria aut virtute, sed Dei potentia facta est. Hic est, de quo Isaiæ 28. 16. scriptum est: *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angulare, pretiosum*. De hoc S. Petrus confidenter scribit Epist. 1. cap. 2. 4. & seq. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum: & ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, Sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum: propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum, angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum, non confundetur. Vobis igitur honor credentibus; non credentibus autem, lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt, in quo & positi sunt*.

XIX. *Ideò dico vobis: Quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus*. Ideò quia hanc lapidem reprobastis, quia filium & hæredem patris-familias ad vos missum, mox ejicietis extra vineam, & occidetis, auferetur à vobis regnum Dei, apud vos ampliùs non regnabit Deus, non eritis ampliùs populus ejus; auferentur à vobis Scripturæ Sanctæ, notitia divinæ Legis, verbum Dei, doctrina Evangelii mei; auferentur (inquam) à vobis omnibus, tam à Sacerdotibus, Judicibus, Legisperitis, Pharisæis, ceu totius mali auctoribus, quam à plebe pariter degenere & impia: *Et dabitur genti facienti fructus ejus*: ad Gentes transferetur gratuita Dei gratia vocandas, quæ fructus Regno Dei convenientes, fructus bonorum operum, fructus justitiæ, fructus Spiritus edant. Confer. cum *Actum* 13. 46. & *Rom.* 11. 25. & *seqq*.

XX. *Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: Super quem verò ceciderit, conteret eum*. Qui in lapidem istum impinget, cui Christus adhuc in terra ambulanti & viventi offensioni erit & scandalo, quod fit ab illis, qui in Christum non credunt, vel cùm in eum crediderint, deficiunt, vel malè vivendo contemnunt, & injuriis afficiunt; *confringetur*, sive conquassabitur; id est, lapidi non nocebit, sed sibi ipsi gravissimum damnum inferet, instar vasis figuli supra grande saxum cadentis, vel ad illud illisi: non tamen omninò conteretur, quamdiù in hoc mundo vivit; reparari enim poterit per pœnitentiam ad salutem. *Super quem* verò pondere suo ex alto *ceciderit* lapis iste, super quem Christus toto pondere iræ suæ ac ultionis incubuerit, quod fiet, cùm veniet incredulis & impiis, omnibusque in peccato suo morientibus desuper in judicio cum pœna perditionis, *conteret eum*; tam funditùs peribit, quàm vas fragile, in quod saxum ingens ex loco sublimi devolvitur, ita ut nulla spes reparationis illi supersit. *Non enim resurgent impii in judicio, neque peccatores in consilio justorum*: non resurgent (inquam) ad gloriam, sed ad supplicium æternum: & erunt *tanquam pulvis, quem projicit ventus à facie terræ*.

S. Augustin. lib. 1. quæst. Evang. q. 30.

Psal. 1.

XXI. *Et cùm audiissent Principes Sacerdotum & Pharisæi Parabolas ejus, cognoverunt, quòd de ipsis diceret*. Parabolas illas ac minas sententiasque Christi contra se dirigi intelligebant; ideò in ipsum manus injicere meditabantur, ut eum occiderent: quod tamen nondum ausi sunt exequi popularis tumultus metu, quia plebs ipsum venerabatur ut Prophetam. *Et quærentes eum tenere, timuerunt turbam; quoniam sicut Prophetam eum habebant*.

Sensus Moralis.

I. **E**T *cum appropinquassent Jerosolymis, & venissent Bethphage ad montem Oliveti, tunc Jesus misit duos Discipulos, dicens eis: Ite in Castellum quod contra vos est, & statim invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: solvite, & adducite mihi, &c.* Ingressus triumphalis Christi in Hierosolymam, figura est Regni ejus in Ecclesia & in animis fidelium ac justorum. Ingreditur pompa humili, apparatu modesto, in urbem in qua post dies aliquot morte crucis afficiendus est. Morte scilicet sua regnabit, humiliatione vincet, cruce triumphabit de mundo, peccato, & diabolo. Asina alligata cum pullo, duplicis populi typi sunt; Judaici, jugo Legis assueti; & Gentilis, qui jugum illud non tulit. Ex utroque congregata est Ecclesia: ad utrumque Christus Apostolos suos misit, ut eos à jugo Legis, & à vinculis peccatorum solverent, tradita sibi ab ipso potestate ligandi atque solvendi super terram, eosque ad ipsum Dominum adducerent, triumpho gratiæ ejus servituros. S. Marcus pullum dixit ligatum ante januam, quia *Extra Christum quicumque est, foris est in via*: *qui autem in Christo est, foris non est*. In transitu, *addidit, ubi nullius certa possessio, non præsepe, non alimenta, non stabulum. Misera servitus, cui vagum jus est; plures enim Domino habet, qui unum non habet. Alieni alligant, ut possideant; iste solvit, ut teneat: vehementiora enim dona novit esse, quàm vincula*. Solvite, & adducite mihi. *Non poterat solvi, nisi jussu Domini: solvit eum manus apostolica: talis actus, talis vita, talis gratia. Esto talis, ut & tu possis ligatos solvere*. Discipuli verò cùm solverunt pullum, numquid suis verbis usi sunt? Minimè: sed dixerunt, sicut dixerat illis Jesus; ut agnoscas, quòd *Non suo sermone, sed Dei verbo; nec proprio, sed Christi nomine fidem populis infudere gentilibus, atque adversariæ potestates, quæ sibi notionum obsequia vindicabant, mandato cessere divino*. Sacerdotes quibus sacra illa solvendi animas & ad Christum adducendi provincia commissa est, Dei legem ac verbum accuratè & fideliter sequi debent, ejusque unius, non hominum judicia, in divina functione vereri. Spoliare se debent proriis vestimentis, temporalibus commodis & utilitatibus renuntiare, quæstum non arbitrari pietatem; quæ sua sunt, non quærere, sed quæ Christi sunt; omnia arbitrari ut stercora, ut animas Christo lucrifaciant, ad eumque ut Regem suum suscipiendum disponant; illarum tegere peccata inviolabili silentio; fragilitatem affectu compatiente, pudorem præveniente charitate, ut Christi jugum ferre assuescant. *Et imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt*. Vestimenta *virtutes sunt*, quibus Apostoli credentium animas emolliunt & adornant, ut Christum gestent, à quo & portantur. *Disce gestare Christum, quoniam priùs te ille gestabat, cum pastor errantem reduceret ovem: Disce esse sub Christo, ut possis esse supra mundum. Non quicumque faciè vehit Christum, sed ille qui potest dicere:* Incurvatus & hu-

S. Ambr. lib. 9. in Luc.

A. Ambrof.

miliatus sum nimis : rugiebam à gemitu cordis mei . Nec animo solùm , sed & corpore Christum portare debemus , duplici illa parte per jumentum utrumque adumbrata , quarum una servit Legi Dei , altera Legi peccati . Servitutis illius infelicis vincula jussu suo gratiaque solvet Christus , & membra quæ servierunt iniquitati , servire faciet justitiæ in sanctificationem . Sic adimplebitur , quod monet Apostolus : *Glorificate & portate Deum in corpore vestro* . 1.Cor. 6.20.

II. *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via : alii autem cædebant ramos de arboribus , & sternebant in via* . Ut Christum Regem sequi possimus , via Sanctorum vestimentis strata est , Apostolorum & martyrum exemplis munita ; in his figendum est vestigium . *Ut tu sine offensione gradiaris , Discipuli Domini amictu se proprii corporis exuentes , inter adversa turbarum viam tibi suo stravere martyrio* . Arborum rami , id est , mundi vanitas & inanis gloria resecanda est & calcanda , ut velut novæ arbores ex vetustis , non steriles ramos , sed fructuosos germinare possimus . *Jam securis ad radices arborum posita est , quæ sub adventus Domini salutaris infæcunda succidat , & infructuosarum inanem gloriam Gentium solo sternat , fidelium pedibus proterendam ; ut renovatæ mentis spiritu nationes , velut novellarum arborum stirpes , de vetustis possint germinare caudicibus* . Palmarum ramos turbam accepisse , & obviam Jesu processisse , scribit S. Joannes, ut illius nempè victoriam de mundo & diabolo honorarent . Palma justitiæ victricis symbolum est : *Justus* enim , *ut palma florebit* . Ideò adventante Christo , *erigebantur jam supra humeros hominum vexilla justitiæ , & insignia triumphorum* . S. Ambrof. ibid.

III. *Turbæ autem quæ præcedebant , & quæ sequebantur , clamabant , dicentes : Hosanna filio David : Benedictus qui venit in nomine Domini : Hosanna in altissimis* . Turbæ præcedentes & sequentes , Judaicum Gentilemque populum designant . *Præcessit quippè Judaicus populus , secutus est Gentilis . Et quia omnes electi , sive qui in Judæa esse potuerunt , sive qui nunc in Ecclesia existunt , in Mediatorem Dei & hominum crediderunt , & credunt ; qui præeunt & sequuntur , Hosanna clamant* . Hosanna , Latina lingua , Salva nos , dicitur . *Ab ipso enim salutem & priores quæsierunt , & præsentes quærunt , & benedictum qui venit in nomine Domini confitentur , quoniam una spes , una fides est præcedentium atque sequentium populorum . Nam sicut illi expectata Passione ac Resurrectione ejus sanati sunt , ita nos præterita Passione illius , ac permanenti in sæcula Resurrectione salvamur . Quem enim priores nostri ex Judaico populo crediderunt atque amaverunt venturum , eum nos & venisse credimus , & amamus , ejusque desiderio accendimur , ut eum facie ad faciem contemplemur* . S.Greg. M. hom. 17. in Ezech.

IV. Hic ingressus Regis est , Victoris , Victimæ pro totius Mundi peccatis immolandæ . *Ingressus Dei mei , Regis mei qui est in Sancto* . Sic Propheticum oraculum impletur : *Dicite filiæ Sion : Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus , sedens super asinam , & pullum filium subjugalis* . Non solùm Rex est, sed Rex noster , omniumque hominum & Angelorum . *Rex noster ante sæcula* , qui in plenitudine temporum *operatus est salutem in medio terræ* . Rex jure nativitatis , utpotè Regis æterni filius . Unde Propheta canit : *Deus , judicium tuum Regi da , & justitiam tuam filio Regis : judicare populum tuum in justitia , & pauperes tuos in judicio* , &c. Rex jure hæreditatis : *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus , prædicans præceptum ejus . . . . . Postula à me , & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam , & possessionem tuam terminos terræ* . Rex jure victoriæ; Psal.67. 25. Psal. 71. Psal. 2.

principem enim hujus mundi foras expulit, fortem armatum vicit ipse fortior, universa ejus arma abstulit, in quibus confidebat, & spolia ejus distribuit: A terra exaltatus, omnia ad se traxit, *Expolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso*. Rex noster est emptionis jure: nos enim pretioso sanguine suo redemit, & *fecit nos Regnum & Sacerdotes Deo & Patri suo*, *Princeps Regum terræ*. Rex noster est jure electionis: ipsum enim in baptismo elegimus, & fidelitatem atque obedientiam legibus ejus spopondimus ac vovimus: *Tu es ipse Rex meus & Deus meus* . . . . . *Testes vos estis, quia ipsi elegeritis Dominum, ut serviatis ei*. Ecce Rex tuus venit tibi. *Totus mihi datus, totus meos expensus in usus*; (inquit S. Bernardus) Venit tibi. *Se nascens dedit socium, convescens in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium*. Sui ipsius præ hominum amore prodigus fuit: *Pertransit benefaciendo & sanando omnes*. Seipsum dedit redemptionem pro omnibus. Venit tibi mansuetus, nihil aliud desiderans, quàm in cordibus hominum regnare, nihil ab eis exigens præter amorem, leges illis imponens adeò faciles, adeò suaves, ut amando impleantur: *Ama, & fac quod vis*. Apud ipsum non est personarum acceptio; non divites pauperibus, non nobiles ignobilibus, non doctos imperitis, non principes subditis anteponit: *Omnibus æqualis, omnibus Rex* (inquit Tertullianus.) Ecce Rex suus venit tibi mansuetus. *Quid fuit Domino Regem esse Israel? Quid magnum fuit Regi sæculorum Regem fieri hominum? Non enim Rex Israel Christus ad exigendum tributum, vel ad exercitum ferro armandum, hostesque visibiliter debellandos: sed Rex Israel, quòd mentes regat, quòd in æternum consulat, quòd in Regnum cœlorum credentes, sperantes, amantesque perducat. Dei ergo Filius æqualis Patri, Verbum per quod facta sunt omnia; quòd Rex voluit esse Israel, dignatio est, non promotio: miserationis indicium, non potestatis augmentum*. Venit mansuetus ad illos qui sunt in perniciem ipsius conjurati, & cogitant, quomodo ipsum interficiant.

Luc. 11. Coloss. 2. 15. Apoc. 1. Psal. 53. 5. Josue 24. 22. S. August. tract. 51. in Joannem.

Non solum ut Rex, sed ut victor & trimphator ingreditur, qui de se ipso dixit: *Confidite, ego vici Mundum*. Sed victoria ejus completa non est, nisi & in nobis mundum, peccatum, cupiditates, diabolumque vincat; ut & nos per ipsum, in ipsoque vincamus, qui est fortitudo nostra: ut *non regnet peccatum in nostro mortali corpore, ad obediendum concupiscentiis ejus: sed sicut peccatum regnavit in mortem; ita & gratia regnet per justitiam in vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum*. Nihil igitur gratiæ ejus resistat in nobis, nihil hostibus faveat. Victoriæ illius cooperemur; in ejus castris, sub crucis ejus vexillo fortiter dimicemus, si ex beatorum illorum pugilum numero esse velimus, qui in cœlesti Jerusalem stant in conspectu Agni amicti stolis albis, *& palmæ in manibus eorum*, & clamant: *Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno*.

Rom. 6. 12. & c. 8. 21.

Ingreditur denique ut victima, ut Agnus paucos infrà dies immolandus. Salutem, quam vox *Hosanna* significat, alter non dabit. *Usque ad Passionem effectus est victima* (inquit Tertullianus.) Ingressus ille velut sacrificii præludium, quasi victimæ præparatio est, via ad crucem, progressus ad mortem. Qui hodie clamant, *Hosanna filio David*, brevi clamabunt, *Crucifigatur*. Brevi ipsum Barabbæ seditioso ac homicidæ postponent; qui vestimenta sua sternunt incedenti, proprii ipsum vestimenti exuent, ut flagelletur & crucifigatur: qui benedictum prædicant, contumeliis, opprobris & blasphemiis lacessent: qui ramos arborum cædunt honoris causa, illum in arbore suspendent, clavisque configent in medio latronum. Quot

Chri-

Christiani nunc Christum adorant, sequuntur, laudant, ut Regem suum ac victorem colunt, qui paulò post ipsum deserunt, & *rursus crucifigunt in semetipsis?*

Venit sedens super asinam, & pullum filium subjugalis. Paupere illo & humili apparatu ostendit, Regnum suum non esse de hoc mundo. Eò magnificentior est ejus ingressus, quò Mundi magnificentiam, fastumque contemnit, & contemptum ejus exemplo suo docet. *Simul & Prophetias adimplebat, & dogmata veritatis tradebat, & vivendi praecepta exemplis firmabat. Regulas enim nobis præbet, ne majora, quàm necessarius usus exigat, requiramus, Itaque quando etiam nascebatur, non magnificas ædes, non locupletem matrem, sed pauperrimam & fabro desponsatam elegit, & in tugurio nascitur, & in præsepio ponitur. Sic Discipulos non oratores aut sapientes, nec genere aut fortuna claros, sed inopes valdè atque ignotos. Mensa ejus bordeaceis quandoque panibus, nonnumquam quos Discipuli è foro emerent, referta erat. Recumbebat præterea in fœno: vestes viles, nec conditionem vulgi excedentes induebatur. Domum nullam habebat. Pedibus iter faciebat, & ita faciebat, ut labore quandoque conficeretur. Non in sede, nec in pulvinari, sed in ipsa superficie terræ, modò quidem in monte, modò verò apud fontem solus sedebat, & mulierem Samaritanam alloquebatur. Mediocritatem in omni vivendi ratione constituit, ut quousque progrediendum esset, non ignoraremus. Quibus etiam nunc, quoniam jumentis opus esse imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit, ne equis aut mulis junctis sublimes feramur; sed asino, quando res cogit, insidere, neque ulteriùs progredi, sed ubique necessitatis usum terminare*. Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, ascendens super asinam, & pullum filium subjugalis: *Non curru, ut Reges cæteri, agens, non vectigalia exigens, non elatus tumore, non satellitibus stipatus, sed magnam undique monstrans humilitatem*. S. Jo. Chrys. hom. 67.

V. *Et cùm intrasset Jerosolymam, commota est universa civitas, dicens: Quis est hic?* Nascente Jesu, ad Magorum adventum commotus est Herodes, & omnis Jerosolyma cum illo: triumphante Jesu, ad illius ingressum commota est universa civitas. Hujus commotionis causa, Sacerdotum, Pharisæorum, & Scribarum invidia, cæterorum infidelitas. Quid mirum, si commoveantur impii, præsente Rege, qui eorum vitia & cupiditates improbat & arguit? Quid mirum, si commoveatur Mundus reprobus præsente Judice, qui ipsius errores, pravosque mores damnat? Sic turbantur impii, cùm severa veritas ipsi prædicatur, cùm arguuntur, & ad officium compelluntur. *Veritatem amant lucentem, oderunt eam redarguentem*: & Dei, Christique ac Mysteriorum ejus, post tot beneficia, post tot miracula adeò sunt immemores, ut adhuc quærant, *quis sit*, quasi illum numquam nossent: *Quis est hic?* Ad Christi ingressum commovetur & turbatur fidelis anima, sed alia ratione; Salutari scilicet timore concutitur & configitur ad pœnitentiam. Commoventur etiam justi piis affectibus ad Christi adventum, sicut turbata est Maria, cùm ab Angelo gratia plena salutata est; sicut commota est, turbataque Sponsa ad vocem cœlestis Sponsi, ut ipsum quæreret, amaretque ferventius. S. August. Luc. 1. Cant. 3. & 5.

VI. *Et intravit Jesus in Templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes & ementes in Templo; & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit. Et dicit eis: Scriptum est: Domus mea domus orationis vocabitur: Vos autem fecistis illam speluncam latronum*. Cogita, quàm gravia peccata sint profanantium verum Templum Dei, scilicet Ecclesiam, quam acquisivit sanguine suo, rerum sacrarum nundinatione, simoniacis benefi-

neficiorum resignationibus, & permutationibus fraudulentis, quæstu & avaritia specie religionis velata, Dignitatum & Beneficiorum Ecclesiasticorum impetratione per obsequia & adulationes; collationibus, nominationibus, electionibus alio intuitu factis, quàm gloriæ Dei, & utilitatis Ecclesiæ. *Has Cathedras de Templo Salvator ejecit eorum qui se honore jactarent, primatus quærerent dignitatum; eorum qui Sacerdotio vel primatu honoris uterentur ad quæstum: eorum qui indulgentes gulæ, nequaquam debitam continentiæ præstarent custodiam*. Et ejiciebat omnes vendentes, & ementes in Templo. *Deus Templum suum non mercatoris vult esse diversorium, sed domicilium sanctitatis. Generaliter docuit, sæculares à Dei Templo abesse debere contractus*. Et Cathedras vendentium columbas evertit. *Admonet Dominici forma baptismatis, quando descendit Spiritus-Sanctus in columba, typo ejectorum de Templo hujusmodi mercatorum, in Ecclesia Dei consortium eos habere non posse, qui Sancti Spiritus gratiam nundinentur*. Gratis enim, *inquit*, accepistis, gratis date. *Denique Simoni, qui sanctificandi munus pretio in se putavit posse conferri, respondit Petrus*, Pecunia tua tecum sit in perditionem: *quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. Non est tibi pars neque sors in sermone isto: Cor enim tuum non est rectum coram Deo*. Cathedras vendentium columbas evertit. *Qui in Templo Dei columbas vendere præsumserunt, eorum Deo judice cathedræ ceciderunt. Qui error in subditis cum augmento propagatur. Nam eo ipso quòd quisque ad sacrum Ordinem perducitur, jam in ipsa provectus sui radice vitiatus, paratus est aliis vendere, quod emit .... Cùm Sacerdotalis Ordo intus cecidit, foris quoque diu stare non poterit*.

S. Ambrosius enarrat. in Psal. 1.

S. Ambrosius lib. 9. in Luc. n. 19.
Matth. 10. 8.
Act. 8. 20.

S. Greg. M. lib. 5. cap. 7.

VII. *Domus mea domus orationis vocabitur, & vos fecistis illam speluncam latronum*. Si Templo typico tanta debebatur reverentia, quanta debetur Templo vero; scilicet Ecclesiæ, in qua non Arca fœderis, sed Christus Jesus verus Deus in Eucharistiæ Sacramento realiter præsens adoratur? Indignatus est Christus negotiatoribus, quòd licitis alioquin commerciis in domo Patris sui vacarent: & facto quasi flagello de funiculis, eos ejecit, zelo gloriæ Dei succensus, sicut scriptum est: *Zelus domus tuæ comedit me*. Iram ultionemque divinam metuant & in hoc sæculo, & in futuro, qui Templorum Christianorum sanctitatem violare non verentur immodestiis suis, impudiciis aspectibus & colloquiis, luxu, vanitate. *Ecclesia nihil differt à foro; & si non sit dictu audacius, fortè nec à fornice, aut prostibulo*. Tantùm abest, ut mulieres in Templo Sancto Dei velent caput propter Angelos, ut potiùs *propter mutuum videre ac videri*, pompas omnes mundi muliebris proferant in publicum. *Fode parietem, videbis abominationes majores .... Ecce ibi mulieres sedentes plangebant Adonidem*. Quid de hypocritis dicam, qui solam speciem pietatis habentes, virtutem autem ejus abnegantes, cupiditatum & vitiorum omnis generis idola in corde suo colunt, etiam cùm in Templo versantur, *Et ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio, & universa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum. Et septuaginta viri de senioribus domus Israel, & Jezonias filius Saphan stabat in medio eorum, stantium ante picturas: & unusquisque habebat thuribulum in manu sua: & vapor nebulæ de thure consurgebat*. Nec abominationum finis. Ibi Sacerdotes dorsa vertentes contra Templum Domini, & faciem ad Orientem, adorantes ad ortum solis; qui scilicet sacrum ministerium implere non curant, qui in Ecclesiis ac Beneficiis suis non resident, sed in aulis Principum maximam anni partem manent, favorem aucupari, beneficia congerere in sacrorum Canonum

Ps. 68.
Joan. 2. 13.

S. Jo. Chrys. hom. 74. in Matth.
Tertull. lib. de cultu muliebri.
Ezech. 8.

num contemptum gestiunt. *Aulæ magis quàm Ecclesiæ Sacerdotes*, abusu bonorum ac reditfuum Ecclesiæ, quæ *patrimonia pauperum*, *oblationes fidelium*, *pretia peccatorum*, à Patribus & Conciliis meritò appellantur, domum Dei in speluncam latronum convertentes. *Inter vestibulum & Altare quasi viginti quinque viri, dorsa habentes contra Templum Domini, & facies ad Orientem, & adorabant ad ortum solis*. Sacrilegos illos Templi sui violatores Deus zelotes ab Ecclesia sua invisibiliter ejiciet, à corpore suo penitùs segregabit, in æternum abscindet. *Numquid leve est hoc domui Juda, ut facerent abominationes istas, quas fecerunt hic; quia replentes terram iniquitate, conversi sunt ad irritandum me? Ergo & ego faciam in furore: non parcet oculus meus, nec miserebor: & cùm clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.* S. Athan.

VIII. *Domus mea domus orationis vocabitur*. Quamvis in omni loco Deus orari possit ac debeat, qui ubique præsens est; quemdam tamen speciatim ad id destinatum consecratumque locum sibi Dominus elegit, ad quem Fideles conveniant, ejus Majestati supplicaturi; non quòd ipse loco indigeat, sed ut nos per corporalem domum, quæ *Domus orationis & Domus Dei* singulari quadam ratione dicitur, & in qua omnia ad pietatem provocant, ad ferventiùs orandum excitet. Quòd si Templum Salomonis Deus sanctificavit, ibique oculos suos & cor suum futurum promisit, ut populi sui preces exaudiret: si Apostoli accepto etiam Spiritu Sancto, Templum illud orationis gratia frequentant: multò magis Templis nostris benedicit, in quibus Jesu Christi Corpus offertur, consecratur, sumitur, asservatur. *Si ubi duo vel tres congregati sunt in nomine* Christi, *ipse in medio eorum est*: multò magis cùm tota ad eum orandum & laudandum convenit Ecclesia. Major certè vis est orationis, quæ à multis offertur Deo in domo ejus. *Coimus ad Deum, quasi manu facta precationibus ambiamus. Hæc vis Deo grata est.* 3.Reg.8.& 9. Act.2. & 3. Tertullian. Apoleg. 39.

Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum: *Ecclesias vel potiùs Templa atque Altaria Dei, minori reverentia quidam habent, quàm cujuslibet minimi ac municipalis judicis domum. Siquidem intra januas non modò illustrium Potestatum, sed etiam Præsidum aut Præpositorum, non omnes passim intrare præsumunt; nisi quos aut Judex vocaverit, aut negotium traxerit, aut ipsa honoris proprii dignitas introire permiserit: ita ut si quispiam fuerit insolenter ingressus, aut cædatur, aut propellatur, aut aliqua verecundia, atque existimationis suæ labe mulctetur. In Templa autem vel potiùs Sacraria atque Altaria Dei passim omnes sordidi ac flagitiosi sine ulla penitus reverentia sacri honoris irrumpunt: Non quia non omnes ad exorandum Deum currere debeant, sed quia qui ingreditur ad placandum, non debet egredi ad exacerbandum. Neque enim ejusdem officii est indulgentiam poscere, & iracundiam provocare. Novum siquidem monstri genus est: eadem pene omnes faciunt, quæ fecisse se plangunt. Et qui intrant Ecclesiasticam Domum, ut mala antiqua defleant, exeunt; & quid dico, exeunt? in ipsis penè hæc orationibus suis ac supplicationibus moliuntur. Aliud quippè ora hominum, aliud corda agunt: & dum verbis præterita mala plangunt, sensu futura meditantur: ac sic oratio eorum auctrix est magis criminum, quàm exoratrix. Ut vera illa in eis Scripturæ maledictio impleatur, ut de oratione ipsa exeant condemnati, & oratio eorum fiat in peccatum. Denique si vult quispiam scire; quid in Templo hujusmodi homines cogitaverint, videat quid sequatur: siquidem consummatis solemnitatibus sacris, statim ad consuetudinaria omnes studia discurrunt: alii scilicet ut furentur,* Salvian. lib. 3. de Gubern. Dei.

rentur, alii ut inebrientur, alii ut fornicentur; ut evidentèr appareat, hoc eos esse meditatos, dum intra Templum sunt, quod postquam egressi fuerint, exequuntur.

Domus mea domus orationis vocabitur: & vos fecistis illam speluncam

S. Hieron. in cap. 12. S. Matth. „ latronum. *Quid de Ecclesiis diximus, unusquisque de se intelligat. Dicit enim* „ *Apostolus*: Vos estis templum Dei, & Spiritus-Sanctus habitat in vobis. „ *Non sit in domo pectoris nostri negotiatio, non ementium vendentiumque commercia, non donorum cupiditas; ne ingrediatur Jesus iratus & rigidus, & non aliter mundet templum suum, nisi flagello adhibito; ut de spelunca latronum, & de domo negotiationis, domum faciat orationis.*

IX. *Et accesserunt ad eum cæci & claudi in Templo, & sanavit eos.* In Templo Dei, in Ecclesia, quotidie cæci illuminantur, claudi sanantur, & gressus eorum diriguntur verbo Dei, Sacramentis, Sacro-sancto Sacrificio Corporis & Sanguinis Christi, precibus Sacerdotum, omniumque Christianorum justè ac piè viventium, quibus ipsis gratia medicinalis Christi Salvatoris impetratur.

X. *Videntes autem Principes Sacerdotum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in Templo, & dicentes, Hosanna Filio David, indignati sunt.* Cæcitas & ostinatio Sacerdotum & Doctorum, plerumque sunt avaritiæ, ambitionis, superbiæ & invidiæ, quibus dediti sunt, effectus. Qui gloriam & opus Dei promovere magis tenentur ex officio, ipsum plerumque acrius & pertinacius impediunt. *Et dixerunt ei, Audis, quid isti dicunt? Jesus autem dixit eis: Utique numquam audistis, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?* Qui simplicitate & innocentia morum pueris similes sunt, Deo perfectam laudem canunt, à Spiritu-Sancto in eorum ore formatam. Non alios possumus hic intelligere infantes atque lactentes,

1. Cor. 3. S. August. enarrat. in psal. 8. „ quàm eos quibus dicit Apostolus, *Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.* Quos significabant illi, qui Dominum præcedebant „ laudantes. Non ait autem, *Fecisti*, sed, *Perfecisti laudem*. Sunt enim in „ Ecclesiis etiam hi qui non jam lacte potantur, sed vescuntur cibo, quos

1. Cor. 2. 6. „ idem Apostolus significat, dicens, *Sapientiam loquimur inter perfectos*: sed „ non ex his solis perficiuntur Ecclesiæ; quia si soli essent, non consuleretur generi humano. Consulitur autem, cùm illi quoque nondum capa„ces cognitionis rerum spiritualium atque æternarum, nutriuntur fide tem„porali historiæ, quæ pro salute nostra post Patriarchas & Prophetas, ab „ excellentissima Dei Virtute atque Sapientia suscepti hominis Sacramento ad„ministrata est, in qua salus est omni credenti: ut auctoritate commotus, „ præceptis inserviat, quibus purgatus unusquisque, & in charitate radica„tus atque fundatus, possit currere cum sanctis, non jam parvulus in lacte, „ sed juvenis in cibo; comprehendere latitudinem, longitudinem, altitudi„nem & profundum, scire etiam supereminentem scientiam charitatis Christi.

XI. *Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam: & nihil invenit in ea, nisi folia tantùm; & ait illi: Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea. Et videntes Discipuli*

S. Augustin. ser. 98. alias 44. de Verbis Dom. c. 3. *mirati sunt, dicentes: Quomodo continuò aruit?* Quid arbor fecerat, fructum non afferendo? Quæ culpa arboris infœcunditas? Sed sunt qui fructum voluntate dare non possunt: *Illorum est culpa sterilitas, quorum fœcunditas est voluntas.* Erant ergo Judæi habentes verba Legis, & facta non habentes, pleni foliis, & fructus non ferentes. Venis ad Judæos, & apud eos invenis omnia eloquia Prophætarum: sed ista folia sunt. Christus esurit, fructum quærit; sed ideò in eis fructum non invenit, quia se in eis

non

non invenit . *Non enim habet fructum , qui non habet Christum . Non autem habet Christum , qui Christi non tenet unitatem , qui non habet charitatem* . Fructus *autem spiritus charitas* . . . . Arbor secùs viam , Christianus mundi tentationibus expositus , sola verba , inania promissa , sterila desideria , fidem sine operibus Christo exhibens . *Virtutes sine fide , folia sunt : videntur virere , sed prodesse non possunt . Agitantur vento , quia non habent fundamentum . Quanti Gentiles habent misericordiam , habent sobrietatem : sed fructum non habent , quia fidem non habent ? Labuntur citò folia , ubi ventus flaverit . Et aliqui Judæi habent castimoniam , sedulitatem in lectione multam , & diligentiam : sed sine fructu sunt , & versantur ut folia . Hæc fortè sunt folia , quæ Salvator in illa ficu reperit , sed fructum non invenit* . Christi maledictionem timeat Christianus , qui fructus bonorum operum non profert ; æternam metuat ariditatem , igne æterno damnandam , si Christus salutem nostram esuriens , fidem operibus bonis destitutam in illo inveniat , cùm gratiarum & donorum suorum fructus exiget in hora mortis . Tempus fructuum , vita præsens est . *Pascamus* hic *Christum benè vivendo , & pascet nos in æternum nobis vivere donando* .

Idem ferm. 86. aliàs 9. inter editos ex MSS. Cath. majoris . Galat. 5. 22. S. Ambrosius enarrat. in Psal. 1. n. 41.

S. Augustin. enarrat. in Psal. 127.

XII. *Respondens autem Jesus , ait eis : Amen dico vobis : Si habueritis fidem , & non hæsitaveritis , non solùm de ficulnea facietis , sed & si monti huic dixeritis , Tolle , & jacta te in mare , fiet . Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes , accipietis* . Mons diaboli typus est : Christianæ igitur fidei firmitati perfectam de diabolo victoriam Christus Dominus promittit . *O ingens fidei præmium , cujus merito in tantum potestas credentium extollitur , ut judicaturi universos , pari severitatis sententia in damnationem sæculi , diaboli celsitudinem molemque demergant* . Vel aliter : Arbor gens Judæa , arbor sterilis , reprobata , arida . Mons , Christus , Mare , sæculum hoc omnibus Gentibus . Apostoli in Actibus Apostolorum loquuntur ad Judæos contradicentes , & verbo veritatis resistentes , hoc , est , folia habentes , & fructum non habentes ; & dicunt illis : *Vobis primùm oportebat annuntiare verbum Dei : sed quoniam repellitis illud* : Prophetarum verba loquimini , & non agnoscitis quem pronuntiarunt Prophetæ , hoc est , folia habentes : *Ecce convertimur ad Gentes* . Hoc enim etiam per Prophetam prædictum est : *Ecce posui te in lucem Gentium , ut sis salus mea ab extremis terræ* , Ecce aruit arbor ; & Christus ad Gentes , mons translatus in mare .

S. Hilar. in c. 21. Matth.

S. August. serm. 39.

Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes , accipietis . *Fides fons orationis , nec potest ire rivus , ubi caput aquæ siccatur . Ergo ut oremus , credamus : & ut ipsa non deficiat , fides qua oramus , oremus . Fides fundit orationem , fusa oratio impetrat ipsi fidei firmitatatem* .

S. August. ser. 11. alias 35. de Verbis Domini .

XIII. *Et cùm venisset in Templum , accesserunt ad eum docentem Principes Sacerdotum & Seniores populi , dicentes : In qua potestate hæc facis ? Respondens Jesus , dixit eis : Baptismus Joannis unde erat , &c. At illi cogitabant inter se , centes : Si dixerimus , E cœlo , dicet nobis , quare ergo non credidistis illi ? Si autem dixerimus , Ex hominibus , timemus turbam : Omnes enim habebant Joannem sicut Prophetam* . Quod Christus Sacerdotum & seniorum quæstionem altera quæstione eludat , non est astutiæ , sed summæ sapientiæ . Dei sapientia omnem sæculi prudentiam confundit , omnem hominum malitiam evertit . Pia & laudabilis est industria , quæ malas artes repellit impiorum aut superborum hominum , qui fidei aut pietatis progressum impedire nituntur ; aut Ecclesiasticam Disciplinam , morumque emendationem prohibere litibus , quas legitimis Pastoribus intentant ; quasi jurisdictionem usur-

pent, aut ea abutantur. *In qua potestate hæc facis?* Sed quantumvis invidia aut alio pravo affectu sanctis consiliis, conatibus & statutis Prælatorum adversentur exterius, iniquitatem ipsi suam interdùm agnoscunt, turbantur intùs & dissecantur cogitationibus suis, propriæque conscientiæ judicio damnantur. Malis artibus utuntur, ut Superiorum suorum jurisdictionem, & impositam ab iis disciplinam declinent & excutiant: & pejora moliretur adversùs veritatem & justitiam, nisi plebem timerent, nisi hominum judicia magis quàm Dei vererentur: *Si dixerimus, ex hominibus, timemus turbam*. Perspicis cordis eorum perversitatem? (inquit S. Joannes Chrysostomus) *Deum ubique contemnunt, & cuncta propter homines peragunt. Nam & Joannem, non quia tantum virum vererentur, sed multitudinis opinione perterriti metuebant. Christo quoque ipsi propter homines, ne minores viderentur, credere nolebant: omnia denique hinc eorum mala oriebantur.* Duæ januæ peccati, amor & timor mundi.

S. Jo. Chrys. hom. 68.

XIV. *Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea. Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem pœnitentia motus, abiit. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo, domine, & non ivit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus.* Primò dicitur Gentilium populo per naturalis legis notitiam, *Vade & operare in vinea mea*; hoc est, *quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* Qui superbè respondit, *Nolo*, Posteà verò in adventu Salvatoris, acta pœnitentia, operatus est in vinea Dei, & sermonis contumaciam labore correxit. Secundus autem filius, populus Judæorum est, qui respondit Moysi: *Omnia quæcumque dixerit Dominus, faciemus*: & non ivit in vineam, quia interfecto patris-familias filio, se putavit hæredem . . . . Justitia Christiana in promissis inanibus & ostentatione zeli studiique ardentis ad Legem Dei observandam posita non est, sed in ejus observantia humili, accurata, perseverante: *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur*. Duæ dumtaxat ad cœlum viæ, innocentia & pœnitentia. Qui innocentiam amiserunt violando Legem Dei, sola pœnitentia voluntatem ejus implent. Sed (inquit Sanctus Ambrosius:) *Faciliùs inveni, qui innocentiam servaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam. Renunciandum sæculo est; somno ipsi minùs indulgendum, quàm natura postulat; interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspiriis, sequestrandus orationibus: vivendum ita, ut vitali huic moriamur usui, se ipsum sibi homo abneget, & totus mutetur: sicut quemdam adolescentem fabulæ ferunt propter amores meretricios peregrè profectum, & abolito amore regressum, posteà veteri occurrisse dilectæ, quæ ubi se non interpellavit, mirata putaverit non recognitam, rursus occurrens, dixerit: Ego sum; responderit ille: Sed ego non sum ego.* Sic mutetur necesse est filius contumax, qui priùs jubenti patri, ut in vinea sua operaretur, ut legem suam servaret, ut animam suam omni virtutum genere excoleret, superbè respondit, *Nolo*. Contumaciam obedientia, negligentiam diligentia & vigilantia, languorem fervore compenset. Siquidem sanctos imitari non potest, qui innocentia vitæ ad mortem usque constanter servata, ad Regnum cœlorum pervenerunt; vel illos imitetur, qui illud pœnitentia rapuerunt, ne cum Pharisæis audiat: *Venit enim ad vos Joannes in via justitiæ, & non credidistis ei: publicani autem & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes, nec pœnitentiam habuistis posteà, ut crederetis ei.* Conversio publicanorum & meretricum, magnum solatium est insignium peccatorum, si & ipsi Deo ad

S. Hier. in c. 21. S. Matth.

Exod. 24.

Rom. 2. 13.

S. Ambrosius lib. 2. de pœnit. c. 10.

ad pœnitentiam vocanti pareant: sed Sacerdotum Judaicorum, Pharisæorum & Legisperitorum, qui Christum ipsum prædicatorem audiebant, & miracula innumera videbant operantem, cæcitas & obstinatio, timorem incutere debet iis, qui dignitate sua vel doctrina elati, necnon Pharisaica justitiæ specie, à via Regni cœlorum aberrant avaritia sua, ambitione, superbia, invidia, aliisque vitiis occultis. *Quid patimur? Quid est hoc? Quid audisti?* (inquiebat Augustinus Alypio suo) *Surgunt indocti, & cœlorum rapiunt, & nos doctrinis nostris, sine corde, ecce volutamur in carne & sanguine. An quia præcesserunt pudet sequi, & non pudet nec saltem sequi?* S. Augustin. lib. 8. Confess. c. 8.

XV. *Homo erat pater-familias, qui plantavit vineam, &c.* Plantata est vinea, lege data in cordibus Judæorum. Missi sunt Prophetæ, quærentes fructum, bonam vitam eorum: Prophetæ ab eis contumeliis affecti & occisi sunt. Missus est & Christus, unicus Filius Patris-familias; & ipsum occiderunt hæredem, & ideò perdiderunt hæreditatem. In contrarium eis vertit malum consilium: *Ut possiderent, occiderunt: & quia occiderunt, perdiderunt*. Vinea est & Ecclesia, vinea electa, quam Christus acquisivit & emit pretio magno, sanguine suo. Spe illam munivit, scilicet fide qua discernitur à Judæorum Synagogis, & conventiculis Hæreticorum. Illam torculari instruxit, scilicet Sacramentis & Sacrificio, quibus Christi Sanguinis & virtus Passionis ejus diffluit. Turri ipsam protegit, præsentia sua usque ad consummationem sæculi, virtute nominis sui, adversùs quam inferorum portæ ac vires prævalere non possunt. Agricolæ, Pastores. Regio longinqua, cœlum, quò Christus ascendit, postquam Apostolos misit. Sed & agricola quisque vineæ Dei, id est, animæ suæ, quam Deus plantavit, quam Christus Sanguine suo rigavit, eique per Spiritus-Sancti, gratiarumque illius ac donorum subministrationem, incrementum dedit. Fructus à nobis jure expectat & exigit mysteriis suis, verbo suo, exemplis suis ac miraculis. Sed heu! ingrati, Judæisque pejores, Christum è corde nostro ejicimus, & quantùm in nobis est, occidimus, *Rursus crucifigentes Filium Dei*. Eò graviora sunt Christianorum peccata, eòque gravior ipsos manet damnatio, quò majores gratias receperunt. Ad ipsos magis quàm ad Judæos dirigitur illa Dei per Prophetam querela: *Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? An quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas? Et nunc ostendam vobis, quid ego faciam vineæ meæ: Auferam sepem ejus, & erit in direptionem: diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem. Et ponam eam desertam: non putabitur, & non fodietur: & ascendent vepres & spinæ: & nubibus mandabo, ne pluant super eam imbrem ..... Expectavi ut faceret judicium, & ecce iniquitas: & justitiam, & ecce clamor*. A Deo deseri, ejusque gratiis, verbo, Sacramentis privari, atque dæmonibus in direptionem permitti, metuendum maximè supplicium est, æternæque damnationi proximum: sic enim à Deo derelicti peccaris finis, interitus & æterna combustio. Nam, ut ait Apostolus, *Terra sæpè venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo. Proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima; cujus consummatio in combustionem*. Nam (ut S. Hieron. interpretatur) *Tollitur Dei auxilium ab iis qui indigni sunt: ut, quia non senserunt Deum per beneficia, sentiant per supplicia*.

S. August. fer. 37. alias 19. de Verbis Domini, c. 2.

Heb. 6. 6.

Isaiæ 5. 4. & seqq.

Heb. 6. 7. S. Hieron. in c. 5. Isai.

XVI. *Dicit illis Jesus: Numquam legistis in Scripturis: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: A Domino factum*

est

est istud, & est mirabile in oculis nostris? Ideò dico vobis, Quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus. Incarnatio Verbi Dei, opus Domini est, voluntate Patris, cooperante Spiritu-Sancto, à Filio ipso carnem nostram assumente peractum. Christum Jesum prædestinatum Filium Dei in virtute, Judæi rejecerunt & crucifixerunt: Pater à mortuis suscitavit: caput & fundamentum Ecclesiæ suæ constituit: pacem nostram, *qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ solvens, inimicitias in carne sua: legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso. Superædificanti sumus super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu; in quo omnis ædificatio constructa crescit in Templum Sanctum Domino*. Verùm si Judæorum infidelitatem & malitiam imitemur, si Christum contemnamus, & injuriis afficiamus malè vivendo, non ut decet cives Sanctorum, domesticos Dei, membra Christi, templa Spiritus-Sancti; justo Dei judicio, auferetur à nobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus; gratiæ suæ dona Deus à nobis auferet, aliisque tradet, qui fideliter cooperando, pœnitentiæ ac bonorum operum fructus facient.

Ephes. 2. 14. & seqq.

XVII. *Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem verò ceciderit, conteret eum*. Quando enim in eum offenditur, humilis jacet: *Jacendo humilis, quassat offendentem; veniendo excelsus conterit superbientem*. Jam ergo Judæi illa offensione quassati sunt: restat, ut ejus præclaro adventu etiam conterantur; nisi fortè, cum vivunt, agnoverint, ne moriantur. Patiens enim est Deus, & illos quotidie invitat ad fidem.

S. Augustin. serm. 91. alias de tempore, 234.

CAPUT XXII.

Sensus Litteralis.

I. ET *respondens Jesus, dixit iterum in Parabolis eis, dicens: Simile factum est Regnum cælorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo*. Perrexit Jesus in sermone, novam illis proponens Parabolam. Simile quid accidit in parando Regno cœlorum, sive in colligenda ex hominibus Ecclesia, in qua Deus Regnum suum inchoat in terris, posteà completurus in cœlis; ac si Rex quispiam nuptiale convivium pararet filio suo uxorem ducenti. *Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & noluerunt venire*. Misit servos suos, ut eos qui prius invitati fuerant ad nuptias, certiores facerent de hora & die præstitutis. At illi convivio adesse noluerunt. *Iterum misit alios servos; dicens: Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei, & altilia occisa sunt; venite ad nuptias*. Humanitatis, amorisque suis novum dedit argumentum, missis aliis servis, qui rursus ipsos ad nuptiale convivium, omni ciborum genere splendidè instructum, nomine suo invitarent: *Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam*. Sibi factum honorem parvi fecerunt, & rei familiaris curam, compendiaque sua nuptiarum gaudio præposuerunt: *Religui verò tenuerunt servos ejus, & contumeliis affe-*

tios occiderunt. Servos ejus in carcerem truserunt, & contumeliis affectos morti tradiderunt, immaniter ingrati. *Rex autem cùm audisset, iratus est; & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos*, internecione delevit, *& civitatem illorum succendit*. *Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt*: nuptiale convivium instructum est: *Sed qui invitati erant, non fuerunt digni*: eo honore se indignos præstiterunt. *Ite ergo ad exitus viarum*, in compita, plateasque publicas, & quoscumque inveneritis pauperes viatores, nullo facto discrimine gentis, generis, conditionis, *vocate ad nuptias*. *Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt*: ex omni hominum genere, nullo facto delectu, *bonos & malos*, honestos & sordidos, dignos & indignos: *& impletæ sunt nuptiæ discumbentium*, & locus nuptialis convivii impletus est hominibus, qui ad mensam Regis accubuerunt. *Intravit autem Rex, ut videret discumbentes*; ut convivas spectaret, utrum omnia pro nuptiarum excellentia, sponsique ac sponsæ dignitate agerentur: *Et videt ibi hominem non vestitum veste nuptiali*: non ornatum veste quæ nuptias & festum diem diceret: *Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Qua fronte in aulam & convivium nuptiarum te intrusisti absque ornatu nuptiis conveniente, cum veste pannosa & sordida, quæ in meum, sponsique & sponsæ contemptum ac dedecus cedat? *At ille obmutuit*, sua ipse conscientia damnatus. *Tunc dicit Rex ministris*: iis qui convivis ministrabant, vel ministris justitiæ suæ: *Ligatis manibus*, ne se difendere valeat; *& pedibus ejus*, ne fugere; *mittite eum in tenebras exteriores*, extra aulam nuptialis convivii ejicite, & in carcerem obscurum, ubi rei quasi præsentis mortis imaginem in extremam tristitiam & desperationem aguntur; *Ibi erit fletus & stridor dentium*. *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi*. Multi ita vocati sunt, ut verè pareant vocanti, & ad nuptias veniant: pauci verò electi, ut nuptiarum gaudio fruantur, & inter amicos sponsi numerentur. Parabolæ sensus obvius est. Rex qui fecit nuptias filio suo, Deus omnipotens est. Fecit autem nuptias Domino nostro Jesu Christo & Ecclesiæ, quæ tam ex Gentibus, quàm ex Judæis congregata est; quam *Christus dilexit, & se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata*. De qua & in Apocalipsi dicitur: *Vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de cœlo à Deo, paratam sicut sponsam ornatam viro suo....... Et venit unus de septem Angelis, & locutus est mecum, dicens: Veni & ostendam tibi sponsam uxorem Agni, &c.* Nuptiale convivium, est sacer ille doctrinæ Evangelicæ, Sacramentorum, gratiarum, & spiritualium donorum apparatus, quibus, tanquam exquisitis ferculis, Deus hominum animas per fidem sibi copulatas pascit, & beatæ vitæ gaudiis in æternum refecturus est. Primò vocati ad nuptias, ad Christi fidem, Ecclesiam, spiritale convivium, Judæi sunt, fœderatus Deo Populus; quibus adventus Regni Messiæ primò per Moysen & Prophetas, deinde in plenitudine temporis per Joannem & Christum ipsum annuntiatus est, ut se per pœnitentiam illi Regno, nuptiisque Regni præpararent. Cùm autem illi ad nuptias venire, in Christum credere ejus Ecclesiæ inferi, mystici convivii participes fieri noluissent; misit Deus post mortem ac resurrectionem Christi alios servos, duodecim Apostolos, & eorum adjutores, qui Judæos iterùm ad prandium nuptiale invitarent, in quo spiritalium genus omne bonorum, ad mentes in præsenti vita reficiendas, paratum est. Illi autem terrenarum & caduca-

S. Hier. in c. 22. S. Matth. Ephes. 5. 25. 26. 27.

Apocal. 21. 2. & 9.

ducarum rerum studio æterna bona posthabentes, veritatem Evangelicam respuerunt. Reliqui verò missos ad se Apostolos contumeliis affecerunt, ut Petrum, & Joannem, Paulum quoque non semel; & occiderunt, ut Stephanum & Jacobum utrumque. Rex autem; scilicet Deus optimus maximus, tantum gratiæ suæ contemptum, servorumque suorum contumeliam, ac cædem ulcisci decrevit, & missis exercitibus suis, scilicet Romanis, sub Tito & Vespasiano Imper. homicidas illos fame, peste, gladio delevit, & prævaricatricem civitatem succendit. Cùm autem pertinaciter Evangelium sibi annuntiatum respuissent, Deus Apostolos misit in universum mundum, ut Gentes omnes Evangelii prædicatione ad fidem Christi, & ad cœlestis convivii participationem vocarent, nemine cujuscumque nationis, tametsi barbaræ, cujuscumque conditionis, etsi infimæ; cujuscumque vitæ, etsi pessimæ, excluso. A generali enim beneficio neminem Deus voluit ullo præjudicio exclusum. *Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inveneritis, vocate ad nuptias*. Per exitus viarum, significantur hoc loco variæ Philosophorum opiniones, & diversi superstitionum ritus, in quos nationes, relictis viis ab Adamo & Noe monstratis, deflexerant. *Deus* enim *in præteritis generationibus dimiserat omnes gentes ingredi vias suas*; non missis scilicet ad eos Prophetis, ut ad Judæorum gentem facere solebat, cùm alioqui naturalibus testimoniis illos quotidie convenirent, *Benefaciens de cœlo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda* ipsorum: nec clausus illis esset majoris profectus aditus, præsertim ex quo Judæorum multiplex dispersio orbem impleverat, & divina Lex, Prophetæ, & Psalmi Græco sermone legebantur. Judæorum ergo *delicto, salus est Gentibus, ut illos æmulentur*, & æmulatione stimulati, ac ægrè ferentes, salutem sibi præripi à Barbaris, ad fidem tandem convertantur eorum reliquæ. *Quòd si delictum illorum divitiæ sunt mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium: quantò magis plenitudo eorum? ...... Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret, &c.* Congregaverunt autem Apostoli in Ecclesiam *bonos & malos*, sive qui se malos perseveraturos professi sunt; sed *malos*, sive qui laterent, probitatem simulantes, sive qui jam adducti & intromissi in convivium nuptiarum, apparerent sæculo verbis tantùm, non factis renunciasse. Sive, *bonos & malos*, dictum est secundùm quamdam humanam conversationem, in qua etiam ii qui nondum crediderunt, vel laudari vel vituperari solent. Unde est etiam & illud, quod Dominus monet Discipulos, quos ad prædicandum Evangelium primitùs mittit, ut in quamcumque venerint civitatem, quærant, quis illic dignus sit, ut apud eum habitent, donec inde proficiscantur. Profectò ille dignus quis erit, nisi qui existimatione suorum civium bonus habebitur? Et quis indignus, nisi qui eis malus innotuerit? Ex hoc utroque genere veniunt ad Christi fidem, & sic adducuntur boni & mali: quia & illi mali à mortuis operibus pœnitentiam non recusant. Si autem recusant, non intrare cupientes repelluntur, sed ab introitu ipsi aperta contradictione discedunt: sic impleta est Ecclesia, locus nuptialis convivii. Ingressus Regis, ut convivas spectet, adventum Christi significat in Judicii die, ut examinet ac judicet, quinam vocatione sua dignè se gesserint. Vestis nuptialis, Christus est, quem per charitatem, cæterasque virtutes charitatis comites induimus. Nam ut Christus & Sacerdos, & Victima, & Altare, & Templum diverso respectu vocatur, quòd iis velut typis fuerit adumbratus; ita hoc loco, & sponsus est, & cibus, & vestis, distincta aptaque comparatione: Sponsus, quia

Margin notes: Joseph. lib. 7. de bello Judaico, cap. 17. — Act. 14. 15. — Rom. 11. 11. 12. — S. August. lib. de Fide & operibus, c. 17.

quia Ecclesiam sibi desponsavit *in justitia* , *in fide* , *& in sempiternum* , eamque velut novam Evam ex suo latere in cruce eductam sibi copulavit ; & justorum animas sibi quasi sponsas copulat : *Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo* ; (inquit Apostolus.) Cibus quia Corpus & Sanguinem suum nobis manducandum & bibendum in mensa Eucharistica apponit : *Qui manducat me* , *& ipse vivet propter me* . Vestis , quia nuditatem nostram ac vitiositatem justitia sua tegit non extrinsecùs dumtaxat nobis imputata , qua ille justus est , sed nobis communicata & inhærente , ut peccatis nostris non tectis solummodò , sed absterfis & abolitis , gratia & charitate per Spiritum Sanctum in cordibus nostris diffusa justi simus . *Induimini Dominum Jesum Christum* . . . . . *Quotquot in Christo baptizati estis* , *Christum induistis* . . . . *Deponere vos secundùm pristinam conversationem veterem hominem* , *qui corrumpitur secundùm desideria erroris* . *Renovamini autem spiritu mentis vestræ* , *& induite novum hominem* , *qui secundùm Deum creatus est in justitia & sanctitate veritatis* . . . . . *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis* , *& induentes novum* , *eum qui renovatur in agnitionem* , *secundùm imaginem ejus qui creavit illum* . Qui Christum hoc modo non induit , in die judicii propriæ conscientiæ testimonio convictus , interrogationi & exprobationi Christi respondere non poterit : sed ligatis manibus & pedibus ejicietur ex Sanctorum cœtu , & à luce æterna in æternum exclusus , in tartara detrudetur . Rom.13. 14. Gal. .3. 27. Ephes. 4. 22. 23. 24. Coloss. 3. 9. 10.

II. *Multi enim sunt vocati* , *pauci verò electi* . Multi , non solùm Judæi, qui venire ad Nuptias Agni , & in Christum credere noluerunt ; sed etiam ex Gentibus plurimi , vocati sunt à Deo : *pauci verò electi* , ut cœnam æternam degustent , ac cœlesti beatitudine fruantur ; illi scilicet , qui Christum per gratiam sanctificantem & charitatem induerunt , ac in justitia perseverantes , ea quasi nuptiali veste ornati invenientur , cùm ad judicium veniet . Non omnes vocati , secundùm propositum sunt vocati ; ipsi ergo secundùm propositum vocati , qui electi ante constitutionem mundi . Omnium itaque reproborum typus est ille , qui vestem nuptialem non habens , mandato Regis ejectus est extra aulam convivii , & missus in tenebras exteriores , ubi fletus , & stridor dentium . *Multi enim sunt vocati* , *pauci verò electi* . Ostendit his verbis Christus , causam , cur Gentes credant , non esse ipsorum præ Judæis præstantiam , non præclaras naturæ dotes , non merita vocationem præcedentia , non quæ futura prævisa sint à Deo ; sed Dei electionem gratuitam ; ideòque non esse , cur glorientur . Secundò , etsi Gentes in Judæorum locum successerint , non omnes tamen ex iis salvos fore ; quamobrem illos monet , ne efferant , sed Deo dignè vivant . *Si aliqui ex ramis fracti sunt* , *tu autem cùm oleaster esses* , *insertus es in illis* , *& socius radicis & pinguedinis olivæ factus es* , *noli gloriari adversùs ramos* . *Dices ergo* : *Fracti sunt rami* , *ut ego inserar* : *bene* ; *propter incredulitatem fracti sunt* . *Tu autem fide stas* : *noli altum sapere* , *sed time* . *Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit* : *ne fortè nec tibi parcat* . *Vide ergo bonitatem* , *& severitatem Dei* : *in eos quidem qui ceciderunt* , *severitatem* : *in te autem bonitatem Dei* , *si permanseris in bonitate* ; *alioquin & tu excideris* . S.Augustin. lib. de Gestis Pelagii, c. 3. Rom.11. 17. & seqq.

III. *Tunc abeuntes Pharisæi* , *consilium inierunt* , *ut caperent eum in sermone* . Pharisæi conspiratione facta adversùs Jesum , inter se deliberarunt , quo pacto aliquod responsum insidiosè ab illo elicerent , quo vel Populum , vel Cæsarem offendisse videretur , ut eum rerum novatarum apud Romanorum Præsidem accusare possent . Confer cum *Luc.* 20. *vers.* 20. *Et obser-*

observantes, miserunt insidiatores, qui se justos simularent, ut caperent eum in sermone, ut traderent illum principatui & potestati Præsidis.

IV. *Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes: Magister, scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi curæ de aliquo: non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi videtur: Licet censum dare Cæsari, an non?* Quosdam è discipulis suis miserunt, quasi Christo ignotos, & in sermonibus ejus infrequentes, ut coram eis Christus securiùs loqueretur. Adjunxerunt autem illis milites, servos, seu domesticos Herodis. Sic enim vocem, *Herodianos*, interpretantur Evangelium Hebræum, Syriaca Versio, Sanctus Chrysostomus & S. Hieronymus: vel cum iis qui Romanis tributa spontè solvebant, & solvenda docebant, quos Pharisæi *Herodianos* vocabant, & non divino cultui deditos: Herodes enim Magnus impensè faverat Romanorum tributis, quibus olim præfuerat; cujus studia imitatum Herodem Antipam ejus filium, nemo dubitaverit. Pharisæi verò favebant Judaicæ libertati, & Herodis erant adversarii. Sanè Pharisæorum quosdam Judam Gaulonitem secutos, sensisse nefas esse Judæis parere Potestati à Lege divina extraneæ, & pendere tributum, aut censum solvere, testes sunt Josephus & Eusebius. Illud scilicet, *Uni Deo servies*, ita intelligi volebant, non quasi eum quovis imperio summo, puta Saulis, Davidis, Salomonis pugnaret; sed quasi adversaretur imperiis profanarum potestatum: quò & illud Deuteron. 17. 15. trahebant: *Regem constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non sit frater tuus.* Cum Herodianis igitur discipulos suos ad Christum allegarunt Pharisæi, qui eum quasi judicem vel arbitrum controversiæ inter eos ortæ interpellarent; num scilicet Cæsari solvendum esset tributum, necne: ut si solvendum esse responderet, ipsum plebi odiosum redderent, velut publicæ libertatis hostem: si negaret, ipsum Herodiani accusarent, ut seditiosum, & Romani Imperii inimicum, ut per summam calumniam accusarunt coram Pilato, *Lucæ* 23. 2. *Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributum dare Cæsari.* Honorifica autem præfatione usi sunt, quam tamen ab eis non reverentia, sed adulatio insidiosa expressit: *Magister, scimus, quia verax es*, amator & doctor veritatis, tam privatim, quàm publicè: *Et viam Dei in veritate doces*: Legem divinam ac præcepta, secundùm quæ Deus vitam vult à nobis institui, doces, tradis, exponis verè, fideliter, sincerè, absque omni fuco, & pravi affectus corruptela: *Et non est tibi cura de aliquo*: Non curas aliquem, ita ut ejus gratia, vel odio, aut metu commotus, veritatem prodas vel dissimules: *Non enim respicis personam hominum*: Non externam hominum speciem, divitias, paupertatem, nobilitatem, ignobilitatem, potentiam; sed unum Deum, veritatem, justitiam attendis. Marci 12. 14. *Nec enim vides in faciem hominum*. Lucæ 20. 21. *Et non accipis personam*. Non es ex iis qui metu Cæsaris aut Pontii Pilati aperire non audent, quid sentiant. *Dic ergo nobis*, quid tibi videtur de illa quæstione quæ conscientiam nostram torquet, & gravem scrupulum nobis injicit? *Licet* salva Religione & Lege Dei, *censum dare Cæsari*, homini profano & peregrino, qui à nobis extorquet quæ vult, & plura fortè deinceps extorquebit? *An non licet?* Nam aliud aliis sentientibus, hactenus ancipites & dubii: Tu nos doce. Census nomen & ad prædiorum, et capitum onera refertur, ut videre est in Codice Justiniani, Tit. *De Censibus*, ubi Cæsarecnsibus narratur remissum à Vespasiano tributum capitis. Ammianus Mar-

S. Hier. in c. 22. S. Matth.

Joseph. lib. 18. Antiq. c. 2. & Euseb. lib. 1. hist. c. 5.

Marcellinus de Juliano Augusto scribit: *Partes eas* (Galliarum) *ingressus, pro capitibus singulis tributi nomine vicenos quidem aureos reperit flagitari; discedens verò, septenos tantùm*. Tertullianus: *Agri tributo onusti viliores; hominum capita stipendio censa ignobiliora*. Hinc discimus, Provincias Romani Imperii non agrorum tantùm pendisse tributum, sed & humanorum capitum, extra colonias, municipia, & civitates Italici juris. Census igitur nomine hìc tributum in capita singula indictum, quæ Cæsaris mandato recensita fuerant, & descriptione comprehensa, intelligi potest, secundùm Syriacam Versionem: *Licet dare pecuniam capitationis Cæsari*, necnon & Persicam: *Fas est, ut censum capitis Cæsari demus, an non?* Atque hanc interpretationem firmat illud Ulpiani Leg. 3. Digest. de Censibus: *In Syriis à quatuordecim annis masculi, à duodecim fœminæ, usque ad sexagesimum quintum annum, tributo capitis obligantur*. Marci tamen 12. 14. & Lucæ 20. 22. *tributi* nomen simpliciter habetur.

V. *Cognita autem Jesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis, hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium, & ait illis Jesus: Cujus est imago hæc, & superscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo*. Jesus cognita versutia & fraudulenta hypocrysi, tam Pharisæorum mittentium, quàm illorum quos ad ipsum miserant, ait illis: Quid me insidiosâ interrogatione implicare nitimini, hypocritæ, crudele consilium specie religionis velantes? Ostendite mihi nummum aliquem ejus monetæ, in qua tributum seu capitatio exigi & pendi solet. Obtulerunt ei denarium Romanum, argenteum. Ait illis Jesus: Cujus est imago hæc, & inscriptio nummo incisa? Quærit autem, non quòd nesciret, sed ut solutionem quæstionis ex ipsorum verbis extorqueret: Nummus enim Tiberii Cæsaris imagine signatus testabatur, illum summum in Judæam imperium reipsa obtinere, idque à Judæis nummo illo utentibus agnosci. Cùm autem respondissent, imaginem & inscriptionem Cæsaris esse, eorum quæstionem solvit Jesus, dicens: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo*. Persolvite Cæsari, non quasi gratuitum munus, sed quasi debitum ratione supremi dominii temporalis, patrocinii ac defensionis, pecuniam quæ tributi vel capitationis nomine vobis indicta est, & quæcumque Cæsariani sunt juris. Tributi enim pensitatio non solùm divinæ Legi non repugnat, sed ab ea imperatur, eùm honorem, timorem, obedientiam Principibus exhiberi præcipiat. Cæterùm, reddite etiam Deo, quæ ipsi debetis; Cæsari censum, Templo siclum persolvite; Cæsari tributa, Deo animum, cultum, amorem super omnia. At si quid Cæsar, aut alia Potestas Legi divinæ contrarium jubeat, Deo potiùs quàm hominibus parendum noveritis. Quod enim pietati ac Dei Legi adversum est, non Cæsaris, sed diaboli tributum est. Ita Christus sapientissimo responso, & seditionis, & violatæ religionis calumniam in quæstione insidiosa effugit; & Potestatis utriusque limites definivit. *Et audientes, mirati sunt* tam prudens responsum, quo nec Cæsar, nec Populus offendi posset: *& relicto eo abierunt*. S.Jo:Chrys. hom. 71. in S. Mtth.

VI. *In illo die, accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogaverunt eum, dicentes: Magister, Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres: & primus uxore ducta, defunctus est, & non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter secundus & tertius, usque ad septimum. Novissi-*

vissimè aut omnium & mulier defuncta est. In resurrectione ergo cujus erit de septem uxor? Omnes enim habuerunt eam. Sadducæi nullam substantiam esse extra Deum præter res sensibiles contendebant, *neque Angelum, neque Spiritum*: quod illius erroris fundamentum erat, quo negabant resurrectionem mortuorum. Animas igitur hominum per se subsistere posse, & immortales esse inficiabantur, & in nihilum redire corporibus destitutas asserebant. Hinc sequebatur, non esse resurrectionem; quæ permansionem

Act. 23. 8. & immortalitatem animorum requirit. Hi quæstionem proposuerunt Jesu, ex ipsa Lege Moysis, quam solam recipiebant, petitam, contra resurrectionem & vitam æternam quam prædicabant: ex quibus dogmatibus rem absurdam sequi, carnales homines putabant. Magister, Lege Moysis sancitum est, ut si quis mortuus fuerit sine liberis, frater ejus, eodem patre natus, & proximus ætate, ducat Viduam defuncti, ex qua filium procreet, qui in nomine defuncti transeat. Erant autem apud nos septem fratres: & primus uxore ducta, defunctus est sine liberis, & reliquit uxorem fratri suo, pari jure, ac hæreditatem. Idem contingit secundo ac tertio, & cæteris usque ad septimum. Eamdem enim uxorem, ex qua nemo illorum prolem susceperat, alter alteri reliquit, eamque singuli successivè duxerunt, Legi obtemperantes. Cujus ergo erit uxor in resurrectione? An plures eamdem simul habebunt uxorem? An unus præ cæteris, cùm tamen par videatur esse jus omnium? Pharisæi vitam quidem felicem post resurrectionem sperabant, sed huic nostræ in multis similem. Unde

Grotius, an. not. in Matt. Josephus Pharisaicam sententiam comparat iis quæ apud Græcos de Fortunatis Insulis canebantur. Nam bonis dari ait: *Vitam ultra Oceanum, & loca nec imbribus, nec nivibus, nec æstibus obnoxia; sed quæ lenis ex Oceano Zephyrus afflans mulceat.* In eumdem sensum Horatius, Homerum secutus, cecinit:

Nos maneat Oceanus circumvagus; arva beata,
Petamus arva, divites & Insulas.
Pleraque felices mirabimur, ut neque largis
Aquosus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glebis.

Hinc verisimile videtur erudito viro, Pharisæos mansuetum quoque conjugii usum post resurrectionem sibi persuasisse: quod Mahometes, ut plurima alia figmenta & deliria, in Alcoranum suum ex Traditionibus Judaicis transtulit. Sadducæi autem Pharisaicæ doctrinæ ac sectæ hostes, resurrectionem à Christo doceri putabant secundum Pharisæorum hypothesim; sed Christus eos errare ostendit.

VII. *Respondens autem Jesus, ait illis: Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.* Non nequitiæ, non fraudis, ut Pharisæos; sed erroris & crassæ intelligentiæ eos arguit, quòd Scripturas Sacras non legerent, vel malè intelligerent: nec attenderent ad virtutem infinitam & omnipotentiam Dei, quæ animis hominum extra corpora sustentandis par est, & iisdem iterùm conjungendis cum corporibus: quo fit, ut resurrectio impossibilis non sit, nec incredibilis. Causam erroris duplicem Christus indicat, ignorantiam scilicet Scripturarum, & omnipotentiæ Dei, quam ingenio suo metiuntur. Confer cum Marci 12. 24. *Nonne ideò erratis, non scientes Scripturas, neque virtutem Dei?* Tum eorum objectioni, erroneo fundamento nixæ Christus respondet: *In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur; sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo.* In futuro illo beatitudinis statu, post resurrectionem corporum, neque nuptiæ erunt, neque nuptiarum

rum opus: Habeot enim filii resurrectionis in se Spiritum vivificum; seu vim internam ex qualitatibus gloriæ ab anima in corpus dimanantem, quæ corpus conservet in perpetua incorruptione. Unde tale corpus non jam *animale*, sed *spirituale* dicitur ab Apostolo. Nam *corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem oportet, absorpta mors in victoria*. Cùm igitur corpora ista non sint morti obnoxia, sicut nec Angeli, quos omnis Scriptura commemorat, ut mirum fit, Sadducæos in tanta luce cæcutire: sequitur, nuptiis & earum usu homines post resurrectionem non indigere, sive ad sobolem propagandam, sive ut singulis pereuntibus universitas conservetur. Confer cum Lucæ 20. 34. 35. 36. *Et ait illis Jesus: Filii hujus sæculi nubunt, & traduntur ad nuptias: Illi verò qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores; neque enim ultra mori poterunt: æquales enim Angelis sunt, & filii sunt Dei; cùm sint filii resurrectionis*. Fœminas in muliebri sexu non resurrecturas senserunt Tertullianus lib. 1. De *cultu Fœm. cap.* 2. Origenes in Matth. Edit. Huetii p. 487. Hilarius cap. 23. in Matth. quam opinionem etiam S. Hieronymo exprobrat Rufinus, ex dictis ipsius in cap. 5. Epist. ad Ephes. Ille tamen sese ab ea purgat Apol. cap. 6. & Epist. 27. ad Eustoch. cap. 11. S. Augustinus autem Lib. 22. De Civit. Dei, cap. 17. *Corporibus*, inquit, *vitia detrahentur natura servabitur*. 1. Cor. 15. 44.

VIII. *De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est à Deo dicente vobis: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium*. Hoc argumento invictè probatur à Christo, & animorum immortalitas, & resurrectio corporum. Significatur enim his verbis Dei ad Moysen, Deum peculiariter & eximiè esse Deum Abraham, Isaac, & Jacob, ob singularem scilicet ipsorum fidem atque obedientiam; atque ipsis singulari quadam & præcellenti ratione benefacere. Id verò de hac vita mortali dumtaxat intelligi non potest, in qua commoda quidem aliqua, sed multis incommodis permixta illis acciderunt: Multi enim improbi aut minùs probi, in Ægypto Cananæa, & alibi, vitam haud paulò feliciùs egere. Sequitur ergo, Deum ipsorum Deum fuisse, non solùm cùm in terris agerent, sed etiam cùm ad Moysen ista loqueretur; sicque ipsos fuisse meliore sui parte superstites, quod probat immortalitatem animorum. Imò cùm Deus non sit mortuorum, sed viventium Deus & benefactor, sequitur, Abrahamum, Isaac, & Jacob (quæ nomina non solùm animum significant, sed personam constantem ex animo & corpore, cui mors & vita propriè tribuitur) sequitur, inquam, eos Dei respectu vivere, id est, decrevisse Deum illos vitæ reddere; ex quo sequitur restitutio corporum, quæ cum animabus bona malave gesserunt. Confer cum Lucæ 20. 37. 38. *Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit secùs rubum, sicut dicit Dominum Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Jacob. Deus autem non est mortuorum, sed vivorum: omnes enim vivunt ei*. Confer & cum Apostolo cap. 11. Epistolæ ad Hebræos vers. 13. & seqq. *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram: Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Et si quidem ipsius meminissent, de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem. Ideò non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem*, in æternum permansuram. S. Hier. in c. 22. S. Matth.

IX. *Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina ejus*, sive doctrinam

 ejus

ejus planè cœlestem, dicendique modum promptum, earum, efficacem. *Pharisæi autem audientes, quòd silentium imposuisset Sadducæis*, quod eos tacere & cadere cum dedecore coegisset, *convenerunt in unum*, gestientes de Sadducæorum confusione, interimque novas insidias statuentes Jesu.

X. *Et interrogavit eum unus ex eis Legis Doctor*, sive Scriba, *tentans eum*, volens ampliùs experiri, quàm peritus esset Scripturarum. Id enim
Marci 12. 28. innuit S. Marcus: *Accessit*, inquit, *unus de Scribis, qui audierat illos conquirentes, & videns, quoniam benè illis responderit, interrogavit eum*, &c. *Magister, quod est mandatum magnum in Lege? Maximum & primum omnium mandatum? Ait illi Jesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,*
Marci 12. 28. *& in tota anima tua, & in tota mente tua*. Præmittitur apud S. Marcum, ut Deuter. 6. *Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est?* primum est enim, ut unum tantùm credamus Deum, deinde eum ex toto corde diligamus. Qui enim plures credit, amorem dividit, nec unum ex toto corde diligit. Utramque sententiam pronunciavit Christus, responsoque suo complexus est: sed posteriorem dumtaxat S. Matthæus refert, in qua prior implicitè continetur. Quòd autem præcipitur, Deum *ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente* diligendum, significat, nos teneri ad Deum diligendum, quantùm possumus; ad illi impendendum, quicquid valemus. *Diliges Dominum Deum tuum*, non effectivo dumtaxat amore, seu factis externis, cætera ejus mandata servando; sed affectivo, & interiori actu, ac sæpiùs exercendo & in vita, & in morte, quàm frequentiùs à te fieri potest. Diliges Dominum Deum tuum propter se, super omnia, & præ omnibus rebus creatis, si non actu semper (quæ beatorum felicitas est, ad quam currere debemus) saltem habitu, ut omnia tua ad honorem ejus referas, quidvis potiùs pati paratus, quàm
S. Thom. 2. 2. q. 44. ar. 5. Lucæ 10. 27. Proverb. 23. 26. aliquid facere, quod sancto ejus amori adversetur. Diliges *ex toto corde*, ut tota intentio tua feratur in Deum: *ex tota mente*, ut mens tua & intelligentia tota subdatur Deo maximè per fidem: *ex tota anima*, ut appetitus tuus inferior secundùm Deum omninò regatur. Addit S. Lucas: *Et ex omnibus viribus tuis*: ut omnes actus exteriores tui obediant Deo. *Hoc est maximum & primum mandatum*: 1. Ratione dignitatis, cùm de Deo præcipiat. 2. Ordinis naturæ, siquidem ex dilectione Dei manat dilectio proximi. 3. Officii, quia Deus illud præcipue requirit: *Præbe, fili mi, cor tuum mihi*. 4. Virtutis & fœcunditatis, quia in eo omnia mandata continentur: *Plenitudo enim Legis est dilectio*. 5. Ratione finis, quia omnia
Rom. 13. 10. mandata ed illud tamquam ad finem referuntur: *Finis enim præcepti est charitas*. 6. Ratione efficaciæ, quia per illius observantiam Deus regnat in
1. Tim. 1. 5. homine, & homo Deo intimè conjungitur.

XI. *Secundum autem simile est huic*: officio; cùm dilectionem pariter præcipiat: amplitudine, cùm omnia secundæ tabulæ præcepta pariter contineat, ut illud primæ, *Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Diliges*, interno affectu, quem & externis indiciis atque effectis comprobabis: *Proximum tuum*, omnem hominem, utpotè tibi conjunctum naturæ societate, ad imaginem Dei pariter conditum, felicitatis æternæ pariter capacem: *Sicut te ipsum*, similiter ac te diliges, verè & sincerè, ac propter Deum, non propter tua commoda. Confer cum Roman. 13. 10. & seqq. *Qui diligit proximum, legem implevit. Nam, Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non falsum testimonium dices: & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo Legis est dilectio.*

XII. In

XII. *In his duobus mandatis universa Lex pendet, & Prophetæ*. In his duobus sita est, & ad hæc duo collineat universa Lex & doctrina Prophetarum. Ad hunc finem refertur, quicquid Lex præcepit, quicquid Prophetæ docuerunt ad morum emendationem pertinens. In his firmitatem & consistentiam habent universa quæ in Lege & Prophetis continentur; iis appensa sunt, & in iis hærent, ut numquam inde divellantur. Metaphora sumpta est a rebus suspensis, quæ quandiù non demuntur, hærent, in ea re cui appensæ sunt ibique, firmitatem & consistentiam suam habent; ut Isaiæ 20. 24. & 25. Vel, universa Lex & Prophetæ ad hæc duo mandata tradenda, inculcanda & firmanda conspirant.

XIII. *Congregatis autem Pharisæis; interrogavit eos Jesus, dicens: Quid vobis videtur de Christo? Cujus filius est? Dicunt ei: David. Ait illis: Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est?* Quid de Christo censetis, de Messia vobis promissio? Vobisne hominis filius videtur, an Dei? Responderunt, *David*: ex Isaiæ vaticinio, quo tanquam notissimo Gabriel Arcangelus mysterium Incarnationis Mariæ annuntians usus est. Sed Messiam Davidis filium esse ita intelligebant non solùm Judæorum vulgus, sed etiam Pharisæi & Legisperiti, ut magnificentius de illo nihil sentirent, quàm terrenum Regem fore de stirpe Davidica, inter adoptionis divinæ filios Deo charissimum, qui Judæos dispersos, in temporalem assereret libertatem, Regnum Davidis collapsum restitueret, & usque ad terræ fines, debellatis Gentibus, dilataret. Hunc igitur errorem Christus corrigit prolato Psalmi 109. oraculo, quem quidem Psalmum de Messia vaticinari certissimum erant apud Judæos. Quomodo ergo David Spiritus Sancti afflatu vocat eum Dominus, dicens: *Dixit Dominus*, Deus Pater, *Domino meo*, Christo: *Sede à dextris meis*: Sede ad dexteram meam, ut æqualis mihi agnoscaris natura, majestate, gloria, imperio, etiam donec omnem vim tibi adversam, Gentiles, Judæos, Regna, Imperia, mortem ipsam, dæmones, ita tibi subjiciam, ut instar scabelli eos conculces & poteras. Hinc invictè probatur Christi divinitas. Unde Apostolus ad Hebræos scribens cap. 1. hoc eos urget argumentò: *Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? .... Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?* Verbum, *Donec*, exprimit illud tempus, quo maximè videri poterat Christus ad Dei dexteram non sedere, tempus scilicet, quo mortalem vitam egit in terris, dispensationem à Patre sibi traditam exercens; & intelligendum relinquit, absque dubio postea sessurum. Non enim *præsentium promissio est futurorum exceptio*. Confer cum Apostolo ad Hebræos 10. 12. *Is sempiternum sedet in dextera Dei, de cætero expectans donec ponantur inimici ejus scabellum pedum eius*. Et 1. ad Corinthios 15. 24. *Deinde finis; cùm tradiderit Regnum Deo & Patri, cùm evacuaverit omnem principatum & potestatem, & virtutem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissima autem inimica destruetur mors, Omnia enim subjecit sub pedibus ejus*. Et tamen in æternum regnaturum, & Regni ejus nullum finem fore, Prophetæ & Evangelium testantur. Quanquam autem constitutum ad dexteram Patris in cœlestibus post resurrectionem Apostolus scribat, *Ephes.* 1. 20. quia tunc res fieri dicitur Scripturæ phrasi, cùm innotescit: ipsa tamen Incarnatione Christus æqualem Patri gloriam accepit, post Resurrectionem Ascensionemque suam in cœlos gentibus

Isaiæ 9. 7.

Hebr. 1. 5. 13.

S. Basil. hom. 25.

tibus omnibus declarandam. Philipp. 2. 6. *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens ... Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen: ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.*

Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est? Quomodo hæc consistunt? Si Christus merus homo est, ut vos censetis errantes; si ita filius David, ut non sit etiam natura Filius Dei, quomodo David vocat eum Dominum? *Quomodo*: cùm dicit, *verbum quærentis est, non negantis: tanquam si hoc eis diceret, Benè quidem dicitis Christum filium David; sed ipse David Dominum eum dicit: quem ille dicit Dominum, quomodo est*
" *Filius?* Dicerent Judæi, si contra Evangelium corda non clauderent; quo-
" niam *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat*
" *Verbum*: ecce quomodo est Dominus David: Sed quia *Verbum caro factum*
" *est, & habitavit in nobis*, ecce quomodo est Filius David. Sed nescien-
" tes obmutuerunt, nec ore saltem clauso aures aperuerunt, ut quod re-
" spondere non potuerunt interrogati, nossent edocti. *Et nemo poterat ei respondere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.*

Sensus Moralis.

S.Gregor. M. hom. 38. in Evang.

I. Simile *factum est Regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo*, &c. Tunc Deus Pater Deo Filio suo nuptias fecit, quando hunc in utero Virginis humanæ naturæ conjunxit. Filio nuptias fecit, cùm
" ei per Incarnationis Mysterium Sanctam Ecclesiam sociavit. Uterus autem
" genitricis Virginis, hujus sponsi thalamus fuit. Unde & Psalmista dicit:
" *In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de tha-*
" *lamo suo*. Tanquam sponsus quippè de thalamo suo processit, quia ad
" conjungendam sibi Ecclesiam incarnatus Deus de incorrupto utero Virginis
" exigit. Misit ergo servos suos, ut ad istas nuptias amicos invitarent. Mi-
" sit iterùm, quia Incarnationis Dominicæ Prædicatores, & priùs Prophe-
" tas, & postmodùm Apostolos fecit. Bis itaque servos ad invitandum mi-
" sit: quia Incarnationem Unigeniti, & per Prophetas dixit futuram, &
" per Apostolos nunciavit factam.

Judæi primùm, deindè Gentiles ad fidem Incarnationis vocati sunt. Filius Dei non solùm cum Ecclesia sua, sed cum anima uniuscujusque nostrum nuptias contrahit, ut cum illo per fidem & charitatem conjungamur. Nuptiale illud fœdus Dei cum anima justi initur in via, consummatur in patria. Nullam ex se dotem affert sponso, cùm pauper ipsa sit, nulla propria bona habeat; sed eam donis suis auget sponsus, divitiis gratiarum suarum cumulat; magnifica & pretiosa promissa illi donat, ut divinæ sit consors naturæ: *Per quem maxima & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ*. Sacrum illud fœdus æternum esse debet. Per Deum non stat quin æternum sit, si fideles ipsi simus, si ab ejus amore non deficiamus, si non abeat anima nostra post amatores multos, ac spiritaliter fornicetur; sed amore casto semper adhæreat cœlesti Sponso. *Neminem Deus deserit, nisi priùs ab eo deseratur . . . . Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*, infidelitate sua.

2.Petri 2.4.

S.Augustin.

Tria

Tria nuptiarum bona in hoc mystico connubio inveniantur, *fides*, *proles*, *sacramentum*. Fides, ut nullum sit adulterium; Sacramentum, ut nullum sit divortium; Proles fructusque nuptiarum, sint opera virtutum. Ad istas Concil. Trid. nuptias invitatur homo, non cogitur: nemo enim credere, & diligere Deum, ipsique hoc modo conjungi potest, nisi volens. Maxima pars hominum divinam vocationem negligit, cùm exteriorem, tum interiorem, voluptatibus sæculi illecta, lucris temporalibus addicta. *Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam*. In villam ire (inquit S. Gregorius) est labori terreno immoderatè incumbere; in negotiationem verò ire, est actionum sæcularium lucris S.Greg. M. hom. 38. in evang. inhiare. *Quia enim alius intentus labori terreno, alius verò mundi hujus actionibus deditus, Mysterium Incarnationis Dominicæ pensare, & secundùm illud vivere dissimulat, quasi ad villam vel negotium pergens, venire ad Regis nuptias recusat*. Et plerumque, quod est gravius, nonnulli vocantis gratiam non solùm respuunt, sed etiam persequuntur, vim Prædicatori- " bus & Doctoribus veritatis inferentes, aut ipsis insidias struentes. *Reli-* " *qui verò tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos occiderunt*. At Deus ultionum Dominus *perdit homicidas illos*. Homicidas perdit, quia persequentes interimit. Civitatem eorum succendit, quia illorum non solùm anima, sed & caro quoque in qua habitaverant, æterna gehennæ flamma cruciatur. Mundus ipse quem dilexerunt, in die judicii igne conflagrabit. *Missis* verò *exercitibus suis*, extinxisse homicidas dicitur, quia in hominibus omne judicium per Angelos exhibetur.

II. *Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inveneritis, vocate ad Nuptias*. Nuptiæ paratæ sunt omnibus, gratia Christi omnibus oblata: nemo à cœlesti convivio, nisi indignus, excluditur, licèt nemo per se dignus sit, qui ad illud admittatur. Ne convivium nuptiale frustra paratum esset, Judæis venire renuentibus substitutæ sunt Gentes: pessimis Christianis gratia Dei abusis alii substituuntur, operanti Deo fideliter cooperaturi. *Verbum meum quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum*, (ait Dominus.) Si apud hos fructum non referat, quem volui, ad alios transferetur, qui ferant. Aufferetur *à vobis* Isaiæ 55. *Regnum Dei* (inquit Christus) *& dabitur genti facienti fructum ejus .... Tene igitur quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam*. Magis rei sunt Apoc. 3.11. Christiani, qui cùm gustaverint cœleste convivium; incomparabiles illius delicias fastidiunt, quàm Judæi, qui non cognoverunt. *Qui invitantem se contemni conspicit, Regis filii sui nuptias vacuas non habebit. Ad alios* S.Greg. M. hom.38. *mittit, quia etsi apud aliquos laborat, quandoque tamen sermo Dei inventurus est, ubi requiescat*.

III. *Et egressi sunt servi ejus in vias, & congregaverunt omnes quos invenerunt, malos & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentium*. Apparatus Mensæ Dominicæ, omnium est voluntati propositus. Interest au- S.Aug. ser. 90. alias 14. ex editis a Sirmondo. tem, quomodo quis accedat, cùm accedere non vetatur. Scripturæ quippè sanctæ docent nos duo Dominica esse convivia, unum quò veniunt boni & mali, alterum quò non accedunt mali .... Omnes qui se ab hoc convivio excusaverunt, mali sunt; sed non omnes qui intraverunt, boni sunt. In hoc convivio boni discumbunt, quicumque attendunt, quod dictum est: *Quicumque manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit* .... *Multi ab Oriente* 2.Cor. 9.29. *& ab Occidente venient*. Quò venient? Ad illud convivium, in quod Matth. 8.11. boni

boni & mali intrant. De alio convivio locutus adjunxit: *Et recumbent cum Abraham, Isaac, & Jacob in Regno cœlorum.* Illud est convivium, quò non accessuri sunt mali: *Hoc quod modò est, dignè accipiatur, ut ad illud perveniatur.* In Ecclesia boni & mali. Extra nulli boni: intùs mali tolerandi.

IV. *Intravit autem Rex, ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali*, &c. Quæ est vestis nuptialis? Procul dubio S. Aug. ibid. illa vestis est, quam non habent, nisi boni, in convivio relinquendi, servandi ad convivium, quò nullus malus accedit, per Domini gratiam perducendi. Quæramus inter fideles, qui sunt qui habent aliquid, quod mali non habent, & ipsa erit vestis nuptialis. *Si Sacramenta dixerimus, videte, quemadmodum sint malis bonisque communia. Baptismus est? Sine baptismo quidem nemo ad Deum pervenit: sed non omnis qui habet baptismum, ad Deum pervenit. Non ergo possum intelligere, baptismum esse vestem nuptialem, id est, ipsum Sacramentum; quam vestem video in bonis, video in malis. Fortè Altare est, vel quod accipitur de Altari? Videmus, quia multi manducant, & judicium sibi manducant & bibunt. Quid ergo est? Jejunatur? Jejunant & mali. Ad Ecclesiam concurritur? Concurrunt & mali. Postremò miracula fiunt? Non solùm boni faciunt & mali, sed aliquando non faciunt boni...* Quæ est ergo vestis illa nuptialis? *Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.* Hæc est vestis nuptialis. Interrogate vos: si habetis illam, securi estis in convivio Dominico. *Duæ sunt in homine uno, charitas & cupiditas. Charitas nascatur in te, si nondum nata est; & si nata est, alatur, nutriatur, crescat. Illa verò cupiditas, etsi in hac vita extingui penitus non potest; quia si dixerimus, quòd peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est: in quantum autem est in nobis cupiditas, in tantum sine peccato non sumus: charitas crescat, cupiditas decrescat: ut aliquando illa perficiatur, hoc est charitas, cupiditas consumatur.*

V. *Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.* In Dei judicio peccator obmutescet præ confusione, propriæ conscientiæ testimonio convictus, nec terribili judici res-Job.9.3. pondere quidquam poterit. *Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille.* S. Vestis nuptialis (inquit S. Hieronymus) præ-
» cepta sunt Domini, & opera quæ complentur ex Lege & Evangelio, no-
» vique hominis efficiunt vestimentum. Si quis igitur in tempore judicii
» inventus fuerit sub nomine Christiano non habere vestem nuptialem, hoc
» est, vestem supercœlestis hominis, sed vestem pollutam, id est, vete-
S.Hieron. in cap.22. S.Matth. » ris hominis exuvias, hic statim corripitur, & dicitur ei: *Amice, quo-*
» *modo huc intrasti?* Amicum vocat, quòd invitatus ad nuptias est: arguit
» impudentiæ, quòd veste sordida munditias polluerit nuptiales. At ille
» *obmutuit*: In tempore enim illo *non erit locus pœnitentiæ, nec negandi facultas, cùm omnes Angeli, & Mundus ipse testis sit peccatorum.* Publicam illam confusionem præveniamus ac vitemus peccatorum confessione ac pœnitentia: à sacro Eucharistiæ convivio nos humiliter subtrahamus, donec induti simus veste nuptiali. *Ascendat homo adversùm se tribunal mentis suæ, constituat se ante faciem suam, ne hoc ei postea fiat. Nam minatur hoc Deus peccatori, dicens,* Arguam te, & statuam te ante faciem Psal.49.21. tuam. *Atque ita constituto corde judicio, adsit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor. Inde quidam sanguis animi confitentis per lacrymas profluat. Postremò ab ipsa mente talis sententia proferatur, ut se indignum*

dignum homo judicet participatione Corporis & Sanguinis Domini : ut qui separari à Regno cælorum timet per ultimam sententiam summi judicis , per Ecclesiasticam disciplinam à Sacramento cælestis panis interim separetur. Versetur ante oculos imago futuri judicii ; ut cùm alii accedunt ad Altare Dei, quò ipse non accedit , cogitet , quàm sit contremiscenda illa pœna , qua percipientibus aliis vitam æternam , alii in mortem præcipitantur æternam. Ad hoc enim Altare , quod nunc in Ecclesia est in terra positum , terrenis oculis expositum , ad Mysteriorum divinorum signacula celebranda , multi etiam scelerati possunt accedere : quoniam Deus commendat in hoc tempore patientiam suam , ut in futuro exerat severitatem suam . Ad illud autem Altare quò præcursor pro nobis introivit Jesus , quò caput Ecclesiæ præcessit , membris cæteris secuturis , nullus eorum accedere poterit , de quibus dicit Apostolus , Quoniam *qui talia agunt , Regnum Dei non possidebunt .*

S.Aug. serm. 391. alias 50. inter Homilias 50.

VI. *Tunc dixit Rex ministris : Ligatis manibus & pedibus ejus , mittite eum in tenebras exteriores : ibi erit fletus & stridor dentium .* His verbis funestus damnatorum status significatur , qui ad Dei misericordiam currere , ab ejus ira fugere amplius non possunt ; bonum operari , mala commissa expiare ampliùs non valent : salutari lumine penitùs destituti , quo Deum officiaque sua cognoscant . *Quid est ipsa manuum pedumque ligatio, nisi omnimoda potestatis ablatio ?* In tenebras exteriores . *Amando tenebras, in tenebris remanebis , & remanendo in tenebris , etiam in tenebras exteriores projicieris ; ibi erit fletus & stridor dentium . Si nihil in te faciebat amor lucis , faciat timor doloris .* In tenebras exteriores mittentur , qui interiora , spiritualia , æterna bona non dilexerunt . *Non ergo amemus magis exteriora , sed interiora . De interioribus gaudeamus : in exterioribus autem necessitatem habeamus , non voluptatem .* Ibi erit fletus & stridor dentium . *Quia enim volentes injustè utuntur bonis , justè nolentes cruciabuntur malis .*

S.Bern. lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 9.

S.Aug. tr. 18. in Joannem. Idem ennar. in Ps. 139. Idem epist. 140. alia 120.

VII. *Multi enim sunt vocati , pauci verò electi .* Non solùm multi, sed omnes sufficienter vocati per legem naturalem , per legem scriptam , per prædicationem Evangelicam , per voces & testimonia creaturarum , per internas inspirationes . *Nam ne in præteritis quidem sæculis hæc eadem gratia , quæ post Domini nostri Jesu Christi resurrectionem ubique diffusa est , & de qua scriptum est . Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ , defuit mundo . Quamvis enim speciali cura atque indulgentia Dei populum Israeliticum constet electum ; omnesque aliæ nationes suas vias ingredi , hoc est , secundùm propriam permissæ sint vivere voluntatem ; non ita se tamen æterna Creatoris bonitas ab ullis hominibus avertit , ut eos ad cognoscendum se atque metuendum , nullis significationibus admoneret . Cælum quippè ac terra & mare , omnisque creatura quæ videri atque intelligi potest , ad hanc præcipuè disposita est humani generis utilitatem , ut natura rationalis de contemplatione tot specierum , de experimentis tot bonorum , de perceptione tot munerum , ad cultum & dilectionem sui imbueretur Auctoris .* Pauci electi . *Tam multos creando nasci voluit* Deus , *quos ad suam gratiam non pertinere præscivit , ut multitudine incomparabili plures sint illis , quos in sui Regni gloriam filios promissionis prædestinare dignatus est ; ut etiam ipsa multitudine rejectorum ostenderetur , quàm nullius momenti sit apud Deum justum quantalibet numerositas justissimè damnatorum . Atque ut hinc quoque intelligant, qui ex ipsa damnatione redimuntur , hoc fuisse debitum massæ illi universæ, quod tam magnæ parti ejus redditum cernerent ; non solùm in eis qui originali peccata multa addunt malæ voluntatis arbitrio , verùm etiam in tam-*

Auctor lib. de vocatione gentium , inter S. Prosperi opera editorum , lib. 2. cap. 4.

S.Aug. epist. 190. alias 157.

multis parvulis, qui tantummodò vinculo peccati originalis obstricti, sine gratia Mediatoris ex hac luce rapiuntur. Tota quippè ista massa justæ damnationis reciperet debitum, nisi ex ea faceret non solùm justus, sed etiam misericors figulus alia vasa in honorem secundùm gratiam, non secundùm debitum; dum & parvulis subvenit, quorum nulla merita dici possunt; & majores prævenit, ut habere aliqua merita possint.

VIII. *Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inierunt, ut caperent Jesum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces*, &c. Facilè capiuntur in sermone, qui linguam suam non frænant, qui non ponunt custodiam ori suo, & ostium circumstantiæ labiis suis. Volat irrevocabile verbum. Ponderandi sunt sermones nostri, atque ad prudentiæ, veritatis & charitatis regulas dirigendi; ut priùs veniant ad limam, quàm ad linguam. Cavendum, ne diabolus, Mundus propriaque cupiditas nostra nos in sermone capiat. *Magister, scimus quia verax es*, &c. Laudes hominum insidiosæ ac fallaces. Qui illas amat, tentationem & periculum amat: qui periculum amat, in illo peribit. *Semper insidiosa, callida, blanda est adulatio, pulchreque apud Philosophos definitur, blandus inimicus*. Duo sunt genera persecutorum, vituperantium, & adulantium. *Plus persequitur lingua adulatoris, quàm manus interfectoris*... *Magister, scimus quia verax es*. Hic veri Doctoris character, ut veritatem unicè diligat, sincerè & absque fuco Dei viam, legem, ac voluntatem doceat; ad eam attendat, non ad opiniones, aut studia hominum: nullo hominum respectu, gratia, aut metu ab officio & libertate asserendæ & prædicandæ veritatis deflectat.

S.Hier. lib. 1. contra Pelagianos.

S.Aug. enarr. in Psal. 69.

IX. *Dic ergo nobis, quid tibi videtur? Licet censum dare Cæsari, an non? Cognita autem Jesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census*. Blandæ & fraudulentæ interrogationi Christus asperè respondet: illi blandiuntur, ut noceant; Jesus increpat, ut prosit: *Utilior est homini Deus iratus, quàm homo propitius*. Hypocritis detrahenda est larva pietatis, ne pietati noceant. Calumniatorum & invidorum nequitia detegenda, cùm specie pietatis abutuntur, ut veritati, Religioni, Ecclesiæ Prælatis, Prædicatoribus ac Doctoribus noceant. *Ait illis Jesus: Cujus est imago hæc & superscriptio?* Ita se gerit Christus, ac si ignota illi esset monetæ species, ut divitiarum contemptum doceat; ut spiritales viros à sæculi negotiis alienos esse debere significet; ut inimicos suos proprio eorum responso confutet & confundat. *Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei Deo*. Regibus debita officia & tributa reddenda Christus docet, Apostolus confirmat: *Ideò* (inquit) *necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideò enim & tributa præstatis: Ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem*. O plenam miraculi responsionem; & perfectam dicti cœlestis absolutionem! Ita omnia inter contemptum sæculi, & contumeliam lædendi Cæsaris temperavit, ut curis omnibus & officiis humanis devotas Deo mentes absolveret, cùm Cæsari quæ ejus essent, reddenda decernit. *Si enim nihil ejus penes nos resederit, conditione reddendi ei quæ sua sunt, non tenebimur. Porrò autem si rebus illius incubamus, si jure potestatis suæ utimur, & nos tanquam mercenarios alieni patrimonii procurationi subjicimus; extra querelam injuriæ est,* *Cæsa-*

Auctor operis imperf. in Matth.

Rom. 13. 6. & 7.

S. Hilarius. cap. 23. in S. Matth.

Cæsari redhiberi quod Cæsaris est ; Deo autem quæ ejus sunt propria , reddere nos oportere , corpus , animam , voluntatem . Ab eo enim hæc profectâ atque aucta retinemus ; & proindè condignum est , ut ei se totum reddant, cui debere se recolunt & originem & profectum.

Reddite quæ sunt Cæsaris , Cæsari ; & quæ sunt Dei , & Deo . *Moneta Dei sumus : nummus à thesauro oberravimus. Errore detritum est , quod in nobis fuerat impressum . Venit qui reformet , quia ipse formaverat . Quærit & ipse nummum suum , sicut Cæsar nummum suum : ideò ait* , Reddite Cæsari , quæ Cæsaris sunt ; & Deo , quæ Dei sunt : *Cæsari nummos , Deo vos ipsos* . Reddite quæ sunt Dei , Deo . *Benignus exactor est , non egenus; & qui non crescat ex redditis , sed in se crescere faciat redditores . Huic ergo quod non redditur , perditur ; quod autem redditur , reddenti additur : imò verò in eo cui redditur , ipse reddens servatur . Idipsum quippè erit redditum & redditor , quia idipsum eras debitum & debitor . Deo namque se ipsum debet homo , eique reddendus est , ut beatus sit , à quo accepit , ut sit .* S.Aug. tr. 40. in Joannem. Idem , epist. 127. alias 45.

Reddite quæ sunt Dei , Deo . *Si me totum debeo pro me facto , quid addam jam & pro refecto , & refecto hoc modo ? Nec enim tam faciliè refectus , quàm factus . Siquidem non solùm de me , sed de omni quoque quod factum est , scriptum est :* Dixit , & facta sunt . *At verò qui me tantùm & semel dicendo fecit , in reficiendo profectò & dixit multa , & gessit mira , & pertulit dura ; nec tantùm dura , sed & indigna . Quid ergo retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi ? In primo opere me mihi dedit , in secundo se . Et ubi se dedit , me mihi reddidit . Datus ergo & redditus , me pro me debeo , & bis debeo . Quid Deo retribuam pro se ? Nam etiamsi me millies rependere possem , quid sum ego ad Deum ?* S.Bern. tr. de diligen.Deo. cap. 5.

X. *Accesserunt ad eum Sadducæi , qui dicunt non esse resurrectionem* , &c. Politici & impii , *censores Divinitatis* , resurrectionem & immortalitatem animorum impugnant , quibus eversis , *inanis* esset *fides nostra* , *inanis* Christi & Apostolorum *prædicatio* . Pauci quidem ex iis , qui Christiano nomine gloriantur , divina hæc dogmata negant ; sed multi ita vivunt , ac si nec resurrectionem corporum , nec animarum immortalitatem crederent, nec alteram vitam sperarent . Dixerunt enim , *cogitantes apud se non rectè: Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ , & non est refrigerium in fine hominis , & non est qui agnitus sit reversus ab inferis : quia ex nihilo nati sumus , & post hoc erimus tamquam non fuerimus : quoniam fumus flatus est in naribus nostris , & sermo scintilla ad commovendum cor nostrum : qua extinctâ , cinis erit corpus nostrum , & spiritus diffundetur tanquam mollis aer , & transibit vita nostra tamquam vestigium nubis , & sicut nebula dissolvetur , quæ fugata est à radiis solis , & à calore illius aggravata : & nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus , & nemo memoriam habebit operum nostrorum . Umbræ enim transitus est tempus nostrum , & non est reversio finis nostri : quoniam consignata est , & nemo revertitur . Venite ergo , & fruamur bonis quæ sunt , & utamur creatura tamquam in juventute celeriter . Vino pretioso & unguentis nos impleamus : & non prætereat nos flos temporis . Coronemus nos rosis , antequam marcescant : nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra . Nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ : ubique relinquamus signa lætitiæ : quoniam hæc est pars nostra , & hæc est sors . . . . Manducemus & bibamus , cras enim moriemur.* Resurrectionem mortuorum , & vitam futuri sæculi cogitemus , ne præsenti vitæ , caducisque & transitoriis bonis inhæreamus : Utamur hoc mundo , tanquam non utamur . Jejunemus , vigilemus , oremus , ut ad vitam Tertullian. Sapient. 2. 1.Cor.15.

 feli-

Tertul. lib. de resurrectione carnis.

feliciorem transeamus, & beatæ resurrectionis participes simus. *Fiducia Christianorum, resurrectio mortuorum.*

XI. *Respondens autem Jesus, ait illis: Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.* Scriptura Sacra diligenter, fideliter, humiliter legenda est, in qua Deus ipse nos docet, quid credere debeamus. Virtus & omnipotentia Dei consideranda, non humana ratio audienda, ubi de Fidei Christianæ Mysteriis & dogmatibus agitur: *Quia caligantes hominum mentes consuetudine tenebrarum, quibus in nocte peccatorum vitiorumque velantur, perspicuitati sanctitatique rationis aspectum idoneum intendere nequeunt, saluberrimè comparatum est, ut in lucem veritatis aciem titubantem & veluti ramis humanitatis opacatam inducat auctoritas.* In Scripturis (inquit Lactantius) *Divina tradita sunt breviter ac nudè. Nec decebat aliter, ut cùm Deus ad hominem loqueretur, argumentis assereret suas voces, tamquam fides ei non haberetur; sed ut oportuit, est locutus quasi rerum omnium maximus Judex, cujus non est argumentari, sed pronuntiare verum.*

S. Aug. lib. de morib. Eccl. cathol. c. 2.

Lactant. lib. 3. instit. c. 1.

XII. *In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut Angeli Dei in cælo.* Connubia sunt humanæ indigentiæ & mortalitatis solatia. Cùm Deus hominem in suam æternitatem admiserit, cùm ejus desideria in bonis repleverit, cùm absorptum fuerit, quod mortale est, à vita; tunc omne societatis & conjunctionis genus cum ea feliciter confundetur, quæ Sanctis cum Deo in perpetuum intercedet. *Demonstravit* Christus, *quòd ibi sit necessaria successio, ubi doletur decessio: ibi quia decessores non erunt, nec successores quærentur.* Angelis semper cognata virginitas. *Virgines in terris non nubendo, de familia angelica deputantur.* Hinc S. Augustinus ad Virgines: *Qui jam vovistis, corpus arctiùs castigate, & concupiscentiæ frænos nec ad ipsa quæ permissa sunt, patiamini relaxare; ut non solùm à concubitu illicito divertatis, sed etiam licitum contemnatis aspectum. Mementote, in quocumque sexu sitis, sive mares, sive fœminæ, Angelorum vitam ducere vos in terra. Angeli enim non nubunt, neque uxores ducunt. Hoc erimus, cùm resurrexerimus. Quantò vos meliores, qui quod erunt homines post resurrectionem, hoc vos incipitis esse ante mortem? Servate gradus vestros; servat enim Deus vobis honores vestros.*

S. Aug. enarr. in Ps. 65. Tertullian.

S. Aug. serm. 132. alias 46. de verbis Domini.

XIII. *De resurrectione autem mortuorum non legistis, quod dictum est à Deo dicente vobis: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.* » Non dixit, Eram Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob; sed, *Sum*, eorum scilicet, qui sunt » & vivunt. Quemadmodum enim Adam, quamvis viveret, posteà quàm » de vetito ligno comedit, sententia tamen prolata mortuus erat: sic pro- » fectò isti etsi mortui erant, pollicitatione tamen resurrectionis vivebant; » quomodo igitur alibi dicit, *Ut & mortuis & vivis dominetur?* Non est » hoc illi contrarium. Mortui namque hic illi, qui victuri sunt, appel- » lantur. Novit autem Scriptura aliam mortem, de qua ait: *Sinite mortuos sepelire mortuos suos.* Verùm quoniam resurrectionem futuram credimus, jam vivere incipiamus, ut *Filii resurrectionis*, ut felicis æternitatis candidati. *Tempus breve est: reliquum est, ut & qui habent uxores, tamquam non habentes sint: & qui flent, tamquam non flentes: & qui emunt, tamquam non possidentes: & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur; præterit enim figura hujus mundi.* Fidem & obedientiam Abraham, Isaac, & Jacob imitemur: in hoc mundo *tamquam in terra aliena* habitemus, ut *peregrini & hospites super terram*, *meliorem* patriam appetamus & inquiramus, *id est cœlestem.*

S. Jo: Chrys. hom. 70. in Matth.

1. Cor. 7. 29.

Hebr. 11.

XIV. *Ma-*

XIV. *Magister, quod est mandatum magnum in Lege? Ait illi Jesus; Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum.* Si Deum ex toto corde diligere est ipsum quærere, illi adhærere, illo uno propter ipsum frui velle, in illo quiescere, nullam rem appetere & quærere, nulli rei adhærere, in nulla re delectari, nisi quatenùs ejus voluntati consentanea est, quatenus ad ejus gloriam referri potest, quatenùs ad salutem nostram vel proximi, vel ad Ecclesiæ bonum conducibilis est; paucissimi certè Deum ex toto corde diligunt. Nulla cogitatio in mente; nullum desiderium, nullus affectus in voluntate; nullum opus, nullum negotium in tota vitæ serie esse debet, quod ab amore Dei non fit, ut à principio, quod ad ejus gloriam ceu ad finem non referatur. *Tunc est quippè optimus homo, cùm tota vita sua pergit in incommutabilem vitam, & tota affectu inhæret illi: si autem se propter se diligit, non se refert ad Deum; sed ad se ipsum conversus, non ad incommutabile aliquid convertitur. Et propterea jam cum defectu aliquo se fruitur; quia melior est, cùm totus hæret atque constringitur incommutabili bono, quàm cùm inde vel ad se ipsum relaxatur. Si ergo te ipsum non propter te debes diligere, sed propter illum, ubi dilectionis tuæ rectissimus finis est, non succenseat alius homo, si etiam ipsum propter Deum diligis. Hæc enim regula dilectionis divinitùs constituta est*, Diliges proximum tuum sicut te ipsum: Deum verò ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente: *Ut omnes cogitationes tuas, & omnem vitam & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea ipsa quæ confers. Cùm autem ait*, toto corde, tota anima, tota mente, *nullam vitę nostrę partem reliquit, quę vacare debeat, & quasi locum dare, ut alia re velit frui; sed quicquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quò totus dilectionis impetus currit. Quisquis ergo rectè proximum diligit, hoc cum eo debet agere, ut etiam ipse toto corde, tota anima, tota mente diligat Deum. Sic enim eum diligens tamquam seipsum, totam dilectionem sui & illius refert in illam dilectionem Dei, quæ nullum à se rivulum duci extra patitur, cujus derivatione minuatur.* S. Aug. lib. de doctrina chrift. c. 22.

XV. *Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Amor Dei, principium & regula dilectionis proximi. *Ut enim homo se scit se diligere nosset, constitutus est ei finis, quo referret omnia quæ ageret, ut beatus esset. Non enim qui se diligit, aliud esse vult, quàm beatus. Hic autem finis est adhærere Deo. Jam igitur scienti diligere seipsum, cùm mandatur de proximo diligendo sicut se ipsum, quid aliud mandatur, nisi ut ei, quantùm potest, commendet diligendum Deum? Hic est Dei cultus, hæc vera religio, hæc recta pietas, hæc tantùm Deo debita servitus.* S. Aug. lib. 10. de civit. Dei, cap. 3.

Diliges proximum tuum sicut te ipsum. *Proximus, quem verè te oportet diligere tamquam te ipsum, ut tibi & ipse sapiat, prout est; haud aliud profectò sapiet tibi, quàm tu tibi, qui hoc est quod tu; est enim homo. Qui itaque te non diligis, nisi quia diligis Deum, consequenter omnes qui similiter diligunt eum, diligis tamquam te ipsum. Porrò inimicum hominem, quoniam nihil est, pro eo quòd non diligit Deum, non potes quidem diligere tamquam te ipsum, qui Deum diligis: diliges tamen, ut diligat. Non est autem idipsum diligere ut diligat, & diligere quia diligit. Proindè ut tibi & ipse sapiat prout est, sapiet tibi non quidem quod est, qui utique nihil est; sed quod futurum forsitan est, quod est propè nihili, quippè quod adhuc pendet sub dubio. Etenim de quo constat, quòd amorem Dei non sit deinceps rediturus, sapiat tibi necesse est non propè jam nihil, sed nihil ex toto, utpotè, quod* S. Bern. serm. 50. in cantic.

in

in æternum nihili est. Ille igitur excepto, qui non modò jam non diligendus, insuper & odio habendus est, secundùm illud: Nonne qui oderunt te, Domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam? *De cætero nulli vel inimicissimo homini negari quantulumcumque affectum charitas sanè in hac parte ambitiosa permittit. Da mihi hominem, qui ante omnia quidem ex toto se diligat Deum: se verò & proximum in quantum diligunt ipsum, inimicum autem tamquam aliquando forsitan dilecturum; porrò parentes carnis suæ germaniùs propter naturam, spirituales verò eruditores suos profusiùs propter gratiam: atque in hunc modum ad cætera quæque Dei ordinato intendat amore, despiciens terram, suspiciens cœlum, utens hoc mundo tamquam non utens, & inter utenda & fruenda intimo quodam mentis sapore discernens, ut transitoria transitoriè, & ad id dumtaxat quod opus & prout opus est, curet; æterna desiderio amplectatur æterno: talem, inquam, da mihi hominem, & ego audacter illum sapientem pronuncio; cui nimirum quæque res revera sapiunt prout sunt, & cui in veritate atque securitate competit gloriari & dicere:* Quia ordinavit in me charitatem.

Secundum autem simile huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Proximum sicut se ipsum diligit, qui nemini invidet, qui in aliis hominibus, etiam consanguinitate sibi conjunctis, non diligit nisi spiritualia bona; qui inimicos ipsos charitate complectitur, qui præstat omnibus quod potest: *Qui amat id solum, quod amanti eripi non potest, ille indubitantur invictus est, nec ulla cruciatur invidia. Id enim diligit, ad quod diligendum & percipiendum quantò plures venerint, tantò eis uberius gratulatur. Diligit enim Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente; & diligit proximum tamquam se ipsum. Non ergo illi invidet, ut sit quod ipse est; imò adjuvat etiam quantùm potest. Nec potest ammittere proximum, quem diligit quantùm se ipsum; quia neque in se ipso ea diligit quæ oculis subjacent, aut ullis aliis corporis sensibus. Ergo apud se ipsum habet, quem diligit tamquam se ipsum. Ea autem est regula dilectionis, ut quæ sibi vult homo provenire, & illi velit, & quæ accidere sibi mala non vult, & illi nolit. Nam erga neminem operandum est malum:* Et dilectio proximi malum non operatur. *Diligamus ergo, ut præceptum est, etiam inimicos nostros, si verè invicti esse volumus. Non enim per se ipsum quisquam hominum invictus est, sed per illam incommutabilem legem, cui quicumque serviunt, soli sunt liberi. Sic enim eis quod diligunt, auferri non potest; quæ res una invictos facit & perfectos viros. Nam si vel ipsum hominem homo dilexerit, non tamquam se ipsum, sed tamquam jumentum, aut balneas, aut aviculam pictam vel garrulam, id est, ex eo aliquid temporalis voluptatis vel commodi capiat, serviat necesse est, non homini, sed, quod est turpius, tam fœdo & detestabili vitio, quo non amat hominem, sicut homo amandus est. Quo vitio dominante, usque ad extremam vitam vel potius mortem perducitur. Sed nec si quidem ab homine homo diligendus est, ut diligantur carnales fratres vel filii, vel conjuges, vel quique cognati, vel affines, aut cives: Nam & dilectio ista temporalis est. Non enim ullas tales necessitudines haberemus, quæ nascendo & moriendo contingunt, si natura nostra in præceptis & imagine Dei permanens, in istam corruptionem non relegaretur. Itaque ad pristinam perfectamque naturam nos ipsa Veritas vocans, præcipit, ut carnali consuetudini resistamus; docens, neminem aptum esse Regno Dei, qui non istas carnales necessitudines oderit. Neque hoc cuiquam inhumanum videri debet: Magis enim est inhumanum, non amare in homine quod homo est, sed amare quod filius est: hoc est enim non amare illud quod ad Deum pertinet, sed* amore.

S. Aug. lib. de vera religione, c. 46.

Rom. 13. 10.

amore illud quod ad se pertinet. Quid ergo mirum, si ad Regnum non pervenit, qui non communem, sed privatam rem diligit? Imò utrumque cit quispiam: Illud unum, dicit Deus. Dicit enim verissimè Veritas: Nemo potest duobus dominis servire. *Nemo enim potest perfectè diligere quò vocamur, nisi oderit unde revocamur. Vocamur autem ad perfectam naturam humanam, qualem ante peccatum nostrum Deus fecit: revocamur autem ab ejus dilectione, quam peccando meruimus. Quare oderimus oportet, unde ut liberemur optamus. Oderimus ergo temporales necessitudines, si æternitatis charitate flagramus. Diligat homo proximum tamquam se ipsum. Certè enim sibi ipsi nemo est pater, aut filius, aut affinis, aut aliquid hujusmodi, sed tantum homo. Qui ergo diligit aliquem tamquam se ipsum hoc in eo debet diligere, quod sibi ipse est. Corpora verò non sunt quod nos sumus: non ergo in homine corpus est expetendum aut desiderandum. Valet enim ad hoc etiam quod præceptum est*: Non concupiscas rem proximi tui. *Quapropter quisquis in proximo aliud diligit, quàm sibi ipse est, non eum diligit tamquam se ipsum. Ipsa igitur natura humana sine carnali conditione diligenda est, sive sit perficienda, sive perfecta. Omnes sub uno Deo patre cognati sunt, qui eum diligunt, & faciunt voluntatem ipsius. Et invicem sibi sunt & patres cùm sibi consulunt, & filii cum sibi obtemperant, & fratres maximè, quia eos unus Pater testamento suo ad unam hæreditatem vocat.* Matth. 16.

Diliges proximus tuum sicut te ipsum. *Sicut si quisquam diligit benè cantantem, non hunc aut illum, sed tantùm benè cantantem quemlibet, cùm sit cantator ipse perfectus; ita vult omnes tales esse, ut tamen ei non desit quod diligit, quia ipse benè cantat. Nam si cuiquam invidet benè cantanti, non jam illud diligit, sed aut laudem, aut aliud, quò benè cantando vult pervenire; & potest ei minui vel auferri, si & alius benè cantaverit. Qui ergo invidet benè cantanti, non amat benè cantantem: sed rursus qui eo indiget, non benè cantat. Quod multò accomodatiùs de benè vivente dici potest, quia invidere nulli potest: Quò enim perveniunt benè viventes, tantumdem est omnibus, nec minus fit, cùm plures habuerint. Et potest esse tempus, quo bonus cantator cantare non decenter queat, & indigeat voce alterius, qua sibi exhibeatur, quod diligit; tamquam si alicubi conviveiur, ubi eum cantare turpe sit, sed deceat audire cantantem: benè autem vivere semper decet. Quare quisquis hoc & diligit & facit, non solùm non invidet imitantibus, sed & his se præbet libentissimè atque humanissimè, quantum potest; nec tamen eis indiget. Nam quod in illis diligit, in se ipso habet totum atque perfectum. Ita cùm diligat proximum tamquam se ipsum, non invidet ei, quia nec sibi ipsi: præstat ei quod potest, quia & sibi ipsi: non eo indiget, quia nec se ipso: tantùm Deo indiget, cui adhærendo beatus est. Nemo autem illi eripit Deum.... Hic vir quamdiu est in hac vita, utitur amico ad rependendam gratiam, utitur inimico ad patientiam; utitur quibus potest ad beneficentiam; utitur omnibus ad benevolentiam.* S. Aug. ibid. cap. 47.

Diliges proximum tuum tamquam te ipsum. *Te autem ipsum salubriter diligis, si plus quàm te, diligis Deum: quod ergo agis tecum, id agendum cum proximo est, hoc est, ut ipse etiam perfecto amore diligat Deum. Non enim eum diligis tamquam te ipsum, si non ad id bonum ad quod ipse tendis, adducere satagis. Illud est enim unum bonum, quod omnibus tecum tendentibus non fit angustum. Ex hoc præcepto nascuntur officia societatis humanæ, in quibus non errare difficile est. Agendum autem in primis est, ut benevoli simus, id est, ut nulla malitia, nullo dolo malo adversùs hominem utamur. Quid enim homini homine propinquius?* Dilectio proximi malum non operatur. S. Aug. lib. de mo ib. Eccl. Cathol. c. 26.

ratur. Sed cùm duobus modis peccetur in homine, uno si lædatur, alio si cùm potest non adjuvatur; eaque ipsa sint, quibus mali homines esse dicantur, quorum neutrum qui diligit, facit: satis quod volumus, demonstrat ista sententia, Dilectio proximi malum non operatur. *Et si ad bona pervenire non possumus, nisi mala operari destiterimus, ista sunt quasi cunabula charitatis Dei, quibus diligimus proximum .... Nullus certior gradus ad amorem Dei, quàm hominis erga hominem charitas.*

S.Aug. lib. de perfectione justitiæ hominis, c.5.

XVI. In his duobus mandatis universa Lex pendet & Prophetæ. *Dominus in duobus præceptis dixit Legem Prophetasque pendere; ut intelligeremus, quicquid aliud divinitùs præceptum est, in his duobus habere finem, & ad hæc duo esse referendum ...... Quicquid ergo Dei Lege prohibemur, & quicquid jubemur facere; ad hoc prohibemur & jubemur, ut duo ista compleamus*. Ut enim alibi S. Augustinus ait: *Scriptura non præcipit nisi charitatem, nec damnat nisi cupiditatem, atque ita informat mores hominum.* Huc virtutum omnium officia revocantur. *Si enim Deus est summum hominis bonorum, sequitur profectò, quoniam summum bonum appetere, est benè vivere, ut nihil aliud sit benè vivere, quàm toto corde, tota anima, tota mente Deum diligere: à quo existit, ut incorruptus in eo amor atque integer custodiatur quod est temperantiæ; & nullis frangatur incommodis, quod est fortitudinis; nulli alii serviat, quod est justitiæ; vigilet in discernendis rebus, ne fallacia paulatim dolusve subrepat, quod est prudentiæ. Hæc est hominis una perfectio, qua sola impetrat, ut veritatis sinceritate perfruatur: hæc nobis Testamento utroque concinitur, hæc nobis hinc atque inde suadetur.*

Idem lib. de morib. Eccl. cathol. c. 25.

S. Aug. serm. 305. aliàs de tempore 39.

In his duobus mandatis universa Lex pendet, & Prophetæ. *Si ergo non vacat omnes paginas sanctas perscrutari, omnia involucra sermonum evolvere, omnia Scripturarum secreta penetrare; tene charitatem, ubi pendent omnia: Ita tenebris, quod ibi didicisti; tenebris etiam, quod nondum didicisti. Si enim nosti charitatem, aliquid nosti; unde & illud pendet, quod fortè non nosti; & in eo, quod in Scripturis intelligis, charitas patet; in eo quod non intelligis, charitas latet. Ille itaque tenet & quod patet & quod latet in divinis sermonibus, qui charitatem tenet in moribus.*

XVII. *Quid vobis videtur de Christo? Cujus filius est? Dicunt ei, David. Ait illis: Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis*, &c. Non se filium David negavit Christus, sed modum quæsivit. Hanc verò per Apostolum solvit quæstionem, qui scripsit ad Timotheum: *Memor esto, Christum Jesum resurrexisse à mortuis ex semine David, secundùm Evangelium meum*. Ecce Christus Filius est David. Quomodo est & Dominus David, alibi explicat: *Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.* Filius David unde? *Sed semetipsum exinanivit, formam servo accipiens*, &c. Dominus David semper, Filius David ex tempore: Dominus David natus ex substantia Patris: Filius David natus ex Maria Virgine, conceptus de Spiritu Sancto. Utrumque teneamus. *Unum nobis erit æterna habitatio: alterum nobis est à peregrinatione liberatio. Dominus enim noster Jesus Christus, nisi dignatus esset fieri homo, periisset homo. Factus est quem fecit, ne periret quem fecit. Qui confitetur Deum æqualem Patri Christum, & hominem verum, habet patriam, habet viam. Habet patriam*: In principio erat Verbum. *Habet patriam*: Cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. *Habet viam*: Verbum caro factum est. *Habet viam*: Semetipsum exinanivit formam servi accipiens. *Ipse est patria quò imus: ipse via qua imus. Per ipsum ad ipsum eamus, & non errabimus.*

2.Tim. 2.8.

Philipp. 2.6.

S.Aug. serm. 92 alias de tempore 235.

CAPUT XXIII.

CAPUT XXIII.

Sensus Litteralis.

I. Tunc *Jesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos, dicens: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere; dicunt enim & non faciunt.* Pietatis larvam Scribis & Pharisæis Christus detrahit, ne populus duces cæcos & improbos imitaretur. Pharisæi, inquit, & Legis Doctores Legem doctrinamque Moysis pro muneris sui ratione vobis prælegunt, tradunt, explicant, vosque regendi ac judicandi potestatem habent: omnia ergo quæcumque dixerint vobis sive præceperint Legi Mosaicæ consentanea, non verò ejus præceptis, ipsique pietati contraria, (quali est illud de corbona parentum sustentationi & levamini præponenda) servate & facite; ipsis omninò parete, donec Lege abrogata fuerint exautorati: Mores verò & opera illorum imitari nolite, quia eorum doctrinæ non congruunt. Lex & doctrina Mosis, quam tradunt & interpretantur, bona & sancta est; vita illorum prava. Muneri ac ministerio dignitatem suam ac reverentiam servat Christus, personarum vitia graviter reprehendit, ne fermento suo, id est hypocrisi, & superbia in impugnando Evangelio contumacia populum inficiant: Cathedra non ipsorum, sed Mosis, cogit eos docere etiam bona non facientes. *Agunt sua in vita sua: docere autem sua, cathedra illos non permittit aliena.* S. Aug. lib. 4. de Doctrin. Christ. c. 27.

II. *Alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere.* Metaphora sumpta est à sarcinis, quæ ut in jumenta aut hominum humeros imponantur, in fasciculum colligi ac ligari solent. Congerunt igitur Pharisæi & Scribæ, imponuntque hominibus onera gravia, scilicet præcepta ritualia Legis, quæ duriùs interpretantur, & quorum severam observantiam exteriùs exigunt; cultus prætereà superfluos, & traditiones plurimas & molestas, minimè necessarias ad pietatem & Dei cultum: nec exemplo tamen suo alios impellunt ad ea onera alacriter ferenda. Confer cum Act. 15. 10. *Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?*

III. *Omnia verò opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus.* Si quid boni faciunt, & ad Legis præscriptum, non id faciunt, ut Deo placeant, sed ut gloriam hominum aucupentur: *Animalia gloriæ*: quod de antiquis Philosophis ethnicis eleganter à Tertulliano dictum est. *Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias.* Cùm Dominus mandata Legis per Moysen dedisset, subjunxit: *Ligabis ea in manu tua, & erunt immota ante oculos tuos.* Et est sensus: Præcepta mea sint in manu tua, ut opere compleantur: sint ante oculos tuos, ut die ac nocte mediteris in eis. Hoc Pharisæi malè interpretantes, scribebant in membranis Decalogum Moysi; id est, decem verba Legis: complicantes ea & ligantes in fronte, & quasi coronam capiti facientes, ut semper ante oculos moverentur. Aliud quoque jusserat Moyses: ut in quatuor angulis palliorum hyacintinas fimbrias facerent, ad Israelis populum dignoscendum: ut quomodo in corpo- Deuteron. 6. Num. 15.

„ ribus circumcisio signum Judaicæ Gentis daret ; ita & vestis haberet aliquam differentiam . *Superstitiosi Magistri captantes auram popularem , atque ex mulierculis sectantes lucra , faciebant grandes fimbrias , & acutissimas in eis spinas ligabant ut videlicet ambulantes & sedentes interdum pungerentur , & quasi hac admonitione retraherentur ad officia Domini , & ministeria servitutis ejus* . Quia ergo dixerat Dominus , *Omnia opera sua faciunt , ut videantur ab hominibus* ; quod generaliter accusaverat , nunc per partes dividit . Membranulas illas , in quibus descripta erant Decalogi præcepta , phylacteria vocabant , quod quicumque illa habuisset , quasi ob custodiam & monimentum sui haberet : non intelligentibus Pharisæis , quòd hæc in corde portanda sint , non in corpore : alioquin & armaria & arcæ habent libros & notitiam Dei non habent . „

S. Hier. in c. 23. S. Matth.

IV. *Amant autem primos recubitus in cœnis , & primas cathedras in synagogis , & salutationes in foro , & vocari ab hominibus Rabbi* . Locum honoratiorem in solemnibus conviviis tamquam ingens bonum expetunt , atque etiam data occasione velut jure suo sibi vendicant , & primarum sedium honores in synagogis & conventibus ambiunt & affectant : & salutationes in locis frequentibus , honorem à pluribus & coram pluribus sibi exhiberi gestientes & honorifico Doctoris ac Magistri nomine compellari .

V. *Vos autem nolite vocari Rabbi : Unus est enim Magister vester , omnes autem vos fratres estis* . Vos autem , Discipuli mei , ne gloriosum illud nomen affectetis , aut eo gloriemini , atque ad ostentationem vobis sumatis . Unus est enim Magister vester Christus : solus ille Magister vester principaliter & per excellentiam : 1. Scientia , quia solùs ipse novit omnia , doctus à nemine : *Plenus gratiæ & veritatis* : & *in ipso omnes thesauri sapientiæ sunt absconditi* . 2. Docendi auctoritate , quam à se ipso habet : *Erat enim docens eos sicut potestatem habens , & non sicut Scribæ eorum & Pharisæi* . 3. Efficacia , quam & ipse habet & aliis impertit . Unde Apostolus : *Quid igitur est Apollo ? Quid vero Paulus ? Ministri ejus cui credidistis , & unicuique sicut Dominus dedit . Ego plantavi , Apollo rigavit : sed Deus incrementum dedit . Itaque neque qui plantat est aliquid , neque qui rigat ; sed qui incrementum dat , Deus* . Omnes autem vos , ut natura , ita & doctrina unius Christi magisterio accepta , fratres estis , & condiscipuli : nec alter altero præstantior , quoniam nihil est , quod à se ipso sciverit .

Joan. 1. Coloss. 2. 1.
Matth. 7. 29.
1. Cor. 3. 5. 6. 7.
S. Jo. Chrysost. hom. 75. in Matth.

VI. *Et Patrem nolite vocare vobis super terram : Unus est enim Pater vester , qui in cælis est* . Qui sapientem aliquem , tamquam scholæ principem ; sectabantur , & velut in nomen ejus juraverant , ejus filii vocabantur , ut vir eruditus observat , illum Patrem vocabant : sed quia Patris nomen dignius erat , quàm Magistri , ideò Christus istud sibi , illud Patri æterno vindicat . Ne quemquam Patrem vocetis , eo sensu quo Judæi Sapientes suos Patres vocant , quasi dogmatum suorum auctores , aut principes sectæ : unus est enim est enim vestræ familiæ Princeps , & dogmatum auctor Deus , qui per Filium suum unigenitum vobis omnia ad salutem necessaria revelavit . Joannis 6. 45. *Est scriptum in Prophetis : Et erunt omnes docibiles Dei . Omnis , qui audivit à Patre , & didicit , venit ad me* . Cæterùm Patres optimo sensu vocamus , qui nos per Evangelium genuerunt . 1. Corinth. 14. 15. *Non ut confundam vos hæc scribo , sed ut filios meos charissimos moneo . Nam si decem millia Pædagogorum habeatis in Christo , sed non multos Patres . Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui* .

VII. *Nec vocemini Magistri : quia Magister vester unus est Christus* . Eamdem

dem humiliatis doctrinam repetit & inculcat, ut altiùs memoriæ commendetur. Apostolus quidem se *Doctorem Gentium* dixit: Viri Religiosi in Monasteriis se invicem Patres vocant; nec tamen in hoc præceptum Christi Apostolus peccavit, aut peccant illi. Nam *Aliud est esse natura Patrem vel Magistrum, aliud indulgentia. Nos si hominem Patrem vocamus, honorem ætati deferimus, non auctorem nostræ ostendimus vitæ. Magister quoque dicitur ex consortio veri Magistri. Et quomodo unus per naturam Deus, & unus Filius non præjudicat cæteris, ne per adoptionem dii vocentur & filii: Ita & unus Pater & Magister non præjudicat aliis, ut abusivè appellentur Patres & Magistri*. Non prohibet igitur absolutè Christus, ne ullum in terris Patrem vocent; sed ne ignorent, quem principaliter Patrem vocare oporteat. *Nam quemadmodum nemo principaliter Magister est; sic nec Pater præter illum, qui tam magistrorum, quàm patrum omnium causa est*. S. Hier. in c. 23. S. Matth. S. Jo: Chrif. hom. 73.

VIII. *Qui major est vestrum, erit minister vester*. Qui inter vos in Ecclesia Dei præstantior est officio, dignitate, eruditione, aliisve Dei donis, nihil inde sibi præ ceteris arroget, aut vindicet, præter humilis ministerii oblationem & sedulitatem; gloriam omnem ad Deum referat, non plus imperii sibi concessum, sed plus oneris sibi impositum noverit à Deo, cui redditurus est rationem de talentis, officiis, & honoribus. *Qui autem se exaltaverit, humiliabitur; & qui se humiliaverit, exaltabitur*. Qui se superbè extulerit, magnificè de se senserit, se aliis præposuerit; honores & dignitates, auramque popularem expetiverit, aut iis vanè fuerit delectatus, à Deo deprimetur. Et qui se humiliaverit, de se dimissè sentiens, nihil de Dei donis sibi tribuens, non aliis se præponens, ut aliorum ministrum & conservum se gerens; exaltabitur à Deo & in futura vita ipsius humilitatem per se ipsum munerante, & in præsenti homines ad eum honorandum movente. Confer cum Proverb. 16. 18. *Contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltatur spiritus*. Et 29. 23. *Superbum sequitur humilitas, & humilem spiritu suscipiet gloria*. Proverb. 15. 33. *Gloriam præcedit humilitas*.

IX. *Væ autem vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia clauditis Regnum cœlorum ante homines; vos enim non intratis, nec introëuntes sinitis intrare*. Væ vobis, quia Regnum cœlorum, quod adventu meo, prædicatione & doctrina, atque miraculis patefeci, clauditis coram hominibus ad Christum accurrentibus, & ad ingressum paratis: veram interpretationem locorum Scripturæ, in quibus agitur de Messia, ejusque doctrina, fide, charitate, supprimentes, doctrinamque meam ac miracula calumniis vestris impugnantes. Vos enim non intratis, quia doctrinæ meæ, ac miraculis missionem meam à Patre ac Divinitatem confirmantibus, non solùm credere non vultis, verùm etiam vestris consiliis, pravis exemplis, falsa interpretatione Legis, traditionum inutilium aut impiarum onere, minis ac terroribus, à fide mihi præbenda revocatis; & jam veluti pedem habentem in limine ab ingressu Regni cœlorum arcetis & prohibetis. Idem paulò aliis verbis exprimitur Lucæ 11. 52. *Væ vobis Legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ; ipsi non introistis, & eos qui introibant, prohibuistis*. Metaphora sumpta est ab ædium dominis, qui cùm neminem domum ingredi volunt, nisi jussu suo, clavem secum auferunt. Pharisæos itaque clavem scientiæ tulisse Christus ait, ut significet illos ita scientiam Legis sibi usurpasse, ut plebi persuaderent, neminem, nisi ipsis aperientibus & viam Regni cœlorum indicantibus ac docentibus, intrare posse.

X. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium*. Græcus

Evangeliorum indiculus, quem Canonem vocant, hunc versum in S. Matthæo non habet; nec illum Origenes & S. Hieronymus interpretantur. Cùm tamen illum habeant Græci, Syriaci, & Latini Codices, universi, illumque S. Chrysostomus exponat, & quod caput est, à SS. Marco & Luca, alio licèt ordine, referatur, in hunc S. Matthæi locum irrepsisse, nequaquam censendum est. Væ vobis, Legisperiti & Pharisæi hypocritæ, qui viduarum ob sexus infirmitatem fraudibus vestris magis patentium facultates captatis, hauritis, devoratis, assumpta pietatis larva, & prolixiorum orationum specie, quas stantes in Templo, Synagogis & angulis platearum, fundere vos simulatis. Propter duplex illud crimen, simulationem scilicet pietatis, & immanem avaritiam, majorem damnationem subibitis. Confer cum Lucæ 20. 47. *Qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem majorem.*

Marc. 12. 40. Luc. 20. 47.

XI. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos.* Terram ac mare lustrare, omnem adhibere diligentiam videmini, ut ethnicum aliquem & advenam ad Judaicam Religionem pertrahatis, vestrumque discipulum magis, quàm Dei cultorem faciatis: & cùm feceritis, æterna damnatione dignum redditis, multò magis quàm vos. Duplex erat proselytorum genus. Quidam relicto Idolorum cultu, uni Deo & communibus humani generis Legibus se addicebant, non Mosaicæ Legis Sacramentis & Ritibus: alii circumcisionem suscipiebant, & totius Legis Judaicæ observantiæ se obstringebant. Priores dicebantur *Proselyti portæ*, quibus inter Judæos vivere concessum erat. Posteriores vocabantur *Proselyti justitiæ*, sive fœderis, omnibus Judæorum privilegiis donati. De posteriori proselytarum genere hic sermo est. Ait autem Christus, factum à Parisæis & Legisperitis proselytum majori damnationi obnoxium reddi, quàm ipsos: tum quia non solida pietate ipsum imbuebant, sed externos tantùm mores formabant, non tam in maximis & præcipuis Dei mandatis, quàm in traditionibus & ritibus propriis: tum quia fucatæ dumtaxat sanctimoniæ, revera autem malæ vitæ exemplum illi præbebant. *Pharisæi totum lustrantes orbem propter negotiationes, vel diversa lucra à Discipulis captanda, quasi per imaginem sanctitatis studium habebant de Gentibus facere proselytum, id est, advenam & incircumcisum miscere Populo Dei. Sed qui ante, dum esset ethnicus, simpliciter errabat, & erat semel filius gehennæ, videns Magistrorum vitia, & intelligens destruere eos opere, quod verbis docebant, revertitur ad vomitum suum; & Gentilis factus, quasi prævaricator, pœna majori dignus erit. Filius autem vocatur gehennæ, quomodo filius perditionis, & filius hujus sæculi. Unusquisque enim cujus opera agit, ejus filius appellatur.*

S. Hier. in c. 23. S. Matth.

XII. *Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: Quicumque juraverit per Templum, nihil est*: nullius momenti juramentum est, reus non est; si promissum non solverit: *Qui autem juraverit in auro Templi, debet.* Si verò juraverit per aurum Templo oblatum, præstare tenetur. *Stulti & cæci! Quid enim majus est, aurum, an Templum quod sanctificat aurum?* Fatua & absurda opinio vestra: Aurum enim sanctum non censetur, nisi propter Templum cui oblatum est, & cujus usibus consecratum: Templum autem non est sanctum propter aurum, sed proter Deum inhabitantem. *Et quicumque juraverit in Altari, nihil est*: qui per Altare juraverit, religione juramenti non tenetur, nec reus est perjurii, si non præstiterit. *Quicumque autem juraverit in dono quod est super illud, debet*: Quicum-

que

que juraverit per dona seu victimas super Altare oblatas, jurejurando tenetur, & persolvere debet, quod juravit. *Cæci! Quid enim majus est, donum, an Altare quod sanctificat donum?* Altare namque per se & ex institutione sua Deo dedicatum est: victimæ verò sanctæ non sunt, antequam super altare imponantur, Deo offerendæ. *Qui ergo jurat in Altari,* seu per Altare, jurat in eo, *& in omnibus quæ super illud sunt*: per illud & per omnia dona & sacrificia super illud oblata jurare censendus est, ac proinde æquè tenetur præstare quod juravit. *Et quicumque juraverit in Templo, jurat in illo, & in eo qui habitat in ipso*: Qui per Templum jurat, censendus est & per Deum jurare, qui in templo colitur. *Et qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum*: Et qui per Cœlum jurat, censendus est & per Deum jurare, cujus cœlum sedes est. Pharisæi & Legisperiti duplicis generis juramenta distinguebant, alia magna, alia parva. Magna per Deum ipsum, quo in censu etiam juramenta per *Corban* ponebant, id est per donum Deo sacrum. Id autem erat duplex: aut donum quod Altari superponebatur; aut pecunia missa in gazophylacium, quod *Corbonam* vocat S. Matthæus. Per utrumvis horum si quis jurasset, per Deum ipsum jurasse ab ipsis censebatur. Juramenta autem per Templum & Altare, minoribus juramentis accensebantur: cùm tamen qui per ea jurat, respectu divini nominis juret. Istorum igitur juramentorum gratiam facilè faciebant Judæi Doctores, nec reos habebant perjurii, qui illa violassent: sed si quis jurasset per aurum aut dona Templo oblata, illum non minùs teneri censebant ad præstandum, quod juraverat, quàm si per Deum jurasset. Hac sententia serviebant avaritiæ suæ & quæstui, cujus intererat dona illa haberi quàm sanctissima, etiam præ Templo & Altari, quasi Deus illis præcipuè gauderet. Sic enim Populus ad ea dona frequentiùs & copiosiùs offerenda excitabatur: ex quibus Sacerdotum, qui Pharisæi vel Legisperiti, ut plurimùm erant, crescebant emolumenta. *Arguit ergo eos Dominus & stultitiæ, & fraudulentiæ: Quòd multò majus sit Templum, quàm aurum quod sanctificatur à Templo; & Altare, quàm hostiæ, quæ sanctificantur ab Altari. Totum autem faciebant non ob Dei timorem, sed ob divitiarum cupiditatem*: (inquit S. Hieronymus.) S. Hier. in c. 23. S. Matth.

XIII. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum: & reliquistis, quæ graviora sunt Legis, judicium, & misericordiam, & fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere*. Decimas minutiorum olerum scrupulosè solvitis, ut minutias observando, religiosissimi Legis observatores videamini; dum quæ majoris sunt momenti in Lege, officia scilicet præcipua erga Deum & proximum, quæ Lex ante omnia requirit, & ab omnibus; negligitis, scilicet judicium, seu justitiam, qua jus cuique suum redditur; & misericordiam, seu beneficientiam, qua proximo indigenti succurritur; & fidem in Deum, quæ per dilectionem operatur. Hæc summo studio & præcipua religione servare oportuit; & leviora illa non omittere, quandoquidem has decimationis minutias Lege præceptas censetis. *Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes!* Nonnè cæci estis, qui tam anxiè & superstitiosè leviora servatis, & gravissima Legis capita, sine quibus pietas sincera non consistit, absque ullo scrupulo prætermittitis? Ita vos gerentes, ac si quis vinum percolaret ad eximendum culicem in illud fortè delapsum, & grandius animal securè deglutiret. Minutiæ scilicet illæ, in quibus adeò accurati ac religiosi videri studetis, gravioribus illis præceptis, quæ securè negli-

negligitis, tantò leviores sunt, quantò culex camelo minor est. Proverbialis est locutio, similis illi, qua Christus Matthæi 7. 5. dixit: *Vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* Quibus verbis non significat, trabem in oculo posse latere; sed vitia illa, quorum alios arguunt hypocritæ, iis criminibus, quæ in se ipsis securè prætereunt, tantò esse leviora, quantò festuca levior est trabe.

XIV. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia mundatis, quod deforis est calicis & paropsidis: intus autem pleni estis rapina & immunditia.* Exteriorem superficiem calicis, ex quo potus, & paropsidis, ex qua cibus sumitur, studiosè mundatis, non curantes interiorem munditiem. Parabolicus sermo est. Cùm corporis frequentes lotiones affectatis, & animum purgare negligitis, tantumdem agitis, ac si diligenter lavaretis patinas & pocula, cùm interim cibi & vinum impuræ fecis & fordium plena essent: Sicut enim id ad sanitatem corporis non prodesset, ita nec illud ad animæ salutem. Ut autem sermonem parabolicum intelligerent, statim transit ad proprium; *Intus autem pleni estis rapina & immunditia, sive iniquitate*, (ut apud S. Lucam legitur.) Quæ vox omne vitiorum genus

Luc. 11. 39. significat. *Pharisæe cæce, munda priùs quod intus est calicis & paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum.* Munda priùs ea, quæ calice & paropside continentur: da opera, ut cibum & potum justè acquiras, & iis temperanter fruaris: ut deinde mundes calicem & paropsidem, quibus illa sumuntur. Allegoricus sermo est, quo significat Christus, legitimum ordinem postulare, ut priùs animus & conscientia mundetur, tum actiones omnes externas mundas fore, quia pura mens legalibus immunditiis inquinari non potest: (quæ falsa erat Pharisæorum persuasio.)

XV. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.* Similes estis sepulcris opere tectorio inductis, calce & gypso illitis, marmore forinsecùs vestitis, ac splendidis: quæ tamen cadaverum & vermium immunditia plena sunt. *Sic & vos à foris quidem paretis hominibus justi; intùs autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.* Justitiæ quidem ac pietatis specie hominibus imponitis; intùs autem in animo turpes estis & immundi, ob hypocrisim & iniquitatem.

XVI. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulcra Prophetarum, & ornatis monumenta justorum; & dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum. Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum qui Prophetas occiderunt.* Prophetarum, aliorumque justorum monumenta vetustate collapsa reficitis, ut vos à sceleribus patrum vestrorum, qui illos injustè & crudeliter occiderunt, alienos esse probetis, & persuadeatis plebi, vos sanctorum hominum virtutes colere; Majorum vestrorum, qui illos persecuti sunt, vitia execrari. Verùm frustra id facitis; si quidem opere ipso demonstratis, vos esse filios eorum qui Prophetas occiderunt, non naturâ solùm, sed imitatione; dum me persequimini, & longè atrocius crimen meditamini occisionis meæ. *Et vos implete mensuram patrum vestrorum.* Pergite imitari Majores vestros. Quod illis defuit, vos adimplete.

S. Hieron. in hunc locum. Illi interfecerunt servos, vos Dominum crucifigite: illi Prophetas, vos eum qui à Prophetis prædicatus est. *Implete mensuram patrum vestrorum.* Non imperantis vox est, sed prædicentis. Deus qui peccatorum auctor non est, sed ordinator & vindex, certum criminibus terminum modumque statuit; quò cùm pervenerint, vindictam peccatoribus infligit. Dei boni-

bonitas & patientia dissimulat peccata hominum, ut eos ad pœnitentiam adducat: sed læsa ejus patientia fit furor, ut Scriptura Sacra loquitur tribuendo Deo humanos affectus; & tarditatem supplicii gravitate compensat: quod non solùm in hominum singulorum, sed & in populorum puniendis peccatis Deus facit. Hic peccatorum modus à Deo expectatus, *mensura* aut *complementum iniquitatis*, dicitur, Genes. 15. 16. *Necdum completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus*.

XVII. *Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ?* Malorum parentum pejores filii: quomodo fieri potest, ut gravissimum, non hujus tantùm sæculi, sed & futuri, supplicium vitetis? Unica fugæ via pœnitentia est: cui obstat pertinax & in naturam vobis sponte versa malitia.

XVIII. *Ideò ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in Synagogis vestris*. Quia mensuram patrum vestrorum, progenies nequior, impletu- ri estis: Ego, *Sapientia Dei*, mittam ad vos *Apostolos* & Prædicatores Propheliæ dono illustres, & sapientia non humana, sed cœlesti instructos, cui non poterunt resistere & contradicere omnes adversarii; & divinæ Legis peritissimos: & quosdam ex illis occidetis, Stephanum, Jacobum utrumque, &c. & crucifigetis, ut Petrum & Simeonem Cleophæ; & flagellabitis, ut Paulum. *Ut veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ, filii Barachiæ, quem occidistis inter Templum & Altare*. Ut in caput vestrum redundet pœna genti vestræ debita pro cæde justorum omnium ab Abele usque ad Zachariam. Quis ille Zacharias fuerit, non omninò compertum. Quidam Zachariam patrem Joannis Baptistæ intelligi volunt, qui propterea occisus sit, quod Domini prædicaret adventum: sed id velut ex apocryphorum somniis acceptum, rejicit S. Hieronymus. Alii Zachariam, qui in duodecim Prophetis minoribus undecimus est: Hic enim *filius Barachiæ*. Quam opinionem adstruxi & probavi in Historia Veteris Testamenti, Ætate 6. Dissertatione 6. Articulo 11. S. Hieronymus, & alii, Zachariam filium Jojadæ, quem occisum inter Templum & Altare legimus 1. Paralipomenon 24. 22. & de quo ab eo moriente dictum est, *Videat Deus, & judicet*. Obstat quidem S. Hieronymi sententiæ patris nomen: nam iste Zacharias patrem habuit Jojadam, non Barachiam. Sed respondent hujus sententiæ vindices, vel Jojadam binomium fuisse, vel ob eximiam sanctitatem sic fuisse cognominatum, quasi *benedictum Domini*; vel Jojadæ patrem vocatum *Achiam*, ita ut *Barachias* idem sit, ac *filius Achiæ*. Alii denique Zachariam filium Baruch intelligunt, quem Josephus paulò ante novissimam Jerosolymorum obsidionem, à Judæis zelotis in atrio Templi occisum commemorat, cùm à 70. Judicibus fuisset absolutus: Christum porrò Prophetice narrasse velut præteritum, quod futurum erat. Sed hæc contorta: & vix persuadebitur, Baruchum idem esse cum Barachia. In Codice Hebræo Nazaræorum pro nomine Barachiæ, nomen Jojadæ scriptum S. Hieronymus testatur. Vetustatem tamen lectionis nostræ magno consensu tuentur Græci, Latini, Syri Codices, & Patres antiqui. Dicitur, *quem occidistis*, propter unitatem populi, cujus unitatis ratione, facta Majorum filiis imputantur, & contra. Sic Abrahæ data dicitur Terra Chanaam, sed, in posteris ejus. Sic Judæis tempore Judith viventibus in ejus Historia tribuitur habitatio in Mesopotamia, descensus in Ægyptum, transitus per Mare Rubrum & desertum, quæ majoribus eorum con-

Luc. 11. 49.

Zachar. 1.

S. Hier. in 23. S. Matth.

Joseph. lib. 5. de bello Judaico, c. 1.

contigerant. Ratione istius unitatis fit, ut peccata Majorum filiis imputentur, & in illis puniantur, cùm prava illorum opera imitantur, & mensuram ab illis inchoatam implent & cumulant. Sic Amalecithæ excisi sunt propter facta parentum, ab annis quadringentis patrata. 1. *Reg.* 15. 2. *&* 3. Sic Judæis, cùm cædes Prophetarum & justorum à parentibus suis perpetratas imitati essent, & mensuram eorum sceleribus à Deo præstitutam atrocioribus Christi & Apostolorum cædibus & Ecclesiæ nascentis persecutione complevissent, non solùm propria, sed & Majorum peccata imputata sunt, & totius gentis excidio punita. Hic prædictionis Christi sensus est: *Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam.*

XIX. *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Viri Jerosolymitæ, Judæique omnes, quorum Metropolis Jerusalem; qui Prophetas occidere consuevistis, ut Isaiam, & alios; & lapidare viros sanctos, qui ad vos legati à Deo mittuntur: quoties volui, & quod in me erat, præstiti, ut vos peccatis errantes, per Prophetas, aliosque viros justos, ac novissimè per me ipsum revocarem, in sinum meum colligerem, multis adhortationibus, comminationibus, miraculis ad veram pœnitentiam & fidem perducerem, & ab imminente ira divina liberarem, eo affectu quo gallina pullos suos sub alas congregat, fovet, à milvo protegit ac tuetur: & noluistis? Paternum loquendi genus Filius, imago Patris, exprimit. Sic enim loquitur Deus Proverb. 1. 24. *Vocavi, & renuistis.* Isaiæ 55. 12. *Vocavi, & non respondistis; locutus sum, & non audistis: & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui, elegistis.* Jeremiæ 7. 13. 14. *Quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus; & locutus sum ad vos mane consurgens & loquens, & non audistis: & vocavi vos, & non respondistis: faciam domui huic, in qua invocatum est nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam: & loco quem dedi vobis & patribus vestris, sicut feci Silo.* Ezech. 24. 13. *Mundare te volui, & non es mundata à sordibus tuis.* Ne tamen quis sibi fingat, voluntatem Dei ab homine impediri potuisse: *Absit, ut impediatur ab homine Omnipotentis & cuncta præscientis intentio. Parum de re tanta cogitant, vel ei excogitandæ non sufficiunt, qui putant Deum omnipotentem aliquid velle, & homine infirmo impediente, non posse. Sicut certum est Jerusalem filios suos ab illo colligi noluisse; ita certum est eum, etiam illa nolente, quoscumque eorum voluit, collegisse. Deus enim, sicut homo Dei dixit Ambrosius, quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit.*

S. Aug. lib. 1. operis novissimi contra Julianum.

XX. *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta*, Templum, Urbs, Gens tota, me ac Patre meo præsentiam tutelamque nostram subtrahentibus, mox vastabitur, & in solitudinem vertetur. Confer cum Psalm. 68. 26. *Fiat habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.* Et cum Jeremiæ 12. 7. 8. *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam . . . Facta est mihi hæreditas mea quasi leo in silva: dedit contra me vocem, ideò odivi eam.*

XXI. *Dico enim vobis: Non me videbitis amodo, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.* Ab hoc, quod imminet, Paschate, non me videbitis, ad usque secundum adventum meum, cùm vivos & mortuos judicaturus veniam. Tunc vel inviti agnoscetis & experiemini, me esse Messiam ac verum Deum. Et quod indignati estis mihi à pueris acclamari, *Benedictus qui venit in nomine Domini*: ipsi non ore quidem ad lau-

laudem & confessionem, sed animo ad confusionem diceris. Vel: *Nisi pœnitentiam egeritis, & confessi fueritis me ipsum esse, de quo Prophetæ cecinerunt, Filium omnipotentis Patris; meam faciem non videbitis. Habent Judæi datum sibi tempus pœnitentiæ: confiteantur benedictum qui venit in nomine Domini, & Christi ora conspicient.* S. Hieron. in hunc locum.

Sensus Moralis.

I. SUper *cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæ dixerint vobis, servate & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.* Doctrina veritatis, quam in cathedra unitatis Christus posuit, nullum ex malis moribus Ministrorum ejus, id est, Sacerdotum, & Pastorum, detrimentum patitur. Servanda sunt & facienda, quæ dicunt & prædicant, cùm sua non dicunt, sed Christi; « tunc enim vos non pascunt ipsi, sed Deus: quia velint nolint Pastores, « ut perveniant ad lac & lanam, verba Dei dicturi sunt. *Qui prædicas non* « *furandum, furaris,* dicit Apostolus ad eos, qui bona dicunt, & mala « faciunt. Tu audi prædicantem, ne fureris; noli imitari furantem. Si fu- « rantem imitari volueris, ipse te pascit facto suo: tibi venenum subministrat, « non cibum. Si verò hoc ab illo audis, quod non dicit de suo, « sed de Dei; non potest quidem uva de spinis legi: (Nam & ipsa Do- « mini sententia est, *Nemo colligit de spinis uvam, aut de tribulis ficus*:) Nec ideò tamen quasi calumnieris Domino tuo, & dicas: Domine noluisti « me, quia fieri non potest, de spinis legere uvam: & rursus dixisti « mihi de quibusdam, *Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* « Nempè mala facientes, utique spinæ sunt. Quomodo vis de spinis « me colligere uvam verbi tui? Respondebitur: *Non est illa uva spinarum;* « *sed aliquando increscens sarmentum implicat se in sepem, & pendet uva inter densa spinarum; sed non surgit de radice spinarum. Tu si esurieris, & aliud non habes, unde sumas, cautè manum mitte, ne lacereris à spinis, id est, ne facta imiteris malorum; & lege uvam inter spinas pendentem, sed de vite nascentem. Ad te perveniat botri alimentum: spinis servatur ignis tormentum.* Nihil interest ad aquæ puritatem, & irrigationem horti, an aureus sit vel lapideus canalis, per quem aqua transfunditur. Verbum Dei, aqua sapientiæ salutaris: per Ministros & Pastores Ecclesiæ velut per canales transfunditur ad irrigandas horti divini plantas, ut flores virtutum, bonorumque operum fructus ferant. Quidam ex his canalibus sunt ex auro puro, divina charitate splendidi & ardentes, de qua scriptum est: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum*: Alii terreni sunt & lapidei propter cupiditates & duritiem cordis: *Lapides sanctuarii dispersi in capite omnium platearum, petræ scandali;* quæ tamen per illos derivatur aqua verbi divini, origine cœlestis est. Et mel & aquam de petra durissima Deus eduxit, ut populum suum in deserto ambulantem satiaret. *Quæcumque ergo dixerint vobis, servate & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere.* His auditis, oves Christi etiam per malos Doctores vocem ipsius audiunt, & unitatem illius non relinquunt: quia *bonum quod eos audiunt dicere, non est ipsorum, sed illius. Et ideò securæ oves pascuntur, quia & sub malis Pastoribus pascuis Dominicis nutriuntur. Non autem faciunt malorum facta Pastorum, quia talia opera non sunt illius, sed ipsorum. Quos autem bonos vident, non solùm audiunt bona quæ dicunt, sed etiam imitantur bona quæ faciunt. De talibus erat Apostolus qui dicebat:*

S. Aug. fer. 46. alias de Tempore 165. cap. 10.

Matth. 7. 16.

Apoc. 3.

S. Aug. epist. 208. alias 109. ad Felicitam.

1.Cor.11. *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti*. Et quia non ſua quærebat, ſed quæ Jeſu Chriſti; quamvis ad imitationem ſuam, quos per Evangelium genuerat, hortatur: tamen corripit graviter eos, qui per Apoſtolorum nomina, ſchiſmata fecerunt; & objurgat illos qui dicebant, *Ego ſum Pauli*. *Numquid* (inquit) *Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Hinc intelligimus & *bonos Paſtores non ſua quærentes, ſed quæ Jeſu Chriſti; & bonas oves, quamvis imitentur facta Paſtorum bonorum, tamen in eis non ponere ſpem ſuam, quorum miniſterio ſunt congregatæ; ſed in Domino potius, cujus ſanguine ſunt redemptæ: ut quando fortè incurrerint in Paſtores malos, doctrinam illius prædicantes, & ſua mala opera facientes; quæ dicunt, faciant; quæ autem faciunt, non faciant; nec propter filios iniquitatis, paſcua deſerant unitatis*. Non ex perſonis fidem, ſed ex fide judicamus perſonas. Sacerdotes & Paſtores colendi, diligendi, audiendi ſunt, ut *Miniſtri Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*: Miniſterium & auctoritas reverenda, quamvis mala ſit vita. Eccleſiaſtici 7. *In tota anima tua time Dominum, & Sacerdotes illius ſanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit, & miniſtros ejus ne derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica Sacerdotes*. Tanto magis honorandi ſunt novæ Legis Sacerdotes, quàm Moſaicæ, quantò excellentius Sacerdotium eſt. Moſaicæ Legis Sacerdotibus ſi quis obedire ſuperbè recuſaret, capitali ſupplicio plectebatur: Deuteron. 17. *Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, morietur homo ille*. Gravioribus certè pœnis digni ſunt in foro divinæ juſtitiæ, qui novæ Legis Sacerdotibus non obediunt: *Quæcumque dixerint vobis, ſervate & facite*. Omnibus enim Paſtoribus & Rectoribus animarum, in perſona Diſcipulorum Chriſti ab ipſo Salvatore dictum eſt:
Luc.10. *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit; qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me*. Auctoritas enim, miniſterium, & doctrina illorum a Deo eſt. *Præcepta* igitur *Præſidentium ad cathedram pertinentia* debent obedienter impleri, *etiamſi tales ſint, quales erant Phariſæi*. *Si verò ea
S.Ivo Carnot. epiſt.233. præcipiant, quæ ſint contra doctrinam Evangelicam vel Apoſtolicam, ibi non eſſe eis obediendum, exemplo docemur Pauli Apoſtoli, qui Petro ſibi prælato non rectè incedenti ad veritatem Evangelii, in faciem reſtitit*. Non tamen abjiciendi ſunt præpoſiti ab inferioribus, nec eorum auctoritas ſpernenda.
Hebr.13. *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus*, ſi quid homines divinæ legi contrarium præcipiant: alias ſervandum illud Domini præceptum ab Apoſtolo prædicatum: *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis: ipſi enim pervigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri*. Rationem reddunt de ovibus & Paſtores mali, ſed malam, ſi vel errantes oves neglexerint, vel, quod multò deterius eſt, in errorem impulerint, vel prava doctrina, vel mala vita. Oves Domini occidunt, quantùm in ipſis eſt, Præpoſiti mali: nam etſi fortes ſunt oves in verbo Domini, & tenent illud,
S. Aug. ferm. 46. Edit. poſtremæ Pariſienſis. quod audierunt a Domino ſuo, *Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite: tamen qui in conſpectu populi malè vivit, quantùm in illo eſt, eum à quo attenditur, occidit. Non ſibi ergo blandiatur, quia ille non eſt mortuus. Et ille vivit, & ille homicida eſt*. Quando cùm laſcivus homo intendit in mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo: ſic omnis qui malè vivit in conſpectu eorum quibus præpoſitus eſt, quantùm in ipſo eſt, occidit & fortes oves. *Qui ergo imitatur Præpoſitum malum, moritur; qui non imitatur, vivit; tamen, quantùm ad illum pertinet, ambos occidit*. Culpa nihilominus ſua moritur, qui

qui malos Præpositos imitatur, siquidem admonenti Domino parere negligit: *Secundùm opera verò eorum nolite facere. Dicunt enim & non faciunt.* Lugenda certè illorum insania est, qui ex pravis moribus Præpositorum & Ministrorum Ecclesiæ, vitiis suis quærunt auctoritatem. *Tam sunt isti absurdi, & præposteri, & miseri, qui præpositorum suorum malos mores imitari eligunt, quàm per eos prædicata Domini præcepta servare; quàm si quisquam viator remanendum sibi esse existimet in itinere, cùm viderit milliaria lapidea litteris plena viam docere, & non ambulare. Cur enim non potius, si pervenire desiderat, tales comites intuetur & consequitur, qui & viam benè demonstrant, & in ea perseveranter atque alacriter ambulant? Quòd si isti desint, vel potiùs minùs appareant, nam deesse non possunt: non enim sic quærunt homines charitate studiosa, quod prædicent ad imitationem, quomodo quærunt iniquitate suspiciosa, quod murmurent ad deceptionem; partim non inveniendo bonos, dum ipsi mali sunt; partim timendo invenire, dum mali esse semper volunt. Sed tamen concedamus non apparere nunc homines dignos imitatione. Quisquis hoc putas, mente Dominum intuere, qui homo factus est, ut hominem vivere doceret. Si habitat Christus in interiore homine per fidem in corde tuo, recordarisque illud quod Joannes ait*, Qui dicit se in Christo manere, debet quemadmodum ille ambulavit, & ipse ambulare: *Ita nec tibi deerit quem sequaris, & cùm te alius viderit, de bonorum inopia conquæri desinet. Si enim non nosti, quid sit rectè vivere, divina præcepta cognosce. Fortassis enim multi rectè vivunt; sed propterea tibi nullus rectè vivere videtur, quoniam quid sit rectè vivere, ignoras. Si autem nosti, age quod nosti; ut & tu quod quæris habeas, & aliis quod imitentur ostendas. Christum animo attende, attende Apostolos, quorum novissimus est ille qui dicit*, Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. *Attende animo tot Martyrum millia. Ibi videbis non solùm viros, sed etiam fœminas, postremo pueros & puellas, nec imprudentia decipi, nec iniquitate perverti, nec periculi timore frangi, nec sæculi amore corrumpi. Ita te non invenientem quod excuses, non solùm præceptorum inevitabilis rectitudo, sed etiam exemplorum innumerabilis multitudo circumdabit.* Ad illos adtende, non ad malos Ecclesiæ Ministros & Pastores, similes Pharisæis, qui *dicunt, & non faciunt*; & quod verbis ædificant, vitæ pravitate destruunt: cùm tamen, *Ut quis obedienter audiatur, quantacumque granditate dictionis, majus habeat pondus vita dicentis.*

S. Aug. serm. 351. aliàs 50. inter hom. 50.

1. Joan. 2. 6.

S. Aug. lib. 4. de doctrina christ. c. 27.

II. *Alligant enim onera gravia & importabilia in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere.* Secundus hic est Pharisaicæ hypocrisis character: Erga alios severi, sibi ipsis indulgentes. Disciplinæ veteris observantiam, sacrorum Canonum executionem, Pœnitentiæ publicæ instaurationem clamant; cùm ipsi mollem vitam agant, commodis suis studeant, avaritiæ serviant, Christi mortificationem verbis tenùs noverint. Onus tamen grave & importabile nemo Christianus arbitretur pœnitentiam gravitati criminum respondentem, secundùm legem Dei & Ecclesiæ regulas peccatoribus impositam. Nemo præceptorum Evangelicorum accuratam observantiam inter onera gravia censeat: *Jugum* enim Christi *suave est, & onus ejus leve. Alia sarcina pondus habet, Christi sarcina pennas habet. Alia sarcina premit te, Christi sarcina sublevat te. Omnia fiunt facilia charitati, cui uni Christi sarcina levis est.* Onera gravia & importabilia sunt, quæ Pharisaica durities contra legem Evangelicam, aut Evangelii Spiritum, infirmis imponit. Prudentia, mansuetudine, compatiente caharitate, bono exemplo Pastores & Rectores animarum, Moderatoresque conscientiarum insignes esse debent, ut peccatores re-

S. Augustin.

cèns converſos, Pœnitentes infirmos Chriſti jugum ſubire, amare, ipſque ferendo aſſueſcere doceant. Nimia ſeveritas æque ac nimia lenitas in Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ & regimine animarum vitanda. Ovis errans ad ſummum Paſtorem animarum noſtrarum reducenda, omnique ratione, pro morborum qualitate, circumſtantiis, diſpoſitione ipſius Pœnitentis, curanda eſt interdum per acriora & adſtringentia remedia; interdum per molliora & leniora medicamenta: nuſquam verò per deſperationis præcipitia inconſulta ſeveritate impellenda eſt. Hanc regulam tradiderunt Eccleſiæ Orientalis Antiſtites in Concilio Trullano, Canone ultimo, S. Gregorius M. Paſtorali, S. Carolus Borromæus in Inſtructionibus, & S. Franciſcus Saleſius.

III. *Omnia verò opera ſua faciunt, ut videantur ab hominibus*. Tertius hic Phariſaicæ hypocryſis character, juſtitiæ & virtutis oſtentatio. Opera bona coram hominibus, quibus præeſt, Paſtor facere debet ad eorum ædificationem, non ad oſtentationem. Exemplo prælucere illis debet, ſed humilitatis, non minùs quàm virtutum cæterarum. *Ego non quæro gloriam meam.... Si ego glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt*; (inquit Chriſtus.) *Neque enim* (inquit Apoſtolus) *aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis; neque in occaſione avaritiæ: Deus teſtis eſt: nec quærentes ab hominibus laudem, neque à vobis, neque ab aliis*. His exemplaribus conformare ſe debent Paſtores & Rectores Eccleſiæ. Conſtant inter omnes veraciter pios, *Neminem ſine vera pietate, id eſt, veri Dei vero cultu, veram poſſe habere virtutem; nec eam veram eſſe, quando gloriæ ſervit humanæ*. Ignis gloriæ vitium tam eſt inimicum piæ fidei, ſi major in corde ſit cupiditas gloriæ, quàm Dei timor vel amor, ut Dominus diceret: *Quomodo poteſtis credere, gloriam ab invicem expectantes, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quærentes?* Item de quibuſdam qui in eum crediderant, & verebantur palam confiteri, ait Evangeliſta: *Dilexerunt gloriam hominum magis, quàm Dei*. Non mirum igitur, quòd Phariſæi & Scribæ inanis gloriæ cupidi, non ſolùm non crediderint, ſed Veritatem ipſam Chriſtum, ejuſque doctrinam ac miracula impugnaverint.

Joan. 10.

1. Teſſal. 2.

S. Aug. lib. 5. de civit. Dei, cap. 19.

Joan. 5.

Joan. 12.

IV. *Dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi*. Et hi ſunt Phariſaicæ ſuperbiæ characteres; ſingularitas in habitu exteriori, ad captandam hominum exiſtimationem ac laudem; honoratioris loci in Eccleſiaſticis aut civilibus conventibus affectatio, & amor publicæ reverentiæ ac honoris forenſis: nominum & titulorum illuſtrium ac magnificorum ambitioſum ſtudium. Lugenda illorum vanitas, qui humilitatis & pœnitentiæ habitu intumeſcunt. Melior eſt palliata, ſeu pallio ornata humilitas, quàm tunicata ſuperbia; (inquit S. Bernardus.) Sponſam in Canticis cœleſtis Sponſus in hunc modum compellat: *Revertere, revertere Sulamitis, revertere, revertere, ut intueamur te*. Quater dicit *Revertere*, propter quadruplicem ſuperbiam, per quam averſa à Domino non videbatur. Eſt enim *ſuperbia cordis, ſuperbia oris, ſuperbia operis, ſuperbia habitus*. Superbia cordis eſt, quando homo in oculis ſuis magnus eſt. Contra quam Sapiens orat, dicens: *Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi*: Et alibi: *Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris*. Superbia oris vel linguæ, quæ & jactantia dicitur, eſt, quando homo non ſolùm magna de ſemet, ſed etiam loquitur. Unde Pſalmiſta: *Diſperdat Dominus univerſa labia doloſa, & linguam magniloquam*. Superbia operis eſt, quando homo exteriori quadam ſuperbia, ut magnus appareat, agit:

Cant. 6. 12.

S. Ber. ſer. 47.

Eccl. 23. Iſ. 5. 5.

Pſal. 11.

agit : De qua idem Psalmista ait : *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam*. Superbia habitus est, quando homo, ut gloriosus videatur, pretiosis se ornat vestibus : Unde Paulus : *Non in veste pretiosa* : Et Dominus : *Qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt*, ubi superbia abundat. Sed & ex vestium vilitate, inelegantia & neglectu, interdum vana gloria nascitur. Sæculi moribus contradicitur, ut sæcularis gloria habitus singularitate captetur : vanitas sperni ac sugillari videtur, sed secretiori vanitate : fastus calcatur, sed alio fastu, ut de Diogene Plato dicit, & Tertullianus : *Diogenes*, inquit, *lutulentis pedibus superbos Platonis thoros alia superbia deculcat*. Externum humilitatis cultum sæpè assumit superbia. *Gloriosa res humilitas, qua ipsa quoque superbia palliare se appetit, ne vilescat*. Psal. 100. 1. Tim. 2. S. Bern. tr. de gradibus humilitatis.

V. *Vos autem nolite vocari Rabbi; unus est enim Magister vester : omnes autem vos fratres estis*. Ecclesia, schola veritatis, ubi Christus unus Magister; Sacerdotes & Pastores ministri. Eorum lingua loquitur, eorum verba audiuntur; sed Christi doctrina docetur, in ejus verbo reperitur : ejus auctoritate prædicatur, ejus Spiritu discitur. Quamvis sint in Ecclesia Pastores & Doctores; apud Christum tamen omnis docendi auctoritas residet, ab illo velut à fonte veritatis omnis & scientiæ derivatur, qui docet hominem scientiam. Verba enim mera signa sunt, quæ admonent tantùm, ut quæramus veritatem; non exhibent, ut noverimus. *De universis autem quæ intelligimus, non loquentem qui personat foris, sed intus ipsi menti præsidentem, colimus veritatem, verbis fortasse, ut consulamus, admoniti. Ille autem qui consulitur, docetur, qui interiore homine habitare dictus est Christus; id est, incommutabilis Dei Virtus atque sempiterna Sapientia : quam quidem omnis rationalis anima consulit, sed tantùm cuique panditur, quantùm capere propter propriam sive bonam sive malam voluntatem potest. Et si quando fallitur, non fit vitio consultæ Veritatis : ut neque hujus, quæ foris est, lucis vitium est, quòd corporei oculi sæpè falluntur : quam lucem de rebus visibilibus consuli fatemur, ut eas nobis, quantùm cernere valemus, ostendat*. Hunc audiamus & sequamur Doctorem justitiæ, non coacervemus nobis Magistros prurientes auribus, à veritate auditum avertentes, ad fabulas autem conversi. Veritatem & verbum Dei, ut commune patrimonium Christi Testamento nobis relictum, suscipiamus, totum possideamus singuli, sine invidia cum fratribus communicemus : *Omnes enim vos fratres estis*. Fratres sumus, non naturâ tantùm, sed gratia & disciplina. *Fratres sumus jure naturæ matris unius. At quantò digniùs fratres & dicuntur & habentur, qui unum Patrem Deum agnoverunt, qui unum Spiritum biberunt, sanctitatis, qui de uno utero ignorantiæ ejusdem ad unam lucem expaverunt veritatis?* S. Aug. lib. de magist. c. 11. Tertullian. Apolog. 39.

VI. *Et patrem nolite vobis vocare super terram : Unus est enim Pater vester, qui in cœlis est*. Ecclesia una familia est, cujus Deus Pater est, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Hujus filii sumus, *Dedit enim nobis potestatem filios Dei fieri* credentibus in nomen ejus. Verbo illius & Spiritu Sancto in sinu Sponsæ ejus regenerati sumus in vitam novam. Patres tamen nostri sunt, illosque ut tales honorare debemus, qui potestatis ejus, auctoritatis, & charitatis participes, filios illi generant & instituunt in ordine naturæ, in ordine civili, in ordine gratiæ. Hoc nomine magis compellari ament Ecclesiæ Principes & Pastores, quàm domini. *Gratius siquidem nomen pietatis, quàm potestatis*, iis qui Apostoli monitum secuti, *Non dominantur in Clero*. Tertullian.

VII. *Nec vocemini magistri : quia Magister vester unus est Christus* : Nos instituens exterius verbo suo, præceptis, consiliis, flagellis; interiùs Spiritu

Sancto

Sancto suo, docens nos omnem veritatem, ejusque amorem inspirans, ut non solùm videamus quæ agenda sunt, sed eo adjuvante faciamus. Docet nos, ut Verbum Patris, ut Veritas & Sapientia æterna, ut *Lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Ipsum audiamus in Scripturis suis, in Ecclesia sua, in Sede S. Petri per Vicarios suos, in singulis Ecclesiis per Episcopos & Pastores nostros docentem, de quibus in persona Apostolorum dixit: *Qui vos audit, me audit*. Ipsum audiamus intùs in cordibus nostris per inspirationes gratiæ suæ loquentem ac docentem, ut verè simus *Docibiles Dei*: ubi non litera docet, sed Spiritus; non lectio, sed unctio; non disputatio, sed exercitatio in mandatis Dei. *Loquere Domine, quia audit servus tuus ..... Justificationes tuas doce me .... Da mihi intellectum, ut discam mandata tua*.

VIII. *Qui major est vestrum, erit minister vester*. Humilitas gratias à Deo acceptas custodit; charitas in proximorum utilitatem effundit. Dignitas Ecclesiastica ministerium est, non dominatio. *In domo justi viventes ex fide, & adhuc ab illa cœlesti vita peregrinantes, etiam qui imperant, serviunt eis, quibus videntur imperare. Neque enim dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi; nec principandi superbia, sed providendi misericordia*. Multò magis qui Ecclesiæ benè præsunt, de nobilitate, de dignitate, de eruditione, de gradu minimè gloriantur; sed ut servos Jesu Christi, & omnium, quibus præsunt, *servos per Jesum* se gerunt. Quò majores sunt, eò magis se humiliant in omnibus: *Nec potestate dominante; sed charitate serviente* felices se existimat. Si fortè errent aut labantur, monitores admittunt, exemplo S. Petri, qui nec à S. Paulo, quamvis inferiore, dedignatus est reprehendi: *Quatenus qui primus erat in Apostolatus culmine, primus fieret in humilitate*.

S. Aug. lib. 19. de civit. Dei, cap. 14.

S. Augustin.

S. Augustin.

IX. *Qui autem se exaltaverit, humiliabitur: & qui se humiliaverit, exaltabitur*. Humilitas securus est ad veram celsitudinem gradus: humiliatio & abjectio certa & inevitabilis superbiæ pœna: *Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. Quippè tamquam contumeliæ suæ propulsator, veluti quoddam suscipit adversùs superbiam speciale certamen. Cætera vitia contra Deum pugnant fugiendo; superbia ad ipsius similitudinem indebito modo accedere tentando. Hinc Deus superbis resistit, suamque contumeliam propulsant. *Dominus qui aliis donat*, inquit S. Ambrosius, *superbis resistit; & tamquam congreditur iis, qui se exaltant; sibique hoc certamen vindicat*. Dejecisti *eos dum allevarentur* (inquit Propheta,) *Non dixit, Dejecisti eos, quia elati sunt; non quasi postea quàm elati sunt, dejecisti illos; sed in eo ipso quòd elati sunt, dejecti sunt. Sic enim efferri, jam cadere est*. Quomodò facti sunt in desolationem? Subitò defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam .... Deficientes, quemadmodum fumus deficient, *Verè quomodo fumus, qui dum extollitur, deficit, defecerunt .... Fumus à loco ignis erumpens, in altum extollitur, & ipsa elatione in globum magnum intumescit: sed quantò fuerit globus ille grandior, tantò fit vanior; ab illa enim magnitudine non fundata & solidata, sed pendente & inflata, it in auras atque dilabitur, ut videat ipsam ei obfuisse magnitudinem*. Ita superbi, qui magnificè de se sentientes, in suis cogitationibus evanescent; qui *ambulant in magnis & mirabilibus super se; qui confidunt in virtute sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur; qui dixerunt, Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt: quis noster Dominus est?* Pergit Rex Propheta, Psalm. 62. vers. 20. *Velut somnium surgentium Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges*. Homo in somnis videt

S. Ambr. ser. 3. in Ps. 118.

Ps. 72. 18.

S. Augustin. in hunc Ps. & serm. 2. in Ps. 36.

videt se invenisse thesaurum : dives est , sed donec evigilet . Pauper dormierat , dives in somnis factus fuerat : si non evigilassent , dives esset : evigilavit , invenit ærumnam , quam dimiserat dormiens . Et isti invenient miseriam , quam sibi comparaverant . Cùm evigilaverint de hac vita , transit illud quod quasi in somno tenebatur : *Velut somnium surgentium* . Et ne diceretur , Quid ergo , parva tibi videtur claritas eorum , parva tibi videtur pompa eorum , parvi tibi videntur tituli , imagines , statutæ , laudes, cunei clientium ! *Domine* (inquit) *in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges* . Quicumque ista non habetis , non cupiatis : quicumque habetis , non in eis præsumatis . Non dico , Damnamini , si habetis ; sed Damnamini , si de talibus præsumatis , si de talibus inflemini , si propter talia magni vobis videamini , si propter talia pauperes non agnoscatis , si generis humani conditionem communem propter excellentem vanitatem obliviscamini . Tunc enim necesse est , Deus retribuat [illegible] imaginem ipsorum ad nihilum redigat. *Qui se exaltaverit , humiliabitur : & qui se humiliaverit , exaltabitur* .

S.August. enarrat. in Psal. 71.

X. *Væ autem vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ , quia clauditis Regna cælorum ante homines : vos enim non intratis , nec introeuntes sinitis intrare.* Octo beatitudines Evangelicæ justis à Christo prædicatæ ac promissæ : octo imprecationes ac maledictiones ab eodem contra Sacerdotes , Pastores , & Directores hypocritas , quorum typi erant Scribæ & Pharisæi , prolatæ . *Væ vobis* , &c. Væ *in Scriptura sæpiùs de æterno luctu , quàm de præsenti solent intelligi . Unde scriptum est* : Væ *impio in malum : retributio enim manuum ejus fiet ei* . Væ illis qui Christi opus , animarum salutem , vel profectum impediunt , utilibus Operariis invidentes , & sancto eorum labori suis calumniis derogantes ! Magna infelicitas est , in Regnum cœlorum , cujus januam nobis Christus aperuit , intrare nolle : cumulus infelicitatis , alios ab introitu prohibere vel avertere , quibus esse duces ad Christum verbo & exemplo deberes , qui dixit : *Ego sum ostium : per me si quis introierit , salvabitur , & ingredietur , & egredietur , & pascua inveniet*. Regnum cœlorum ante homines claudunt , qui nimiùm arctant viam salutis , vel nimis emolliunt jugum Christi.

S.Gregor. M. hom. 9. in Ezechiel. Isai.3.11.

Joan. 10.9.

XI. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ : quia comeditis domos viduarum , orationes longas orantes : propter hoc amplius accipietis judicium* . Hypocritæ sua quærunt , non quæ Jesu Christi : Religione ad quæstum abutuntur : Orationem , Sacramentorum frequentationem , Deum ipsum avaritiæ suæ servire faciunt . A viduis , à devotis matronis , à virginibus , quarum incautæ simplicitati specie Religionis faciliùs illudunt , extorquent munera , donationes , fundationes , pia legata . Devotiones & exercitia Pietatis apud ipsos magis sancta , quæ magis quæstuosa : ut hic locum habere videatur illud Tertulliani contra Ethnicorum superstitiones : *Dii qui magis tributarii , magis sancti ; imò qui magis sancti , magis tributarii . Majestas quæstuaria efficitur , circuit caupones Religio mendicans . Exigitis mercedem pro solo Templi , pro aditu sacri . Non licet Deos nosse gratis ; venales sunt* . Ut hypocritarum Clericorum & Monachorum avaritiam coercerent olim Imperatores Christiani , Leges condiderunt , quibus ipsis hæreditates capere vetebatur ; de quibus . S. Hieronymus : *Provida severaque legis cautio , & tamen nec sic refrenatur avaritia . Per fideicommissa legibus illudimus ; & quasi majora sint Imperatorum scita , quàm Christi , leges timemus , Evangelia contemnimus ..... Ignominia Sacerdotis est propriis studere divitiis* . Simulatores sanctitatis maximè circa mulieres negotiantur , quia nec intelligere ita facilè

Tertullian. Apolog. 13.

S.Hieronym. epist.2.

Auctor operis Imperf. in Matth. sub nomine S. Chrysost. hom. 44.

cilè eorum simulationes possunt, & facilè ad eorum dilectionem inclinantur Religionis causa; præcipuè tamen circa viduas: primò quidem quia mulier non facilè decipitur habens consiliarium virum: deinde quia non è facultatibus suis aliquid dat, cùm sit in potestate viri. Propterea ergo Dominus, dum Judaicos Sacerdotes confundit, Christianos monet, ne cum viduis mulieribus ampliùs commmorentur, quàm cum cæteris; quia etsi voluntas mala non sit, tamen suspicio mala est. *Comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium*. Qui enim à Religione causam accipit nequitiæ, graviori pœnæ obnoxius est. *Propter hoc amplius accipietis judicium*: Primò quia iniqui estis: secundò, quia larvam assumitis sanctitatis: & quasi prestatis diabolo arma Dei, ut ametur iniquitas, dum pietas æstimatur.

S. Jo. Chrysost. hom. 74. in Matth.

XII. *Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ: quia circuitis mare & aridam, ut faciatis proselytum unum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ, duplo quàm vos*. Qui propter quæstum aut vanam gloriam, non propter gloriam Dei, & ex sincera charitate, zeloque salutis animarum, sacra ministeria obeunt, inutiles sunt ad aliorum salutem, quia spiritualis fœcunditatis principium, scilicet Spiritum Sanctum, non habent: unde vix multo labore quemquam ad Deum adducere possunt, & ad pœnitentiam ac professionem pietatis trahere, & si fortè quempiam traxerint, in eis spiritum pœnitentiæ ac pietatis conservare nequeunt, cùm eos pravis principiis; opinionibus, exemplis deteriores faciant: Magistris scilicet deteriores fiunt discipuli. Ea enim est naturæ nostræ corruptela, ut probros Doctores vix imitemur: improbos autem, quoniam procliviores ad mala sumus, etiam superemus. Pastores & Directores hypocritæ similes sunt struthioni, quæ *Relinquit in terra ova sua*, ut Job. 39. scriptum est.

S. Gregor. M. lib. 31. Moral. in Job. c. 5.

Quid enim per ova, nisi tenera adhuc proles exprimitur, quæ diu fovenda est, ut ad vivum volatile perducatur? Ova quippè insensibilia in semetipsis sunt, sed tamen calefacta, in vivis volatilibus convertuntur. Ita nimirum parvuli auditores ac filii certum est, quòd frigidi insensibilesque permaneant, nisi Doctoris sui sollicita exortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, assidua Doctorum voce fovendi sunt, quousque valeant & per intelligentiam vivere, & per contemplationem volare. Quia verò hypocritæ, quamvis perversa semper operentur, loqui tamen recta non desinunt; benè autem loquendo in fide vel conversatione filios pariunt, sed non benè vivendo nutrire non possunt, rectè de struthione dicitur: Quæ derelinquit in terra ova sua. *Curam namque filiorum hypocrita negligit: quia ex amore intimo rebus se exterioribus subdit, in quibus quanto magis extollitur, tantò minùs de prolis suæ defectu cruciatur. Ova ergo in terra dereliquisse, est, natos per conversionem filios nequaquam à terrenis actibus interposito exhortationis nido suspendere. Ova in terra dereliquisse, est, nullum cœlestis vitæ filiis exemplum præbere. Quia enim hypocritæ per charitatis viscera non calent, de torpore prolis editæ, id est, de ovorum suorum frigore nequaquam dolent: & quantò se libentius terrenis actibus inserunt, tantò negligentiùs eos, quos generant, agere terrena permittitur.*

XIII. *Væ vobis duces cæci, qui dicitis; Quicumque juraverit per Templum, nihil est, qui autem juraverit in auro Templi, debet. Stulti & cæci: quid enim majus est, aurum, an Templum quod sanctificat aurum?* &c. Juramenti per creaturas facti vinculo non minùs adstringitur homo, quàm si expresso Dei nomine jurasset, cùm juramentum omne Dei respectu fiat, ad quem referuntur creaturæ; quædam propiùs, aliæ remotiùs. Omnis juratio pericu-

periculosa, si frequens fit, cùm viam sternat perjurio, & debitis fit conditionibus destituta, quæ ad juramenti religionem requiruntur; ut scilicet fiat *in veritate, in judicio & in justitia*. Lege quæ in Theologia nostra Dogmatica & Morali diximus, Lib. 4. Tom. 9. ad secundum preceptum Decalogi.

Quid majus est, aurum, an Templum quod sanctificat aurum? Avarus pluris facit aurum, quàm Templum; pluris dona, quàm Altare. Cupiditate sua religionis & rerum ad illam pertinentium magnitudinem & sanctitatem metitur. Quid mirum? Aurum pro Deo habet: *Avaritia simulacrorum servitus*. Deum pecuniam coluere veteres Ethnici sine Templo, ut canit Poeta: Juvenalis.

——— *Et si funesta pecunia Templa*
Nondum habitas, nullas nummorum extruximus aras.

Quò detestabilius avarorum scelus, qui pecuniæ Templum in animo suo dicant: ut de ipsis auro & argento servientibus dici possit, quod Tertullianus contra illos urget, qui idola fabricabant: *Colis non spiritu nidoris alicujus, sed tuo proprio; nec anima pecudis impensa, sed anima tua. Illis ingenium tuum immolas, illis sudorem tuum libas, illis prudentiam tuam accendis: diligentia tua nomen illorum est. His saginacionem, & auratiorem, & majorem hostiam cadis salutem tuam*. Judas Iscariotes pretium ex sacrilega Magistri venditione comparatum, in Templum projecit. Non projecit in sterquilinium, sed in Templum: nimirùm *Talibus semper Diis Templum suum devoverat*: aurum illi pro deo fuerat. Tertul. lib. de Idolat. Drogo Host. ser. de Passione Domini.

Quid enim majus est, donum, an Altare, quod sanctificat donum? Omnis victima per altare; Christi humanitas per divinam ejus personam non modò sanctificatur, sed adoratione digna redditur; Deus per Christum Jesum adorandus est in spiritu & veritate. Nihil Deo dignum, quod per istud Altare sanctificatum non fuerit. Nihil Deo acceptum esse potest, quod per unionem cum Christo Jesu Filio ejus consecratum non fuerit. Fide & charitate animi offerentis hæc unio perficitur. *Intelligendum templum & altare ipsum Christum: aurum & donum, laudes & sacrificia precum, quæ in eo per eum offerimus. Non enim ille per hæc, sed ista per illum sanctificantur*. S. Aug. lib. 1. qu. evang. q. 34.

XIV. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum; & reliquistis, quæ graviora sunt Legis, judicium, & misericordiam & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes!* Qui in exterioribus observantiis diligens ac scrupulosus est, & essentialia maximèque necessaria religionis ac pietatis Christianæ officia sine scrupulo prætermittit, pietatem ac religionem à fundamentis evertit. Hæc eorum frequens & maximè periculosa tentatio, qui devotionem profitentur. Externa devotionis exercitia, formalæ precum proprio arbitrio selecte, pleraque arbitrariæ devotionis crepundia sexus utriusque religiosiores occupant ac detinent, dum generalia Christianæ professionis, & propria sui cujusque status ac vocationis officia negligunt, interioris hominis reformationem, justitiæ & charitatis erga proximum, fidei religionisque erga Deum officia necessaria, immobilia, indispensabilia. Falsa conscientiæ teneritudo, quæ superbiam ac vanitatem fovet, peccatorem specie boni decipit. Humanitùs instituta, & proprio arbitrio suscepta pietatis exercitia anxiè observat; dolet vehementer, si prætermiserint: nec tamen pravos iræ, maledicentiæ sive detractionis, calumniæ, mendacii, luxus, &c. habitus emendare, aliasve malas

cupiditates domare curat. Minimum quid ac leve proximo furari nollet: sed tamen pauperibus magnam pecuniæ vim pondusque furatur avaritia, immodicis ac vanis sumptibus redituum Ecclesiasticorum abusu & effusione. *Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes*. Verùm (inquient) eleemosynas obviis pauperibus stipem mendicantibus, panem ostiatim petentibus largimur; sicque Dominicum præceptum implemus: *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis*. Sed dabant & Pharisæi, è quibus erat ille, qui in Templo orans cum Publicano, dicebant: *Jejuno bis in Sabbato, decimas omnium bonorum meorum do pauperibus*. Eleemosynas debant illi, qui mentham & anethum, & cymium, & rutham, & minima quæque olera decimabant: Sed relinquebant, *graviora Legis, judicium, & misericordiam, & fidem*. Non est hoc facere eleemosynam. *Hæc oportuit facere* (inquit Christus) *& illa non omittere*. Quæ facere? Judicium, & charitatem, & justitiam, & misericordiam. *Facite illa, sed ista præponite*. Numquid verò (inquies) non facimus misericordiam, qui eleemosynam erogamus? Si intelligis, quid sit facere misericordiam, à te incipe.

S. Aug. serm. 106. aliàs 30. de verb. dom. *Quomodo es misericors alteri, si crudelis sis tibi? Mendicat ante te anima tua, redi ad conscientiam tuam. Quicumque malè vivis, quicumque infideliter vivis, redi ad conscientiam tuam: & ibi invenis mendicantem animam tuam, invenis egentem, ærumnosam, invenis fortè nec egentem, sed egestate obmutescentem. Nam si mendicat, esurit justitiam. Quando inveneris talem animam tuam, fac priùs misericordiam cum illa*. Miserere animæ tuæ placens Deo.

Eccl. 30. 24. *In judicio & charitate fac eleemosynam cum anima tua. Quid est in judicio? Respice, & inveni; displice tibi, pronuntia in te. Et quid est charitas?* Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo: Dilige proximum tuum tamquam te ipsum. *Et fecisti misericordiam priùs cum anima tua, in conscientia tua. Hanc autem eleemosynam si prætermittis, da quod vis, dona quantum vis; retrahe de fructibus tuis, non decimas, sed dimidias: novem partes da, & unam tibi dimitte: nihil facis, quando tecum non facis, & tecum pauper es. Anima tua vescatur, ne fame pereat. Da illi panem. Quem panem? Ipse tecum loquitur. Tu si audires, intelligeres, &*

Joan. 6. 41. *crederes Domino, ipse tibi diceret*: Ego sum panis vivus qui de cœlo descendi. *Nonne istum panem primùm dares animæ tuæ, & faceres cum illa eleemosynam? Si ergo credis, debes facere, ut priùs pascas animam tuam*.

XV. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia mundatis, quod de foris est calicis & paropsidis: intùs autem pleni estis rapina & immunditia. Pharisæe cæce munda priùs quod intùs est calicis & paropsidis, ut fiat id, quod de foris est, mundum*. Animus virtutum & vitiorum sedes est: eo grati vel invisi Deo sumus Hypocritæ frustra conantur ejus immunditiam hominibus occultare, ut famæ suæ consulant, & probitatis opinionem laudemque consequantur; cùm reverà lummundus sit coram Deo affectu peccati, pravisque desideriis. Contra, verè Pœnitens animum purgare studet amore Dei & odio peccati, qui certæ ac veræ penitentiæ characteres sunt: & ab hominibus *peccator omnium notarum* haberi non refugit, temporali verecundia confusionem æternam redimens. *Munda priùs quod intus est, &c.* Munditia exterior ab animo in corpus, à conscientia in superficiem exteriorem operum derivatur. Nisi charitas hujusmodi operum principium sit, finis una Dei gloria*, hypocrysis & falsæ justitiæ folia sunt, non veræ justitiæ pietatisque fructus. *Quid prodest, quia caro munda est, & habitator carnis immundus? Ille qui fortè mundus est in carne, adulterum*

cum

eum Deus teret in corde, *sicut Dominus dicit*, Amen dico vobis, qui vi-
derit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde Matth. 5.
suo. *Ista est coinquinatio spiritus. Quando autem fit perfecta sanctificatio?
Quando est & carnis & spiritus. Sunt enim homines qui temperant se à fa-* S.Aug. ser.45. alias 12. Ex
ctis, & non temperant se à cogitationibus malis: faciunt mundationem car- additis a Sir-
nis, & non faciunt, mundationem spiritus. Tales ideò non faciunt, quia mondo.
*timent homines. Libido ardet, timor revocat. Quid times? Inveniri & da-
mnari; inveniri & expompari. Ergo coinquinata videtur caro, sed non est
perfecta sanctificatio: quia quid dicit Apostolus?* Mundemus nos ab omni coin- 2.Cor. 7.1.
quinatione carnis & spiritus: *Ut quomodo te temperas à malis factis: sic te
tempores à mala voluntate, à malis cogitationibus. A malo facto contine, &
mundas te à coinquinatione carnis: à malo voluntate abstine te, & mundas te
a coinquinatione spiritus.* Et sequitur: Perficientes sanctificationem in ti-
more Dei. *Magnificè addidit*, In timore Dei. *Non perficit homo sanctifi-
cationem, nisi in timore Dei. Quæ est perfecta sanctificatio? Sanctificato corporis
& spiritus. Si fit corporis, & spiritus non fit, imperfecta est. Esse corporis
& non esse spiritus, potest: esse spiritus, & non esse corporis non potest. Qui
enim est mundus spiritu, operari flagitia non potest. Unde hoc?* Ex corde enim Matth.15.19.
*procedunt, ait Dominus, adulteria, homicidia. Homo enim non potest perpetra-
re per membra, quod non sibi in corde dixerit: Verbum in corde concepit, &
deputatum est in opus. Ideò Dominus*, Mundate quæ intùs sunt, *ait*, & quæ
foris sunt, munda erunt. *Non dixit mundate quæ foris sunt. Si à corpore
inciperet, restabat, ut moneret nos, ut mundaremus & animum: Si autem
ab animo, non opus est, ut mundemus corpus; quia animi munditiam sequitur
corporis munditia ..... Quis facit sanctificationem corporis, & non facit ani-
mæ? Qui homines timet, & non Deum. Nam qui in timore Dei est, perfe-
cit sanctificationem. Ideò certè noluisti perpetrare adultera, ne sciret homo:
timore hominum tenuisti carnem à commissis malis: ideò noluisti committere,
ubi videt homo. Si & Deum times, noli & ibi, ubi videt Deus, & perfe-
cisti sanctificationem.*

XVI. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulchris
dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossi-
bus mortuorum, & omni spurcitia. Sic & vos à foris quidem paretis ho-
minibus justi: intùs autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.* Justorum cor-
posa templa sunt, quorum inhabitator Deus est, quem adorant in spiri-
tu & verisate. Corposa peccatorum sepulchra sunt mortuorum, quia
anima eorum mortua est deserente Deo, sicut corpus moritur anima dese-
rente. Ipsi vivi funus suum circumferunt: *Sepulchrum patens est guttur eo-
rum*, &c. Peccatores quorum iniquitas exteriùs apparet, patentia sepul-
chra sunt: Hypocritæ verò sepulchra dealbata. Externam enim dumta-
xat justitiæ ac pietatis speciem habent, non veritatem, non interiorem
spiritum: quibus dici possit: *Scio opera tua: nomen habes quòd vivas,
& mortuus es*. Mortua sunt reverà hypocritarum opera, tametsi vitæ spi- Apoc.3.1.
ritalis nomen habeant. Moventur, ut cadavera; externum est motus il-
lorum principium, scilicet hominum timor, spes commodorum tempora-
lium, studium inanis gloriæ: Interiùs vitæ motusque principium non ha-
bent, scilicet charitatem: Intus pleni sunt spurcitia, & ossibus mortuo-
rum, vitiis occultis, pravis affectibus, quibus coram Deo fœtent, cor-
ruptæ intentionis putredine, malæ conscientiæ vermibus: *Pleni sunt os-
sibus mortuorum*, Ossa viventium firma & fortia sunt: ossa mortuorum
inutilia, & ad corruptionem vergentia. Affectus & virtutes justorum si-

Ps. 138. 15. miles sunt ossibus viventium. Unde Propheta ait: *Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto*. Os hujusmodi firmitas quædam est interior: quia in ossibus firmitas & fortitudo intelligitur. *Est ergo quędam animę interior firmitas, ubi non frangitur. Quælibet tormenta, quęlibet tribulationes, quęlibet hujus sęculi adversitates undique sęviant, illud quod Deus in abscondito fecit firmum, in nobis frangi non potest, non cedit*. (S. Augustin. enarrat. in Psal. 138.) Quæ verò hominibus videntur bona opera hypocritarum, similia sunt ossibus mortuorum, arida sunt, inutilia, corrupta: nulla est in eorum animo interior firmitas, qua mundi amoribus & terroribus resistere valeant: *Intus autem plena sunt ossibus mortuorum*. Quid prodest pietatis opinio, justitiæ species, fucata virtus, umbra sanctitatis, si animus plenus sit fallacia & dolo, avaritia, superbia, immundis affectibus, omni hypocrisi, omni genere iniquitatis? Cùm exterior illa albedo, colores, ornatus, quibus paries inductus & linitus est, deleti fuerint in supremi judicii die, & animus hypocritæ velut sepulchrum omnibus patebit, quid proderit homines decepisse, occultando ejus putredinem, simulando sanctitatem? Major erit illius confusio, terribilior damnatio: *In fine hominis denudatio operum illius*. (Eccli. 11. 29.)

XVII. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta justorum. Et dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum* &c. Pharisæis similes sunt, qui præteritorum temporum Sanctos colunt, præsentis temporis persequuntur; defunctos lubenter laudant, superstites calumniis appetunt. Impiorum facta te damnare simulas, si imiteris. Pios occidit, qui calumniatur. *Homicidium non in sola sanguinis profusione, & animæ ereptione reputandum. Homicidium enim in verbo maledicti vel convitii judicat Deus*; (inquit Tertullianus.) (Tertull. lib. de Idololatria c. 2.) *Linguas acuistis in gladios, quas movistis in mortes non corporum, sed honorum. Jugulastis non membra, sed nomina. Quid prodest, quia vivunt homines, & occisi sunt honores à vobis? Valent quidem membris, sed ereptæ portant funera dignitatis*; (inquit S. Optatus Milevitanus.) Dimittes filios qui bona usuris, rapinis, fraudibus, monopoliis, iniquis exactionibus, concussionibus, oppressione pauperum, & quibusvis malis artibus à parentibus quæsita possident, nec restituere curant: satis esse putantes, cæcorum fortè directorum consilio, si aliquid ad Sacrarum Ædium & Altarium ornamentum conferant; si Capellas dotent, aut Anniversaria Sacra fundent, ad ostentationem potiùs quàm ad satisfactionem: testimonio ipsi suo convincuntur, quòd filii sint eorum qui pauperes oppresserunt & spoliarunt. *Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum qui Prophetas occiderunt*.

XVIII. *Et vos implete mensuram patrum vestrorum*. Divina misericordia statuit mensuram gratiarum, divina justitia mensuram terminumque peccatorum. Metuendum est, ne duritie cordis impœnitentis exhauriamus mensuram gratiarum ejus; & addentes peccata peccatis, scelerum mensuram cumulemus. Vita impii concatenatio quædam est peccatorum, quorum postremum reprobationis ejus veluti sigillum est. *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum*, &c. (Isai. 5.) Nullum quidem peccatum irremissibile est, si agatur ex animo pœnitentia: sed vix agitur ab eo qui Pharisaicam vitam agit, qualem hic descripsit Christus. Deseritur enim luce veritatis, qua desertus utique fit cæcus: & Dei misericordia, omnibusque Christi donis & gratiis tam exterioribus, quàm interioribus abusus, verbi Dei prædicatione, Sacramentis, bonis exemplis,

plis, salutaribus monitis, & correptionibus piorum & sapientum, contemnit Dei patientiam quæ illum ad pœnitentiam invitat & diù expectat, & divitias longanimitatis ejus: ac propterea: *Thesaurizat sibi iram in die iræ & justi judicii Dei*. Implete mensuram patrum vestrorum. *Unicuique* Rom.2.5.
homini supplicium fieri de peccato suo, & ejus iniquitatem in pœnam converti, hinc intelligere debemus: *Ne putemus illam tranquillitatem & ineffa-* S.Augustin.
bile lumen Dei de se proferre, unde peccata puniantur; sed ipsa peccata sic enarrat. in
ordinare, ut quæ fuerunt delectamenta homini peccanti, sint instrumenta pu- psal. 7.
nienti; (ut loquitur Sanctus Augustinus.)

XIX. *Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ?* &c. Severas illas & publicas increpationes mansuetissimi Salvatoris meruit Pharisæorum hypocrisis & superbia. Hinc cogita, quàm terribilis S.Augustin.
futura sit exprobratio & sententia, qua impios in die judicii conteret. enarrat. in
Deus ultionum Dominus. Deus ultionum liberè egit. Neminem timuit, qua psal. 93.
Deus ultionum est. *Ideò non parcebat in verbo, ut essent posteà quibus parceret in judicio: quia si nollent accipere verbi medicinam, incursuri erant utique & inventuri Judicis sententiam. Qui in verbo non pepercit passurus, parcet in sententia judicaturus? Qui neminem timuit in humilitate, timebit quemquam in claritate? Ex eo quòd jam fidenter egit, cogita, quomodo sit acturus in fine sæculi*.

XX. *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Infidelis & crudelis Jerusalem, peccatoris typus, cujus Deus *non vult mortem, sed ut convertatur & vivat*. Non paterno dumtaxat, sed materno affectu illi misericordiam suam & protectionem offert. *Expandit alas suas in protectionem*: non modò ut *Aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans*; sed ut gallina congregans pullos suos sub alas. Hæc avis majorem præ cæteris S.Augustin.
affectum in pullos exhibet, pro quibus veluti infirmatur. Raucescit illi ennarrat. in
vox, fit hispidum totum corpus, demittuntur alæ, laxentur plumæ: *Et* ps.58. conc.1. idem lib. 1.
ea est materna charitas, quæ invenitur infirmitas. Ideò Christus se gallinæ qu.Evang.qu.
comparavit. *Mater nostra Sapientia Dei per carnis susceptionem infirmata* 16.
est quodammodo. Unde & Apostolus dicit: Quod infirmum est Dei, for- 1.Cor. 5.25.
tius est hominibus. *Protegit infirmitatem nostram, & resistit diabolo, ne nos rapiat. In qua destinante, quod illa adversùs milvum conatur affectu, hæc adversùs diabolum perficit potestate*. Vult nos sub alas congregare misericors Salvator, sicut gallina congregat pullos suos, & nolumus, cùm illius vocationi & gratiæ resistimus. Quid verò nobis continget, si redire ad illum nolumus, & sub ejus alis congregari? Ab eo deseremur, ejus protectione & gratia destituemur: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta*: & Dei visione in perpetuum privabimur. *Non me videbitis amodò*. Claudentur amodò oculi fidei, ne Christum, ne salutares Evangelii veritates, ne officia nostra videamus. Claudentur & obtenebrescent oculi mentis, ne unquam Deum, ut in se est, videant, quæ Sanctorum felicitas est. Summam illam, quam Christus impiis minatur miseriam, ut vitemus, ut fugiamus ab ira ventura, ad Deum per pœnitentiam confugiamus, ipsi per charitatem adhæreat anima nostra: sub ejus alis securè quiescamus, velut pullos Sapientiæ matris nos semper gerentes. Dicamus ex animo cum Rege Propheta: *Et in velamento alarum tuarum exultabo,* Psal.62.
adhæsit anima mea post te. Hilaresco in bonis operibus, quia super me est velamen alarum tuarum. Si me non protegas; quia pullus sum, mil-

vus

S. Augustin. enarrat. in psal. 62. vus me rapiet. *Parvuli sumus; ergo protegat nos Deus sub umbraculo alarum suarum. Quid cùm majores facti fuerimus? Bonum est nobis, ut & tunc protegat nos, ut sub illo majore semper nos pulli simus: Semper enim ille major est, quantumcumque creverimus. Nemo dicat, Protegat me cùm parvulus sum: quasi aliquando ad tantam magnitudinem possit pervenire, quæ sibi sufficiat. Sine protectione Dei nihil es, Semper ab illo protegi velimus: tunc semper in illo magni esse poterimus, si semper sub illo parvuli sumus.* Et in velamento alarum tuarum exultabo: Adhæsit anima mea post te. *Gluten charitas est. Charitatem habe, quo glutine adglutinetur anima tua post Deum. Non cum Deo, sed post Deum, ut ille præcedat, tu sequaris. Qui enim voluerit Deum antecedere, consilia suo vult vivere, & non vult sequi præcepta Dei.* Me suscepit dextera tua. *Quis pertinens ad Christum, non variis tentationibus agitatur, & quotidie agit cum illo diabolus & angeli ejus, ut pervertatur qualibet cupiditate, qualibet suggestione, aut promissione lucri, vel terrore damni, vel promissione vitæ, vel terrore mortis, aut alicujus potentis inimicitiis, aut alicujus potentis amicitiis? Omnibus modis instat diabolus, quemadmodum dejiciat: sed non timeamus. Sic sunt diabolus & Angeli ejus quasi milvi: sub illius gallinæ alis sumus, & non nos potest contingere. Gallina enim quæ nos protegit, fortis est. Infirma est propter nos: sed fortis est in se Dominus noster Jesus Christus, ipsa Sapientia Dei.*

CAPUT XXIV.

Sensus Litteralis.

I. ET *egressus Jesus de Templo, ibat*, versus montem Oliveti, unde optimus erat Templi prospectus, quòd subjecta ei monti pars murorum Templi depressior esset partibus ceteris. *Et accesserunt Discipuli ejus, ut ostenderet ei ædificationes Templi*: admirantium in modum, sive etiam commiserantium affectu, quia Templi eversionem futuram à Christo proximè audiverant, dicente: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Quod à Discipulis factum S. Matthæus memorat, Sanctus Marcus ab uno factum scribit, sive per enallagem numeri multis tribuatur, quod actum ab uno est; sive unus id fecerit, reliquis præsentibus: Marci 13. 1. *Et cùm egrederetur de Templo, ait illi unus ex Discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & quales structuræ.* Luc. 21. *Et quibusdam dicentibus de Templo, quòd bonis lapidibus & donis ornatum esset, dixit*, &c. De Templi à Zorobabele & Judæis è Captivitate Babylonica redeuntibus excitati, & ab Herode Magno innovati magnifica structura, legi potest Josephus. (Josephus l. 6. de bello Judaico, c. 6. & lib. 15. antiq. c. ult.)

II. *Ipse autem respondens, dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, Non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur.* Videtis hæc, & obstupescitis? Non relinquetur lapis lapidi adhærens, qui non dissolvatur. Proverbialis locutio est, qua summa vastatio significatur. Et certè Templum, ut Christus hic prædixerat, planè dirutum est, nulla ejus parte servata; cui etiam aratrum inductum est Turno Ruso, quem Hebræi sæpè, & cum infamia memorant, inter alios Maimonides, *Taanith. cap. 5.* Et quamvis incendium Templi Titus prohibuisset, milites tamen ejus edictum non reveriti, sed *Divino quodam moti impetu*, illud inten-

(Scaliger can. Isag. p. 305. Ligfoot. in horis Hebr. ad c. 24. S. Matth.)

tenderunt, Josepho teste: & Juliano Apostata imperante, quicquid vetustarum supererat ruinarum ac fundamentorum, excussum est, cùm Judæi Templum excitare conarentur (inquit Socrates:) *Cùm Imperator igitur sumptus operi præberi ex publico jussisset, brevi parata sunt omnia: materia scilicet, lapides, lateres cocti, argilla, calx, & quæcumque alia ad ædificandum necessaria. Quo quidem tempore Cyrillus Jerosolymorum Episcopus, memor vaticinii Danielis Prophetæ, quod Christus etiam in sacris Evangeliis confirmavit, palam multis adstantibus prædixit, futurum brevi, ut in eo Templo lapis super lapidem non maneret, sed servatoris oraculum compleretur. Cùmque hæc dixisset Episcopus, noctu ingens terræ motus exortus, lapides ex veteribus Templi fundamentis avulsos sursum excussit, & cunctos unà cum contiguis ædificiis dispersit. Terror ex eo non mediocris invasit Judæos; famaque ejus miraculi plures exciti, ex regionibus ad eum locum convenerunt. Cùm igitur quamplurimi adessent, aliud denuò prodigium accidit. Ignis enim subitò ex fundamentis erumpens multos consumpsit, & omnia artificum instrumenta depastus est.*

Socrat. lib. 3. hist. Eccles. c. 20.

Sozom. lib. 5. c. ult. Theodor. l. 3. cap. 15. Amian. Marcel. lib. 23.

S. Greg. Naz. orat. 8. contra Jul. S. Jo: Chrys. orat. 3. adversus Judæos. S. Ambros. epist. 9. ad Theodos.

III. *Sedente autem eo super Montem Oliveti, accesserunt ad eum Discipuli secretò, dicentes: Dic nobis quando hæc erunt? Et quod signum adventus tui, & consummationi sæculi?* Cùm sederet Jesus in Monte Olivarum *contra Templum*, quatuor ex Discipulis ejus, ipsi præ ceteris familiares, *Petrus, Jacobus, Joannes, & Andreas*, ipsum interrogarunt seorsim ab aliis, & secreto, humana curiositate ducti, futura, maximèque ea quæ patriam suam, seque ipsos spectarent, prænoscendi. Interrogarunt autem de tribus quæstionibus, scilicet de tempore eversionis Templi, de signis adventus ejus ad ultimum judicium, & finis mundi. Et Apostoli quidem excidium Templi & finem mundi conjuncta fore existimabant: neque hanc illis opinionem excutere impræsentiarum Christus voluit, ne post Templi eversionem in longum expectationem porrigentes, securi essent. Sicut ergo tres quæstiones confusè proposuerunt, sic ad eas Christus confusè respondit, ut finis mundi judiciique tempus ignotum maneret. Sed tamen intelligendum & explicandum est, quoad poterit, quæ ad Jerosolymitanum excidium, quæ ad finem Mundi pertineant. *Interrogantibus enim Dominus ea respondit, quæ jam ex illo tempore fuerant secutura; sive de excidio Jerusalem, unde orta est ipsius interrogationis occasio; sive de adventu suo per Ecclesiam, in qua usque ad finem venire non cessat. In suis enim veniens agnoscitur, dum ejus quotidie membra nascuntur: sive de ipso fine, in quo apparebit vivos judicaturus & mortuos. Cùm itaque signa dicat, quæ ad ista tria pertinent, id est, ad excidium illius Civitatis; ad adventum ejus in corpore suo, quod est Ecclesia; ad adventum ejus in capite Ecclesiæ, quod est ipse: quod eorum signorum, ad quod horum trium referendum sit, diligenti consideratione cernendum est, ne forte quod pertinet ad eversionem Jerusalem, ad finem sæculi referendum putemus; aut è contrario, quod ad finem sæculi pertinet, affirmemus ad civitatis illius excidium pertinere; aut quod pertinet ad ejus adventum in corpore suo, quod est Ecclesia, dicamus pertinere ad ejus adventum novissimum in corpore suo, quod est caput Ecclesiæ; aut rursus quod pertinet ad adventum ejus novissimum per se ipsum, ad eum pertinere asseveremus adventum, qui est per Ecclesiam; in quibus omnibus sunt quædam manifesta, quædam verò sic obscura, ut vel laboriosum sit ea dijudicare, vel temerarium, quando non intelliguntur, de his aliquid definire.*

S. Augustin. ep. 199. alias 30. c. 9.

IV. *Et respondens Jesus, dixit eis: Videte, ne quis vos seducat.* De tem-

tempore excidii Jerosolymitani, & finis Mundi curiosè & anxiè quæritis: de vobis ipsis soliciti estote: cavete vobis, ne quis vos à fide dimoveat, & in errorem inducat. *Multi enim venient*, & ante Templi excidium, & ante finem Mundi, *in nomine meo*, nomen meum, officium, dignitatemque usurpantes, *dicentes, Ego sum Christus, & multos seducent*. Talis Theodas, de quo Gamaliel Act. 5. 36. *Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occisus est: & omnes qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihilum*. Tales illi impostores, qui Felice Judææ Procuratore, prætextu afflatus divini imponebant hominibus, persuadentes iis, ut se in solitudinem sequerentur, signa & miracula maxima conspecturi. Talis Ægyptius ille Magus, qui cùm opinionem atque auctoritatem Prophetæ sibi conciliasset, usque ad triginta hominum millia, quos præstigiis suis deceperat, congregavit. Quos cùm ex solitudine ad montem usque Olivarum perduxisset, inde in urbem irrumpere statuerat, depulsoque Romanorum præsidio, dominationem occupare. Verùm Felix Judææ Procurator conatum hominis prævenit, adversùs eum progressus cum Romanis militibus. De quo S. Lucas Act. 21. Josephus lib. 2. Histor. Eusebius lib. 2. c. 21. Talis Simon Magus, qui se magnam Dei virtutem prædicabat; & Dositheus, qui sibi Christi titulum vindicabat; de quo Origenes lib. 2. adversùs Celsum, & tractatu 27. in Matthæum. Talis Bencosba, qui se Barcocheba, *Filium stellæ*, nominabat, dicens se *Stellam* illam esse *ex Jacob orituram*, de qua Num. 24. 17. Tales multi finem Mundi, & adventum Christi ad ultimum Judicium præcedent; inter alios, ille, de quo Apostolus 2. Thessal. 2. 8. *Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum: cujus est adventus secundùm operationem Satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt: eò quòd charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris: credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati*.

Videsis Joseph. lib. 18. & 20. antiq. & lib. 7. de bello Judaico. S. Hilar. c. 25. in Matth. S. Jo: Chrys. hom. 76. S. Hieron. in hunc loc.

V. *Audituri enim estis prælia, & opiniones præliorum; videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis*. Audituri estis ante Jerosolymitanum excidium, & ante Mundi finem, prælia & bella, tum externa, tum domestica, *& seditiones* (ut apud S. Lucam habetur) cædesque popularium vestrorum, & rumores bellorum: sed ne propterea moveamini ac perturbemini, ita ut à fidei meæ sive retinendæ, sive aliis prædicandæ constantia discedatis. Hæc enim fieri oportet, posita hominum malitia, positoque Dei decreto, quo Judæos punire statuit: eùm tamen ista fient, nondum erit finis malorum, quæ Judaicæ genti ante Jerosolymitanum excidium, vel humano generi ante finem mundi sunt eventura. Hæc enim velut præludia sunt & prænuntia malorum graviorum.

VI. *Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentiæ & fames, & terræ motus per loca*. Judæos, & qui aliarum gentium in iisdem civitatibus erant commorantes, mutuis inter se cædibus collidendos significat, Tetrarchias & Provincias apertis bellis in se mutuò sævituras. Hæc ante excidium Jerosolymitanum contigere: Cæsareensium scilicet, Scythopolitarum, Ascalonitarum, Ptolemeensium, Tyriorum, Gadensium, Alexandrinorum, Damascenorum bella in Judæos: Judæorum in Peræa habitantium bellum adversùs Philadelphenos ob finium con-

controversiam, Cuspio Fado Procuratore; Judæorum & Galilæorum bellum adversùs Samaritas, Procuratore Cumano; bellum primùm à Sicariis, quos vocabant, deinde ab universa Judæorum gente adversùs Romanos & Agrippam, aliosque Romani Imperii socios; quod initium habuit Gessio Floro Procuratore. Item, fames magna, ab Agabo prædicta, Claudii Imper. tempore, Judææ incubuit, *Act.* 11. 28. Horrendi terræ motus Claudii Neronisque Imper. temporibus, variis in locis contigerunt, in Creta, Smyrnæ, Mileti, Chii, Sami, paulò ante excidium Jerosolymitanum: Item in Asia, ubi Laodicea, Hierapolis, & Colossæ terræ motu corruerunt. Joseph. l. 20. antiq. & in lib. de bello Judaic. Euseb. in chron. Philostrat. in vita Apoll.

VII. *Hæc autem omnia initia sunt dolorum*. Sed ea, quæ jam memoravi, mala, scilicet bella, pestilentiæ, fames, terræ motus, adeò suprema non erunt, sive Jerusalem mox diruendæ, sive orbis conflagraturi & judicandi; ut primis demùm doloribus pariturae mulieris conferri debeant, quos dolor multò gravior in ipso partu sequitur.

VIII. *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos; & eritis odio omnibus propter nomen meum*. Intereà, imò *ante hæc omnia*, (ut apud S. Lucam habetur) Judæi tradent vos, & rapient ad Synedria, ad Præsides, ad Reges; & efficient ut carcerem, flagra, contumelias, aliasque id genus vexationes vobis inferant Apostolis ac Discipulis meis, aliisque Religionis Christianæ professoribus: & efficient, ut quidam vestrum interficiantur, sive populari tumultu, sive judicii specie. Priori modo Stephanus, altero Jacobi duo, hic ab Herode gladio percussus, ille à Synedrio morte damnatus. *Et eritis odio*, non modò Judæis, sed *omnibus gentibus*, ob Fidei Legisque meæ professionem. Tertullianus in Apologetico: *Christianum (inquit) hominem, omnium scelerum reum, Deorum, Imperatorum, Legum, morum, naturæ totius inimicum existimas, & cogis negare, ut absolvas, quem non poteris absolvere, nisi negaverit... Cum igitur in omnibus nos aliter disponitis, quàm cæteros nocentes, id unum contendendo, ut de eo nomine excludamur, (excludimur enim, si facimus quæ faciunt non Christiani) intelligere potestis, non scelus aliquod in causa esse, sed nomen, quod quædam ratio æmulæ operationis insequitur, hoc primùm agens, ut homines nolint scire pro certo, quod se nescire pro certo sciunt, ideò & credunt de nobis, quæ non probantur; & nolunt inquiri, ne probentur non esse, quæ malunt credi esse, ut nomen illius æmulæ operationis inimicum, præsumptis non probatis criminibus, de sua sola confessione damnetur. Ideò torquemur confitentes, & punimur perseverantes, & absolvimur negantes, quia nominis prælium est... Christianus si nullius nominis crimen est, valdè ineptum, si solius nominis crimen est. Quid quod ita plerique clausis oculis in odium ejus impingunt, ut bonum alicui testimonium ferentes, admisceant nominis exprobrationem? Bonus vir Cajus Sejus, tantùm quòd Christianus. Item alius, Ego miror Lucium sapientem virum repente factum Christianum..... Alii quos retro ante hoc nomen vagos, viles, improbos noverant, ex ipso denotant, quo laudant. Cæcitate odii in suffragium impingunt. Quæ mulier! Quàm lasciva! Quàm festiva! Quis juvenis! Quàm lusus! Quàm amasius! Facti sunt Christiani. Ita nomen emendationi imputatur. Nonnulli etiam de utilitatibus suis cum odio isto pacifcuntur, contenti injuria, dum ne domi habeant, quod oderunt. Uxorem jam pudicam maritus jam non zelotypus ejecit. Filium jam subjectum pater retro patiens abdicavit. Servum jam fidelem dominus olim mitis ab oculis relegavit. Ut quisque hoc nomine emendatur, offendit. Tanti non est bonum,* Luc. 21. Tertullian. Apol. c. 2. & 3.

Ibid. c. 7. *bonum , quanti eſt odium Chriſtianorum . . . . Cenſe iſtius diſciplinæ , à Tiberio eſt . Cum odio ſui cœpit veritas ſimul atque apparuit inimica eſſe . Tot hoſtes ejus , quot extranei , & quidem propriè ex æmulatione Judæi , ex concuſſione milites , ex natura ipſi etiam domeſtici noſtri . Quotidie obſidemur, quotidie prodimur : in ipſis plurimum cœtibus & congregationibus noſtris opprimimur .*

IX. *Et tunc ſcandalizabuntur multi , & invicem tradent , & odio habebunt invicem .* Et multi hac occaſione , conſpectu ſcilicet omnium gentium adversùs Chriſtianos odio , metu mortis , & vexationum illis illatarum , à Chriſtianæ Religionis profeſſione deficient : & alter alterum odio habebit , & perſecutoribus tradet ; nimirum falſi fratres qui à Chriſtianiſmo deficiunt , illos qui perſeverant . Nulli enim penè in veram Religionem crudeliores , quàm qui veræ Religioni repudium miſerunt.

X. *Et multi Pſeudoprophetæ ſurgent , & ſeducent multos .* Multi qui ſe Evangelicæ veritatis Doctores mentientur , multos decipient ; & à fide veraque Religione , quam vos prædicabitis , abducent . His verbis omnes Hæretici deſignantur , qui Jeroſolymitanum excidium præceſſerunt , & Mundi finem erant anteceſſuri . Quorum alii omnem Religionis uſum auferre conati ſunt , ut Hymenæus & Philetus , qui dicebant *Reſurrectionem jam factam* . Alii cultum omnem externum indifferentem eſſe docebant ; à quibus id hauſerunt Elxai & Elceſaitæ . Ex hoc dogmate ortum eſt illorum crimen , qui in Idoliis unà cum ceteris accumbebant : de quibus Apoſtolus 1. *Cor.* 8. 4. & 10. 19. adversùs quos eſt illa admonitio 1. Joannis 5. 21. *Filioli , cuſtodite vos à ſimulacris* . Alii Chriſtianam Religionem cum Paganiſmo miſcere aggrediebantur , ut Simon Magus , Carpocrates , & Gnoſtici ; & ex Imperatoribus , Tiberius , Adrianus , Severus , Heliogabalus , qui Chriſtum cum Diis gentium coli peroptarunt : Alii cum Judaiſmo , ut Cerinthus & Ebion . De primis Timotheum ſuum monet Apo-
1. Tim. 6. 20. ſtolus : *O Timothee , depoſitum cuſtodi , devitans profanas vocum novitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ , quam quidam promittentes , circa fidem*
Coloſſ. 2. 8. *exciderunt* . Et ad Coloſſenſes ſcribit , ut ab iis ſibi caveant : *Videte, ne quis vos decipiat per philoſophiam & inanem fallaciam , ſecundùm traditionem hominum , ſecundùm elementa Mundi , & non ſecundùm Chriſtum* . De
Galat. 6. 12. poſtremis ad Galatas ſcribit : *Quicumque volunt placere in carne , hi cogunt vos circumcidi , tantùm ut crucis Chriſti perſecutionem non patiantur* . Hi omnes , horumque ſimiles ſunt , quos Chriſtus vocat *Pſeudoprophetas*, S. Paulus *Perverſa loquentes* (Act. 20. & 30.) & *Pſeudoapoſtolos* (2. Cor. 11. 13.) quorum dogmatibus , multorum fides everſa eſt.

XI. *Et quoniam abundavit iniquitas , refrigeſcet charitas multorum* . Propter ſævitiam perſequentium , ſcandalum deſertorum & apoſtatarum , errores falſorum Doctorum , extinguetur ac deficit multorum charitas , qua erga Deum , Chriſtique cultores fervebant : ita ut vix aliquis eos excipere ac juvare audeat . Id in ſe expertus eſt S. Paulus Apoſtolus , qui ad Timotheum ſuum ſcribit : *In prima mea defenſione nemo mihi adfuit , ſed*
2. Tim. 4. 16. *omnes me dereliquerunt : non illis imputetur* .

XII. *Qui autem perſeveraverit uſque in finem , hic ſalvus erit* . Qui tot mala à me prænuntiata conſtanti animo in finem uſque pertulerit , nec ullis ſeductionibus , perſecutionibus ac vexationibus , publicis hominum odiis , ſcandaliſve fractus , in fide & charitate firmus permanſerit , æterna ſalute & beata immortalitate donabitur . Confer cum Marci 13. verſ. 13. *Qui autem ſuſtinuerit in finem , hic ſalvus erit* .

XIII. Et

XIII. *Et prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet consummatio*. Hæc tamen mala & pericula ex bellis, seditionibus, fame, pestilentia, terræ motibus, seductoribus, pseudochristis, falsis fratribus, apostatis, omnium gentium in Christianos odio & persecutione, non impedient, quin Evangelium meum in universo orbe, & quidem cum fructu prædicetur, in testimonium salutis per Christum partæ; cujus participes erunt qui Evangelio crediderint, & obedierint; à qua exsortes & alieni, qui non crediderint. *Et tunc veniet consummatio*, sive finis Judaicæ Reipublicæ per Jerosolymitanum excidium, sive finis Mundi. Primum sensum S. Hilarius & S. Joannes Chrysostomus: secundum S. Hieronymus & Venerabilis Beda adstruunt. Utraque interpretatio vera. Nam & ante Jerosolymitanum excidium in universo orbe prædicatum fuisse Evangelium, quia in maxima orbis noti parte suo tempore jam factum fuerat, testatur Apostolus Rom. 1. 8. *Fides vestra annuntiatur in universo Mundo*. Et cap. 10. 18. *Sed dico, numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*. Et Coloss. 1. 4. 5. & 6. *Audientes fidem vestram in Christo Jesu, & dilectionem quam habetis in sanctos omnes, propter spem quæ reposita est vobis in cœlis: quam audistis in verbo veritatis Evangelii, quod pervenit ad vos; sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in vobis, ex ea die qua audistis & cognovistis gratiam Dei in veritate*. Et vers. 23. *Si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles à spe Evangelii, quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cœlo est, cujus factus sum ego Paulus minister*. Porrò si unus Paulus ab Jerosolymis ad Illyricum usque Evangelium Christi pertulit, & (ut quidam existimant) etiam in Hispanias: quid de omnibus aliis Apostolis, & tot eorum adjutoribus existimandum est? Exemplo certè gentium etiam barbararum Judæos Deus invitare voluit ad obedientiam Evangelii, & non obedientes, contumaciæ incredulitatis apud omnes populos convincere, antequam in eos iram suam effunderet. SS. Hilarii & Chrysostomi interpretationem juvat S. Marcus cap. 13. 10. *Et in omnes gentes primùm oportet prædicari Evangelium. Et cùm duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini: sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini. Non enim vos estis loquentes, sed Spiritus-Sanctus*.

XIV. *Cùm ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat*. Primæ Apostolorum quæstioni de excidio Jerusalem hic respondere Christus incipit, usque ad versum 23. Cùm videritis signum abominandum futuræ desolationis stans in Templo, *ubi esse non debet*: qui legit Danielis oraculum, illud tunc adimpletum intelligat. Danielis 9. 26. legitur: *Et civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum Duce venturo; & finis ejus vastitas: & post finem belli statuta desolatio .... Et erit in Templo abominatio desolationis, &c.* Abominatio porrò quam prædicit Christus, est scelestissima illa profanatio Templi per zelotas, seu per ingentem latronum manum, qui in Jerusalem irrumpentes, pollutis pedibus Templum ingressi, eoque ceu castro, & tyrannidis præsidio adversùs populum usi sunt. Tot verò cædibus innocentium simul ac nocentium illud repleverunt, sive inter se digladiati, sive cum populo pugnantes, ut per atria divina diversorum sanguis cadaverum stagnum faceret, nec posset ampliùs manere Dei locus, quod tot domesticorum funerum sepulchrum erat. Facta est hæc Templi Marc. 13.

Ss 2 pro-

Josephus l. 7. de bello Judaico, c. 4. & lib. 5. c. 8. profanatio paulò post circumdatam ab exercitu *Cestii*, & liberatam Jerusalem, duravitque usque ad ejus excidium, per tres circiter annos cum dimidio. De hac scribit Josephus lib. 6. *De bello Judaico*, cap. ultimo: *Puto, si Romani contra noxios venire tardassent, aut hiatu terræ devorandam fuisse civitatem, aut diluvio perituram, aut fulmineum, aut Sodomæ incendia passuram*. Quin & Titus ipse seditiosos aliquoties rogavit, ut à tam nefaria profanatione desisterent, se illius causam non esse contestatus; ut idem Historicus refert. Qui & alibi testatus, veterem fuisse sermonem, tunc demum civitatem expugnatum iri, & Sancta flammis exurenda, cùm seditio exorta fuisset, ac Templum Dei Judæorum ipsorum manibus violatum: *Quibus* (inquit) *zelotæ, nihil de eorum verborum fide dubitantes, se ministros præbuerunt*. Obsessæ porrò ab exercitu Cestii civitatis tempus spectant S. Lucæ verba cap. 20. vers. 20. *Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tunc scitote, quia appropinquavit desolatio ejus*. Obsidionem ejus à Tito non spectant, quo tempore non erat fugæ locus. Unde Josephus lib. 2. *De bello Judaico*, cap. 25. scribit: *Post Cestii casum adversos, nobilium Judæorum multi, tanquam ex navi* S. Irenæus, lib. 5. c. 25. S. Hieron. in hunc loc. 2. Thess. c. 2. vers. 4. *pessum itura, ex civitate enatarunt*. Non me latet, Veterum nonnullos *abominationem desolationis stantem in loco sancto*, Antichristum interpretari, qui extollet se supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur; *ita ut in Templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus*; ut S. Paulus ad Thessalonicenses scribit: sed cum S. Augustino sentire malim, qui hæc ad excidii Jerosolymitani tempus referenda probat ex supra citato S. Lucæ loco.

XV. *Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes: & qui in tecto non descendat tollere aliquid de domo sua: & qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam*. S. August. epist. 199. His locutionibus hyperbolicis festinatio fugæ præcepta significatur. Ut primùm hæc videritis, qui in terra Israelis sunt, quæ tota ante ultimam Jerosolymorum obsidionem & excidium debellabitur & vastabitur, fugiant in loca invia & tuta: & qui in tecto sive solario domus (quæ pars ædium in Palæstina plana erat, & obeundis negotiis vel deambulationi opportuna) non descendat in domum suam ad sumendum aliquid, ad iter aut ad subsidium vitæ necessarium: & qui in agro fuerit, vel ambulandi vel laborandi causa, non revertatur in domum, pallium accepturans. Confer cum Lucæ 21. vers. 21. ubi hæc aliis verbis exprimuntur, quæ ad Jerosolymitanum excidium, non ad mundi finem, hæc referenda esse secundùm sensum literalem confirmant. *Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio ejus, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam* (scilicet Jerosolymam:) *quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt*. Huic monito Christi obedientes Christiani, ex Jerosolymis totaque regione migrarunt trans fluvium in urbem Pellam, quæ Regi Agrippæ, amico & adjutori Romanorum, parebat. Ita & Regia Urbe, & universa Judæa viris sanctis destituta, tum demum divina illos ultio, ob tot admissa tum in Christum, tum in ejus Apostolos scelera, corripuit, totamque illam impiorum sobolem funditùs delevit. Ira refert *Eusebius* lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 5.

XVI. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus*. Miserabilior erit prægnantium & nutricum status, quæ uteri vel puerorum sarcina gravatæ, ad fugam expeditæ non erunt. *Orate autem, ut non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato*. Deum qui tempora disponit, & impedimenta removet, orate, ne fugiendi necessitas vos premat hyeme, ob temporis importunitatem,

tem, viarum difficultatem, brevitatem dierum: vel Sabbato, quo iter prohibitum est. Cùm tamen non omnem ambulationem Sabbato vetitam esse constaret, siquidem eo die ad Sanctuarium ex castris iri solebat, ut habetur Levitici 23. 3. Sapientes Hebræi bis mille cubitis spatium Sabbatici itineris definierunt, quod alii quinque, alii septem stadiis metiuntur. Orandum igitur, ait Christus, ne in Sabbatum incidat fugæ necessitas, ostendens, longè ultra bis mille cubitos fugiendum. Et quamquam vitæ periculo cessaret lex Sabbati, ea tamen exceptio omnibus probata non erat: Vulgus enim Judæorum ad superstitionem usque Sabbatum etiam in necessitate observasse, variis in locis testatur Josephus. Exod. 16. 29.

XVII. *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet.* Non frustrà vos præmoneo, ut tunc fugam capessatis. Elapsa enim fugæ opportunitate, mala Judaicæ genti imminebunt malis omnibus humanis graviora; talis calamitas, qualem nulla gens aut civitas ab orbe conditio passa est, aut unquam patietur. Nec mirum; extremum enim scelus, nempè deicidium, extremis tribulationibus ac pœnis plectendum erat. Confer cum Lucæ 21. 23. 24. *Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic. Et cadent in ore gladii, & captivi ducentur in omnes Gentes, & Jerusalem calcabitur à Gentibus: donec impleantur tempora nationum.* Consentit Josephus, lib. 6. cap. 21. scribens: *Neque ullam urbem unquam passam talia, neque ab omni ævo fuisse nationem ullam malitia ferociorem.*

XVIII. *Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: Sed propter electos breviabuntur dies illi.* Nisi æterno Dei decreto dies illi tribulationis & calamitatis incredibilis ad parvum numerum redacti fuissent, vel mala ipsa breviori tempore durassent, Deo urbis expugnationem per Romanos accelerante, nullus Judæorum tunc mortem evasisset; sed quotquot erant in Terra Israel mutuis cædibus, aut fame, aut hostili gladio concidissent. Sed propter eos qui ex Judæis ad æternam beatitudinem electi sunt, Deus bello & calamitatibus infandis finem citiùs imponet. *Non debemus ambigere* (inquit S. Augustinus) *quando eversa est Jerusalem, fuisse in illo populo electos Dei, qui ex Circumcisione crediderant, sive fuerant credituri, electi ante constitutionem mundi, propter quos breviarentur dies illi, ut tolerabilia mala fierent. Nam quidam convenientiùs intellexisse videntur, mala ipsa significata nomine dierum, sicut dicti sunt dies mali in aliis divinæ Scripturæ locis: Neque enim dies ipsi mali sunt, sed ea quæ fiunt in eis. Ipsa ergo dicta sunt breviari, ut Deo donante tolerantiam, minùs sentirentur, ac sic quæ magna essent, brevia fierent. Sed sive isto modo intelligenda sit illa dierum breviatio, sive quòd ad paucitatem redigerentur; tamen Lucas Evangelista & hanc dierum breviationem, & abominationem desolationis, ad eversionem Jerusalem docuit pertinere.* Divina porrò providentia factum, ut obsidio spe omni celeriùs finem haberet, liquidò apparuit. Nam & obsessi ambustis frumentis famem accelerarunt, & munitissima præsidiorum fatali vecordia deseruerunt. Unde ipse Titus expugnatis Jerosolymis & inspectis munitionibus, dixit: *Planè Deo adjuvante pugnavimus, & Deus erat qui detraxit ab istis munitionibus Judæos.* Idemque rejecta corona sibi oblata, professus est, se talium operum auctorem non fuisse, sed Deo iram suam in Judæos effundenti manus præbuisse. Cæterùm scitè observat eruditus interpres, divini consilii dispensatione factum esse, ut inter Christi, veri Paschatis immolationem, & ammissionem terræ promissæ à Judæis, anni totidem intercederent, quot inter Ægyptiacum Pascha, & ejusdem terræ adeptionem intercesserant: ip-

S. Augustin. ep. 199. alias 80.

Joseph. lib. 7. de bello Judaico c. 16. Philostr. in vita Apoll. Grot. in hunc loc.

ipsisque pro diebus quadraginta, qui dati erant Ninivitis ad pœnitentiam, annos totidem fuisse concessos.

XIX. *Tunc si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere*. Transit Christus ad tertiam quæstionem, de qua ipsum interrogaverant Apostoli, scilicet ad finem mundi, adventusque sui ad judicium signa. Tunc post excidium scilicet Jerusalem usque ad finem mundi, si quis vobis dixerit, hoc vel illo loco apparuit Messias à Deo promissus, qui Judæos à calamitatibus liberet, qui fausta vobis prosperaque omnia Regno suo faciat, nolite credere. Unus enim Christus est, qui venit: Ego ipse, præter quem Judæi frustra alium expectant.

XX. *Surgent enim Pseudochristi, & Pseudoprophetæ: & dabunt signa magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi*. Orientur qui se Christos mentiantur, qui Messiæ nomen usurpent: & Pseudoprophetæ seu falsi Doctores, & signa magna prodigiaque edent, sed mendacia, Christi ac verorum Prophetarum æmuli, qui veris miraculis, quasi Dei sigillis, missionem, doctrinam & vaticinia sua confirmarunt. Illa autem edent vi dæmonum naturales causas adhibentium, aut sensibus humanis illudentium. Tanta porrò erit mendacium hujusmodi prodigiorum cum veris miraculis similitudo, ut ipsi electi ad gloriam æternam secundùm propositum divinæ voluntatis, in errorem traherentur, eoque perirent in perpetuum, si possibile esset, ut vitio humano vel aliqua re creata vinceretur Deus; & ut quisquam de manu Christi raperet oves,
S. Augustin. lib. de Corrept. & Gratia, cap. 7. Joann. 10.29. quas Pater illi dedit. Pseudo-Christi & Pseudoprophetæ sunt Hæretici, de quibus S. Joannes scribit Epist. 1. cap. 2. *Filioli, novissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt: unde scimus, quia novissima hora est . . . . Quis est mendax, nisi qui negat, quoniam Jesus est Christus? Hic Antichristus, qui negat Patrem & Filium*. Et cap. 4. 3. *Omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est; & hic est Antichristus, de quo audistis, quoniam venit, & nunc jam in mundo est*. Illi verò præ cæteris convenit Antichristi nomen, quem Sanctus Paulus: *Hominem peccati & Filium perditionis* vocat, qui revelabitur suo tempore, scilicet paulò ante mundi finem ultimumque judicium; *cujus est adventus in omni operatione satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus: quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui*: quem S. Joannes in Apocalypsi indi-
Apocal. 13. gitat nomine bestiæ, cui *draco dedit potestatem, cui datum est os loquens magna & blasphemias. Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cælo habitant. Et est datum illi bellum facere cum sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem, & adoraverunt eam omnes qui inhabitant terram: quorum non sunt scripta nomina in*
Apoc. 16.13. *libro vitæ Agni qui occisus est de origine mundi*. De qua idem Joannes scribit: *Et vidi de ore draconis, & de ore bestiæ, & de ore Pseudoprophetæ spiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim spiritus Dæmoniorum facientes signa, & procedunt ad Reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei*.

XXI. *Ecce prædixi vobis*, Futura salutis pericula vobis prædixi, ut illa solicitè caveatis. *Si ergo dixerint vobis: Ecce in deserto est, nolite exire: Ecce in penetralibus, nolite credere*. Si dixerint vobis aliqui, Christus in deserto est; nolite exire ad eum audiendum vel videndum, ne in errorem inducamini. Si dixerint: Ecce in conclavibus seu locis ædium abstrusiosibus

bus est; nolite credere. *Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret usque in Occidentem: ita erit & adventus Filii hominis*. Sicut fulgur promicans è nubibus in Oriente positis, subitò per universum orbem cernitur: sic ultimus adventus meus, subitus quidem & inexpectatus, sed tamen toti orbi conspicuus & manifestus erit. Non enim quemadmodum primus apud Bethleem fuit, in angulo videlicet orbis minimo, nec ullo id hominum sciente, sic & secundus: sed manifestè adeò, ut nuntio res non indigeat. Sicut fulgur non indiget præcone aut nuntio, sed in momento temporum omnibus apparet: sic adventus ille statim propter gloriæ splendorem ubique videbitur. S. Jo: Chryf. homil. 77. in Matth.

XXII. *Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ*. Alludit Christus ad illud Job 39. 30. *Pulli ejus lambent sanguinem, & ubicumque cadaver fuerit, statim adest*. Quod ad certum aquilæ genus pertinere agnoscunt historiæ naturalis interpretes. Significat igitur Christus, adventum suum ad judicium latere posse neminem: quia sicut aquilæ statim advolant ad cadaver, quod naturali sensu & mira sagacitate deprehendunt, ubicumque fuerit, etiam trans maria: sic ad locum ubi erit Christus, qui se ipsum cadaveri, propter mortem quam passus est, comparavit, homines congregabantur universi, ab illo judicandi. Sive sanctos aquilarum instar raptum iri in nubibus obviam Christo in aera, significat. *Sanctos* (inquit S. Hilarius) *de volatu spiritalis corporis aquilas nuncupavit: quorum, congregantibus Angelis, conventum futurum in loco passionis ostendit. Et dignè illic claritatis adventus expectabitur, ubi nobis gloriam æternitatis passione corporeæ humilitatis operatus est*. Aristot. hist. lib. 9. c. 32. Plin. lib. 10. c. 4. Bochart. l. 2. Hierozoici c. 2. S. Hilar. c. 25. in Matth.

XXIII. *Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commovebuntur*. Statim autem post calamitosa illa Ecclesiæ tempora, & Antichristi persecutionem, sol tenebris ut velo operietur, luna lumen non dabit, obtenebrato sole, utpotè quæ luce lucet aliena. Stellæ de cœlo cadere videbuntur, tum quia subitò destituentur lumine, tum quia cometæ in aere accensi decident. Virtutes cœlorum commovebuntur: vires cœlorum in luce & influxibus sitæ deficient: Vel, Angelicæ virtutes ad tantam rerum perturbationem admiratione concutientur. Hæc mundi occasus imminentis symptomata, & secundi adventus Christi signa prænuntia; de quibus veteris novique Testamenti Prophetæ. Isaiæ 13. 9. 10. 11. *Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & iræ furorisque, ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores ejus conterendos de ea. Quoniam stellæ cæli, & splendor earum non expandent lumen suum: obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splendebit in lumine suo. Et visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum; & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo*. Joelis 2. 30. 31. *Et dabo prodigia in cælo, & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi. Sol convertetur in tenebras & luna in sanguinem: antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis*. Apocalip. 6. 12. 13. *Et vidi cùm aperuisset sigillum sextum: & ecce terræ motus magnus factus est, & sol factus est niger tamquam saccus cilicinus: & luna tota facta est sicut sanguis: & stellæ de cælo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos, cùm à vento magno movetur. Et cælum recessit sicut liber involutus: omnis mons & insulæ de locis suis motæ sunt: & Reges terræ, & Principes, & Tribuni, & divites, & fortes, & omnis servus, & liber, absconderunt se in speluncis, & in petris montium: & dicunt montibus & petris: Cadite super nos, & abscondite nos à fa-*

à facie sedentis super thronum , & ab ira Agni : quoniam venit dies magnus iræ ipsorum : & quis poterit stare ? Confer cùm Lucæ 21. 25. *Et erunt signa in sole , luna , & stellis , & in terris pressura gentium , præ confusione sonitus maris & fluctuum : arescentibus hominibus præ timore , & expectatione , quæ supervenient universo orbi . Nam virtutes cælorum movebuntur .*

XXIV. *Et tunc parebit signum Filii hominis in cœlo : & tunc plangent omnes tribus terræ : & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa & majestate .* Sole obscurato , & luna non dante lumen, apparebit signum , quo Christus mundo & hominibus , fidelibus & infidelibus notus ac celeber est , signum scilicet crucis sole fulgentioris , ceu vexillum trophæumque Regis , ac Judicis . Et tunc omnes nationes dolorem serum & inutilem , pectoris tunsione testabuntur , quòd judicem illum suum olim crucifixerint , vel crucifixum contempserint . Confer cum Zachariæ 12. 10. *Et aspicient ad me , quem confixerunt : & plangent eum planctu quasi super unigenitum : & dolebunt super eum , ut doleri solet in morte primogeniti .* Et cum Apocal. 1. 7. *Ecce venit cum nubibus , & videbit eum omnis oculus , & qui eum pupugerunt . Et plangent se super eum omnes tribus terræ .* Et videbunt corporeis oculis Christum ad judicandum vivos & mortuos venientem , nubibus quasi curru triumphali vectum , seu quasi in throno gloriæ in illis sedentem . Sic venturum Angeli confirmatunt Apostolis : *Viri Galilæi , quid statis aspicientes in cœlum ? Hic Jesus, qui assumptus est à vobis in cœlum , sic veniet , quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum .* Venientem porrò videbunt homines universi ab eo judicandi cum *virtute multa* , id est , cum magna potestate , & majestate , sive gloria ; non cum illa infirmitate & humilitate , qua nunc me circumdatum intuentur . Virtutem seu potestatem demonstrabit ignis ante ipsum præcedens , & inflammans in circuitu inimicos ejus , mundi conflagratio & innovatio , momentanea mortuorum resurrectio : Majestatem corporis claritas , nubis lucidissimæ amictus , Angelorum stipantium multitudo , gloria , & reverentia . Potestatem ac Majestatem Christi ad judicium venientis paulò aliter describit S. Joannes : *Et vidi* , inquit , *cælum apertum , & ecce equus albus , & qui sedebat super eum , vocabatur Fidelis , & Verax ; & cum justitia judicat , & pugnat . Oculi autem ejus sicut flamma ignis , & in capite ejus diademata multa , habens nomen scriptum , quod nemo novit , nisi ipse . Et vestitus erat veste aspersa sanguine : & vocatur nomen ejus , Verbum Dei . Et exercitus qui in cælo , sequebantur eum in equis albis , vestiti byssino albo & mundo . Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus , ut in ipso percutiat gentes . Et ipse reget eas in virga ferrea , & ipse calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis . Et habet in vestimento , & in femore suo scriptum : Rex regum , & Dominus dominantium .* Et rursus : *Et vidi thronum magnum candidum , & sedentem super eum , à cujus conspectu fugit terra & cælum , & locus non est inventus in eis . Et vidi mortuos , magnos & pusillos , stantes in conspectu throni , & libri aperti sunt : & alius liber apertus est qui est vitæ , & judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris , secundùm opera ipsorum . Et dedit mare mortuos , qui in eo erant , & mors & infernus dederunt mortuos suos , qui in ipsis erant : & judicatum est de singulis secundum opera ipsorum .*

SS. Hilarius Chrysostom. Hieron. &c. & Ecclesia canens : Hoc signum crucis erit in cœlo, cùm Dominus ad judicandum venerit.

Act. 1. 11.

Apocal. 19.

Apocal. 20.

XXV. *Et mittet Angelos suos cum tuba , & voce magna , & congregabunt electos ejus à quatuor ventis , à summis cœlorum usque ad terminos eorum .*

Et mit-

Et mittet Angelos suos Christus Jesus, Angelorum & hominum Dominus, efficaci imperio, quod vocis & turbæ nomine significatur, metaphora sumpta vel à bello, ubi tuba adhibetur tum ad convocandum milites, tum ad terrendum hostes: vel ex more Judæorum, qui tuba & populum convocabant, & dies festos indicebant. Dicitur autem hæc tuba modò Christi, ceu Regis, cujus edicta cum tubæ clangore promulgantur: modò Angelorum, tamquam accensorum Christi aut præconum. Et congregabunt electos ejus à quatuor ventis cardinalibus, id est, à quatuor mundi plagis, ab uno orbis extremo usque ad alterum. Confer cum Joannis 5. 25. *Amen, Amen dico vobis, quia venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, & qui audierint, vivent ..... Venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei: & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii*. Confer cum S. Paulo 1. Cor. 15. 51. 52. *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur*. Et 1. ad Tessalon. 4. 15. *Ipse Dominus in jussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo, & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi*. Angelos cum tubis S. Joannes in Apocalipsi exhibet, quòd Dei mandata velut ejus ministri significent & exequantur. Apoc. 4. vers. 1. & c. 1. vers. 6.

XXVI. *Ab arbore autem fici discite parabolam. Cùm jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, scitis quia propè est æstas: ita & vos cùm videritis hæc omnia, scitote, quia propè est in januis*. Ex arbore fici, quæ his in regionibus notissima & obvia erat, Christus similitudinem arcessit. Sicut vicinam æstatem esse nostis, cum fici ramus mollis fuerit & succo plenus, gemmasque & folia protrudere cœperit: ita cùm videris hæc omnia fieri, quæ huc usque dixi vobis, certi estote jam proximum esse vobis Regnum Dei, plenum illud & pacatissimum, quod post judicium in sanctis revelabitur.

XXVII. *Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant*. Non peribit humanum genus, vel Judæorum natio non omninò interibit, donec omnia fiant, quæ vobis prædico. Judæorum enim reliquiæ post gentis excidium mansuræ erant ubique dispersæ, usque ad ultimum Christi adventum. *Cælum & terra transibunt*: non abolitione sui, sed innovatione: *Verba autem mea non præteribunt*; non fallent, non inania erunt, sed certissimè implebuntur. S. Hieron. in hunc loc.

XXVIII. *De die autem illa & hora nemo scit, neque Angeli cælorum, nisi solus Pater*. Diem porrò consummationis sæculi, & adventus Christi ad judicium, nemo novit (Angelos ipsos non excipio) præter Patrem. Filius non excluditur: sed dicens, Patrem solum nosse, *in Patre comprehendit & Filium. Omnis enim Pater filii nomen est*. Cùm omnia tempora fecerit Jesus, hoc est Verbum Dei: *Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*: in omnibus autem temporibus etiam dies judicii sit: qua consequentia potest ejus ignorare partem, cujus totum noverit? Deinde quid est majus, notitia Patris, an judicii? Si majus novit, quomodo ignorat, quod minus est? Scriptum legimus: *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo*. Si omnia Patris Filii sunt, qua ratione unius sibi diei notitiam reservavit, & noluit eam communicare cum Filio? Additur tamen Marci 13. 32. *Neque Filius*, & in quibusdam etiam Latinis Codicibus hic legi, S. Hieronymus observat. Nescit scilicet Christus illum diem ex eo quòd est homo; quamvis sciat ex eo quòd simul est Filius Dei. Scit in natura humanitatis, non ex natura humanitatis. S. Hier. in hunc loc. S. Athanasius orat. 4. cont. Arianos. S. Ambrof. lib. 8. in S. Luc.

S. Augustin. lib. 1. de Trinit. c. 15. & lib. q. 83. q. 60. S. Gregor. M. ep. 42. lib. 8. Nescit, quia nescientes nos facit. Id nempè ita sciebat, ut tunc Discipulis indicare nollet. Sic Apostolus ait: *Non judicavi me aliquid scire inter vos, nisi Jesum Christum*. Hoc scilicet inter ipsos nesciebat, quod per illum scire non poterant, cùm tamen *sapientiam inter perfectos* loqueretur. Sic Christus Jo: 15. ait: *Omnia quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis*. Omnia scilicet quæ ipsis nosse expediret, & quorum cognitionem ferret ipsorum infirmitas. Loquitur igitur Christus hic tamquam Dei Legatus, qui non sic à Patre diem illum didicerat, ut cuiquam eorum, ad quos fuerat legatus, illum aperire deberet; ita ut illum sibi sciret, non aliis. Hinc Apostolus de Christo scribit: *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi*. Quare absconditi? Quia hominibus non expedit plura nosse. Unde ab Apostolis post Resurrectionem de die judicii interrogatus, respondit: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate*. Quando dicit, *Non est vestrum scire*, ostendit, quod ipse sciat, sed non expediat nosse Apostolis. Alioqui qua ratione diem illum ignorare fingi potest: *Qui constitutus est à Deo judex vivorum & mortuorum*, & qui omnia ad illum diem pertinentia prænuntiavit?

XXIX. *Sicut autem in diebus Noe, ita erit & adventus filii hominis*. Sicut factum est in diebus Noe, ita continget in adventu Christi: *Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, usque ad eum diem quo intravit Noe in Arcam, & non cognoverunt, donec venit diluvium: & tulit omnes; ita & erit & adventus Filii hominis*. Sicut enim temporibus Noe, imminente diluvio, homines genio indulgentes, & voluptatibus immersi, vivebant absque metu & solicitudine futuri exitii: nec illud cognoverunt, donec diluvium improvisò advenit, & omnes submersit ac extinxit: ita Christus ad judicium improvisus & inexpectatus adveniet hominibus, nihil minùs quàm ejus adventum cogitantibus. Aliam

Luc. 17. 28. 29. 30. similitudinem addit apud S. Lucam: *Similiter sicut factum est in diebus Loth: edebant, & bibebant; emebant, & vendebant; plantabant & ædificabant: qua die autem exiit Loth à Sodomis, pluit ignem & sulphur de cælo, & omnes perdidit: secundùm hæc erit qua die Filius hominis revelabitur*.

XXX. *Tunc duo erunt in agro: unus assumetur, & unus relinquetur*. Duo erunt in agro uno, socii operæ & mercedis; unus assumetur ad Filium hominis, id Regnum ejus; alter relinquetur in inferos detrudendus. *Duæ molent in mola: una assumetur, & una relinquetur*. Duæ ancillæ erunt in pistrino: una assumetur, altera deseretur peritura. Apud S. Lucam additur: *In illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur, & alter relinquetur*. Ex duobus conjugibus, aut familiaribus, unus velut apprehensa manu è communi exitio salvabitur, alter deseretur. Eadem verba in plures Codices huc irrepserant ex S. Luca, & retinuerat in Editione sua Sixtus V. sed consultiùs expunxit Clemens VIII.

XXXI. *Vigilate ergo, quia nescitis, qua hora Dominus vester venturus sit*. Diem igitur judicii præ oculis semper habete; ea solicitudine vivite, ut ad reddendam operum vestrorum rationem parati semper sitis: quia nescitis, quo tempore Dominus vester Christus venturus sit ad judicium. Confer cum Marci 13. 33. 34. 35. *Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit. Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem cujusque operis, & janitori præcepit, ut vigilet. Vigilate ergo (nescitis enim, quando dominus domus veniat; serò, an media nocte; an galli cantu, an mane) ne cùm venerit repentè, inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico: vigilate*.

XXXII. U-

XXXII. *Illud autem scitote , quoniam si sciret poterfamilias , qua hora fur veneurus esset , vigilaret utique , & non fineret perfodi domum suam* . Si sciret pater-familias , qua hora noctis fur venturus esset ; vigilaret certè , nec domus suæ parietes perfodi fineret : sed quia id scire non potest , cum id sit furis ingenium , ut captet horam qua non expectatur , & improvisus irrepat , omni tempore illi vigilandum est : *Ideò & vos estote parati : quia nescitis qua hora Filius hominis venturus est* . Soliciti estote , ut Deo semper placeatis : quia Christus venturus est , qua non expectatis hora , ad judicium sive universale in fine mundi , sive particulare in uniscujusque morte . Confer cum 1. ad Thessalon. 5. *Dies Domini , sicut fur in nocte , ito veniet . Cùm enim dixerint , Pax & securitas ; tunc repentinus eis superveniet interitus , sicut dolor in utero habenti , & non effugient . Vos autem , fratres , non estis in tenebris , ut vos dies illa tamquam fur comprehendat : omnes enim vos filii lucis estis , & filii dei : non sumus noctis , neque tenebrarum . Igitur non dormiamus , sicut & cæteri : sed vigilemus , & sobrii simus* . Confer & cum Apocalypsis 16. 16. ubi Dominus ait : *Ecce venio sicut fur . Beatus qui vigilat , & custodit vestimenta sua , ne nudus ambulet , & videant turpitudinem ejus* .

XXXIII. *Quis putas , est fidelis servus & prudens , quem constituit Dominus super familiam suam , ut det illis cibum in tempore ?* Quisnam ille servus est, quem Dominus familiæ suæ dispensatorem constituit , cæterisque servis præficit ? Ille nimirùm quem fidelem esse novit ac prudentem , ut det illis cibum tempore statuto , seu *tritici mensuram* , (ut habetur apud S. Lucam.) Luc.12.42.
An antiquum morem alludere videtur Christus Dominus , quo servi quolibet mense certam frumenti mensuram ad victum accipiebant , quod *demensum* à demetiendo appellatum est . *Beatus ille servus , quem cùm venerit Dominus ejus* , scilicet Christus , *invenerit sic facientem* : ministerio suo ac officio fideliter ac prudenter functum . *Amen dico vobis , super omnia bona sua constituet eum* : ut scilicet ea administret , primusque illis utatur ac fruatur. Vigilantiam Pastorum & Rectorum Ecclesiæ hæc spectant , quos singulari quadam ratione expectare adventum suum Dominus jubet ; fideliter scilicet ac prudenter obeundo ministerium suum , dignè tractando & dispensando verbum veritatis , & in omnibus exibendo se *operarios inconfusibiles* .

XXXIV. *Si autem dixerit malus servus ille in corde suo : Moram facit Dominus meus venire : & cœperit percutere conservos suos , manducet autem et bibat cum ebriosis : veniet dominus servi illius in die qua non sperat , et hora qua ignorat , et dividet eum , partemque ejus ponet cum hypocritis . Illic erit fletus , et stridor dentium* . Si autem servus ille à Domino super familiam ejus constitutus , malus factus fuerit , & ex longiori mora domini occasionem sumpserit malè tractandi conservos suos , & in illos sæviendi , comessationibus autem & voluntatibus indulgeat : dominus servi illius improvisò adveniet , & eum è familia sua ejiciet , ab officio amovebit , paremque sortem ipsi dabit , parem ipsi pœnam infliget sorti ac pœnæ hypocritarum , seu impiorum . Lucæ 12. 46. *Partem ejus cum infidelibus ponet* ; æternæ damnationi addicet . Damnatorum enim pœna duplex significatur his verbis : pœna damni , & separatio æterna à Deo , & à societate sanctorum ; *Dividet eum* , & pœna sensus : *Illic erit fletus et stridor dentium* .

Sensus Moralis.

I. Videtis *hæc omnia? Amen dico vobis, Non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur*. Templi excidium Deus ex justitia decrevit propter Judæorum peccata: ex misericordia, ne in Judaismo manerent, sed ut plerique post Templi & urbis eversionem, crederent in Christum, reliquiæ Israel salvæ fierent; & propter mysterium, ut vetera sacrificia abolita, cultumque Judaicum abrogatum esse significaret. Si Deus Templo suo non pepercit putas parcet ædificiis profanis, ex pauperum sanguine, ex rapinis coagmentatis, erectis, & ornatis? *Væ qui ædificat domum suam in injustitia, et cœnacula sua non in judicio: amicum suum opprimet frustra, et mercedem ejus non reddit ei. Qui dicit: Aedificabo mihi domum latam, et cœnacula spatiosa: qui aperit sibi fenestras, et facit laquearia cedrina, pingitque sinopide ..... Terra, terra, terra, audi sermonem Domini. Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur*. Non habemus hic manentem civitatem, futuram inquiramus: *Domum non manufactam, æternam, in cœlis*.

Jerem. 22.

II. Templum Jerosolymitanum, magnificentia incredibili extructum, laminis aureis, & candidissimis lapidibus exterius fulgens, intùs ad miraculum ornatum, ex quo Judæi in tantam efferebantur superbiam, volente Deo destructum est: Nihil enim est opere & manu factum, quod non aut vetustas conficiat, aut vis subruat, aut ignis exurat. Quid de domibus luteis corporum nostrorum aliquando fiet? Corpus vides statura nobili, forma eleganti circum ornatum, ut similitudinem templi, quod specie sua omnium alliciat, & præstringat oculos: cogita illud per mortem funditùs destructum iri, intra breve tempus. *Non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruatur*. Et ut Apostoli verbis utar, *Terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvetur*. Hæc cogitatio mulierum vanitatem emendet, de elegantia formæ superbientium, aut de mundi cultusque muliebris apparatu gloriam captantium. Hæc cogitatio corrigat profanos amatores, terrenæ formæ lenociniis captos, quorum oculi pleni sunt adulterii & incessabilis delicti. Vides (inquiunt) quales oculi, quale os, qualis facies, qualis structura, quàm pulchra, quàm elegans, quàm amabilis! Admirantur, laudant, inardescunt, depereunt, opportunitates quærunt impudicæ fruitionis, cogitent, non solùm fallacem esse gratiam, vanam pulchritudinem, marcescere ut florem agri: sed totum illud corpus amatæ suæ destruendum, & in cineres resolvendum.

2.Cor. 5.

III. Corpora nostra Dei templa sunt. *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti?* Si illa polluamus, gravior nos pœna manet, gravius exitium, quàm Judæos. *Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos*. Templum Dei omnes & singuli sumus, quotquot sumus in Christo baptizati: ideò materialis templi magnifica structura non est commotus Christus ad ejus eversionem prohibendam. *Templum enim æternum ad habitationem sancti Spiritus consecrabatur; homo scilicet per agnitionem Filii, & confessionem Patris, & præceptorum obedientiam, Deo fieri dignus habitaculum*. Superædificamur ut lapides vivi super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu: *In quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum Domino*. Templi hujus & ædificii spiritalis lapides charitate compaginantur & connectuntur. Credendo enim quasi de sylvis & montibus ligna & lapides præciduntur: cùm verò cate-

1.Cor. 6.19. Et c. 3. 17. S.Hil.c.25. in S. Matth. Ephes. 2. 20. & 21.

catechizantur, baptizantur, formantur, tamqnam inter manus fabrorum & opificum dolantur, collineantur, complanantur. Verumtamen *Domum Domini non faciunt, niſi quando charitate compaginantur*. Ligna iſta & lapides ſi non ſibi certo ordine cohærerent, ſi non ſe pacificè innecterent, ſi non ſe invicem cohærendo ſibi quodammodo amarent, nemo huc intraret. Denique quando vides in aliqua fabrica lapides & ligna benè ſibi cohærere, ſecurus intras, ruinas non times. Volens ergo Dominus Chriſtus intrare, & in nobis habitare, tamquam ædificando dicebat, *Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis*. Veteres enim eratis, domum mihi nondum faciebatis, in veſtra ruina jacebatis. *Ergo ut eruamini de veſtræ ruinæ vetuſtate, vos invicem amate*. Deum amemus propter ipſum, & nos in ipſo, tamen propter ipſum. *Ille enim veraciter amat amicum, qui Deum amat in amico, aut quia eſt in illo, aut ut ſit in illo*. Si charitatem in nobis deſtrui ſinamus, ſpiritale funditùs concidet ædificium. S.Aug. ſ. 336. alias de Temp. 256.

IV. *Dic nobis, quando hæc erunt, & quod ſignum adventus tui & conſummationis ſæculi?* Triplex Chriſti adventus hic intelligitur: primus in ira, ad punitionem Judæorum, regnumque Legis finiendum: ſecundus in miſericordia, ad formandam Eccleſiam, regnumque Evangelii & gratiæ inchoandum: tertius in gloria, ad judicandum homines, regnumque Dei in ſanctis conſummandum. De tempore finis Mundi, & die judicii, quem Deus latere nos voluit, curiosè ne inquiramus: ſed ad finem vitæ noſtræ, ad diem & horam mortis, ad particulare judicium Chriſtiana ſolicitudine & vigilantia nos præparemus. *In quo enim quemque invenerit ſuus noviſſimus dies, in hoc eum comprehendet mundi noviſſimus dies: quoniam qualis in die iſto quiſque moritur, talis in die illo judicabitur*. S. Aug. Epiſt. 199. alias 80.

V. *Videte, ne quis vos ſeducat: multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego ſum Chriſtus, & multos ſeducent*. Multi ab omni ævo ſeductores, Pſeudochriſti, Pſeudoapoſtoli, Pſeudoprophetæ ſeu Doctores, falſi Paſtores, falſi Directores. *Multi ſeductores exierunt in mundum ...... Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet ...... Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis*. Judæi ſeducti ſunt ſæpiùs ab impoſtoribus qui ſe Chriſtos mentiebantur. Permiſit Deus, ut falſitatem reciperent, quia non receperunt veritatem. Sæpè etiam permittit, ut in ſeductorum laqueos incidamus, quia boni Paſtoris & ſapientis atque Evangelici Directoris ductum contempſimus. Achabum Regem Iſraelis Rex pius Joſaphat inviſit, & priùs quàm ad bellum cum eo ſe conferret, an eſſent ibi Prophetæ, rogavit. *Dixit autem Joſaphat: Non eſt hic Propheta Domini quiſpiam, ut interrogemus per eum? Et ait Rex Iſrael ad Joſaphat: Remanſit vir unus, per quem poſſumus interrogare Dominum; ſed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, ſed malum, Michæas filius Jemla. Cui Joſaphat ait: Ne loquaris ita Rex. Vocavit ergo Rex Iſrael Eunnchum quemdam, & dixit ei: Feſtina adducere Michæam. Rex autem Iſrael & Joſaphat Rex Juda ſedebant unuſquiſque in ſolio ſuo, veſtiti cultu regio, in area juxta oſtium portæ Samariæ, & univerſi Prophetæ prophetabant in conſpectu eorum .... Nuntius vero qui ierat, ut vocaret Michæam, locutus eſt ad eum, dicens: Ecce ſermones Prophetarum ore uno Regi bona prædicant: ſit ergo ſermo tuus ſimilis eorum, & loquere bona. Cui Michæas ait: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Dominus, hoc loquar. Venit itaque* 3. Reg. 22. 7. & ſeq.

quæ ad Regem , & ait illi Rex : Michæa , ire debemus in Ramoth Galaad ad præliandum , an cessare ? Cui ille respondit : Ascende , & vade prosperè , & tradet eam Dominus in manus Regis . Dixit autem Rex ad eum : Iterum atque iterum adjuro te , ut non loquaris mihi , nisi quod verum est in nomine Domini . Et ille ait : Vidi cunctum Israel dispersum in montibus , quasi oves non habentes Pastorem , & ait Dominus : Non habent isti Dominum : Revertatur unusquisque in domum suam in pace . . . . . Propterea audi sermonem Domini : Vidi Dominum sedentem super solium suum , & omnem exercitum cœli assistentem ei à dextris & à sinistris : & ait Dominus : Quis decipiet Achab Regem Israel , ut ascendat & cadat in Ramoth Galaad ? Et dixit unus verba hujuscemodi & alius aliter . Egressus est autem spiritus , & stetit coram Domino , & ait : Ego decipiam illum . Cui locutus est Dominus : In quo ? Et ille ait : Egrediar , & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus . Et dixit Dominus : Decipies , & prævalebis : egredere , & fac ita . Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium Prophetarum , qui hic sunt , & Dominus locutus est contra te malum . Ne porrò seducamur , vigilandum est , orandum ; probandi spiritus , si ex Deo sint.

VI. *Audituri enim estis prælia , & opiniones præliorum : Videte ne turbemini : oportet enim hæc fieri , sed nondum est finis . Consurget enim gens in gentem , & regnum in regnum , & erunt pestilentiæ & fames , & terræ motus per loca* . Prælia , & opiniones præliorum , aliique orbis casus , in hominibus carnalibus excitant tumultus cupiditatum , ambitionis , vindictæ , curiositatis , desiderii novorum eventuum perturbationes . Justus verò divinam inter tot adversos casus providentiam adorat , ingemiscit ob peccata , quæ bellum aliaque Dei flagella accersunt , & quibus bellum vicissim occasionem præbet . Justitiam Divinam in homines armatam videns , contremiscit : tot animarum in bello pereuntium æternam perditionem luget : bella , famem , pestem , terræ motus , aliaque id genus Dei flagella , imagines seu potiùs umbras pœnarum futuri sæculi esse cogitat , necnon vitiorum quibus animi nostri agitantur , tabescunt , spiritaliter intereunt . Quamobrem illas prævenire , hæc emendare per pœnitentiam , & ipse statuit , & aliis persuadet . Verùm inter hæc metuit ut filius , non ut servus , Deo arctiùs adhæret , ac in ejus amore magis firmatur . Si fractus illabatur orbis , impavidum ferient ruinæ . Christi quippè monitis munitus , *Videte ne turbemini* , tot inter casus & tumultus tranquillus est . *Agnoscere se debet qui Deo militat , qui positus in cælestibus castris , divina jam sperat , ut ad procellas & turbines Mundi tribulatio nulla sit in nobis , nulla cunctatio , quando hæc ventura prædixerit Dominus , providæ vocis hortatu instruens & docens , & præparans atque corroborans Ecclesiæ suæ populum ad omnem tolerantiam futurorum , bella , & fames , & terræ motus , & pestilentias per loca singula exurgere prænuntiavit & docuit . Et ne inopinatus nos & novus rerum infestantium metus quateret , magis ac magis in novissimis temporibus adversa crebrescere ante præmonuit . Fiunt ecce quæ dicta sunt ; & quando fiunt quæ ante prædicta sunt , sequentur & quæcumque promissa sunt , Domino ipso pollicente & docente* ; Cùm autem videritis hæc omnia fieri , scitote , quoniam in proximo est Regnum Dei . *Regnum Dei , fratres dilectissimi , cœpit esse in proximo : præmium vitæ , & gaudium salutis æternæ , & perpetua lætitia , & possessio paradisi nuper amissa , mundo transeunte , jam veniunt : jam terrenis cælestia , & magna parvis , & caducis æterna succedunt . Quid hic anxietatis*

S. Cypr. l. de Mortalit.

tatis & sollicitudinis locus est? Quis inter hæc trepidus & mæstus est, nisi cui spes & fides deest? Ejus est enim mortem timere, qui ad Christum nolit ire: ejus est ad Christum nolle ire, qui non se credat cum Christo incipere regnare . . . . Murmurandum non est in adversis, sed patienter & fortiter, quicquid acciderit, sustinendum, cùm scriptum sit: Sacrificium " Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non de- " spiciet. *In Deuteronomio quoque moneat per Moysen Spiritus Sanctus, &* " *dicat*: Dominus Deus tuus vexabit te, & famem injiciet tibi, & cogno- " scetur in corde tuo, si bene custodieris præcepta ejus, sive non. *Et* " *iterum*: Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciatis, si diligitis Domi- " num Deum vestrum ex toto corde vestro, & ex tota anima vestra. *Sic* " *Abraham Deo placuit, quia ut placeret Deo, nec amittere filium timuit, nec gerere parricidium recusavit. Qui filium non potes & lege & sorte mortalitatis amittere, quid faceres, si filium jubereris occidere? Ad omnia te paratum facere timor Dei & fides debet. Sit licèt rei familiaris amissio, sit de infestantibus morbis assidua membrorum et cruenta vexatio; sit de uxore, de liberis, de excedentibus charis funebris et tristis avulsio; non sint tibi scandala ista, sed prælia: nec debilitent, aut frangant Christiani fidem, sed potiùs ostendant in colluctatione virtutem; cum contemnenda sit omnis injuria malorum præsentium, fiducia futurorum bonorum. Nisi præcesserit pugna, non potest esse victoria: cùm fuerit in pugnæ congressione victoria, tunc datur vincentibus et corona. Gubernator in tempestate dignoscitur, in acie miles probatur. Delicata jactatio est, cùm prælium non est: conflictatia in adversis, probatio est virtutis. Arbor quæ alta radice fundata est, ventis incumbentibus non movetur: et navis quæ forti compage solida est, pulsatur fluctibus, nec foratur: et quando area fruges terit, ventos grana fortia et robusta contemnunt, inanes paleæ flatu portante rapiuntur.*

VII. *Tunc tradent vos in tribulationem, et occident vos, et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum*, &c. Publicum ac generale omnium odium, mundi persecutio, domesticorum fidei scandala, proditiones & insidiæ falsorum fratrum ob causam religionis ac pietatis, tentationes sunt gravissimæ. Verumtamen justus inter hæc non turbabitur, Christi verbis ac præsio munitus: imò se felicem existimabit, attendens ad illam S. Petri sententiam: *Communicantes Christi passionibus, gaudete, ut et in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, et virtutis Dei, et qui est ejus Spiritus, super vos requiescit. Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat; glorificet autem Deum in isto nomine.* In mundi odium incurrere, sors est discipulorum Christi, qui mundo verbis & factis renuntiant. *Si mundus vos odit*, (inquit Christus) *scitote, quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus, quod suum erat, diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, proptereà odit vos mundus.* Si qua conditione, qua lege crediderit Christianus, noscat & teneat, *sciet plus sibi quàm cæteris in sæcula laborandum, cui magis sit cum diaboli impugnatione luctandum* (inquit Sanctus Cyprianus.) *Christianus, quia Christianus est, plus aliquid passurus est in hoc sæculo* (inquit S. Aug.) Etenim, ait Apostolus, *Omnes qui volunt in Christo piè vivere, persecutionem patientur.*

1. Petri 4. 13. 14. 15. 16.

Joa. 15.

S. Cypr. l. de Mortalit.

S. Aug. f. 46. alias de Temp. 165.

2. Tim. 3. 12.

Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum: *In quibus scilicet gentibus nondum est Ecclesia, oportet ut sit; non ut omnes qui ibi fuerint, cre-*

credant : omnes enim gentes promissæ sunt , non omnes homines omnium gentium : Non enim omnium est fides . Credit itaque omnis gens in omnibus qui electi sunt ante constitutionem mundi : in cæteris non credit , & credentes odit . Quomodo enim & illud implebitur , Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum , *nisi in omnibus gentibus sint & qui oderint , & qui non oderint ?*

S. Aug. epist. 199. alias 80.

S. Aug.

VIII. Et quoniam abundavit iniquitas , refrigescet charitas multorum. *Quantum* enim *regnum cupiditatis minuitur , tantùm charitatis augetur* ; & contra . In novissimis autem diebus regnabit maximè cupiditas. *Erunt enim homines se ipsos amantes , cupidi , elati , superbi , blasphemi , parentibus non obedientes , ingrati , scelesti , sine affectione , sine pace , criminatores, incontinentes , immites , sine benignitate , proditores , protervi , tumidi , & voluptatum amatores magis quàm Dei : habentes speciem quidem pietatis , virtutem autem ejus abnegantes . Cupiditas venenum charitatis* . Divinum illum ignem , quem Christus venit mittere in terram , & quem vult jugiter ardere , in nobis extingui , sanctum illius fervorem refrigescere non finamus ; iniquitatem & cupiditatem prævalere non permittamus : imò quo magis abundat in mundo iniquitas , in nobis crescat , & firmiores radices agat charitas ; ut cùm Apostolo dicere possimus : *Quis nos separabit à charitate Christi ? Tribulatio ? An angustia ? An fames ? An nuditas ? An periculum ? An persecutio ? An gladius ? (Sicut scriptum est , quia propter te mortificamur tota die , æstimati sumus sicut oves occisionis .) Sed in his omnibus superamus , propter eum qui dilexit nos . Certus sum enim , quia neque mors , neque vita , neque Angeli , neque Principatus , neque Virtutes , neque instantia , neque futura , neque fortitudo , neque altitudo , neque profundum , neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei*.

2. Tim. 3.

Rom. 8.

Refrigescit charitas , cùm non operatur. Dilectio vacare non potest. Quid » enim de quoquam homine etiam malè operatur , nisi amor ? Da mihi va- » cantem amorem , & nihil operantem . Flagitia , adulteria , facinora, ho- » micidia , luxurias omnes nonnè amor operatur ? Purga ergo amorem tuum; » aquam fluentem in cloacam converte ad hortum . Quales impetus habebas » ad mundum , tales habeas ad Artificem mundi . Non vobis dicitur , Ni- » hil ametis . Absit . Pigri , mortui , detestandi , miseri eritis , si nihil » ametis . Amate , sed quid ametis , videte . Amor Dei , amor proximi, » charitas dicitur . Amor mundi , amor hujus sæculi , cupiditas dicitur. » Cupiditas refrænetur , charitas excitetur.

S. Aug. Præf. in ps. 31.

IX. *Qui autem perseveraverit usque in finem , hic salvus erit* . In Christianis enim non coronantur initia , sed finis . Merum Dei donum perseverantia est . Mereri illud non possumus , orando impetrare possumus . Si fideles Deo simus , si illum non deseramus , qui neminem deserit , nisi priùs deseratur ab eo ; si cum timore & tremore salutem nostram operemur , si nos tanto dono indignos existimemus , si non in nostris viribus confidamus , nos perseveraturos speremus . Qui in nobis incœpit opus salutis, illud perficiet usque in diem Christi Jesu . Timeamus , oremus , laboremus non deficientes . *Vos ipsam obediendi perseverantiam à Patre luminum, à quo descendit omne datum optimum , & omne donum perfectum , sperare debetis , & quotidianis orationibus poscere , atque hoc faciendo confidere , non vos esse à prædestinatione populi ejus alienos ; quia etiam hoc ut faciatis , ipse largitur . Absit autem à vobis ideo desperare de vobis , quoniam spem vestram in ipso habere jubemini , non in vobis . Maledictus enim omnis , qui spem habet in homine ; & Bonum est confidere in Domino , quàm confidere in*

S. Aug. l. de dono persev. c. 22.

in nomine ; quia Beati omnes qui confidunt in eum . Hanc spem tenentes, servite Domino in timore , & exultate ei cum tremore : quoniam de vita æterna , quam filiis promissionis promisit , non mendax Deus ante tempora æterna : nemo potest esse securus , nisi consummata fuerit ista vita , quæ tentatio est super terram : sed faciet nos perseverare in se usque in ejus vitæ finem , cui quotidie dicimus , Ne nos inferas in tentationem . Utile est autem omnibus , aut penè omnibus propter humilitatem saluberrimam , ut quales futuri sint , ignorent . Ad hoc dicitur : *Qui videtur stare , videat, ne cadat* . 1.Cor.10.12. Propter hujus timoris utilitatem , ne regenerati & piè vivere incipientes , tamquam securi alta sapiamus , quidam non perseveraturi perseveraturis , Dei promissione vel provisione ac dispositione miscentur ; quibus cadentibus territi , cum timore & tremore gradiamur viam justam , donec ex hac vita , quæ tentatio est super terram , transeamus ad aliam, ubi jam non sit elatio comprimenda , nec contra ejus suggestiones tentationesque luctandum. S.Aug. ep. 207. aliàs 107.

X. *Et prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo orbe , in testimonium omnibus Gentibus ; & tunc veniet consummatio* . Magnum Divinitatis Christi , & veritatis religionis Christianæ argumentum est , quòd Evangelium tot persecutionibus , hominum odiis , hæresibus , scandalis adversùs veritatem ejusque Prædicatores conspirantibus & sævientibus , ubique prædicatum fuerit , & Veritas tot contradictiones , tot impugnatores , multitudine , sapientia sæculari , potentia insignes passa , nihilominùs apud omnes Gentes triumphaverit . Hæc est scilicet efficacia verbi Dei . *Vivus est enim sermo Dei & efficax , & penetrabilior omni gladio ancipiti : & pertingens usque ad divisionem spiritus & animæ , compagum quoque ac medullarum , & discretor cogitationum & intentionum cordis* . Hebr. 4. Hoc triumphali verbo armati Apostoli , Gentes omnes Christo subegerunt , & captivas duxerunt in obsequium fidei : Christique Regnum sive Ecclesiam in orbe universo fundaverunt , nullis umquam vicissitudinibus , aut casibus, aliorum instar Imperiorum concutiendam , aut defucturam ; sed in terris mansuram usque ad consummationem sæculi , æternumque in cœlis regnaturam . *Et judicium sedebit , ut auferatur potentia , & conteratur , & dispereat usque in finem . Regnum autem & potestas & magnitudo Regni , quæ est subter omne cælum , detur Populo Sanctorum Altissimi : cujus regnum , regnum sempiternum est , & omnes Reges servient ei , & obedient . . . Potestas ejus , potestas æterna , quæ non auferetur : & Regnum ejus , quod non corrumpetur* . Dan.7. 26.27. & 14. Regnabit in domo Jacob in æternum : *& Regni ejus non erit finis* . Luc. 1.

Et prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo orbe , in testimonium omnibus gentibus . In testimonium bonitatis & misericordiæ Dei , qui vult omnes homines salvos fieri , & ad agnitionem veritatis venire . In testimonium Sanguinis Christi , pro omnibus hominibus effusi . In testimonium patientiæ & longanimitatis Dei , qui omnes non modò invitat , sed expectat ad fidem & ad pœnitentiam : in testimonium incredulitatis & contumaciæ Judæorum , qui Gentibus credentibus , credere noluerunt . In testimonium veritatis oraculorum Propheticorum , & promissionum Christi . In testimonium contra eos , qui Christianam Religionem amplecti noluerunt : (Qui enim crediderunt , contra illos surgent in judicio , & condemnabunt eos .) In testimonium denique contra eos , qui non vixerunt ut crediderunt , seu opera fide digna non fecerunt . *Qui spernit me , & non accipit verba mea , habet qui judicet eum . Sermo quem locutus sum ,* Joa.12.48.

credant : omnes enim gentes promissæ sunt , non omnes homines omnium gentium : Non enim omnium est fides . Credit itaque omnis gens in omnibus qui electi sunt ante constitutionem mundi : in cæteris non credit , & credentes odit . Quomodo enim & illud implebitur , Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum , *nisi in omnibus gentibus sint & qui oderint , & qui non oderint ?*

S. Aug. epist. 199. alias 80.

S. Aug.

VIII. Et quoniam abundavit iniquitas , refrigescet charitas multorum. *Quantum enim regnum cupiditatis minuitur , tantùm charitatis augetur* ; & contra . In novissimis autem diebus regnabit maximè cupiditas . *Erunt enim homines se ipsos amantes , cupidi , elati , superbi , blasphemi , parentibus non obedientes , ingrati , scelesti , sine affectione , sine pace , criminatores , incontinentes , immites , sine benignitate , proditores , protervi , tumidi , & voluptatum amatores magis quàm Dei : habentes speciem quidem pietatis , virtutem autem ejus abnegantes . Cupiditas venenum charitatis* . Divinum illum ignem , quem Christus venit mittere in terram , & quem vult jugiter ardere , in nobis extingui , sanctum illius fervorem refrigescere non finamus ; iniquitatem & cupiditatem prævalere non permittamus : imò quo magis abundat in mundo iniquitas , in nobis crescat , & firmiores radices agat charitas ; ut cùm Apostolo dicere possimus : *Quis nos separabit à charitate Christi ? Tribulatio ? An angustia ? An fames ? An nuditas ? An periculum ? An persecutio ? An gladius ? (Sicut scriptum est , quia propter te mortificamur tota die , æstimati sumus sicut oves occisionis .) Sed in his omnibus superamus , propter eum qui dilexit nos . Certus sum enim , quia neque mors , neque vita , neque Angeli , neque Principatus , neque Virtutes , neque instantia , neque futura , neque fortitudo , neque altitudo , neque profundum , neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei* .

2. Tim. 3.

Rom. 8.

Refrigescit charitas , cùm non operatur. Dilectio vacare non potest . Quid
» enim de quoquam homine etiam malè operatur , nisi amor ? Da mihi va-
» cantem amorem , & nihil operantem . Flagitia , adulteria , facinora , ho-
» micidia , luxurias omnes nonnè amor operatur ? Purga ergo amorem tuum;
» aquam fluentem in cloacam converte ad hortum . Quales impetus habebas
» ad mundum , tales habeas ad Artificem mundi . Non vobis dicitur , Ni-
» hil ametis . Absit . Pigri , mortui , detestandi , miseri eritis , si nihil
» ametis . Amate , sed quid ametis . videte . Amor Dei , amor proximi,
» charitas dicitur . Amor mundi , amor hujus sæculi , cupiditas dicitur.
» Cupiditas refrænetur , charitas excitetur .

S. Aug. Præf. in ps. 31.

IX. *Qui autem perseveraverit usque in finem , hic salvus erit* . In Christianis enim non coronantur initia , sed finis . Merum Dei donum perseverantia est . Mereri illud non possumus , orando impetrare possumus . Si fideles Deo simus , si illum non deseramus , qui neminem deserit , nisi priùs deseratur ab eo ; si cum timore & tremore salutem nostram operemur , si nos tanto dono indignos existimemus , si non in nostris viribus confidamus , nos perseveraturos speremus . Qui in nobis incœpit opus salutis, illud perficiet usque in diem Christi Jesu . Timeamus , oremus , laboremus non deficientes . *Vos ipsam obediendi perseverantiam à Patre luminum , à quo descendit omne datum optimum , & omne donum perfectum , sperare debetis , & quotidianis orationibus poscere , atque hoc faciendo confidere , non vos esse à prædestinatione populi ejus alienos ; quia etiam hoc ut faciatis , ipse largitur , Absit autem à vobis ideo desperare de vobis , quoniam spem vestram in ipso habere jubemini , non in vobis . Maledictus enim omnis , qui spem habet in homine : & Bonum est confidere in Domino , quàm confidere* in

S. Aug. I. de dono persev. c. 22.

in nomine ; quia Beati omnes qui confidunt in eum . Hanc spem tenentes, servite Domino in timore , & exultate ei cum tremore : quoniam de vita æterna , quam filiis promissionis promisit , non mendax Deus ante tempora æterna : nemo potest esse securus , nisi consummata fuerit ista vita , quæ tentatio est super terram : sed faciet nos perseverare in se usque in ejus vitæ finem , cui quotidie dicimus , Ne nos inferas in tentationem . Utile est autem omnibus , aut penè omnibus propter humilitatem saluberrimam , ut quales futuri sint , ignorent . Ad hoc dicitur : *Qui videtur stare , videat, ne cadat* . Propter hujus timoris utilitatem , ne regenerati & piè vivere incipientes , tamquam securi alta sapiamus , quidam non perseveraturi perseveraturis , Dei promissione vel provisione ac dispositione miscentur ; quibus cadentibus territi , cum timore & tremore gradiamur viam justam , donec ex hac vita , quæ tentatio est super terram , transeamus ad aliam, ubi jam non sit elatio comprimenda , nec contra ejus suggestiones tentationesque luctandum. 1.Cor.10.12. S.Aug. ep. 207. alias 107.

X. *Et prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo orbe , in testimonium omnibus Gentibus ; & tunc veniet consummatio* . Magnum Divinitatis Christi , & veritatis religionis Christianæ argumentum est , quòd Evangelium tot persecutionibus , hominum odiis , hæresibus , scandalis adversùs veritatem ejusque Prædicatores conspirantibus & sævientibus , ubique prædicatum fuerit , & Veritas tot contradictiones , tot impugnatores , multitudine , sapientia sæculari , potentia insignes passa , nihilominùs apud omnes Gentes triumphaverit . Hæc est scilicet efficacia verbi Dei . *Vivus est enim sermo Dei & efficax , & penetrabilior omni gladio ancipiti : & pertingens usque ad divisionem spiritus & animæ , compagum quoque ac medullarum , & discretor cogitationum & intentionum cordis* . Hoc triumphali verbo armati Apostoli , Gentes omnes Christo subegerunt , & captivas duxerunt in obsequium fidei : Christique Regnum sive Ecclesiam in orbe universo fundaverunt , nullis umquam vicissitudinibus , aut casibus, aliorum instar Imperiorum concutiendam , aut defucturam ; sed in terris mansuram usque ad consummationem sæculi , æternumque in cœlis regnaturam . *Et judicium sedebit , ut auferatur potentia , & conteratur , & dispereat usque in finem . Regnum autem & potestas & magnitudo Regni , quæ est subter omne cælum , detur Populo Sanctorum Altissimi : cujus regnum , regnum sempiternum est , & omnes Reges servient ei , & obedient . . . Potestas ejus , potestas æterna , quæ non auferetur : & Regnum ejus , quod non corrumpetur* . Regnabit in domo Jacob in æternum : *& Regni ejus non erit finis* . Hebr. 4. Dan.7.26.27. & 14. Luc. 1.

Et prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo orbe , in testimonium omnibus gentibus . In testimonium bonitatis & misericordiæ Dei , qui vult omnes homines salvos fieri , & ad agnitionem veritatis venire . In testimonium Sanguinis Christi , pro omnibus hominibus effusi . In testimonium patientiæ & longanimitatis Dei , qui omnes non modò invitat, sed expectat ad fidem & ad pœnitentiam : in testimonium incredulitatis & contumaciæ Judæorum , qui Gentibus credentibus , credere noluerunt . In testimonium veritatis oraculorum Propheticorum , & promissionum Christi . In testimonium contra eos , qui Christianam Religionem amplecti noluerunt : (Qui enim crediderunt , contra illos surgent in judicio , & condemnabunt eos .) In testimonium denique contra eos , qui non vixerunt ut crediderunt , seu opera fide digna non fecerunt . *Qui spernit me , & non accipit verba mea , habet qui judicet eum . Sermo quem locutus sum , ille* Joa.12.48.

ille judicabit eum in novissimo die. Postquam autem prædicatum fuerit Evangelium in universo orbe, tunc erit consummatio operis Christi; tunc erit consummatio Regni Dei, quod ut adveniat, quotidie in Oratione Dominica supplicamus: consummatio victoriarum Salvatoris in corpore ejus mystico. *Deinde finis: cùm tradiderit Regnum Deo & Patri, cùm evacuaverit omnem principatum, & potestatem, & virtutem: oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissima autem inimica destruetur mors: omnia enim subjecit sub pedibus ejus. Cùm autem subjecta fuerint illi omnia, tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus*. Tunc erit consummatio gloriæ ac beatitudinis in omnibus electis, per resurrectionem corporum. Tunc erit consummatio gloriæ ac beatitudinis in omnibus electis, per resurrectionem corporum. Tunc erit consummatio charitatis & pacis in Ecclesia: consummatio pulchritudinis ejus, quia non habebit ampliùs maculam, neque rugam. Tunc denique erit consummatio iniquitatis in Babylone, sed & consummatio justitiæ Dei in damnatis illius civibus. *Et tunc veniet consummatio*.

1.Cor.15.24. & seqq.

XI. *Cùm ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta, stantem in loco sancto; qui legit, intelligat*. Non movent nos signa desolationis Jerusalem, quia præterita sunt. Vix movent nos signa terribilia desolationis Ecclesiæ per Antichristum, quia futura & longè remota videntur: moveat nos saltem desolatio animæ per peccatum, cujus tot exempla præsentia videmus, cujus principium in nobis gerimus, cujus abominationem Scripturarum sacrarum oracula nobis describunt. *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum*. Abominationis nomine idola & cultus idolorum in Scriptura sacra designantur. Nonnè verò idololatriæ spiritalis reus est, quicumque lethaliter peccat; siquidem finem ultimum in creatura constituens, Deoque illam præponens, & illi præ Deo serviens, illam sibi Deum facit? *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: cùm sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi*. Idolatriæ rei sunt peccatores, tametsi nullum simulachrum colant: *Serviunt enim cupiditati triplici, vel voluptatis, vel excellentiæ, vel spectaculi*. Aut carnalibus gaudiis subditi sunt, aut potentiam favent, aut aliquo spectaculo delectati, insaniunt. *Ita nescientes diligunt temporalia, ut inde beatitudinem expectent. His autem rebus, quibus quisque beatus vult effici, serviat necesse est. Nam quocumque duxerint, sequitur, & quisquis ea visus fuerit auferre posse, metuitur*. Hæc est abominatio desolationis in loco sancto. *Facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt*. Locus Sanctus anima nostra unctione Spiritus sancti in Baptismo Deo consecrata: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos*.

Ps. 13. 1.

Ad Titum 1.

S. Aug. l. de vera Relig. c. 38.

Osee 9. 10.

1.Cor.3.17.

Abominatio desolationis stans in loco sancto, profanatio rerum sanctarum, frequens Sacramentorum abusus, Communiones sacrilegæ, verbi divini contemptus, Ministerii sacri ab indignis Sacerdotibus usurpatio & executio: Abominatio desolationis *Pastor & Idolum, derelinquens gregem*. Pastor qui pascit semetipsum, qui quærit quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, qui gregem verbo & exemplo non pascit, qui Ecclesiasticis reditibus abutitur, nec fidelis est illorum dispensator, sed prodigus in luxum ac voluptates suas dissipator, non considerans Ecclesiæ bona pauperum esse patrimonia.

Zach. 11. 17.

XII. *Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non de-*

descendat tollere aliquid de domo sua : & qui in agro , non revertatur tollere tunicam suam . Divinorum judiciorum timor ad mundi fugam compellere nos debet , in quo innumeræ sunt peccandi occasiones , innumera pericula ; qui Dei inimicus est , qui à Christo judicandus & damnandus . Impiorum societatem , mundi errores , moresque pravos , pompas , vanitates , insanias fugiamus . *Fugite de medio Babylonis , & salvet unusquisque animam suam . Nolite tacere super iniquitatem ejus : quoniam tempus ultionis est à Domino , vicissitudinem ipse retribuet ei* . Sed fugiendum in montes æternos , è quibus Deus mirabiliter illuminat ; ad perfectionem evangelicam contendendum est , ad montem ubi Christus docet , recteque vivendi præcepta tradit . Ne verò *quisque tribulationibus* mundique terroribus vel amoribus *devictus , ad carnalem vitam de spiritali sublimitate descendat , aut qui profecerat in anteriora se extendens , deficiendo in posteriora respiciat* . Et qui serit in agro Scripturarum sacrarum , ut fructum capiat ex eo ; seu qui virtutes in agro animæ suæ colit à Deo satas , ipso incrementum dante : (Dei enim agricultura sumus :) non descendat in terrestrem domum hujus habitationis , quæ dissolvitur : corporeis affectibus , veteris hominis exuviis , quibus se per carnis mortificationem expoliavit , ne supervestiatur : Pallium dimittat instar Eliæ ad cœlum festinantis , id est terrenos omnes affectus , & quæcumque vitæ Christianæ & salutis impedimenta .

Jer. 51. 6.

S. Aug. epist. 199. al. 80.

XIII. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus*. Animæ molles & effæminatæ , carnalibus desideriis prægnantes , corpori blandientes , ut nutrix infanti ; ipsius concupiscentiam deliciis & voluptatibus quasi cupediis & bellariis quibusdam nutrientes , Dei judicia fugere , extra Judæam in montes se recipere non possunt , corporis & cupiditatum sarcina prægravatæ . Igitur *curam carnis ne feceritis in desideriis . . . . Beatus qui tenebit & allidet parvulos suos ad petram* . Parvuli Babyloniæ suffocentur & elidantur . Quid sunt parvuli Babyloniæ ? Nascentes malæ cupiditates . *Quando nascitur cupiditas , antequam robur faciat adversùm te mala consuetudo , cùm parvula est cupiditas , nequaquam pravæ consuetudinis robur accipiat , cùm parvula est , elide illam . Sed times ne elisa non moriatur : ad petram elide . Petra autem erat Christus* .

Rom. 13. 14.
Ps. 136.
S. Aug. Enar. in Ps. 136.
1. Cor. 10. 4.

XIV. *Orate autem , ut non fiat fuga vestra in hyeme vel Sabbato* . Orate , ne refrigescat fides vestra , vel charitas , otiosique in opere Dei torpeatis virtutum sabbato & inutilitate . Orate ne hujus vitæ curis , ne sæculi voluptatibus impediamini , quominùs mundum , peccatum , Deique judicia fugiatis . *Ad hyemem enim pertinent curæ hujus vitæ : ad sabbatum verò crapula & ebrietas . Curæ quippè tristes sunt velut hyems : crapula verò & ebrietas , carnali lætitia luxuriaque cor submergit atque obruit : quod malum sabbati nomine propterea significatum est , quia hæc erat jam , sicuti & nunc est , Judæorum pessima consuetudo , illo die deliciis affluere , dum spiritale Sabbatum ignorant* . Fugiendum est à Deo irato ad Deum placatum , ab ejus justitia ad misericordiam ; sed fugiendum tempore opportuno . Dum tempus habemus , pœnitentiam agamus , operemur bonum : quæcomque saluti nostræ obstant impedimenta , sine mora fugiamus . Tempus opportunum non erit hyems languentis & frigidæ senectutis ; tempus extremi morbi , quo infirmum & corruptioni proximum corpus aggravabit animam . Tunc frigida erit voluntas , quæ toto vitæ hujus curriculo in Dei amore & mandatorum ejus observantia se non exercuit . Tunc operibus bonis vix apta erit , quæ semper à bonis operibus feriata est . Metuen-

S. Hier. in hunc loc.
S. Aug. l. 2. de consensu Evan. cap. 77.

tuendum, ne impotens ad bonum fiat justo Dei judicio, illoque deserente; qui noluit cum poterat, Deo invitante & succurrente. *Peccator quando vult non potest, quia quando potuit noluit, & per malum velle perdidit bonum posse . . . . . .* Pœnitentiam si quis positus in ultima necessitate ægritudinis suæ voluerit accipere, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis, non illi negamus quod petit; sed non præsumimus, quia bene hinc exit. *Agens pœnitentiam ad ultimum & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus. Pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum . . . Vis te dubio liberare? Vis quod incertum est, evadere? Age pœnitentiam, dum sanus es. Si enim agis veram pœnitentiam, dum sanus es, & invenerit te novissimus dies, curre ut reconcilieris, si sic agis, securus es. Quare securus es? Quia egisti pœnitentiam eo tempore, quo & peccare potuisti. Si autem tunc vis agere pœnitentiam ipsam, quando jam peccare non potes; peccata te dimiserunt, non tu illa . . . Ergo dimitte incertum, tene certum.*

S.Aug.

S.Aug. f. 391. alias 41. ex hom. 50.

XV. *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: sed propter electos breviabuntur dies illi.* Propter electos ex Judæis misericors Dei providentia tempus obsidionis & vastationis Jerosolymorum contraxit, ne supra vires tentarentur, & in tentatione deficerent. Hi electi sunt servi illi Dei ex Tribubus 12. quos in Apocalypsi Angelus narratur obsignasse, antequam adveniret dies ille iræ divinæ. Illa enim obsignamus, quæ recte custodita volumus. Pari erga electos novissimorum temporum providentia, regnum & persecutio Antichristi contrahentur. Eadem Dei misericordia tentationes & tribulationes attemperantur in gratiam electorum. *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere:* Eadem bonitate alios hujus vitæ periculis & tentationibus subtrahit, ne in illis deficiat ipsorum infirmitas. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius . . . Placita erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum, quoniam gratia Dei & misericordia est in sanctos ejus, & respectus in electos illius.* Hanc Dei curam, misericordiam, amorem, vigilantiam, precibus nostris ac fidelitate impetrare ac mereri studeamus.

Ap. 7.

1.Cor. 10. 13.

Sap. 4. 11. 14. 15.

XVI. *Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere. Surgent enim Pseudochristi & Pseudoprophetæ; & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.* Extra Ecclesiam Catholicam toto orbe diffusam, Christus, veritas, salus æterna, inveniri non potest. Falsa doctrina est in materia fidei, quæ ex Scripturarum Sacrarum, aut Apostolicæ traditionis fonte non ducitur, sive dogmata, sive mores spectet. Unus Mediator, unum Evangelium, una Ecclesia, una fides, una Fidei regula invariabilis, & irreformabilis, quam *Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit. Adversus Regulam nihil scire, omnia scire est.* Quæcumque ergo signa & prodigia jactentur ad peregrinarum, vel novarum doctrinarum, quæ in desertis, aut latebris docentur, non in luce, non supra montem, ubi posita Ecclesia est, confirmationem, mendacia sunt & præstigiæ. *Sed licèt nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Ne igitur circumferamur omni vento doctrinæ palearum instar, sed firmas radices habeamus in fide, ut frumentum Christi. Quis possit singulas quasque sectas & hæreses enumerare gentium singularum? Si

Tert.

Galat. 1. 8.

Si autem Christi Ecclesia canonicarum Scripturarum divinis & certissimis testimoniis in omnibus gentibus designata est; quicquid attulerint, et undecumque recitaverint, qui dicunt, Ecce hic est Christus, ecce illic: *audiamus potiùs, si oves eius sumus, vocem Pastoris nostri dicentis*, Nolite credere. *Illæ quippè singulæ in multis gentibus, ubi ista est, non inveniuntur: Hæc autem, quæ ubique est, etiam ubi illæ sunt, invenitur. Ergo in Scripturis sanctis canonicis eam requiramus. Totus Christus caput et corpus est. Caput unigenitus Dei Filius, & corpus ejus Ecclesia, sponsus et sponsa, duo in carne una. Quicumque de ipso Capite ab Scripturis sanctis dissentiunt, etiamsi in omnibus locis inveniantur, in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. Et rursus quicumque de ipso Capite Scripturis sanctis consentiunt, et unitati Ecclesiæ non communicant, non sunt in Ecclesia; quia de Christi corpore, quod est Ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt .... Non est obscura quæstio, in qua vos fallant, quos ipse Dominus prædixit futuros atque dicturos*, Ecce hic est Christus, ecce illic: Ecce in deserto, *quasi ubi non sit frequentia multitudinis*: Ecce in cubiculis, *quasi in secretis traditionibus atque doctrinis. Habetis Ecclesiam ubique diffundi. Habetis civitatem, de qua ipse qui eam condidit, ait*: Non potest civitas abscondi supra montem posita. *Ipsa est ergo quæ non in aliqua parte terrarum, sed ubique notissima est.* S. Aug. l. de unitate Eccl. c. 3. & 4. — Ibid. c. 25.

Ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. *Illa dubitatio Dominici sermonis ex electorum cordibus designatio tentationis fuit; quia qui electi sunt ad persistendum, per signa prædicatorum Antichristi tentabuntur ad cadendum. Per hoc enim quod dicitur*, Si fieri potest, *hoc exprimitur, quòd electi in corde tentabuntur. Nutant enim sed non cadunt. Dicitur ergo*, Si fieri potest, *quia trepidabunt: et tamen dicuntur electi, quia non cadunt. Dubitatio itaque sermonis à Domino in electis exprimit trepidationem mentis. Quos et electos nominat, quia cernit, quòd in fide et bono opere persistunt*. Hos in fide, quæ per dilectionem operatur, perseveraturos non solum præscivit Deus, sed prædestinavit. In his Christus servat, quam dedit in fide ac pietate fortissimam, liberrimam, invictissimam & perseverantissimam, voluntatem. S. Gr. M. h. 9. in Ezech.

XVII. *Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret usque in Occidentem: ita erit adventus Filii hominis*. Adventus Christi ad judicium, fulguris instar manifestus: subitus, & terribilis erit. Nunc admonet misericors Deus, ut fugiamus ab ira ventura: *Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie arcus, ut liberentur dilecti tui*. Tunc subitò & improvisò feriet ac conteret reprobos: *Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ*. Ad Christum convolabunt Sancti, *qui diligunt adventum* ejus, ad corpus Agni, qui occisus est ab origine mundi, sed qui dignus fuit accipere divinitatem, & fortitudinem, & gloriam, & honorem, & benedictionem, & qui sedet in throno judicaturus gentes: ad catholicam Patris æterni victimam in ara crucis pro peccatorum totius humani generis expiatione immolatam, cum fiducia, & fervore incredibili volabunt spiritales illæ aquilæ, ejusque immortali & glorioso corpori in beata æternitate sociabuntur & conjungentur: *Aquilæ appellantur Sancti quibus innovata est juventus, ut aquilæ: & qui juxta Isajam plumescunt, & assumunt alas, ut ad Christi veniant Passionem*. Si irrationabiles volucres naturali sensu, tantis terrarum spatiis, & maris fluctibus separatæ, parvum cadaver sentiunt, ubi jaceat: quantò magis nos, & omnis multitudo credentium debet ad Christum festinare, Passionem ejus adorare & meditari, ad sanctissimum Corpus in venerabili Eucharistiæ Sacramento adorandum, & dignè manducandum congregari? Sed ut dignè manducemus, aquilarum instar ad alta contendere debe- Ps. 59. 6. — S. Hier. in hunc loc. — S. Jo. Chrys.

debemus, & nihil cum terra habere commune, neque ad inferiora trahi & repere; sed ad superiora semper volare, & Solem justitiæ propiùs intueri. Aquilarum enim, non graculorum est hæc mensa.

XVIII. *Statim autem post tribulationem dierum illorum, Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, & Stellæ cadent de cœlo, & Virtutes cœlorum commovebuntur*. Signa illa terribilia venturi judicis iram demonstrabunt, cùm *Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Induet pro thorace justitiam, & accipiet pro galea judicium certum, sumet scutum inexpugnabile æquitatem: acuet autem duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos*. Justè porrò qui creaturis abusi sunt ad Creatoris offensam, per creaturas puniri incipient. Sol, Luna, & Stellæ lucis suæ usuram negabunt impiis, ex illa nocte deficientis mundi, ad æternas inferorum tenebras transituris. Sed & Sol justitiæ illis in perpetuum obscurabitur, & occidet, sine spe luminis, quo in viam salutis, à qua erraverunt, reduci umqnam possint: *Sol obscurabitur*. Fides, quæ modò lucet ut Luna in tenebris, non recreabit illos luminine suo: Dei notitiam non habebunt, nisi ad cumulum desperationis, ut acerbior illis sit damnatio, dum semper cogitabunt, quale quantumque bonum culpa sua amiserint. Deipara Virgo, quæ *pulchra ut Luna* prædicatur, nullum reprobis patrocinium in judicii die præstabit. Ecclesia nullum suffragium, nullum auxilium iis impertiet, qui ad Christi corpus non pertinebunt, & in perpetuum ab eo excommunicabuntur: *Et Luna non dabit lumen suum*. Sancti qui velut Stellæ in firmamento lucent, illos non juvabunt, immò illos judicabunt cum Christo, & in iræ ac justitiæ ejus affectum transibunt, lavantes manus suas, in sanguine peccatorum: *Absorpti sunt juncti Petræ judices eorum*. Angeli quondam ipsorum custodes, illos accusabunt, quòd tot Dei beneficiis, illorum cura, monitis, protectione tam indignè abusi sint: *Et virtutes cœlorum commovebuntur*.

Sap. 5.

Ps. 140.

XIX. *Et tunc parebit signum Filii hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ; & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute multa & majestate*. Crux Christi quæ nunc signum est contradictionis impiis & carnalibus hominibus, in die judicii signum illis erit ruinæ & damnationis. Quantus erit terror *Inimicorum crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt*, cùm signum crucis in nubibus coruscare videbunt instar solis? Quod solatium, quæ lætitia electorum, qui crucem suam ferentes, secuti sunt Christum, cruci cum ipso confixi? Plangamus nunc peccata nostra ex vera sinceraque contritione, ne tunc plangamus ex desperatione: cruci Christi nunc adhæreamus ad salutem, ne illam tunc videamus ad confusionem. Si tuleris crucem in hac vita, si Christum crucifixum fueris imitatus, tunc ad vocem tubæ paventibus impiis, tu gaudebis. *Judicaturo Domino lugubrè mundus immugiet: tribus ad tribum pectora ferient: potentissimi quondam Reges nudo latere palpitabunt: exhibebitur cum prole sua verè tunc ignitus Jupiter: adducetur & cum suis stultus Plato discipulis: Aristotelis argumenta non proderunt: tunc tu exultabis, & videbis, & dices: Ecce crucifixus Deus meus, ecce Judex, qui obvolutus pannis in præsepio vagiit: hic qui matris gestatus sinu, hominem Deus fugit in Ægyptum: hic vestitus coccino: hic sentibus coronatus. Cerne manus, Judæe, quas fixeras: cerne latus, Romane, quòd foderas: videte corpus, an idem sit, quod dicebatis noctu sustulisse discipulos*. Tunc signum redemptionis tuæ cum fiducia & gaudio conspicies: *Respicite & levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra* (inquit Christus.) Hinc

S. Hier. Ep. 1.

Luc. 21. 28.

Hinc judicii dies à Tertulliano vocatur *Dies Christianæ exultationis*.

Et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli, cum virtute multa & majestate. Ipse videbitur terribilis, qui visus est contemptibilis. *Demonstrabit potentiam, qui demonstravit patientiam. In cruce patientia erat, in judicio potentia erit. Apparebit enim homo judicans, sed in claritate: quia sicut cum vidistis ire, dixerunt Angeli, sic veniet. Forma ipsa venice ad judicium; ideò videbunt illum & impii: nam formam Dei non videbunt. Apparens in hominis formam, dicet*, Ite in ignem æternum, *ut impleatur quod dixit Isaias*, Tollatur impius, ut non videat claritatem Domini: *Tollatur, ut non videat formam Dei*. O Domine, *Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur*. In judicio confundentur perniciosè, qui modò nolunt confundi salubriter. *Præbet illis Deus modò aditum salubris confusionis, si non contemnant medicinam confessionis. Si autem modò nolunt confundi; tunc confundetur, quando deducent eos ex adverso iniquitates eorum. Quomodo confundetur? Quando dicent*, Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum & in similitudinem improperii: nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei. Quid nobis profuit superbia? *tunc dicent: modò dicant, & salubriter dicant. Convertatur enim unusquisque ad Deum humilis, et modò dicat, Quid mihi profuit superbia? et audiat ab Apostolo*: Quam enim gloriam habuistis in his, in quibus nunc erubescitis? *Videtis esse et modò confusionem salubrem in loco pœnitentiæ; tunc autem seram, inutilem, infructuosam*. Quid nobis profuit superbia, aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia tamquam umbra. *Quid enim, quando hic vivebas, non videbas quia transibant omnia ista tamquam umbra? Tunc relinqueres umbram, et esses in luce: non postea diceres*, Transierunt omnia velut umbra, *quando ab umbra in tenebras iturus es*.

S. Aug. enar. in ps. 85.

Cap. 4.

Rom. 6. 21.

XX. *Et mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos ejus*, &c. In electorum societate nemo locum habebit, nisi qui membrum fuerit Ecclesiæ Catholicæ toto orbe diffusæ, & secundùm ejus mores, Christique legem vixerit. Ad hanc vocant Angeli visibiles, Prædicatores Apostolici cum tuba & voce magna verbi Dei; quibus Dominus ait: *Clama, ne cesses quasi turba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum*. Qui ad hujus tubæ vocem non excitatur, qui Domino exercituum non paret; qui contra hostes salutis nostræ, carnem, mundum, diabolumque non pugnat; qui in castris pœnitentiæ Christianæ, sub vexillo crucis, non meretur, ad Ecclesiam electorum in voce novissimæ tubæ non congregabitur.

Isai. 58. 1.

XXI. *Ab arbore autem fici discite parabolam: Cùm jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, scitis quia propè est æstas: ita & vos cùm videritis hæc omnia, scitote quia propè est in januis*. Prædicit æstatem tunc spiritalem, tranquillitatemque à fluctibus hujus vitæ justis hominibus futuram, quorum vita spiritalis tempore mortalis hujus vitæ abscondita est, ut arborum vita hyberna tempestate: *Mortui enim estis* (inquit Apostolus) *et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*. Reprobis autem è contrario hyemem ac terribiles tempestates, post æstivam tranquillitatem venturas prænuntiat: quod paulò post confirmavit, dicens, lascivè illis viventibus diem illum esse venturum. *Sicut autem in diebus Noe, ita erit et adventus Filii hominis*, &c. Lugendus hominum stupor, qui Dei & judiciorum ejus immemores, vitæ præsentis curis ita implicantur, voluptatibus sic immerguntur, ut, nec prædictionibus, nec adhortationibus, nec promissionibus, nec mi-

S. Io. Chrys. Hom. 78. in Matth.

Gloss. 3. 3.

nis

nis excitentur ad cogitandum seriò de novissimis suis, de morte, de judicio; de impiorum æterna damnatione, de sanctorum æterna beatitudine.
Ps.9. *Non est Deus in conspectu ejus: inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.*
Eccl.7. *Auferuntur judicia tua à facie ejus ..... In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis*. Jam tunc novissimæ tubæ clangore, quem in Evangelio audimus, excitati, Deum timeamus, illumque, ut par est, colentes, & mandata ejus fideliter servantes, ad judicium nos præparemus. *Timete Dominum, et date illi honorem, quia venit hora judicii ejus*. Timeamus, sed timore casto, qui cum summo desiderio & amore
2.Tim.4. cohæret, quo pii cujusque pectus accenditur. Reposita est mihi corona justitiæ, (inquit Apostolus) *quam reddet mihi Dominus in illa die justus ju-*
S. Aug. Epist. 199. alias 80. *dex: non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus*. Ille autem diligit adventum Domini, *qui eum sinceritate fidei, firmitate spei, ardore charitatis expectat*: Qui piè vivendo, ad diem vitæ suæ novissimum se præparat. Ideò adventus sui ad judicium diem & horam Christus hominibus ignotam esse voluit, ut eorum solicitudinem & vigilantiam excitaret, semperque ad comparentum coram ejus tribunali, & ad reddendam de operibus suis rationem parati essent. *Tunc enim unicuique veniet dies ille, cùm venerit dies, ut talis hinc exeat, qualis judicandus est illo die. Ac per hoc vigilare debet omnis Christianus, ne imparatum inveniat eum Domini adventus. Imparatum autem inveniet ille dies, quem imparatum invenerit suæ vi-*
Luc.21.34.35.36. *tæ hujus ultimus dies*. Quamobrem *Attendite vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula et ebrietate, et curis hujus vitæ, et superveniat in vos repentina dies illa: tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ. Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, et stare ante Filium hominis.*

XXII. *Sicut enim erant diebus Noe, ante diluvium, comedentes, et bibentes, nubentes, et nuptui tradentes, usque ad eam diem quo intravit Noe in Arcam, et non cognoverunt, donec veniat diluvium, et tulit omnes: ita erit*
S. Aug. en. in Ps. 120. „ *et adventus Filii hominis*. Quid ergo? Peribunt ne omnes qui ista faciunt? „ Non, sed qui de istis præsumunt; sed qui ista Deo præferunt, sed qui „ propter hæc Deum offendere citò parati sunt. At verò *qui istis omnibus, aut non utuntur, aut utuntur tanquam non utentes, plus præsumentes de illo qui dedit, quam de his quæ data sunt, et intelligentes in his ejus consolationem et misericordiam; et non sunt occupati donis, ne à Donatore ruant; qui tales sunt, non illos inveniet imparatos hora illa sicut fur.*

XXIII. *Tunc duo erunt in agro: unus assumetur, et unus relinquetur. Duæ molentes in mola: una assumetur, & una relinquetur*. Ex omni statu & conditione quantumvis obscura & vili, Deus aliquos elegit & assumit ad Regnum gratuito misericordiæ suæ dono; alios relinquit in massa perditionis justo semper judicio. Nec rude ingenium, nec despecta conditio cuiquam obstat, quò minùs ad cœli gloriam aditus ei pateat, modò mandata Dei servet, eumque ex toto corde diligat sua conditione benè utatur, laboresque manuum suarum offerat Deo, ut media pœnitentiæ & salutis. *Duo in agro: duæ in mola*, &c. Molendi ac pinsendi tritici cura, propria erant ancillarum. Ostendit itaque Christus Regni sui discrimen à Regnis terrenis. Nam in Regnis mundi, fœminæ ab omnibus officiis civilibus, vel publicis remotæ sunt: servi verò multò magis: at Christus mulieres, etiam servas, ad Regnum suum assumit. *Omnes filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu ...... Non est servus, neque liber: non est masculus*

masculus, neque fœmina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu. In omni condition e & statu salus æterna speranda; in nullo statu, nulla in conditione præsumendum, sed cum timore & tremore, Christianæ vitæ, illiusque status & conditionis officia, secundùm Christi legem implenda sunt. *Duo erunt in agro: unus assumetur, & unus relinquetur. Duæ molent in mola: una assumetur, & una relinquetur.* Addit Christus apud Sanct. Lucam: *Erunt duo in lecto uno: unus assumetur, & unus relinquetur.* Quoniam diem " novissimum scimus venturum, utiliter autem scimus venturum, & utiliter " ignoramus, quando venturus sit, paratum cor habeamus benè vivendo; & " non solùm timeamus venturum illum diem, sed & amemus. Dies quippè " ille sicut infidelibus laborem auget, sic fidelibus finit. Quid autem horum " duorum esse velis, antequàm veniat, nunc est in potestate; cùm venerit, " non erit. Elige ergo cùm tempus est: quia Deus quod misericorditer oc- " cultat, misericorditer differt. Jam verò quia in quocumque genere vitæ, " quod habet aliquam professionem, non omnes inveniuntur probi, non " omnes reprobi, ex hoc apparet, quia de quibusdam hominum generibus, " quæ per similitudines in Evangelio proposita audivimus, sic concluditur: " *Unus assumetur, & unus relinquetur.* Assumetur bonus, relinquetur ma- " lus. Videntur duo in agro; eadem professio est, sed non idem cor. Pro- " fessionem vident homines, cor novit Deus .... *Videntur mihi in agro la-* " *borare, qui præsunt Ecclesiis: sicut Apostolus dicit*, Dei agricultura, Dei " ædificatio estis. *Nam & architectum se dicit*: Ut sapiens architectus fun- " damentum posui: *& agricolam, cum dicit*: Ego plantavi Apollo rigavit, " sed Deus incrementum dedit. *In molentino duas dixit, non duos; credo,* " *quòd hæc figura ad plebes pertineat: quia Præpositi regunt, plebes regun-* *tur. Et molendinum puto dictum mundum istum; quia rota quadam tempo-* *rum volvitur, & amatores suos conterit. Sunt ergo qui de actionibus mundi* *non recedunt: sed tamen & ibi alii benè operantur, alii malè: alii sibi ami-* *cos faciunt de mammona iniquitatis, à quibus recipiantur in tabernacula æter-* *na, quibus dicitur*, Esurivi, & dedistis mihi manducare: *alii ista negli-* " *gunt, quibus dicitur*, Esurivi, & non dedistis mihi manducare. *Proinde,* " *quia de his qui versantur in negotiis & operibus hujus mundi, alii diligunt* *benefacere indigentibus, alii negligunt: tamquam de duabus in molendino una* *assumetur, & una relinquetur. Lectum autem positum arbitror pro quiete;* *quia sunt qui neque actiones mundi pati volunt, sicut sunt conjugati homines,* *habentes domos, familias, filios; neque aliquid in Ecclesia agunt, sicut Præ-* *positi velut in agricultura laborantes; sed velut ad hæc infirmi, secedunt ad* *otium, & quieti esse diligunt; veluti memores infirmitatis suæ, non se* *committentes magnis actionibus, & quodammodo in strato infirmitatis rogan-* *tes Deum. Et ipsa professio habet bonos, habet fictos: proinde etiam ex his* *unus assumetur, & unus relinquetur. Ad quamcumque professionem te conver-* *teris para te pati fictos: alioquin si te non paraveris, invenies quod non spe-* *rabas, & deficies, aut perturbaberis. Ad omnia ergo te paratum facit qui* *tibi loquitur, cùm tempus est & illi loquendi, nondum judicandi; & tibi* *audiendi, nondum frustra pœnitendi.*

Galat. 3. 26. 28.

S. Aug. En. in Ps. 36. ser. 1.

1. Cor. 3. 9. & 10. ibid. 6.

XXIV. *Vigilate ergo, quia nescitis, qua hora Dominus vester venturus sit*, &c. Quàm vigilantes sumus ad acquisitionem & conservationem bonorum temporalium! Quàm desides, quàm somnolenti ad æternorum adeptionem, ad gratiæ & donorom spiritualium conservationem! Vigilemus, ne nos ultimus dies imparatos inveniat. Non otiosa sit, sed actuosa vigilantia nostra; vigilantia examinis peccatorum nostrorum, illa ut per pœni-

tentiam emendemus : vigilantia attentionis ad officia nostra , ut illa impleamus : vigilantia applicationis ad bona opera , ut illis Deum promereamur , & per illa vocationem nostram certam faciamus . Ne dicas , Faciam quod volo , Deus bonus est ; quando me convertero , ignoscet mihi . Ita planè dic tibi , Si crastinus dies certus est tibi . Nonnè ad hoc te admonet Scriptura , dicens : *Ne tardes converti ad Dominum , neque differas de die in diem ; subitò enim veniet ira ejus , & in tempore iracundiæ disperdet te ?* Ecce ad utrumque vigilavit pro nobis providentia Dei . *Ne desperando augeamus peccata , propositus est pœnitentiæ portus : rursus ne sperando augeamus , datus est dies mortis incertus .*

S.Aug. f. 352. alias 37. inter hom. 50.

Eccl. 5. 8. & 9.

XXV. *Quis putas est fidelis servus & prudens , quem constituit dominus super familiam suam , ut det illis cibum in tempore ? Beatus ille servus , quem cùm venerit dominus ejus , invenerit sic facientem . Amen dico vobis , quoniam super omnia bona sua constituet eum .* Quamvis omnes vigilare debeant , ut servi dominum suum expectantes ; multò magis tamen Christi & Ecclesiæ » Ministri , quorum officia hic describit Dominus . Quæ est hujus Domini » familia ? Illa est , quam ipse de manu inimici redemit , & suo dominio » mancipavit , Ecclesia scilicet Catholica , quæ per orbem terræ copiosa » fertilitate diffunditur , & redemptam se pretioso Domini sui sanguine gloriatur . *Filius enim hominis non venit ministrari , sed ministrare , & dare animam suam redemptionem pro multis* . Grex ergo boni Pastoris , ipsa est » familia Redemptoris . Dispensatores , Apostoli , & eorum successores Episcopi . *Sic nos existimet homo , ut ministros Christi , & dispensatores mysteriorum Dei* , (inquit Apostolus) Et , *Oportet Episcopum sine crimine esse , sicut Dei dispensatorem* . Horum officia sunt . 1. Ut super familiam Domini ab ipso constituantur , non intrudantur , non irrepant , non ambiant sacrum principatum : *Nec quisquam sumit sibi honorem , sed qui vocatur à Deo , tamquam Aaron . Sic & Christus non semetipsum clarificavit , ut Pontifex fieret* . 2. Se tamquam servos gerant , non dominos in Ecclesia : *Pascite qui in vobis est gregem Dei , providentes non coactè , sed spontaneè secundùm Deum : neque turpis lucri gratia , sed voluntariè ; neque ut dominantes in cleris , sed forma facti gregis ex animo* . 3. Fidelis sit & prudens servus : Fidelis , ut fallere nolit : prudens , ut falli non possit . Fidelis , qui non sua , sed Domini lucra , gloriam , & familiæ ejus utilitates quærat : prudens , qui cum judicio illud faciat , mediisque utatur idoneis . Fidelis in omnibus , & in modicis & in magnis : prudens in consiliis , in verbis , in operibus ; non prudentia carnis , sed spiritus . 4. Conservis cibum dispenset , non ex propria penu , sed ex cellario Domini , ex Scripturis sacris & traditione : Verbum enim Dei cibus est animarum . *Non aliud est spiritale triticum , quàm Christianæ Fidei venerabile Sacramentum . Hujus tritici mensuram vobis in nomine Domini damus , quoties illuminati dono gratiæ spiritalis , secundùm regulam veræ fidei disputamus : & eamdem tritici mensuram per Dominicos dispensatores accipitis , cum quotidie per Dei famulos verbum veritatis auditis . Ex ipsa , sicut Deus dividit , universi pascamur ; inde alimenta bonæ vitæ sumantur , ut ad æternæ vitæ præmia pervenire possimus , in illum credentes , in illo sperantes , illum præ omnibus & in omnibus diligentes ; qui se ipsum nobis & alimentum præstat ne deficiamus in via ; & præmium servat , ut gaudeamus in patria* . 5. Conservis det cibum *in tempore* . Tempus autem semper opportunum est , semper urget . Ministerio verbi , Sacramentorum administrationi , Doctrinæ Christianæ traditioni , procurationi salutis animarum , continua vigilantia , studioque indefesso

S.Fulgent. ser. de Dispensatoribus Dom.

Matth. 20.

1. Cor. 4.
Ad Tit. 1.

Heb. 5. 4.

1. Petr. 5. 2. & 3.

S.Fulgen.

defessò incumbendum est; quia omni hora plurimos deficere potest tempus, ex cujus bono usu pendet beata æternitas. *Beatus ille servus, quem cùm venerit dominus ejus, invenerit sic facientem*; in sacro ministerio assiduum, vigilem, ferventem, fidelem, prudentem; unius Domini gloriam quærentem, illi uni placere studentem, cui se probavit. *Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum*. Quænam bona? Deus ipsemet, *Omne bonum*. Æquum est, ut illi nos totos devoveamus, illique alacriter serviamus omni tempore, qui se ipsum nobis præmium daturus est in æternitate.

XXVI. *Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere conservos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis: veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat: & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis. Illic erit fletus, & stridor dentium*. Mali Ministri & Prelati onus Angelicis humeris formidandum, sine metu, ne dicam sine fide judiciorum Dei & adventus Christi, subeunt: multos annos sibi pollicentur; nec Pastorum Principi cogitant se redditurus esse de cura gregis, Domino de dispensatione & administratione familiæ rationem. 2. Officium ac Ministerium sacrum negligere parum illis est: in Clero dominari volunt, suaque auctoritate in aliorum injurias ac tyrannidem abutuntur. Non sunt *forma gregis*, nisi violenta, quæ in subjecto non manet, nisi ad ejus perniciem ac destructionem: cùm è contrario forma naturalis (cui boni Prælati similes sunt) in subjecto spontè diuque resideat ad ejus perfectionem. 3. Voluptatibus suis ac genio indulgent, luxuque, lautitia, conviviis, ludis celebres, cum hominibus sui similibus societatem ineunt, seque in illorum consuetudinem ac familiaritatem penitùs immergunt, patrimonium Crucifixi profundentes ac decoquentes. Pascunt semetipsos; incrassati, impinguati, dilatati recalcitrant, superiores contemnunt, æquales fastidiunt, opprimunt inferiores; obliviscuntur Dei Creatoris sui, Christi Redemptoris & magni Pastoris animarum, omniumque officiorum suorum. Verùm Dominus qui fideles prudentesque Ministros magnis præmiis donat, pravos terribilibus pœnis afficiet. 1. Oblivionem judiciorum Dei, & infidelitatem in sacro ministerio, improvisa morte, repentina iræ ac furoris sui oppressione vindicabit. 2. Abusum auctoritatis Ecclesiasticæ plectet æterna separatione à societate Ecclesiæ triumphantis, & consortio Sanctorum. 3. Mollem voluptariamque vitam æterno fletu ac stridore dentium ulciscetur. *Quamquam ergo in commune nos ad indefessam vigilantiæ curam Dominus adhortetur, specialem tamen populi Principibus, id est, Episcopis, in expectatione adventuque suo sollicitudinem mandat. Hunc enim servum fidelem atque prudentem, præpositum familiæ significat, commoda atque utilitates commissi sibi populi curantem. Qui si dicto audiens, & præceptis obediens erit, id est, si doctrinæ opportunitate & veritate infirma confirmet, disrupta consolidet, depravata convertat, & verbum vitæ in æternitatis cibum alendæ familiæ dispendat, atque hæc agens hisque immorans deprehendatur, gloriam à Domino tamquam dispensator fidelis & villicus utilis consequetur, & super omnia bona constituetur; id est, in gloria Dei collocabitur, quia nihil sit ultra, quod melius sit. Quod si contuens longam Dei patientiam, quæ in profectum humanæ salutis extenditur, adversùm conservos insolescet, & sæculi malis, vitiisque se tradet, præsentium tantùm curam in cultu ventris exercens: desperata die Dominus adveniet, eumque à bonis quæ spoponderat dividet, portionemque ejus cum hypocritis in pœnæ æternitate constituet, quia adventum desperaverit*. S.Hil.c.27. in Matth.

rit, quia mandatis non obtemperaverit, quia præsentibus studuerit, quia vita gentium vixerit; quia desperatione judicii, commissam sibi familiam fame, siti, cæde vexaverit.

CAPUT XXV.

Sensus Litteralis.

I. *Tunc simile erit Regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso & sponsæ.* Cùm improvisus ad judicandum vivos & mortuos venero, Ecclesia mea ex hoc mundo collecta, similis erit decem virginibus. Parabola sumpta est ab antiquo ritu, quo sicut sponso juvenes, ita sponsæ virgines honoris causa adjungebantur, quæ ipsa nocte nuptiarum in sponsæ ædibus adventum sponsi expectabant, & sponso in domum sponsæ venienti, cum facibus nuptialibus occurrebant, qui eam inde cum sociis virginibus in domum suam, vel aliam duceret, ubi nuptiarum pompa celebraretur. Per *virgines* hic omnes solique Christiani significantur, propter integritatem fidei, & quòd hujus sæculi pollutionibus se renunciare in baptismo professi fuerint. *Decem* dicuntur, quia vix pauciores erant in nuptiis Hebræorum. Per *lampades* fides significatur, quæ accenditur, cùm operibus bonis quoquo modo lucet. *Sponsus Christus est*. Exiisse dicuntur obviam sponso & sponsæ per anticipationem; quando enim in occursum iverint, inferius narratur. His verbis, *Et Sponsæ*, nihil est in Textu Græco quod respondeat; sed sponso dumtaxat occurrisse dicuntur. *Et sponsæ*, addunt Vulgata nostra Latina, & Syriaca Versio: atque ita legisse videtur Origenes. Suspicantur viri eruditi, omissum ab his, qui non videbant, quomodo virgines, id est, fideles, dicerentur *sponsæ occurrere*, cum ipsi sint Ecclesia, id est sponsa, de quibus Apostolus scribit: *Despondi enim vos uni in viro virginem castam exhibere Christo*. Sed id neminem movere debuit: In parabolis enim & comparationibus non sunt premendæ & scrupulosiùs examinandæ partes singulæ, sed intuendus parabolæ scopus ac finis, cujus respectu quadam significant, aliæ verò accessionum & ornamentorum loco sunt habendæ. Scopus autem hujus parabolæ est, quem Christus ipse indicat his verbis: *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam*. Debere nos scilicet semper esse solicitos de vita rectè instituenda, & ad reddendam illi de operibus nostris rationem paratos. *Sponsus & sponsa Dominus noster Deus* (inquit S. Hilarius) *Nam ut spiritus carni, ita spiritui caro sponsa est. Sed tuba excitante, sponso tantùm obviam proditur: erant enim jam ambo unum, quia in gloriam spiritalem humilitas carnis excesserat.*

Judit. 14.11. ps. 45. Cant. Cant.

S. Hier. in hunc loc.

2.Cor. 11.2.

II. *Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes*. Pars eorum erant fatuæ, pars prudentes. Bonis enim mali sunt permixti in Ecclesia, donec ad nuptiarum aulam, quod cœlum est, pervenerint. Illarum porrò imprudentia in eo posita fuit, quòd oleum sibi non comparaverint, quod lampadibus, moram faciente sponso, infundi posset, earumque lucem fovere, ac perennem servare. *Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum: prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus*. Per *oleum* quod cæteris supernatat liquoribus, charitas significatur: Per *vasa* indicantur corda, in quibus diffunditur charitas per Spiritum sanctum.

S. Aug. s. 93. aliàs 23. de Verbis Do. item Epist. 140. alias 120. c. 31. & l. Quæstion. 83. Quæst. 59.

Fatuæ

Fatuæ ergo virgines non sumpserunt oleum in vasis suis cum lampadibus, quod prudentes fecere: quia satis ipsis visum est, si lampades earum externo splendore bonorum operum, quæ sive timore, sive cupiditate rerum temporalium, sive desiderio gloriæ, & laudis humanæ ediderunt, lucerent coram hominibus; sibi autem non providerunt, ut charitatem intùs haberent, qua sine fidei lampas Christianis non sufficit, ut in occursum Christi pergant, ab eoque ad nuptiale cunvivium admittantur.

III. *Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes, & dormierunt*. Sponso, ultra quàm sperabant, adventum suum in ædes sponsæ ad eam ducendam differente, nictare cœperunt omnes oculis gravatis, & tandem sopore victæ, omninò dormierunt. Christo adventum suum ad judicium protrahente, omnes in varias ægritudines & languores mortis prænuntios inciderunt, & tandem somno mortis dormierunt. Quo de somno Apostolus scribit: *De dormientibus nolo vos ignorare, fratres, ut non contristemini, sicut & cæteri qui spem non habent*. De dormientibus; id est, de his qui mortui sunt. Quare enim dormientes vocantur, nisi quia suo die resuscitantur? Ergo dormierunt omnes. Fatua sit virgo, prudens sit virgo, somnum mortis omnes patiuntur. Moram sponsi, pœnitentiæ spatium, S. Hilarius interpretatur. 2. Theff.4.12. S. Hilar.c.27. in Matth.

IV. *Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exit obviam ei*. Nocte profundissima, hora inexpectata, clamor factus est, qui nocte latiùs auditur: *Ecce sponsus venit*, &c. Quando non separatur, quando non creditur, Christus ad judicium venit. *Nocte media clamor, cunctis ignorantibus, tubæ vox est Domini præcedentis adventum, & universos, ut obviam sponso exeant, excitantis*. Nox igitur ibi posita est pro ignorantia. *Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornaverunt lampades suas*. Omnes, canente novissima tuba, resurrexerunt. *Venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei; & qui audierint, vivent: & procedent, qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii*. Lampadum compositio & ornatus, præparatio qualiscumque est, ad reddendam operum suorum rationem, quæsita boni operis conscientia, velut luce in corporum lampadibus lucente. Quam sibi deficere cum tardiùs animadvertissent, *Fatuæ sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ, extinguuntur*. Charitate vestra, & meritis nobis succurrite, cùm boni operis conscientia, quæ charitatis effectus est, nos deficiat: & opera quæ splendere hominum oculis videbantur, charitatis igne destituta, in conspectu Dei tenebræ sint. S. Hilar. Joa. 5.28.

V. *Responderunt prudentes, dicentes: Ne fortè non sufficiat nobis & vobis; ite potius ad vendentes, & emite vobis*. Non desperationis, sed piæ humilitatis vox ista est, *Ne fortè non sufficiat nobis & vobis*. In tremendo enim Christi judicio vix ipsa sibi sufficit bona conscientia, ut sibi testimonium perhibeat. *Quis enim gloriabitur mundum se habere cor*, in conspectu ejus, qui *justitias judicabit? Væ etiam laudabili hominum vitæ, si remota misericordia, discutias eam* (Domine.) Ista verò verba, *Ite potiùs ad vendentes, & emite vobis*, non consilii, sed ironiæ & obliquæ exprobrationis verba sunt. Cùm in mundo essetis, ante sponsi adventum, tempus erat emendi olei, merita comparandi: nunc tempus non est amplius. Ite ergo ad eos, quorum gratiam & laudem quærebatis, vel à quibus commoda temporalia sperabatis; ite ad eos, quibus ut placeretis, bona aliqua fecistis opera, exteriùs dumtaxat micantia, non igne charitatis, non oleo Sancti Spiritus accensa. Prov.20.8.9. S. Aug.

VI. *Dum*

VI. *Dum autem irent emere, venit sponsus; & quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clausa est janua.* Dum autem alienam opem & solatium frustra quærerent, venit sponsus ad sponsæ domum, & quæ paratæ erant, adornatis & accensis lampadibus, testimonium scilicet perhibente bona conscientia, fide non ficta, & charitate ardente in corde puro, intraverunt cum eo in domum convivii nuptialis, in gaudia æterna: & ingressis omnibus *ad cœnam nuptiarum Agni*, glorificata cum Christo Ecclesia, membris omnibus ad totum collectis, & cum glorioso capite in æternum conjunctis, clausa est janua, nemini umquam aperienda: *Non enim post judicium patet precum aut meritorum locus.*

Apoc. 19.

S. Aug. 4. qu. 83. qu. 59.

VII. *Novissimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. At ille respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos.* Novissimè verò, cùm olei emendi, cùm meritorum comparandorum tempus præteriisset, fatuæ virgines, Christiani charitate & meritis destituti, præ angustia spiritus gementes, Dei misericordiam frustra implorarunt, dicentes, *Domine, Domine, aperi nobis* .... Non enim (inquit alibi Christus:) *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum Cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, ipse intrabit in Regnum Cœlorum.* Illis itaque respondebit: *Nescio vos.* Non habeo vos ut meas, nuptiisque meis ac æterna fœlicitate dignas.

VIII. *Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam*, qua Sponsus veniet. In quibusdam Codicibus Græcis habetur: *In qua filius hominis veniet.* Quod interpretamentum ex margine in textum irrepsisse, melioris notæ Codices, Latina Versio Vulgata, Syriaca, & Arabica, quæ illud non habent, manifestè probant.

IX. *Sicut enim homo peregrè proficiscens vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique secundùm propriam virtutem: & profectus est statim.* Eumdem esse hujus parabolæ scopum ac finem, qui præcedentis, hæc indicat conjunctio, *Sicut enim*: Ut scilicet Apostoli & Christiani omnes intelligerent, qua sollicitudine & diligentia parare se deberent ad reddendam Christo judici, in novissimo die, omnium operum suorum, acceptorumque à Deo donorum rationem. Eademne sit, an distincta parabola, quam S. Lucas c. 19. alio loco, alia occasione, aliis etiam verbis à Christo narrat propositam, sacri dissentiunt Interpretes. Diversam S. Joan. Chrysost. eamdem SS. Ambr. & Hieron. censent: hanc quæstionem S. Aug. in lib. *de consensu Evangelistarum* non attingit. Ut ut est, idem est finis utriusque. *Sicut enim homo peregrè proficiscens vocavit servos suos*, &c. id est: Sic agetur cum hominibus in novissimo judicio, sicut ageret homo nobilis, qui in regionem longinquam proficiscens vocavit servos suos, & distribuit illis bona sua, ut negotiarentur, & lucrum illi parerent; redux verò ab illis rationem exegit. Homo peregrè proficiscens, Christus est in Cœlum ascendens, unde nonnisi longo post tempore, in fine scilicet sæculorum, est rediturus: Abiens verò, inæqualia dona servis suis, Ecclesiæ ministris, imò fidelibus omnibus dedit, quæ vel in aliorum, vel in propriam salutem, semper autem in utilitatem ac gloriam Domini, qui illa contulit, impendentes, fidelitatem suam, industriam, ac studium in re ejus amplificanda illi probarent. Confer cum t. ad Corinthios c. 12. *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus: & divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus: & divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem*

datur

datur manifestatio Spiritus ad utilitatem . *Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ : alii autem sermo scientiæ secundùm eumdem Spiritum : alteri fides in eodem Spiritu : alii gratia sanitatum in uno Spiritu : alii operatio virtutum , alii prophetia , alii discretio spirituum , alii genera linguarum , alii interpretatio sermonum . Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus , dividens singulis , prout vult . . . Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primùm Apostolos , secundò Prophetas , tertiò Doctores , deinde virtutes , exinde gratias curationum , opitulationes , gubernationes , genera linguarum , interpretationes sermonum . Numquid omnes Apostoli ? Numquid omnes Prophetæ ? Numquid omnes Doctores* , &c. Et ad Ephesios 4. *Unicuique nostrum data est gratia secundùm mensuram donationis Christi . Propter quod dicit : Ascendens in altum , captivam duxit captivitatem , dedit dona hominibus . . . Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos , quosdam autem Prophetas , alios verò Evangelistas , alios autem Pastores & Doctores , ad consummationem sanctorum , in opus ministerii , in ædificationem corporis Christi : donec occurramus omnes in unitatem fidei , & agnitionis Filii Dei , in virum perfectum , in mensuram ætatis plenitudinis Christi* . Distribuisse autem dicitur *unicuique* talenta *secundùm propriam virtutem* , seu capacitatem ; humano more loquens : quia sic homines facere solent, nec bona sua servis temerè & æqualiter , sed pro cujusque industria , virtute , & fide distribuunt . At Dei donum sicut gratuitum est , sic nonnisi per alteram gratiam eo benè utimur , secundùm Apostolicam illam sententiam : *Qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine* : & capacitas omnis etiam naturalis , multò magis supernaturalis , Dei munus est . Et licèt in gratiarum , quas gratis datas vocamus , distributione , Deus plerumque capacitatem attendat , dotesque etiam naturales , quas dedit ipse , ingenii , scientiæ , eloquentiæ , industriæ ac solertiæ ; id tamen non esse perpetuum , vel unius Jeremiæ exemplum evincit . In gratiæ verò , quam gratum facientem vocamus , distributione , Deum naturæ vires , aut liberi arbitrii merita non spectare , nec bonum usum gratiæ , qui ex gratia Christi non sit , dogma fidei est . Coloss. 1.

X. *Abiit autem qui quinque talenta acceperat , & operatus est in eis , & lucratus est alia quinque . Similiter & qui duo acceperat , lucratus est alia duo* . Qui plura & præstantiora dona à Christo acceperat , negotiatoris instar industrii & diligentis , qui commissa sibi pecunia maximum lucrum facit , iis usus est ad Dei gloriam , suique & aliorum salutem promovendam , ita ut fructum referret uberrimum . Similiter & qui pauciora minoraque dona acceperat , pro mensura donationis Christi , illa egregiè impendit , illisque fructum etiam uberem fecit , seu novarum gratiarum & donorum accessionem bono usu priorum promeritus est : quemadmodum S. Augustinus ait , *Spiritum sanctum habere , qui Deum diligit , & habendo mereri , ut plus habendo plus diligat* . S.Aug.tr.74. in Joann.

XI. *Qui autem unum acceperat , abiens fodit in terram , & abscondit pecuniam domini sui* . Qui unum talentum acceperat , donum aliquod , seu magnum , seu modicum , quod & ipse ad gloriam Domini , ad proximorum utilitatem , ad propriam salutem impendere poterat & debebat , ex pusillanimitate & inertia otiosum illud habuit , & inutile fecit . Idem significat S. Lucas , cùm ait , servum illum meum sibi creditam in sudario alligasse , & absconditisse pecuniam domini sui .

XII. *Post multum verò temporis venit dominus servorum illorum , & posuit rationem cum eis . Et accedens , qui quinque talenta acceperat , obtulit*

alia quinque talenta, *dicens* : *Domine*, *quinque talenta tradidisti mihi*, *ecce alia quinque superlucratus sum*. Post longum illud temporis intervallum, quod à Christi in cœlos Ascensione, usque ad finem mundi intercedit, veniet Christus ad judicium, & rationem acceptorum donorum gratiarumque, tum ab Ecclesiæ Ministris, tum à Christianis omnibus exiget. Qui quinque talenta accepit, alia quinque talenta offert Domino in fidei suæ ac virtutis testimonium; fructum scilicet uberrimum bonorum operum ac meritorum, quæ gratia peperit; vel salutis animarum, quam procuravit. *Domine*, *quinque talenta tradidisti mihi*, *ecce alia quinque supra* sortem *ex eis lucratus sum*. *Ait illi dominus ejus* : *Euge serve bone & fidelis*, *quia super pauca fuisti fidelis*, *super multa te constituam* : *intra in gaudium domini tui*. Euge, vox est laudantis & congratulantis, quasi dicat, Benè habet; probitas fidesque tua mihi probata est, eamque præ-
S.Hieron. in hunc loc. mio dignam judico. Quia igitur in paucis, quæ tuæ fidei commiseram, fuisti fidelis: (*Omnia enim*, *quæ in præsenti habemus*, *licèt magna videantur & plurima*, *tamen comparatione futurorum parva & pauca sunt* :) super multa te constituam, *Omnia* scilicet *bona* mea (ex superiori cap. vers. 47.) tibi administranda & possidenda jam trado, ut sis *cohæres* meus, & *hæres Dei*; ut possideas *Hæreditatem incorruptibilem*, *& incontaminatam*, *& immarcessibilem*, tibi *conservatam in cœlis*. Ejusdem gaudii particeps esto cum Domino tuo, ejusdem regni, ejusdem gloriæ. *Intra in gaudium domini tui*. His verbis tota beatitudo significatur; his verbis significatur : *Quòd nec oculus vidit*, *nec auris audivit*, *nec in cor hominis ascendit*, *quæ præparavit Deus iis*, *qui diligunt illum*.

1. Petri 1. 4.

1. Cor. 2. 9.

XIII. *Accessit autem & qui duo talenta acceperat*, *& ait* : *Domine*, *duo talenta tradidisti mihi*, *ecce alia duo superlucratus sum*. *Ait illi dominus ejus* : *Euge serve bone & fidelis*, *quia super pauca fuisti fidelis*, *super multa te constituam* : *intra in gaudium domini tui*. Æquè laudat eum, qui ex duobus talentis, ac eum, qui ex quinque duplum lucratus fuerat; æquè illi gratulatur: quia pariter ostendit iste, se à domino principium & occasionem operationis ac lucri accepisse, & gratiam habere, & totum ipsi imputare. Quamobrem illum pariter in gaudium domini, in æternam beatitudinem intrare jubet: *Deus enim cor interrogat*, *non manum*. Non tam opera ipsa ponderat (ad quæ facienda non pares omnibus vires, non occasiones eædem, non tantumdem temporis) quàm affectum & fidele studium. Quamvis ergo sæpè sit in tenui labor, at tenuis non gloria, quæ pro mensura charitatis & fidelitatis datur.

S. Jo: Chrys. H.79. in Mat.

S. Aug.

XIV. *Accedens autem & qui unum talentum acceperat*, *ait* : *Domine*, *scio quia homo austerus es*, *metis ubi non seminasti*, *& congregas ubi non sparsisti* : *& timens abii*, *& abscondi talentum tuum in terra* : *ecce habes*, *quod tuum est*. Noveram te durum & asperæ indolis hominem, qui non solùm nihil remittas debitorum tuorum, sed ampliùs exigas: ideò pecuniam tuam exponere nolui negotiationi, ne minus lucri faciendo, quàm sperabas, aut sortem ipsam amittendo, in tuam indignationem incurrerem. Consultiùs itaque ac securiùs duxi talentum tuum integrum tibi servare, quàm lucrum aliquod venari cum periculo sortis. Ecce quod tuum est; nihil tibi debeo. Hæc pars non videtur parabolæ, sed supplementum ad ejus explicationem. Damnatorum enim aliquem ita Christo judici responsurum credibile non est, cùm accusante illos, & convincente propriæ conscientiæ testimonio, nihil habeant, quod justo judici respondeant: sed verosimile fuit, negligentem superbumque servum, *ad excusandas excu-*

san-

satiónes in peccatis, ita responsurum fuisse domino traditæ pecuniæ rationem ab illo exigenti, ut negligentiæ suæ culpam in illum rejiceret, & suam ioerriam domini severitate excusaret. Verisimilem itaque servi pigri responsionem subjunxit Christus ad parabolæ complementum: quæ si quid significat, id significat unum, nullam excusationem habituros, qui vel minimum talentum, minimamque gratiam à Deo acceperunt, quòd ea non rectè sint usi ad suam vel aliorum salutem, Dominique gloriam.

XV. *Respondens autem dominus ejus, dixit ei: Serve male, & piger, sciebas quia meto ubi non semino, & congrego ubi non sparsi: oportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis, & veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura*. Non concedit dominus, quod servus calumniator ad illius accusationem suæque negligentiæ excusationem dixerat; sed ex ejus opinione loquitur, propriisque verbis ipsum coarguit, ut expressit S. Lucas: *De ore tuo te judico, serve nequam*, &c. Si, inquit, Luc.19.22.
durum & crudelem esse me noveras, & aliena sectari, ibique metere ubi non severim: quare non tibi istiusmodi cogitatio timorem incussit, ut scires me mea diligentiùs quæsiturum: & dares pecuniam meam numulariis, seu trapezitis, ne otiosa maneret: Et ego veniens, cum aliquo fructu & incremento recepissem, quod meum est? Usuram non approbat, sed stultitiam & negligentiam mali servi damnat. Metaphorica locutio est, sumpta ex more pecuniosorum & avarorum hominum, qui cùm honesta negotiatione, uti nolint ad incrementum pecuniæ, propter pericula amittendæ sortis, eam fœneratoribus credunt, ut cum usura recipiant. Significat igitur usura hoc in loco superabundantiam bonorum spiritualium, S.Th.2.2.qu.78.a.1.
quam exigit Deus, volens, ut in bonis ab eo acceptis semper proficiamus; quod non in ejus utilitatem, sed in nostram redundat.

XVI. *Tollite itaque ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta*. Dei dona ab illis auferri significat Dominus, qui illis abutuntur; in iis verò qui benè utuntur, augeri. Fructus porrò donorum & gratiarum Dei sunt à Deo & à nobis: quamvis ipsa dona in nobis sint à Deo sine nobis. Cæterùm hæc Domini jussio pressiùs accipienda non est, quasi in judicio auferantur Dei dona à reprobis, eædemque electis tribuantur: sed id dixit Christus, quia inter homines ita fieri solet, ut pecunia ab infideli & negligenti servo ablata, fideli ac diligenti tradatur. Idque unum (ut dixi) significat, justo Dei judicio gratiam indignis quotidiè auferri; Dei misericordia, gratiam dignis augeri.

XVII. *Omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem, qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo*. Omni qui donorum gratiæque Dei recto usu, & bonorum operum fructibus, eorum incrementum obtinuit, gratia uberior à Deo dabitur: omni autem qui gratiam, quam accepit, cooperatione sua & labore non curat augeri à Deo omnibus fideliter cooperantibus incrementum dante, sed eam otiosam habet ac vacuam, ea ipsa, quam videtur habere, quia inutiliter habet & sine fructu, gratia auferetur: *Quod non habet, auferri non potest; sed aliud* S.Aug.l.2.de Div.Quæst.ad Simplic.qu.1.
non habet, ut meritò auferatur, quod habet: non habet charitatem utendi, ut auferatur quicquid aliud habet, quod sine charitate non prodest.

XVIII. *Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores: illic erit fletus & stridor dentium*. Inutilem servum detrudite in locum supplicii, ubi perpetuæ tenebræ, fletus, & stridor dentium. Similem sententiam exposuimus c. 8. vers. 12.

XIX. *Cùm autem venerit filius hominis in majeſtate ſua , & omnes Angeli cum eo , tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ : & congregabuntur ante eum omnes gentes : & ſeparabit eos ab invicem , ſicut Paſtor ſegregat oves ab hœdis : & ſtatuet oves quidem à dextris , hœdos autem à ſiniſtris* . Cùm autem venerit ad judicium filius hominis , rationes à ſervis exacturus ; cùm venerit Chriſtus ea ipſa forma viſibili , in qua nunc contemnitur ; ſed tunc majeſtate & gloria circumdatus , quæ illi ceu vero Dei Filio debetur ; & omnium Angelorum ſuorum magnifico ſtipatus ſatellitio ; ſedebit in throno gloriæ ſuæ . Similitudo ſumpta eſt à Regibus , qui cùm res maximas tractant , cùm generalia Regni comitia celebrant , aut judicia exercent , inſident magnifico ac ſublimi ſolio . Solium Chriſti ad judicium venientis , nubes ſplendidiſſima . Et congregabuntur ante eum , ad certum aliquem ac definitum locum , (putà Vallem Joſaphat circumſtantemque regionem , Chriſti converſatione , prædicatione , Paſſione , Reſurrectione , Aſcenſione ſanctificatam) omnes utriuſque ſexus , omnium ætatum, omnium temporum , omnium gentium homines , vivi & mortui , ab illo judicandi , qui *conſtitutus eſt à Deo judex vivorum & mortuorum* . Et ſeparabit eos ab invicem , in duos veluti greges , Angelorum miniſterio , ſicut paſtor ſerò ex agro reverſus , ſegregat oves ab hœdis , qui mixtim paſti fuerint in agro , in diverſis ſtabulis collocandos . Bonos & electos ovibus comparat ob vitæ innocentiam , ſimplicitatem , obedientiam , patientiam , manſuetudinem , & utilitatem , ſeu beneficentiam : Malos & reprobos hircis comparat ob vitæ immunditiam , fœtoremque peccatorum, pronam in rixas indolem , & libidinem qua præ cæteris animalibus fervent . Et ſtatuet oves quidem , id eſt , bonos & electos , à dextris ; hœdos autem , id eſt , malos & reprobos , à ſiniſtris . Dextra virtutes, ſiniſtra vitia notat . Eccleſiaſtis 10. 2. *Cor ſapientis in dextera ejus , & cor ſtulti in ſiniſtra illius* . Jonæ 4. 11. *Et ego non parcam Ninive civitati magnæ , in qua ſunt pluſquam viginti millia hominum , qui neſciunt , quid ſit inter dexteram & ſiniſtram ſuam ?* Rursùm dextra benedictionem , ſiniſtra maledictionem indicat . Ideò benedictiones Legis pronuntiatæ ſunt obverſo vultu ad montem Garizim , qui ſitus erat ad meridiem : Hebræi portò meridiem *dextram* vocant : Maledictiones verò prolatæ ſunt oræ obverſo ad montem Hebal , qui ad Aquilonem , id eſt , ad ſiniſtram poſitus erat . Dextera denique vulgò honoratior ſiniſtra apud omnes gentes habetur . Convenienti igitur ſibi loco electi à dextris , reprobi à ſiniſtris Chriſti judicis ſtatuentur . Duo tantùm erunt ordines : qui non erunt ad dexteram, erunt ad ſiniſtram ; medius locus non erit .

S. Hier. in hunc loc.

XX. *Tunc dicet Rex his , qui à dextris ejus erunt : Venite benedicti Patris mei , poſſidete paratum vobis Regnum à conſtitutione mundi* . Qui filium hominis ſe ante dixerat , nunc Regis nomen aſſumit : quia Regis eſt in ſui Regni conſortium & poſſeſſionem alios admittere , alios è Regno proſcribere & excludere . Ab electorum remuneratione judicium incipiet , quia ad benefaciendum , quàm ad puniendum , ad ſalvandum , quàm ad perdendum pronior & promptior eſt . Spontè benefacit , quaſi invitus punit , cui proprium eſt miſereri , & parcere ; de ſuo bonus , de noſtro juſtus : *Venite benedicti Patris mei* . Accedite , vos mihi adjungite , quibus in me benedixit Pater meus omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus : *Poſſidete Regnum* , hæreditario ſtabilique jure , ut filii Patris , ut hæredes ejus , cohæredeſque mei : Regnum , inquam , cœlorum : *Paratum vobis à conſtitutione mundi* , ab æterno prædeſtinatum , ex mera gratia & miſericordia ,

ve-

vestris tamen meritis jam retribuendum: *Esurivi enim, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me*. Esurivi enim & sitivi in membris meis, quibuscum unus sum Christus; & me fame pressum vel siti afflictum, cibo vel potu dato refecistis. Peregrinus & exul fui, & hospitio me suscepistis. Nudus, & induistis. Infirmus, & me vestris facultatibus, vel opera, vel solatio recreastis. Captivus, & ad me venistis, sive redimendum, sive sublevandum, aut consolandum. Non erit quidem una omninò salutis, vel perditionis omnium causa; sed Christus unum genus bonorum operum, scilicet misericordiæ, quæ veras inter virtutes eminet, loco omnium posuit, quemadmodum in exemplis fieri solet. Id autem bonorum operum genus præcipuè commemoravit. 1. Ut operum misericordiæ necessitatem dignitatemque commendaret. 2. Quia hæc opera sunt aliis notiora, & electis omnibus communia. 3. Ut ea sibi gratissima esse significaret. 4. Ut Discipulos consolaretur, quibus vexationis genus omne prædixerat; doceretque se in illis esurire & sitire, peregrinum & hospitem, captivumque esse, cùm famem, sitim, exilii, carcerisque molestias propter nomen ejus paterentur: & nunquam defuturos, qui illos esurientes pascerent, hospitio exciperent, captivos sublevarent & solarentur.

XXI. *Tunc respondebunt ei justi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem & pavimus te? sitientem & dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum, & cooperuimus te? Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te?* Ista inter Christum judicem, & electos collocutio non fiet verbis ultrò citròque habitis: nec enim ignorabunt se Christum in membris suis pavisse, &c. sed parabolica descriptio est, justorum admirationem gratiq; animi sensum significans, quòd Christus opera misericordiæ ab ipsis edita, tanta benignitate susceperit, ut tam parva charitatis officia, quasi sibi præstita habere dignetur, ac remunerare possessione Regni æterni: *Non enim sunt condignæ passiones* (neque actiones) *hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*. Rom. 8.

XXII. *Et respondens Rex, dicet illis: Amen dico vobis, Quamdiù fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis*. Eo ipso quo hæc misericordiæ officia, aut aliquod eorum præstitistis uni ex his fratribus meis, quibus nimirùm dedi potestatem filios Dei fieri, quos, paupertate & humili conditione non obstante, ego Rex & Dominus universorum, fratrum loco habui & dilexi; id perinde habeo, ac si mihi indigenti præstitum esset: *Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te . . . Et extendens manum in Discipulos suos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est: ipse meus frater, & soror, & mater est*. Hebr. 2. 11. 12. Matth. 12. 49.

XXIII. *Tunc dicet, & his qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & angelis ejus*. Discedite procul tamquam mihi prorsùs dissimiles, ut numquam faciem meam videatis. Discedite à me, qui sum justitia, sanctitas, vita, lux, salus, summum bonum, beatitudo. Sustinere vos diutiùs non possum in conspectu meo, maledicti, Deo odiosi & execrati. Non ait, *Maledicti Patris mei*, sicut justis dixerat, *Benedicti Patris mei*: Nam *benedictionis quidem mini-* Orig. tr. 33. in Matth.

ministrator est Pater ; maledictionis autem sibi unusquisque est auctor , qui maledictione digna est operatus . Discedite in ignem æternum . His verbis, *Discedite* , pœna damni significatur : *In terra Sanctorum iniqua gessit , & non videbis gloriam Domini* . His verò verbis , *In ignem æternum* , significatur pœna sensus . *In ignem* , non metaphorificum , sed verum , realem , corporeum , *miris , sed veris modis* , animas corporaque cruciantem : non diuturnum dumtaxat , sed *æternum* , nusquam finiendum supplicium . In ignem æternum , qui malorum angelorum Principi Lucifero , & defectionis ejus sociis dæmonibus reliquis paratus est . Dicitur autem *paratus diabolo & angelis ejus* , potiùs quàm hominibus reprobis , (quamvis & istis ob peccata paratus sit .) 1. Quia paratus fuit ante hominis peccatum , imò ante illius creationem : 1. Joannis 3. 8. *Qui facit peccatum , ex diabolo est : quoniam ab initio diabolus peccat* . 2. Ne se impii effugere posse sperent , eodem illos supplicio cum diabolo damnari & affici significat , quem certum est sine omni spe liberationis stagno ignis addictum esse . Confer cum Apocal. 20. 9. *Et Diabolus , qui se ducebat eos , missus est in stagnum ignis & sulphuris , ubi & bestia & pseudopropheta cruciabuntur die , ac nocte , in sæcula sæculorum . . . Et qui non inventus est in Libra vitæ scriptus , missus est in stagnum ignis* . Et cum Epist. S. Judæ v. 6. *Angelos verò , qui non servaverunt suum principatum , sed dereliquerunt suum domicilium , in judicium magni diei , vinculis æternis sub caligine reservavit* . 3. Ut tacitè impiis exprobret , quòd ad spem salutis conditi , & à Christo redempti & vocati , cùm Satana perire maluerint , quàm Deo adhærere . 4. Ut intelligatur summus Dei erga homines amor, qui bonorum omnium cumulum hominibus nondum creatis præparavit , una sua bonitate & misericordia ductus : At cruciatum nullum destinavit antecedenter ad prævisionem peccati : sed extorquente malitia , primùm quidem Angelorum rebellium , deinde impiorum hominum , qui alienam culpam imitati , ad pœnitentiam insuper invitati (quod Angelis peccantibus non contigit) Diaboli & Angelorum ejus supplicium in se traxerunt . Denique *Dominus iniquos & impios prædestinavit ad supplicium justum , non ad opus injustum : ad pœnam , non ad culpam : ad punitionem , non ad transgressionem : ad interitum , quem ira justi judicis peccantibus reddit , non ad interitum , quo in se iram Dei peccantium iniquitas provocavit* .

Isaiæ 26. 10.

S. Aug. lib. cont. Priscill. & Orig. l. 21. de Civ. Dei. c. 17. & seqq. usq. ad finem Libri.

S. Joan. Chr. H. 49. in Matt.

S. Fulg. l. 1. ad Monim. c. 26.

XXIV. *Esurivi enim , & non dedistis mihi manducare : sitivi , & non dedistis mihi potum : hospes eram , & non collegistis me : nudus , & non cooperuistis me : infirmus , & in carcere , & non visitastis me* . Quare isti percepturi Regnum ? *Esurivi enim , & dedistis mihi manducare* . Quare isti ituri in ignem æternum ? *Esurivi enim , & non dedistis mihi manducare* .

S. Aug. f. 60. alias de Temp. 5. c. 9. & 10.

„ Quid est hoc , rogo ? Video de his , qui percepturi sunt Regnum , quia
„ dederunt tamquam boni & fideles Christiani , verba Domini non contemnentes , & cum fiducia promissa sperantes , fecerunt hoc ; quia si non fecissent , vitæ ipsorum bonæ sterilitas ista non utique convenisset . Fortè
„ enim casti erant , non fraudatores , non ebriosi , abstinentes se ab operibus malis . Si hoc non adderent , steriles remanerent . Fecissent enim ,
„ *Declina à malo* : non fecissent , *Et fac bonum* . Verumtamen etiam ipsis
„ non ait , *Venite , percipite Regnum* ; castè enim vixistis , nulli fraudem fecistis , neminem pauperem oppressistis , limitem nullius invasistis , neminem jurando fefellistis . Non dixit hæc , sed , *Percipite Regnum* , quia
„ esurivi , & dedistis mihi manducare . Quantùm hoc excellit , quando cætera tacuit , & hoc solum Dominus nominavit ? Rursus ad illos : *Ite in ignem*

ignem æternum , qui præparatus est Diabolo & Angelis ejus . Quàm multa "
posset in impios dicere , si quærerent , Quare imus in ignem æternum ? "
Quare , quæris adulter , homicida , fraudator , sacrilege , blasphema- "
tor , infidelis ? Nihil horum : sed , *Quia esurivi , & dedistis mibi* "
manducare . Mira res ! Hujus autem admirabilis rei rationem colligo , "
ut possum . Scriptum est : *Sicut aqua extinguit ignem , sic eleemosyna* "
extinguit peccatum . Item Scriptum est : *Consilium meum audi , Rex , &* " Eccli.3.33.
peccata tua eleemosynis redime . Item : *Include eleemosynam in corde* " Dan. 4.23.
pauperis , & ipsa pro te deprecabitur Dominum . Et alia multa sunt divi- " Eccl.29.15.
ni eloquii documenta , quibus ostenditur , multùm valere eleemosynam "
ad extinguenda & delenda peccata . Proinde illis quos damnaturus est , "
imò plus illis quos coronaturus est , solas eleemosynas imputabit , tam- "
quam dicens : Difficile est , ut si examinem vos & appendam vos & scru- "
ter diligentissime facta vestra , non inveniam , unde vos damnem : sed , "
Ite in Regnum : esurivi enim , & dedistis mibi manducare . Non ergo itis "
in Regnum , quia non peccastis ; sed quia vestra peccata eleemosynis rede- "
mistis . Rursus & illis : *Ite in ignem æternum , qui paratus est Diabolo &* "
Angelis ejus . Et illi tamquam noxii , olim rei , serò trementes , adscen- "
dentes peccata sua , quando auderent dicere immeritò se damnari , imme- "
ritò à se hanc depromi à judice tam justo sententiam ? Considerando con- "
scientias suas , considerando omnia vulnera animæ suæ , quando auderent "
dicere , Injustè damnamur ? De quibus antè in Sapientia dictum est : *Tra-* "
ducent eos ex adverso iniquitates eorum . Sine dubio videbunt se justè damna- "
ri pro sceleribus & criminibus suis ; & quasi eis diceret : *Non , non* Sap.4.20.
unde putatis , sed quia esurivi , & non dedistis mibi manducare . Si enim
ab illis omnibus vestris factis aversi , & ad me conversi , illa omnia crimi-
na atque peccata eleemosynis redemissetis , ipsæ eleemosynæ modò liberarent
vos , & à reatu tantorum criminum absolverent . Beati enim misericordes ,
quoniam ipsi misericordiam consequentur . Modò autem ite in ignem æternum .
Judicium sine misericordia , ei qui non fecit misericordiam .

XXV. *Tunc respondebunt ei & ipsi dicentes : Domine , quando te vidimus esurientem , aut sitientem , aut hospitem , aut infirmum , aut in carcere , & non ministravimus tibi ?* Impii ad excusandas excusationes in peccatis ex superbia proni sunt : sed tamen conscientiæ suæ testimonio satis convincentur , Christum in pauperibus contempsisse . Hæc igitur sermocinatio verbis ultrò citròque non fiet , sed summo judici & reprobis tribuitur parabolicè (ut dixi) ad Christianorum eruditionem : ut scilicet doceantur , Christum duritiem & inhumanitatem divitum in pauperes perinde execrari ac punire , ac si sibi ipsi esurienti , sitienti , aut hospiti , aut infirmo , aut nudo , aut peregrino , aut captivo , misericordiæ officia impendere neglexissent , vel recusassent : *Amen dico vobis , Quamdiù non fecistis uni de minoribus his , nec mibi fecistis* .

XXVI. *Et ibunt hi in supplicium æternum , justi autem in vitam æternam* . Non inanis erit sententia justi judicis ; absque mora , absque appellatione , absque ulla remissione , seu imminutione pœnæ , executioni mandabitur . Reproborum pœna æterna erit , sicut electorum vita , fælicitas & gloria æterna . Confer cum Danielis 12. 2. *Et multi de illis , qui dormiunt in terræ pulvere , evigilabunt , alii in vitam æternam , alii in opprobrium , ut videant semper* . Sunt (inquit S. Gregorius M.) qui idcircò peccatis suis ponere finem negligunt , quia habere quandoque finem futura super se judicia suspicantur . Quibus breviter respondemus : *Si quan-* S.Gre. M.lib. 34.Mor. c.16.
doque

doque finienda sunt supplicia reproborum , quandoque finienda sunt ergo & gaudia beatorum . Per semetipsam namque Veritas dicit : Ibunt hi in supplicium æternum , justi autem in vitam æternam . *Si igitur hoc verum non est , quod minatus est , neque illud verum est , quod promisit .* At , inquiunt, ideò æternam pœnam peccantibus minatus est , ut eos à peccatorum perpetratione compesceret : quia creaturæ suæ æterna supplicia minari debuit , non inferre . Quibus citius respondemus : *Si falsa minatus est , ut ab injustitia corrigeret : etiam falsa pollicitus est , ut ad justitiam provocaret . Et quis hanc eorum vesaniam toleret , qui dum promissionibus suis reproborum supplicia finiri asserunt , assertione sua etiam electorum præmia remunerationesque confundunt ? Quis hanc eorum vesaniam toleret , qui conantur adstruere , verum non esse , quod Veritas de æterno igne minata est, & dum satagunt Deum perhibere misericordem , non verentur prædicare fallacem ?* At , inquiunt , sine fine puniri non debet culpa cum fine . . . . Quibus citiùs respondemus : Quòd rectè dicerent , si judex justus non corda hominum , sed facta pensaret : *Iniqui enim ideò tunc cum fine deliquerunt , quia cum fine vixerunt . Voluissent quippè sine fine vivere , ut sine fine potuissent in iniquitatibus permanere . Nam magis appetunt peccare , quàm vivere : & ideò hic semper vivere cupiunt , ut numquam desinant peccare cum vivunt. Ad districti ergo judicis justitiam pertinet , ut numquam careant supplicio , quorum mens in hac vita numquam voluit carere peccato : & nullus detur iniquo terminus ultionis , qui quamdiù valuit , habere noluit terminum criminis .*

Sensus Moralis .

I. *Tunc simile erit Regnum cælorum decem Virginibus , quæ accipientes lampades suas , exierunt obviam sponso & sponsæ . Quinque autem ex eis erant fatuæ , & quinque prudentes ; sed quinque fatuæ acceptis lampadibus , non sumpserunt oleum secum : prudentes verò acceperunt oleum in vasis*
1.Cor. 11. 2. *suis cum lampadibus .* Christianus omnis ad nuptias Agni se aspirare profite-
S.Aug.l.83. tur . Nunc desponsationis tempus est : *Æmulor enim vos Dei æmulatione :*
Qu. qu. 59. *despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo .* In beata æternitate tempus erit nuptiarum : *Nunc desponsata est Ecclesia , & virgo est ad nuptias perducenda ;* (inquit S. Augustinus) *id est , cum se continet à corruptione sæculari . Illo autem tempore nubet , cùm universa mortalitate in ea*
„ *pereunte , immortali conjunctione fruetur .* Quinque Virgines significant quin-
„ quepartitam continentiam à carnis illecebris . Continendus est enim animi
„ appetitus à voluptate oculorum , à voluptate aurium , à voluptate olfacien-
„ di , gustandi tangendi : sed quia ista continentia partim coram Deo fit ,
„ ut illi placeatur in interiori gaudio conscientiæ ; partim coram hominibus
„ tantùm , ut gloria humana capiatur ; quinque dicuntur sapientes , & quin-
„ que stultæ , utræque tamen virgines , quia utraque continentia est , quam-
„ vis diverso fomite gaudeant . Ad istam continentiam pertinet , quod scribit
2.Cor. 11. 3. Apostolus : *Timeo autem , ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua , ita corrumpantur sensus vestri , & excidant à simplicitate , quæ est in Christo .* Paucorum est virginitas in carne , omnium debet esse in corde : *Virginitas car-*
S. Aug. Enar. *nis , corpus intactum : virginitas cordis , fides incorrupta .* Sed fides non suf-
in Ps. 147. v. 13. ficit , lampades manibus ferendæ sunt . Lampades , opera bona . De quibus
Matth. 5. 16. operibus Dominus dicit : *Luceat lux vestra coram hominibus , ut videant*
Lucæ 12. 35. *opera vestra bona , & glorificent Patrem vestrum , quia in cælis est .* Item : *Sint lumbi vestri præcincti , & lucernæ ardentes in manibus vestris .* In lumbis accinctis ,

ctis, virginitas: in lucernis ardentibus, opera bona: *Fides sine operibus mortua est*. Ad nuptias Agni sola Fide, *quæ per dilectionem operatur*, anima Christiana disponitur. Lampades habere non sufficit quoquo modo ardentes, opera quæ lucere coram hominibus videantur, nisi oleum in vasis, charitas in cordibus habeatur, *excellentior* illa & eminentior *via*, quam demonstrat Apostolus, quam qui non habet: *Factus est tanquam æs sonans, & cymbalum tinniens*, etiamsi linguis hominum loquatur & angelorum. Hoc oleum solus Deus cordibus infundit per Spiritum Sanctum: Spiritus ipse Sanctus oleum est lætitiæ, quo vita cordis nostri foveri perenniter æternumque debet. Hujus olei plenitudinem solus Christus habet, qui Spiritum ad mensuram non accepit, unctus à Deo oleo lætitiæ præ participibus suis: De cujus plenitudine omnia ejus membra accipiunt, secundùm mensuram donationis ejus. Supereminens via, id est, charitas, meritò oleo significatur: Omnibus enim humoribus oleum supereminet. Mitte aquam, & superinfunde oleum, oleum supereminet. Mitte oleum, superinfunde aquam, oleum supereminet. Si ordinem servaveris, vincit; si ordinem mutaveris, vincit: *Charitas nunquam excidit*. Hujus olei comparandi tempus, vita præsens. Cùm hoc oleo obdormiunt prudentes Virgines, quæ perseverant usque in finem. Non eis obrepsit frigus charitatis, non in eis refriguit charitas, usque in finem fervet. Hac instructæ, obviam eunt Sponso. Oleum in vasis suis habent, bonæ conscientiæ testimonium, qui charitatis fructus est, intus portantes: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ*, (inquit Apostolus.) Fatuæ Virgines, quæ bonis operibus volunt hominibus placere, non sumserunt oleum secum. Si ideò abstines ab illicitis, & facis opera bona, ut ab hominibus lauderis, non est intùs oleum. Cùm cœperint homines non laudare, lampas deficit & extinguitur. Ante quàm dormirent illæ Virgines, lampades illarum extinctas esse, Christus in parabola non ait: *Sapientium lampades ardebant de oleo interno, de conscientiæ securitate, de interiore gloria, de intima charitate. Ardebant tamen & illarum fatuarum. Quare tunc ardebant, quia non deerant laudes hominum*. Post resurrectionem verò aptaverunt lampades suas, se quoquo modo, sed inutiliter, præparaverunt ad reddendam operum suorum rationem & ipsæ fatuæ: Verùm extinctis lampadibus, oleum non invenerunt, quo illas accenderent: *Quia tunc nemo est, qui laudet, omnis homo causæ suæ vocat, tunc nemo est qui de se non cogitet. Non ergo erant, qui oleum venderent; cœperunt deficere lampades*: & converterunt se fatuæ ad prudentes, dicentes: *Date nobis de oleo vestro, qui lampades nostræ extinguuntur*. Hoc quærebant, quod consueverant, id est, *alieno oleo lucere, ad alienas laudes ambulare*. At prudentes responderunt: *Ne fortè non sufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis*. Irridentium responsio est. In illis scilicet loquebatur Sapientia, quæ peccatoribus ait: *In interitu vestro ridebo, & subsannabo vos*. Ite ad vendentes, & emite vobis: quæ non solebatis benè vivere, nisi quia vos homines laudabant; qui vobis oleum, id est, laudes vendebant. Qui vendunt laudes, nisi adulatores? Si illorum laudibus delectatæ non essetis, si propter inanem gloriam bona vestra opera non fecissetis; si dixissetis: *Corripiet me justus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum*, alienum oleum non quæreretis, cùm Sponso obviam eundum est: *Quid est oleum peccatoris, nisi blandimenta adulatoris?* Ite potiùs ad vendentes, & emite vobis, sicut facere consuevistis. Nos autem vobis non damus: *Ne fortè non sufficiat nobis & vobis*. In judicio Dei trepidat ipsa bona conscientia. Rege seden-

te

1.Cor. 13.13.

S.Aug.ser.93. alias 23. De Verb. Dom.

2.Cor.12.

Ps.140.5.

Prov.20.8.9.

te in solio judicii: *Quis potest dicere, Mundum est cor meum, purus sum à peccato?* Fatui certè sunt, qui ad horam mortis olei spiritalis, charitatis scilicet, comparationem differunt. Non emitur oleum illud, sed à Deo gratis donatur. Cùm in lampadibus nostris ac vasis, cùm in cordibus defecit, culpa nostra; cùm frequentibus actibus dilectionis Dei, operibusque bonis ex ipsa charitate propter unam Dei gloriam factis, oleum illud angere, perennem lampadum lucem conservare non curavimus: vix erit, ut in morte oleum invenire possimus, quo lux lampadum deficiens exuscitetur ac foveatur. Piis legatis, anniversariis sacris, seris eleemosynis, Sanctorum meritis, & intercessionibus tunc oleum nos empturos, ne confidamus. Non desperamus illorum salutem, qui in extremis pœnitentiam agunt; sed securitatem dare non possimus. Possunt adhuc impetrare charitatem, qua boni Latronis instar peccata detestentur, pœnitentiam agant, corda sua impleant: adhuc tempus est, sed serum est. Esau meminerint, qui *non invenit pœnitentiæ locum, quamvis cum lacrymis inquisisset eam*. Meminerint Antiochi, qui à Deo percussus, & in extremis positus, ex gravi superbia ad agnitionem sui deductus, has in voces erupit: *Justum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire*: Et pollicitus est se Judeos, quos immaniter persecutus fuerat, æquales Atheniensibus facturum; & Templum sanctum, quod priùs exspoliaverat, optimis donis ornaturum; & sancta vasa multiplicaturum, & sumptus sacrificiorum de bonis suis præstiturum, insuper & Judaicam Religionem professurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & potestatem Dei prædicaturum. Et his tamen promissis oleum, quod emeret, non invenit: *Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus*. Deus in thesauro suo charitatem habet, & erogat gratis: sed *Thesauro suo invigilat, nec sinit opprobrare indignos*.

Heb. 12. 17.

2. Mach. 9.

Tert. lib. De pœnit.

Qui autem sine charitate hinc exeunt, alienis meritis ac precibus juvari ampliùs non poterunt. Frustra quærent aliena suffragia & solatia, qui conscientiæ bonæ testimonio destruantur. Veniet Sponsus ad judicium, occurrent illi electi, intrabunt cum eo ad nuptias, claudetur janua; frustra pulsabunt, qui ad illius adventum se, ut par erat, non præparaverunt, qui illum non expectarunt cum oleo charitatis, & bonorum operum lampadibus de oleo illo interiore semper ardentibus, qui non dilexerunt adventum ejus. Pulsandum est modò, cùm tempus est misericordiæ: *Pulsate & aperietur vobis*: tunc inutiliter pulsabitur, cum tempus erit judicii: *Et clausa est janua*: clausis portis, nullus intrabit, nullus exibit. Frustra inclamabitur, *Domine, Domine aperi nobis*. Illis enim qui in se, non in Domino gloriantur; illis qui sæcularem gloriam, favorem vulgi, commoda temporalia bonis operibus exteriùs lucentibus aucupati sunt, pietate ad quæstum abusi, sponsus respondebit: *Nescio vos*. Quid est: *Nescio vos*? Improbo vos, reprobo vos: *In arte mea non vos agnosco, ars mea nescit vitia*; hoc est autem magnum, *& nescit vitia, & judicat vitia*. *Nescit faciendo, judicat arguendo*. Satagamus, quando tempus habemus, ut Deo innotescamus. Illos solos agnoscit, id est, approbat, ac pro suis habet, qui charitatem habent. Sola charitas sapientes virgines à fatuis, filios Dei à filiis diaboli discernit: *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam*. Diem omnem, atque horam spectate, ac si novissima dies & hora esset vitæ vestræ. Vigilate, ne peccati somnus obrepat; ne vos blanda voluptas, seu Dalila Samsonem in sinu suo dormientem, abrasis septem crinibus, id est, septem donis Spiritus Sancti, in quibus ho-

S. Aug. ibid.

minis

minis justi fortitudo sita est, detractis, in manus Philistæorum, id est, dæmonum tradat. Vigilate ut prudentes illæ virgines in expectatione sponsi. Ad reddendum Deo omnium operum vestrorum rationem parati semper estote: *Quisquis paratus est usque ad somnum, id est, usque ad mortem, quæ omnibus debetur; paratus etiam invenietur, cùm ille vox media nocte sonuerit, qua omnes evigilaturi sunt.* Heu! quot Christiani in peccato, & noxiis voluptatibus dormiunt, immemores Dei, immemores judiciorum ejus de novissimis suis, de salute sua nequidem cogitantes! Quot letargici sunt, qui nec monitionibus amicorum, nec adhortationibus Superiorum, nec voce prædicatorum & evangelicæ tubæ clangore, nec Dei minis & flagellis excitantur! Quot penitùs mortui, in quibus nullus est ampliùs pietatis sensus, in quibus obtenebratus est oculus fidei; obsurduerunt aures interioris hominis, os clausum est omninò ad Confessionem peccatorum, Deique laudes, pulsus ac motus omnis ad Deum; charitas, quæ vita cordis est, defecit; Spiritus Sanctus in ipsis extinctus est: *Surge, qui dormis, exurge à mortuis, & illuminabit te Christus*; si surgas tempore opportuno, & ambules deinceps, ut filius lucis: *Omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei* (inquit idem Apostolus:) *non sumus noctis, neque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cæteri, sed vigilemus & sobrii simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt; & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Nos autem, qui diei sumus, sobrii simus, induti loricam fidei & charitatis, & galeam spem salutis: quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Jesum Christum, qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus.* Veniet hora, & quando nescimus veniet: vigilate. Corde vigila, fide vigila, spe vigila, charitate vigila, operibus vigila, & cùm somno mortis dormieris, veniet tempus, ut surgas, & adornata ardenteque lampade, oleo charitatis in corde recondito, occurras Sponso, ipsumque incorporeis nexibus amplectaris, & ab illo introducaris in domum æterni convivii, ubi numquam dormias, ubi numquam tua lampas possit extingui, numquam excidere charitas valeat.

S. Aug. lib. 83. Qu. q. 59.

Ephes. 5. 14.

1. Thess. 5. & seqq.

II. *Sicut enim homo peregrè proficiscens vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique secundùm propriam virtutem, &c.* Ministri & servi Christi vocati sunt ad res ipsius agendas, non suas. Unum illorum negotium, una cura esse debet, ne aliud curent, quàm Domini gloriam. Quæcumque talenta habeat, sive naturalia, sive supernaturalia, Domini bona sunt, ab illo accepta. Qui illa sibi tribuit, usurpator est. Qui de illis gloriatur, injustus: *Quid enim habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Servus à Domino pecuniam accepit, non ingenium, non industriam, non diligentiam: Christi verò Ministri, & Christiani quilibet non solùm à Deo talenta accipiunt, sed & bonum usum talentorum, bonam voluntatem, gratiam, & bonum usum gratiæ. Itaque *Totum Deo detur: qui voluntatem bonam & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.* Non viribus naturæ, aut meritis, sed cujusque conditioni, vocationi, secundùm æternum providentiæ suæ consilium, Deus gratias suas & dona commensurat. Fidelis, gratus, & diligens esse debet quicumque Christianus, sive plura, sive pauciora, sive magna, sive mediocria à Deo accepit, eaque ad ejus gloriam, ad Regnum ejus in se & in aliis stabiliendum & amplificandum conferre. Talenta hic pro eo, quod unusquisque facere potest, accipimus, sive

1. Cor. 4. 7.

S. Aug.

« S. Jo. Chrys.

Hom. 70. in S.Matth. „ auctoritate protegere, sive pecuniis juvare; sive doctrina admonere, sive „ alia quapiam re proximis prodesse queas. Nemo dicat: Cùm unum talen„ tum habeam, nihil possum efficere: potest profectò ex una re sola comLucæ. 21. „ probari. Non es pauperior illa vidua; non es Petro atque Joanne rusti„ cior, qui quamvis rudes & illiterati fuerint, quoniam magno studio „ communem utilitatem amplexi fuerant, cœlorum Principes facti sunt. Quippè nulla res Deo gratior est, quàm ut universam vitam ad commune commodum conferas. Nullus est, qui duo saltem talenta non acceperit: 1. Intelligentiæ, ut Deum cognoscat: 2. Voluntatis, ut Deum diligat, eique adhæreat. Magnum lucrum faciet, si in ejus cognitione, & amore ita proficere satagat, ut ad beatam Dei visionem, consummatamque charitatem, recto duorum illorum talentorum usu perveniat. Qualecumque verò sit, quod accepimus talentum, sic illud impendamus, sic operemur, quasi Deo rationem accuratissimam reddituri. Nullus piger ab hac talenti acceptione securus, à ratione reddenda pro talento S.Greg. M. h.9. in Evang. accepto immunis est: *Nullus est qui veraciter dicat, Talentum minimè accepi, non est unde rationes ponere cogar. Talenti enim nomine, cuilibet pauperi etiam hoc ipsum reputabitur, quod vel minimum accepit. Alius namque accepit intelligentiam, prædicationis ministerium debet ex talento. Alius terrenam substantiam accepit, erogationem talenti debet ex rebus. Alius nec internorum intelligentiam, nec rerum affluentiam accepit, sed tamen didicit artem, qua pascitur: ipsa ars ei in talenti acceptionem reputatur. Alius nihil horum assecutus est, sed tamen fortasse familiaritatis locum apud divitem meruit, talentum profectò familiaritatis accepit. Si ergo nihil ei pro indigentibus loquitur, pro talenti retentione damnatur. Habens ergo intellectum, curet omninò, ne taceat: habens rerum affluentiam, vigilet, ne à misericordiæ largitate torpescat: habens artem qua regitur, magnoperè studeat, ut usum illius atque utilitatem cum proximo partiatur: habens loquendi locum apud divitem, damnationem pro retento talento timeat, si cùm valet, non apud eum pro pauperibus intercedit. Tantum quippè ab unoquoque nostrum venturus judex exiget, quantum dedit.* Quidam talenta latiùs patentia & splendidiora, alii angustiora & obscuriora accepere: omnes tamen pariter obnoxii sunt reddendæ rationi: omnes ideò incumbere officiis suis debent, eaque fideliter implere: omnes æterno creditori fructum & lucrum accepti talenti repræsentare tenentur. Qua de re S. Bernardus S.Ber. Ep. 201. ad Balduinum Reatini Monasterii Abbatem scribebat: *Nec sterilis verecundia gratia est, nec humilitas præter veritatem laudabilis. Officium ergo tuum attende. Pelle pudorem consideratione officii, age ut magister. Novus es, sed debitor. Et ex tunc te noveris debitorem, ex quo te alligasti. Numquid novitas excusabit apud creditorem damna lucrorum? Numquid prima tempora vacua præterire patitur fœnerator? Sed non sum, inquies, ad ista sufficiens. Quasi verò devotio tua accepta non sit ex eo quod habet, non ex eo, quod non habet. De solo tibi credito talento respondere para, securus de reliquo. Si multum accepisti, da multum. Quod si modicum est, & id tribue. Etenim qui in modico fidelis non est, nec in maximo. Totum da, quia totum repetendus es usque ad novissimum quadrantem: sed sanè quod habet, non quod non habet.*

III. Si talentis à Deo datis & commissis rectè utamur, si ea ad ejus gloriam, ad nostram ac proximorum salutem impendamus, à Christo in die judicii audiemus: *Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis; intra in gaudium Domini tui.* Laudem ac plausus hominum ne-

quæ-

quæramus, si Dei laude digni esse velimus, qua suorum electorum opera probare & commendare dignabitur: *Et tunc laus erit unicuique à Deo*. 1. Cor. 4. 5.
Nullam operum nostrorum mercedem ab hominibus expectemus, si volumus, ut Deus ipse sit merces nostra, prout Abrahæ promisit: *Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis*. Deum amemus purè & castè: *Non est castum cor, si Deum ad mercedem colit. Quid ergo? Mercedem de Dei cultu non habebimus? Habebimus planè, sed ipsum Deum, quem colimus. Ipse nobis merces erit, quia videbimus eum sicuti est. Attende quia mercedem consequeris. Amatoribus suis Dominus noster Jesus Christus quid dicit?* Qui diligit me, mandata mea custodit, & diligetur à Patre meo, & diligam eum. *Quid illi ergo dabis?* Et ostendam me ipsum illi. *Si non amas, parum est: si amas, si suspiras, si gratis colis eum à quo gratis emptus es, si consideratis in te ejus beneficiis suspiras, & inquietum habes cor desiderio ejus; noli extra eum aliquid ab eo quærere, ipse tibi sufficit. Quantumlibet sis avarus, sufficit tibi Deus. Etenim avaritia terram quærebat possidere totam, adde & cœlum: plus est, qui fecit cœlum & terram. In istis humanis conjugiis considerate cor castum quale sit ad Deum: certè humana conjugia sunt: non diligit uxorem suam, qui propter dotem illam diligit: non maritum castè diligit, quæ propterea diligit, quia aliquid donavit, aut quia multum donavit. Et dives manens, & pauper factus, maritus est. Quam multi proscripti à castis uxoribus ampliùs dilecti sunt? Probata sunt multa casta conjugia calamitatibus maritorum: ne aliud amare, quàm maritum, putarentur, non solùm non deseruerunt, sed ampliùs obsecutæ sunt. Si ergo maritus carnalis gratis diligitur, si castè diligitur; & uxor carnalis gratis diligitur, si castè diligitur: Deus quomodo diligendus est, verus & verax animæ maritus, ad prolem sempiternæ vitæ fœcundans, & sterlies nos non esse permittens? Illum ergo sic diligamus, ut aliud præter ipsum non diligatur.* Denique ne in vana gaudia effundamur, ne nobismetipsis inaniter placeamus, aut hominibus placere magis, quàm Deo, studeamus, ne indigni simus gaudio Domini: *Serve bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, intra in gaudium Domini tui*. Gaudia sæculi intrant in cor nostrum, quia major est capacitas cordis nostri, quàm ut illis sepleatur: sed cor nostrum intrat in gaudium Domini, quia *Deus major est corde nostro*. Animam ergo Dei capacem, quicquid Deo minus est, non implebit: *Magnum penetrale, & dulce secretum. O secretum sine tædio, sine amaritudine malorum cogitationum, sine interpellatione tentationum & dolorum! Nonnè illud secretum est, quo intrabit ille, cui dicturus est Dominus servo benè merito*, Intra in gaudium Domini tui? *Et quid est intus?* Quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen: *Non foris extra te, sed intus apud te, ibi est fons vitæ. Ideò intrare debemus, ut vivamus; non quasi nobis sufficere, ut pereamus; non quasi de nostro velle satiari, ut arescamus; sed os ad ipsum fontem ponere, ubi aqua non deficit*. Ne ergo derelinquamus Deum *fontem aquæ vivæ*, & fodiamus nobis *cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas*: sed unum Deum sitiamus ac desideremus, in eoque uno semper gaudeamus, dicentes: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei?*

Gen. 15. 1.
S. Aug. En. in Ps. 96.
Jo. 14. 23.
1. Jo. 3. 20.
S. Aug. tr. 25. in Joannem. " Ps. 35. "
Jer. 2. 13.
Ps. 41. 1. & 2.

IV. *Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis ubi non seminasti, & congregas, ubi non sparsisti: & timens abii, & abscondi talentum tuum in terra*, &c. Ut se

excuset peccator, nec calumniæ parcit, nec blasphemiæ. Pigritiæ suæ causam in Deum rejicere non erubescit; dicere, quòd nimis severus sit, cui servire sit difficile; qui reprobet, quos voluerit; qui graviora jubeat, quàm infirmæ & imbecillæ hominis vires ferant; qui gratiam neget ad obediendum & operandum necessariam; atque ita metere velit, ubi non seminavit; & congregare, ubi non sparsit. O stupendam cæcitatem! ò immane ingrati animi vitium! Deum optimum & beneficentissimum inhumanitatis & injustitiæ accusare, qui nihil à nobis exigit, nisi quod ad salutem nostram utile est; qui peccata in se commissa, gratis condonat; qui bona opera, quæ ipse in nobis per gratiam suam operatur, liberaliter & magnificè remunerat; qui neminem vult perire, qui omnes expectat & invitat ad pœnitentiam; qui numquam instat præcepto, nisi præcurrat auxilio; qui jugum mandatorum suorum suave, & onus leve amore facit, quo redametur amans; & amor, quem confert, ipse est; qui gratiam suam omnibus offert, stans ad ostium cordis nostri, & pulsans, bona sua omnibus servis suis liberaliter tradens, unicuique secundùm propriam virtutem, quam ipse sufficientem præstat, ut ea augere possint. Frustra verò Dei timorem obtendit servus malus & piger ad inertiam suam excusandam. Talentum sibi creditum ad gloriam Domini, ad suam & proximi salutem impendere & conferre debuit: *Nulli prodesse, impium & crudele est. Nonnè hoc docuit Dominus? Non enim damnavit servum, qui intervertit, quod accepit; sed qui non erogavit. Intelligatur pœna interversoris ex pœna pigri.* Serve nequam & piger, *ait Dominus damnans. Non ait, Intervertisti pecuniam meam; non ait, Dedi tibi, & non mihi; quod dedi, integrum reddidisti: quia non crevit, quia non erogasti, inde, inquit, te puniam. Avarus est Deus salutis nostræ:* Divini verbi ministerium, talentum est, Ecclesiæ Rectoribus, Doctoribus, Prædicatoribus à Domino creditum, ad illius gloriam & proximorum utilitatem ab illis erogandum: sed usuræ illius ab auditoribus exigentur. Non ita tamen ad Prælatos & Doctores pertinet cœlestis illius talenti dispensatio & erogatio, ut Christiani omnes ad eam privatò non teneantur officio: *Nos dispensatores sumus, nos erogamus, vos accipitis. Lucra quærimus: benè vivite. Lucra enim erogationis nostræ ista sunt. Sed etiam ad vos nolite existimare non pertinere erogationem. Non potestis erogare de isto loco superiore, sed potestis, ubicumque estis. Ubi reprehenditur Christus, defendite: murmuratoribus respondete, blasphematores corripite, ab eorum vos societate alienate. Sic erogatis, si aliquos lucramini. Agite vicem nostram in domibus vestris. Episcopus inde appellatus est, quia superintendit, quia intendendo curat. Unusquisque ergo in domo sua, si caput est domui suæ, debet ad eum pertinere Episcopatus officium, quomodo sui credant, ne aliqui ipsorum in hæresim incurrant:* Quomodo vivant, ne in gravia crimina incidant, ne Christianam professionem pravis moribus inhonorent; *ne uxor, ne filius, ne filia, ne ipse servus, quia tanti est emptus. Disciplina Apostolica præposuit dominum servo, servum subdidit domino: Christus tamen pro ambobus unum pretium dedit. Minimos vestros nolite contemnere, domesticorum vestrorum salutem omni vigilantia procurate. Hæc si facitis, erogatis: pigri servi non eritis, damnationem tam detestandam non timebitis.* Tollite ab eo talentum . . . Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores: *Quisquis enim charitatem non habet, etiam dona, quæ percepisse videbatur, amittit.* Charitas autem vera est, amicum in Deo diligere, & inimicum propter Deum, eorumque saluti coope-

S. Aug. enar. in Ps. 99.

S. Aug. se. 94. alias 51. De Sanctis.

S. Gr. M. H. 9. in Evang.

cooperari: *Unicuique enim mandavit Deus de proximo suo*. Hanc charitatem quisquis non habet, omne bonum amittit, quod habet; talento quod acceperat, privatur, & in exteriores tenebras mittitur: *Per pœnam quippè in exteriores tenebras cadit, qui per culpam suam sponte in interiores tenebras cecidit: & illis coactus patitur tenebras ultionis, qui hic libenter sustinuit tenebras voluptatis*.

V. *Cùm autem venerit filius hominis in majestate sua, & omnes Angeli ejus cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hœdis: & statuet oves quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris*. Quale spectaculum, quàm Christiano dignum, qui fidei oculis Christi mysteria hic contemplatur! quàm terribile illis, qui non crediderint, aut secundùm fidem suam non vixerint! *Quale spectaculum in proximo est, adventus Domini jam indubitati, jam superbi, jam triumphantis? Quæ illa exultatio Angelorum, quæ gloria resurgentium sanctorum? Quale Regnum* Tert. lib. De Spect. c. ult.
*exinde justorum? Qualis civitas nova Jerusalem? At enim supersunt alia spectacula, ille ultimus & perpetuus judicii dies, ille nationibus insperatus, ille derisus, cùm tanta sæculi vetustas, & tot ejus nativitates uno igne haurientur. Quæ tunc spectaculi latitudo? Quid admirer? Quid rideam? Ubi gaudeam? Ubi exultem? Tot spectans Reges, qui in cœlum recepti mentiebantur, cum ipso Jove & ipsis suis testibus in imis tenebris congemiscentes? Item Præsides, persecutores Dominici nominis, sævioribus, quam ipsi contra Christianos sævierunt, flammis insultantibus liquescentes; præterea sapientes illos Philosophos coram discipulis suis una conflagrantibus erubescentes, quibus nihil ad Deum pertinere suadebant, quibus animas, aut nullas, aut non in pristina corpora redituras affirmabant; etiam Poetas non ad Rhadamanti, nec ad Minois, sed ad inopinati Christi tribunal palpitantes? Tunc magis tragœdi audiendi, magis scilicet vocales in sua propria calamitate. Tunc histriones cognoscendi solutiores multò per ignem . . . Nisi quòd ne tunc quidem illos velim visos, ut qui malim ad eos potiùs conspectum insatiabilem conferre, qui in Dominum desævierunt. Hic est ille (dicam) fabri aut quæstuariæ filius, sabbati destructor, Samarites, & dæmonium habens. Hic est, quem à Juda redemistis. Hic est ille arundine & colaphis diverberatus, sputamentis dedecoratus, felle & aceto potatus. Hic est, quem clam discentes * subripuerunt, ut resurrexisse dicatur. Ut talia spectes, ut* * Discipuli.
talibus exultes, quis tibi Prætor, aut Consul, aut Quæstor, aut Sacerdos de sua liberalitate præstabit? Et tamen hæc jam quodammodo habemus per fidem spiritu imaginante repræsentata. Tunc videbitur Christus ut Deus in sua majestate, ut Rex in trono, ut Judex in tribunali, ut Pastor in medio ovili, segregans oves ab hœdis. Deus miserator, dives in misericordia, benefaciens, magnificus electis; Deus ultionum reprobis. Judex justis propitius; iniquis severus, terribilis, implacatus. Rex subditos obedientes ad Regni sui consortium, æternamque felicitatem vocans & admittens: perduelles ut vas figuli confringens, conterens, perdens, æternisque tormentis damnans. Pastor oves colligens in ovile æternum, ubi pascet eas in pascuis uberrimis, in montibus æternitatis, se ipso pane vitæ; & potabit eas aqua sapientiæ, qua fiet, ut non sitiant in perpetuum: hœdos putidos ejiciens, & in prædam lupis, id est, dæmonibus relinquens. Satagamus, ut oves simus innocentia, simplicitate, humilitate, docilitate, mansuetudine. Qualis quisque ex hac vita migraverit, talis in judicio, & in æternum erit; aut ovis, aut hœdus.

Ve-

Veniet filius hominis in majestate contra peccatores, qui ad ipsos venit in humilitate; veniet cum potestate magna, qui venit in infirmitate multa; veniet judicaturus, qui venit judicandus. Vidit S. Joannes in divina sua Apocalysi *similem filio hominis*; omnem quippè erga iniquos affectum humanitatis, bonitatis, & commiserationis exuet: *Ut sicut in eo aliquando Divinitatis gloriam occultaverat humanitas; ita nunc humanitatis ejus abjectio à Majestatis gloria absorpta videatur*. Nunc affectus patris, benefactoris, sponsi, salvatoris respectu hominum induit: in ultimo verò judicio tenerrimos illos affectus exuet penitùs ac deponet respectu peccatorum, unamque irati judicis severitatem assumet, ac exercebit. Tunc impii in desperationem acti, Christum deinceps patrem suum, sponsum, benefactorem, salvatorem vocare non ausi, dicent: *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ adversaris mihi*. Solum digitum (ut ita loquar) adhibet Deus, ut peccatores in hoc sæculo puniat. Unde Magi Pharaonis terribiles Ægypti plagas considerantes, dixere: *Digitus Dei est hic*. In judicio verò & in futuro sæculo totam vim manus suæ, totam brachii sui potentiam & pondus ad reproborum punitionem adhibebit: *Ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam, & virtutem meam, & scient, quia nomen mihi Dominus*. Deum modò non cognoscunt peccatores, solam quippè ejus misericordiam intuentur; sed tunc & justitiam infelici experientia cognoscent, quæ est *plenitudo divinitatis*. Tunc continebit in ira sua misericordias suas. Nunc misericordiæ tempus est, tunc regnum erit justitiæ. Nunc misericordia justitiam continet, ne peccatores perdat: tunc justitia misericordiam continebit, ne peccatoribus subveniat: *Porrò Triumphator in Israel non parcet, & pænitudine non flectetur*. Viam faciet semitæ iræ suæ, & non parcet à morte animabus eorum. Accipiet armaturam zelus illius: contemptus amor in furorem adversùs reprobos convertetur: *Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus*. De ore ejus gladius utraque parte acutus exibit, & facies ejus sicut sol lucebit in virtute sua. Nunc ægrè punit: *Justitia opus à Deo peregrinum*, (inquit Tertullianus.) Non in perpetuum irascitur, neque in æternum comminatur. Irascitur, & propitius est: *Misericors Dominus & justus, & Deus noster miseretur*. Deus *post tot ac tanta humanæ temeritatis delicta, à principe generis Adam auspicata, post condemnatum hominem cum sæculi dote, post ejectum paradiso mortique subjectum, rursus ad suam misericordiam maturavit*. At in judicio cum lætitia incredibili vindictam repetet: *Consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis*. Nullus erit ampliùs misericordiæ locus. *Judicium sine misericordia*... *Non addam ultra misereri*. Falli non potest summus ille judex, quia sapientia est: corrumpi non potest, quia veritas: appellari ab ejus judicio non poterit, quia Dei filius est, cui Pater omne judicium dedit. Sententiæ ab ipso latæ executio retardari non poterit, quia omnipotens est. Absque personarum acceptione judicabit pusillos & magnos, nobiles & ignobiles, principes & subditos, pauperes & divites. Nemo homo judicium ejus effugiet: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum*. Nec facta solùm, sed & prava consilia, pravos effectus, cogitationes pravas judicabit. Nihil illum latebit, qui pertingit usque ad divisionem spiritus & animæ, compagum quoque & medullarum, & nihil est invisibile in conspectu ejus: *Illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium*. Uniuscujusque conscien-

Apoc. 1. 13. & c. 14. v. 14. Abb. Joach. in Apoc. — Job. 30. 21. — Exod. 8. 19. — Jer. 16. 21. — Tert. — 1. Reg. 15. 29. — Ps. 77. 50. — Ps. 96. 3. — Apoc. 1. 16. — Tert. — Jer. 1. 24. — Jacob. 2. 13. — Osee 1. 6. — 2. Cor. 5. 10. — 1. Cor. 4. 5.

scientia pellucida erit. Libri aperientur, & judicabuntur mortui ex iis, quæ scripta erunt in libris, secundùm opera ipsorum. Uniuscujusque conscientia liber est, in qua peccatorum, aut bonorum operum charactheres describuntur; sed clausus est, quamdiu hic vivimus; soli Deo patet, non Angelis, non hominibus. Ille solus scrutator cogitationum cordis, quod alioquin inscrutabile: At in ultimo judicio libri aperientur, conscientiæ patebunt, non solùm Christo summo judici, sed omnibus Angelis & hominibus: *Et manifestabit consilia cordium*. Nullus erit excusationi, aut defensioni, nullus tergiversationi locus, sed æternæ confusioni, qua reprobi induentur: *Tunc mens super gehennæ incendio suo graviùs igne cruciabitur* (inquit Sanctus Gregorius Magnus.) Lege quæ in Theologia nostra diximus ad illum Symboli Articulum: *Inde venturus est judicare vivos & mortuos*. Judicium Dei timeamus, sed timore casto: Adventum Christi ad judicium diligamus; in die judicii fiduciam habeamus: *Novissimus dies terribiliter venturus auditur eis, qui securi esse bene vivendo nolunt, & malè vivere diu volunt*. Bonis verò optandus est & amandus ob gloriam Christi, ob finem peccati, ob adeptionem Regni. Judicium securi expectabimus, si bonam conscientiam habeamus: *Quando Deus judex erit, alius testis, quàm conscientia tua, non erit. Inter judicium justum, & conscientiam tuam, noli timere, nisi causam tuam*. Cæterum, ut securus stes ante Tribunal Christi, judicium ejus in te præveni: *Ascende tribunal mentis tuæ, esto tibi judex, torqueat te timor, erumpat à te confessio, & dic Deo*: Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper: *Quod erat post te, fiat ante te: ne tu ipse postea à Deo judice fias ante te, & non sit, quò fugias à te*. Præveni faciem ejus in confessione: *Tuam iniquitatem confitere, gratiam Dei confitere: te accusa, illum glorifica: te reprehende, illum lauda: ut & ipse veniens inveniat te punitorem tuum, & exhibeat se tibi Salvatorem tuum... Confiteri times Deo, ne confessum damnet? Si non confessus lates, confessus damnaberis. Times confiteri, qui non confitendo esse non potes occultus: damnaberis tacitus, qui posses liberari confessus*. Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes: *Et quia confitentur*, Lætentur & exultent gentes, quoniam judicas populos in æquitate. *Nemo te fallit: gaudeat judicandus, qui timuit judicaturum. Prævidit enim, & prævenit faciem ejus in confessione: ille autem cùm venerit, populos in æquitate judicabit. Quid ibi valebit calliditas accusatoris, ubi est testis conscientia, ubi tu eris & causa tua, ubi judex non quærit testem? Advocatum misit tibi: propter illum, & per illum confitere; age causam tuam, & defensor est pœnitentis, & petitor veniæ confitentis, & judex innocentis. Verè timere poteris causam tuam, ubi Advocatus tuus erit Judex tuus?* Lætentur & exultent gentes, quoniam judicas populos in æquitate: *Sed timere poterunt, ne malè judicentur: dent se corrigendos, dent se dirigendos ei, qui videt judicandos. Hic corrigantur, & non timeant cùm judicabuntur. Vide quid dicat in alio Psalmo*: Deus in nomine tuo salvum me fac, & in virtute tua judica me. *Si non me priùs salvas in nomine tuo, debeo timere, cùm me judicabis in virtute tua: si autem me priùs salvas in nomine tuo, quid timebo judicantem in virtute, cujus salus præcessit in nomine?*

Apoc. 20.

S. Aug. En. in Ps. 39. ser. 1.

Idem Enar. in Ps. 37.

Idem Ena. in Ps. 49.

S. Aug. En. in Ps. 66.

VI. *Tune dicet Rex his qui à dextris ejus erunt: Venite, benedicti Patris mei; possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi. Esurivi enim, & dedistis mihi manducare*, &c. Qui in hac mortali vita positus, vero, sincere- Apocal. 7.

sincero, ardenti Dominici Adventus Regnique desiderio sæpè dixerit, *Veni Domine Jesu*, in eoque affectu obierit; & qui non verbis tenùs, sed operibus, fidelitate, & charitate dixerit, *Domine Jesu, posside cor meum; Tu scis enim quia amo te*: in ultimo judicio suavissima hæc verba à Christo audiet, *Venite, benedicti Patris mei; possidete paratum vobis Regnum*: id est, *Qui regnum eratis, & non regnabatis, venite, regnate: ut quod in spe fueratis, etiam in re esse possitis*. Sancti sunt Regnum Dei, quatenus in iis regnat Deus per charitatem. *Fecisti nos Deo nostro regnum*. Ideò in Regni æterni possessionem vocantur & mittuntur: *Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in sæcula sæculorum*. Nunc Regnum Dei adhuc congregatur, adhuc ædificatur, adhuc paratur. In illo erunt mansiones sicut adhuc parat eas Dominus: in illo jam sunt sicut jam prædestinavit Dominus. Dominus nos sibi parat, & se nobis parat; quoniam locum parat, & sibi in nobis, & in se nobis. Dixit enim, *Manete in me, & ego in vobis*. Credenti colligitur meritum, videnti redditur præmium. *Tunc locus paratur, si ex fide vivatur. Creditus desideretur, ut desideratus habeatur: Desiderium dilectionis, præparatio est mansionis*. Nunc *Spiritus & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis*.

S. Augustin. tract. 68. in Joann.

Apocal. 5. 10. & c. 22. 5.

Joann. 15. 4.

S. Aug. ibid.

Apocal. 22. 17.

Esurivi enim, & dedistis mihi manducare. Ad dexteram statutis non dicet, „Illa & illa magna fecistis: sed, *Esurivi, & dedistis mihi manducare*. Ad sinistram statutis non est dicturus, „Illa & illa mala fecistis: sed, „*Esurivi, & non dedistis mihi manducare*. „Illi pro eleemosyna in vitam æternam: isti propter sterilitatem in ignem æternum. „Modò eligite aut dexteram, aut sinistram. „Nam rogo vos, quam habere poterit spem salutis piger in remediis, creber in morbis? *Aperi sinum pietatis, excipe donum felicitatis*. Peccata tua eleemosynis redime. Fortè contemnebas nescio quem pauperem aut egenum: noli contemnere Christum in cœlo sedentem, in terra egentem. Ipse dat, ipse accipit; dat de cœlo, accipit in terra. *Quasi fœnus trajectitium facis*. Hic das, ibi recipis: hic das res perituras, ibi recipis res sine fine mansuras. *Esurivi enim, & dedistis mihi manducare. Pauca dedisti, plura sume: terrena dedisti, cœlestia sume: temporalia dedisti, æterna sume: mea dedisti, me ipsum sume. Quid enim dedisti, nisi ex eo quod à me accepisti? Quod dederis non reddo, qui unde dares, dedi? Qui te ipsum qui dares dedi, qui tibi Christum cui dares dedi. Ecce cui das, pascit, & esurit propter te: donat, & eget. Quando donat, vis accipere: quando eget, non vis dare. Eget Christus, quando eget pauper: qui omnibus suis vitam æternam paratus est dare, in unoquoque paupere temporaliter dignatus est accipere. Et consilium dat quò migres. Migra de terra in cœlum, ne perdas*. Si fortè tibi aliquis diceret, Migra divitias tuas de Occidente in Orientem, si non vis, ut pereant; æstuares, laborares, satageres, attenderes, quanta essent quæ haberes, videres te multiplicitate rerum tuarum in longinquis facilè migrare non posse: & fortè fleres, quia ire cogereris, & quomodò tecum tolleres quod collegeras, non invenires. In longinquiora te migrare jussit, qui non ait, Migra de Occidente in Orientem; sed, Migra de terra in cœlum. Æstuas, quasi difficultatem majorem tibi videris pati, & dicis: Si non inveniebam jumenta & naves, quibus ab Occidente migrarem ad Orientem, quomodo inveniam scalas, quibus à terra migrem in cœlum? Noli, inquit tibi Deus, noli laborare: *Qui te divitem feci, qui tibi quod dares dedi, laturarios tibi pauperes feci*. Si invenires aliquem inopem de trans mare, aut quò ire velles,

S. August. serm. 261. alias de diversis 12.

Idem, ser. 42. alias homil. 29. ex 50.

Idem, ser. 38. al. 245. de Tempore.

velles, invenires inde civem aliquem neceſſitatem patientem, diceres tibi: Civis iſte inde eſt, quò ego volo ire: eget hic, do illi quod ibi mihi reddat. *Ecce eget hic pauper, civis eſt Regni cœlorum: quid dubitas facere trajectitium?*

VII. *Tunc reſpondebunt ei juſti, dicentes: Domine quando te vidimus eſurientem, & pavimus te? .... Et reſpondens Rex, dicet illis: Amen, amen dico vobis, Quamdiu feciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis*. Da Deo, & ut recipias, conveniris. Certè in terra quærebas debitorem tuum: quærebat & ille, ſed ubi ſe abſconderet à facie tua. Adieras judicem, & dixeras. Jube illum debitorem meum conveniri. Ille audito hoc, diſcedit, & nec ſalutare te quærit, cui fortè egenti ſalutem commodando præſtiteras. Habes ergo, cui eroges. Da Chriſto, ipſe te convenit ultrò, ut recipias; & mirantem quia aliquid à te recepit. *Convenit debitor, & creditores excuſant. Non vult eos fidelis debitor falli. Recipere dubitatis? Accepi, & ignoratis. Non accepi per me, accepi per meos. Quod illis datum eſt, ad me pervenit: ſecuri eſtote, non perdidiſtis. Minùs idoneos attendebatis in terra: idoneum habetis in cœlo. Ego, inquit, accepi, ego reddam. Terram accepi, cœlum dabo: temporalia accepi, æterna reſtituam: Panem accepi, vitam dabo. Immò etiam hoc dicamus: Panem accepi, panem dabo: potum accepi, potum dabo: hoſpitium accepi, domum dabo: æger viſitatus ſum, ſalutem dabo: in carcere viſus ſum, libertatem dabo. Panis quem dediſtis pauperibus meis, conſumptus eſt: panis quem ego dabo, & reficit, & non deficit. Det ergo nobis panem Panis ille qui de cœlo deſcendit. Cùm panem dabit, ſe ipſum dabit*. S.Auguſtin. ſer.80.alias de Diverſis 43.

Quamdiu feciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Quid potuit nobis majus Chriſtus edicere? Quomodo magis potuit juſtitiæ, ac miſericordiæ noſtræ opera provocare, quam quòd præſtari dixit ſibi, quicquid egenti præſtetur & pauperi: & ſe dixit offendi, niſi egenti præſtetur & pauperi, ut qui reſpectu fratris in Eccleſia non movetur, vel Chriſti contemplatione moveatur: & qui non cogitat in labore atque in egeſtate conſervum, vel dominum cogitet in illo ipſo quem deſpicit conſtitutum? « S.Cyprian. in tract. de Opere & Eleemoſ. *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die malo liberabit eum Dominus*. Super egenum & pauperem intelligit, qui Chriſtum in paupere fidei oculis intuetur. Sacramentum quoddam eſt pauper. Panni quos videmus, quaſi ſpecies ſunt, ſub quibus Chriſtus latet, dives in miſericordia, verus Deus. Chriſti Domini verbis Corpus ejus & Sanguinem in Altaris Sanctiſſimo Sacramento ſubſtantialiter præſentia eſſe credimus: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*. Ejuſdem Salvatoris noſtri verbis illum in paupere moraliter preſentem eſſe credimus: *Quamdiu (inquit) feciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis*. Solus *tantummodo Chriſtus eſt, qui in omnium pauperum univerſitate mendicat*. Salvian. l. 4. ad Eccleſiam Catholicam. Euchariſtia ſacrificium pariter & Sacramentum eſt: pauper quaſi Sacramentum eſt, Chriſtum continens ac repreſentans; eleemoſyna quaſi Sacramentum eſt, Chriſtum paſcens in paupere: ſimul & ſacrificium eſt propitiatorium, & impetratorium eleemoſynas erogantibus: quia & remiſſionem peccatorum, & ubertatem ipſis impetrat gratiarum. *Beneficentiæ & communionis nolite oblivisci* (inquit Apoſtolus:) *talibus enim hoſtiis promeretur Deus*. Heb. 13.16. Sacrilegus eſt qui indignè tractat Euchariſtiam: *Vis infertur Corpori & Sanguini Domini*. S. Cyprian. Sacrilegii cujuſdam reus eſt, qui Chriſtum in paupere deſpicit, conculcat, occidit. *Non paviſti, occidiſti*. Citatur ſub nomine S.Ambr. in colle- Indignè communicans, judicium ſibi manducat & bibit: qui pauperem non juvat, maledictionem & damnationem æternam

ctione Gratia. ni, c. Pasce dist.86. sibi arcessit. Dicet enim Christus his qui à sinistris erunt:

VIII. *Discedite à me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus: Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare*, &c. *Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem*, &c. *& non ministravimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens? Amen dico vobis:*

S. Cæsarius ser.31.inter Augustin. alia.58. de Sanctis, nunc in Appen. 77.

" *Quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis*. Si in ignem mittitur, qui esurienti non dedit panem suum; putas, ubi mittendus est, qui tulit alienum? Si in ignem mittitur, qui nudum non vestivit; ubi mittendus est, qui vestitum expoliavit? Si cum diabolo damnatur, qui hospitibus non præbuit domum suam; putas, ubi mittendus est, qui tulit alienam? Si periturus est, qui in carcere non visitavit; quid de illo fiet, qui fortè injustè in carcerem misit? Rogo vos, fratres, hic attendite, quam spem habere possunt, qui mala faciunt; quando illi perituri sunt, qui bona non faciunt? Denique & alio loco Dominus terribiliter nos admonet,

Matth.7.19. " dicens: *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*. Non dixit, quæ facit fructum malum, sed, quæ non facit fructum bonum. Hinc ergo possumus evidenter agnoscere, quas pœnas arbor spinosa in die judicii patietur, quando illa quæ fructum non dederit, excidetur, & in ignem mittetur.

S.Jo:Chrys. hom.80. in Matth.

Discedite à me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus. Regnum ergo vobis; ignem autem non vobis, sed Diabolo & Angelis ejus præparavi, in quem quoniam vos spontè injecistis, vobis ipsis id imputate. *Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare*. Si enim inimicus fuissem, nonnè ad immisericordes etiam flectendos mitigandosque sufficissent passiones illæ, inedia scilicet, frigus, vincula, nuditas, ægritudo, aut quia ubique sine tecto pervagatus sum? Hæc enim etiam inimicos movere possent: vos autem neque amico hæc contulistis, & Domino, & benefactori. At canem plerumque fame premi videntes, compatimur, & belluarum inedia movemur: Tu verò Domino famem patiente non moveris? Qua ratione hæc poterunt excusari? Nam etsi illud solummodò spectaretur, nonnè magni præmii loco habendum esset, Christum pascere? Non dico, ut vocem illam, *Venite benedicti*, &c. à sedente in Patris solio, orbe terrarum præsente, audias, & Regnum consequaris: sed ipsum opus nonnè sibi ad retributionem sufficit? Te autem insuper coram universis, cum apparuerit ineffabilis illa gloria, laudibus extollit & coronat, patronumque ac hospitem profitetur. Perpende autem non unum, aut duo, sed omnia misericordiæ opera & officia reprobos contempsisse. Non enim solùm esurientem non cibarunt, & nudo vestem non præbuerunt; sed (quod facillimum erat) nec ægrotum visitarunt. Et vide, quàm facilia præcipit. Non enim dixit: In carceribus eram, & liberastis me: aut ægrotus fui, & sanitatem procurastis: sed, *Visitastis, & venistis ad me*. Sed nec esurienti famem levare difficile: non enim lautam quæsivit mensam, sed eam dumtaxat quæ necessitati sufficeret: quodque majus est, non in principis viri, sed in humilis habitu servi quæsivit: quorum singula ad improborum condemnationem sufficiunt: petitionis scilicet facilitas, & dandi potestas; panis enim petitur: petentis miseria; quia pauper atque mendicus: præmii magnitudo; regnum enim promittitur: terror pœnarum; gehenna enim intentatur: accipientis dignitas; Deus enim pauperum manibus accipit: honoris cumulus; quia tantùm descendere dignatus est: jus exigendi; summa enim justitia est de suis ei tribuere. Verùm ad hæc omnia ipsos attendere prohibuit cupiditas & avaritia; nec pœnarum minas timuerunt; cùm & his

qui

qui pauperibus non fubveniunt, graviora quàm Sodomis minatus fit, & hic "
expresfè dicat: *Quamdiù non feciftis uni de minoribus his, nec mihi feciftis*. "
Quid ais, Domine? fi fratres tui funt, quomodo minimos appellas? Immò "
verò ideò fratres, quia humiles, quia pauperes & abjecti. Hos enim ma- "
ximè in fratres adoptat: non dico Monachos dumtaxat, qui montes habi- "
tant; fed fideles fingulos efurientes, nudos, ac peregrinos: eofque no- "
bis curæ effe jubet. Fratres enim noftri Baptifmate conftituti funt, & ineffa- "
fabilis Myfterii participatione. "

Difcedite à me, maledicti, in ignem æternum. Infelicem illum Efau cogitate, qui translata Ifaac Patris fui, cum primogeniti juribus, jufto Dei judicio, ad fratrem fuum natu minorem Jacob benedictione, *Irrugiit clamore magno, & confternatus, ait, Benedic etiam & mihi, pater mi.... Numquid non refervafti & mihi benedictionem? Num unam tantùm benedictionem habes, pater? Obfecro, mihi quoque benedicas*. Fruftra verò benedictionem poftulabunt. Noluerunt, dum hic viverent, benedictionem, & elongabitur ab eis *Non novi vos*; (inquit Chriftus) *vos ex patre diabolo eftis*. Difcedite à me, *operarii iniquitatis, genimina viperarum, fervi nequam, non populus meus*: Difcedite à me. Et quò, Domine, *ibimus à fpiritu tuo? Quò à facie tua fugiemus?* Difcedite *in ignem*. Numquid verò hujus ignis ardorem clementia tua non moderabitur? Non ftillam aliquam roris immittet? Immò verò illum accendet juftitia mea, ut numquam extinguatur: *In ignem æternum*. Angelorum & hominum maledictionibus onerati, Dei ipfius maledictione perculsi, ut hœdi emidarii ejicientur, tradenturque dæmonibus, in inferno fine fine cruciandi. Nullum vel minimum folatium in fempiterna calamitate habebit infelix anima: *Non eft qui confoletur eam ex omnibus charis ejus*. Æternitate tota inclamabit, Deus ultionum, cur me diris malæ confcientiæ morfibus, omnium creaturarum exprobrationi, dæmonum furori, igni devoranti, fupplicio æterno traditum reliquifti? Avertat à nobis hoc Deus, fratres charifsimi, & ab auditu malo nos liberare dignetur, ut in nobis impleatur, quod fcriptum eft: *In memoria æterna erit juftus, ab auditione mala non timebit*. Hoc enim erit auditum malum, quod audituri funt impii, *Difcedite à me, maledicti, in ignem æternum*. Irrevocabilis enim fententia erit, quæ à piifsimo Deo multò ante prædicitur, ut à nobis, totis viribus caveatur. Si enim nos Deus nofter vellet punire, non nos ante tot fæcula commoneret. Invitus quodam modo vindicat, qui quo modo evadere pofsimus, multò ante demonftrat. Non enim te vult percutere, qui tibi clamat, Obferva. *Dedifti metuentibus te fignificationem* (inquit Propheta,) *ut fugiant à facie arcus, ut liberentur dilecti tui*. De natura, bonitas: *juftitia opus peregrinum ab eo*: *De fuo bonus, de noftro juftus...... Nifi homo deliquiffet, optimum folummodo Deus noffet ex naturæ proprietate: at nunc etiam cum juftum patitur ex caufæ neceffitate*. Hinc apud alterum Prophetam ait Dominus. *Ecce furor meus & indignatio mea conflatur fuper locum iftum*. Conflari propriùm eft inftrumentorum, quæ feparata Philofophi vocant, quæ partes non funt agentis, nec ad ejus fubftantiam & integritatem pertinent. Non conflatur cor generofum, non manus fortes & induftriæ, non pedes veloces, non corpus agile; fed conflantur enfes, lanceæ, fagittæ, clypei, quæ arma naturalia non funt bellatori. Deus itaque iram & indignationem fuam conflari ait, ut fignificet, affectus illos à natura fua alienos effe, vimque fibi fieri peccatis noftris, ut irafcatur. *Ecce furor meus & indignatio mea conflata eft*, five *ftillavit, fuper locum iftum*, (ut vertit S. Hieronymus, quafi dicat: *Ego quidem naturaliter non irafcor, fed*

Genef. 25. 34. 36. 38.

Threnor. 1.2.

Pfal. 111.7.

S. Cæfarius ferm. 31. in Aug. ftin. Appen. 77

Pfal. 59.6.

Tertullian.

Jerem. 7.20.

S. Hieron.

lib. 2. Comment. in Jer. *sed illi ita agunt, ut me ad iracundiam provocent: & meam videar mutare naturam. Sentiant igitur iratum, quod; quantum in se est, facere, conantur.* Misericordia torrentibus comparatur, qui improvisò ex montibus in valles descendunt, & cursu præcipiti omnia evertunt: Justitia verò pluviæ, quæ prænuntiis vaporibus & nubibus obscuris casum ante suum significat, nec impetu labitur, sed guttatim fluit. Sic gratiarum aquæ à montibus æternis impetu fluunt in valles, id est, in humiles animas, ut in iis evertant & ejiciant, quicquid terrenum est: sed felices illæ inundationes divinæ misericordiæ ipsis improvisæ sunt & inexpectatæ: *Et torrentes inundaverunt.* Justitia verò sensim præparatur ad vindictam, peccatoribus materiam subministrantibus, & peccata sua velut atros vapores in altum emittentibus: *Præparabitur veritas tua in eis.* Horum multiplicatione nubes addensatur, modò in diluvium aquæ, modò in diluvium ignis resolvenda: sed sensim decidit, nec absque signis, quibus peccatores moneantur, & ad pœnitentiam ultimò invitentur. *Et pluit Dominus super Sodomam ignem & sulphur à Domino de cælo ..... Furor meus & indignatio mea stillavit super locum istum.* Pulchrè non ait, *Effusus est furor meus, sed stillavit, ut moderatam pœnam significet. Si autem in stillo furoris tanta duritia est, quid fiet si omnis imber fuerit effusus? Sed & conflata indignatio sic intelligi potest, ut quod diu facere noluit, peccatorum multitudine facere compellatur.* Et succendetur furor Domini, & non extinguetur: *quia non agit populus, per quæ possit extingui.* Bonis operibus, & præcipuè eleemosynis extingui furor Domini potest. Qui illum peccatis suis provocaverit, & extinguere in hoc mundo neglexerit; pondus ejus in judicio sustinebit, & terribilem vocem audiet: *Discedite à me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare*, &c. Deum suum amittent, & omnia: & quantùm glorificaverunt se & in deliciis fuerunt, tantum patientur tormentum & luctum. *Si non amas cum Christo esse, time sine illo esse. Quare, time sine illo esse? Quia cum diabolo eris, si cum Christo non fueris. Et ubi erit diabolus? Audi ipsum Christum:* Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus. *Si igne cœli non accenderis, ignem time gehennarum. Si non amas esse inter Angelos Dei, time esse inter angelos diaboli. Si non amas esse in Regno, time esse in camino ignis ardentis, inextinguibilis, sempiterni. Vincat in te priùs timor, & erit amor. Timor pædogogus sit, non ipse in te remaneat, sed te ad charitatem, quasi ad magistrum perducat.*

Gen. 19. 27. Jerem. 7. 20. S. Hieron. S. Augustin. ser. 149. alias de temp. 52.

IX. *Et ibunt hi in supplicium æternum; justi autem in vitam æternam.* Dignitas infinita Dei offensi, ex qua malitia peccati infinita repetitur; & voluntas peccatoris, qui æternùm peccaret, si posset, infert æternitatem supplicii. *Omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia verò justus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur. Sed iniqui omnes æterno supplicio deputati, sua quidem iniquitate puniuntur & tamen ad aliquid ardebunt: scilicet, ut justi omnes & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, & in illis respiciant supplicia quæ evaserunt: quatenus tantò magis in æternum gratiæ divinæ debitores se esse cognoscant, quantò in æternum mala puniri conspiciunt, quæ ejus adjutorio vicerunt.* Inferni pœnas, sempiterna damnatorum supplicia sæpè cogitemus, ut à peccatis quæ illa merentur, abstineamus. Descendamus in infernum viventes, ne descendamus morientes. Æternitatem meditemur hinc tormentorum, hinc gaudiorum. Æternitas! æternitas! æternitas! Quàm citò dicitur, & numquam finitur! Quatuor syllabis constat, & fine caret. Quamdiu Deus durabit, tamdiu durabunt

S. Gregor. l. 4. dialog. c. 44.

sup-

supplicia damnatorum ; tamdiu ardebit ignis in furore ejus succensus usque ad inferni novissima : *Sapiens ignis*, qui *membra urit & reficit*, *carpit & nutrit* : *sicut ignes fulminum corpora tangunt*, *nec absumunt* : *sicut ignes Etnæ*, *& Vesuvii*, *& ardentium ubique terrarum*, *flagrant*, *nec erogantur* : *ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur*, *sed inexesa corporum laceratione nutritur*. Æterni illius supplicii meditatio, innocentiæ custos. *Enimverò nos qui sub Deo omnium speculatore dispungimur*, *quique æternam ab eo pœnam providemus*. *meritò soli innocentiæ occurrimus*, *& pro scientiæ plenitudine*, *& pro latebrarum difficultate*, *& pro magnitudine cruciatus*, *non diuturni*, *verùm sempiterni*, *eum timentes*, *quem timere debebis & ipse qui timentes judicat* : *Deum*, *non Proconsulem timentes*.

Minut. Felix in Octavio.

Tertull. apolog. 45.

X. *Justi autem in vitam æternam*. Hæc simpliciter vita est, cujus in perpetuitate beatitudo est, in qua scilicet Deus videtur, amatur, & laudatur, & certum est nos in ea semper esse mansuros. *Beata vita*, *si non amatur*, *non habetur*. *Porrò si amatur & habetur*, *cæteris omnibus rebus excellentius necesse est ut ametur*. *Quoniam propter hanc amandum est*, *quicquid aliud amatur*. *Porrò si tantùm amatur*, *quantùm amari digna est*, *fieri non potest*, *ut eam qui sic amat*, *non æternam velit*. *Tunc igitur beata erit*, *quando æterna erit* ..... *Illa vita sola est*, *quæ nec beata esse potest*, *nisi fuerit æterna*. *Cùm pervenerimus ad vitam*, *certum nobis erit*, *in ea nos semper futuros*. *Nam si erimus ibi*, *& utrum ibi semper futuri simus*, *incerti erimus*, *etiam ibi erit timor*. *Et si erit timor*, *cruciatus erit*, *non carnis* ; *sed*, *quod pejus est*, *cordis*. *Ubi autem cruciatus*, *quæ beatitudo ?* *Erit ergo nobis certum*, *quia in illa vita semper erimus*, *& illam finire non poterimus* : *quia in illius Regno erimus*, *de quo dictum est* : Et Regni ejus non erit finis. *Ibi esse nostrum non habebit mortem* ; *ibi nosse nostrum non habebit errorem* : *ibi amare nostrum non habebit offensionem*. Hanc nobis donare vult Deus, qui neminem vult perire, sed omnes salvos fieri : sed ea conditione, ut mandata ejus servemus. Ideò Christus Legisperito interroganti, Quid faciendo vitam æternam possidebo ? respondit : *Si vis ad vitam ingredi*, *serva mandata*. Quam Domini sententiam Ecclesia in Ordine & Ritibus baptismi Baptizandis per sponsores declarat. S. N. *Quid petis ab Ecclesia Dei ?* P. *Fidem*. S. *Fides quid tibi præstat ?* P. *Vitam æternam*. S. *Si igitur vis ad vitam ingredi*, *serva mandata*. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, *ex tota anima tua*, *& ex tota mente tua* ; *& proximum tuum sicut te ipsum*. Meritis, charitate, eleemosynis æterna vita comparatur. Obdurationi adversùs misericordiam æterna pœna infligitur. Hæc cogita, quisquis opibus abundas, quisquis habes substantiam hujus mundi, & claudis tua viscera fratribus necessitatem patientibus. Dispensatorem te pecuniarum tuarum esse noveris, non minùs quàm Rectores Ecclesiarum. Quemadmodum igitur illi non habent potestatem, ea quæ à vobis collata sunt pauperibus, temerè dispergendi, quandoquidem ad alimenta pauperum constituta sunt ; pari tu quoque jure non debes tua temerè consumere. Nam etsi paternam hæreditatem accepisti, atque ea ratione, quæcumque habes, tua sunt : Dei tamen sunt universa. Deinde si tu diligenter, quæ dedisti, vis dispensari, Deum autem non arbitraris accuratiorem à nobis rationem dispensationis petiturum ; sed toleraturum, ut bonis tuis abutaris, & in voluptates, in ludos, in luxum temerè effundas ; falleris, non ita est. Ideò enim te divitem fecit, ut pauperibus alimenta subministres. Sicut igitur tu servo ad dispensandum dedisti, sic Dominus tibi, ut opportunè impendas. Cùmque posset auferre, reliquit tamen, ut virtutis exercendæ habeas facultatem ; utque altero alterius egente,

S. Augustin. l. 14. de Civit. Dei c. 25.

Idem, lib. 11. de civit. Dei c. 18.

Lucæ 1.

S. Jo. Chrys. homil. 77. in Matth.

te, ferventiore omnes inter se charitate vinciret. Tua, immò te ipsum
Idem homil. 77. in Matth. Christo redde, mercedem vitæ æternæ tibi donaturo. Ego, inquit ipse, sum pater, ego frater, ego domus, ego sponsus, ego nutritor, ego vestis, ego radix, ego fundamentum. Quicquid volueris, ipse sum, nulla re indigebis, ego tuus ero. Ipse amicus sum, membrum, caput, frater, soror, mater, universa ipse sum, modò meus (ut decet) efficiaris. Ego pauper propter te, in cruce propter te, in sepulcro propter te. Patrem in cœlis pro te interpello, qui ad inferiora pro te à Patre missus descendi. Omnia tu mihi es, frater, cohæres, amicus, membrum. Quid vis amplius? Quid aversaris amantem? Quid caduco huic mundo laboras? Cur perforato dolio aquam ingeris? Cur frustra curris? Nonnè uniuscujusque artis finis quidam est? Ostende mihi sæcularis hujus studii finem. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*. Christo labora, Christo milita, ad bravium curre tibi ab ipso propositum, ad summi boni, id est, ipsiusmet Dei possessionem. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum*
1. Tim. 8. *diaboli, & desideria multa & inutilia, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem: Radix enim omnium malorum cupiditas. Tu autem hæc fuge: sectare verò justitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es*. Discant divites hujus sæculi, *Non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum) bene agere, divites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam*.

CAPUT XXVI.

Sensus Litteralis.

I. ET *factum est, cùm consummasset Jesus sermones hos omnes, dixit Discipulis suis: Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur, ut crucifigatur*. Munere Doctoris hucusque impleto, consummatisque sermonibus, non modò superiori capite, sed toto Evangelio ad hunc usque locum recensitis, Jesus Redemptoris & Sacerdotis munus aggreditur: & quos doctrina sua & prædicatione instituit, exemplis ædificavit, miraculis convicit, sanguine suo redimere, sacrificio suo mox sanctificare parat. Scitis, inquit, ut rem publicè notam, imminere Festum Paschatis, primam scilicet diem Azymorum; solemnem, in qua Paschalis Agnus ex præscripto legis immolandus erat; eamque *post biduum* celebrandam, Feria nimirùm sexta. Quamobrem id in fine diei Martis à Christo dictum videtur, *Et filius hominis tradetur, ut crucifigatur*. Infra tam breve tempus tradar gentibus, (ut vobis prædixi) ut ipso Paschatis die crucifigar.

II. *Tunc congregati sunt Principes Sacerdotum, & Seniores populi, in atrium Principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas: & consilium fecerunt, ut Jesum*
S. Augustin. epist. 36. alias 86. ad Casularum, ubi feria 4. olim jejunio depu- *dolo tenerent, & occiderent*. Sub id tempus, quo Christus mortem suam prædixit, nempè postridie manè, seu Feria quarta, primarii Sacerdotes, id est, capita 24. familiarum Sacerdotalium, seu qui aliquando summi Pontifices fuerant (summus enim Pontificatus non jam perpetuus, ut olim, sed annuus erat) & Judices, seu Magistratus præcipui, qui populum in civilibus

bus regebant; nec non Scribæ, seu Legisperiti, (ut addunt SS. Marcus & Lucas) ex quibus magnum Synedrium constabat, cujus summum erat de Religione judicium, summo Pontifice præside: convenerunt in aulam Principis Sacerdotum, seu Pontificis, cui nomen Caiphæ, *Josephum Cajapham* vocat Josephus. Is *erat Pontifex anni illius*, ut S. Joannes observat; institutus scilicet à Valerio Grato Judææ Præside. Penes Reges Hebræorum olim potestas fuerat deligendi summum Pontificem ex familia ei muneri destinata, ut constat ex libris Regum & Paralipomenon. Libera Republica, idem jus fuisse penes Synedrium, notat Maimonides. Posteà qui Judæis imperarunt Syro-Macedones, deinde Romani, eodem jure licentiùs usi sunt. In ædibus igitur Caiphæ consilium habuerunt Sacerdotes & Magistratus Jerosolymitani, ut deliberarent, qua ratione Jesum, non palam & vi, sed clam & per insidias capere possent, & Romano Præsidi tradere, palam occidendum. Confer cum Psal. 2. 2. *Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversùs Dominum, & adversùs Christum eius*.

tatum, observat, quod ex consilium de morte Jesu habitum sit.
Joseph. lib. 18. antiq. c. 3.

III. *Dicebant autem: Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in Populo*: Non in die festo occidatur, inquiebant, veriti popularem tumultum. Insignes rei plecti solebant in Festis, ut etiam Talmudici observant, quò exemplum ad plures perveniret, quo tempore Judæi religionis ergo frequentiores Hierosolyma conveniebant. Sic Herodes Petrum ad supplicium statim *post Pascha producere populum decreverat*, ut habetur *Act.* 12. 4. id est, intra illos septem dies Paschalis solemnitatis, quorum primus dumtaxat & ultimus à servilibus operibus liberi erant. Synedrio igitur visum est, à recepto more esse recedendum, & occisionem Jesu differendam extra festos dies, *Ne fortè tumultus fieret in populo*. Plebs enim in Jesum erat propensior, Galilæi præsertim ipsius populares: multi ex plebe in eum credebant, vix ullus erat qui non illum veneraretur, ut Prophætam, ut benefactorem. Paschæ dies festivus erat & lætus, quo vel noxii liberabantur; idcòque cædi innocentis minimè opportunus. Timebant ergo, ne id plebi displiceret, occasioque seditionis esset: præsertim cùm ob leviores longè causas eo tempore seditiones oriri solitæ essent ex frequenti populi concursu: quibus reprimendis vel impediendis, Romani Præsides militum cohortem supra Templi porticus constituebant, Josepho teste. Dei autem singulari providentia factum est, ut Principes Sacerdotum, & Magistratus ab hoc consilio discederent non occidendi Jesum festo die, oblata per Judam opportunitate, ut appareret, plùs divinum decretum & Christi prædictionem, quàm Judæorum consilia valuisse; illumque mortis genus, locum, & diem elegisse, ac circumstantias omnes definivisse. 2. Ut mors Christi plures testes haberet, magisque ignominiosa esset. 3. Ut innotesceret fidelibus, Christum per Agnum Paschalem adumbratum fuisse, & ipso die festo legalis Paschatis immolaretur *Pascha nostrum*, Agnus sine macula, ad tollenda totius mundi peccata; utque non de captivitate Ægypti unus populus, sed de captivitate Diaboli totum genus humanum erueretur. *Itaque divino intelligimus dispositum esse consilio, ut sacrilegi Judæorum Principes, & impii Sacerdotes, qui sæviendi in Christum occasiones sepè quæsiverant, non nisi in solemnitate paschali exercendi furoris sui acciperent potestatem. Oportebat enim, ut manifesto implerentur effectu, quæ diu fuerant figurato promissa mysterio, ut ovem significativam ovis vera removeret, & uno expleretur sacrificio variarum differentia victimarum. Nam omnia illa quæ de immolatione agni divinitùs per Mosen fuerant præstituta, Christum prophetaverant, & Christi occisionem propriè nunciaverant. Ut ergo umbræ cederent corpori: & cessarent imagines sub* præ-

Joseph. l. 20. antiq.

S. Leo serm. 65. de Pass. Dom. 7.

præsentia veritatis, *antiqua observantia novo excluditur Sacramento*, *hostiam in hostiam transit*, *sanguine sanguis aufertur*, *& legalis festivitas*, *dum mutatur*, *impletur*.

IV. *Cùm autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis Leprosi*, *accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi*, *& effudit super caput ipsius recumbentis*. Cùm esset Jesus Bethaniæ, quod castellum erat seu vicus Mariæ & Marthæ sororum Lazari, ubi hospitari solebat, & à Simone Leproso fuisset ad cœnam invitatus, accessit ad eum mulier habens vas seu pixidem ex alabastrite lapide, continentem liquorem odoriferum magni pretii; quod effudit super caput ipsius Jesu recumbentis, in honoris & reverentiæ testimonium. Non fuit spissum & tenax, sed liquidum, ex herbis odoriferis expressum unguentum, præsertim ex spicis nardi, cujus odor maximè commendatur. *Cantic.* 1. 11. Unde S. Marcus *Nardum spicatum vocat*, S. Joannes *Nardum pisticum*, seu fidelem, id est sincerum, minimeque adulteratum. Una & eadem mulier hæc est, unctrix capitis & pedum Christi apud quatuor Evangelistas, Maria Magdalena, soror Lazari. Matthæo & Marco omnia conveniunt. Matthæo, Marco & Lucæ convenit, quòd hæc gesta in convivio, quò mulier adventat habens *alabastrum unguenti*, quo Jesum perfundit. Non alia unctrix, licèt unctio diversa ab ea quam describit S. Lucas: Matthæo, Marco, & Joanni convenit, quòd hæc gesta in Bethania, in convivio; quòd unguentum à muliere allatum maximi erat pretii; quòd reprehensa est hoc nomine mulier ab uno Discipulorum (Judam Joannes nominat) velut prodiga, hoc obtentu quòd rectiùs is sumptus factus esset in pauperes; quòd Christus mulierem defendit, interpretatione benigna ad pollincturam suam hunc honorem referri declarans. Rursus Lucæ cum Joanne convenit, quòd hæc mulier pedes Christo perfudit, & capillis extersit. Præstereà Joannes Mariam Lazari sororem hac velut peculiari nota describit: *Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento*, *& extersit pedes ejus capillis suis*. Hic autem proprius non fuit Mariæ sororis Lazari character, si aliæ mulieres Christum pariter unguento perfuderunt. Quòd verò hæc ipsa sit Maria Magdalena, id probat, quòd Christi pollincturam hoc pietatis officio prævenerit, quia post mortem Jesu ad ejus sepulcrum itura, ut illius corpus ungeret, illud inventura non erat, utpotè jam à mortuis redivivum. Mariam autem Magdalenam unam fuisse ex sanctis mulieribus, quæ ad Christi monumentum valdè manè una Sabbatorum, seu prima hebdomadæ die, cum aromatibus venerunt, ut Jesum ungerent, probat summus Evangelistarum consensus. Nec refert, quòd apud Matthæum & Marcum capitis Christi ab illa muliere unguento perfusi, apud Joannem pedum est mentio. Quid enim vetat, credi priùs pedes perfusos, deinde caput. Nec etiam refert, quòd apud Lucam *Mulier peccatrix* ungit pedes Jesu? Mariæ autem sororis Lazari pietas commendatur. Nam distinguenda sunt, tempora. Vixerat olim dissolutiùs, ideò peccatrix dicta; mox delicta vitæ prioris pœnitentia expiavit, quàm ad Christi pedes in domo Simonis Pharisæi professa fuerat. Eadem igitur mulier, quamvis non sit idem factum, vel eadem unctio, quæ à S. Luca, & aliis tribus Evangelistis narratur. Quæ enim à S. Luca commemoratur, biennio ante Christi Passionem contigit: quæ verò ab aliis, *ante sex dies Paschæ*, ut expressè observat S. Joannes. SS. autem Matthæus & Marcus hanc historiam temporis ordine servato non referunt, sed per recapitulationem, occasione data, ut notent, quid Judam ad proditionem impulerit. Simon leprosus dici-

Marginal notes: Marc. 14. Lucæ 7. Joann. 12. — S. Augustin. lib. 2. de consensu Evang. c. 78. S. Gregor. M. hom. 25. in Evang. — Jo. 11. 2. — Tertull. lib. de Pudicitia c. 11. — S. Ambros. in Lucam. — S. Augustin. lib. 2. de consensu Evang. c. 78. & 79.

dicitur, non quòd tunc lepra laboraret, alioquin illi interdictum fuisset hominum commercio; sed quòd leprosus fuisset, atque à Christo mundatus; seu quòd cognomen id fuerit ejus familiæ, aut casu inditum, aut quia aliquis majorum ipsius lepra infectus fuerat; sicut aliis familiis cognomina fuerunt Cocles, Rufus, Niger, Claudus, &c. An idem ille fuerit ac Simon Pharisæus, dubium est. Alius visus est S. Augustino.

V. *Videntes autem Discipuli, indignati sunt, dicentes: Ut quid perditio hæc? Potuit enim istud venundari multo, & dari pauperibus*. Discipuli quidam videntes pretiosi unguenti effusionem, indignatione commoti sunt in mulierem, dicentes, Quorsum ista profusio? Offerre poterat Domino pretium hujus unguenti, quod pauperibus erogari jussissent. Discipulorum nomine unus Judas significatur, locutione sacris Scripturis usitata, ut pluralis numerus pro singulari interdum usurpetur. Confer cum Joannis 12. 4. 5. & 6. *Dixit ergo unus ex Discipulis ejus, Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, & datum est egenis? Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum; sed quia fur erat & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat*. Potest etiam intelligi, quòd & alii Discipuli aut senserint hoc, aut dixerint, aut eis Juda dicente persuasum sit, atque omnium voluntatem Matthæus & Marcus etiam verbis expresserint; sed Judas propterea dixerit, quia fur erat, cæteri verò propter pauperum curam: Joannem autem de solo illo id commemorare voluisse, cujus ex hac occasione furandi consuetudinem significandam duxit. S. Hieron. in hunc loc. S. Augustin. lib. 2. de consensu Evang. c. 79.

VI. *Sciens autem Jesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me*. Jesus eorum indignationem, tametsi occultam, cognoscens, piæ mulieris defensionem suscepit. Quid, inquit, huic mulieri molestiam exhibetis? Ipsam temerè accusatis: Opus enim bonum operata est, unguentum effundendo in caput meum, ut me honore afficeret: Opus (inquam) humanitatis, grati animi, magnæ fidei, eximiæ pietatis, ardentissimæ charitatis. Frustra verò pauperum curam prætexitis: *Nam semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habetis*. Pauperes semper habebitis, quibus benefaciendi præsto semper erit occasio: me autem non semper habebitis vobiscum visibili modo præsentem, quo modo nunc in omni convictu & familiaritate: siquidem brevi sum moriturus. Ita conciliantur hæc verba Christi cum iis quæ Discipulis dixit post resurrectionem: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*. Atque eodem sensu Apostolus ait: *Etsi cognovimus secundùm carnem Christum, sed nunc non novimus*. Sensus igitur est: Non ero semper vobiscum ita præsens, ut similia mihi exhiberi possint humanitatis officia; pauperes autem vobiscum semper habebitis. Respicit Christus illud Deuteronomii 15. vers. 11. *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ*: quod minimè pugnat cum versu 4. ubi scriptum est: *Et omninò indigens & mendicus non erit inter vos*: Nam hoc præcipientis est, illud prædicentis. *Non erit*, id est, *Ne sit*. Erunt igitur qui egeant, in tanto quippe populo; sed ceteri pati non debent, ut in egestate permaneant, sed eorum inopiam pro viribus sublevare. Quem sensum apertè satis indicant vers. 7. *Si unus de fratribus tuis, qui non morantur intra portas civitatis tuæ, ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi*. Et v. 11. *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcircò ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terra*. Confer cum Marci Matth. 2. Cor. 5. S. Hier. in hunc loc. Tertull. lib. 4. advers. Marcionem.

Marci 14. 7. *Semper enim pauperes habetis vobiscum ; & cum volueritis, potestis illis bene facere ; me autem non semper habetis.*

VII. *Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum , ad sepeliendum me fecit* . Perditionem ac profusionem esse perperàm existimatis , quòd hæc mulier corpus meum pretioso unguento perfudit : atqui si is sumptus ad polliniendum mortuum impensus esset , nemo improbaret , cùm id ex pietatis officio , & ad amorem erga defunctos significandum , & ad spem resurrectionis testificandam , apud vos frequentetur : qui igitur honos mortuo laudabiliter impenderetur , cur eam viventi , sed brevi morituro , exhiberi ægrè fertis ? *Ad sepeliendum me fecit* : quasi ad me polliniendum & funerandum . Cùm enim mortem meam imminere intellexerit , me jam velut mortuum spectat , & solemne illud pietatis officium modico tantùm tempore anrevertit . Hunc sensum S. Marcus clariùs exprimit his verbis :
Marci 14. 8. *Quod habuit hæc , fecit : prævenit ungere corpus meum in sepulturam*. Id est, cùm me jam propinquum morti esse noverit , quod jam sæpè prædixi vobis , fecit quod in se erat, ut hoc mihi officium vivo impenderet , verita, ne mortuo non posset ob furorem inimicorum meorum . Quòd autem sancta illa mulier Christi mortem fide præviderit , sepulturam ejus officio prævenerit , Spiritus Sancti impulsu ; confirmatur ex cap. 24. S. Lucæ vers. 6. & 7. ubi Angeli sancti mulieribus , quarum hæc una erat, corpus Jesu in monumento quærentibus , ajunt : *Recordamini , qualiter locutus est vobis , cum adhuc in Galilæa esset , dicens : Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum , & crucifigi , & die tertia resurgere . Et recordatæ sunt verborum ejus* . Quem sensum S. Marcus clariùs expressit , S. Joannes paulò obscuriùs innuit ; secundùm latinam versionem nostram vulgatam :
Jo. 12. 7. *Sinite illam , ut in diem sepulturæ meæ servet illud* : Sive secundùm vim Græci textus , quam & Syriaca versio exprimit , *In diem sepulturæ meæ servavit illud* . Idem enim vulgatæ nostræ versionis sensus est : Sinite , ut non frustra hoc unguentum ad pollincturam meam servaverit ; me scilicet nunc perfundendo , quod post mortem meam non poterit .

VIII. *Amen dico vobis , ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo , dicetur & quòd hæc fecit in memoriam ejus* . Ubicumque Evangelium meum , doctrina mea , vitæque & prædicationis meæ Historia prædicabitur : (quæ quidem prædicatio orbem pervagabitur universum :) pium istud mulieris hujusce factum ad laudem sempiternam narrabitur & celebrabitur .

IX. *Tunc abiit unus de duodecim , qui dicebatur Judas Iscariotes , ad Principes Sacerdotum : & ait illis : Quid vultis mihi dare , & ego vobis eum tradam ? At illi constituerunt ei triginta argenteos . Et exinde quærebat opportunitatem , ut eum traderet* . Congregato primariorum Sacerdotum & civilium Magistratuum , Legisque peritorum concilio , ut de morte Jesu deliberarent , Judas Ischariotes , unus ex duodecim Apostolorum ejus collegio , Christi reprehensione irritatus , & unguenti pretio , cui inhiabat , frustratus , abiit , non coactus , non invitatus , sed spontè , ut avaritiæ suæ damnum quoquo modo compensaret , ad Principes Sacerdotum , tunc in aula Pontificis Caiphæ congregatos : & ait illis : Quid mihi dabitis , & ego vobis eum tradam , ut cum eo pro arbitrio vestro agatis ? At illi se ipsi daturos pacti sunt *triginta argenteos* siclos , quanti caput servi æstimatur . *Exod.* 21. 32. (Libellæ sunt circiter quadraginta quinque monetæ Gal-
Zach. 11. 12. licæ .) Vilitatem pretii ostendit Zachariæ locus : *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos* . Nec obstat quod ex ea pecunia emptus sit ager figuli

figuli ad sepulturam peregrinorum, qui tam vili pretio emi potuisse non videtur. Non constat enim, quantus fuerit ager: parvum fuisse verisimile est, eumque infœcundum & vilem, cujus ubertas omnis ad figulinæ opera exhausta fuerat. Deinde non constat, an ea tantùm pecunia emptus fuerit, an aliquid superadditum, quantum ad justum pretium conficiendum necesse erat. Tertiò, rariore tunc temporis pecunia, res minoris emebantur. Denique, *Ierem.* 32. 9. ager non malus emitur septemdecim siclis. Pretii porrò vilitas Judæ animum ostendit ita avaritiæ mancipatum, ut quovis vel exiguo lucro ad scelus immane proditionis Christi impelli potuerit. Unum ex duodecim Apostolis Christi illum fuisse hic observat Evangelista, tum ad criminis gravitatem indicandam; tùm ad significandam personam idoneam proditioni, utpotè domesticam.

X. *Prima autem die Azymorum accesserunt Discipuli ad Jesum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* Die decima quarta mensis Nisan, qua immolabatur Paschalis agnus inter duas vesperas, & fermentum omne è domibus abjiciebatur, azymique panes manducari incipiebant in cœna ad esum agni, & eorum usus ad diem usque vigesimam primam inclusivè perseverabat, secundùm legem, *Exodi* 12. 18. Confer cum Marci 14. 12. *Et primo die Azymorum, quando Pascha immolabant, dicunt ei Discipuli, &c.* Et Lucæ 22. 7. *Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha.* Quibus locis inter se collatis evincitur, Pascha eo anno celebratum à Judæis, quo oportebat die secundùm legem; atque à Christo pariter celebratum legitima die cum vulgo Judæorum. Misit itaque Christus Petrum & Joannem, ut Paschalem Cœnam pararent. At illi de hospitio soliciti, Lucæ 22.
quòd propriam domum Jerosolymis non haberet Jesus; & quòd difficile videretur invenire hospitium in urbe, ob hominum ex tota gente ad Festi celebrationem eò confluentium frequentiam; & quòd illum ad mortem quæsitum via ab ullo exceptum iri verosimile esset; aut certè nullus esset tutus satis locus: *Dederant enim Pontifices & Pharisæi mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehendant eum.* Hæc igitur cùm nossent Petrus & Joannes, dixerunt: *Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?*

XI. *At Jesus dixit: Ite in Civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magister dicit, Tempus meum propè est, apud te facio Pascha cùm Discipulis meis.* Ite Hierosolymam ad talem, sive ad certum quemdam hominem cujus domum Joan. 11. 56.
indicabit vobis homo lagenam aquæ portans, qui vobis in ipso civitatis ingressu occurret. Eum fortè non nominavit Jesus, ne Judas mysticam cœnam turbaret, vel legalem, ut Euthymius & Theophylactus, commentariis in Lucam, conjiciunt. Cæterùm divitem & honestum fuisse, cui domus commoda, cœnaculum grande, aulæis stratum & ornatum esset; ac Jesu familiarem, ejusque discipulum fuisse oportet, cujus domum ad ultimam suam cœnam, spontè, non invitatus, elegit. Idque hæc verba auctoritatis indicant, *Magister dicit*: Tempus discessus mei ex hoc mundo proximum est: apud te celebrare decrevi cœnam Paschalem cum duodecim Discipulis meis. *Et fecerunt Discipuli, sicut constituit illis Jesus, & paraverunt Pascha.* Hinc perspicuum est, Christum tempus legitimum Paschatis non prævenisse, nec alia die celebrasse, quàm cæteros Judæos. Agnus enim die 14. mensis Nisan Jerosolymis in Templo, inter duas vesperas, mactandus & sacrificandus erat, interveniente Sacerdotum opera, qui sanguinem agni excipere & ex eo altare aspergere, victimamque Altari imponere, ac deinde offerentibus familiis reddere solebant; ut colligitur ex Josepho, qui Sacerdotes Cestio quærenti, Quis numerus esset Judæorum Jerosolymam conve-

Chez un rel. S. Augustin. lib. 2. de consensu Evang. c. ult. Marci 14. Lucæ 22.

 nien-

nientium, exactè dixisse refert, quot fuissent agni sacrificati; quod profectò dicere exactè non potuissent, nisi ipsi intervenissent mactationi, sive sacrificio. Operam autem suam non navassent, nisi stato tempore.

XII. *Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim Discipulis suis*. Post occasum Solis, hora esui agni destinata, Jesus ad mensam accessit cœnaturus cum Discipulis suis. Agnum quidem stantes manducasse secundùm ritum Lege præscriptum verisimile est, sed vocem usitatam retinuerunt ac usurparunt Evangelistæ; sicut etiam hodie latinè mensæ accumbere dicimur, cùm tamen sedeamus. Et post cœnam legalem, seu manducationem agni Paschalis, Christum cum Discipulis discubuisse more solito ad cœnam justam, nihil prohibet, ut intelligamus. Numerus autem discipulorum exprimitur, ut Christum cum tota sua familia Paschalem Agnum comedisse, cœnamque mysticam celebrasse significetur: & neminem præter Apostolos 12. utrique cœnæ adfuisse, neminem ex iis ab alterutra summotum & exclusum, ne quidem Judam proditorem, Veteres Patres, uno penè Hilario excepto, summo consensu affirmant. *S. Joann. Chrys. hom. 82. in Matth. & hom. De Proditione Judæ, S. Hieronymus in hunc locum, S. August. tract. 26. in Joann. Theodoretus in cap. 11. epist. 1. ad Corinth. S. Leo serm. 56. de Pass. Dom. 7.*

XIII. *Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, Quia unus vestrum me traditurus est*. Inter cœnandum, dixit illis Jesus: Unus ex vobis, quos in familiam meam cooptavi, quos amicitia mea dignatus sum, quos Apostolos meos creavi, quos tot tantisque beneficiis affeci, me proditurus est hostibus meis. Id prædixit Christus, ut se non invitum, sed scientem volentemque mori ostenderet. Proditoris autem nomini pepercit & honori ne irritaretur; imò potiùs, ut flecteretur ad pœnitentiam, cogitationes suas & occulta consilia Christo plenè perspecta esse intelligens: tum etiam ut doceret, peccatores occultos non esse mox publicè traducendos. Hæc autem de proditore narrata per anticipationem à S. Matthæo videntur, quæ nonnisi post Eucharistiæ institutionem facta sunt, ut colligitur ex S. Luca cap. 22. vers. 20. & 21. *Similiter & calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic est calix Novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis funditur. Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa*.

S. August. lib. 3. de consensu Evang. c. 1. Quibus connectendum est id quod Joannes narrat cap. 13. vers. 26. de buccella panis intincti Judæ à Christo porrecta, quo signo eum Joanni supra pectus suum recumbenti indicavit. Vel dicendum, Jesum semel & iterùm de proditore suo sermonem fecisse: ante, & post instituta traditaque Mysteria. Primum à S. Matthæo, secundum à SS. Luca & Joanne narratum.

XIV. *Et contristati valdè, cœperunt singuli dicere: Numquid ego sum, Domine? At ipse respondens ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet*. Christi prædictione ac declaratione vehementer afflicti Aposto-

S. Hieron. in hunc loc. li, tum ob atrocitatem facinoris, tum ex motu fragilitatis & infirmitatis suæ (plùs enim credebant Magistro quàm sibi) interrogarunt de peccato, cujus conscientiam non habebant: *Numquid ego sum Domine?* Essemne ita miser, ita ingratus, ita infidelis? & impius? Respondit Jesus: Qui intingit mecum buccellam, quam manu tenet, in paropside, hic me tradet. Judas propè Christum accubuisse videtur, ita ut cùm plures essent in mensa catini, ille ex eodem ederet, ex quo edebat Christus. Ita enim faciliùs fieri potuit, ut Christus illi interroganti, an ipse esset de quo loquebatur, submissè & plerisque non audientibus, responderet: *Tu dixisti*; utque

co

eo non audito, Joannes à Petro monitus, quærens, quis ille esset, qui tantum scelus meditaretur & perpetraturus esset, certum à Christo Jesu signum acciperet, eum hunc esse, cui ipse Jesus daturus esset de catino tinctam jure offulam. Accedit, quòd S. Marcus, cùm priùs dixisset, *Unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum*, postea subjecit, *Unus ex duodecim qui intingit mecum manum in catino*. Quare cùm bis idem dictum censeri non debeat, sequitur, in posteriori versu restrictiorem esse descriptionem. *O mira Domini patientia! Primùm dixerat, Unus vestrum me traditurus est. Perseverat proditor in malo: manifestiùs arguit, & tamen nomen propriè non designat. Judas cæteris contristatis, & retrahentibus manum, & interdicentibus cibos ori suo, temeritate & impudentia qua proditurus erat, etiam manum cum Magistro mittit in paropsidem, ut audacia bonam conscientiam mentiretur.* Marci 14. 18. 20. S. Hieron. in hunc loc.

XV. *Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo: væ autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.* Mortem oppeto non fortuitò, non inopinatò, non invitus, non inimicorum potentia in me prævalente, sed sciens volens, ut Dei Patris mei obtemperem voluntati ac decretis, utque impleantur quæ in Lege, Psalmis, & Prophetis de me scripta sunt; secundùm quæ oracula oportet Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Ne tamen ideò se minùs reum, aut mitiùs puniendum à Deo existimet proditor: sapientissimum enim divinæ permissionis decretum, Deique præscientia cùm nullam imponat sceleris necessitatem, cujus auctor non est Deus, sed ordinator, neque culpam elevat, neque pœnæ meritum minuit. Maledictus æternùm ille qui me tradet: melius esset illi, si natus non fuisset. Non quòd benè esse ei possit, qui non sit; sed quòd Judæ & similium impiorum æternæ damnationi addictorum pœnæ tam graves, tam atroces sint, ac futuræ sint, ut optabilius ipsis esset non esse. Scilicet *Multò melius est non subsistere, quàm malo subsistere*. Proditoris igitur pœna his verbis prædicitur: *Ut quem pudor non vicerat, corrigant denuntiata supplicia*. S. Hieron. ibid.

XVI. *Respondens autem Judas, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego sum, Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.* Judas, ne tacendo se prodere videretur, blandientis verbo Jesum interrogat: Num ergo ille sum, de quo tale scelus suspicaris? Magistrum vocat hypocrita impudens, ut Jesum cæteris condiscipulis magis honorare videretur. Nam *Domini* nomen etiam plebeis, *Rabbi* verò seu *Magistri*, solis Doctoribus apud Hebræos tribuebatur. Respondit Jesus: Ita est; tu es ille proditor. Hanc Christi responsionem vel non audiverunt cæteri Apostoli, vel non intellexerunt. Unde Petrus Joanni innuit, ut à Jesu quæreret quis esset proditor. Itaque cùm Joannes recubuisset supra pectus Jesu; dixit ei: *Domine, quis est? Respondit Jesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ. Et post buccellam introivit in eum Satanas*; pleniùs scilicet illum possessurus, cujus cor jam occupaverat. Unde Joannes præmisit: *Et cœna facta: cùm Diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas, &c.* Sicut ergo Apostoli, qui jam acceperant Spiritum sanctum, quando eis post Resurrectionem Jesus insufflavit, dicens: *Accipite Spiritum sanctum*, posteà eum die Pentecostes pleniùs acceperunt: ita è contrario, Diabolus qui jam ante cor Judæ occupaverat, illi persuadens, ut Christum traderet; illum sibi pleniùs subjecit, postquam Jesus illi buccellam intinctam porrexit. Joan. 13. 24. 25. 26. ib. vers. 2. S. Augustin. lib. 3. de con. sensu Evang.

XVII. *Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit,*

git, *deditque Discipulis suis*, *& ait*: *Accipite*, *& comedite*: *Hoc est corpus meum*. Cùm adhuc mensæ accumberent, cœna legali, usualique, peracta: unde S. Lucas & S. Paulus calicem à Christo acceptum, benedictum,
Lucæ 22. 20. & 1. Cor. 11. 25. datumque Apostolis scribunt, *postquàm cœnavit*; quod & in Canone Missæ exprimitur: Accepit Jesus panem, azymum utique, cum à prima die azymorum ad octavam usque nullus esset fermentati usus; & ad cœnam, in qua Paschalis Agnus comedebatur, azymos panes adhiberi lex juberet. Et gratias agens Patri, *benedixit* pani; quo modo non calici benedicere S. Pau-
1. Cor. 10. 16. lus ait: *Calix* (inquit) *benedictionis*: *cui benedicimus*, *nonne communicatio Sanguinis Christi est*? Et fregit in tot partes, quot erant convivæ; *deditque Discipulis suis*, in manus, dicens: *Accipite*, *& comedite*: *Hoc* quod vobis porrigo, & quod à me comedendum accipitis, *est corpus meum*; non typus dumtaxat & figura corporis mei, ut Agnus Paschalis, quem manducastis; sed ipsum Corpus meum verum, quod pro vobis in cruce immolandum est, & mocò mysticè immolatur in sacrificio incruento, cujus vos participes esse volui. Quem sensum SS. Lucas & Paulus exprimunt his ver-
Lucæ 22. 19. 1. Cor. 11. 24. bis, *Quod pro vobis datur*, *Quod pro vobis tradetur*. Corpus autem ipsum Christi, pro nobis traditum & sacrificatum est, non figura corporis. Figuratam locutionem in his verbis: *Hoc est corpus meum*; non magis licet comminisci, quàm in his Patris Æterni verbis: *Hic est Filius meus dilectus*. Utrobique veritas perspicuè loquitur: verba ejus intelligenda sunt secundùm eum, quem præ se ferunt sensum. Figuram à Melchisedecho præmonstratam hìc implet Christus, Pascha verum instituit in agno Paschali adumbratum: an quæso figuris figuram obscuriorem, non veritatem ipsam
S. Hieron. in hunc loc. substituisset? *Postquam* (inquit S. Hieronymus) *typicum Pascha fuerat impletum*, *& agni carnes cum Apostolis comederat*, *assumit panem qui confortat cor hominis*, *& ad verum Pascha transgreditur Sacramentum*, *ut quomodo in præfiguratione ejus Melchisedech summi Dei Sacerdos*, *panem & vinum offerens fecerat*, *ipse quoque veritatem sui Corporis & Sanguinis repræsentaret*; id est, præsentem exhiberet. Quo sensu & Tertullianus repræsentandi verbo utitur, dicens, Patrem Æternum Filium suum in monte Tabor repræsentasse, cùm ait: *Hic est Filius meus dilectus*. Hæc verba, *Accipite*, *& comedite*: *Hoc est Corpus meum*; cùm Christiani cultus institutionem, novæ legis conditionem, veri fœderis contractum, testamentum Patris morientis, mandatum Domini, substitutionem veritatis omnibus veteris legis umbris, omniumque figurarum finem significent & exprimant, in sensu figurato & metaphorico explicari non debent; cùm ratio jusque postulent, ut in his occasionibus & circumstantiis sermo clarus sit, nullique æqui-
S. August. vocationi obnoxius. *Tamdiù contenditur de hæreditate mortuorum*, *quandiù testamentum proferatur in publicum*, *& cùm prolatum*, *tacent omnes*, *ut tabulæ aperiantur & recitentur*, *Judex intentus audit*, *Advocati silent*, *Præcones silentium faciunt*, *universus populus suspensus est*, *ut legantur verba mortui non sentientis in monumento*. *Ille sine sensu jacet in monumento*, *& valent verba ipsius*: *Sedet Christus in cœlo*, *& contradicitur testamento ejus*? *Aperi*, *legamus*. *Fratres sumus*, *quare contendimus*? *Qui fecit testamentum*, *vivit in æternum*: *audit voces nostras*, *agnoscit suam*. *Legamus*, *quid litigamus*? *Ubi inventa fuerit hæreditas*, *ipsam teneamus*. Quis pro domo vel prædio sibi à patre moriente testamento legatis, figuram domus vel prædii in charta delineatam tradi pateretur? Quis non amentem inclamaret hominem, qui sic testamentum interpretaretur? Christus Jesus Dominus noster morti proximus testamentum condidit: nobis Corpus & Sangui-

guinem suum legavit, dicens: Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus. Quid pro Corpore & Sanguine Christi figuras Corporis & Sanguinis ipsius nobis supponere conantur Calviniani & Zuingliani Hæretici? *Confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat.* Denique trium Evangelistarum in referendis Christi Eucharistiam instituentis verbis summus consensus, & S. Pauli cum illis concordia, non permittit, ut ad sensum figuratum & metaphoricum trahantur. *De veritate carnis & sanguinis non relictus est ambigendi locus: nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra, verè caro est, & verè sanguis est, & hæc accepta atque hausta id efficiunt, ut & nos in Christo, ut Christus in nobis sit.* Galat.3.15. S.Hilar.lib.8. de Trinit.

XVIII. *Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.* Et accipiens calicem vino plenum aqua mixto, cùm gratias egisset Deo Patri, ipsique calici, seu contento in eo elemento benedixisset, dedit illis in manus, jubens, ut in orbem omnes ex eodem isto calice biberent, quod S. Lucas his verbis expressit: *Dividite inter vos*: Syrus interpres ad solos Apostolos Christi jussionem refert: *Bibite vos omnes.* S. Marcus statim impletum esse illud Domini mandatum observat: *Et biberunt* (inquit) *ex eo omnes*, scilicet præsentes Apostoli; quos proinde solos, & Sacerdotes sacrificium offerentes mandatum illud spectat. Apostoli enim in ultima cœna Novi Testamenti Sacerdotes à Christo sunt inaugurati his verbis, *Hoc facite in meam commemorationem.* Ex hoc itaquè loco perperàm colligunt Heterodoxi, Communionem sub utraque specie divini esse juris respectu singulorum & omnium fidelium, qui sunt Eucharistiæ participes. Unde nec Sacerdotes ipsos, quando non offerunt sacrificium, sed Sacramentum simpliciter sumunt, ut fideles cæteri, spectat illud Christi mandatum, ut probat collatio cum ipsius Domini verbis à S. Paulo relatis: *Hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.* Marci 14.23. Lucæ 22. 19. 1. Cor. 11.25.

XIX. *Hic est enim Sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Quod enim vobis exhibeo bibendum in calice, Sanguis meus est, quo novum fœdus & Testamentum, æternæ hæreditatis promissionem, filiis Dei, per gratiam ejus prædestinatis, factam continens, prænuntiatum à Prophetis, à me revelatum, & prædicatum, & veluti morte Testatoris jamjam futura, & hoc ipso sanguine, qui mysticè jam funditur, repræsentata confirmatur. *Hic est Sanguis meus*, verus & proprius, loco scilicet sanguinis veterum victimarum substitutus, quem Moyses respersit in populum, dicens: *Hic est sanguis fæderis quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his.* Hic est Sanguis meus Novi Testamenti, qui *pro multis effundetur.* Apud S. Lucam, *pro vobis.* Utrumque à Christo dictum conjunxit Ecclesia in Canone Missæ: *Qui pro vobis & pro multis effundetur.* Maluit autem *pro multis dicere*, quàm *pro omnibus*: (quamvis omnibus sufficiat ad pretium redemptionis, & pro omnibus illum effuderit, Patrique obtulerit Christus, qui & pro inimicis rogavit:) quia sacrificii fructum & efficaciam respexit. Hic est Sanguis meus, qui pro vestra & multorum salute *effundetur*, & salvabit omnes, quotquot præordinati sunt ad vitam æternam. Trium Evangelistarum, & S. Pauli textus Græcus uniformiter habet, τὸ ἐκχυνόμενον, *qui effunditur*, id est, nunc offertur Deo, & libatur in sacrificio incruento, ut mox effundetur in sacrificio crucis, cujus istud figura est, *in remissionem peccatorum*: Piaculare enim & propitiatorium sacrificium est. Confer cum Apostolo cap. 9. Epistolæ ad Hebræos vers. 13. & seqq. *Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat*

ad

ad emundationem carnis : quantò magis Sanguis Christi , qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo , emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis , ad serviendum Deo viventi ? Et ideò Novi Testamenti Mediator est , ut morte intercedente in redemptionem earum prævaricationum , quæ erant sub priori Testamento , repromissionem accipiant , qui vocati sunt , æternæ hereditatis . Ubi enim testamentum est , mors necesse est intercedat testatoris . Testamentum enim in mortuis confirmatum est : alioquin nondum valet , dum vivit qui testatus est . Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est . Lecto enim omni mandato Legis à Moyse universo populo , accipiens sanguinem vitulorum & hircorum , cum aqua , & lana coccinea , & hyssopo ; ipsum quoque librum & omnem populum aspersit , dicens : Hic sanguis testamenti , quod mandavit ad vos Deus . Etiam tabernaculum , & omnia vasa ministerii similiter aspersit , & omnia penè in sanguine secundùm Legem mundantur , & sine sanguinis effusione non fit remissio . Necesse est ergo exemplaria quidem cælestium his mundari : ipsa autem cælestia melioribus hostiis quàm istis .

XX. *Dico autem vobis : Non bibam amodo de hoc genimine vitis , usque in diem illum , cùm illud bibam vobiscum novum in Regno Patris mei .* Ex S. Luca perspicuum est , id dictum à Christo ante panis & vini consecrationem . Sed quia vini mentio hìc præcesserat , visum est S. Matthæo , id dictum hìc subtexere . Genimen ergo vitis non vocatur , quod benedictio consecravit , sed quod natura formavit . Sic autem habet S. Lucæ textus :
Lucæ 22. *Et cùm facta esset hora , discubuit , & duodecim Apostoli cum eo . Et ait illis : Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum , antequam patiar . Dico enim vobis : Quia ex hoc non manducabo illud , donec impleatur in Regno Dei . Et accepto calice , gratias egit , & dixit : Accipite , & dividite inter vos . Dico enim vobis , quod non bibam de generatione vitis , donec Regnum Dei veniat . Et accepto pane , gratias egit , & fregit , & dedit eis , dicens : Hoc est Corpus meum , quod pro vobis datur : Hoc facite in meam commemorationem . Similiter & calicem , postquam cœnavit , dicens : Hic est calix , Novum Testamentum in Sanguine meo , qui pro vobis fundetur .* Horum igitur verborum sensus est : Hæc ultima cœna est , quam vobiscum facio ; hoc ultimum Pascha , quod vobiscum celebro . Non bibam in posterum de hoc vino , quod in cœna & in Paschali calice bibimus , donec bibam illud longè alterius generis , longè præstantius atque jucundius in cœlo . *Vinum novum* , lætitiam scilicet immortalem , quæ per vinum adumbrata est in Psalmis : *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ , & torrente voluptatis potabis eos , &c.* Quam & his verbis Christus significavit , quibus compellavit Apostolos post sacrorum Mysteriorum dispensationem : *Et*
Lucæ 22. 29. *ego dispono vobis , sicut disposuit mihi Pater meus Regnum , ut edatis & bibatis super mensam meam in Regno meo .* Non est autem inusitatum , ut idem nomen duobus sensibus serviat , in eadem oratione , proprio & metaphorico , ut in ista Domini sententia , *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos* :
Matth. 8.22. Priore parte *mortui* metaphoricè , posteriori verè mortui appellantur . Et in illa : *Qui biberit ex hac aqua , sitiet iterum : qui autem biberit ex aqua ,*
Jo. 4. 13. 14. *quam ego dabo ei , non sitiet in æternum* : Primùm *aqua* propriè , deinde metaphoricè sumitur . Ita & hìc : *Non bibam amodo de hoc genimine vitis , donec illud bibam vobiscum novum in Regno Patris mei* : priori parte sententiæ *genimen* seu fructus *vitis* propriè sumitur ; posteriori verò parte metaphoricè prò cœlestibus immortalis vitæ deliciis .

XXI. *Et hymno dicto , exierunt in Montem Oliveti .* Cùm hymnum in gratiarum

tiarum actionem dixissent Jesus & ejus Apostoli, excepto Juda qui jam abierat, exierunt versùs Montem Olivarum. Nam Getsemane erat inter torrentem Cedron & montem ipsum, ad radicem montis. Hymnum consuetum à Christo recitatum, verisimile est. Non alium fuisse, quàm Psalmos centesimum decimum quartum & sequentes usq; ad centesimum decimum octavum, censent interpretes eruditi. Hunc hymnum Paschate cani solitum, quem vocabant *Hymnum magnum*, seu *Halleluja magnum*. Censent alii, hunc Hymnum fuisse orationem ipsam, quam Christus ad Patrem fudit sublevatis oculis in cœlum, *Pater: venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te*, &c. quæ Joannis 17. referuntur. Quibus descriptis, S. Evangelista continuò subdit: *Hæc cùm dixisset Jesus, egressus est cum Discipulis suis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse & Discipuli ejus*. Solebant scilicet Hebræi pro re nata ex tempore hymnos componere & ad Deum fundere, nullis numeris adstrictos, qualia sunt Cantica Deboræ, Annæ, Zachariæ, Mariæ, &c. & oratio illa Petri & Joannis, ac reliquorum discipulorum sive Christianorum, quæ legitur Actuum 14. vers. 24. usque ad 31. Hunc morem primi Christiani servarunt, ut colligitur ex cap. 5. Epistolæ ad Ephesios vers. 19. & cap. 3. Epistolæ ad Colossenses vers. 16. De hoc more Tertullianus in Apologetico: *Post aquam manualem, inquit, & lumina, ut quisque de Scripturis, vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere*.

XXII. *Tunc dicit illis Jesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte: Scriptum est enim: Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis*. Omnes ab officio discipuli verique amici deficietis, minus dignè de me sentientes, me deserentes, ignavo & mundano timore fugientes, in fide Divinitatis meæ vacillantes ista nocte, occasione eorum quæ mihi evenient, cùm me ab inimicis captum, rapi ad supplicium videbitis. Tunc fiet, quod scriptum est: Percusso Pastore dispergentur oves gregis. Zachariæ vaticinium secundùm sensum citat, non verbis tenùs; sibique accommodat. Confer cum Joannis 16. 31. 32. ubi narrat S. Evangelista, cùm Apostoli dixissent: *In hoc credimus quia à Deo exîsti*, respondisse eis Jesum: *Modò creditis? Ecce venit hora, & jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, & me solum relinquatis*. Id est *Tunc ita perturbamini, ut etiam quod modò creditis, relinquatis. Venerunt enim ad tantam desperationem, & suæ pristinæ fidei, ut ita dixerim, mortem, quanta apparuit in illo Cleopha, qui post ejus resurrectionem cum illo se loqui nesciens, & quid ei contigerit, narrans, Nos, inquit, sperabamus, quòd ipse redempturus fuerat Israel. Ecce quomodo eum reliquerant, deserendo etiam ipsam fidem, qua in eum ante crediderant*. Futuræ igitur infirmitatis Discipulos admonuit, & nocte eadem *omnes metu atque infidelitate turbandos*: se tamen resurgentem in Galilæam eos præcessurum esse promittit, ut infirmitatem eorum sponsione reditus sui & resurrectionis consolaretur. *Omnes vos scandalum patiemini*. Prædicit, quod passuri sunt: ut cùm passi fuerint, non desperent salutem, sed agentes pœnitentiam liberentur. *Postquam autem surrexero, præcedam vos in Galilæam*. Præcedam vos in Galilæam patriam vestram, de qua repetenda cogitabitis, ut à Judæorum odiis & metu liberati, securius vivatis; vobis præibo, ut pastor gregi, vosque dispersos colligam.

Zachar. 13. 7.

S. Aug. tr. 103. in Joan.

Luc. 24. 21.

S. Hilarius, in hunc locum.

S. Hieron. in hunc locum.

XXIII. *Respondens autem Petrus, ait illi: Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor*. Ex ardenti quidem erga Dominum affectu & charitate hæc Petrus dixit, sed imbecillitatem suam, & fidem ver-

S. Hilarius, in hunc locum.

S. Io. Chryſ. hom. 83. in Matth. verborum Chriſti non attendens, de viribus ſuis præſumendo peccavit. *Ait illi Jeſus: Amen dico tibi, quia in hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis*. Mirè emphatica ſunt Chriſti verba. Negaverat Petrus ſe ab officio diſceſſurum: oſtendit Chriſtus diſceſſurum, non leviter, ſed graviter, id eſt, non ſolùm fuga, ſed Magiſtri abdicatione. Dixerat Petrus, *Numquam*: Chriſtus docet facturum eum, quod ſe facturum negabat, ea ipſa nocte antequam dies orietur; & facturum non ſemel, ſed ter: quod ſignum erat non qualiſcumque infirmitatis, ſed expectoratæ conſtantiæ. *Antequam gallus cantet, ter me negabis*. Bis canit gallus, primùm medinoctio, deinde ſub adventum lucis. Poſterior cantus, ut nobilior atque alacrior, propriè vocatur Gallicinium. De iſto loquuntur SS. Matthæus, Lucas, & Joannes, de utroque S. Marcus: *Et ait illi Jeſus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priuſquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus*. Tota Petri negatio, trina negatio eſt. Hæc ante primum galli cantum cœpta, ante ſecundum completa eſt: quamquam & affectione animi, & timore Petri, ante primum tota concepta ſit. Sicut ergo jam mœchatus eſt mulierem in corde ſuo, qui eam viderit ad concupiſcendum; ſic Petrus quandocumque verbis ederet timorem, quem tam vehementem animo conceperat, ut perdurare poſſet uſque ad tertiam Domini negationem, tota trina negatio ei tempori deputanda eſt, quo eum trinæ negationi ſufficiens timor invaſit: ex quo etiamſi poſt primum galli cantum inciperent pulſato interrogationibus pectore verba illa negationis erumpere, nec ſic abſurdè atque mendaciter ante galli cantum ter negaſſe diceretur, quando ante galli cantum tantus timor obſederat mentem, qui eum poſſet uſque ad tertiam negationem perducere. Multò minùs igitur movere debet, quia trina negatio etiam trinis negantis vocibus ante galli cantum cœpta, etſi non ante primum galli cantum peracta eſt.

Marc. 14. 32.

S. Aug. lib. 3. de conſenſu evang. cap. 3.

XXIV. *Ait illi Petrus: Etiamſi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes Diſcipuli dixerunt*. Bona fide, bono animo id dixit Petrus, boni propoſiti ſibi conſcius; ſed neque virium ſuarum imbecillitatem, neque periculi ingruentis magnitudinem, neque Chriſti verba ſatis conſiderans. *Et Petrus de ardore fidei promittebat, & ſalvator quaſi Deus futura noverat*. Chriſti tamen prædictione *non cogitur* Petrus *ad negandum, ſed inſtruitur ad cavendum ...... Magnam charitatem*, qua Dei mandata fiunt, *Petrus nondum habuit, quando timore ter Dominum negavit*: Timor *enim* non eſt in charitate ſed perfecta charitas foras mittit timorem. *Et tamen quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat Domino*: Animam meam pro te ponam: *Putabat enim ſe poſſe, quod ſe velle ſentiebat. Et quis iſtam etſi parvam dare cœperat charitatem, niſi ille qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit?* Par voluntas bona quidem, ſed imperfecta, erat cæteris Diſcipulis, qui Petro ardore fidei, & animi conſtantia videri noluerunt inferiores: *Similiter & omnes Diſcipuli dixerunt*.

S. Hieron. in hunc locum. S. Ambr. lib. 10. in Lucam. S. Joan. 4. 18. Joan. 13. 37. S. Aug. lib. de gratia & libero arbitr. cap. 17.

XXV. *Tunc venit Jeſus cum illis in villam, quæ dicitur Getſemani, & dixit diſcipulis ſuis: Sedete hic, donec vadam illuc, & orem*. Venit Jeſus cum Apoſtolis in prædium ſeu agrum, cui nomen Getſemani, id eſt *Torcular olei*, propter Montem Olivarum, ad cujus radices ſitus erat. Et dixit Diſcipulis ſuis, Manete hic, in anteriore ſcilicet horti parte, dum paulò ulterius ſecedam orationis gratia. *Et aſſumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi*, Jacobo & Joanne, (quibus arcana ſua lubentiùs credebat, & qui gloriam ejus in Transfiguratione viderant) *cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe*;

esse; vehementer angi, & animo penè deficere, *tædere & pavere*, ut habet S. Marcus; sive *obstupescere*, secundùm vim Græci verbi, id est, metu gravissimo imminentium malorum agitari & concuti. *Cœpit contristari, & mœstus esse*. Non subitò animum Christi invaserunt mortifera illa tristitia, anxietas, metus: non præter voluntatem (ut nobis accidit) sed sponte, ad imperium rationis, cujus serenitatem ne minimum quidem obnubilarunt; quando, quomodo, & quantùm voluit. *Non animi infirmitate, sed potestate turbatus est, ne nobis desperatio salutis oriatur, quando non potestate, sed infirmitate turbamur. Non ergo aliquo est cogente turbatus sed turbavit semetipsum: quod de illo evidenter expressum est, quando Lazarum suscitavit ...... Affectum quippè humanum, quando oportuisse judicavit, in se ipso potestate commovit, qui hominem totum potestate suscepit*. Ut veritatem probaret assumpti hominis, verè quidem contristatus est; sed ne passio in illius animo dominaretur, *per propassionem cœpit contristari*. Denique *Hos motus ita cum voluit animo suscepit humano, sicut cùm voluit factus est homo, & ejus infirmitas fuit ex potestate*. S.Aug. tr. 60. in Joann. S.Hieron. in hunc locum. S.Aug. lib. 14. de civit. Dei, cap. 9.

XXVI. *Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem. Sustinete hic, & vigilate mecum*. Mortifera tristitia animus meus undequaque obsessus est, dolores mortis in animum meum penetrarunt: *Circumdederunt me dolores mortis*. Ita vocantur dolores maximi, & quales in procinctu mortis esse solent, quibus non immeritò comparatur horror ipse mortis, & quidem tam acerbæ, tam ignominiosæ. Manete hic, & vigilate mecum, ut vigilantiæ & orationis societas vobis præsidio sit adversus tentationem imminentem, præsentia vestra mihi sit solatio. Manete hic, & vigilate, ut eorum quæ mihi accidunt, suo tempore testes sitis. Psal. 116.

XXVII. *Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu*. Et progressus pusillum etiam à tribus illis selectis Apostolis, (more hominum quos pudet æstuantis animi motus in oratione coram aliis effundere;) ita tamen, ut ab his videri audirique posset, procidit in faciem suam, ut corporis habitu summam animi demissionem ac humilitatem, & extremam inferioris appetitus desolationem significaret. Orabat autem *cum clamore, & lacrymis*, hunc in modum: *Pater mi, si possibile est*; si tua decreta fuerunt, ut alio modo tuæ gloriæ hominumque saluti consulatur: *Pater si vis, transfer calicem istum à me ......* Abba, *Pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc à me*. Hæc igitur verba, *Si possibile est*, dubitationem Christi de rei possibilitate, aut de Patris omnipotentia non exprimunt, non enim dixit, *si facere potes*; sed, *si fieri potest*: fieri autem potest, quod ille voluerit. Sic itaque dictum est, *si fieri potest*, ac si diceretur, *si vis*. Manifestavit enim Marcus, quo sensu accipiendum sit, *si fieri potest*, quando Christum dixisse refert. *Abba, Pater, omnia tibi possibilia sunt*. Hæc enim ostendunt, non ex impossibilitate, sed ex Patris voluntate dictum esse, *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste*: Acerbissimæ mortis genus à me averte. Naturæ desiderium, & inferioris appetitus repugnantiam exprimit. Naturalis enim appetitus refugit mortem: sed rationali voluntate naturale illud desiderium, ac repugnantiam sentientis appetitus subjicit divinæ voluntati. In Christo itaque contraria desideria non fuerunt, sed diversa: primum naturale, & quidem conditionatum, quo secundùm affectum sentientis appetitus, & infirmitatem assumptæ carnis, optasset à morte acerbissima & ignominiosissima liberari, si Pater voluisset: alterum rationale & absolutum, quo vo- Heb. 5. 7. Luc. 22. 42. Marci 14. 36. S.Aug. lib. 3. de consensu evang. c. 4.

luntatem suam Patris decreto penitùs submisit, factus obediens usque ad mortem crucis: quam animi summissionem, voluntatisque suæ ad voluntatem Patris accommodationem perfectissimam, hac postrema orationis suæ parte significat: *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis, fiat. Revertens in semetipsum, quod ex hominis persona trepidanter renuerat, ex Dei Filiique confirmat.* Verumtamen non sicut egò volo, sed sicut tù. *Non, inquit, hoc fiat, quod humano affectu loquor, sed propter quod ad terras tua voluntate descendi.*

S.Hieron. in hunc locum.

XXVIII. *Et venit ad Discipulos suos, & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuistis una hora vigilare mecum? Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Id Petro præcipuè dixit, quasi cæterorum capiti, & ei qui de se nimis pollicendo aliis præiverat: in ipso tamen omnibus Discipulis eorum ignaviam exprobrando, dixit: Ita ne? Non potuistis una hora vigilare mecum? Siccine promissa vestra tam magnifica impletis? Me non solùm vigilante, sed orante, sanguineo sudore perfuso, cum morte luctante, tranquillè dormitis, qui me dormiente vigilare pro me debebatis? Vel propter vos vigilate, & orate, ut vigilantia precibusque vestris impetretis potentius ac robustius gratiæ victricis auxilium, in his gravissimæ tentationis angustiis vobis necessarium, ne à Satana oppugnati, succumbatis. *Impossibile est humanam animam non tentari. Unde & in Oratione Dominica dicimus:* Ne nos inducas in tentationem, *quam ferre non possimus. Non tentationem penitùs refutantes, sed vires sustinendi in tentationibus deprecantes.* Ergo & impræsentiarum non ait: *Vigilate & orate, ne tentemini*, sed, *ne intretis in tentationem*: hoc est, *ne tentatio vos superet & vincat, & vos intra casses teneat.* Rationem porrò subdit, cur ipsis timendum sit, gratiæque robustioris auxilium implorandum: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Animo quidem benè in me affecti estis, & ex gratiæ meæ dono prompti estis & alacres ad resistendum tentationi; sed carnis infirmitatem cogitate, quæ ad affectus naturales & spiritali voluntati contrarios edomandos, scilicet vitæ curam, dolorumque fugam, nullas per se vires habet. Hanc infirmitatem carnis pulchrè describit Apostolus Rom. 8. 3. *Nam quod impossibile erat Legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio legis impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm spiritum.*

S. Hieronym.

XXIX. *Iterum secundò abiit, & oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua.* Hæc oratio eadem est quæ prior, quamvis aliqua in verbis varietas esse videatur: unde S. Marcus ait: *Et iterum abiens, oravit, eumdem sermonem dicens:* Pater mi, quandoquidem decrevisti, ut hunc calicem bibam, ut hæc patiar omnia, idque mortis genus subeam, tua circa me voluntas, precor, impleatur. *Et venit iterum* ad Discipulos suos, ut eos officii sui admoneret, *& invenit eos dormientes* præ tristitia, ut explicat S. Lucas. Ex mœrore enim torpor somnolentus oritur. *Erant enim oculi eorum gravati. Et relictis illis iterum abiit, & oravit tertio, eumdem sermonem dicens.* Oravit tertiò ut perseverandum in oratione exemplo suo doceret. Ternarius numerus in precibus iterandis solemnis. 2. Cor. 12. 8. *Propter quod ter Dominum rogavi.* Idem numerus rei perfectioni & constantiæ declarandæ servire solet. Unde Joannis 21. Christus ter Petrum interrogat: *Simon Joannis diligis me plus his?* Ter Petrus respondet: *Tu scis Domine, quia amo te.* Oravit autem,

Luc. 22. 45.

tem, *eundem sermonem dicens*, hoc est, in eamdem sententiam, & eamdem rem petens.

XXX. *Tunc venit ad Discipulos suos, & dicit illis: Dormite jam, & requiescite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum*. Tempus præteriit, quo vigilando poteratis mihi esse solatio: dormite jam, & requiescite, per me licet. *Sufficit*, quòd hucusque vigilastis. Quæ verba exprobrantis potius sunt, quàm permittentis. Cæterùm jam vos satis excitabit periculum præsens. Imminet articulus temporis à Deo definitus, quo tradar in manus flagitiosorum hominum, Gentilium, Militum Romanorum, Sacerdotum & Magistratuum Judæorum, qui mortem meam decreverunt. *Surgite, eamus: ecce appropinquavit, qui me tradet*. Obviam illis eamus, ut comprehensionem meam divinæ dispensationis esse pateat, non humanæ infirmitatis; ipsique hostes me ultrò ad mortem pergere agnoscant meaque confidentia & intrepidi animi tranquillitate confundantur. Jam appropinquat proditor.

Marci 14. S.Aug. lib.3. de consensu evang. c.4.

S. Hieron. in hunc loc.

XXXI. *Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis & fustibus, missi à Principibus Sacerdotum, & Senioribus populi*. Vix sermonem compleverat, cùm Judas unus ex duodecim Apostolis, non merito, sed numero, & ex Apostolo jam factus proditor Magistri, & dux sceleratorum hominum, in conspectum se dedit, & cum eo Præfectus Vigilum, seu Tribunus Romanæ cohortis, ad Templi custodiam per festos dies destinatæ, cum sua cohorte, & *ministri* sive satellites à Sacerdotibus & Pharisæis missi: simul & aliqui *Principes Sacerdotum, & Magistratus Templi, & Seniores*. Milites autem & ministri missi erant à Synedrii magni Senatoribus, quibus Pilatus Præses Romanus cohortem illam concesserat, permisso pro Paschali tempore in eam custodiam imperio. Armis autem muniti erant, metuentes, ne Christi Discipuli vim vi repellere conarentur, illumque de manibus illorum eriperent.

Joan.18.3. Luc. 22. 52.

XXXII. *Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Jesum, dixit: Ave Rabbi. Et osculatus est eum*. Judas proditor dedit illis signum, præcipuè militibus Romanis, qui Jesum non noverant, ne in persona errarent, aut Jesus nescientibus eis pertransiret, quod & aliàs fecit; & tunc factum esset, si voluisset. Duas in Christo fuisse formas seu figuras Origenes ait, idque velut ex Traditione acceptum refert: una secundùm quam eum omnes videbant: alteram secundùm quam transfiguratus est coram Discipulis in monte; & unicuique apparuisse, sicut erat dignus: propter hujusmodi ergo transfigurationes ejus illos indiguisse signo. Verùm quænam sit hæc Traditio, non liquet, nec videtur consentanea veritati, vel ad hunc locum pertinere, cum unam tantùm Christi figuram Judas vidisset ac nosset. Ait quidem S. Hieronymus, quòd *quia eum fortè audierat in monte transfiguratum, timebat, ne simili transformatione nunc è manibus ministrorum elaberetur*. Sed unde audierat Judas, quod revelari prohibuerat Christus, donec à mortuis resurrexisset? Quemcumque *osculatus fuero, ipse est*, quem quæritis, *tenete eum; &*, ne fortè elabatur, *ducite cautè* (ut apud Marcum habetur.) Hoc autem signum elegit partim ficta in Magistrum reverentia, partim *Discipuli verecundia*, non eum palam tradere ausus hostibus, sed simulato officio. Osculum enim Hebræis non solum valedicentibus, aut post longam absentiam redeuntibus, èrat usitatum, verùm etiam dilectionis pignus. Unde Christus Simoni Pharisæo ait: *Osculum mihi non dedisti*. Eaque *osculi pacis, osculi sancti* consuetudo apud veteres

S.Jo.Chrysof. hom. 82. in Matth.

Origenes in Matth.

S. Hieron. in hunc loc.

S.Hieron.

Lucæ 7. 45.

teres Christianos mansit, ut discimus ex Apostolo *Rom.* 16. 16. & alibi passim, & ex *Act.* 20. 37. ex Justino Martyre in Apolog. Tertulliano lib. *De Oratione*, & lib. 2. *Ad Uxorem*, & aliis.

XXXIII. *Dixitque illi Jesus : Amice, ad quid venisti ?* Juda, quem etiamnum diligo, cui benè volo, cujus perditionem doleo, ad quid venisti ? Cur osculum libas, proditor ? Cur dux factus es hostium meorum, si amicum te simulabas ? Lucæ 22. 48. *Juda, osculo Filium hominis tradis ?* Tunc Judas, qui cohortem paululùm anteverterat, ad eam regressus est, eaque contigerunt, quæ Joannes narrat de turbis prostratis, dicente Jesu, *Ego sum*. Si enim ante osculum contigissent, osculi signo non fuisset opus. *Tunc accesserunt*, propria Christi voce edocti, quòd ille esset, quem quærebant, Jesus Nazarenus; & eo permittente, ac eorum viribus cedente, manus in eum injecerunt; *& tenuerunt eum*.

Joannis 18. S. Aug. lib. 3. de consensu evang. c. 5.

XXXIV. *Et ecce unus ex his qui erant cum Jesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens servum Principis Sacerdotum, amputavit auriculam ejus*. Petrus, qui gladium ad Christi defensionem sumpserat, occasione verborum ejus, *Qui gladium non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium*, & responsionis ejus ad verba Discipulorum dicentium, *Domine ecce duo gladii hic*; quibus dixit Jesus, *Satis est*: Petrus, inquam, eo quo fervebat animi ardore, gladium exemit, ictumque direxit in caput servi Principis Sacerdotum, qui cæteris audacior & ferocior, primus in Jesum irruebat : sed Deo ictum moderante, servoque declinante, illius auriculam *dexteram* dumtaxat amputavit; quem contactu suo sanavit Christus, auricula restituta. Servo nomen *Malchus*.

Lucæ 22.

Lucæ 22. 36. & 38.

Lucæ 22.

XXXV. *Tunc ait illi Jesus*, Petro scilicet : *Converte gladium tuum in locum suum*, in vaginam reconde : *Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt*. Omnes qui gladium privata auctoritate distrinxerint, digni sunt, qui gladio pereant. *Ille utitur gladio* (inquit S. Augustinus) *qui nulla superiore ac legitima potestate vel jubente vel concedente, in sanguinem alicujus armatur. Nam utique Dominus jusserat, ut ferrum Discipuli ejus ferrent; sed non jusserat, ut ferirent. Quid ergo incongruum, si Petrus post hoc peccatum factus est Pastor Ecclesiæ, sicut Moyses post percussum Ægyptium factus est Rector Synagogæ ? Uterque enim non detestabili immanitate, sed emendabili animositate, justitiæ regulam excessit : uterque odio improbitatis alienæ; sed ille fraterno, iste Dominico, licèt adhuc carnali, tamen amore peccavit. Resecandum hoc vitium, vel eradicandum; sed tamen tam magnum cor, tanquam terra frugibus, ita ferendis virtutibus excolendum*.

S. Aug. lib. 22. contr. Faust. cap. 70.

XXXVI. *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum ? Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri ?* Si mortem fugere vellem, si hostibus meis resistere, nonnè possem rogare Patrem meum, ut mihi Angelos mittat auxilio; & absque mora pro vobis duodecim Discipulis meis, hominibus infirmis & imbellibus, exhiberet mihi, non duodecim Angelos dumtaxat, sed duodecim legiones Angelorum ? Allusit ad Militiam Romanam, in qua duodecim legiones justum constituebant exercitum. Legio apud Romanos sex hominum millia continebat. Duodecim legiones pro ingenti numero Angelorum positæ. Verùm si hostium meorum me comprehendere, vincire, & morti tradere volentium consilia & conatus impediantur, *Quomodo implebuntur Scripturæ*, quæ docent, *quia sic oportet fieri ?* id est, me capi & ad mortem duci. Isaiæ 53. 7. *Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum : sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus*

Vegetius. S. Hieron. in hunc loc.

coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.

XXXVII. *In illa hora dixit Jesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in Templo, & non me tenuistis.* Conversus Jesus ad turbas, præcipuè verò ad Duces, quibus & alii aderant è Sacerdotum & Senatorum numero, dixit: Siccine ad me capiendum intempesta nocte, ac si homo facinorosus essem, ac latro, cum armata manu exiitis? Si talis sum, quare me non cepistis apud vos quotidie docentem in Templo, ubi facilè & sine strepitu id fieri posse videbatur? sed Dei providentia id tunc inhibuit, quod modò sapientissimo consilio permittit. Confer cum Lucæ 22. 53. *Cùm quotidiè vobiscum fuerim in Templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.* Tertull. lib. adversus Judæos c. 10.

XXXVIII. *Hoc autem totum factum est, ut adimplerentur Scripturæ Prophetarum*: ut exitum haberet decretum Patris de Christi Passione & morte, per Prophetas pridem enunciatum. *Et utique Sacramentum Passionis ipsius figurari in prædicationibus oportuerat: quantòque incredibile, tantò magis scandalum futurum si undè prædicaretur: quantòque magnificum, tantò magis obumbrandum, ut difficultas intellectus gratiam Dei quæreret.*

XXXIX. *Tunc Discipuli omnes, relicto eo, fugerunt*; alii citiùs, alii seriùs, timore humano, ne à Judæis caperentur. Sic impletum est Prophetæ vaticinium, ipsius Christi verbis paulò ante confirmatum: *Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam Pastorem, & dispergentur oves gregis.*

XL. *At illi tenentes Jesum, duxerunt ad Caipham Principem Sacerdotum, ubi Scribæ & Seniores convenerant.* Jesum ad Annam Caiphæ socerum primùm ductum fuisse, S. Joannes testatur: inde duxerunt ad Caipham anni illius Pontificem, cujus in ædibus congregatum erat Concilium. *Petrus autem sequebatur eum à longè, usque in atrium Principis Sacerdotum. Et ingressus intrò, sedebat cum ministris, ut videret finem.* Petrus charitate in Dominum, quamvis parva & infirma, tractus, illum sequebatur, sed à longè, quia cùm perfecta charitas non esset, foras non mittebat timorem. Secutus est autem eum usque in aulam Principis Sacerdotum: & introductus ab ostiaria, precibus illius Discipuli, qui notus erat Pontifici, ut refert S. Joannes, sedebat ad ignem cum ministris, dolorem premens, & simulans audaciam, ne notaretur.

XLI. *Principes autem Sacerdotum, & omne Concilium, quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent: & non invenerunt, cùm multi falsi testes accessissent. Novissimè autem venerunt duo falsi testes. Et dixerunt: Hic dixit, Possum destruere Templum Dei, & post triduum reædificare illud.* Quæstionem habentes in caput Jesu, conabantur à testibus aliqui elicere, quod ad eum damnandum valeret: Et neminem invenerunt, qui adversùs ipsum aliquid proferret, quod capitale posset videri. Tandem duo falsi testes accesserunt, ut non unius, sed duorum ore, veluti sufficienti ac legitimo testimonio damnari posset. Verè falsi testes appellantur ob depravata Christi verba: neque enim dixerat Christus, *Possum destruere Templum hoc* manufactum, ut addit S. Marcus; sed, *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*: neque de Templo Jerosolymitano dixerat, sed *de templo corporis sui*. Hinc S. Marcus observat, *conveniens non fuisse testimonium illorum*, sive ad Christi damnationem sufficiens, ne illud quidem quod maximè pertinebat ad invidiam illi conflandam: nihil enim mali Templo ominatur, qui demoliturum se dicit, si se mox restitu- Joan. 2. 19. & 21. Marc. 14. 59.

fituturum addat ; neque pollicitatio utcumque vana, capite luenda fuisset.

XLII. *Et surgens Princeps Sacerdotum, ait illi : Nihil respondes ad ea, quæ isti adversùm te testificantur ? Jesus autem tacebat.* Ira præceps & impatiens, non inveniens calumniæ locum, excutit de solio Pontificem. Quantò Jesus tacet ad indignos responsione sua falsos testes, & Sacerdotes impios; tantò magis Pontifex furore superatus, eum ad respondendum provocat, ut ex qualibet occasione sermonis locum inveniat accusandi. Nihilominùs Jesus tacebat. Sciebat enim quasi Deus, quicquid respondisset, torquendum ad calumniam. *Jesus autem tacebat*, ut impleretur Isaiæ vaticinium : *Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum : sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.*

S.Hieron. in hunc loc. S. Jo: Chrys. hom. 85. in Matth.

Isai.53.7. Act.8.32.

XLIII. *Et Princeps Sacerdotum ait illi : Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus Filius Dei.* Præcipio tibi Dei veri nomine & auctoritate, cujus sum minister, ut veritatem proferas, cujus ille testis sit & judex : ut dicas nobis, si tu es Messias, Rex Israel, nobis promissus & expectatus ; & Filius Dei, non adoptione tantùm, ut viri justi, sed natura. Eò tendebat illa adjuratio, ut Christum blasphemiæ reum damnaret, si Filium Dei se esse responderet, ut sperabat responsurum, si divini nominis religione premeretur.

Luc.22.66.

XLIV. *Dicit illi Jesus : Tu dixisti. Verumtamen dico vobis : Amodo videbitis Filium hominis sedentem à dextris Dei, & venientem in nubibus cœli ;* Tempus tacendi, & tempus loquendi. Non silet ampliùs Christus, sed respondet Pontifici, tum ne divini nominis interpositam auctoritatem contemnere videretur ; tum ne silendo negare censeretur veritatem, cui ut testimonium perhiberet, namque prædicaret, in mundum venerat ; veritatem, pro cujus confessione tot Martyres sanguinem fundere debebant ; cujus fides erat fundamentum Ecclesiæ. In eodem concilio repetitæ interrogationi respondit Jesus, primùm, quod Lucas refert : *Si vobis dixero, non credetis mihi : si autem & interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis.* Deinde cùm per Deum vivum à Pontifice adjuratus esset : *Tu dixisti*, vel ut Lucas refert : *Vos dicitis, quia ego sum.* Quæ responsio expressa ac perspicua fuit, æquivalens illi, *Ego sum*, quam his ipsis verbis exprimit S. Marcus. Verumtamen licèt mihi affirmanti, me Filium esse Dei, non credatis ; id tandem aliquando agnoscetis vel inviti, cùm id reipsa demonstrabo universo hominum generi. Deinceps enim me, quem modò ut vilem homuncionem contemnitis, judicatis, & morti addicitis, post resurrectionem & ascensionem in cœlos meam, ex effectis cognoscetis & experiemini, à dextris Dei sedere, natura, imperio, potestate, honore, Majestate Deo æqualem, Id verò tùm maximè cognoscetis, cùm me in fine mundi venientem in nubibus cœli videbitis, ut vivos & mortuos judicem, ac inter illos vos, qui hic judices sedetis, ad quorum tribunal habitu rei nunc sto & respondeo. Alludit ad duo Scripturæ oracula de Filio Dei, Psalmo scilicet 109. 1. *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis.* Et Dan. 7. 13. *Aspiciebam in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli quasi Filius hominis veniebat.*

Luc.22.67.

XLV. *Tunc Princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens : Blasphemavit : quid adhuc egemus testibus ? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videtur ? At illi responderunt : Reus est mortis.* Scidit vestimenta sua, quasi in horrorem blasphemiæ, cujus reum declarabat Jesum. Hic autem mos vestimenta scindendi vel in signum doloris, vel in execrationem blasphemiæ,

miæ, Judæis solemnis fuit, Scriptura teste. Eruditi quidam interpretes cùm antiqui, tum recentiores observant, nullo umquam casu licuisse summo Pontifici vestem lacerare; idque ex *Levitici* 21. 10. colligunt. Verùm illa prohibitio ad causam funebrem dumtaxat pertinet, ut consequentia ostendunt. Alioqui in luctu publico etiam Pontifex Maximus discindebat vestimenta, ut constat ex 1. *Machab.* 11. 71. & ex Josepho. Hunc tamen Levitici locum S. Leo respexit, Sermone 55. scribens: *Caiphas ad exaggerandam auditi sermonis invidiam, scidit vestimenta sua: & nesciens, quid hac significaret insania, sacerdotali se honore privavit. Ubi est, Caipha, rationale pectoris tui? Ubi continentiæ cingulum? Ubi superhumerale virtutum? Mystico illo sacratoque amictu ipse te spolias, & propriis manibus Pontificalia indumenta discerpis, oblitus præcepti illius, quod legeras de Principe Sacerdotum*: De capite suo cidarim non deponet, & vestimenta sua non dirumpet. *Tu verò, à quo jam alienabatur hæc dignitas, ipse tibi es executor opprobrii, & ad manifestandum finem veteris instituti, pertinet eadem diruptio Sacerdotii*. Eadem cogitatio S.Hieronymi mentem ante subierat: *Scidit autem vestimenta sua*, (inquit) *ut ostendat, Judæos Sacerdotii gloriam perdidisse, & vacuam sedem habere Pontifices*. Et certè eadem mystica significatio scissæ vestis, ablationem Regni portendit Sauli 1. *Reg.* 15. 28. & Regni divisionem Salomoni 3. *Reg.* 11. 31. Judices porrò testes facit Pontifex iniquissimus, accusator ipse & judex. *Quid adhuc*, inquit, *egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam*; siquidem & Christum & Filium Dei se profitetur. At quærere oportuit, an in ipsum vaticinia Prophetarum congruerent, an non apertissimis miraculis probasset, se Christum & Dei Filium esse. His illi præteritis, pro manifesto sumunt, Jesum, Christum & Filium Dei esse non posse: & sententias à Caipha rogati, iniquissimò præjudicio respondent, dignum esse morte: *Reus est mortis*. Quæ quidem sententia etsi capitalis non esset, cùm à Judæis capitalium judiciorum potestatem Augustus abstulisset: eò tamen spectabat, ut Judæi Senatores salva religione Jesum accusare possent apud Romanum Præsidem, ejusque supplicium flagitare, Legem contra blasphemiæ reos pœnam capitis decernentem, *Levit.* 24. 16. allegantes.

Genes. 37. 29. 34. & c. 44. 13. Num. 14. 16. Judic. 11. 35. 4. Reg. 19. 1. Jerem. 36. 22. Act. 14. 13. S.Hieron. in hunc loc.

Levit. 21. 10.

XLVI. *Tunc exspuerunt in faciem ejus, & colaphis eum ceciderunt: alii autem palmas in faciem ejus dederunt, dicentes: Prophetiza nobis, Christe, quis est, qui te percussit?* Cùm hoc præjudicatum in Jesum audissent *qui tenebant illum*, ut ait S. Lucas, & quidam etiam Senatores, ut Marcus innuit, & Ministri, exspuerunt in sacram ejus faciem; quod genus contumeliæ gravissimum, signumque summi contemptus & abominationis, *Numer.* 12. 14. *Deuteron.* 25. 9. *Et colaphis eum ceciderunt*, contracto pugno caput ejus & tempora ferientes. Alii autem alapas illi impingebant plana palma. Hinc totum Christi caput tuber, tota facies livida. Velatis porrò ejus oculis, ne percutientes videret, illi insultabant, dicentes: *Prophetiza nobis, Christe, quis est, qui te percussit?* Propheticæ illius dignitati illudebant. Tu qui Prophetæ & Christi nomen tibi arrogas, dicas nobis, quis hanc alapam vel hunc colaphum tibi impegit. *Prophetiza* (inquiunt:) Prophetarum enim erat non tantùm futura prædicere (quod propriè vox significat) sed & alia aperire, quæ naturali cognitione sciri nequibant. Confer cum Isaiæ 5. vers. 6. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus & conspuentibus in me ..... Posui faciem meam, ut petram durissimam*. Et cap. 53. 2. 3. 4. & 5. *Non est species ei, neque decor; & vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum: despectum, & novissimum virorum, vi-*

Marc. 14.

rum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus ejus, & despectus, unde nec reputavimus eum. Vere languores nostros ipse tulit; & dolores nostros ipse portavit: & nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitatès nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus.

XLVII. *Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Jesu Galilæo eras. At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis.* Dum hæc agerentur, Petrus erat in aula Principis Sacerdotum, deorsum, ut observat S. Marcus, in inferiori parte ædium, sedens ad ignem cum ministris, ut rei exitum videret. Et accessit ad eum ancilla summi Sacerdotis janitrix, dicens: Et tu sectator eras, & discipulus Jesu Galilæi. Contemptus causa Galilæum vocabant, quòd in Galilæa ut plurimùm versatus esset, & plerique ejus Discipuli Galilæi essent. Sic Julianus Apostata Christum *Galilæum* & Christianos *Galilæos* per contemptum appellare solebat. Petrus verò palam & coram omnibus negavit se Jesu discipulum esse, dicens: *Nescio quid dicis*: Sive, ut Marcus refert: *Neque scio, neque novi quid dicas.*

XLVIII. *Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Jesu Nazareno, & iterum negavit cum juramento: Quia non novi hominem.* Cùm Petrus *foras* exiret *ante atrium*, gallo primum cantante, nullatenùs commotus est. Quem euntem & redeuntem cùm alia ancilla intuita esset, circumstantibus dixit: *Et hic erat cum Jesu Nazareno.* S. Lucas secundam illam negationem Petri referens, ancillæ non meminit, sed ait: *Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus verò ait: O homo, non sum.* Utrumque contigit. Ancilla id dixit ministris ad focum sedentibus: tum alius ancillæ monitione excitatus, Petrum ipsum compellavit, dicens: *Et tu de illis es.* Eamdem negationem Joannes refert his verbis: *Dixerunt ergo ei: Numquid & tu ex Discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non sum.* Ex quo patet, non illam, tantùm alteram ancillam, quam Matthæus & Marcus commemorant; sed & alium quem commemorat Lucas, ea cum Petro egisse, quæ illi Evangelistæ referunt. Et liquidò colligitur collatis hac de re omnium Evangelistarum testimoniis, non ante januam secundò Petrum negasse, sed intùs in atrio ad ignem: Matthæum verò & Marcum, qui commemorarunt eum exiisse foras, regressum ejus brevitatis causa tacuisse. Mendacii porrò & negationis repetitæ gravitatem perjurio cumulavit Petrus. Sic peccatum suo pondere ad aliud trahit.

Marc. 14. 68.
Luc. 22. 58.
Joan. 18. 25.
S. Aug. lib. 3. de consensu Evang. c. 6.

XLIX. *Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es; nam & loquela tua manifestum te facit. Tunc cœpit detestari & jurare, quia non novisset hominem. Et continuò gallus cantavit.* Post breve temporis intervallum, *quasi unius horæ*, ut S. Lucas notat, accesserunt qui stabant ad ignem, Malchi cognato præeunte, ut ex S. Joanne discimus; & dixerunt Petro: Tu certè ex discipulis es hominis illius; nam pronuntiatio tua te Galilæum esse docet. Alius scilicet Galilæis erat pronuntiandi modus, alia dialectus, quam Jerosolymitis: eaque durior, rudis, & incondita. Accedebat & aliud indicium à cognato Malchi, qui Petrum à se in horto visum meminerat, & affirmabat. *Tunc cœpit detestari*, id est, se diris omnibus devovere, sibi anathema imprecari, *& jurare quia non novisset hominem*; tantùm abesse, ut discipulus ejus esset. Et continuò, *adhuc eo loquente*, ut Lucas refert, gallus *iterum* cantavit; ut Christi

Christi prædictionem veram esse appareret. Petri crimen gravissimum nonnulli nimis elevant, quosdam Patres (ut illis videtur) secuti, inter alios S. Ambrosium libro 10. in Lucam, ubi multa habet oratorio stylo ad extenuandum Petri peccatum; & S. Leonem Sermone 58. Contra, S. Hieronymus Epist. 149. ad Marcellam, Petrum, cum ancillæ interrogatione perterritus Dominum negavit, in Filium hominis, non in Spiritum Sanctum peccasse ait, & *ridiculam* eorum *interpretationem* vocat, qui non Christum eum negasse, sed hominem asserunt; & mendacem illos facere Salvatorem, qui se, hoc est Filium Dei, à Petro negandum prædixerat. Eamdem interpretationem luculentè refellit S. Augustinus Tractatu 66. in Joannem.

L. *Et recordatus est Petrus verbi Jesu, quod dixerat. Prius quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, flevit amarè*. Simul & galli cantu, & Domini aspectu excitatus ad pœnitentiam est: *Conversus* enim *Dominus respexit Petrum* (inquit S. Lucas) non corporis oculis; siquidem Petrus erat in exteriore atrio, Jesus autem in superioribus ædium partibus, in interiori aula audiebatur, illudebatur, & cædebatur. Quod igitur à S. Luca scriptum est, *Respexit eum Dominus: intus actum est, in mente actum est, in voluntate est. Misericordia Dominus latenter subvenit, cor tetigit, memoriam revocavit, interiore gratia sua visitavit Petrum, interioris hominis usque ad exteriores lacrymas movit & produxit affectum, Ecce quemadmodum Deus adjuvando adest voluntatibus & actionibus nostris: ecce quemadmodum & velle & operari operatur in nobis*. S. Aug. lib. 3. de consensu Evang. c. 6. & Lib. de gratia Christi, c. 45.

Et egressus foras, extra Caiphæ domum, ad declinandum impiorum consortium, per quod lapsus erat: & ut in secessu erumpentibus ubertim lacrymis, & dolori, quo amor pœnitens cor ejus compungebat, locum daret, *flevit amarè*.

Sensus Moralis.

I. **E**T *factum est, cùm consummasset Jesus sermones hos omnes, dixit Discipulis suis: Scitis, quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur, ut crucifigatur*. Post sermonem quo venturum se Dominus ad judicium in gloria & majestate dixerat, nunc passurum se admonet, *Ut Sacramentum crucis admixtum esse gloriæ æternitatis agnoscerent*: Per crucem scilicet ad gloriam pervenitur. *Certa atque secura est expectatio beatitudinis, ubi est participatio Dominicæ passionis*. De cruce sua ac passione loqui amat Jesus, & tranquillo sedatoque animo loquitur, ut crucem amare, Christi passionem jugiter meditari, de illa frequenter loqui discamus, ad ejus amorem in nostris ac proximorum cordibus accendendum: *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet*. Præsertim verò Paschatis celebrationis crucis amor, & præparatio ad res quaslibet adversas tolerandas, quibus nos Deus probare voluerit, conjungi debent. Duo Paschata Christus conjungit; typicum & verum. *Scitis quia post biduum Pascha fiet*, (inquit Apostolis) *& Filius hominis tradetur, ut crucifigatur*. Non ait, Pascha veniet, ne legale Pascha dumtaxat his verbis designare videretur, sed, Pascha fiet; verum scilicet ac novum, quod per vetus illud adumbratum est; de quo Apostolus scribit: *Pascha nostrum immolatus est Christus*. Post duos dies clarissimi luminis, veteris ac novi Testamenti, verum pro mundo Pascha celebratur. Pascha nominatur à transitu, eò quòd Exterminator videns san- S. Hilar. c. 28. in Matth. S. Leo ser. 46. Heb. 12. 2. 1. Cor. 5. 7. Exod. 12.

S. Hieron. in hunc locum. guinem in foribus Israelitarum, pertransierit, nec percusserit eos. *Transitur autem noster, id est Phase, ita celebratur, si terrena & Ægyptum dimittentes, ad cœlestia festinemus*. Quoties sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum sumimus, toties Pascha celebramus: sed ut dignè celebremus, dare debemus operam, ut Christo commoriamur & configamur in cruce, ut carnalis vitæ mortificatione in nobis impleatur, quod Apostolus scribit: *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat*. Tradat nos amor Deo ut victimam, tradat veterem nostrum hominem crucifigendum; tradat sicut Deus Filium suum pro nobis tradidit. *Et Filius hominis tradetur, ut crucifigatur*. Non dixit, à quo tradendus esset, ut verbum illud ad omnes referatur, qui eum tradituri erant. Sed omnes eodem proposito tradiderunt. *Deus enim tradidit eum propter misericordiam circa genus humanum, quòd unico Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum: Judas propter avaritiam: Sacerdotes propter invidiam: Diabolus propter timorem, ne avelleretur de manu ejus genus humanum per doctrinam ipsius; non advertens, quoniam magis eripiendum erat per mortem ipsius. Traditus est enim ad crucifigendum, ut exuens principatus & potestates, de illis triumphet in ligno*.

1.Cor.9.26.

Orig.tr.35.in Matth.

Colos.2.15.

II. *Tunc congregati sunt Principes Sacerdotum, & Seniores populi*, &c. *& concilium fecerunt, ut Jesum dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem: Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo*. Concilium istud confirmatio fuit alterius præcedentis, quod S. Joannes commemorat cap. 11. Evangelii sui, vers. 47. & 48. *Collegerunt* (inquit) *Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum; & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem*. Prudentia carnis huic tenebrarum concilio præsidebat, sed adversùs se ipsam agebat incauta. Mala scilicet quæ vitare volebant Judaici Sacerdotes & Magistratus, in caput ipsi suum ac perfidæ gentis arcessebant. Sic *Infixæ sunt gentes in interitu quem fecerunt. In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum*. Quàm multi etiamnum adversùs Jesum concilium faciunt, ut eum dolo teneant, & occidant! 1. Hæretici, qui verborum fallaciis homines decipiunt, *Interfectores veritatis*, (ut loquitur Tertullianus.) 2. Catholici, etiam Sacerdotes, qui adversùs Doctores & Prædicatores Moralis Evangelicæ, adversùs Ecclesiasticæ Disciplinæ vindices, adversùs impugnatores indulgentiorum, & meliorum opinionum, quæ animas interficiunt, & viam salutis dilatant, quam angustam & arctam Christus esse docuit, persecutiones movent, calumniis ipsos vexantes, crucem illis figentes: quibus illud Prophetæ convenit: *Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolos: sedens adversùs fratrem tuum loquebaris, & adversùs filium matris tuæ ponebas scandalum*. Hi Christum tradunt religionis specie, dolo tenere volunt, *Veritatem in injustitia detinentes*, dum impedire conantur malis artibus, ne liberè doceatur & prædicetur: Christum occidunt in ejus Ministris, quos linguæ gladio jugulant, *Fundentes sanguinem non corporis, sed honoris*. 3. Concilium faciunt adversùs Jesum, ut illum occidant, & rursus crucifigant in semetipsis, quicumque mali Christiani; sed illi præsertim dolo agunt in Jesum, qui Religionem suis utilitatibus & cupiditatibus servire facientes, opportunitate data, leges Dei sacratissimas violare non verentur, si quando verò manus cohibent a pravò opere, dum intùs iniquitas vivit in mente, non abstinent, nisi humano timore, infamiæ metu, timore pœnæ, non amore Justitiæ; ut Sacerdotes & Senatores

Ps.9.16.

Ps.49.19. Rom.1.18.

Optatus Milevit.

res Judæi, qui solo metu popularis tumultus occisionem Christi post Paschale tempus differre decreverant. *Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo*. Incipiente Festivitate Paschali, qui ornare Templum, [S. Leo ser. 56. de Pass. Dom. 7.] mundare vasa, victimas providere, & legitimis purificationibus sacratiorem diligentiam adhibere debuerant, parricidalis odii furore concepto, ad unum opus vacant, & in unum facinus simili credulitate conjurant. Quid assecuturi supplicio innocentiæ, condemnatione justitiæ, nisi ut nova mysteria non apprehenderent, & antiqua violarent? *Providentibus ergo Principibus, ne in die sancto tumultus oriretur, non devotioni, sed facinori studebatur: nec religioni serviebat hæc cura, sed crimini. Diligentes enim Pontifices & soliciti Sacerdotes; seditiones turbarum fieri in præcipua solemnitate metuebant, non ut populus non peccaret, sed ne Christus evaderet*.

III. *Cùm autem esset Jesus in Bethania in domo Simonis Leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes autem Discipuli, indignati sunt, dicentes. Ut quid perditio hæc? Potuit enim istud venundari multo, & dari pauperibus.* Laudabilis profusio, quam pietas & charitas in Dei honorem, cultumque imperat. Illa tantùm perduntur, quæ cupiditas aut vanitas effundunt. Christus Jesus paupertatis amator, à luxu & deliciis prorsùs abhorrens, effusionem unguenti pretiosi à pia muliere factam super caput suum, honoris & reverentiæ causa, gratam habet, magnumque mysterium bono illo opere significat ad eruditionem nostram. *In omnibus* quippè *talibus rebus, non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. Neque ullo modo quisquam sobrius crediderit, Domini pedes ita unguento pretioso à muliere perfusos, ut luxuriosorum & nequam hominum solent, quorum talia convivia detestamur.* [S. Aug. lib. 3. de Doctrina Christ. c. 12.] *Odor enim bonus, fama bona est, quam quisquis bonæ vitæ operibus habuerit, dum vestigia Christi sequitur, quasi pedes ejus pretiosissimo odore perfundit. Ita quod in aliis personis plerumque flagitium est; in Divina vel Prophetica persona magnæ ejusdam rei signum est.* Ecclesiæ typum hæc mulier gerebat. Unguentum illud figura erat boni odoris Domini, de quo Apostolus dicit: *Christi bonus odor sumus in omni loco*. [2. Cor. 2. 15.] Unguentum super caput Jesu effudit. *Caput Christi Deus est. Unguentum boni operis fructus est*. [S. Aug. Præf. in Ps. 141.] Unguentum propter corporis curam mulierum sexui maximè gratum est. Igitur unguentum super Christi caput ille effundit, qui *Omnem curam corporis sui, & totum pretiosæ mentis affectum in honorem Dei laudemque transfundit*. Maria & Christi caput unxit, & pedes, capillisque suis extersit, capillitii curam immodicam & unguentorum abusum, quæ ad luxum adhibuerat, sumptibus non parcens, ut hominibus placeret, ad peccatorum expiationem, Christique cultum convertens. *Quod sibi turpiter exhibuerat, hoc jam Deo laudabiliter efferebat ..... Quot in se habuit oblectamenta, tot de se invenit holocausta. Convertit ad virtutum numerum, numerum criminum: ut totum Deo serviret in pænitentia, quicquid ex se Deum contempserat in culpa*. [S. Hilar. c. 29. in S. Matth. S. Gregor. M. hom. 33. in Evang.] Hinc edocemur, ut pœnitentia nostra Deo grata sit, nobisque fructuosa, implendum esse, quod Apostolus monet: *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem*. [Rom. 6. 19.] Visibile sacrificium invisibilis sacrificii signum est: unguenti pretiosi effusio super caput Jesu, signum est effusionis coram illo per amorem & orationem. *Effundite coram illo corda vestra*. [Ps. 61. 9.] Pretiosum certè unguentum charitas est, quæ sola bonis operibus pretium & meritum omne confert.

IV. *Sciens*

IV. *Sciens autem Jesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? Bonum enim opus operata est in me. Nam semper pauperes habetis vobiscum: me autem non semper habetis. Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.* Mariæ defensor est ac patronus adversùs Judæ murmurationem, qui fidei, charitatis, & pietatis illius & judex est & testis. *Quis accusavit Mariam, & pro se eam oportuit respondere? Si Pharisæus murmurat, si Martha conqueritur, si scandalizantur Apostoli, Maria tacet; Christus excusat, etiam & laudat tacentem.* Ille verè probatus est, quem Deus commendat. Bonum opus Mariæ prædicat; fidem laudat ac pietatem, qua sepulturam ejus prævenit impulsu Spiritus sancti; gloriam illi ac laudem decernit tamdiu duraturam, quàmdiu prædicabitur Evangelium. Verè monumentum ære perennius, quod non tempus edax, non Aquilo impotens possit subruere. *Sic honorabitur, quemcumque Rex Christus voluerit honorare.* Impleta Christi prædictio & promissio est: *Ubicumque prædicatur Evangelium in toto mundo, dicitur & quod hæc fecit in memoriam ejus.* Et regum quidem multorum & ducum victoriæ silentur: & multi qui civitates condiderunt, & gentes multas imperio suo subjecerunt, ne ex nomine quidem sunt cogniti. Quia autem hæc mulier oleum effudit super caput Jesu in domo Leprosi cujusdam, duodecim viris præsentibus, hoc omnes prædicant per orbem terrarum. Tempus tantum elapsum est, & memoria operis ejus non est abolita, nec porrò umquam abolebitur. Piæ mulieris devotionem & charitatem imitemur. Ungamus Domini caput, ungamus & pedes. Opera bona quæ ad Dei gloriam dumtaxat prosunt, ut orationes, jejunia, castitas, & actus imprimis fidei, spei, charitatis, religionis; adoratio Christi in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, & quæcumque ad Dei cultum pertinent, tam interiorem, quàm exteriorem; unguenta sunt pretiosa, quibus Domini caput perfundimus, quorum odore tota repletur Ecclesia. Sic ungere caput Christi, perfectorum est, aut ad perfectionem tendentium. Opera bona quæ ad hominum utilitatem propter Deum fiunt, ut eleemosynæ, & alia misericordiæ opera, unguenta pretiosa sunt, quibus Domini pedes ungimus. Pauperes enim, & quicumque indigent opis nostræ, sunt Domini pedes. Et hæc pedum unctio propria est pœnitentium, qui eleemosynis aliisque misericordiæ operibus peccata sua redimere satagunt: *Peccator ad pedes, justus ad caput.*

S. Bernar. ser. de fragment. septem misericordiarum.

Esther. 5.

S. Io. Chrys. hom. 81. in Matth.

Orig. tr. 35. in Matth.

S. Amb. lib. 6. in Luc.

Christiani bono odore sanctitatis, & operum suo nomini suæque professioni convenientium, Christi caput perfundere debent, ipsique pretiosi hujus unguenti, nardi pistici, fidei scilicet per charitatem operantis, fragrantia redolere, illudque adhibere non ad sepulturam Jesu, qui post resurrectionem suam jam non moritur, sed ad carnalium affectuum suorum & cupiditatum, veterisque hominis sepulturam, ut novus tantùm homo in eis vivat. *Spirat odor, redolet unguentum in corpore, si quis possit (atque utinam ego possim!) confidenter loqui, Mihi crucifixus est mundus; non amanti divitias, non amanti honores sæculi; non amanti quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi; non amanti quæ videntur, sed quæ non videntur; non cupido vitæ, sed ei qui festinat dissolvi, & cum Christo esse, crucifixus est mundus. Hoc est enim crucem tollere, & sequi Christum, ut & nos commoriamur, & consepeliamur cum eo, ut unguentum quod ea mulier in sepulturam ejus misit, olere possimus.*

S. Amb. lib. 6. in Luc.

V. Quid molesti estis huic mulieri? . . . Semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habetis. *Semper tecum pauperem habes, & ideò benefac. Num igitur differre pauperem debes, quia tecum semper est,* tùm

S. Ambr. ibid.

tum tibi Propheta dicat : Ne dixeris pauperi . . . Cras dabo ? *Sed ille de sola misericordia locutus est : hic autem misericordiæ fidem prætulit , quæ tunc habet meritum , si fide præcedente conferatur* . Mittens enim unguentum hoc in corpus meum , ad sepeliendum me fecit . *Non ergo unguentum Dominus, sed charitatem dilexit , fidem suscepit , humilitatem probavit . Et tu si desideras gratiam , charitatem auge : mitte in corpus Jesu fidem resurrectionis , odorem Ecclesiæ , communis charitatis unguentum ; & ita progrediens , pauperi dabis . Plus tibi pecunia illa proderit , si non tamquam affluentem tribuas , sed tamquam profuturam Christi nomine largiaris : si ita eam conferas pauperi , ut deferas Christo* . Pauperes sibi substituit Christus è mundo discedens , tamquam visibilis præsentiæ suæ ad excipienda nostræ charitatis officia vicarios . *Tibi derelictus est pauper* , ut in ipso benefacias Salvatori tuo . *Tibi pauper relictus est , ut Deo . . . Fac calamitoso sis Deus , Dei misericordiam imitando* . Pro tot tibi collatis beneficiis , Christo in ejus membris subveni , cibum præbe , detritum pannum porrige , medicamentum adhibe , vulnus alliga , de calamitate aliquid percunctare , ad patientiam hortare . Ne experiri velis Deum adversùs eos qui cervicem attollunt , ac pauperes prætereunt , manus extendentem . Egenti parvum aliquid tribue : Neque enim parvum est ei qui omnibus rebus caret , imò ne ipsi quidem Deo , si viribus par sit . Summi muneris loco animi promptitudinem dona : si nihil habes , illacrymare . Magnum calamitoso remedium est miseratio ex animo collata . Pauperes fratres nostri secundùm Deum sunt ; ex eodem luto compacti , ex quo primùm creati sumus , qui divinam imaginem perinde ac nos acceperunt ; & meliùs fortasse , quàm nos , tuentur atque conservant ; qui eumdem Christum secundùm internum hominem Induerunt, atque idem Spiritus pignus fidei suæ commissum habent ; qui earumdem nobiscum legum participes facti sunt , eorumdem oraculorum , testamentorum , conventuum , mysteriorum , ejusdem spei , pro quibus Christus æquè mortem obiit ; qui cœlestis vitæ cohæredes sunt , qui cum Christo sepeliuntur , ac cum eo ad vitam redeunt ; siquidem compatiuntur , ut & conglorificentur . Quid autem nos , qui Christi discipuli sumus mitis & benigni , qui infirmitates nostras portavit , qui propter nos carnis hujus atque terreni tabernaculi paupertatem subiit ; & nostra causa in doloribus & languoribus versatus est , ut nos Divinitatis opes consequamur ? Quid nos , inquam , qui tantum misericordiæ exemplum accepimus ; An pauperes contemnemus ? An præteribimus ? Duorum alterum faciendum est , ut vel omnia propter Christum deponamus , quò verè atque sincerè sublata humeris cruce ipsum sequamur , ac leves & expediti , nec ab ulla re in diversum tracti , ad supernum Mundum convolemus , Christumque loco rerum omnium lucremur , propter humilitatem elati , propter egestatem locupletati : vel certè cum Christo opes nostras partiamur , ut ipsæ honestè possessæ , & cum pauperibus communicatæ , sanctitate quadam imbuantur . *Pauperes semper habetis vobiscum ; me autem non semper habetis* : Non habetis visibiliter conviventem & conversantem vobiscum ; sed in pauperibus habetis , ut mihi in illis egenti subveniatis . Christum igitur alamus , Christum induamus , Christum colligamus , Christum honoremus , non mensa solum , ut quidam ; nec unguentis , ut Maria ; nec sepulchro dumtaxat , ut Joseph Arimathæus ; nec rebus tantùm ad sepulturam accommodatis , ut ille dimidia tantùm ex parte Christum amans Nicodemus ; nec denique auro , thure , & myrrha , ut Magi ante eos omnes : sed quoniam omnium Dominus misericordiam vult , non sacrificium , hanc per pauperes ipsi confera-

Prov. 3. 28.

S. Greg. Nazianz. Orat. 7. De pauperum amore.

feramus ; ut cùm hinc excesserimus , in æterna tabernacula nos recipiant.

S. Leo ser. 9. VI. *Pauperes semper habetis vobiscum , &c.* Quid tam aptum fidei , quid tam conveniens pietati , quàm egentium juvare paupertatem , infirmorum curam recipere , fraternis necessitatibus subvenire , & conditionis propriæ in aliorum labore meminisse ? In quo opere quantum quis possit , quantumque non possit , solus veraciter ille discernit , qui novit , quid quibusque contulerit . *Non solùm enim spirituales opes & dona cælestia Deo donante capiuntur , sed etiam terrenæ & corporeæ facultates ex ipsius largitate proveniunt , ut meritò rationem eorum quæsiturus sit , quæ non magis possidenda tradidit , quàm dispensanda commisit . Muneribus igitur Dei justè & sapienter utendum est , ne materia boni operis fiat causa peccati . Nam divitiæ , quod ad ipsas species earum atque substantias pertinet , bonæ sunt , & humanæ societati plurimùm prosunt , cùm à benevolis habentur & largis , nec illas aut luxuriosus prodigit , aut avarus abstrudit , ut tam pereant malè conditæ , quàm insipienter expensæ . Quamvis autem laudabile sit intemperantiam fugere , & turpium voluptatum damna vitare , multique magnificè facultatis suas diligentur occulere ; & in copia affluentes , vilem atque sordentem horreant parcitatem : non est tamen talium aut felix abundantia , aut probanda frugalitas , si ipsis tantùm propriæ opes serviunt ; si eorum bonis nulli juvantur pauperes , nulli foventur infirmi ; si de magnarum abundantia facultatum , non captivus redemptionem , non peregrinus solatium , non exul sentit auxilium . Hujusmodi divites egentiores sunt omnibus egenis . Perdunt enim illos redditus , quos possunt habere perpetuos : & dum brevi , nec semper libero incubant usui , nullo justitiæ cibo , nulla misericordiæ suavitate pascuntur ; foris splendidi , intùs obscuri ; abundantes temporalium , inopes æternorum : quia ipsi animas suas fame afficiunt , & nuditate dehonestant : qui de iis , quæ terrenis horreis commendarunt , nihil thesauris cælestibus intulerunt .*

VII. *Quid molesti estis huic mulieri ? Bonum enim opus operata est in me .* Mariam imitemur , non curemus hominum contra nos calumnias & murmurationes ; non vereamur Mundi judicia , cùm Christo servimus , & pietatis atque charitatis opera exercemus : humano timore ab illis ne abducamur . Sufficiat nobis testimonium conscientiæ nostræ , Deique intuitus , qui

Rom. 9. 31. 33. 34. nos judicat & defendit . *Si Deus pro nobis , quis contra nos ? . . Quis accusabit adversùs electos Dei ? Deus qui justificat , quis est qui condemnet ? Christus Jesus qui mortuus est , imò qui & resurrexit , qui est ad dexteram Dei , qui etiam interpellat pro nobis .*

VIII. *Tunc abiit unus de duodecim , qui dicebatur Judas Iscariotes , ad Principes Sacerdotum : & ait illis : Quid vultis mihi dare , & ego vobis eum tradam ? At illi constituerunt ei triginta argenteos . Et exinde quærebat*

S. Aug. tr. 61. in Joann. *opportunitatem , ut eum traderet .* Abiit unus ex duodecim , *Numero , non merito : specie , non virtute ; commixtione corporali , non vinculo spirituali ; carnis adjunctione , non cordis socius unitate .* Hinc discimus , in omni professione necesse esse pati fictos & malos , siquidem Christus traditorem in

Idem, tr. 6. in Joann. familia sua , in Apostolorum suorum collegio toleravit . *Meritò de arca missus est corvus , & non est reversus : missa est columba , & reversa est : illas duas aves misit Noe . Habebat ibi corvum , habebat & columbam ; utrumque hoc genus arca illa continebat : & si Arca figurabat Ecclesiam , videtis utique , quia necesse est , ut isto diluvio sæculi utrumque genus contineat Ecclesia , & corvum & columbam . Qui sunt corvi ? Qui sua quærunt . Qui columbæ ? Qui ea quæ Christi sunt , quærunt .* Corvus ergo Judas , *Explo-*

Idem, tr. 55. *rator Pastoris , insidiator Salvatoris , venditor Redemptoris* , quia sua adeò quæ-

quæsivit, ut vili pretio Dominum venderet. *Quid vultis mihi dare? Et ego vobis eum tradam*. Certam summam non postulat: *sed quasi vile tradens mancipium, in potestate ementium posuit, quantum vellent dare*. At illi constituerunt ei triginta argenteos. *Joseph* Patriarchæ fratres invidia & odio in illum perciti, vendiderunt illum Ismaelitis negotiatoribus *viginti argenteis*: Judas Jesum Judæis vendidit triginta argenteis: *Neque enim pretiosior poterat esse servus, quàm Dominus*. Ad omne nefas impellit avaritia *& cupiditas, radix omnium malorum*. Nullum peccatum sine cupiditate committitur, & omnis illicitus appetitus, istius aviditatis est morbus. *Amori pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit; nullumque est in illo corde justitiæ vestigium, ubi avaritia sibi fixit habitaculum. Hoc perfidus Judas inebriatur veneno, dum sitit lucrum, pervenit ad laqueum: & tam stultè impius fuit, ut triginta argenteis & Dominum venderet & Magistrum*. Et exindè quærebat opportunitatem, ut Jesum traderet. Vix crimen corde conceptum, imperfectum manet. Consummandi peccati occasio vix deest quærentibus: Hanc Diabolus mundusque ultrò offerunt. *Unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem*. Qui cum mundo pacificitur, ejusque munera quærit, ac promissis movetur, conscientiam suam oppigneravit, salutem suam vendidit.

S. Hieron. in hunc locum.
Genes. 37. 28.
S. Hieron. in hunc loc.
1. Tim. 6. 10.
S. Leo ser. 68.
Jacob. 1. 15.

IX. *Prima autem die Azymorum accesserunt Discipuli ad Jesum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? At Jesus dixit: Ite in Civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magister dicit, Tempus meum propè est, apud te facio Pascha cum Discipulis meis. Et fecerunt Discipuli, sicut constituit illis Jesus, & paraverunt Pascha. Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim Discipulis suis*. Christiani Paschatis celebratio, sive Corporis & Sanguinis Christi perceptio, quod Pascha nostrum est, sedulam præparationem postulat. Ad Christum accedendum est, non gressibus corporis, sed affectibus mentis. Per fidei, spei, & charitatis actus conveniendus est. Exquirenda humiliter ejus voluntas, & obedienter implenda. *Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? Et fecerunt Discipuli, sicut constituit illis Jesus, & paraverunt Pascha*. Parandum & comedendum est in Ecclesia, in Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas, in quam ascenderunt tribus Domini ad confitendum nomini Domini. *Ite in civitatem*. Domum in qua Pascha parari debet, ostendit homo lagenam aquæ portans. Hujus mysterii conscius & particeps esse non potest, nisi qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, de cujus ventre fluxerint aquæ vivæ, Spiritum Sanctum significantes. Domus quæ parari debet ad faciendum Pascha, uniuscujusque Christiani animus & corpus est, ut cor & caro ejus exultent in Deum vivum. Cœnaculum grande postulat, cor dilatatum charitate: cor enim latum charitas, angustum cupiditas facit. Cœnaculum stratum & ornatum, animum & corpus ab omni inquinamento mundum, utrumque congruè dispositum, virtutum apparatu, continentiæ ornamento. Discipulus Jesu esse debet, in ejus doctrina & fide institutus, illum relictis omnibus sequens, quocumque ierit, ut Pascha cum illo manducare dignus sit: verbis ejus credere, in ejus promissis sperare, ejus mandata diligere. Agnum sine macula, Christum, qui tollit peccata mundi, pro nobis occisum, nunc viventem, & numquam amplius moriturum, in sacrificio tamen incruento à Sacerdotibus oblatum & immolatum, comedere debemus cum azymis, pura conscientia, absque fermento malitiæ & nequitiæ, absque fictio-

1.Corint.5.7. & 8. fictione & hypocrisi. *Expurgate vetus fermentum*, (inquit **Apostolus**) *ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis & veritatis.* Ad Mensam Eucharisticam accedere debemus *in simplicitate cordis, & sinceritate Dei*. Ad id significandum, panis azymus adhibetur ad Eucharistiæ consecrationem. Agnus ex Legis præscripto comedebatur cum lactucis agrestibus, & panibus azymis. *Panes quippè sine fermento comedit, qui recta opera sine corruptione vanæ gloriæ exercet, qui mandata misericordiæ sine admixtione peccati exhibet: ne perversè diripiat, quod quasi rectè dispensat. Hoc peccati fermentum bonæ suæ actioni miscuerant, quibus Prophetæ voce per increpationem Dominus dicebat*: Venite ad Bethel, & impiè agite . . . & sacrificate de fermentato laudem. *De fermentato namque laudem Deo immolat, qui Deo sacrificium de rapina parat. Lactucæ verò agrestes valdè amaræ sunt. Carnes ergo agni cum lactucis agrestibus sunt edendæ: ut cùm Corpus Redemptoris accipimus, nos pro peccatis nostris in fletibus affligamus; quatenus ipsa amaritudo pœnitentiæ abstergat à mentis stomacho perversæ humorem vitæ*. Comedendus erat agnus renibus accinctis. Qui Pascha comedit, habere renes accinctos debet: *Ut qui solemnitatem resurrectionis atque incorruptionis agit, corruptioni jam per vitia nulla subjaceat, voluptates edomet, carnem à luxuria restringat*. Comedendus erat agnus cum calceamentis in pedibus, cùm baculo in manu, festinanter, tamquam ab hominibus accinctis ad iter, moxque ex Ægypto discessuris ad Terram promissam. Eucharistia sumenda est à Christianis, qui se peregrinos & hospites super terram esse meminerint, non habere hìc manentem civitatem, sed futuram inquirere; qui cum Christo dicant: *Tempus meum propè est*: Qui Christi Corpus manducent, ut ad terram promissam, ad terram viventium migraturi, qui ad sacram Communionem accedant cum præparatione tam accurata, tam sedula, ac si ultima Communio esset, ac si *Viatici ultimi* nomine perciperetur. *Festinantes Pascha comedite, id est, ad solemnitatem patriæ cœlestis anhelate. Nemo in hujus vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat*. Deinde *vespere facto*, quia *Fidei mysterium est*, discumbere debemus cum Jesu, qui *Ipse conviva & convivium, ipse comedens & qui comeditur*. Caput enim & membra unus est Christus. Ad terribilem Mensam cum debita reverentia, cum congrua vigilantia accedamus. Nullus ibi Judas reperiatur, nullus malignus accedat, nec insidiæ mente condantur. Nullus fictus accedar, nullus fucato animo. Pura sit mens, pura cogitatio, quia & sacrificium purum est.

S. Gregor. M. hom. 22. in evang.

Amos 4.

S. Hier. Epist. 150. qu. 2.

S. Jo. Chrys. Hom. de proditione Judæ.

X. *Et edentibus illis dixit: Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est. Et contristati valdè, cœperunt singuli dicere: Numquid ego sum Domine? At ipse respondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet*, &c. Notam sibi proditoris sui conscientiam Dominus demonstravit: *Non aspera nec aperta eum increpatione confundens, sed leni ac tacita admonitione conveniens: ut facilius corrigeret pœnitudo, quem nulla deformasset abjectio. Cur, infelix Juda, tanta benignitate non uteris? Ecce parcit ausibus tuis Dominus, & nulli te, nisi tibi, indicat Christus: nec nomen tuum, nec persona detegitur. Sed veritatis & misericordiæ verbo, cordis tantùm tui arcana tanguntur. Non Apostolici ordinis honor, non sacramentorum tibi communio denegatur. Redi in integrum, & deposito furore resipisce. Clementia invitat, salus pulsat, ad vitam te vita revocat. Ecce immaculati, & innocentes condiscipuli tui ad significationem facinoris expavescunt*,

S. Leo, ser. 56.

vescunt, & omnes sibi, non edita impietatis authore, formidant. Contristati enim sunt non de conscientiæ reatu, sed de humanæ mutabilitatis incerto: timentes, ne minùs verum esse, quod in se quisque noverat, quàm quod ipsa Veritas prævidebat, Tu autem in hac trepidatione Sanctorum, abuteris Domini patientia, & abscondi te tua credis audacia. Addis impudentiam sceleri, nec signo evidentiore terreris. Cumque se à cibo alii, in quo judicium Dominus posuerat, continerent: tu manum non retrahis à paropside, quia animam non avertis à crimine. Christi exemplo docemur, peccatores occultos tolerandos esse, eorum correctionem ita procurandam, si fortè ad pœnitentiam adduci possint, ut eorum nomini famæque parcatur: *Ille videbat Traditorem suum, & elegit illum magis ad opus necessarium. Illius malo magnum bonum operatus est: & tamen inter duodecim electus est, ne ipse duodenarius tam exiguus numerus esse, sine malo. Hoc ad exemplum nostræ patientiæ, quoniam necesse erat, ut inter malos viveremus; necesse erat, ut malos, sive scientes, sive nescientes, toleraremus: exemplum patientiæ præbuit, ne deficiat, cùm cœperis inter malos vivere.* S.Aug. En. in Ps.34. serm.1. A divino illo patientiæ exemplari quàm longè absumus, qui malos non solùm tolerare nolumus, cùm ipsi qui mali fortè sumus, tolerari velimus; non solùm peccatores occultos non corripimus in spiritu lenitatis, nosmetipsos considerantes, ne & ipsi tentemur: sed cùm lateat nos aliena conscientia, de his qui fortè boni & justi sunt, plerumque malè judicamus & loquimur. Alienæ famæ detrahimus, non opera dumtaxat, (quamvis media sint, & binas (ut dicitur) ansas habeant; dextram, secundùm quàm bona & laudabilia videri; sinistram, secundùm quam mala & vituperatione digna censeri possunt) sed intentionem ipsam damnantes. Si charitas Christi regnaret in cordibus nostris, omnia, quæ fieri potest, in partem interpretaremur benigniorem; intentionem saltem excusaremus, cùm opus non possumus. Charitas enim benigna non tantùm virtutes amat, sed & simulacra virtutum; & si quid in modo agendi vitii est, condonat agentis affectui. Si verò tale sit opus, quod nec excusari per se possit, quia ex genere suo malum est, nec rectâ intentione factum præsumi possit; infirmitati humanæ condolendum est, ingemiscendum, orandum, non insultandum peccatoribus. Imò trepidare debemus, ne in similia vel graviora prolabamur peccata, Deo deserente. Quis non timeat, cùm Apostolum in avaritiæ laqueum incidisse audit, ex avaritia in proditionis voluntatem, ex proditionis voluntate in sacrilegium, ex sacrilegio in ipsum opus traditionis Magistri, Domini; benefactoris, & Dei sui; ex traditione in desperationem? Noverant undecim Apostoli, quàm alieni essent à Magistri proditione; se nihil tale cogitare noverant; conscientiæ testimonium, horror sceleris ipsorum perturbationem sedare posse videbatur: timent nihilominùs, & *pertimescentes fragilitatem suam*, S.Hier. Christum tristes interrogant: *Numquid ego sum Domine?* Et nos timeamus, cùm alios in gravia peccata labi videmus: timeamus (inquam) ne forte peccatum in corde nostro lateat, tametsi nobis nihil conscii simus. Timeamus casum, tentationibus expositi, in periculis amittendi Dei nostri constituti; thesaurum gratiæ (si fortè habeamus) *in vasis fictilibus* portantes: *Nullum est enim peccatum quod facit homo, quod non possit facere & alter homo, si desit Rector, à quo factus est homo.* S.Aug. ser.99. alias 23. ex Hom. 50.

XI. *Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.* Davidis vaticinium impletum est: *Homo pacis meæ in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.* Ps.40.10. Non minoris sceleris rei sunt, quicumque Christi Corpus in Eucharistia indignè suscipiunt. Judas sacro-

rum Mysteriorum particeps fuerat; illum Jesus à communione corporis & sanguinis sui non removerat, ut ostenderetur nulla injuria exasperatus, qui in voluntaria erat impietate præscitus. Ipse enim sibi materia fuit ruinæ,
S. Aug. tr. 62. in Joan. & causa perfidiæ, sequens diabolum ducem, & nolens Christum habere rectorem. Cæteri Apostoli *Manducabant panem Dominum, ille panem Domi-*
1. Cor. 11. 27. *ni contra Dominum: illi vitam, ille pœnam*. Quicumque manducaverit panem, aut biberit calicem Domini indignè, judicium sibi manducat & bi-
S. Aug. tr. 59. in Joan. bit: *&* Reus erit Corporis & Sanguinis Domini: *De his erat sermo, cùm hoc Apostolus diceret, qui Domini Corpus velut alium cibum quemlibet indiscretè negligenterque sumebant. Hic ergo si corripitur, qui non dijudicat, hoc est, non discernit à cæteris cibis Dominicum corpus; quo modo damnatur, qui ad ejus Mensam fingens amicum, accedit inimicus? Si reprehensione tangitur negligentia convivantis, qua pœna percutitur venditor invitantis?* Per buccellam tinctam atque porrectam Christus suum indicat proditorem, fortassis per panis tinctionem, illius significans fictionem. Buccella in paropside jusculo tincta, Corpus Christi non erat, quod anteà Judæ cum reliquis Apostolis distribuerat: sed Judæ hypocrisim & ingrati animi vitium arguebat: *Quid erat panis Traditori datus, nisi demonstratio, cui gratiæ fuerat ingratus?* Post buccellam autem introivit in eum Satanas, ut S. Joannes commemorat; non quia malum accepit: (non enim bucella dominica venenum fuit Judæ:) sed quia bonum malè malus accepit. Et cùm
Ps. 40. accepisset buccellam, exivit continuò, proditionis opus consummaturus: *Ingrediebatur, ut videret, vana loquebatur: cor ejus congregavit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras, & loquebatur.* Ingrediebatur Judas exploraturus Salvatorem, ut videret, quid ageret, quidve loqueretur; ut eum caperet in sermone, & Judæis nuntiaret: sed nihil inveniebat, qui nihil in-
S. Amb. En. in Ps. 40. telligebat. Benè ait Scriptura, Quia intùs cum Jesu non erat, qui de doctrina ejus recesserat, & institutiones ejus reliquerat. Volebat intrare, sed penetrare non poterat; quia eum sua excludebat perfidia: *Omnis enim impudicus, aut avarus (quod est idolorum servitus) non habet hæreditatem in Regno Christi & Dei*. Non solùm ergo ingredi moliebatur, & non ingrediebatur; sed etiam volebat videre, & non videbat. Loquebatur Jesus in parabolis; sed non audiebat Judas. Denique divina non videbat mysteria; non enim omnes audiunt verbum, qui sibi videntur audire. Nam si omnes audirent, non diceret Jesus: *Qui habet aures audiendi, audiat*. Et ideò quia non audiebat, neque videre poterat, loquebatur vana pro veris, & putabat, quòd Jesum falleret. Doctorem appellabat, à cujus magisterio deviabat. Cor ejus sibi congregabat & augebat iniquitates. Sibi enim erat injustus, sibi iniquus, sibi delinquebat, qui intra se dolum meditabatur, qui latere non poterat. Non enim circumveniebatur Jesus, qui prodebatur volens, & testificabatur: *Unus ex vobis me tradet*. Denique cùm Dominum & ipse interrogasset: *Numquid ego sum, Rabbi?* & respondisset dominus: *Tu dixisti*: Judas cæcus & in peccatis suis obduratus, non intellexit, quòd Jesus illius crimen cognosceret, illius conscientiam perspectam haberet: sed nihilominùs *Egrediebatur foras & loquebatur*. Foris lupi, foris prædones: intùs Moyses in nube cum Jesu, foris Judæi: intùs Zacharias Sacerdos in Templo, foris multitudo: intus Spiritus sanctus in cordibus nostris clamat ad Patrem, foris adversarius noster sicut leo pervigilat ad rapinam: foris infideles, intùs fideles. Ideò eos, qui foris sunt, judicabit Deus: eos autem, qui intùs sunt, Christus absolvit. Egrediebatur itaque Judas, & loquebatur: *Egrediebatur de fide: egredieba-*

diebatur de concilio & numero Apostolorum : egrediebatur de convivio Christi ad latrocinium diaboli : egrediebatur de gratia sanctificationis ad laqueum mortis , qui vana ad perfidos loquebatur : egrediebatur foras , qui vitæ internæ mysteria relinquebat : egrediebatur foras , qui Scripturæ anteriora non noverat . Non manebat ergo cum Apostolis proditor Judas , qui foras exibat , & cum perfidis susurrabat : *Homo pacis meæ* , cui pacem meam dederam , cui pacem meam relinquere volueram , persecutoribus me tradidit, & fallere me voluit , *in quo speravi* . Sperasse se dicit Christus , quod membra ejus sperabant . Sperare enim licebat , ut qui sanctificandi alios munus acceperat , ipse in se sanctitatis gratiam custodiret, & sinceritatis inhæreret officiis : *Qui edebat panes meos* , qui verbi cœlestis alimoniam sumebat , qui Corpus meum manducavit , & Sanguinem bibit ; qui in familia mea , ad mensam meam alebatur , levavit contra me calcaneum suum : *magnificavit contra me supplantationem* . Qui supplantat , dolum facit , quo adversarium elidit , aut vulnerat . Ideò & Judas supplantasse dicitur , quia osculo suo vulnus infixit , quo invadendi Salvatoris signum persecutoribus demonstravit . Supplantavit ergo quasi serpens ; quia serpens suo ore venenum infundit , & vulnerat dente calcaneum . Judam imitantur mali Sacerdotes, quotquot Christi Corpus indignè offerunt & sumunt , vel peccatoribus non verè pœnitentibus tradunt : aut illos in peccatis suis fovent negligentia, ignorantia , ignavia , cupiditate , adulatione : *Homo pacis meæ , in quo speravi , qui edebat panes meos , magnificavit super me supplantationem*.

XII. *Respondens autem Judas , qui tradidit eum , dixit : Numquid ego sum, Rabbi ? Ait illi : Tu dixisti* . Perpende ineffabilem Christi in arguendo lenitatem . Non enim acriter , sed commiserando orationem profert , quasi tenebris obductam . Et certè non superior solùm vecordia , sed posterior imprudentia , omnem indignationem merebatur . Postquam enim ita reprehensus fuit , interrogavit , dicens : *Numquid ego sum , Rabbi ?* Quærit de his , quorum sibi conscius erat . Nam & Evangelista ex admiratione impudentiæ illius hæc refert . Quid porrò ad hæc mitissimus Jesus ? *Tu dixisti*. Ita quamquam dicere potuisset : Scelerate , tanto tempore hoc malum parturiens , & nunc diabolicis factis conciliis , pecuniam ex pacto habiturus, andes à me reprehensus , quasi nullius tibi conscius criminis , interrogare ? Nihil tamen horum dicere voluit ; sed : *Tu dixisti* . Ita nobis termimos ac regulas tolerantiæ & oblivionis injuriarum præscripsit. S. Joa. Chryf. H.82. in Mat.

Qui Judæ cæcitatem & obdurationem audit , expavescat , & timeat , ne & ipse in cæcitatem , & obdurationem incidat merito priorum peccatorum, ac inprimis avaritiæ , & indignarum Communionum . Quæris , quid sit cor durum ? Si non expavisti , tuum hoc est : *Solum est cor durum , quod semetipsum non exhorret , quia nec sentit . Quid me interrogas ? Interroga Pharaonem . Nemo duri cordis salutem umquam adeptus est , nisi quem fortè miserans Deus , abstulit ab eo , juxta Prophetam , cor lapideum , & dedit cor carneum . Quid ergo cor durum ? Ipsum est , quod nec compunctione scinditur , nec pietate mollitur , nec movetur precibus , minis non cedit , flagellis duratur . Ingratum ad beneficia est , ad consilia infidum , ad judicia sævum , inverecundum ad turpia , impavidum ad pericula , inhumanum ad humana , temerarium ad divina , præteritorum obliviscens , præsentia negligens , futura non providens . Ipsum est , cui præteritorum , præter solas injurias , nihil omninò non præterit ; præsentium nihil non perit , futurorum nulla nisi fortè ad ulciscendum prospectio , seu præparatio est , & ut brevi cuncta horribilis mali mala complectar , ipsum est , quod nec Deum timet , nec hominem reveretur* . S.Bern. l.1.de Consid. c.2.

XIII. Cæ-

XIII. *Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Sacramentum pietatis, vinculum unitatis corporis & sanguinis sui sacrum mysterium Christus in illis rebus commendavit & instituit, quæ ad unum aliquid maximè rediguntur: Ex multis enim granis unus panis conficitur, & ex multis acinis unum vinum confluit. Id documento est, nos per divinam Eucharistiam unum cum Christo, unum etiam inter nos esse: Christo *consubstantiales* & *concorporales* fieri, *cum ipso commisceri, & reipsa unum fieri corpus, & unam carnem*, (ut SS. Patres loquuntur.) Panem illum Angelorum, panem vivum, qui de cœlo descendit, nos in substantiam nostram non mutare, sicut cibos carnis nostræ, sed in illum mutari, & cum illo unum fieri, sicut ipse unum est cum Patre, non morali tantùm, sed naturali unitate, ut S. Hilarius docet: *Si*
S. Hil. l. 8. de Trin. n. 13. & seq. *enim verè Verbum caro factum est, & verè nos Verbum carnem cibo Dominico sumimus; quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui & naturam carnis nostræ jam inseparabilem sibi homo natus assumsit, & naturam carnis suæ ad naturam æternitatis sub sacramento nobis communicandæ carnis admiscuit? Ita enim unum sumus, quia in Christo Pater est, & Christus in nobis, unum in his esse nos faciens .... Hæc vitæ nostræ causa est, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habeamus: victuris nobis per eum ea conditione, qua vivit ille per Patrem:*
Joan. 16. Qui manducat meam carnem, & bibit meum Sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut
" misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem; & qui manducat me,
" & ipse vivet propter me.
" Sed & mutuæ inter nos unitatis Eucharistia ea ratione Sacramentum est:
1. Cor. 10. 17. *Unus panis*, inquit apostolus, *unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus*. Hoc igitur divino Sacramento *populus noster ostenditur adunatus, ut quemadmodum grana multa in unum collecta, & commolita, & commixta, panem unum faciunt: sic in Christo, qui est panis cœlestis,*
S. Cyp. Ep. 63. ad Cæcil. *unum sciamus esse corpus, cui conjunctus sit noster numerus & adunatus.* Hinc
S. Aug. s. 227. alias de Div. 83. Sanctus Augustinus: *Si benè accepistis, vos estis quod accepistis. Commendatur vobis in isto pane, quomodo unitatem amare debeatis. Numquid enim panis ille de uno grano factus est? Nonnè multa erant tritici grana? Sed antequam ad panem venirent, separata erant: per aquam conjuncta sunt, & post quamdam contritionem. Nisi enim molatur triticum, & per aquam conspergatur, ad istam formam minimè venit, quæ panis vocatur. Sic & vos ante jejunii humiliatione & exorcismi sacramento quasi molebamini. Accessit baptismum & aqua; quasi conspersi estis, ut ad formam panis veniretis. Sed nondum est panis sine igne. Quid ergo significat ignis? Hoc est Chrisma. Oleum etenim ignis nostri, Spiritus sancti est sacramentum .... Inspirat enim charitatem, qua ardeamus in Deum, & contemnamus mundum, & fœnum nostrum exuratur, & cor quasi aurum purgetur. Accedit ergo Spiritus sanctus post aquam ignis; & efficimini panis, quod est Corpus Christi...*
Idem ser. 279. *Quomodo unum videtis esse quod factum est, sic unum estote vos, diligendo vos, tenendo unam fidem, unam spem, individuam charitatem.*

Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum, cujus Manna Israelitis in deserto datum figura fuit. Accipite munus salutis, pignus immortalitatis.
Joa. 13. Accipite supremum charitatis in vos meæ argumentum: *Cùm dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos*. Accipite corpus, quod pro vobis

bis assumpsi, quod pro vobis offero & immolo; corpus à Spiritu sancto formatum, in quo habitat omnis plenitudo Divinitatis; corpus meum, quod pro vobis mox tradetur, crucifigetur, morietur, & tertia die resurget. Accipite, ut fideles Discipuli, munda conscientia: non ut Judas ille proditor, cujus cor occupavit satanas. Accipite id, quo nihil majus ac pretiosius donare vobis possum, Corpus meum, Animam, Divinitatem, Me ipsum totum, quantus sum. Accipite, & comedite, non in Sacramento tantùm, quod & multi mali; *sed usque ad Spiritus participationem*, ut in meo corpore tamquam membra maneatis, ut meo Spiritu vegetemini. Comedite cibum, qui non perit; panem, qui vos alit in vitam æternam; comedite, *ut anima vestra de Deo saginetur*. Comedite cum fide, spe, charitate, cum fraterna concordia: *Qui vult vivere, habet ubi vivat, habet unde vivat. Accedat, credat, incorporetur, ut vivificetur. Non abhorreat à compage membrorum; non sit putre membrum, quod resecari mereatur; non sit distortum, de quo erubescatur; sit pulchrum, sit aptum, sit sanum, hæreat corpori, vivat Deo de Deo: nunc laboret in terra, ut posteà regnet in cælo*. Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus? Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum: *Quis pastor umquam membris suis oves suas nutrivit? Multæ matres post partum aliis nutricibus infantes dederunt: quod ipse facere noluit, sed proprio corpore nos alit, & sibi conjungit atque conglutinat*. S.Aug. tr. 27. in Joan. Tert. S.Aug. tr. 26. in Evang. S. Joan. S. Joan. Chr. H.83. in Mat.

XIV. *Et accipiens Calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim Sanguis meus*, &c. Bibite pretium salutis vestræ, sanguinem quo Novum Testamentum sancitur. Bibite ex calice, de quo Dominus per Prophetam ait: *Calix meus inebrians, quàm præclarus est!* Ebrietas Dominici calicis & sanguinis non est talis, qualis vini sæcularis: cùm *Calix Dominicus sic bibentes inebriet, ut sobrios faciat, ut mentes ad spiritalem sapientiam redigat, ut à sapore isto sæculari ad intellectum Dei unusquisque resipiscat: & quemadmodum vino isto communi mens solvitur, & anima relaxatur, & tristitia omnis exponitur; ita epoto Sanguine Domini, & poculo salutari, exponatur memoria veteris hominis, & fiat oblivio conversationis pristinæ sæcularis, & mæstum pectus ac triste, quod priùs peccatis angentibus premebatur, divinæ indulgentiæ lætitia resolvatur*. Christus Corpus & Sanguinem suum victimam fecit sacrificii nostri: nos vicissim victima ejus simus; sacrificium ejus sacrificio interioris & exterioris hominis honoremus; hominem interiorem Deo immolemus per adorationem, orationem, fidem, spem, charitatem, gratiarum actionem; hominem exteriorem immolemus per pœnitentiam, mortificationem, continentiam: *Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus*. Non videtis, quanta infantes animi alacritate mamillas arripiunt? qua pressione papillis infigunt labia? Non minori cupiditate nos quoque ad hanc mensam, & ad hujus calicis spiritalem accedamus papillam: imò verò majore desiderio, quasi lactentes pueri, gratiam Spiritus sugamus: unus sit nobis dolor, si hoc alimento spiritali privamur. S.Cyp. Ep.63. S.Jo: Chry. Hom.83. in S.Matth.

Bibite: Hic est enim sanguis meus. Bibite sanguinem meum, si ad Novum Testamentum pertinetis; in quo cœlestia & æterna, non temporalia & terrena bona promittuntur. Ad hanc mensam accedite, si vos ipsos probastis, si mundi estis: *Qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini*. Nullus itaque Judas, nullus avarus adsit. Qui discipulus non est, secedat: qui tales non sunt, ab hac mensa excluduntur: *Cùm Discipulis*, inquit, *meis facio Pascha*. 1. Cor. 11.

„ *scha*. Hæc enim illa, non alia mensa est; hæc nulla re minor, quàm illa
„ est. Hoc est illud cœnaculum, ubi tunc Christus cum Discipulis erat.
„ Hinc ad Montem Olivarum exivit. Hinc & nos ad manus pauperum exea-
„ mus: ibi enim Mons Olivarum est. Olivæ quippè in domo Dei plantatæ,
„ multitudo pauperum est: hinc stillat illud guttatim oleum, quo nobis opus
„ erit, ut cum lampadibus ardentibus obviam Sponso progrediamur. Adeat
„ nullus crudelis, nullus immisericors, nullus impurus... Multò dæmo-
„ niaco pejor est, qui peccati sibi conscius accedit: illi enim quoniam à
„ dæmone vexantur, non puniuntur: qui verò indignè adeunt, æternis tra-
„ duntur tormentis.

XV. *Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum novum in Regno Patris mei*. Communio Corporis & Sanguinis Christi, pignus est communionis cœlestis, qua pane & vino electorum, increata Veritate in æternum pascemur, sicut pascuntur Angeli. Sed Angelorum pane, ut in se est, hic ali non poteramus: necesse fuit, ut quemadmodum mater cibum incarnat, & in lac convertit, ut nutriat infantem, solidioribus cibis sumendis imparem; sic Increata Veritas, Deus Verbum carnem assumeret, panemque ac vinum in Corpus & Sanguinem suum converteret ad homines spiritaliter alendos, quorum pater & mater, pædagogus & altor est: *Oportebat, ut Mensa illa lactesceret, ut ad parvulos perveniret*. Eucharistia pignus est gloriosæ resurrectionis, & beatæ immortalitatis. Unde S. Irenæus ex Eucharistiæ participatione resurrectionem corporum contra Hæreticos probat: *Quomodo*, inquit, *carnem negant capacem esse donationis Dei, quæ est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum est ejus? Quemadmodum lignum vitis depositum in terra suo fructificat tempore, & granum tritici decidens in terram & dissolutum, multiplex surgit per spiritum Dei, qui continet omnia, quæ deinde per sapientiam in usum hominibus veniunt, & percipientia verbum Dei Eucharistia fiunt, quod est Corpus & Sanguis Christi: sic & nostra corpora ex ea nutrita & reposita in terram, & resoluta in ea, resurgent suo tempore, Verbo Dei resurrectionem eis donante in gloriam Dei Patris*.

S.Aug.

S.Iren.lib.5. c.11.

XVI. *Et hymno dicto, exierunt in Montem Oliveti*. Post Communionem gratiæ Deo agendæ sunt de tanto beneficio: *Quid retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Quid retribuam Deo pro se, qui *se nascens dedit socium, convescens in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium?* Solido die Communionis in gratiarum actione manendum est. Gratiarum actio novam gratiam trahit. Sacramentum Altaris ab actione gratiarum nomen sumpsit: *Eucharistia*. Post Communionem Corporis Christi, à sæcularibus societatibus secedendum, orationi vacandum, operibus charitatis & misericordiæ incumbendum est, à ludis & deliciis sæcularibus abstinendum, sursum cor habendum ad Dominum, in spiritu gratiarum actionis manendum est. Deus nobis Caput dedit & Spiritum Deum; cibum his congruentem nobis dedit, Divinum: gratias igitur agamus Deo Patri per Filium ejus in Spiritu Sancto; diem Communionis transigamus in hymnis & canticis spiritualibus; Christum sequamur in Montem Olivarum, cum ipso vigilemus & oremus.

S.Thom.

XVII. *Tunc dicit illis Jesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte, &c. Respondens autem Petrus, ait illi: Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor*. Plures Christum sequuntur, & Deo serviunt, sed usque ad tempus tentationis, qua urgente, deficiunt: in

pace

pace leones, in bello cervi. Christum in gloria sequi volunt, illique adhærent lubenter, quamdiu prospera sunt omnia; illum sequi nolunt patientem, illius Passione & Cruce offenduntur; *Verbum crucis illis stultitia est*, à Christo deficiunt in tribulationibus; nec attendunt; quòd ea demum conditione participes erimus gloriæ ipsius: *Si compatimur*: si crucem feramus: & *Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei*. Amicorum auxilium, præsentia, societas individua, compassio, supremum est infelicium & calamitosorum solatium: *Omni tempore diligit, qui amicus est: & frater in augustiis comprobatur*. Hoc solatium Christo in passione sua defuit: *Ecce, non est auxilium mihi in me, & necessarii quoque mei recesserunt à me. Fratres mei præterierunt me, sicut torrens, qui raptim transit in convallibus*. Denique *Discipuli omnes relicto eo fugerunt*. Hanc suorum desertionem patiendo, mundanarum amicitiarum abusus expiavit. Qui sunt illi abusus? Amicorum dilectio propter lucrum, propter privatum commodum, propter voluptatem, propter peccatum. Rectus usus, dilectio amicorum, propter Deum, & ad salutem æternam: *Quæ est vita æterna? Vera salus. Et si amicum tuum videris, quem amabas in hoc seculo, ut salvus esset, quia tu jam talem salutem desideras, quæ æterna est, ad ipsam salutem diligis amicum tuum, & totum quicquid vis amico tuo præstare, ad hoc vis præstare, ut illam tecum teneat salutem. Amas enim justitiam, vis illum esse justum. Amas sub Deo esse, vis illum esse sub Deo. Amas vitam æternam, illic eum vis tecum regnare in æternum. Quomodo ergo amicus huius sæculi secundùm sæculum amans animam suam, febrem vult expellere de amico suo, quem similiter amat ut se, propter præsentem salutem: sic tu quemcumque diligis, propter vitam æternam dilige; cum inveneris iram, indignationem, odium, iniquitatem, sic coneris expellere morbum animæ, quomodo amicus sæculi morbum corporis: ad hoc enim amas, ut facias quod & tu es: & erit in te perfecta charitas.*

Act. 14. 21.
Prov. 17. 17.
Job. 6. 13. 15.
Matth. 26. 56.
S. Aug. s. 385. alias 38. inter 50. Hom.

Respondens autem Petrus, ait illi: Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor. Ait illi Jesus: Amen dico tibi, Quia in hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis. Superbus omnia se posse præsumit, cùm nihil possit: omnibus se præstare confidit, cùm nulla in re præstet: omnia pollicetur, & nihil implet. Nihil homini se ipso ignotius est, & nihil ipsi minùs perspectum, quàm propria infirmitas & egestas. *Deus scit in nobis, & quod ipsi nescimus in nobis. Nam infirmitatem suam Petrus nesciebat, quando à Domino, quòd ter esset negaturus audiebat; & æger se ignorabat, Medicus ægrum sciebat*. Petrus non noverat se, quando dixit Medico, Tecum sum usque ad mortem: *Medicus noverat vena inspecta, quid intus ageretur in ægroto; ægrotus non noverat. Venit accessio tentationis, & probavit Medicus sententiam suam, perdidit æger præsumptionem suam*. Petri, non minùs quàm Davidis, vox illa esse potuit: *Ego dixi in abundantia mea, Non movebor in æternum*. Dixerat quippè & ipse in abundantia sua: *Animam meam pro te ponam*, sibi festinando tribuens, quod ei fuerat à Domino posteà largiendum: "*Avertit autem ab illo faciem Dominus, & factus est conturbatus*: ita ut eum, mori pro illo metuens, ter negaret. Sed rursus convertit ad eum faciem suam Dominus, & culpam lacrymis diluit. Quid est enim aliud: *Respexit eum*, nisi faciem suam, quam paululùm ab illo averterat, revocavit ad eum? *Factus ergo fuerat conturbatus: sed quia didicit non de se ipso fidere, etiam hoc ei profecit in bonum, faciente illo, qui diligentibus eum omnia cooperatur in bonum: quia secundùm propositum vocatus erat, ut nemo posset eum eri-*

S. Aug. tr. 32. in Joannem.
Idem Enn. in Ps. 43.
S. Aug. l. de Corrept. & Gr. c. 9.

„ *eripere de manu Chriſti* , *cui datus erat* . Sic diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum , uſque adeò prorsùs omnia , ut ſi qui eorum devieniant , & exorbitant , etiam hoc ipſum eis faciat proficere in bonum , quia *Humiliores redeunt atque doctiores* . Diſcunt enim in ipſa via juſta cum tremore ſe exultare debere non ſibi arrogando tamquam de ſua virtute fiduciam permanendi , nec dicendo in abundantia ſua : Non movebimur in æternum . Propter quod eis dicitur : *Servite Domino in timore* , *& exultate ei cum tremore* , *nequando iraſcatur Dominus* , *& pereatis de via juſta* . Commoneutur , qui jam ambulant in via juſta , ut non altùm ſapiant , ſed timeant ; non ſuperbiant , ſed humiles ſint ; exultent Deo , ſed cum tremore ; in nullo gloriantes , quando noſtrum nihil ſit ; ut qui gloriatur , in Domino glorietur ; ne pereant de via juſta , in qua ambulare cœperunt , dum ſibi hoc ipſum aſſignant , quòd in ea ſunt .

XVIII. *Et aſſumpto Petro* , *& duobus filiis Zebedæi* , *cœpit contriſtari & mæſtus eſſe* . *Tunc ait illis* : *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem* : *Suſtinete hic* , *& vigilate mecum* . Jeſus in triſtitiæ ſuæ ſocietatem vocat , quos magis diligit . Extremam triſtitiam pro peccatis noſtris ſubit , ut vana gaudia expiet , quibus Deum offendimus ; ut dolorem & contritionem, qua pro delictis noſtris deberemus compungi , in ſe ipſo experiatur . Pro nobis triſtis eſt Jeſus uſque ad mortem : & nos propter ipſum ſæculi voluptatibus & gaudiis privari nolumus . Quicquid nobis triſte contigerit , propter ipſum bono animo ſubeamus ; illum oremus , ut mœrores noſtros, tædia , cruces interiores , extremæ quam paſſus eſt propter nos triſtitiæ merito ſanctificet ; ut nobis *triſtitiam* donet , quæ *pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur* ; ſummum horrorem odiumque peccati , ſummum amorem Dei , amorem pœnitentem , quo cum illo vigilemus & perſeveremus : *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem* . Nuſquam magis Chriſti Jeſu pietatem majeſtatemque demiror , quàm cùm ipſum pavere , tædere , uſque ad mortem contriſtari audio : *Minùs enim contulerat mihi* , *niſi meum ſuſcepiſſet affectum* . *Ergo pro me doluit* , *qui pro ſe nihil habuit* , *quod doleret* : *& ſequeſtrata delectatione Divinitatis æternæ* , *tædio meæ infirmitatis afficitur* . *Suſcepit enim triſtitiam meam* , *ut mihi ſuam lætitiam largiretur* : *& veſtigiis noſtris deſcendit uſque ad mortis ærumnam* , *ut nos ſuis veſtigiis revocaret ad vitam* . *Confidenter ergo triſtitiam nomino* , *quia crucem prædico* ; *neque enim ſpeciem incarnationis ſuſcepit* , *ſed veritatem* . *Debuit ergo & dolorem ſuſcipere* , *ut vinceret triſtitiam* , *non excluderet* . *Neque enim habent fortitudinis laudem* , *qui ſtuporem magis vulnerum tulerint* , *quam dolorem* . *Virum dolorum* (inquit Propheta) *& ſcientem infirmitatem* . *Verè languores noſtros ipſe tulit* , *& dolores noſtros ipſe portavit* . *Doles ergo Domine* , *non tua* , *ſed mea vulnera* : *non tuam mortem* , *ſed noſtram infirmitatem* ; *& nos æſtimavimus te eſſe in doloribus* , *cùm tu non pro te* , *ſed pro me doleres* . . . *Sed quid mirum* , *ſi pro omnibus doluit* , *qui pro uno flevit* ? *Et quid mirum* , *ſi moriturus pro omnibus tædeat* , *qui Lazarum reſuſcitaturus illacrymat* ? *Sed & ibi piæ ſororis lacrymis commovetur* , *quia mentem humanam tangebant* : *& hic alto operatur affectu* , *ut quia in carne ſua peccata noſtra perimebat* , *mœrorem quoque animæ noſtræ ſuæ animæ mœror aboleret* . *Et fortaſſe ideò triſtis eſt* , *quia poſt Adæ lapſum tali tranſitu nobis erat ex hoc ſæculo recedendum* , *ut mori eſſet neceſſe* : Deus enim mortem non fecit , nec lætatur in perditione vivorum ; *& ideò faſtidit* , *quod ipſe non fecit* . . . *Triſtis videbatur* , *& triſtis erat* , *non pro ſua paſſione* , *ſed pro noſtra diſperſione* . *Triſtis erat* , *quia nos parvulos relinquebat* . *Cęterum* , *quàm conſtanter*

2. Cor. 7.

S. Ambr. l. 10. in Luc.

Iſaiæ 53. 4. 5.

Sap. 1. 13.

ſtanter ſe morti obtulerit, Scriptura declarat: quandoquidem querentibus occurrit, turbatos confirmavit, trepidos provocavit, proditorem oſculi dignatione ſuſcepit. Nec illud diſtat à vero, ſi triſtis erat pro perſecutoribus ſuis, quos ſciebat immanis ſacrilegii pœnas daturos. Et ideò dixit. Transfer hunc calicem à me; *non quia Dei filius mortem timebat, ſed quia vel malos perire nolebat. Denique ait*: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum, *ut Paſſio ſua eſſet omnibus ſalutaris*. Lucæ 22. 42. Lucæ 23. 34.

Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem. *Vox capitis noſtri, vox noſtra. In illo enim eramus, quando dixit*: Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem: *Non enim timebat mori, qui venerat mori; aut recuſabat mori, qui poteſtatem habebat animam ſuam ponendi, & iterum ſumendi eam: ſed loquebantur membra in capite, & loquebatur caput pro membris*. Chriſtus pœnitentiam *in ſemetipſo dedicavit*, peccatis noſtris oneratus: *Poſuit in eo Dominus iniquitates omnium noſtrum*. S.Aug. En. in Pſ. 40. Tert. Iſaiæ 53. 6.

XIX. *Et progreſſus puſillum, procidit in faciem ſuam, orans & dicens: Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu*. Oratio Chriſti forma eſt orationum noſtrarum, ſicut triſtitia ejus exemplar eſt pœnitentiæ noſtræ. In agonia poſitus orat, cùm opus redemptionis noſtræ ab ipſo proximè conſummandum eſt, ut doceat nos operibus vitæ noſtræ difficillimis, & quæ majoris ſunt ad ſalutem æternam momenti, orationem præmittere debere, ut voluntatem Dei exquiramus, ut gratiam ejus ad optimam electionem, & ad facilem executionem nobis neceſſariam impetremus. Prolixiùs orat in agonia conſtitutus, ut ferventiùs ac perſeverantiùs orandum doceat, cùm violentiùs ac periculoſiùs tentamur, aut acerbiùs affligimur. Proſtratus in faciem orat, ut Deum orandum eſſe doceat ſumma cum reverentia, humilitate & timore filiali: unde & Patrem appellat. Orat, ut voluntas Patris impleatur potiùs quàm ſua; ut voluntatem noſtram divinæ ſemper conformandam, ac in omnibus ſubjiciendam eſſe diſcamus: nec rem ullam temporalem ab illo poſtulandam in oratione: niſi ſub ejus beneplacito, & ea conditione, ut ejus gloriæ, noſtræque ſaluti ſit conducibilis. A Diſcipulis avulſus & puſillùm progreſſus orat, ut in ſeceſſu & ſolitudine orandum eſſe intelligamus: *Procidit in faciem ſuam orans*. Peccata enim noſtra portabat, graviſſimum onus. Gravia in centro nôn gravitant, ut loquuntur Philoſophi. Grave non eſt peccatum in corde peccatoris, quia in centro ſuo eſt. Bibit ſicut aquam iniquitatem: ſed peccata noſtra Chriſto velut victimæ piaculari impoſita, ſunt extra centrum; ipſe enim peccatum non fecit, ſanctus eſt, innocens, impollutus. Ideò illi graviſſima ſunt; & oneris inſtar graviſſimi, in terram ipſum proſternunt: *Et ſicut onus grave gravatæ ſunt ſuper me*. Pudeat nos irreverentiæ noſtræ, elationis, & ignaviæ, cùm oramus: *Orat Miſericordia, & non orat miſeria: orat Charitas, & non humiliatur iniquitas: proſtratus in terra orat Medicus, & non humiliatur ægrotus*. Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: *Qui ut à ſe tranſeat rogat, non ut ipſe prætereatur, orat, ſed ut in alterum id quod à ſe tranſit, excedat. Numquid poſſibile erat non pati Chriſtum? Atquin jam à conſtitutione Mundi ſacramentum hoc in eo erat noſtræ ſalutis oſtenſum. Numquid pati ipſe nolebat? Atquin ſuperiùs fundendum in remiſſionem peccatorum corporis ſui ſanguinem conſecraverat. Quomodo ergo ait*, Pater ſi poſſibile eſt? *& quomodo*, Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis? *Totus igitur ſuper his, qui paſſuri erant, metus eſt: atque ideo, quia non eſt poſſibile ſe non pati, pro his rogat, qui paſſuri poſt ſe erant, dicens*: Tranſeat calix Pſ.37. 5. S.Aug. S. Hil.c.31.in Matth.

calix à me : *id est, Quomodo à me bibitur, ita ab his bibatur, sine spei diffidentia, sine sensu doloris, sine metu mortis. Ideò autem*, si possibile est : *quia & carni & sanguini horum gravis terror est, & difficile est eorum acerbitate corpora humana non vinci. Quod autem ait*: Non sicut ego volo, sed sicut vis : *velle, quidem eos non pati, ne fortè in passione diffidant, sed cohæreditatis suæ gloriam sine passionis difficultate mereantur. Non ergo ut non patiantur, rogat, dicens*, Non ut eo volo : *sed ut ait, quod Pater vult, bibendi calicis in eos ex se transeat firmitudo : quia ex voluntate ejus non tam per Christum vinci diabolum, quàm etiam per ejus Discipulos oportebat.*

Pater mi, si possibile est, &c. Verumtamen non sicut ego volo : *Prima petitio infirmitatis est, secunda virtutis* : (inquit S. Leo) *Illud optavit ex nostro, hoc elegit in proprio. Quod erat hominis, divinam desideravit potentiam; quod erat Dei, ad causam respexit humanam. Superiori igitur voluntati voluntas cessit inferior, & citò demonstratum est, quid possit à trepidante orari, & quid non debeat à medente concedi.*

S. Ath. Or. 4. Contra Arianos. " *Pater, si possibile est, transeat à me calix iste*. Petrum anteà increpuerat, cùm à passione illum averteret, eumque non illa sapere quæ Dei, " sed quæ hominum essent, dixerat. Volebat enim hoc ipsum, quod deprecabatur, ut qui ejus rei gratia venerat. Cæterùm ut ejus erat id velle, " ita carnis erat expavescere, ac proinde ut homo hanc vocem edidit : utrumque tamen ab eo dicebatur, ut ostenderet se Deum esse, quatenus mortem volebat; hominem autem, quatenùs mortem gestaret metu cogitatam, " propter quam attemperavit suam voluntatem humanæ infirmitati, ut metu " mortis abolito, audacem redderet hominem adversùs mortem. Certè beati Apostoli posteà hinc animati ita mortem contempserunt, ut non curarent " Judices, à quibus damnabantur; sed dicerent, obediendum esse magis Deo, " quàm hominibus. Alii item Martyres ea fiducia audaciaque fuere, ut crederent se potiùs ad vitam transire, quàm mortem sustinere. Qui (quæso) non " absurdum fuerit, famulos Verbis ob fortitudinem admirationi esse : Verbo autem ipsi timiditatem adscribere, cujus vi & ope ita mortem contempserunt? Cæterùm ex Sanctorum Martyrum tolerantissimo proposito & fortitudine ostenditur, Deitatem non timuisse, sed nostrum illum fuisse timorem quem sustulit Salvator. Ut enim mortem destruxit, ita pavore, quem " suscepit ut homo, nostrum pavorem ademit, effecitque, ne homines mortem timerent : *Transeat à me calix iste*, calix amaritudinis, calix meri doloris, nullo solatio temperati. In Christo enim tempore Passionis *Omnis gloria Divinitatis militabat ad pœnam.*

S. Laur. Just.

XX. *Et venit ad Discipulos suos, & invenit eos dormientes; & dicit Petro : Sic non potuistis una hora vigilare mecum? Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Multi vigilant cum mundo, vix aliquis vigilat cum Christo. Filii & filiæ sæculi facilè noctes insomnes ducunt, ut choræis, ut ludis indulgeant, ut serviant voluptati : ægrè vigilarent vel una hora cum Jesu, pœnitentiæ, charitatis, & piætatis animo, illum patienter adoraturi, & in passionum ejus societatem venturi. Pudeat Christianum dormire in sinu voluptatis, in medio tentationum vehementium, in summo salutis discrimine; non audire vocem gratiæ ad cor clamantis : *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem*: dum Christus pro nobis vigilat & orat : *Unusquisque contra suam concupiscentiam dimicans oret, ne intret in tentationem, id est, ne sit ab illa abstractus & illectus. Non autem intrat in tentationem, si vo-*

S. Aug. lib. de Gr. & Libero Arbitr. c. 4.

lun-

luntate bona vincat concupiscentiam malam. Nec tamen sufficit arbitrium voluntatis humanæ, nisi à Domino victoria concedatur oranti, ne intret in tentationem. Quid verò evidentiùs, quàm Dei ostenditur gratia: ubi quod oratur, accipitur? Si enim dixisset Salvator noster, Vigilate, ne intretis in tentationem: *admonuisse videretur tantummodò hominis voluntatem. Cùm verò addidit*, & orate: *ostendit, Deum adjuvare, ut non intretur in tentationem .... Homo ergo gratia juvatur, ne sine causa voluntati ejus jubeatur.* Vigilantia Christiana, & humilis oratio, origo est fortitudinis nostræ. Illa inutiles reddit diaboli adversus nos vigilantiam & insidias: ista Dei vigilantiam & protectionem nobis impetrat: *Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel.* Ps. 120.

Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Omnium caro infirma, non omnium promptus spiritus est. Sanctorum duntaxat spiritus promptus est; infidelium, peccatorum, sæcularibus desideriis æstuantium hominum spiritus segnis est: omnium caro infirma. Hominum pars maxima, prompti sunt, ferventes, alacres ad ea quæ Mundi sunt, ad lucra & commoda temporalia, ad cupiditates explendas; segnes verò & desides ad ea quæ sunt Dei, ad spiritalia & æterna. Est autem satagendum, ut caro nostra infirma sit alio genere infirmitatis, ut nempè infirma sit ad malum, non ad bonum: quod demùm fiet, si spiritu prompto carnis opera mortificemus; carnem cum vitiis & concupiscentiis crucifigamus. Nam *Si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Tunc verè dicemus: *Cùm infirmor, tunc potens sum.* Vigilent & orent spiritales viri & perfecti, quia soliciti esse debent, ne quò præstantius est illorum bonum, eò gravior sit eorum lapsus. Vigilent solicitiùs, orentque ferventiùs imperfecti, quia vires eorum infirmiores sunt & fragiliores; adeòque majori indigent gratiæ auxilio. Temerarius est & præsumptor, qui de fervore animi, ac piis quibusdam affectibus sibi blanditur; ideoque ad vigilandum piger, ad orandum segnis est. Igniculi illi pietatis, initia bonæ voluntatis facilè extinguuntur & evanescunt, nisi vigilantia Christiana & humili oratione foveantur, ut in magnam & firmam charitatem crescant, quæ totum sibi subjiciat animum, & terrenas cupiditates consumat: *Itaque quantùm de ardore mentis confidimus, tantùm de carnis fragilitate timeamus.* Spiritus promptus est, &c. *Proptereà prædixit spiritum promptum esse, ut ostenderet, quid cui debeat esse subjectum; scilicet, ut caro serviat spiritui, infirmior fortiori, ut ab eo etiam ipsa fortitudinem assumat. Colloquatur spiritus cum carne de communi salute.*

Orig. in Mat. — Rom. 8. 13. — 2. Cor. 12. 10. — S. Hieron. in hunc loc. — Tert. lib. ad Matth. c. 4.

XXI. *Iterùm secundò abiit, & oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua.* Urgente mortis metu, imminentibus periculis, præsentibus malis, ferventius orandum, divineque voluntati nostra penitùs subjicienda & conformanda est: *Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cùm voluntati humanæ voluntas divina præponitur.* Humana voluntas ex se prava & distorta, ad bonum particulare, sensibile, temporale propensa; ut recta fiat, necesse est, ut Regulæ, scilicet Dei voluntati conformetur: *Ut facerem voluntatem tuam, Deus meus volui.* Si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua: *Hæc vox capitis, salus est totius corporis: hæc vox omnes fideles instruxit, omnes Confessores accendit, omnes Martyres coronavit. Nam quis Mundi odia, quis tentationum turbines, quis posset persecutorum superare terrores, nisi Christus in omnibus & pro omnibus diceret Patri*: Fiat voluntas tua? *Discant igitur hanc vocem omnes Ecclesiæ filii magno pretio redempti, gratis justificati; & cùm adversitas violentæ alicujus tentationis incubue-*

S. Aug. tr. 51. in Joann. — Ps. 39. — S. Leo, f. 56. de Pass. Dom. 7.

cubuerit, præsidio potentissimæ orationis utantur; ut superato tremore formidinis, accipiant tolerantiam passionis.

XXII. *Et venit iterum, & invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati. Et relictis illis, iterum abiit, & oravit tertio, eumdem sermonem dicens.* Christus solus orat pro omnibus, sicut & solus patitur pro universis. Bonus pastor pro ovibus vigilat. Erant oculi eorum gravati, non tam corporum, quàm animarum: *Nondum enim eis Spiritus datus.* Languescebant & opprimebantur Apostolorum oculi negatione vicina (inquit S. Hieronymus.) Pastoris vocem audiamus, dicentis: *Surge qui dormis.* Propter Deum, pro salute nostra vigilemus, & cùm oculi corporis somno gravati sunt, cor ad Deum semper vigilet, ut dicere cum cœlesti Sponsa possimus: *Ego dormio, & cor meum vigilat:* Et cum Propheta: *Memor fui nocte nominis tui Domine.* Si studentes igitur doctrinis sæcularibus perparùm somno indulgent; quantò magis, qui Deum cupiunt cognoscere, non debent somno corporis impediri, nisi quantum naturæ satis est, David per singulas noctes lectum suum lacrymis diluebat: surgebat etiam noctis medio, ut Domino confiteretur; & tu totam noctem sopori existimas deputandam? *Tunc magis tibi orandus est Dominus, tunc præsidia postulanda, culpa cavenda, quando videtur haberi secretum: tunc maximè quando tenebræ in circuitu meo, & parietes me operiunt, considerandum quia Dominus omnia intuetur abscondita.* Ne dixeris ergo, Circumfusus sum tenebris, quis me videt? & quem vereor septus parietibus & inclusus? Quia *Vultus Domini super facientes mala.* Deinde si arbitrum non vides, te ipsum non vides. Tuæ conscientiæ testimonium non vereris? *Nescis illam caliginem noctis non opertorium, sed incentivum esse peccati? Cum somno & cibo fervent corpora, tunc etiam vigor mentis sopore laxatur, somno resolvitur: tunc irrepit impuri libido concubitus: tunc perturbatur cor, squallor immunditiæ non videtur, castitatis puritas non consideratur, pudicitiæ gloria non recensetur. Nox erat, quando Judas prodidit, quando Petrus negavit. Illo igitur præcipuè tempore justificationes Dei animo retexendæ sunt, relegenda mandata hortatoria. Illa de castitate præcepta non absint: his occupata mens flagrantiam libidinis, carnis restinguat ardorem. Tene illud animo,* Lavabo per singulas noctes lectum meum: *Quis enim stupro deditus, flagitiis involutus, lavat per singulas noctes lectum suum? Nescit flere, qui flenda committit: & cùm sit ipse lacrymabilis, non habet pænæ lacrymas suæ. At ille, qui castigat corpus suum, & sui sollicitus gubernator est, atque ingemiscens & dolens lapsus superioris offensæ, quærit quomodò abluat eam fletibus pænitentiæ, hic lavat per singulas noctes lectum suum. Non dormiamus ergo totis noctibus; sed maximam partem earum lectioni & orationibus deputemus.* Audi Ecclesiæ vocem quærentis etiam in noctibus Christum: *In lectulo,* inquit, *meo per noctem quæsivi, quem diligit anima mea,* Quæsivit in noctibus orando, deprecando, etiam lacrymis deplorando ..... Quæsivit in noctibus, in persecutionibus & adversis, in tribulationibus & laboribus duris, ... *Non magnum ergo si tunc Domino gratias agat, quando in prosperis & secundis es: sed si tunc adhæreas Christo, quando te persecutor exagitat, quando aliqua procella perturbat. Amisisti filium? In illo dolore, in illa nocte; in illa destitutione memento Domini Dei tui; ne quasi non exauditus, ingratus sis, & in tua prævaricieris ærumna. Pulsus es in exilium? Memento Domini Dei tui; ne nox te egestatis abducat à devotionis affectu. Hoc est enim mandatum legis, ut in nocte magis quæras, quando magis exaudiris à Domino, & possis dicere:* In tribulatione invocavi Dominum, & exaudivit me in latitudine: *Sed nec quærere perfun-*

S.Hieron. in hunc locum.
Cantic. 5.2.
Ps. 118. 55.
S.Amb. Ex. post. in Ps. 118. ser. 7.
Ps. 33. 17.
Ps. 6. 7.

functoriè abundat ad gratiam, sed ut insistas, & intendas muneri. Qui ita non quærunt, nocte dormiunt: & cùm venit ad illos Jesus, *invenit eos dormientes. Oculi enim eorum sunt gravati*.

Et relictis illis, iterum abiit, & oravit tertiò eumdem sermonem dicens. Non absurdè intelligitur, propter trinam tentationem ter Dominum orasse. Sicut enim tentatio cupiditatis trina est, ita etiam tentatio timoris trina est: *Cupiditati, quæ in curiositate est, opponitur timor mortis. Sicut enim in illa cognoscendarum rerum est aviditas, ita & in ista metus amittendæ talium notitiæ. Cupiditati verò honorum vel laudis opponitur timor ignominiæ & contumeliarum: Cupiditati autem voluptatis opponitur timor doloris. Non absurdè ergo intelligitur propter trinam tentationem passionis ter Dominum orasse, ut transiret calix; sed ita ut potiùs impleretur voluntas Patris*. Docuit etiam ter repetita oratione, debere nos peccatis præteritis veniam, à præsentibus malis tutelam, à futuris periculis cautelam orare; & omnem orationem nostram dirigendam ad Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: *Ut integer spiritus noster, & anima & corpus servetur sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi*. Ex oratione Christi discamus orationis humilitatem, simplicitatem, perseverantiam: *Ab oratione absit multa locutio, sed non desit multa precatio, si fervens perseverat intentio. Plerumque hoc negotium plus gemitibus, quàm sermonibus agitur: plus fletu, quàm affatu*. S.Aug. l.1.qu. Evang. q. 47. 1.Thes. 5. 23. S. Aug. Epist. 130. alias 121. c.10.

XXIII. *Tunc venit ad Discipulos suos, & dicit illis: Dormite jam, & requiescite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum*. Quòd iterùm reversus reperit dormientes, ostendit *absentiæ suæ tempore plures quodam fidei somno desinendos*. Sed rursùs oravit, idem repetens: reversusque, qui vigilare jusserat, qui consopitos objurgaverat, ait: *Dormite jam & requiescite*. Post orationem frequentem, post discursus recursusque multiplices, metum demit, securitatem reddit, in requiem adhortatur, voluntatem Patris jam de nobis securus expectat, dicens: *Fiat voluntas tua*: quia *transiturum in nos calicem bibens, infirmitatem corporis nostri, & timoris solicitudinem, & ipsum dolorem mortis absorberet*. Quòd autem ad eos revertens dormientesque reperiens, primùm reversus objurgat, secundò silet, tertiò quiescere jubet; ratio ista est, quòd primò post resurrectionem dispersos eos & diffidentes ac trepidos reprehendet: secundò, misso Spiritu Paracleto, gravatis ad contuendam Evangelii libertatem oculis, visitabit. Nam aliquamdiu legis amore detenti, quodam fidei somno occupati sunt. Tertiò verò, id est, claritatis suæ reditu, securitati eos quietique restituet. Veram quietem in creaturis invenire non possumus, sed in Deo solo: *Fecisti nos, Domine, ad te: & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te*. Perfecta requies non erit, nisi ubi summa pax, & de æterna Dei fruitione firma securitas. S.Hil. c. 31. in S. Matth. « « « « « « « « « « « « « S. Aug.

Ecce appropinquavit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Jure merito indignamur, quòd Sanctus sanctorum in manus peccatorum traditus sit: sed indignationem nostram in nos ipsos convertamus, si quidem peccata nostra Jesum in manus peccatorum tradiderunt: *Sed & nunc in manus peccatorum traditur Jesus, quando hi, qui videntur in Jesum credere, habent eum in manibus suis, cùm sint peccatores. Sed & quotiescumque justus habens in se Jesum, in potestate factus fuerit peccatorum, Jesus est traditus in manus peccatorum, facientium ei, quod possunt*. Cùm peccatoribus in proxima peccati occasione, vel affectu hærentibus, aut necessaria restitutione ac possibili nondum functis, aut quorum conversio post fre- Orig. in Matt.

frequentes in gravia peccata relapsus, ac sæpè frustrata melioris vitæ promissa, post scandala publica, non satis probata est morum emendatione, & satisfactoriis operibus: cùm (inquam) hujusmodi peccatoribus præpropera Absolutio & Communio datur, tunc Jesus traditur in manus peccatorum. Cùm indigni ad Sacerdotium, ad Episcopatum, ad qualecumque regimen animarum promoventur, tunc Jesus in manus peccatorum traditur, qui faciunt ei quod possunt; nec per ipsos stat, quin iterum crucifigatur: *Rursus crucifigentes*.

XXIV. *Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis & fustibus, missi à Principibus Sacerdotum; & Senioribus populi. Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Jesum, dixit: Ave Rabbi. Et osculatus est eum; Dixitque illi Jesus: Amice, ad quid venisti?* Jesus à Juda domestico suo, & familiari, Apostolo, proditur ac venditur hostibus suis, triginta denariis, osculo traditur. O perfidiam execrandam! Prodistiones Cain, fratrum Josephi, Daliæ, Saulis, Ammon, Joab, quæ tetris coloribus in Scriptura depinguntur, ad Judæ perfidiam non accedunt. Cain Abelem fratrem innocentem occidit,
Gen.4.8. cùm illum in agrum ad deambulandum simulata amicitia invitasset. Judas patrem ac magistrum tradit Principibus Sacerdotum, Pharisæis, Legisperitis, Senatoribus Judæis, qui eum interficere decreverant. Fratres Josephi
Gen.37.38. vendunt illum Ismaelitis viginti argenteis: Judas vendit Dominum suum triginta argenteis, pretio, quo servorum capita æstimabantur. Dalila Samso-
Exod.21.32. nem tradit Philistæis, qui molæ & columnæ illum alligarunt, illique illuserunt: Judas Jesum, qui arcana sua illi revelaverat, Judæis tradit, qui
Jud.16. illum columnæ alligatum, crucique affixum, opprobriis, flagellis, & plagis onerant. Amnon filius David sororem suam Thamar simulata ægri-
2.Reg.13. tudine rogat, ut paret illi cibos, & stupro ipsi illato, eam ignominiosè ejicit: Judas Christi Corpore & Sanguine in ultima ejus cœna pastus, ho-
2.Reg 19. stibus tradit, non modò ejiciendum, sed crucifigendum extra civitatem: *Tu verò homo unanimis, dux meus & notus meus qui simul mecum dulces*
Ps.54.14. *capiebas cibos*. Saul necem Davidi molitur, ipsumque lancea conatur configere, cùm cithara coram eo luderet, ad dæmonem, quo vexabatur, expellendum: Judas à diabolo spiritualiter possessus, qui in cor ejus intraverat, Jesum tradit, qui illum liberare paratus erat, & qui *Sanguinem*
S. Jo: Chrys. Hom. de proditione Judæ. *ei, quem vendidit, offerebat in remissionem peccatorum, si tamen impius existere noluisset*, Joab Amasam amicè salutat, dicens: *Salve mi frater*, & libato osculo, percutit cum in latere, & occidit; cujus sceleris vindictam ob politicas rationes dilatam, David moriens Salomoni filio præcepit: quia *Joab effundit sanguinem belli in pace*: Perfidus Judas signo pacis,
2.Reg.20. osculo Dominum suum, benefactorem, Magistrum ac Deum suum tradit. Venenum in corde, mel ore gerens, salutat, dicens, *Ave Rabbi*: *&*
3.Reg.2.5. *osculatus est eum*. Spiritu oris Jesu abutitur, ut Jesum tradat: *Juda, osculo filium hominis tradis?* Hoc est: *Venenum infundis osculo, quo gratia*
Lucæ 22. *charitatis infunditur: osculo, quod sacræ pacis insigne est: osculo, quo amicitia fide firmatur: osculo, quo fides sancta signatur? Hoc ergo osculo tra-*
S.Amb. Enar. in Ps.39. *dis periculo, quem propter osculi commercium venerari deberes? Et tradis filium hominis homo, qui propter hominum salutem descendit de cælo. Filium hominis tradis, qui te ex peccatore Apostolum fecit: Filium hominis tradis, qui venit, ut in sanguine suo omnium peccata dilueret? Ego osculum non*
Prov.27. *urgo; ipse videris, qui violaveris osculi sanctitatem. An non legisti, quòd* uti-

utilia sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici? Nec immeritò graviore telo tantæ dignationis percussus est Judas, quàm si eum fulmine percussisset.

Et osculatus est eum: Osculum proditori benignissimus Jesus non negavit: *Huic ne criminis causam aliqua præberet offensio, nulla est negata dignatio*. Osculum dedit, non quo simulare nos doceat, sed ut neque proditionem refugere videretur: *& plus afficeret proditorem, cui amoris officia non negaret*: Scriptum est enim: *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus*. Osculum Judæ non respuit: *Ut doceremur inimicos omnes, eosque quos scitemus desævituros in nos esse, diligere*. Hac Christi Jesu benignitate & clementia damnantur, qui inimicos ad se redeuntes, reconciliari volentes, & sincerè pœnitentes, nihilominùs refugiunt, nec ullum eis humanitatis officium exhibere volunt: *Et osculatus est eum. Dixitque illi Jesus: Amice, ad quid venisti?* Traditorem ab immanitate concepti sceleris, & beneficiis revocare dignatus est & verbis, assumendo in Discipulum, provehendo in Apostolum, monendo signis, consecrando mysteriis, ut cui nihil benevolentiæ deesset ad correctionem, nihil occasionis superesset ad crimen. Sed tu, impiissime homo, semen Chanaam & non Juda, nec jam vas electionis, sed filius perditionis & mortis, utiliora tibi diaboli incitamenta credebas, ut facibus inflammatus avaritiæ, ad triginta argenteorum lucrum inardesceres, & quid divitiarum amitteres, non videres. Nam etsi non putabas credendum esse promissis, quæ fuit ratio, ut tantillus pecuniæ modus præponeretur acceptis? Imperabas dæmoniis, medebaris infirmis, honorabaris cum Apostolis, & ut famem tuæ cupiditatis expleres, patebant tibi furta de loculis. Sed animum interdictorum avidum, quod minùs licuit, ampliùs incitavit: *Nec tam placuit quantitas pretii, quàm magnitudo peccati. Undè facinus commercii tui non ideò detestandum est, quia Dominum viliter æstimasti: sed quia Redemptorem etiam tuum, ne tibi parceres, vendidisti.*

S.Leo, f.74. de Pass. Dom. 5.

S.Ambr. l.10. in Luc. n. 64.

Ps. 119. 7.

S.Hil. c.32. in Matth.

« S.Leo, f.65. « de pass. Dom. « min.

XXV. *Tune accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & tenuerunt eum*: Sed Dominum omnium mysteria non arma tenuerunt. Denique locutus est, & ceciderunt retrorsum. Quò mihi legiones Angelorum, quò cœlestis exercitus? *Vox Domini sola plus terret*. Hanc ille ad demonstrandum divinæ majestatis indicium, qui in pectore Christi recumbebat, elegit: *Violenti ergo injicit manus turba, nectuntur vincula*. Capitur Jesus, & ligatur, ut malum usum nostræ libertatis expiet sua captivitate: ut captivitas ejus sit solatio captivis, sive justè, sive injustè, detineantur. Qui carceri addictus, Christum cogitat, eique adhæret, liber est: Via illi patet, quæ ad Deum ducit. Christus enim via est, veritas & vita: *Nihil crus sentit in nervo, cùm animus in cælo est*. Jesus fortiùs constringitur *vinculis charitatis suæ*, quàm vinculis militum.

S.Ambr. l.10. in Luc.

Joan. 18. 6.

Tert. lib. ad Martyres.

Tert. lib. ad Mart.

XXVI. *Et ecce unus ex his, qui erant cum Jesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens servum Principis Sacerdotum, amputavit auriculam ejus. Tunc ait illi Jesus: Converte gladium tuum in locum suum: omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt, &c.* Cæcum & imprudentem Petri pro defensione sua ardorem Jesus non probat: *Noluit persecutorum vulnere defendi, qui voluit suo vulnere omnes sanare*. Prudentiæ, mansuetudinis, charitatis, patientiæ documenta dedit: vim publica auctoritate illatam, vi non esse repellendam ab iis, qui Rempublicam non gerunt, etiamsi Religionis causa inferatur; persecutionem patiendam, Religionis veritatem patientia & martyrio propugnandam esse docens.

S.Ambr. l.3. de offic. c.4.

cens. Certè in Religionis negotio talem vim, quæ infertur à sublimiori potestate, patienter feren.am, docet nos ipse Petrus a Christo & à Spi-
1.Pet.4.14.19. ritu sancto edoctus: *Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit. Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine... Itaque & hi, qui patiuntur secundùm voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis*. Idem docent primæ ferventisque Christianitatis exempla. Audia-
Tert. in Apo. mus Tertullianum: *Sed absit, ut aut igni humano vindicetur divina Secta, aut doleat pati in quo probatur. Si enim & hostes exsertos, non tantùm vindices occultos agere vellemus, deesset nobis vis numerorum & copiarum? Externi sumus, & vestra omnia implevimus, urbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, Tribus, Decurias, Palatium, Senatum, Forum. Sola vobis relinquimus Templa. Cui bello non idonei, non prompti fuissemus, etiam impares copiis, qui tam libenter trucidamur, si non apud*
S.Cyp. lib. ad Demetrian. *istam Disciplinam magis occidi liceret, quàm occidere?* Audiamus & S. Cyprianum: *Inde est*, inquit, *quòd nemo nostrum, quando apprehenditur, reluctatur, nec se adversùs injustam violentiam vestram, quamvis nimius & copiosus sit noster populus, ulciscitur. Patientes facit de secutura ultione securitas. Innocentes nocentibus cedunt*: Atque hoc argumentum nobis maximè patientiam commendare debet, quòd sciamus, Deum illatas cultoribus ac
Ad Rom.12.19 servis suis injurias severè vindicaturum: *Non vosmetipsos defendentes, charissimi*, (inquit Apostolus) *sed date locum iræ: Scriptum est enim, Mibi*
Apoc.13.10. *vindicta, ego retribuam, dicit Dominus*. Et Joannes in divina Apocalypsi:
Tert. lib. de Patientia. *Qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia & fides Sanctorum*. Enimverò satis idoneus patientiæ sequester Deus. *Si injuriam deposueris penes eum, ultor est: si damnum, restitutor est: si dolorem, medicus est: si mortem, resuscitator est. Quantùm patientiæ licet, ut Deum habeat debitorem?* Ideò Christus armis defendi noluit, jussitque Petro, ut gladium reconderet in vagina, nec Deo præriperet ultionem concitatiore & imprudente zelo. Non tam igitur servum illum, cujus auriculam gladio suo abscidit, quàm patientiam Jesu vulneravit: *Patientia Domini in*
Tert. ibid. *Malcho vulnerata est*.

XXVII. *An putas, quià non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mibi modo plus quàm duodecim legiones Angelorum? Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?* Qui Dei providentiæ, omnipotentiæ, & bonitati confidit, in medio inimicorum, in suam perniciem conjuratorum, tranquillus est, aitque: *Si consistant adversùm me castra, non time-*
Ps.26.3. *bit cor meum*. Neque enim calamitates & angustiæ nostræ sapientiam Dei latere possunt, nec bonitatem Patris non movere; nec vim Omnipotentis, ut eis medeatur, sive bonum gloriæ suæ ac salutis nostræ ex eis eliciat, superare. *Per patientiam* igitur *& consolationem Scripturarum spem*
Rom.15.4. *babeamus*. Divinæ providentiæ ac voluntatis circa nos resque nostras consilia ac decreta impleri oportet. Illis servire, gloriosum; se illis subjicere, perfectum; numquam ab illorum ordine deficere, beatum.

XXVIII. *In illa hora dixit Jesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in Templo, & non me tenuistis*. Suam in passione Divinitatem ostendit inimicis ipsis, qui, nisi cæci essent, ad tam fulgentes cœlestis veritatis radios oculos mentis aperirent. Se volentem capi, vinciri, & ad judices trahi pro-

probat : *Occupant paratum teneri , & trahunt volentem trahi : qui si vellet obniti , nihil quidem in injuriam ejus impiæ manus possent , sed mundi redemptio turbaretur , & nullum salvaret illæsus , qui pro omnium salute erat moriturus* . Mansuetudinem Jesu mirare , & adora , qui & inimicis suis prodesse vult , & eos in infidelitatis ac impietatis suæ nocte illuminare . Salvatoris tui charitatem & benignitatem in similibus occasionibus imitare. S.Leo, fer. 5. de Pass. Domin. 8.

XXIX. *Hoc autem totum factum est , ut adimplerentur scripturæ Prophetarum . Tunc Discipuli omnes relicto eo fugerunt* . Legis figuræ, Prophetarum oracula , Christum prælocuta sunt & prænuntiarunt , qui finis est Legis & Prophetarum . Argumentum divinitatis Scripturarum & Prophetiarum , eventus est seu adimpletio rerum & mysteriorum , eo quo prænunciata sunt modo . Hinc veritas Christianæ Religionis mirificè confirmatur . Deo gratias humillimas agamus , qui nos ad eam vocavit , & in Scripturis divinis , ac Prophetis loqui nobis dignatur , ut perfecti simus , & non solùm in fide instituti , sed ad omne opus bonum instructi . Laudemus autem illum impensiùs , quòd nobis locutus sit in filio , & quòd *Ab omnipotenti Medico duplex nobis remedium præparatum sit , cujus aliud est in sacramento , aliud in exemplo , ut per unum conferantur divina , per aliud exigantur humana . Quia sicut Deus justificationis est author , ita homo devotionis est debitor . Meritò Dominus ipse factus est nobis via , quia nisi per Christum non itur ad Christum . Per ipsum autem ad ipsum tendit , qui per semitam patientiæ & humilitatis ejus incedit* . S.Leo, fer. 6. de Pass. Domin. 16.

Tunc Discipuli omnes relicto confugerunt . Sic multi Christum sequuntur in prosperis , in adversis verò , ubi ob causam pietatis aliquid patiendum est, ubi aliquid ab hominibus timetur , relicto Jesu fugiunt : *Filii Ephrem intendentes & mittentes arcum , conversi sunt in die belli* . Amicorum Jesu defectio & fuga , non minima passio cordis ejus : *Considerabam ad dexteram , & videbam : & non erat , qui cognosceret me . . . Et sustinui qui simul mecum contristaretur , & non fuit : & qui consolaretur , & non inveni* . Ps. 77. 9. Ps. 141. 5. Ps. 68. 25.

XXX. *At illi tenentes Jesum duxerunt ad Caipham Principem Sacerdotum , ubi Scribæ & Seniores convenerant* . Summus Sacerdos , Legis Novæ Doctor , Rex Judæorum , omniumque gentium Judex vivorum & mortuorum , coram Judæorum Sacerdotibus , Legisperitis & Senatoribus sistitur judicandus . Utinam & nunc ab improbis Sacerdotibus immolandus non sisteretur in Altari ! Utinam veritas ejus non damnaretur umquam , aut captiva detineretur ab eis , qui illius defensores ac vindices esse deberent ! Honor nihilominùs Sacerdotio & auctoritati deferendus est in improbis etiam Sacerdotibus.

XXXI. *Petrus autem sequebatur eum à longè , usque in atrium Principis Sacerdotum . Et ingressus intro , sedebat cum ministris , ut videret finem* . Petrus amore Domini impellebatur ad eum sequendum : sed amor parvus erat & languidus , nec humano prævalebat timori ; ideò sequebatur à longè . Et ingressus in aulam Caiphæ , sedebat cum ministris Pontificis . Quid mirum , si in servorum comitatu , libertatem justitiæ , libertatem filiorum Dei per negationem Domini ac Magistri sui amittit ! Malorum societas , occasionesque peccati , exitiales saluti . Illas infirmi , qualis erat Petrus , vitare solicitè debent , Christum propiùs sequi , gratiam qua id possint , humiliter implorare . *Cùm sancto sanctus eris* (inquit Propheta) *& cum perverso perverteris* . Ps. 17. 27.

XXXII. *Principes autem Sacerdotum , & omne Concilium , quærebant fal-*

 sum

sum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent: & non invenerunt, cùm multi falsi testes accessissent, &c. Christus, qui Veritas est, falsis testimoniis accusatus & prædamnatus, silet, ut os ejus *taciturnitatis honore signatum* venerati, convitia, maledicta, calumnias improborum & invidorum patienter feramus, nec aperiamus os absque necessitate; innocentiam nostram, si opus sit, servata charitate, mansuetudine, & humilitate deferentes; non convitia convitiis, calumnias calumniis repellentes. Dicat Christianus aliquando, cùm tacendi tempus est, cùm multis convitiatoribus, aut calumniatoribus non est respondendum secundùm stultitiam illorum, quod à Propheta, in persona etiam Christi, dictum est: *Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversùm me: obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis*. Siluit Christus: numquid semper silebit judicandus, *Sicut ovis ad occisionem* ductus est; *Sicut agnus coram tondente se* obmutuit. Non silebit judicaturus. *Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit*. Christi Jesu silentium confundit superbiam filiorum Adam, qui se & cum justè accusantur & reprehenduntur, purgare & excusare semper volunt, parati semper *ad excusandas excusationes in peccatis*.

Tert.

Ps. 38. 2. & 3.

Isaiæ 53.

Ps. 49.

Cæterùm Jesus à Principe Sacerdotum per Deum vivum adjuratus, ut dicat, si Christus sit Filius Dei, ita esse palam fatetur. Tempus enim tacendi, & tempus loquendi. Veritatem dissimulandam non esse, cùm de illa à publica potestate, secundùm juris ordinem, interrogamur, exemplo suo docet maximè verò veritatem fidei, quantumvis odiosa sit fidei hostibus; sed & verbi, & sanguinis ad mortem usque profusi confessione ac testimonio consignandam. Hæc confessio Martyres facit & consecrat. Sic divini nominis gloriæ militatur. Hoc nomine Christus *primus Martyr* à Patribus appellatur. Sicut Jesus se Christum esse confessus est; ita Christianus se Christi discipulum esse, verbis operibusque fateatur, & toto, si opus est, profuso sanguine pro fide, pro justitia, pro cujusvis Christianæ virtutis bono confirmet. *Christianus si denotatur, gloriatur; si accusatur, non defendit; interrogatus, vel ultro confitetur; damnatus, gratias agit. Quid hoc mali est, quod naturalia mali non habet? timorem, pudorem, tergiversationem, pœnitentiam, deplorationem? Quid hoc mali est, cujus reus gaudet, cujus accusatio votum est & pœna fœlicitas?* Gaudebant Martyres, cùm ab Ethnicis, ut blasphemiæ in Deos rei, cruciabantur, aspicientes *in auctorem fidei & consummatorem Jesum*, qui cùm *splendor gloriæ Dei* esset, & *figura substantiæ ejus*, unumque ei studium fuisset, ut homini, honorificare Patrem suum, & ejus nomen hominibus manifestare, nihilominùs ab impio & injusto Pontifice, ut blasphemiæ reus, damnatus est; & patientissimè tulit pro salute nostra illatam sanctitati suæ adeò atrocem injuriam. *Tunc Princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videtur?* Caiphas actor est & Judex. Senatores adversùs Jesum magis commovet seditioso præjudicio, nullo juris ordine servato, nullo causæ examine, nulla prævia doctrinæ, vitæ, ac miraculorum Christi inquisitione, nulla Propheticorum oraculorum collatione facta, iniquorum & conjuratorum Judicum sententias rogat. *Quid vobis videtur? At illi dixerunt, Reus est mortis*. Autor vitæ, & vitæ quidem æternæ, mortis reus pronuntiatur. Qui mortuos ad vitam revocavit, morti devovetur.

S. Gr. Naz. Orat. 18.

Tert. Apolog. c. 1.

XXXIII. *Tunc expuerunt in faciem ejus, & colaphis eum ceciderunt: alii autem palmas in faciem ejus dederunt, dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?* Injuriarum atrocium genus omne pro nobis Christus sum-

summa cum mansuetudine patitur nobis patientiæ in ferendis, charitatis in condonandis injuriis documentum præbens. *Deus spiritum suum in Filio cum tota patientia collocavit. Taceo quod figitur: in hoc enim venerat. Numquid tamen subeundæ morti etiam contumeliis opus fuerat? Sed saginari voluptate patientiæ discessurus volebat. Despuitur, verberatur, deridetur, fœdis vestitur, fœdioribus coronatur. Mira æquanimitatis fides! Qui hominis figura proposuerat latere, nihil de impatientia hominis imitatus est. Hinc vel maximè, Pharisæi, Dominum agnoscere debuistis. Patientiam hujusmodi nemo hominum perpetraret.* Atroces maximè sunt injuriæ, quæ hominem in facie dehonestant, fœdant, vulnerant. Facies pars hominis præcipua, templum rationis, simulacrum animæ, gloria corporis, sedes honoris & pudoris. *Totus homo in vultu est*. Verbera in facie illata, maximè contumeliosa sunt, liberis præsertim hominibus. *Non enim plaga repræsentat contumeliam* (inquit Demosthenes;) *sed dedecoratio*. Hinc Constantinus Augustus lege lata sancivit, ne in facie eorum, qui ad metalla damnati essent, pœna damnationis inscriberetur: *Quò facies, quæ ad similitudinem pulchritudinis est cœlestis figurata, minimè maculetur*. Hinc Tertullianus: *Quæ in stadio geruntur, indigna conspectui tuo non negabis, pugnos, & calces, & colaphos, & omnem petulantium manus, & quamcumque humani oris, id est divinæ imaginis depugnationem*. Christus colaphos & alapas, aliosque insultus contumeliosissimos pro nobis patitur: nos verò pro ipso nihil pati volumus; imò injuriam pro injuria, contumeliam prò contumelia, persecutionem pro persecutione, pro verberibus verbera rependimus. Tantùm abest, ut patiamur in spiritu Evangelii, & ad præbendam alteram maxillam ei, qui nos in dextera percutit, parati sumus, secundùm Christi præceptum; quàm charitatem amittamus: quin imò charitatem potiùs amittere, & Evangelium conculcare pro nihilo ducimus, ut ulciscendi libidinem expleamus. Quid aliud istud est, quàm faciem Christi Jesu colaphis & alapis cædere? Siquidem insultus, contumelias, & injuriarum genus omne membris suis illatum, sibi illata reputat. Unde Saulum è cœlis alloquens, persecutorem suum vocat: *Saule, Saule, quid me persequeris?* Sputa, colaphos, alapas, aliosque petulantium millium insultus in facie sua sacratissima Christus Jesus patitur, ut muliebris præsertim sexus peccata expiet, cultu nimio faciei, nimio studio formæ ac nitoris perpetrata. *In Deum enim delinquunt, quæ, cutem medicaminibus urgent, genas rubore maculant, oculos fuligine porrigunt. Displicet nimirum illis plastica Dei: in ipsis se nimirum arguunt & reprehendunt artificem omnium. Reprehendunt enim cùm emendant, cùm adjiciunt, utique ab adversario artifice sumentes additamenta. Is est diabolus. Nam quis corpus mutare monstraret, nisi qui & hominis spiritum malitia transfiguravit? Ille indubitatè hujusmodi ingenia concinnavit, ut in vobis pateat manus vos quodammodo Deo inferre*, &c.

Tert. l. de Patient.

Apulejus a Demost. Citatus L. Aut facta. D. De pœnis. L. Si quis. C. eod. tit.

Tert. l. de Spectac. c. 18.

Tert. l. 2. de Fœminarum cultu.

XXXIV. *Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eum una ancilla dicens: Et tu cùm Jesu Galilæo eras. At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis. Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla. Et ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Jesu Nazareno: Et iterum negavit cum juramento: Quia non novi hominem. Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro: Verè tu ex illis es ..... Tunc cœpit detestari & jurare, quia non novisset hominem. Et continuò gallus cantavit.* Unusquisque tentatur à concupiscentia sua: hæc ancilla est, cujus voce ad negandum Christum sollicitatur. Quantas tenebras in mente? Quantam infirmitatem & corruptelam in voluntate? Quantam oblivionem gratiarum & pro-

& promiſſorum Dei, officiorumque hominis in memoria parit? Cohibenda illa & coercenda eſt, ne meoti dominetur: Si enim ſemel ſuccubuerimus tentationi, & ſtatim auxiliante Deo pœnitentiam non egerimus, primum peccatum ſemen erit alterius peccati; ſecundum, ſemen tertii; tertium, pœna præcedentium: quod in Petro contigiſſe videmus, qui ex negatione Chriſti in perjurium labitur; ſe noviſſe, negat, quem Dei vivi Filium fuerat confeſſus, à quo tot affectus fuerat beneficiis, Apoſtolici Senatus Princeps, Eccleſiæ ſuæ caput, amoriſque ſui ac auctoritatis Vicarius in ejus regimine conſtitutus; *prior in donis, major imperio*, ut Jacob Patriarcha de primogenito ſuo ait. Non ſolùm negat, ſed cùm execratorio juramento, non à judicibus interrogatus, & ad mortem quæſitus, ſed à ſervis notatus. Ad unius auræ flatum Eccleſiæ columna concuſſa eſt: quid debiles arundines non timeant? Petri lapſum conſiderando admonemur, *Ne*

S. Aug. tr. 66. in Joan. *homo quiſquam de humanis viribus confidat. Nam quid aliud pertinuit ad Dominum Salvatoremque noſtrum, niſi ut nobis nequaquam de ſe quemquam præſumere debere, in ipſo primo Apoſtolorum demonſtraret exemplo?* Infirmitatem ſuam Petrus neſciebat, quando à Domino, quòd ter eſſet negaturus, audiebat; æger ſe neſciebat, Medicus ægrum ſciebat. Sunt ergo quædam quæ Deus novit in nobis, neſcientibus nobis. Petrum cadere permiſit Deus, ut ejus præſumptionem, & arrogantiam curaret. Hinc diſcimus 1. Volun-

S. Joa. Chr. h. 83. in Matth. tatem hominis ſibi non ſufficere, niſi gratiæ Chriſti auxilio roboretur. 2. Inutile nobis fieri culpa noſtra gratiæ cœleſtis auxilium, ſi voluntas noſtra repugnet, quorum alterum Petri, alterum Judæ confirmat exemplum. Hic enim, etſi gratiam Chriſti uberem habuerit, tamen quia noluit attendere, nec quod in ſe erat, cooperari, nullam inde conſecutus utilitatem eſt: Ille verò, etſi bene animatus fuerat, divino tamen ſubtracto auxilio, non ſtetit. Totum igitur ità Deo tribuamus, ut tamen oſcitandum dormiendumque non putemus: nec rurſus, ſi vigilamus, laboribus noſtris ac vigilantia rem totam confici arbitremur. Nam nec deſides jacere nos vult Deus, ac ideò nonnihil à nobis petit: nec arrogantia corrumpi, atque in nobis ipſis confidere & gloriari; ideò totum nobis non commiſit. Ita ex utraque parte incommodo remoto, noſtræ conſuluit utilitati. Hanc ob rationem Verticem quoquè Apoſtolorum labi permiſit, humiliorem ipſum faciendo,

Luc. 7. & ad majorem charitatem perducendo: *Cui enim plus donavit, magis diligit*. Propterea ter à Chriſto poſt reſurrectionem interrogatus eſt: *Petre, amas me?* Cordis inſpector interrogat, & vult audire, quòd ametur, & parùm eſt ſemel; interrogat hoc propè cum tædio ipſius Petri: miratur enim à præſcio ſe toties interrogari, cùm ſemel ſufficeret reſpondere

S. Aug. ſ. 35. alias 27. ex homilis 50. etiam neſcienti: *Sed tamquam tibi diceret Dominus, Expecto, numerus legitimus impleatur: tertiò confiteatur per amorem, quia ter negaverat per timorem.*

Nimius amor ſui, nimius vitæ præſentis amor, Petrum ad negationem Chriſti impulit. Et hæc omnium benè peccatorum noſtrorum origo eſt.

S. Ber. l. de Gratia & libero arbitrio, c. 12. *Duas Apoſtoli tenemus voluntates. Unam qua voluit non mori, penitùs inculpabilem; alteram & multùm laudabilem, qua ſibi complacebat, quòd eſſet Chriſtianus. In qua ergo culpatur? An in eo quòd mentiri quàm mori maluit? Hæc planè voluntas reprehenſione digna fuit, quia corporis magis, quàm animæ, voluit ſervare vitam. Os nempe* quod mentitur, occidit animam. *Et peccavit ergo: & non abſque conſenſu propriæ voluntatis, infirmæ quidem & miſeræ, ſed plenè liberæ. Peccavit autem, non ſpernendo, aut odiendo Chriſtum, ſed ſe nimis amando. Nec in hunc perverſum amorem ſui,* volun-

voluntatem metus ille subitus compulit , sed esse convicit . Jam tunc proculdubio talis erat , sed nesciebat , cùm ab illo quem latere non poterat , audivit : Prius quàm gallus cantet , ter me negabis , *Illa itaque voluntaria infirmitas per concussum amorem nota , non orta , notum fecit , quatenus se , quatenus Christum amaverit ; notum autem non Christo , sed Petro . Nam Christus & ante sciebat quid esset in homine . Quatenus ergo Christum diligebat , vim passa est illa voluntas , ut contra se loqueretur : quatenus verò se voluntariè proculdubio consensit , ut pro se loqueretur . Si Christum non negasset invitus . Verùm si se ampliùs non amasset , non aliquatenus negasset* .

XXXV. Petrus ex infirmitate periculum negationis incurrit , ob hoc *hæsitare permissus , ut in Ecclesiæ Principe remedium pœnitentiæ conderetur ; & nemo auderet de sua virtute confidere , quando mutabilitatis periculum nec beatus Petrus potuisset evadere* . Cadere permissus est , ut humanam in se expertus infirmitatem , peccantibus compati , eosque in spiritu charitatis & lenitatis corripere disceret . *Et recordatus est Petrus verbi Jesu , quod dixerat : Priùs quàm gallus cantet , ter me negabis . Et egressus foras , flevit amarè* . Dominus Jesus , qui intra Pontificale Concilium solo corpore tenebatur , trepidationem discipuli totis propositi divino vidit intuitu ; & paventis animum mox , ut respexit , erexit . *Felices , Sancte Apostole , lacrymæ tuæ , quæ ad diluendam culpam negationis , virtutem habuere sacri baptismatis . Affuit enim dextera Domini Jesu Christi , quæ labentem te , priùs quàm dejicereris , exciperet , & firmitatem standi in ipso cadendi periculo recepisti* . S.Leo f. 62. de pass. Dom. 9.

Et egressus foras , flevit amarè . *Quis ita evanescat , ut existimet . Apostolum Petrum hoc habuisse in corde , quod in ore , quando Christum negavit ? Nempè in illa negatione intus veritatem tenebat , & foris mendacium proferebat . Cur ergo lacrymis diluit quod ore negaverat , si saluti sufficiebat , quòd corde credebat . Cur loquens in corde suo veritatem , tam amaro fletu punivit mendacium quod ore deprompsit ; nisi quia magnam vidit esse perniciem , quòd corde quidem credidit ad justitiam , sed ore non est confessus ad salutem ?* Magna pariter Christianorum pernicies , qui Christum & *Deum se nosse confitentur , factis autem negant* . S.Aug. l. contra Mendacium., c. 6. Ad Titum. c. 1. 16.

Petrus flevit , postquam Jesus illum respexit . *Præsumptor periisset , nisi Redemptor respexisset* . Flevit : *Maluit enim* ipse suum accusare peccatum , ut justificaretur fatendo , quàm gravaretur negando . Petrus doluit & flevit , quia erravit ut homo . *Non invenio quid dixerit : invenio quòd fleverit : lachrymas ejus lego , satisfactionem non lego* : (Id est , excusationem, seu defensionem :) *sed quod defendi non potest , ablui potest . Lavent lacrymæ delictum , quod voce pudor est confiteri . Et veniæ fletus consulunt , & verecundiæ . Lachrymæ sine horrore culpam loquuntur : lacrymæ crimen sine offensione verecundiæ confitentur : lacrymæ veniam non postulant , & merentur . Inveni cur tacuerit Petrus , ne tam cita veniæ petitio plus offenderet . Ante flendum est , sic precandum . Bonæ lacrymæ , quæ lavant culpam . Denique quos Jesus respicit , plorant . Negavit primò Petrus , & non flevit , quia non respexerat Dominus . Negavit secundò , non flevit , quia adhuc non respexerat Dominus . Negavit & tertiò , respexit Jesus , & ille amarissimè flevit . Respice , Domine Jesu , ut sciamus nostrum deflere peccatum , lavare delictum . Flevit ergo & amarissimè Petrus , flevit , ut lacrymis suum posset lavare delictum : & tu si veniam vis mereri , dilue lacrymis culpam tuam : eodem momento , eodem tempore respicit te Christus . Si in aliquo fortasse labaris ; quia secretorum tuorum adsistit testis , respicit , ut recorderis , & fa-* S.Aug. f. 288. S. Amb. l. 10. in luc.

& fatearis errorem . Imitare Petrum dicentem alibi tertiò : Domine , tu
Joa.21.15. scis quia amo te . *Etenim quia tertiò negaverat , tertiò confitetur : sed negavit in nocte , confitetur in die .*

Et recordatus est Petrus verbi Jesu . . . Et egressus foras , flevit amarè. Ad veram conversionem tria esse necessaria , Petrus exemplo suo docet .
ps.18.8. 1. Ut verbi Jesu recordemur , ut legis & mandatorum Dei , ut Evangelii
ps. 118.11. memores simus . *Lex enim Dei immaculata , convertens animas : . . . In corde meo abscondi eloquia tua , ut non peccem tibi .* 2. Occasiones peccati deserendæ . Ubi negat Petrus ? Non in monte , non in Templo , non in sua domo ; sed in Prætorio Judæorum , in domo Principis Sacerdotum .
s. Amb. l. 10. in Luc. Ibi negat , ubi veritas non est ; ibi negat , ubi Christus captus , ubi Jesus ligatus est . Ideò egressus est foras , ut pœnitentiam inchoaret , ac fletibus peccatum expiaret . Didici cavere alloquia perfidorum . Petrus inter Judæos negavit , Salomon contubernio Gentili deceptus erravit . 3. Flenda
s. Cypr. l. de Lapsis. sunt peccata , & amara cordis contritione eluenda . *Quàm magna deliquimus , tam granditer defleamus . Alto vulneri diligens & longa medicina non desit ; pœnitentia crimine minor non sit .* Quis stupris deditus , flagitiis in-
s. Ambr. En. in ps. 118. f. 7. volutus , lavat per singulas noctes lectum suum ? *Nescit flere , qui flenda committit : & cùm ipse sit lacrymabilis , non habet pœnæ lacrymas suæ .*

Et egressus foras , flevit amarè . Sequens per omnia vestigia Christi Pe-
s. Aug. f. 285. alias 4. inter editos ex Majoris Cathusiæ mss. trus conturbatur , & negat : respicitur & plorat ; fletus tergit , quod timor infecerat . *Non fuit illa Petri desertio , sed eruditio .* Amare quippè Dominum interrogatus , in corde suo præsumpserat se pro eo moriturum . Viribus suis hoc tribuerat : *Nisi paulisper à regente desereretur , non sibi demonstraretur .* Ausus est dicere , *Animam meam pro te ponam .* Animam suam pro Christo Præsumptor se positurum esse jactabat , pro quo nondum posuerat Liberator . Denique cùm timore turbatur , sicut Dominus prædixerat ; ter negat eum , pro quo se promiserat moriturum . Respexit illum Dominus . At ille amarè flevit . *Amare erat recordatio negationis , ut dulcis esset gratia redemptionis . Nisi desereretur , non negaret : nisi respectus , non fleret . Odit Deus præsumptores de viribus suis , & tumorem istum in eis , quos diligit , tamquam Medicus secat . Secando quidem infert dolorem , sed*
s. Amb. l. 5. in Hexameron. c. 25. *firmat postea sanitatem .* Flevit amarè . *Flevit errorem suum Petrus , & meruit , ut aliorum aboleret errores .* Da , Domine , lacrymas Petri , nolo lætitiam peccatoris .

C A P U T XXVII.

Sensus Litteralis .

I. M*Ane autem facto , consilium inierunt omnes Principes Sacerdotum & Seniores Populi adversùs Jesum , ut eum morti traderent .* Cùm dies illuxisset , Principes omnes Sacerdotum , & Senatores magni Synedrii , qui in ædes suas recesserant , dissoluto nocturno conventu , in quo falsi testes auditi fuerant adversus Jesum , rursus convenerunt , & Jesum , quem in manibus militum reliquerant illudendum , concilio suo , cui nemo Senatorum deerat ob celebritatem causæ , iterùm sisti jussum interrogaverunt (ut
Luc.22.66. & seqq. S. Lucas narrat) *dicentes : Si tu es Christus , dic nobis . Et ait illis : Si vobis dixero , non credetis mihi : si autem & interrogavero , non respondebitis*

tis mihi, neque dimittetis. Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à dextris virtutis Dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? qui ait: Vos dicitis, quia ego sum. At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audivimus de ore ejus. Post istam igitur solemniorem interrogationem Jesu in frequentissimo, diurnoque concilio, cùm eum in confessione Divinitatis suæ persistentem, unanimi suffragio reum mortis pronuntiassent, deliberarunt, qua ratione omnium commodissima, facillima, & expeditissima, sententiam capitalem in ipsum exequerentur, quo mortis genere illum è medio auferrent. Quia verò expeditius illis esse visum est, ut publico judicio affigeretur cruci: cùm illis adempta esset à Romanis capitalium judiciorum auctoritas, ut eorum verba apud Joannem testantur: *Nobis non licet interficere quemquam*: illum Pilato judicandum tradiderunt. *Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato Præsidi*, seu Procuratori Judææ pro Cæsare, qui potestatem vitæ ac necis à Tiberio acceperat. Expetierunt autem Pilatum Sacerdotes & Senatores Judæorum executorem magis sævitiæ, quàm arbitrum causæ. Offerebant enim Jesum duris nexibus vinctum, colaphis & alapis frequentibus cæsum, sputis oblitum, clamoribus prædamnatum, ut inter tot præjudicia, quem omnes vellent perire, non auderet Pilatus absolvere. S. Leo s. 5. de Pass. Dom. 8.

II. *Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quòd damnatus esset; pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, & Senioribus, dicens: Peccavi, tradens sanguinem justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu videris. Et projectis argenteis in Templo, recessit: & abiens, laqueo se suspendit.* Videns Judas, quòd Jesus Synedrii præjudicio morti destinatus elabi non posset, mœrore ac pudore peccatum consequente cruciatus, conscientiæ stimulis dilaniatus, pœnitentia ductus, sed falsa & inutili, triginta argenteos, proditionis mercedem, restituit primariis Sacerdotibus & Senatoribus Judæorum, dicens: Peccavi, tradens hominem insontem. At illi responderunt: Factum tuum solus expende: nostra nihil interest. Et projectis argenteis in ea parte Templi, in qua considebat Synedrium, abiit, & laqueo se suspendit. Fracto porrò laqueo, præceps corruit, vel in saxum asperum, vel in ligni truncum acutum, & fisso ventre, intestina illi effusa sunt. Vel, suspensus ita intumuit, ut crepuerit illi venter, & viscera ejus omnia effusa sint. Ita conciliatur S. Matthæus cum S. Petro. Ille desperationis & mortis Judæ initium, hic exitum describit, supplens Act. 1. quod Matthæi narrationi deerat.

III. *Principes autem Sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est.* Acceptis argenteis in Templum à Juda projectis, quos antea recipere noluerant, ne venditionem rescindere viderentur, dixerunt: Non licet hanc pecuniam in Thesaurum sacrum, sive in Ærarium templi inferri, quia pretium est, quo homo venditus est ad cædem, & turpe lucrum templo offerri vetitum. *Deuter.* 23. 18. At apud Hebræos cultus Idolorum, stuprum, cædes velut paria censentur. Ad homicidium etiam justum id extendunt, ea forsan ratione, quæ 1. *Paralip.* 22. 8. exprimitur, ubi Dominus dixisse memoratur Davidi: *Multum sanguinem effudisti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me.* Sed eadem, imò potiori ratione, ipsi Sacerdotes qui sanguinem effuderant, arceri debebant ab offerendis Deo sacrificiis, quæ pecuniariis illis donis longè erant sanctiora. Damnant itaque se ipsos impii Sacerdotes, cùm in venditore id facinus execrantur, cujus ipsi emptores erant.

IV. *Concilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus est ager ille Haceldama, hoc est ager sanguinis, usque in hodiernum diem.* Deliberatione facta, in quem usum pecunia illa expendi posset, emerunt ex ea certum agrum, *figuli* nuncupatum, sive quòd alicujus figuli proprius esset, sive quòd testarum fragmenta in illum projicerentur, sive quòd ejus uber omne ad figulina opera exhaustum esset, ita ut nullus inde fructus sperari posset. Illum autem agrum sepulturæ peregrinorum destinarunt, sive Judæorum, qui ex remotis regionibus Jerosolymam adventabant Religionis causa, ac morte occupati propriam sepulturam non habebant: sive, quod verisimilius est, Ethnicorum, qui Jerosolymis præsidii causa tunc ingenti numero habitabant, ne promiscuè cum Judæis sepelirentur. Pretium sanguinis in mortuos & immundos impendi conveniens judicarunt. Propter hoc vocatus est ager ille à vulgo, *Ager sanguinis*, id est, emptus pretio sanguinis, ad perennem proditionis Judæ, sceleriſque Judæorum memoriam. In Petri Oratione *Act.* 1. Judas hunc agrum acquisivisse dicitur ex mercede iniquitatis, non tamquam rem suam, sed tamquam æternum infamiæ monumentum. Dicebat enim populus præteriens: Hic est ager ille emptus ex pecunia, pro qua Judas Magistrum suum vendidit.

V. *Tunc impletum est, quod dictum est per Jeremiam Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt à filiis Israel: & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus.* Locus ille in Jeremiæ Prophetia non invenitur, sed in Zacharia minorum Prophetarum undecimo; cujus sensum, non verba S. Matthæus expressit. Sic autem habet Zacharias ex persona Christi: *Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam: & si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos; & projeci illos in domum Domini ad statuarium.* Christus per Prophetam mercedem petit à Judæis pro beneficiis, quibus eos affecerat. At principes Sacerdotum loco mercedis appenderunt triginta argenteos Judæ proditori, ut eis ad mortem traderetur. Projecti sunt autem à Juda in domum Domini, id est, in templum, *ad statuarium*, Hebraicè *figulum*, ut scilicet per Sacerdotes ad manus statuarii, seu figuli, eo pretio vendentis agrum suum, pervenirent. Hoc igitur Zachariæ vaticinium tunc impletum esse Sanctus Matthæus observat, cùm Judas triginta argenteos restituit Principibus Sacerdotum, & in templum projecit, ex iisque ager figuli emptus est. *Et acceperunt* Principes Sacerdotum *triginta argenteos* in templum projectos, *pretium appretiati* Messiæ, quem tanti æstimaverunt filii Israel, ad quos missus erat: & eos dederunt ad emendum agrum figuli, sicut Dominus Zachariæ jusserat.

S. Hier. in hunc loc.

Zach. 11. 12. 13.

Verùm cur *Jeremiæ* nomine citat Evangelista, quòd apud Jeremiam non invenitur, sed apud *Zachariam*? Id à Jeremia dictum reverà, quamvis non scriptum quidam respondent. Et certè S. Hieron. ostensum sibi testatur à Nazarenæ sectæ homine librum apocryphum, in quo id sub Jeremiæ nomine extaret: Quod à Jeremia dictum erat, Zachariam usurpasse, qui Jeremiæ locutiones imitari sic amat, ut propterea dicere soliti sint Hebræi, *Jeremiæ spiritum in Zacharia fuisse*. Illud S. Matthæum citasse, sub nomine Jeremiæ à quo primitùs dictum ex traditione noverat, vel ex revelatione Spiritus sancti. Respondent alii Scribarum, errore irrepsisse in S. Matth. Textum *Jeremiam* pro *Zacharia*, cùm adscriptum esset compendiariis notis,

tis, *Ζρίν*, id est, *Ζαχαρίν*, & ab iis oscitantibus lectum esset Ἰρίν, id est, Ἱερεμίν, Syrum Interpretem nullius Prophetæ non habere, uti nec Persicum; sed, *Tunc impletum est, quod dictum fuerat per Prophetam*. In ora marginali adscriptum abbreviatis characteribus Prophetæ nomen, ab Excriptoribus falsa lectione deceptis in Textum intrusum fuisse, *Jeremiam* pro *Zacharia*: Quæ conjectura & Eusebii Cæsareensis auctoritate nititur. Sed & nonnullos Codices Latinos suo tempore habuisse, *Quod dictum est per Prophetam*, tacito *Jeremiæ* nomine S. Aug. testatur: quamvis hæc ei responsio non placeat. Alii Jeremiam in volumine Prophetarum primum locum olim obtinuisse ex Rabbinorum traditionibus observant, & primum propterea nominari Matth. 16. 14. *Alii verò Jeremiam, aut unum ex Prophetis*. Matthæum ergo verba ex volumine Prophetarum citasse tantùm sub illius nomine, qui primus eo in volumine occurrebat. Simile illud Lucæ 24. 44. *In Lege, Prophetis, & Psalmis*. In Psalmis, id est in Libro Hagiographorum, in quo Psalmorum liber primum locum obtinebat.

Euf. l. 10. de Demonstr. Eu. pag. 481.

Hunc nodum aliter solvit S. August. Respondet primò, secretiore consilio Providentiæ Dei, qua mentes Evangelistarum sunt gubernatæ, factum, ut *Jeremiæ* nomen pro *Zacharia* scriberetur. Potuisse fieri, ut animo Matthæi Evangelium conscribentis pro Zacharia Jeremias occurreret, ut fieri solet; quod tamen sine ulla dubitatione emendaret saltem ab aliis admonitus; qui illo adhuc superstite hoc legere potuerunt, nisi cogitaret memoriæ suæ, quæ Spiritu sancto regebatur, non frustra occurrisse aliud pro alio nomen Prophetæ; sed quia Dominus ita scribi constituit, ut doceret, ita omnes sanctos Prophetas uno spiritu locutos mirabili inter se consensione constare, ut hoc multò amplius sit, quàm si omnium omnia Prophetarum, uno unius hominis ore dicerentur: *Et ideo indubitanter accipi debere, quæcumque per eos Spiritus sanctus dixit, & singula esse omnium, & omnia singulorum*. Propter hanc Prophetarum admirabilem concordiam, inquit Sanctus Augustinus, non absurdè, imò congruentissimè etiam Jeremiæ deputatur, quod per Zachariam dictum reperitur.

S. Aug. l. 3. de consensu Evan. cap. 7.

Alia S. August. responsio est, ex duobus locis Propheticis constari hoc testimonium, Jeremiæ, & Zachariæ. Illud autem usitatum est, ut cùm verba, aut testimonia duorum sunt, aut altero omisso alter tantùm nominetur, aut totum testimonium, quasi unius tantùm esset, significetur. Prioris exemplum est *Marci* 1. 2. & 3. ubi prior testimonii pars Malachiæ est, posterior Isaiæ; & tamen omisso Malachia, unus nominatur Isaias. Posterioris, *Matth.* 21. 5. ubi testimoniis duorum Prophetarum connexis, dicitur tamen *scriptum per Prophetam*. Quod de pretio hìc dicitur, est ex Zacharia; quod de agro empto, ex Jeremia. *Est apud Jeremiam, quòd emerit agrum à filio fratris sui, & dederit ei argentum, non quidem sub hoc nomine pretii, quod positum est apud Zachariam, triginta argenteis; verumtamen agri emptio non est apud Zachariam. Quod autem Prophetiam de triginta argenteis ad hoc interpretatus sit Evangelista, quod modo de Domino completum est, ut hoc esset pretium ejus, manifestum est; sed ad hoc pertinere etiam illud de agro empto, quod Jeremias dixit; hinc potuit mysticè significari, ut non hìc Zachariæ nomen poneretur, qui dixit triginta argenteis, sed Jeremiæ, qui dixit de agro empto; ut lecto Evangelio, atque invento nomine Jeremiæ, lecto autem Jeremia & non invento testimonio de triginta argenteis, invento tamen agro empto, admoneatur lector utrumque conferre, & inde sensum enucleare Prophetiæ, quomodo pertineat ad hoc, quod in Domino impletum est. Nam illud quod subjecit huic testimonio Matthæus,*

Jerem. 32. 14.

cùm ait : Quem appretiaverunt filii Israel , & dederunt eos in agrum figuli , sicut constituit mihi Dominus , *nec apud Zachariam , nec apud Jeremiam reperitur . Unde magis ex persona ipsius Evangelistæ accipiendum est eleganter & mysticè insertum , quia hoc ex Domini revelatione cognoverit , ad hanc rem , quæ de Christi pretio facta est hujusmodi pertinere Prophetiam , Liber quippè empti agri apud Jeremiam jubetur mitti in vas fictile , & tenetur hic de pretio Domini ager figuli , & hoc ad sepulturam peregrinorum, tamquam ad permansionem quietis eorum , qui in hoc sæculo peregrinantes consepeliuntur Christo per baptismum . Nam & illam emptionem agri hoc significare Jeremiæ , dixit Dominus , Quia erit permansio de captivitate liberatorum .*

VI. *Jesus autem stetit ante Præsidem : & interrogavit eum Præses , dicens : Tu es Rex Judæorum ? Dicit illi Jesus : Tu dicis .* Jesus ante Præsidem stetit in Prætorio ut reus , Judæis remanentibus foris , ut non contaminarentur . Interrogavit autem eum Pilatus , an Rex esset Judæorum: quia Sacerdotes & Senatores Judæi illum cum hoc elogio Pilato tradiderant , hoc crimen affectati Regni maximè valiturum existimantes , ut Jesum morti addiceret . Confer cum Lucæ 23. 2. *Cœperunt autem* (inquit) *illum accusare , dicentes : Hunc invenimus subvertentem gentem nostram , & prohibentem tributa dare Cæsari , & dicentem se Christum Regem esse .* Hinc eum interrogavit Pilatus : *Tu Rex es Judæorum ?* Tu tam vilis , tam pauper , Rex es Judæorum ? Respondit illi Jesus , *Tu dicis* : Ita res habet . Rex quidem sum ego : sed terrenum & temporale non est Regnum meum . Confer cum Joannis 18. 36. *Regnum meum non est de hoc mundo . Si ex hoc mundo esset Regnum meum , ministri mei utique decertarent , ut non traderer Ju-*
6. Hier. *dæis : nunc autem Regnum meum non est hinc .* Sic respondit , ut & verum diceret , & sermo ejus calumniæ non pateret . Cæterùm Regnum suum
Joa.18.37. spirituale omninò esse significat , prædicatione veritatis inchoatum . *Ego* , inquit , *in hoc natus sum , & ad hoc veni in mundum , ut testimonium perhibeam veritati : Omnis qui est ex veritate , audit vocem meam .*

VII. *Et cùm accusaretur à Principibus Sacerdotum , & Senioribus , nihil respondit . Tunc dicit illi Pilatus : Non audis , quanta adversùm te dicunt testimonia ? Et non respondit ei ad ullum verbum , ita ut miraretur Præses vehementer .* Cùm viderent Pontifices Pilatum priori criminatione non multùm moveri , secundam accusationem coram ipso Jesu more Romano intentarunt ; quòd nempè populum commoveret , docens per universam Judæam,
Luc.23.5. incipiens à Galilæa usque Jerusalem . Pilatus Jesum urget , ut causam suam agat , innocentiam suam tueatur . Jesus non respondet ei ad ullum verbum. 1. Quòd accusationum inanitas per se satis perspicua & explorata esset vel ipsi judici . 2. Quòd supervacuam defensionem omnem fore Christus prænosceret , Pilato Judæorum clamoribus importunis , ac Cæsaris timori cessuro . 3. Quòd mortem crucis pro generis humani redemptione pati decrevisset . *Et non respondit ei ad ullum verbum , ita ut miraretur Præses vehementer* , hominem insontem , sapientem , eloquentem , in capitis periculo silere . Mirabatur ejus patientiam , fortitudinem , mortis contemptum , integritatem , modestiam . At ex silentio Jesu nullum adversùs ejus innocentiam præjudicium fieri poterat . Nam in capitalibus causis , non modò tacentes , nisi certissimis convicti testimoniis damnari non possunt ; sed ne confessio quidem perire volentium admittenda est.

VIII. *Per diem autem solemnem consueverat Præses populo dimittere unum vinctum , quem voluissent . Habebat autem tunc vinctum insignem , qui dice-*

dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jesum, qui dicitur Christus? Sciebat enim, quòd per invidiam tradidissent eum. Mos invaluerat, ex Augusti (ut probabile est) concessione, ut tempore Festi Paschalis populo Judaico vinctum unum, seu reum mortis, Præses dimitteret, quemcumque postulassent. Sic Imperatores Christiani Valentinianus, Theodosius, & Arcadius, generali Lege judicibus mandarunt, ut primo die Paschali omnium in carcere clausorum, nisi ob certa crimina, quæ Lex excipit, vincula dissolverentur. Habebat autem tunc vinctum sceleribus *insignem, latronem*, ut ex S. Joanne constat, ex iis scilicet qui publicas vias obsident; seditionis insuper & homicidii in civitate perpetrati reum, ut S. Lucas refert, nomine *Barabbam*. Congregatis ergo Sacerdotibus & Senatoribus Synedrii, adstante populo, Pilatus præveniens postulationem populi, & liberandi Jesum, cujus innocentiam perspectam habebat, occasionem quærens, dixit, *Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jesum, qui dicitur Christus?* Sceleratum, an insontem? Seditiosum, an pacificum? Latronem, an benefactorem vestrum? Homicidam, an ægrorum vestrorum curatorem, mortuorum suscitatorem? Hominem famosum, an Jesum, qui à multis creditur Messias vobis promissus? Christum non multis opponit Præses, sed uni, eique homicidæ, seditioso, latroni publico, omnibus odioso, ceu communi civitatis hosti, ut sic Christum eligere ferè cogerentur. Sciebat enim Pilatus, tum ex fama, tum ex modestia Jesu, tum quòd nulla in eum crimina probarentur, quod per invidiam eum tradidissent Principes Sacerdotum, & Senatores, Pharisæi, Legisperiti. Invidiam non dissimulabant, qui dixerant nuper: *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum...... Videtis, quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit.* Joa. 11. 47. 48.

IX. *Sedente autem illo pro Tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens: Nihil tibi, & Justo illi: multa enim passa sum hodie per visum propter eum.* Non de ultima cognitione hic agitur, qua Christus cruce damnatus est post flagellationem; sed de alia priore: Aliquoties enim Pilatus sedit in Tribunali, pro more judicum, ad examen causæ. Cum igitur in Tribunali sederet, internuncium ad eum misit uxor ejus, dicens: Nihil agas adversùs Justum illum; liberum illum dimitte: multos enim terrores & angores passa sum hodie mane in somnis propter eum. A Deo scilicet patefacta illi fuerat per somnium Jesu innocentia, fortè & mala quæ Pilatum, Urbemque ex injusta damnatione manebant. Uxori autem hoc somnium immissum est, non Pilato, sive quia illa minùs indigna erat, sive quia Pilatus illud non declarasset, vel ipsi creditum non fuisset. Mulier igitur videt, ut manifestum fiat; nec solùm videt, sed pariter multa, ut judicem à sententia ferenda paululùm cohiberent tener erga uxorem affectus & compassio. S. Jo. Chryf. Hom. 86. in Matth.

X. *Principes autem Sacerdotum & Seniores persuaserunt populis*, per emissarios suos huc illuc discurrentes & insusurrantes, *ut peterent Barabbam* dimitti; *Jesum verò perderent*, seu ad mortem deposcerent. *Respondens autem Præses, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt, Barabbam.* Uxoris denuntiatione territus Præses, aut magis inflexus, vehementiori cum studio instat & urget, ut Christus liberetur, illumque cum Barabba proponit. Ignominiosissima certè comparatio, sed longè iniquior & ignominiosior postulatio Judæorum, Barabbam Jesu præponentium. Criminis hujus atrocitatem illis exprobat Sanctus Petrus, *Act. 3. 14. Vos*

14. *Vos autem sanctum & justum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis: Auctorem verò vitæ interfecistis.* Petitionis iniquæ ac insolentis pertinacia attonitus Pilatus, iterùm instat: *Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus?* Sic autem urgebat, *volens dimittere Jesum*, ut S. Lucas

Luc.23. 20. observat. *Dicunt omnes*, & Principes Sacerdotum, & populus, etiam qui *Hosanna* paulò ante acclamaverant: *Crucifigatur*, ut seditiosus, & læsæ Majestatis reus. Ad supplicium ignominiosissimum & acerbissimum Christum deposcunt innocentem & sanctum. *Ait illis Præses: Quid enim mali fecit?* Non faciam: Quid enim mali commisit? Stupenda pertinacia vestra est, qui insontem ad supplicium omnium maximè infame & atrox deposcitis. *At illi magis clamabant, dicentes: Crucifigatur.* Quem calumniis, & falsis testimoniis opprimere non poterant, insanis ac tumultuariis vociferationibus ad crucem deposcunt; ut quem omnes vellent perire, non auderet Pilatus absolvere. *Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret*, ac frustra tentasset liberationem Jesu; *sed magis tumultus fieret*, Judæis clamantibus, *Nos Legem habemus, & secundum Legem debet mori, quia Filium*

Joa.19. *Dei se fecit*, ut refert S. Joannes; politicus Præses seditionem popularem metuens, fortè & defectionem à Romanis, hoc periculum innocentis damnatione redimere voluit, & populo gratificari decrevit. Postquam igitur Jesum flagellari jussit, spinis coronari permisit, populo produxit ad commiserationem eorum excitandam, obstinatos eorum animos in morte ipsius urgenda cognoscens ex seditiosis clamoribus; *accepta aqua, lavit manus*

Deut. 25. Ps.26. 6. *coram populo*, ad contestationem innocentiæ suæ hac in causa, seu ex more Judæorum, quos inter versabatur, seu ex aliarum gentium solemni ritu; *dicens: Innocens ego sum à sanguine Justi hujus: vos videretis.* Non mihi, sed vobis justi cædes imputabitur, qui hanc à me violentis ac pertinacibus suffragiis & clamoribus extorquetis. Ad hoc attendite. *Et respondens universus populus, dixit: Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.* Populus universus, qui magno numero Jerosolyma confluxerat Paschalis solemnitatis causa, & hic aderat, ut causam JESU audiret, se, filiosque devovit & obstrinxit vindictæ divinæ pro illius cæde. Sanguis ejus, inquiunt, id est, pœna, si quæ propter sanguinem ejus effusum à DEO irroganda est, super nos, & posteros nostros veniat. Ne solicitus sis, Præses; culpam in nos suscipimus, à nobis luendam. *Perseverat usque in*

S. Hier. *præsentem diem hæc imprecatio super Judæos, & Sanguis DOMINI non aufertur ab eis.*

XI. *Tunc dimisit illis Barabbam: Jesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur.* Violentis ac pertinacibus populi votis, ac impotenti voci-

Joa. 19.12. ferationi clamantium: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris, omnis enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari*, ut S. Joannes refert, cessit tandem Pilatus, & Barabbam illis dimisit, prout flagitabant: Jesum autem Mili-

S.Leo. f.57. de Pass. Do.8. tibus Romanis tradidit crucifigendum, petitioni & clamoribus Judæorum annuens. *Excessit quidem Pilati culpam facinus Judæorum, qui illum nomine Cæsaris territum, & invidiosis vocibus increpatum, ad effectum sui sceleris impulerunt: sed nec ipse evasit reatum, qui cooperatus seditiosis, reliquit judicium proprium, & in crimen transivit alienum..... Non purgant contaminatum animum manus lotæ, nec in aspersis aqua digitis expiatur, quod famulante impia mente committitur.* Jesum autem crucifigendum tradidit Pilatus, postquam eum flagellari jussisset. Quamvis porrò flagellationem crucifixioni præmittere moris esset, non eo tamen animo Jesum flagellari jusserat Pilatus, ut crucifigeretur; sed potiùs, ut Judæorum animos hoc tormento

supplicio li-
mento mitigaret. Nam & post flagellationem ipsum à crucis
berare conatus est; & quo animo eum flagellis addiceret, significaverat bis
verbis: *Nullam causam inveni in homine isto ex his, in quibus eum accusa-* Luc.23.16.22.
tis .... Emendatum ergo illum dimittam .... *Nullam causam mor-* Act.22. 24.
tis invenio in eo: corripiam ergo illum, & dimittam. Quæstionis in mo- L. Nullam.,
dum sæpè inflicta flagellatio, aliàs supplicii causa. Aliud virgis, aliud C. Tit. Ex.
flagellis verberari, ut paret etiam ex 2. ad Corinthios 11. 24. 25. *A Ju-* quibus caussis
dæis quinquies quadragenas, una minùs, accepi. Ter virgis cæsus sum. Fla- infamia irro-
gellis verberari, ignominiosius & atrocius erat, quàm virgis cædi. Alli- getur.
gatus columnæ Jesus, quæ cruore illius infecta, etiamnum Romæ in Tem- S. Joa. Chrys.
plo Sanctæ Praxedis videtur, à Romanis militibus flagellis dirissimè cæsus Orat. 23. de
est, ictuum numero, quem Lex Mosaica Judæis excedere vetuit, quadra- Statuis.
ginta uno minus, non observato. Viliores dumtaxat & tenuioris condi-
tionis personas flagellis cædi, Romanæ Leges permittunt; *honestiores* hoc
supplicio affici vetant. *D. Tit. De Pœnis*. Ignominiosum ergo flagella- S. Hier. ep. 27.
tionis supplicium, servis, ignavis & contumacibus, desertoribus, & la-
tronibus infligi solitum. Notum illud Ciceronis in Verrem: *Facinus est
vincire civem Romanum, scelus verberare, propè parricidium necare: quid
dicam in crucem tollere? verbo satis digno rei tam nefaria exprimi nullo modo
potest*. Flagellationis Christi acerbitas prædicta est à Prophetis. Psalm. 21.
Dinumeraverunt omnia ossa mea. Psalm. 34. 15. *Et adversùm me lætati sunt,
& convenerunt: congregata sunt super me flagella, & ignoravi*. Psalm. 128.
3. *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores*. Isaiæ 50. 6. *Corpus meum
dedi percutientibus, &c.* Isaiæ 53. 3. & seq. *Despectum & novissimum viro-
rum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus
ejus & despectus, unde nec reputàvimus eum. Verè languores nostros ipse tu-
lit & dolores nostros ipse portavit: & nos putavimus eum quasi leprosum
& percussum à Deo, & humiliatum, ipse autem vulneratus est propter ini-
quitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Disciplina pacis nostræ
super eum, & livore ejus sanati sumus*.

A nonnullis in dubium revocatur, utrum Pilatus permiserit dumtaxat Ju-
dæis Jesum, an more judicis damnaverit. Prolatam à Pilato sententiam
negant, Lactantii auctoritate fulti Libro quarto Institutionum, cap. 8. &
S. Joannis Chrysost. Oratione secunda de Eleemosyna. Sed contrarium multa
evincunt. 1. Locus Tribunalis, in quem processit Pilatus, & in quo Luc. 23. 24.
adjudicavit fieri petitionem illorum, id est, Jesum crucifigi, prout illi
violentis ac pertinacibus suffragiis flagitabant, ut loquitur S. Cyprianus
lib. adversùs Demetrianum. 2. Quòd per solos milites Romanos exa-
ctum supplicium; ipsa pœna propria Romani juris; nam crux Judæis
Legibus ignota: titulus crucis à Pilato dictatus: corpus ab eo postu-
latum, aliæque circumstantiæ. 3. Quòd jam ante, cùm Pilatus di-
xisset: *Accipite eum vos, & secundùm Legem vestram judicate eum*,
Judæi responderunt, sibi judiciorum capitalium ademptam potestatem:
Nobis non licet interficere quemquam: & omnes insecuti clamores non
aliò tendebant, quam ut Pilatus sua voce lataque sententia Jesum
damnaret. Atque hoc est, in quo populo furenti contra jus & æquum,
& proprium mentis suæ judicium, ignavè gratificatus est. 4. Christus de
se ipso dicit: *Tradetur Gentibus ad crucifigendum*. 5. Catholicorum & Quar-
todecimanorum provocatio ad Acta Pilati, ostendit rem judicii specie ge-
stam. 6. Tacitus Romanus Historicus id confirmat: *Auctor*, inquit, *nomi-
nis ejus Christus, qui Tiberio Imperitante per Procuratorem Pontium Pilatum
supplicio affectus erat*.

XII. *Tunc*

XII. *Tunc Milites Præsidis suscipientes Jesum in Prætorium, congregaverunt ad eum universam cohortem: & exeuntes eum, clamydem coccineam circumdederunt ei. Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genuflexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave Rex Judæorum. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.* Tunc milites Romani, Pilati Præsidis lictores, quatuor numero, duxerunt eum *in atrium Prætorii*: & congregata universa cohorte sua, ut communi petulantia Jesu insultarent, Regiæque illius illuderent dignitati, exuerunt eum vestibus propriis, quibus eum post flagellationem toto corpore vulneratum & sanguine suo perfusum iterùm induerant: & clamydem coccineam, quæ purpuræ colorem referebat, detritum scilicet aliquod militis pallium, regalis instar paludamenti, illi aptaverunt. Et spinis è rhamno acceptis, qui locis illis frequens, coronam ex illis plectentes, imposuerunt eam super caput ejus, diadematis instar regii, in ludibrium simul ac supplicium. *Certè præter figuram, contumelia in promptu est, & turpitudo, & dedecoratio, & his implexa sævitia, quæ tunc Domini tempora & fœdaverunt & lancinaverunt.* Et arundinem in dextera ejus posuerunt, loco sceptri. Et genuflexo, specie adorationis, illudebant ei ceu Indrico Regi, dicentes: *Ave Rex Judæorum*; affectationem Regni simulatæ salutationis ludibrio illi exprobrantes. Sputa & verbera addiderunt tributi loco: *Et expuentes in eum, acceperunt arundinem*, quam manu gestabat, & *percutiebant caput ejus*, tamquam morionis, spinas altiùs in caput illius sacrosanctum adigentes. Crudelis hæc scena, spineæque coronæ impositio, illusio, contumeliæ, permittente Pilato, non jubente, facta sunt. Unde Tertullianus coronationem illam Jesu vocat *Romanorum Militum commentum*. Agrippam Regem Judæorum postea simili ferè modo ab Alexandrinis illusum in persona morionis cujusdam, cui nomen *Carabe*, testis est *Philo Hebræus*, lib. in *Flaccum*: Quod in vindictam illusionis Christi factum, piè credi potest. *Stragulo*, inquit, *quale in terra sternitur, corpus ejus cæterum pro chlamyde obvelant; papyrum extensam vice diadematis capiti ejus imponunt; pro sceptro fragmentum papyri indigenæ humi porrectum quis videns ei tradidit. Postquam verò tamquam in theatricis mimis insignia Regni accepit, & in Regem ornatus est, accessere postea alii quidam, ut salutaturi. Post hæc circumstante multitudine vox sonuit ridicula, Marin vocantium: sic ajunt à Syris dominum appellari.* Sed hæc Agrippæ in aliena persona, morionis scilicet illum velut in scena repræsentantis, illata sunt ludibria; Christo in propria persona: Agrippæ homini mero; Christo homini Deo: Agrippæ Regi Judæorum à Tiberio creato; Christo Regi non Judæorum dumtaxat, sed omnium gentium nato, cœli terræque Domino: Agrippæ sine tormento; Christo cum acerbissimis punctionibus spinarum sacram ejus cervicem & tempora configentium, cum verberibus, alapis, & sputis.

Joa. 19. 22. Marci 15. 16.

Tert. lib. de Corona, c. 14.

XIII. *Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt eum ut crucifigerent.* Multa prætermittit S. Matthæus quæ ex S. Joanne supplenda sunt. In isto scilicet ludicri Regis habitu Judæis est ostensus, iterùm examinatus, rursum productus foras, tandemque illis traditus, ut crucifigeretur. Traditus autem est militibus per quos exigebatur supplicium à Magistratibus Romanis, etiam extra castra. Unde Tertullianus Christiano militiam disuadens: *Et vincula*, inquit, *& carcerem, & supplicia administrabit, nec suarum ultor injuriarum?* Quatuor igitur milites Jesum chlamyde coccinea exuerunt, & propriis induerunt ve-

Jo. 19.

Heb. 13. 11. 12. 13.

stimen-

ftimentis eduxerunt extra civitatem, ut crucifigerent. Qua de re Apostolus ad Hebræos scribit: *Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra castra. Propter quod & Jesus, ut sanctificarèt per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes.*

XIV. *Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt, ut tolleret crucem ejus.* Jesum è Prætorio eductum crucem suam per Urbem tulisse, constat ex S. Joanne: *Et bajulans sibi crucem*, inquit, *exivit in eum qui dicitur Calvariæ locus*: Idque more Romano, quo qui cruci affigendus erat, crucem priùs per urbem portabat: Unde nomen *furcifer*, proverbiale evasit. Sed in ipso portæ civitatis egressu, obvium habuerunt hominem Cyrenæum, ex Lybiæ scilicet Pentapoli Cyrenaica oriundum, cujus mentio fit *Act.* 2. 11. & 6. 9. Judæum, an Gentilem, incertum, *venientem de villa*, *Patrem Alexandri & Rufi*, ut S. Marcus observat. Hunc milites coegerunt, ut tolleret crucem Jesu, ut viam citiùs conficerent, tum quia vires Jesu erant exhaustæ. Crucem totam, non partem ejus, Simonem tulisse extra urbem, usque ad montem Calvariæ, sicut totam Jesus per urbem tulerat, significat S. Lucas his verbis: *Et imposuerunt illi crucem portare post Jesum*: & S. Augustinus confirmat. Isaac ligna sacrificii sui portans in montem, typus Christi fuit, crucem in qua immolandus erat in Calvariæ monte, bajulantis.

Joa. 19. 17.

Marci 15. 21.

Lucæ 23. 26.
s. Aug. l. 3. de consensu Evang. c. 10.

XV. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus.* Golgotha dicitur euphoniæ causa pro *Golgotha*, quòd Syriacè significat *Calvarium*. Sic appellatus mons est, quòd ibi decollari homines solerent. Veterum Patrum nonnulli ita vocatum volunt, quòd ibi Adam genesis humani caput sepultus esset; ut scilicet ibi mortem Christus pateretur, ubi radix mortis requiesceret, ac Redemptoris sanguis rigaret cineres primi peccatoris. Hanc sententiam refellit S. Hieronymus: *Audivi*, inquit, *quemdam exposuisse Calvariæ locum, in quo sepultus est Adam: & ideo sic appellatum esse, quia ibi antiqui hominis sit conditum caput; & hoc esse quod Apostolus dicat*, Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. *Favorabilis interpretatio, & mulcens aurem populi, nec tamen vera. Extra urbem enim & foras portam loca sunt, in quibus truncantur capita damnatorum, & Calvariæ, id est, decollatorum sumpsere nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Dominus, ut ubi prius erat area damnatorum, ibi erigerentur vexilla Martyrii. Et quo modo pro nobis maledictum crucis factus est, & flagellatus est, & crucifixus: sic pro omnium salute quasi noxius inter noxios crucifigeretur. Sin autem quispiam contendere voluerit, ideo ibi Dominum crucifixum, ut sanguis ipsius super Adæ tumulum distillaret; interrogemus eum, quare & latrones in eodem loco crucifixi sint? Ex qua apparet, Calvariam non sepulchrum primi hominis, sed locum significare decollatorum: ut ubi abundavit peccatum, superabundet gratia. Adam verò sepultum juxta Hebron & Arbee, in Jesu filii Nave Volumine legimus.*

Orig. in Mat.
s. Amb. l. 10. in Luc.
s. Epiph. Hæresi 46.

s. Hieron. in hunc loc.

Ephes. 5.

Josue 14.

XVI. *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cùm gustasset, noluit bibere.* Vinum thure, aut myrrha conditum recepto more dabatur ad supplicium damnatis, & jam morituris, ut eo exhilarati, mortem minùs considerarent, & faciliùs tolerarent. Moris hujus testes sunt Rabbinici Libri, fundamentum habetur *Proverb.* 31. 6. ubi Salomon ait: *Date sice-*

ram mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt animo: bibant & obliviscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur amplius. Ex more itaque milites Christo dederunt *Vinum myrrhatum*, ut S. Marcus narrat; sed cor-
Marci 15. 23. ruptum, acidum, & *felle mixtum* ut ejus amaritudine palatum & gustum
pf. 68.22. Jesu affligerent & cruciarent. Sic impleta Prophetia est: *Dederunt in escam*
s. Hieron. in hunc loc. *meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto*. Sed cùm gustasset, noluit bibere, ut ostenderet, se placidè mori, & ad ferendos dolores medicamento non egere: vel pro nobis mortis amaritudinem gustare, sed tertia die surrecturum.

XVII. *Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes, ut impleretur, quod dictum est per Prophetam, dicentem:*
Pf.21.19. *Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem*. Postquam crucifixerunt eum, non funibus, sed clavis manus ejus, & pedes
Joa.19.24. configentes cruci: tribus dumtaxat, an pluribus, incertum: milites ve-
Marci 15. 25. stimenta ejus partiti sunt, dum in cruce nudus penderet: sortem mittentes, non solùm super tunicam inconsutilem, quam non diviserunt, sed alea addixerunt victori; sed etiam super vestes illas divisas, quis quid tolleret. *Ut impleretur quod dictum est per Prophetam, dicentem: Diviserunt sibi vestimenta mea, &c.* Hæc verba ex S. Joanne adjecta hoc loco Viris Eruditis videntur, cùm non extent in Græcis optimæ notæ Codicibus, nec in plerisque Latinis, nec in Versione Syriaca, nec legerit Origenes. Retinenda sunt tamen, cùm in Vulgata Versione, quæ usu Ecclesiæ consecrata est & auctoritate firmata, reperiantur: cui auctoritati & usui prevalere non debent Eruditorum conjecturæ. Evangelica certè verba sunt, à Spiritu sancto inspirata S. Joa. quamvis à S. Matthæo prætermissa essent.

XVIII. *Et sedentes servabant eum*. Centurio & milites ejus Jesum in Cruce pendentem servabant more Romano, donec sententia executioni mandata esset, morsque secuta; ne qui fortè amicorum vivum de cruce deponerent & efferrent.

XIX. *Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam: Hic est JESUS Rex Judæorum*. Sive *JESUS Nazarenus Rex Judæorum*, ut habetur apud S. Joannem. Brevibus verbis causa supplicii indicari solebat, scripto, aut præconis voce. Milites igitur titulum, seu causam supplicii à Pilato scriptam, seu dictatam, in summa cruce, vel in tabella ei affixa posuerunt. Matthæus, Marcus, & Lucas inscriptionis sensum retulerunt: Joannes verba ipsa descripsit. *Jesus*, proprium nomen. *Nazarenus*, patria, qua vulgo notus erat. *Rex Judæorum*, causa supplicii. Tribus linguis scriptum titulum S. Joannes observat: Hebraica, ob locum in quo supplicium sumebatur; Græca, ob maximam turbam Hellenistarum, sive Judæorum in Græcia dispersorum, & Græco idiomate loquentium, quæ ad Pascha convenerat; Latina, ob Imperii Majestatem.

XX. *Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones: unus à dextris, & unus à sinistris*. Quòd factum & Dei consilio, ut illud Prophetæ vaticinium im-
Isa.53. 12. pleretur: *Et cum sceleratis reputatus est*: & consilio Pilati, ut velamentum iniquitati suæ obtenderet, ne dum innocentem occideret sceleratis parcere videretur; & ut Jesus in medio duorum maleficorum crucifixus, maleficorum princeps haberetur: consilio denique Judæorum, ut mors ejus igno-
s.Hie. in c. 3. Habachuc. miniosior esset. Atque de Christo in medio duorum latronum crucifixo, hæc verba Habacuch Prophetæ c. 3. v. 2. *In medio duorum animalium cognosceris*,
s.Aug. l.18. secundum Versionem 70. interpretum (aliter enim habet Vulgata Versio La-

tina)

tina) SS. Hieronymus & August. sunt interpretati, quamquam & alias explicationes adjunxerint. Bonum Latronem ad dextram Christi crucifixum, malum ad finistram, S. Hilarius scripsit; idque præsumi potest, non certò probari. de Civ. Dei, c. 32.

XXI. *Prætereuntes autem blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicebant: Vah qui destruit Templum Dei, & in triduo illud reædificas: salva temetipsum: Si Filius Dei es, descende de cruce. Similiter & Principes Sacerdotum illudentes cum Scribis & Senioribus, dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere: si Rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credimus ei: confidit in Deo: liberet nunc, si vult eum: dixit enim: Quia Filius Dei sum. Id ipsum autem & Latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.* Judæorum via publica prætereuntium, sive circa Crucem circumcursantium spectaculi causa, vulgus blasphemiis Divinitatem Christi Jesu lacessebat: & moventes capita sua in signum contemptus, irrisionis, & insultationis, quod à Propheta prædictum; dicebant: Tu qui gloriabaris te destructurum Templum Dei, in triduo illud instauraturum: salva temetipsum, si adeò potens es. Si Filius Dei es, ut palam docuisti, & in judicio confessus es, descende de Cruce: Næ te egregium Templi instauratorem, qui nec temetipsum à supplicio liberare vales. Similiter & Principes Sacerdotum, dignitatis & ministerii sui obliti (cùm nec eos suppliciis interesse, multò minus morientibus insultare deceret) cum Scribis & Senioribus illudentes ei, dicebant: Si verè alios salvos fecisset, veris miraculis, Dei virtute editis: non autem ut impostor & Magus ope Beelzebub dæmoniorum principis operatus hominum oculis illusisset, aut præstigiis insolita & admirabilia opera edidisset, se ipsum certè nunc salvum faceret: Si Rex Israel est, si Messias & Christus à Deo promissus, qualis credi voluit; descendat nunc de Cruce, & fidem ei habebimus. Fiduciam in Deo, Patre, ut jactat, suo, habere se, ad ostentationem dixit: liberet nunc eum Deus, si illum ut Filium suum agnoscit ac diligit. Dixit enim se Filium Dei esse: Impossibile autem est, ut Deus Filium suum derelinquat, qui neminem in se sperantem deserit. Confer cum Psalm. 21. 7. 8. 9. *Ego autem sum vermis & non homo, oppróbrium hominum, & abjectio plebis. Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, & moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum: salvum faciat eum, quoniam vult eum.* Et cum Sapientiæ 2. 12. *Circumveniámus justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata Legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & Filium Dei se nominat ..... Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ sunt viæ ejus. Tamquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tamquam ab immundiciis, & præfert novissima justorum, & gloriatur patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sunt, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt novissima illius. Si enim est verus Filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum.*

s.Hil. c.33. in Matth.

Ps.21. 8.

Ps.108.25.

Idipsum autem, inquit Evangelista noster, *& latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*: nempè, *Si tu es Christus, salvum fac temetipsum & nos*; ut Sanctus Lucas exprimit. Latrones improperasse Jesu, eumque conviciis affecisse, scribunt Matthæus & Marcus: sed enallage numeri sive syllepsis est, qua unus è multis plurali numero significatur, cujus figuræ & alia

alia sunt in Scripturis exempla. Sic autem intelligendam Matthæi & Marci locutionem, ex S. Luca constat, qui blasphemias & convitia uni tantum latronum tribuit, & hunc à socio reprehensum commemorat. *Unus autem*, inquit, *de his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos. Respondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es? Et nos quidem justè; nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit.* Sic sacros Evangelistas conciliat Sanctus Augustinus. Origenes, Cyrillus Jerosolym. Sanctus Hilarius, Sanctus Chrysostomus, utrumque latronem initio blasphemasse & convitiatum fuisse Jesu censent; alterum deinde ingruentibus tenebris, terra commota, saxisque disruptis, Christique patientia & mansuetudine attentiùs consideratis, conversum, & ex latrone confessorem Christi factum, socium increpuisse. Utramque expositionem amplectuntur SS. Ambrosius & Hieronymus.

Luc. 23. 39. & seqq.

S. Aug. l. 3. de consensu Evang. c. 15. Orig. tr. 35. in Matth. Cyril. Jerosol. Catech. 13. S. Jo. Chr. h. 88. in Matth. S. Hil. c. 33. in S. Matth. S. Hieron. in hunc locum. S. Aug. l. 3. de consensu Ev. c. 15.

XXII. *A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram, usque ad horam nonam.* A media die, qua circiter hora crucifixus est Jesus, secundùm S. Joannem, *Hora quasi sexta*, seu *Hora tertia*, ut ait S. Marcus, secundo scilicet diei trihorio ad exitum vergente; tenebræ factæ sunt, non solùm in Judæa, sed super universam terram, sole scilicet obscurato, ut docet S. Lucas, non interposita Luna, ut quæ tum plena esset, neque nube obducta, sed modo admirabili, hominibus ignoto, supernaturali. Stupendi illius Solis deliquii meminit Phlegon Hadriani Imperatoris libertus l. 13. Olympiadum: *Quarto anno*, inquit, *Olympiadis ducentesimæ secundæ factum est deliquium Solis omnibus cognitis majus, & nox facta est hora diei sexta, ita ut & stellæ in cælo conspicerentur: præterea terræ motus per Bithyniam magnam partem Nicææ urbis evertit.* Terræ motus locum nominat, tenebrarum non nominat, & cum majores ante visis memorat, ita ut meridie velut nox esset, satis demonstrat, non per Judæam solùm, sed per universam terram fuisse. Thallum quoque Gentilem scriptorem lib. 3. Historiarum, hujus deliquii meminisse, testis est Julius Africanus. Meminit & Tertullianus, & illud subductæ diei, cùm meridies esset, miraculum in Archivis Romanis consignatum notat. *Tamen*, inquit, *suffixus, multa mortis illius ostendit insignia. Nam spiritum cum verbo spontè dimisit, prævento carnificis officio. Eodem momento dies, medium orbem signante sole, subducta est. Deliquium utique putaverunt, qui id quoque super Christo prædicatum non scierunt. Et tamen eum mundi casum relatum in Archivis vestris habetis.* Duravit autem ecclipsis illa prodigialis per tres horas, à sexta hora scilicet usque ad horam nonam, id est, à meridie usque ad tertiam pomeridianam: cum naturales ecclipses brevissimo durent tempore, quoad Luna Solem transeat. Ad hanc solis in meridie admirabilem & terribilem defectionem pertinet illud Amos vaticinium: *Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: Occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis . . . & ponam eam quasi luctum unigeniti, & novissima ejus quasi diem amarum.* Quem locum Sanctus Hieron. ita commentatur: *Possumus hunc locum & in Domini intelligere passione, quando sol hora sexta retraxit radios suos, & pendentem in cruce Dominum suum spectare non ausus est: quando tenebris cuncta complentibus, festivitates eorum & cantica, Vespasiano Titoque superantibus, in planctum luctumque mutata sunt: quando lacrymarum, & pœnitudinis, & ciliciorum repleta sunt omnia, & capita habuere calvitium, quæ priùs Nazaræorum decorata cæsarie, comam Domino nutriebant. Tunc primogenitus filius Dei populus Israel, qui in uni-*

Tert. in Apo. c. 21.

S. Hieron. in hunc loc.

Amos 8. 9. 10.

S. Hier. l. 3. in Amos, ad hanc loc.

unigenitum & verè Filium Dei miserat manum, æterno luctui traditus est, & novissima hujus, sive qui cum eo erant, amaritudine repleta. Sol itaque retraxit radios, ne aut pendentem videret Dominum, aut impii blasphemantes sua luce fruerentur. s. Hieron. in hunc loc.

XXIII. *Et circa horam nonam clamavit JESUS voce magna, dicens: Eli, Eli, lammasabacthani? hoc est: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Voce magna clamavit, ut vocis contentione non solùm doloris acerbitatem testaretur, sed ex potestate & voluntate, non ex infirmitate, se mori significaret: Non modò enim morientes, sed & gravi timore perculsos vox deficit. Psalmi autem 21. qui totus illum spectat, verbis Patrem invocat: *Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?* Cur me persecutorum sævitiæ, tormentorum omnium acerbitati reliquisti, omni solatio destitutum, externo, interno, corporis, animi, sive à ratione humana, sive à visione beatifica, sive ab ipsa Divinitate mea derivando? Cur consolationem omnem suspendisti, & omnes fluctus tuos induxisti super me? Naturæ humanæ, in qua patiebatur, vox ista fuit; vox capitis, omnia in se corporis sui membra transformantis. *Vox ista, doctrina est, non querela. Nam cùm in Christo, Dei & hominis una persona sit, nec ab eo potuerit relinqui, à quo non poterat separari; pro nobis trepidis & infirmis interrogat, cur caro pati metuens, exaudita non fuerit. Instante enim passione, ad sanandum & corrigendum nostræ fragilitatis metum dixerat*: Pater, si possibile est, transeat à me calix iste... *Qui ergo trepidationem carnis evicta, jam in paternam transierat voluntatem, & toto mortis terrore calcato, opus suæ constitutionis implebat: cur in ipso tantæ victoriæ explicatus triumpho, causam & rationem, qua sit relictus, id est, non exauditus, inquirit: nisi ut ostendat, alium esse illum affectum, quem ad humanæ formidinis excusationem recepit, alium illum, quem ex æterno Patris consilio prælegit? Unde ipsa vox non exauditi, magni est expositio sacramenti, quòd nihil humano generi conferret Redemptoris potestas, si quod petebat, nostra obtineret infirmitas... Ideò ergo Jesus voce magna clamabat, dicens*: Quare me dereliquisti? *ut notum faceret, quare oportuerit eum non erui, non defendi, sed sævientium manibus derelinqui, hoc est, Salvatorem mundi fieri, & omnium hominum Redemptorem; non per miseriam, sed per misericordiam; nec amissione auxilii, sed definitione moriendi... Unde tradi Dominum Passioni, tam fuit paternæ quàm ipsius voluntatis: ut eum non solùm Pater relinqueret, sed etiam ipse se quadam ratione desereret, non trepida discessione, sed voluntaria cessione. Continuit enim se ab impiis crucifixi potestas; & ut dispositione uteretur occulta, uti noluit virtute manifesta. Nam qui mortem & mortis Auctorem sua venerat passione destruere, quomodo peccatores salvos faceret, si persecutoribus repugnaret?* S.Leo, serm. 65.& 66.16.& 17. de Pass. Dom.

XXIV. *Quidam autem illic stantes & audientes, dicebant, Eliam vocat iste*. Id dictum à Romanis militibus sermonis Hebraici ignaris, qui *Eliam* pro *Eli* intellexerint, quidam conjiciunt. Verisimilius est, id dictum à Judæis Hellenistis, qui cùm Hebraica verba non intelligerent, Eliæ nomen sibi notum audire sibi visi sunt: Romani enim Milites nihil de Elia noverant. Fortè & Judæi Hierosolymitani verba Christi ex industria perverterunt, ut ipsi illuderent. *Et continuò*, cùm Jesus dixisset, *Sitio*, currens unus ex eis, Romanis scilicet militibus, *acceptam spongiam* implevit aceto, *& hyssopo* circumpositam, ut aceti acore cum hyssopi amaritudine mixto, potus fieret ingratior, *imposuit arundini*, ut ad os Christi in cruce pendentis pertingere posset: *& dabat ei bibere*, simulque illusit eum, cum aliis S.Hieron. in hunc loc. Joan. 19.28.

Luc. 23. 37. Marc. 15. 36. Ps. 68. 22.

aliis dicens : *Si tu es Rex Judæorum , salvum te fac*; ut refert S. Lucas. *Cæteri* verò dicebant : *Sine , videamus , an veniat Elias liberans eum* : Quod ab ipso milite spongiam aceto plenam porrigente dictum S. Marcus observat : *Potum dabat ei dicens : Sinite , videamus , si veniat Elias ad deponendum eum* . Sic impleta Prophetia est : *Et in siti mea potaverunt me aceto* .

XXV. *Jesus autem iterum clamans voce magna , emisit spiritum* . Cùm accepisset acetum , & dixisset : *Consummatum est* , ut S. Joannes refert , clamose magno proferens suprema illa verba : *Pater , in manus tuas commendo spiritum meum* , ut S. Lucas refert , *inclinato capite* , ut S. Joannes observat , *emisit spiritum* ; spontè , non necessitate ; voluntate , non infirmitate . *Quod enim emittitur , voluntarium est ; quod amittitur , necessarium* : (inquit S. Ambrosius .) *Crucifixus prævento carnificis officio* , spiritum spontè dimisit : (inquit S. Cyprianus .) Confer cum Isaiæ 53. 12. *Ideò dispertiam ei plurimos , & fortium dividet spolia , pro eo , quod tradidit in mortem animam suam , & cum sceleratis reputatus est : & ipse peccata multorum tulit , & pro transgressoribus rogavit* . Hora tertia sententiam acceperat Jesus à Pilato ; hora quasi sexta crucifixus ; hora nona , scilicet tempore sacrificii vespertini , mortuus est .

S. Ambr. lib. 10. in Luc. S. Cyprianus, lib. adversus Demetrian. S. Ignatius in epist. ad Smyrnenses.

XXVI. *Et ecce velum Templi scissum est in duas partes , à summo usque deorsum : & terra mota est , & petræ scissæ sunt* . Statim atque Jesus spiritum emisit , velum Templi scissum est ; an exterius , quod oppansum erat foribus Templi ; an verò interius , quod oppansum erat penetrali , sive Sancto Sanctorum , incertum . De velo exteriori hunc locum intelligunt Origenes , S. Hieronymus ; alii è Veteribus . De interiori , SS. Cyrillus Alexandrinus , Leo , & alii . Hoc scissi veli miraculo significatum est : 1. omnia Legis Sacramenta , quæ priùs tegebantur , jam Christi morte esse patefacta , nec ampliùs velo tegenda ; ut docet Apostolus) 2. ad Corinthios 3. 14. *Usque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione Veteris Testamenti manet non revelatum , (quoniam in Christo evacuatur* . 2. Significatum est eo miraculo , Sancta Sanctorum ab indignis Sacerdotibus recessisse . *Velum* (inquit S. Leo) *cujus objectu intercludebantur Sancta Sanctorum , à summo usque ad ima diruptum est , & sacrum illud mysticumque secretum , quod solus summus Pontifex jussus erat intrare , reseratum est , ut nihil jam esset discretionis , ubi nihil resederat sanctitatis . Repudiatos itaque vos (ò Judæi) debuistis agnoscere , & omne jus Sacerdotii perdidisse , quia verum erat , quod Veritas vobis dixerat* : Si crederetis Mosi , crederetis & mihi . *Meritò ergo vos Testamentum utrumque condemnat , & gratia vacuatos , & lege privatos ; qui ideò resistitis novis , quia non credidistis antiquis* . 3. Hoc miraculo significatum est , jam *propalatam esse sanctiorum viam , priore Tabernaculo non ampliùs habente statum* . Christum scilicet *Pontificem futurorum bonorum , per proprium sanguinem* ingressum *in Sancta , æterna redemptione inventa* , id est , *in ipsum cœlum* per *sancta manufacta* adumbratum , aditum ad illud justis veteris novique Testamenti aperuisse . *Terra* insuper *mota est , & petræ scissæ sunt* , ex terræ motu , quo significatur apud Prophetas alicubi rerum mutatio , alibi Dei majestas , alibi ira divina ob hominum scelera . Sanè Centurio ita interpretatus est hoc prodigium : Inde enim colligebat Jesum iniquè damnatum . Lucæ 23. 47. *Videns autem Centurio , quod factum fuerat , glorificavit Deum , dicens : Verè hic homo justus erat . Et omnis turba eorum , qui simul aderant ad spectaculum istud , & videbant , quæ fiebant , percutientes pectora sua revertebantur* . In damnationem Judaici sceleris unam tulerunt omnia elementa sententiam. Hor-

Orig. in Matt. S. Hier. epist. 115. qu. 8. S. Cyrill. Alexand. lib. 12. in Joan.

S. Leo ser. 10. de Pass. Dom.

Joan. 5.

Hebr. 9. 8.

Ps. 18. 7. & 8. Joel. 3. 16.

Horruit terra immane scelus, ut solet homo horrens contremiscere. *Velum scinditur, quo vel duorum populorum divisio, vel mysteriorum Synagogæ profanatio declaratur. Scinditur ergo velum vetus, ut Ecclesia nova fidei suæ vexilla suspendat. Synagogæ velamen aufertur, ut Religionis interna mysteria, revelato mentis cernantur obtutu. Denique jam etiam Centurio Dei Filium, quem crucifixerat, confitetur. O duriora saxis pectora Judæorum! Finduntur petræ, sed horum corda obdurantur. Judex arguit, credit minister, proditor scelus suum morte condemnat, elementa fugiunt, terra concutitur, monumenta reserantur: Judæorum tamen immobilis duritia manet orbe concusso.*

S. Ambr. lib. 10. in Lucam n.120.

XXVII. *Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt: Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis.* In ipso mortis Christi articulo monumenta aperta sunt, quo clariùs appareret, illum mortem subiisse, *Ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum: & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.* Et multa corpora sanctorum, qui mortui fuerant, surrexerunt, non statim post mortem Christi, sed post ejus resurrectionem, qui est *Primogenitus ex mortuis*; tamquam *Appendices Dominicæ Resurrectionis*, seu tamquam testes & socii resurrectionis Domini, *surrexerunt*, & exeuntes è sepulchris, quæ extra urbem erant, venerunt Hierosolymam, quæ *sancta civitas* appellatur propter Templum & Sancta Sanctorum, & ob distinctionem aliarum urbium, in quibus idola colebantur; & quia Redemptionis nostræ Mysteria in ea peracta sunt, indeque Evangelium in universum mundum coruscavit: *& apparuerunt* multis, qui cernere merebantur, id est, fidelibus, & à Christo Jesu non alienis. Utrum verò ad vitam immortalem surrexerint, an posteà mortui sint iterùm, sicut Lazarus, incertum est. Origenes & Eusebius in opinione fuerunt priori. Posterior sententia placuit SS. Joanni Chrysostomo, Ambrosio, Augustino, Theodoreto, Avito Viennensi, & S. Thomæ. Probabilior tamen nobis videtur S. Augustini sententia, quam fulcit primò his S. Petri verbis, *Act.* 2. 29. in concione ad Judæos dicentis: *Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha David, quoniam defunctus est & sepultus: sepulchrum ejus est apud nos usque in hodiernum diem:* Id autem ait, ut ostendat, hæc verba Davidis, *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem*, non de ipso Davide, sed de Christo esse intelligenda. Argumentum autem ex monumento Davidis petitum, convincens non fuisset, si corpus ejus ibi jam non erat: *Quia si & ante in recenti sua morte resurrexisset, nec caro ejus vidisset corruptionem; posset nihilominus illud monumentum manere. Durum autem videtur, ut David non fuerit in illa resurrectione justorum, si eis jam æterna donata est, cujus Christus ex semine tam crebrò, & tanta evidentia, tantaque honorificentia commendatur.* 2. Id confirmat ex eo, quod ab Apostolo de justis antiquis scriptum est: *Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.* Quod certè periclitabitur, *si jam in resurrectionis incorruptione constituti sunt, quæ nobis perficiendis in fine promittitur.*

Hebr. 2. 14. Apocal. 1. 5. Tertull. lib. de Anima, c. 33. Orig. in Cant. Euseb. lib. 10. Demonstrat. evang. S. Jo. Chrys. hom. 28. in epist. ad Heb. S. Amb. lib. 6. in Luc. n. 60. S. Aug. epist. 164. aliàs 99. Theodor. in cap. 11. Epist. ad Hebræos. Avitus in Fragm. S. Thom. 3. p. q. 53. artic. 3. ad 2. Hebr. 11. 39. 40.

XXVIII. *Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Jesum, viso terræ motu, & his quæ fiebant, timuerunt valdè, dicentes: Verè Filius Dei erat iste.* Centurio supplicio præpositus, & milites Jesum custodientes, etiam mortuum, ne quis ad sepulturam corpus ejus detraheret sine Præsi-

dis

dis licentia, viso terræ motu, cæterisque prodigiis mortem ejus comitantibus, vel secutis, scilicet, quòd statim post validum clamorem spiritum emisisset, Solis caligine, &c. iram vindictamque Dei in se ipsos timuerunt, dicentes: *Verè Filius Dei erat iste*. S. Lucas Centurionem dixisse refert, *Verè hic homo justus erat*. Vel utrumque dictum à Centurione intelligere debemus, vel Lucam exprimere voluisse sententiam Centurionis, quomodo dixerit Jesum Filium Dei. Fortè enim non eum Unigenitum æqualem Patri Centurio intellexerat, sed ideò Filium Dei dixerat, quia justum crediderat, sicut multi justi dicti sunt filii Dei.

S. Aug. lib. 3. de consensu evang. c. 1.

XXIX. *Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Jesum à Galilæa, ministrantes ei. Inter quas erat Maria Magdalenæ, & Maria Jacobi, & Joseph mater, & mater filiorum Zebedæi*. Stabant ibi religiosæ mulieres, quæ diffugientibus Apostolis, ad triste spectaculum morientis Domini accesserant, si quam opem illi ferre possent, vel certè adessent tamquam testes gestorum, *juxta crucem quidem*, ut S. Joannes observat, sed *à longè*, quia crucem attingere non poterant, quæ militum turba cingebatur. Hæ secutæ erant Jesum à Galilæa, ministrantes ei de facultatibus suis, eique servientes. Inter illas præcipuæ fuerunt Maria Magdalene, & Maria Jacobi Minoris, & Josephi seu Josis mater, quam Joannes vocat *Mariam Cleophæ*, sic à patre vel à marito appellatam, qui & *Alphæus* cognominatus est, Mariæ Matris Jesu soror; & mater filiorum Zebedæi, Jacobi Majoris & Joannis.

XXX. *Cùm autem serò factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Joseph, qui & ipse discipulus erat Jesu. Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus. Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda. Et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra. Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit*. Post horam nonam, die jam ad occasum inclinante, Joseph ab Arimathæa civitate oriundus, civis tamen & *nobilis Decurio* Hierosolymitanus, cui dignitas & divitiæ facilem ad Pilatum accessum præbuerunt, *audacter* illum adiit, & petiit ab eo corpus Jesu, cujus discipulus erat, *occultus* tamen *propter metum Judæorum*: Pilatus autem vocato Centurione, & interrogato, utrum Jesus jam obiisset, jussit reddi corpus Josepho: qui acceptum involvit in sindone munda. Quamquam verò sudarium unum nominet S. Matthæus, præcipuum videlicet, quo corpus involvebatur, plura tamen fuisse certum est: quare *linea sepulchralia* dixit S. Joannes cap. 19. 40. & 20. 6. inter quæ erat & sudarium velando capiti, quod à reliquis operimentis distinguit. Sepultum porrò cum aromatibus, Nicodemo piam opem ad pollincturam Jesu ferente, Joseph sacrum Corpus posuit in monumento novo, quod exciderat in petra, in horto propè montem Calvariæ sito. Novum fuisse monumentum, in quo nondum quisquam positus erat, Evangelistæ observarunt, ne post resurrectionem cæteris corporibus remanentibus, resurrexisse alius fingeretur. Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, ut sine auxilio plurimorum non potuisse reserari exploratum esset. *Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria* Jacobi & Joseph mater, *sedentes contra sepulchrum*; observantes, ubi & quomodo à piis illis viris sepeliretur, ut ipsæ redirent elapso Sabbato, & corpus pariter ungerent.

Marc. 15. 43. Joan. 19. 38.

Videri potest Chiffletius lib. de linteis Sepulcralib. Christi.

S. Hieron. in hunc loc.

Luc. 23. 55.

XXXI. *Altera autem die, quæ est post Parasceven, convenerunt Principes Sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam. Jube ergo*

custo-

custodiri sepulchrum usque in diem tertium : ne fortè veniant Discipuli ejus ;
& furentur eum , & dicant plebi : Surrexit à mortuis ; & erit novissimus
error pejor priore . Postridie , nempè magno die Sabbati , Principes quidam
Sacerdotum & Pharisæi Pilatum adierunt , Sabbati posthabita religione , di-
ccntes : Domine , recordamur , quia ille impostor & præstigiator (his enim
convitiis & doctrinam & miracula Jesu calumniati sunt) dixit , dum vi-
verct , se tertia post mortem die resurrecturum . Jube ergo muniri sepul-
chrum , usque in diem tertium , militum præsidio , qui diligenter obser-
vent , ne fortè Discipuli ejus veniant , & furtim auferant corpus ejus ,
& imperitæ multitudini persuadeant , ipsum resurrexisse : qui error pericu-
losior esset priore , quo se Christum & Filium Dei haberi voluit . Ait illis
Pilatus : *Habetis custodiam , ite , custodite sicut scitis* . Habetis cohortem,
quæ hoc tempore ad omnes tumultus prohibendos vestro imperio commissa
est ; ea utimini pro arbitrio & prudentia vestra . *Illi autem abeuntes , mu-*
nitrunt sepulchrum , signantes lapidem cum custodibus . Munierunt sepulchrum,
duplici modo , primùm obsignantes lapidem , quo claudebatur ostium , pu-
blico sigillo , ut fraus omnis , sive Discipulorum , sive corruptorum cu-
stodum , caveretur . Sic lapis super os laci positus , in quem Daniel de- Dan.6.17.
trusus erat , Annulo Regis Darii obsignatus est . 2. Sepulchrum munierunt
adhibito militum præsidio , ne quis sepulchrum adire & ingredi posset.
Quantum in illis fuit , manum opposuerunt resurgenti , ut diligentia illo-
rum fidei nostræ proficeret . Quantò enim ampliùs reseratur , tantò magis S.Hieron. in
resurrectionis virtus ostenditur . Unde & in monumento novo , quod exci- hunc loc.
sum fuerat in petra , conditus est : ne si ex multis lapidibus ædificatum
esset , suffossis tumuli fundamentis , ablatus furto diceretur . Prædicta est
sepultura Jesu ab Isaia : *Et dabit impios pro sepultura* (inquit) *& divitem* Isaiæ 53.9.
pro morte sua : id est , Posuit cum impiis sepulchrum ejus , & cum divi-
te monumentum ipsius . Mortem scilicet passus est Christus Jesus eo loco ,
quo scelerati supplicio afficiebantur , illicque idem , quod alii , sepulchrum
erat habiturus : at in Josephi Arimathæi , hominis divitis , monumentum
novum , ipsius atque Nicodemi , viri optimatis , manibus sacrum ejus cor-
pus illatum est . Eòdem spectat illud Jeremiæ : *Lapsa est in lacum vita mea,* Thren.3.53.
& posuerunt lapidem super me . Publico autem sigillo obsignatus est lapis,
ut res ante actæ res Christi undique adumbrarent : & quemadmodum publi-
ca sigilli fide constitit , Danielem nulla ope humana è lacu leonum libera-
tum ; ita simili fide constaret , Christi corpus nulla humana manu exem-
ptum sepulchro .

Sensus Moralis .

I. M*Anè autem facto , consilium inierunt omnes Principes Sacerdotum , &*
Seniores populi adversùs Jesum , ut eum morti traderent . Et vin-
ctum adduxerunt eum , & tradiderunt Pontio Pilato Præsidi . Jesus innocens
ut sceleratus ligatur , Sanctus Sanctorum ut profanus brachio sæculari à
Principibus Sacerdotum traditur : Vita morti destinatur : qui missus à Deo
in mundum est , *Ut prædicaret captivis indulgentiam , & clausis apertionem,* Isaiæ.61.1.
vinctus ad Pilatum adducitur : sistitur ad Tribunal Judicis , vivorum &
mortuorum Judex . Alexander ille Macedo , *Sola gloria minor* , ut Tertul-
lianus ait , in femore sagitta vulneratus , alligari sibi femur à Chirurgis
refugit , dicens : *Non decet Regem vinciri* . Christus ipsa gloria major ,
Dominus virtutum , ipse Rex gloriæ , vinctus adducitur à peccatoribus :

Ps.118.61. *Funes peccatorum circumplexi sunt me*. Sed nullum vinculum Filium Dei tenere potuisset, si charitatis vinculum defuisset. David plangens Abner exercitus sui Ducem, à Joab & Abisai fratre ejus cæsum, ait: *Nequaquam, ut mori solent ignavi, mortuus est Abner. Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggravati: sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis, sic corruisti*. Christus Jesus non patitur, nec moritur, ut pati & mori solent ignavi: *Oblatus est, quia ipse voluit*. Moritur, ut mortem vincat, ut diabolum debellet, ut *Expoliet principatus & potestates, palam triumphans illos in semetipso*: & tamen manus ejus ligatæ sunt, pedes ejus compedibus sunt aggravati. Nostrorum scilicet peccatorum pœnas subit, ut ab eorum vinculis nos solvat, ut *in libertatem gloriæ filiorum Dei* nos restituat, ut liberum nostrum arbitrium, quod sub peccati servitute captivum erat, per ejus gratiam liberatum & sanctificatum, Redemptori ac Liberatori suo canat: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo*.

2.Reg.3.33.34

Coloss. 2. 15.

Ps.15.16.& 17

II. *Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quòd damnatus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum & Senioribus, dicens: Peccavi, tradens Sanguinem Justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu videris. Et projecit argenteis in Templo, recessit: & abiens, laqueo se suspendit*. Nulla pœnitentia salutaris, nisi quæ ex Christi gratia & amore procedit. Peccati cognitio, horror, confessio, restitutio, veram pœnitentiam non faciunt, nisi spe Christiana, & amore Dei formentur, animentur, dirigantur. Judas peccati horrore perculsus, crimen publicè confitetur: *Peccavi, tradens Sanguinem Justum*; sacrilegæ venditionis pretium restituit: pœnitentia tamen ejus falsa est, pœnitentia reprobi est, quia ad Dei misericordiam per Christum non confugit, quia Deum sibi per Christum propitium fore non sperat: quia solo pœnæ timore, ut servus; non amore justitiæ, ut filius, pœnitentiam profitetur: *Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia ejus*. Timuit Judas traditor Christi, sed non speravit in misericordia ipsius: *Peccavi, inquit, tradens Sanguinem Justum*. Benè quidem timuisti; sed si sperans in misericordia ejus, quem timuisti. Ille desperando abiit, & laqueo se suspendit. *Ergo sic time Dominum, ut speres in misericordia ejus. Si times latronem, ab alio speras auxilium, non ab eo, quem times, possis auxilium ab eo, quem non times, adversùs eum, quem times. Si sic times Deum, & ideò times Deum, quia peccator es, à quo accepturus es auxilium adversùs Deum? Quò iturus es? Quid facturus? Vis fugere ab irato? Fuge ad placatum. Placabis autem eum, si speres in misericordia ipsius; atque ita de cætero peccare caveas, ut de præteritis depreceris, ut tibi dimittantur à Domino*. Judas ad remedium pervenire non potuit, cùm diceret, *Peccavi tradens Sanguinem Justum*; quia *alienum ignem volvebat in pectore suo*, qui eum inflammavit ad laqueum. Indignus enim remedio fuit, quia non in intimo mentis conversus ingemuit, nec sedulò gessit pœnitentiam; *Tantæ enim pietatis est Dominus Jesus, ut & ipsi donaret veniam, si Christi expectasset misericordiam*. Salubris conversio duplici in ratione consistit: (inquit S. Fulgentius) *Si nec pœnitentia sperantem, nec spes deserat pœnitentem*; ac per hoc si ex toto corde quisquam renunciet peccato suo, & toto corde spem ponat remissionis in Deo. Etenim nonnumquam aut spem pœnitenti homini Diabolus adimit, aut speranti pœnitentiam tollit. Unum, dum onerat, comprimit; alterum, dum elevat, dejicit. Judas qui Christum tradidit, peccati sui pœnitentiam gessit;

Ps.146.11.

S. August. enarr. in Ps. 146.

S.Amb. epist. 67. Edit. Parisf. 6.

S. Fulg. epist. 9. ad Venantiam, c. 5.

gessit; sed salutem perdidit, quia indulgentiam non speravit. Dignè qui- "
dem pœnitentiam gessit, quia peccavit tradens Sanguinem Justum: sed "
Ideò sibi fructum pœnitentiæ denegavit, quia peccatum traditionis suæ ipso,
quem tradidit, diluendum Sanguine non speravit. Ad generalem indulgen-
tiam à Christo, suis etiam crucifixoribus in cruce oblatam, traditor Ju-
das pervenire non potuit, quoniam perditionis filius, cui diabolus stabat
à dextris, prius in desperationem transiit, quàm Sacramentum generalis
Redemptionis Christus impleret: *Nam mortuo pro omnibus impiis Domino,*
potuisset etiam fortè hic consequi remedium, si non festinasset ad laqueum.
Sed maligno cordi nunc furtis fraudium dedito, nunc parricidalibus com-
merciis occupato, nihil umquam documentorum misericordiæ Salvatoris in-
sederat, nec piis acceptaverat auribus verba Domini, dicentis: *Non veni* Matth.9.13.
vocare justos, sed peccatores: Et, *Filius hominis venit quærere & salvare,* Luc.5.32.
quod perierat. Nec intellexerat clementiam Christi, qui non solum corpo-
reis infirmitatibus medebatur, sed etiam vulnera debilium curabat anima-
rum, dicens paralytico: *Constans esto, fili, remissa sunt tibi peccata tua*: Matth.9.3.
dicens & oblatæ sibi adulteræ: *Nec ego te condemnabo, vade, & amodo*
noli peccare: ut per omnia opera sua ostenderet, illo adventu suo, Sal- Joan.8.11.
vatorem mundi se venisse, non judicem. A quo intellectu alienatus im-
pius Traditor, insurrexit in semetipsum, *Non judicio pœnitentis, sed fu-*
rore pereuntis: Ut qui vitæ autorem interfectoribus vendidisset, in argumen- S. Leo, serm.
tum damnationis suæ etiam moriendo peccaret. Pati Christus venerat, & pu- de Pass.Dom.
nivit, per quem passus est. Nam Judas traditor punitus est, & Christus 12.
crucifixus est: sed *Nos redemit sanguine suo, & punivit illum de pretio suo.*
Projecit enim pretium argenti, quo ab illo Dominus venditus erat, nec agno- S.Aug. enarr.
vit pretium, quo ipse à Domino redemptus erat. Et abiens, laqueo se in Ps. 68.
suspendit. *Quod fecit in corpore suo, hoc factum est in anima ipsius*. Spi- Conc.2.
ritus dicitur etiam iste ventus aeris hujus. *Quomodo ergo, qui collum sibi* S.Aug. serm.
ligant, deinde se occidunt, quia non ad eos intrat spiritus aeris hujus: sic 352. alias 27.
illi, qui desperant de indulgentia Dei, ipsa desperatione intus se suffocant, ut inter ho. 50.
eos Spiritus Sanctus visitare non possit.

III. *Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis dixerunt: Non licet eos*
mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est. Consilio autem inito, eme-
runt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum, &c. Hypocritæ,
excolantes culicem, camelum autem glutientes, pretium sanguinis in sa-
crum ærarium inferre verentur, & effusi sanguinis crimine conscientiam S.Hieron. in
suam polluere non formidant. Sic plerique Sacerdotes in rebus mediis seu hunc locum.
indifferentibus, ad superstitionem usque scrupulosi sunt; cùm tamen de ava-
ritia, ambitione, calumnia, aliisque vitiis nullos scrupulos patiantur.
Dei autem providentia dirigente, pretium Sanguinis Christi ad emendum
agrum in sepulturam peregrinorum impensum est: *Ut pretium Salvatoris*
non peccatoribus sumptum præbeat, sed peregrinis requiem subministret; non S. Maximus
sacrilegis fit ad luxum, sed defunctis fit ad sepulchrum: ut jam exinde Chri- Taur. Episc.
stus & vivos sanguinis sui passione redimat, & mortuos pretiosa possessione ser. inter Au-
suscipiat. Ager Christi sanguine emptus, mundus est: *Scientes* (inquit gustinianos
Apostolorum Princeps) *quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti* olim de Tem-
estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis; sed pretioso sanguine pore 128. nunc
quasi agni immaculati Christi, & incontaminati. Figulus hujus agri domi- in Append.80.
nus, Deus est, qui vascula corporis nostri fecit ex limo, qui *Fecit ho-* 1.Petr.1.18.
minem de limo terræ: Ipse est figulus qui carnium nostrarum cænosum lu- "Gen.2.7.
tum vapore sui spiritus animavit, & materiam fluidam atque terrenam "

" igneo calore decoxit : ipse qui nos per manus suas formavit ad vitam, per
" Christum suum reformavit ad gloriam, sicut ait Apostolus : *In eamdem*
2.Cor. 3.18. " *imaginem reformamur à claritate in claritatem* : scilicet ut qui à priore fa-
" ctura propriis vitiis corruimus, in secunda nativitate figuli hujus miseri-
" cordia reparemur : hoc est, qui per Adæ transgressionem in mortem ce-
" cidimus, per Salvatoris gratiam denuò resurgamus. Ipse est figulus, de
" quo dicit Apostolus : *Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit, Quare me*
" *finxisti sic?* Et, *Numquid non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa*
Rom. 9.21. " *facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* Ex eodem
" enim luto corporis nostri Deus, tamen pro meritis singulorum, alios cu-
" stodit ad regnum, alios reservat ad pœnam. Istius itaque figuli ager Chri-
" sti sanguine emptus est peregrinis : peregrinis, inquam, qui erant sine
" domo, sine patria, & toto orbe exules jactabantur, requies Christi san-
" guine providetur : ut quibus non est in mundo possessio, his in Christo
" sit sepultura . . . Ideò autem peregrinis Christi sepultura promittitur, ut
" qui se à carnalibus vitiis tanquam peregrinum & alienum custodierit, hic
" Christi requiem mereatur. Sepultura enim Christi, quid est aliud, nisi re-
" quies Christiani? Nos ergo peregrini in hoc mundo sumus, & tamquam
" hospites in hac luce versamur, sicut ait Apostolus : *Etenim dum sumus in*
2.Cor. 5.6. " *corpore, peregrinamur à Domino*. Peregrini, inquam, sumus, & nobis
" Salvatoris sanguinis pretio empta est sepultura : *Consepulti enim sumus cum*
Rom. 6.4. " *illo per baptismum in mortem*. Baptismus igitur Christi nobis est sepultura,
" in quo peccatis morimur, criminibus sepelimur, & veteris hominis con-
" scientia resoluta, in alteram nativitatem rediviva infantia reparamur. Ba-
" ptismus igitur Christi nobis est sepultura, in quo peccatis morimur, cri-
" minibus sepelimur, & veteris hominis conscientia resoluta, in alteram na-
" tivitatem rediviva infantia reparamur. Baptismus, inquam, Salvatoris
" nobis est sepultura : quia ibi perdimus, quod ante viximus ; & ibi de-
" nuò accipimus, ut vivamus. Magna igitur sepulturæ hujus est gratia,
" in qua nobis & utilis mors infertur, & utilior vita donatur. Magna hu-
" jus gratia sepulturæ, quæ & purificat peccatorem, & vivificat morien-
" tem.

IV. *Jesus autem stetit ante Præsidem : & interrogavit eum Præses, di-*
cens : Tu es Rex Judæorum? Dicit illi Jesus : Tu dicis. Et cùm accusare-
tur à Principibus Sacerdotum & Senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi
Pilatus : Non audis, quanta adversùm te dicunt testimonia? Et non respon-
dit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præses vehementer. Jesus à Præ-
side interrogatus, an Rex Judæorum esset, se Regem esse confessus est.
Hanc confessionem prædicat Apostolus ad Timotheum scribens : *Præcipio*
tibi, inquit, *coram Deo, qui vivificat omnia, & Jesu qui testimonium red-*
1. Tim. 6. 13. 14. *didit sub Pontio Pilato, bonam confessionem : ut serves mandatum sine ma-*
cula, &c. Hac confessione Christi Jesu, qua & se Regem esse, & tamen
Regnum suum non esse de hoc mundo, coram Pilato professus est, ejus
Divinitas, virtus crucis, regnum veritatis, & gratiæ declaratur. Jesum
Regem Regum & Dominum dominantium adoremus, & Judæorum perduel-
Luc. 19. 14. lium perfidiam detestati, qui dixerunt, *Nolumus hunc regnare super nos*;
illi dicamus ex animo : *Rex meus, & Deus meus*. Tu Domine Jesu, Rex
cordis mei, in illo regna ; fac ut non dominetur mei omnis injustitia,
ut non regnet in me peccatum : Deduc me in semitam mandatorum tuo-
S. Augustin. rum, quia ipsam volui : *Da quod jubes, & jube quod vis*. Traxisti omnia
Joan. 12. 32. ad te : hæc crucis tuæ virtus, de qua prædixeras, *Cùm exaltatus fuero à*
terra,

terra, omnia traham ad me ipsum. Trahe me ad te omnipotenti vi gratiæ tuæ, ut post te curram in odorem unguentorum tuorum; ut virtutes imitari studeam, quarum tam divina exempla nobis in Passione tua tribuisti, præsertim verò patientiam, modestiam, tranquillitatem, & imperturbatum in persecutione atrocissima, inter calumnias, convitia, falsorum testium accusationes, opprobria, dolores, & in mortis imminentis certo periculo animum: quæ virtutes ipsi Pilato admirationem moverunt: *Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præses vehementer*. Et reverà *Magno miraculo* par *videbatur* Præsidi, *ut exhibitus Christus ad criminale judicium imperturbatus, staret ante mortem, quæ apud omnes homines terribilis æstimatur*. Admirabilius est silentium Jesu, celebratissimis Græcorum Sapientum Apothegmatibus: *Silentium Jesu inter flagra & contumelias multò majorem ostendit constantiam & patientiam, quàm omnes voces Græcorum in rebus adversis*. Quid admirabilius silentio Verbi? Origenes in Matth. Origen. contra Celsum.

V. *Per diem autem solemnem consueverat Præses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent. Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jesum qui dicitur Christus? Sciebat enim, quod per invidiam tradidissent eum.... At illi dixerunt: Barabbam.... Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus? Dicunt omnes: Crucifigatur*. Contumeliosissima comparatio innocentis cum latrone, seditiosi cum pacifico, homicidæ cum auctore vitæ! Quæ comparatio *justitiæ cum iniquitate, lucis cum tenebris? Quæ conventio Christi cum Belial?* Eorum arbitrio Jesum permittit iniquus Judex, quos illum per invidiam tradidisse certissimè novit. Inclamant, *Barabbam*: Jesum verò ad crucem & ad mortem deposcunt: *Crucifigatur*. Quid aliud agit peccator, cùm Christum & Evangelium ejus, mundo, cupiditati suæ, voluptati, peccato, dæmoni postponit? *Comparationem enim videtur egisse, qui utrumque cognoverit; & judicato pronuntiasse eum meliorem, cujus se rursus esse maluerit*. Diabolus *Divinæ imaginis prædo* (Tertulliani verbis utar) *Homicida ab initio*; qui seditionem in cœlo adversùs Deum movit, & in terris movere non cessat, Christo Redemptori nostro, Domino, Magistro, Mediatori, Benefactori, *Qui factus est nobis sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio*, à peccatore præponitur: nec modò præponitur, sed morti addicitur, privaturque vita, qua in illo spiritaliter vivebat per gratiam & charitatem, ut dicere posset: *Vivit vero in me Christus*. Non mirum, quòd homo ethnicus, Præses politicus, Judex ignavus, dubitaverit, qua ratione ageret cum Jesu: *Quid igitur faciam de Jesu qui vocatur Christus?* Sed stupendum est, quòd Christiani ancipites hæreant & deliberent, quid faciant de Jesu. Nesciunt scilicet Jesum; nesciunt, quibus illum officiis colere debeant; oneri illis est Christus Jesus; gravia illis sunt doctrina, Evangelium, mandata, & Crux Jesu. Pro nihilo ducunt Sanguinis ejus effusionem, cùm Judæis clamantes, opere, si non voce: *Sanguis ejus super nos....* Sit, Domine, super nos pretiosus Sanguis tuus, non ad reatum, sed ad redemtionem & indulgentiam. Sit nobis lavacrum, quo mundemur à peccatis nostris; sit nobis in pharmacum, sit in potum. *Bibunt* enim *credentes, quod fuderunt sævientes*. Sanguis Christi sit super corda & corpora nostra, ut illa expiet, ut typicus ille passeris sanguis in Lege veteri ad leprosi mundationem adhibebatur: sit super cogitationes & desideria nostra, ut illa sanctificet: sit super opera nostra, ut illa consecret, & faciat nos *Regnum & Sacerdotes Deo & Patri suo*. Manus abluit Pilatus, & se effusi sanguinis justi reum non

2.Cor.6.14.15

Tertul. lib. de Pœnit. c. 5.

Joan. 8.

1. Cor. 1. 30.

S. Aug. serm. 284.

Levit. 14. 14.

Apocal. 1.

S.Leo,ser.57. non esse profitetur frustra: *Non enim purgant contaminatum animum manus lotæ, nec in aspersis aqua digitis expiatur, quod famulante impia mente com-*
Deuter. 21. 7. *mittitur*. Mendaciter dicitis peccatores: *Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt*. Rei estis sanginis & mortis Christi. *Au-*
Act. 2. & 3. *torem vitæ interfecistis. Hunc Jesum crucifixistis. Pœnitemini igitur & convertimini, ut deleantur peccata vestra*. Contritis cordibus dicite, ne ora-
Deut. 21. 8. tio vestra fiat in peccatum: *Propitius esto populo tuo, quem redemisti Domine; & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui*. Stupenda cæcitas Judæorum, qui se puros sceleris arbitrantur, quia in prætorium non introierunt, nec manibus propriis Jesum crucifixerunt; cùm tamen illum Pilato tradiderint, & ejus damnationem ac mortem pertinacissimis cla-
Ps. 56. 5. moribus ab illo extorserint, dicentes: *Crucifigatur*. Horum *Dentes, arma,*
S. Leo ser. 57. de Pass. Dom. 8. " *& sagittæ, & lingua eorum gladius acutus*. Frustra enim à crucifigendo " majestatis Domino manus proprias continebant, in quem lethalia vocum " spicula, & venenata verborum tela jaciebant. Vobis, vobis, ô falsi Ju- " dæi, & sacrilegi Principes populi, totum facinoris istius pondus incum- " bit: & licèt immunitas sceleris & Præsidem obligarit, & milites, omnis " tamen facti summa vos arguit. Et quicquid in supplicio Christi, vel Pila- " ti peccavit judicium, vel cohortis obsequium, hoc vos facit humani ge- " neris odio digniore: quia *Vestri furoris impulsu, nec illis innocentes esse licuit, quibus iniquitas vestra non placuit*. Si qui imperio, consilio, adulatione, illecebris, precibus, terrore ac minis, alios ad peccandum impellunt, non proprii dumtaxat rei sunt peccati, sed alieni participes; & sanguinem pereuntium per ipsos animarum de manibus illorum Deus requiret.

VI. *Tunc dimisit illis Barabbam: Jesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur*. Cùm Judæi clamassent, non Jesum sibi à Pilato dimitti velle per Pascha, sed Barabbam latronem; non Salvatorem, sed interfectorem; non datorem vitæ, sed ademptorem: *Tunc apprehendit Pilatus Jesum, & flagellavit*. Hoc Pilatus non ob aliud fecisse credendus est, nisi ut ejus injuriis Judæi satiati, sufficere sibi existimarent, & usque ad ejus mortem sævire desisterent. Sic implebantur, quæ de se predixerat Christus. Sic Martyres informabantur ad omnia, quæ persecutori libuisset facere, perfe-
S. Aug. tr. 116. in S. Joann. renda. *Sic paulisper occultata tremenda potentia, commendabatur priùs imitanda patientia. Sic Regnum quod de hoc mundo non erat, superbum mundum non atrocitate pugnandi, sed patiendi humilitate vincebat. Sic illud granum multiplicandum seminabatur horribili contumelia, ut mirabili pullularet glo-* " *ria*. Traditus est Jesus militibus verberandus, & illud sacratissimum cor- " pus, pectusque Dei capax, flagella secuerunt. Hoc autem factum est, ut
psal. 31. quia scriptum erat, *Multa flagella peccatorum*, illo flagellato nos à ver- " beribus liberaremur: dicente Scriptura ad virum justum: *Flagellum non ap-*
S. Hier. in c. 27. Matth. *propinquabit tabernaculo tuo*. Flagellatio latronum, servorum contumacium, desertorum & transfugarum supplicium erat. Quàm iniquè ergo, Pilate, flagellationi Jesum addicis, Christum Dei Filium, justum, Regem gloriæ, qui in mundum venit, ut homines à peccati servitute liberaret? Qui benefecit omnibus? Qui Patris æterni voluntatem semper implevit? Nos flagella meruimus. Latrones scilicet sumus, filii & imitatores primorum ge-
S. Augustin. neris humani parentum, qui superbia sua *rapere voluerunt divinitatem, &*
Lucæ 12. 47. *perdiderunt felicitatem*. Desertores sumus, qui à Deo sæpè defecimus, ut diabolo nos addiceremus. Servi sumus contumaces, qui cognovimus Domini voluntatem, & non paruimus illi; ideòque vapulare debemus plagis multis. Flagella passus est Jesus, ut hominum libidines & impudicitiæ peccata

cata expiaret. Supra dorsum ejus fabricaverunt peccatores, omnia ossa ejus dinumeraverunt, ut pœnas peccatis carnis debitas, sacratissimi corporis sui laceratione, plagisque lueret innumeris & atrocissimis: *Vir dolorum*. Respice in me Domine, & miserere mei: ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me. Lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea. Afflictus sum & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei. In te Domine speravi: tu exaudies me Domine Deus meus*: Quoniam ego in flagella paratus sum, *& dolor meus in conspectu meo semper. Quoniam iniquitatem meam ego cognosca*. Attende ad Passiones Christi: attende ad illum sine ullo peccato, quæ non rapuit, exsolventem attende ad scripturam dicentem tibi: *Flagellat autem omnem filium quem recipit*, & para te flagellari; aut certè non quæras recipi. *Si exceptus à passione flagellorum, exceptus à numero filiorum*: Itane inquies, flagellat omnem filium? *Prorsus ita flagellat omnem filium, ut & Unicum. Unicus ille de Patris substantia natus, æqualis Patri in forma Dei, Verbum per quem facta sunt omnia, non habebat unde flagellaretur: ad hoc carnem indutus est, ut sine flagello non esset. Qui ergo flagellat Unicum sine peccato, numquid relinquit adoptivum cum peccato? Adoptionem filiorum accepimus, ut essemus Unici cohæredes, essemus etiam hæreditas ejus*. Postula, *inquit*, à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. *Exemplum nobis proposuit in passionibus suis .... Christi Passiones imitandæ sunt, non à Christiano deliciæ conquirendæ. Ad confortandum cor tuum venit Christus pati, venit sputis illiniri, venit spinis coronari, venit opprobria audire, venit postremò ligno configi: Omnia hæc ille pro te; tu nihil pro illo, sed pro te*. Domine, hic non parcas, ut in æternum parcas. *Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper*. Quis dolor? Fortè de flagello. Flagella sua dolent homines, quare flagellantur, non dolent. Nescio quis si damnum patitur, proclivior est, ut dicat, Indignè passus sum, quàm ut consideret, quare passus sit, *dolens damnum pecuniæ, non dolens justitiæ. Si peccasti, thesaurum tuum interiorem dole*. Nihil habes in domo, sed fortè inanior es corde: si autem plenum est cor bono suo, Deo tuo; quare non dicis, *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum*? Unde ergo ille dolebat? De flagello quo flagellabatur? Absit. *Et dolor meus in conspectu meo semper. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco*. Ecce unde dolor. *Non de flagello dolor: de vulnere, non de medicina. Nam flagellum medicamentum est contra peccata*. Audite Fratres: Christiani sumus; & tamen plerumque *si filius cujusdam moriatur, plangit illum; si peccet, non illum plangit*. Tunc plangeret, tunc doleret, cùm peccantem videret; tunc modum imponeret, tunc normam vivendi doceret, disciplinam daret: aut si fecit, & ille non audivit, tunc erat plangendus; tunc pejus mortuus luxuriosè vivens, quàm moriendo luxuriam finiens: tunc ergo quando ista faciebat in domo tua, non solùm mortuus erat, sed putebat. *Hæc dolenda sunt, illa sustinenda: illa ferenda, ista plangenda*.

psal. 37.

Hebr. 12. 6.

S.Aug. ser. 46. aliàs de Tem. 165. c. 5.

Ps. 2. 8.

S.Aug. enarr. in ps. 37.

Job. 1. 21.

VII. *Tunc milites Præsidis suscipientes Jesum in prætorium, congregaverunt ad eum universam cohortem: & exuentes eum, clamydem coccineam circumdederunt ei*. Exuitur Christus, ut illudatur, ut patiatur; exuitur, ut justitia sua nos induat. Exuitur, ut dissolutas lascivasque nuditates pœna sua expiet; quarum radix impudicitia vel superbia; quarum fructus crimen & scandalum est. Exuitur, ut vestium luxui & vanitati debitas pœnas luat.

Prop-

Tertul. lib. 2. de cultu Foeminar. c. 11. *Propter mutuum videre ac videri, omnes pompæ in publicum proferuntur, aut ut luxuria negotietur, aut ut gloria insolescat .... Quid alteri periculo sumus? Quid alteri concupiscentiam importamus? Quam si Deus, ampliando legem, facto stupri non discernat à pœna, nescio, an impune habeat, quæ alicui fuerit causa perditionis: Periit enim ille simul, ut tuam formam concupierit, & facta es tu gladius illi .... Nunc non sit timenda dignitas formæ,*

Ibid. c. 2. 3. *ut ne possidentibus gravis, nec appetentibus exitiosa, nec conjunctis periculosa; non exposita tentationibus, non circumdata scandalis existimetur: sufficit, quòd Angelis Dei non est necessaria. Nam ubi pudicitia, ibi vacua pulchritudo ... Viderit, quem juvat de carne gloriari. Nobis autem primò quidem nullum gloriæ studium est, quia gloria exaltationis ingenium est. Porrò exaltatio non congruit professoribus humilitatis ex præscriptis Dei. Dehinc si omnis gloria vana, quanto magis quæ in carne? Nam etsi gloriandum est, in spiritus bonis, non in carne placere velle debemus, quia spiritualium sectatores sumus. Quibus operamur, illis gaudeamus. De his gloriam carpamus, de quibus salutem speramus. Planè gloriabitur Christianus etiam in carne, sed cùm propter Christum lacerata duraverit, ut spiritus in ea coronetur, non ut oculos & suspiria adolescentum post se trahat ..... Projiciamus ornamenta terrena, si cœlestia optamus.* Jesum insuemini amictu irrisoriæ vestis pro nobis indutum, ancillæ Dei vivi, conservæ & sorores meæ; & de luxu vestium vestrarum,

Ibid. c. 13. ac ornamentorum affectatione erubescite. *Vestite vos serico probitatis, byssino sanctitatis, purpura pudicitiæ.* Et exuentes eum, chlamydem coccineam cir-

S. Cæs. Arelat. hom. 6. cumdederunt ei. *Indumenta Christi, merita sanctorum sunt: jam tunc itaque Martyrum sanguine in illo colore perfunditur.*

VIII. *Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes; Ave Rex Judæorum. Et Exspuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.* Maledictio in spinis cœpit, in spinis desiit. Christus *Li-*

Genes. 3. 18. Cant. 2. *lium convallium inter spinas* cernitur. Aries hærens vepribus, quem pro filio Isaac Abraham immolavit, Christi, qui se victimam pro nobis substituit, & spinis coronatus est, insignis typus fuit. Sacrificiis, quæ Deo offerebant veteris Testamenti Patres, Christum significabant, in his Christum fide intelligebant. *Sacramenta sunt mutata, non fides. Signa mutata sunt,*

S. Aug. serm. 19. alias 4. ex Sirmondian. *quibus aliquid significabatur, non res, quæ significabatur. Pro Christo aries, pro Christo agnus, pro Christo vitulus, pro Christo hircus, totum Christus. Aries, quia ducit gregem: Ipse est inventus in vepribus, quando Pater Abraham filio jussus est parcere, nec tamen sine oblato sacrificio inde discedere. Et Isaac Christus erat, & aries Christus erat. Isaac sibi ligna portabat: Christus crucem propriam bajulabat. Pro Isaac aries, non tamen pro Christo Christus. Sed in Isaac & aries & Christus. Tenebatur cornibus in vepre aries: Interroga Judæos, unde tunc Dominum coronaverint.* Egredimini filiæ Sion,
„ & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater sua
„ in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus. *Mysterium erat*

Cant. 3. 11. S. Cyrill. Hierosol. Catech. 13. *corona.* Mysterium erat contumeliæ, & dedecoris, ex quo Christi gloria: Mysterium infirmitatis, ex quo Ecclesiæ robur & fortitudo: Mysterium doloris, ex quo fidelium lætitia. Mysterium istud contumeliæ ac dedecoris, gloriam Christo parit immortalem; illam quippè gerit ut Rex, ut

Apocal. 6. 2. Isai. 62. 3. Sacerdos, ut Mundi Diabolique victor. *Data est ei corona, & exiit vincens, ut vinceret.* Illi coronæ, tametsi spineæ, convenit illud Isaiæ: *Et eris corona gloriæ in manu Domini, & Diadema Regni in manu Dei tui.* Mysterium illud infirmitatis incredibilem Ecclesiæ fortitudinem, divinumque

robur

robur confert . Hac enim corona protecta , hostibus suis , dæmonibus scilicet , *Terribilis* est *ut castrorum acies ordinata* . Mysterium doloris est , quod Fidelibus solatium & gaudium parit : *Erit Dominus corona gloriæ , & sertum exultationis residuo populi sui , & fortitudo revertentibus de bello ad portam* . Militibus qui coronam spineam capiti Jesu imposuerunt , Davidicum illud accommodari potest : *Circumdederunt me sicut apes , & exarserunt sicut ignis in spinis* . Sicut enim apes mel conficiunt , non sibi , sed hominibus profuturum : sic persecutores & tortores Christi Jesu sacro illius capiti coronam imposuerunt , quæ spiritalis solatii , suavitatis incomparabilis , & gaudii fons esset , non illis , sed Fidelibus . *Ipsum Dominum caput Ecclesiæ* (inquit S. Augustinus) *rectè accipimus circumdatum à persecutoribus , sicut circumdant apes favum . Quid enim ab ignorantibus gestum sit , mystica subtilitate Spiritus Sanctus loquitur . Mel quippè apes operantur in favis . Nescientes autem persecutores Domini , fecerunt nobis ipsa passione dulciorem : ut gustemus , qui mortuus est propter delicta nostra , resurrexit propter justificationem nostram* . In umbra spinarum Christi Jesu requiescamus , ejus opprobria honori & vanitati sæculi præponamus , in quo *Omnia imaginaria , & nihil veri* . Dolores & pœnas Jesu præ terrenis voluptatibus & deliciis eligamus . Cogita , *quale sertum vir Ecclesiæ Christus Jesus pro utraque sexu subiit , ex spinis & tribulis , in figuram delictorum , quæ nobis protulit terra carnis , abstulit autem virtus crucis , omnem aculeum mortis in Dominici capitis tolerantia obtundens .... Christi coronam æmuleris , quia & favos post fella gustavit ; nec ante Rex gloriæ à cœlestibus salutatus est , quàm Rex Judæorum proscriptus cruci , minoratus primò à Patre modicum quid circa Angelos , & ita gloria & honore coronatus . Si ob hæc caput ei tuum debes , tale si potes ei repende , quale suum pro te obtulit : aut nec floribus coroneris , si spinis non potes* . Ne dicas cum amatoribus mundi : *Coronemus nos rosis antequam marcescant* , &c. Corona spinea Domini Jesu pudore suffundat Christianas mulieres , quæ ornando capiti alienis crinibus , auro , gemmis , exquisito curiosæ vanitatis artificio , opes & tempus impendunt . *Quid tanta ordinandi crinis operositas ad salutem subministret ? Quòd crinibus vestris quiescere non licet , modò substrictis , modò relaxatis , modò suscitatis , modò elisis ? Aliæ gestiunt in cincinnos coercere , aliæ ut vagi & volucres elabantur , non bona simplicitate . Affigitis præterea nescio quas enormitates capillamentorum : nunc in galeri modum , quasi vaginam capitis & operculum verticis ; nunc in cervicum retro suggestum . Mirum quòd non contra Dominica præcepta contenditur . Ad mensuram neminem sibi adjicere posse pronuntiatum est . Vos verò adjicitis ad pondus colluras quasdam , vel scutorum umbilicos cervicibus astruendo . Si non pudet enormitatis , pudeat inquinamenti : ne exuvias alieni capitis , forsan immundi , forsan nocentis & gehennæ destinati , sancto & Christiano capiti supparetis . Imò omnem hanc ornatus servitutem à libero capite depellite . Frustra laboratis ornatæ videri : frustra peritissimos quosque structores capillaturæ adhibetis . Deus vos velari jubet .... Oro te , sive mater , sive soror , sive filia virgo , vela caput : si mater , propter filios : si soror , propter fratres : si filia , propter patres . Omnes in te ætates periclitantur . Indue armaturam pudoris , circumduc vallum verecundiæ , murum sexui tuo struere , qui nec tuos emittat oculos , nec admittat alienos* : Hac saltem ratione spineam Domini coronam æmulare.

Et plectentes coronam de spinis , posuerunt super caput ejus . Præclaram Apologum legimus in sacro Libro Judicum , huic loco convenientem , *Ierunt ligna , ut ungerent super se Regem : dixeruntque olivæ : Impera nobis.*

Marginal notes: Cant. 6. 10. — Isaiæ 28. 5. 6. — Ps. 117. 12. — S. August. in hanc psalm. — Ps. 33. 9. — Rom. 4. 25. — Tertull. lib. de Corona. — Sap. 2. 8. — Tertul. lib. 2. de cultu Fœminar. — Lib. de Virginibus Velandis, c. 16. — Judicum 9.

Quæ respondit : Numquid possum deserere pinguedinem meam , qua & Dii utuntur & homines , & venire , ut inter ligna promovear ? Dixeruntque ligna ad arborem ficum : Veni , & super nos regnum accipe . Quæ respondit eis : Numquid possum deserere dulcedinem meam , fructusque suavissimos , & ire , ut inter cætera ligna promovear . Locutaque sunt ligna ad vitem : Veni & impera nobis . Quæ respondit eis : Numquid possum deserere vinum meum , quod lætificat Deum & homines , & inter ligna cætera promoveri ? Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum : Veni & impera super nos . Quæ respondit eis : Si verè me Regem vobis constituistis , venite , & sub umbra mea requiescite : Si autem non vultis , egrediatur ignis de rhamno , & devoret cedros Libani . Christus Jesus spinis coronatus , nos ad suum comitatum , ad imitationem suam vocat , ut Rex noster . Sed respondet avarus : Te sequi non possum , Regem nolo pauperem : deserendæ essent opes , animo & affectu amplectenda pauperies evangelica ; modus ponendus desiderio habendi & congerendi bona temporalia : *Numquid possum deserere pinguedinem meam ?* Dicit luxuriosus : Te sequi non possum , Regem nolo , spinas , fel , opprobria , dolores , crucem subditis suis offerentem : sæculi voluptatibus , vitæ molli & delicatæ , terrenis deliciis renuntiandum esset : *Numquid possum deserere dulcedinem meam , fructusque suavissimos ?* Dicit ebriosus , & lautiorum epularum amator : Te sequi non possum : Regem nolo , qui pro vino acetum sitiens bibit , qui austeram sobrietatem imperat : *Numquid possum deserere vinum meum ?* Veri fideles , & amatores Jesu ad pedes ejus provoluti dicunt ei : *Veni , & impera super nos .* Sed vult ille experiri , an sincera sit illorum postulatio . *Si verè* , inquit , *me Regem vobis constituistis , venite , & sub umbra mea requiescite* : Spinas meas rosis sæculi anteferte . *Si autem non vultis , egrediatur ignis de rhamno , & devoret cedros Libani* : Superbos dominationem imperiumque meum refugientes ultio divina consumat , & in cineres redigat . Heu , quot Dominum Jesum se adorare simulans impii , hypocritæ , mali Christiani , qui divinæ ejus Majestati reverà illudunt !

IX. *Et postquam illuserunt ei , exuerunt eum chlamyde , & induerunt eum vestimentis ejus , & duxerunt eum ut crucifigeretur .* Exuamus veterem hominem cum actibus suis , & novum induamus , Dominum Jesum Christum , illum sequamur in Calvariæ montem : *Eamus & nos , ut moriamur cum eo .* (Joa. 11. 16.) Gratiæ ejus ductum sequamur , carnem nostram configentes Cruci ejus *cum vitiis & concupiscentiis* , si verè Christi sumus . (Galat. 5. 24.) Crucem feramus post Jesum , verborum ejus memores : *Qui vult venire post me , abneget semetipsum , & tollat crucem suam , & sequatur me .* (Matth. 16. 24.)

X. *Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum , nomine , Simonem ; hunc angariaverunt , ut tolleret crucem ejus .* Ibat ergo ad locum , ubi fuerat crucifigendus , portans crucem suam Jesus . (S. Aug. tr. 117. in Joan.) *Grande spectaculum : sed si spectet impietas , grande ludibrium ; si pietas , grande mysterium : si spectet impietas , grande ignominiæ documentum ; si pietas , grande fidei munimentum ; si spectet impietas , videt Regem pro virga Regni lignum sui portare supplicii ; si pietas , videt Regem bajulantem lignum ad semetipsum figendum , quod fixurus fuerat etiam in frontibus Regum : in eo spernendus oculis impiorum , in quo erant gloriatura corda Sanctorum . Dicturo enim Paulo :* Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi , (Gal. 6. 14.) *ipsam crucem suam suo gestans humero commendabat ; & lucernæ arsuræ ; quæ sub modio ponenda non erat , candelabrum ferebat .* (S. Leo ser. 57. de Pass. Dom. 8.) Euntibus autem cum Jesu turbis ad locum pœnæ , Simon quidem Cyrenæus inventus est , in quem lignum supplicii

trans-

transferretur à Domino : ut etiam tali facto præsignaretur Gentium fides, quibus crux Christi non confusio futura erat , sed gloria . *Non ergo fortuitum , sed figuratum & mysticum fuit , ut Judæis in Christum sævientibus , ad compatiendum ei peregrinus occurret* , *dicente Apostolo* , Si compatimur & conregnabimus : *Ut sacratissimo Salvatoris opprobrio , non Hebræus quisquam , aut Israelita , sed alienigena subderetur* . *Per hanc enim translationem à circumcisione ad præputium , à filiis carnalibus ad filios spiritales , immaculati Agni propitiatio , & omnium Sacramentorum plenitudo transibat* . *Siquidem* Pascha nostrum immolatus est Christus , *qui se novum & verum reconciliationis sacrificium* offerens Patri , *non in Templo , cujus jam finita erat reverentia , nec intra septa civitatis ob meritum sui sceleris diruendæ , sed foris & extra castra crucifixus est , ut veterum victimarum cessante mysterio , nova hostia novo imponeretur altari , & crux Christi non Templi esset ara , sed Mundi* . Exeamus *igitur ad eum extra castra* , *improperium ejus portan*ter. Ne caro repugnans & invita crucem Christi ferat , spiritu facta carnis mortificemus . Si minus ferventes sumus , ut crucem eligamus & spontè feramus ex fervore charitatis , à Deo saltem nobis impositam patienter toleremus , affectu animi pœnitentis , & Christo compatientis .

Rom.8.17.
1. Cor. 5.7.
Heb.13. 13.

XI. *Et venerunt in locum , qui dicitur Golgotha , quod est Calvariæ locus* : Ibi crucifixerunt *Jesum* . Quod mortis genus , ut eligeret pro nobis pati, ratio multiplex fuit . Primò quidem propter exemplum virtutis . Nam sapientia Dei hominem ad exemplum , quo rectè viveremus , suscepit . Pertinet autem ad vitam rectam , quæ non sunt metuenda , non metuere . Sunt tamen homines , qui quamvis mortem ipsam non timeant , genus tamen mortis horrescunt . Ut ergo nullum genus mortis rectè viventi homini metuendum esset , illius hominis cruce ostendendum fuit . Nihil enim erat inter omnia genera mortis illo genere execrabilius ac formidabilius . Secundò , quia hoc genus mortis maximè conveniens erat satisfactioni pro peccato primi parentis , qui peccavit manum extendendo ad pomum ligni vetiti contra Dei mandatum : & ideò conveniens fuit , ut Christus pro illo peccato Deo satisfacturus , seipsum ligno affigi pateretur , quasi restituens, quod Adam abstulerat ; secundùm illud Psalmi : *Quæ non rapui , tunc exsolvebam* . Quod justè debebat Adam , Christus injustè mortem suscipiendo persolvit : Ille manum expendit ad pomorum dulcedinem ; iste ad crucis amaritudinem . Ille arborem necis ; iste salutis ostendit : Adam universis mortem intulit ; & Christus vitam omnibus reparavit . Tertio in alto moritur , ut innotescat , illum morte sua nobis aditum ad cœlum parare . *Et ego* , inquit , *si exaltatus fuero à terra , omnia traham ad me ipsum* . Quartò , ut ipsa figura Crucis in quatuor extrema porrectæ ostendatur , illum pro totius Mundi salutem passum & mortuum esse , virtutemque & providentiam ejus ubique diffusam . Quintò , expansis in cruce manibus moritur , ut altera manu Israeliticum populum , altera Gentilem trahat ; ut S. Athanasius commentatur . Sextò , hoc genere mortis diversæ virtutes designantur . *Non frustra tale genus mortis elegit , ut latitudinis , & altitudinis , & longitudinis , & profunditatis* , de quibus loquitur Apostolus , *Magister existeret* . Nam latitudo est in eo ligno , quod transversum desuper figitur; hoc ad bona opera pertinet , quia ibi extenduntur manus . Longitudo in eo, quod ab ipso ligno usque ad terram conspicuum est ; ibi enim quodammodò statur , id est persistitur & perseveratur ; quod longanimitati tribuitur . Altitudo est in ea ligni parte , quæ ab illo quod transversum figitur , sursum versùs relinquitur , hoc est , ad caput crucifixi ; quia bene separan-

« S.Thom. 3. p. qu. 46. ar. 4.
« S. August. lib. quæst. 83. qu. 25.
Psal. 68.
« Autor sermonis inter Augustinianos olim 101. de Temp. nunc 32. in appendice.
Joan. 12.
S. Greg. Nyss. Orat. 1. de resurrect. Christi .
S. Athanas. lib. de Incarnat. Verb.
« Ephes. 3. 14.
S. August. epist. 140. alias 120. ad Honorat. c. 26.

» tium superna expectatio est. Jam verò illud ex ligno quod non apparet, » quod fixum occultatur, unde totum illud exurgit, profunditatem significat gratuitæ gratiæ. Denique *Lignum in quo fixa erant membra morientis, etiam Cathedra fuit Magistri docentis*. Sed & genus illud mortis veteribus figuris respondet. Ex diluvio scilicet humanum genus arca lignea liberavit. Moyses mare virga divisit, & Pharaonem prostravit. Idem misso in aquam ligno, ex amara dulcem effecit: & petram virga percussit, ut ex ea fluerent ubertim aquæ salutares: & expansis in monte manibus Amalecitas vicit. Cæterùm exaltato in monte Calvariæ per crucem Christo, non illa tantùm species aspectui mentis occurrat, quæ fuit in oculis impiorum, quibus per Moysen dictum est: *Et erit pendens vita tua ante oculos tuos, & timebis die ac nocte, & non credes vitæ tuæ*. Isti enim nihil in crucifixo Domino præter facinus suum cogitare potuerunt, habentes timorem, non quo fides vera justificatur, sed quo conscientia iniqua torquetur. Noster verò intellectus, quem Spiritus veritatis illuminat, gloriam crucis cœlo terraque radiantem puro ac libero corde suscipiat, & interiore acie videat, quale sit, quod Dominus, cùm de Passionis suæ loqueretur instantia, dixit: *Venit hora, ut clarificetur Filius hominis..... Nunc anima mea turbata est, & quid dicam? Pater, salva me ex hac hora. Sed propterea veni in hanc horam. Pater, clarifica Filium tuum*. Et cùm vox Patris venisset è cœlo, dicens, *Et clarificavi, & iterum clarificabo*: Respondens Jesus circumstantibus, dixit: *Non propter me vox hæc facta est, sed propter vos. Nunc judicium mundi est, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me*. O admirabilis potentia Crucis, ò ineffabilis gloria passionis! *In qua & Tribunal Domini, & judicium mundi, & potestas est crucifixi*. Crux Jesu *Omnium fons benedictionum, omnium est causa gratiarum: per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte*. Ascendamus in palmam, & apprehendamus fructus ejus.

S.Aug. tr. 119. in Joan.

Deut. 28. 66.

S.Leo, ser. 57. de Pass. Domini 8.

Joan. 12. 23. 27. 28. 30.

Cant. 7. 8.

XII. *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cum gustasset, noluit bibere*. Gustavit, ut nullus in eo sensus à dolore immunis esset; bibere noluit, ne dolor levior eo potu fieret: Pati enim voluit, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia ejus. Hujus potus amaritudine peccata, quæ homines per gustum committunt, vina exquisitissima, liquores omnis generis suavissimos, cibos delicatos, cupedias, cæteraque gulæ irritamenta conquirentes, expiavit. Epulones & ebriosi, qui alios ad bibendum cogunt, & in conviviis certant, quis bibendo præcellat, vinum propinant cum felle mixtum, peccatum felle amarius cum vino propinantes, *Fel draconum vinum eorum*. Unde illud S. Ambrosii contra ipsos usurpare liceat: *Rogas ad jucunditatem, cogis ad mortem: invitas ad prandium, efferre vis ad sepulchrum: cibos promittis, tormenta irrogas: vina prætendis, venena suffundis.......* Dederunt ei vinum bibere cum felle mistum, *Quid tam delectabiliter fugitur, si amarus tibi factus est mundus? Implevit Deus amaritudinibus mundum, & inhias tu, incumbis tu, fugis tu; nonnisi inde & inde voluptatem capis. Quamdiu? Quid si dulcis esset, quomodo amaretur? Ama Deum, contemne ista, despice res humanas, quandocumque hinc iturus: non enim hic futurus semper. Et tamen sic quomodo malus est, quomodo amarus est mundus, quomodo calamitatibus plenus est mundus, si dictum tibi esset à Deo, quòd semper hic esses, lætitia te non caperes, exsultares, gratias ageres. Unde? Quia miseriam non finires. Ipsa est major infelicitas, quæ se amari cogit. Minor esset, si non amaretur: tantò pejor est, quantò plus amatur.* Et

Deut. 32. 33.

S. Ambr. lib. de Elia & jejunio, c. 14.

S. Aug. serm. 311. alias de diversis 115.

Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Tunc impletum est, quod Propheta ex persona Christi dixit: *Dederunt in escam meam fel*. Christi esca, unitas est corporis ejus, quam Apostolus commendavit, dicens: [1. Cor. 10.17.] *Unus panis, unum corpus multi sumus*. In hanc escam suavem quis est qui dat fel, nisi contradictores Evangelii, tamquam illi persecutores Christi? *Minus enim peccaverunt Judæi crucifigentes in terra ambulantem, quàm qui contemnunt in cælo sedentem*. [S. Aug. enarr. in Ps. 68. Concione 2.] Quod ergo fecerunt Judæi, ut in escam, quam jam acceperat, darent bibendum amarum illum potum, hoc faciunt, qui male vivendo scandalum inferunt Ecclesiæ. Hoc faciunt hæretici amaricantes: sed non exaltentur in semetipsis. Dant fel super tam jucundum cibum. Sed quid facit Dominus? Non admittit ad corpus suum. Hoc sacramento ipse Dominus, quando illi obtulerunt fel, gustavit, & noluit bibere. *Si non eos pateremur, nec omninò gustaremus. Quia verò necesse est eos pati, necesse est gustari. Sed quia in membris Christi tales esse non possunt, gustari possunt, recipi in corpus non possunt*. In siti mea potarunt me aceto. *Sitiebam, & acetum accepi; id est, fidem illorum desideravi, & vetustatem inveni*.

XIII. *Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes*, &c. Vestimenta Christi, sacramenta ipsius: potuerunt dividi per hæreses, sed erat ibi vestimentum, quod nemo divisit. *Erat ibi tunica desuper contexta*. Ergo de cœlo, ergo à Patre, ergo à Spiritu Sancto. [Joan. 19.] Quæ est ista tunica, nisi charitas, quam nemo potest dividere? [S. Aug. enarr.] Quæ est ista tunica, nisi unitas? In ipsam sors mittitur, nemo illam dividit. [in Ps. 21. Concione 2.] *Sacramenta sibi hæretici dividere potuerunt, charitatem non diviserunt. Et quia dividere non potuerunt, recesserunt: illa autem manet integra. Sorte obvenit quibusdam: nemo illam movet de Ecclesia Catholica*. Mon pertinet ad quoslibet, sed occulta Dei gratia tamquam sorte donatur. Unde Simoni qui baptismum habebat, & sinceram fidem, quæ per dilectionem operatur unitatis integritatem, non habebat, à Petro dictum est, *Non est tibi sors neque pars in sermone isto*. [Act. 8. 21.]

XIV. *Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam: Hic est Jesus Rex Judæorum*. Jesum crucifigendo, Regem Gentium fecerunt; dedit enim illi Pater Gentes hæreditatem: nec tamen Judæi Regis sui dominationem evertere potuerunt. Rex est Judæorum & ipsis contradicentibus. [S. Aug. Enarr. in Ps. 58.] *Rex ille virgam ferream gerit, qua & regit, & frangit. Quos regit? Quos conterit? Regit obedientes, conterit resistentes*. Rex Judæorum est non solum vivens, sed mortuus, & à morte redivivus. Unde Psalm. 2. ait: [S. Aug. serm. 218. aliàs de diversis 76.] *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus*. Crucis titulus scriptus est literis Hebraicis, Græcis, & Latinis, Deo dirigente, ut more Imperatorum, Christi crux præferret titulos gentium, nondum quidem subactarum, sed brevi subigendarum. Ille enim in cruce pendebat, cui cedere debebat Religio Judaica, eruditio Græca, robur Latinum. *Quamvis in illis tribus linguis Christo subigenda universitas gentium omnium monstraretur: non tamen illic scriptum est, & Rex Gentium, sed tantummodo Judæorum; ut commendaretur origo seminis in proprietate nominis*: Lex [Isaiæ 2. 3.] *enim* de Sion exibit. & verbum Domini de Jerusalem. *Pilatus quidem Regem Judæorum scripsit, non Regem Græcorum, aut Latinorum quamvis Gentibus regnaturum. Et quod scripsit, scripsit, neque infidelium sugestione mutavit: cui tantò ante prædictum erat in Psalmis*, Tituli inscriptionem ne [Ps. 56. 1. 57. 1. &c.] corrumpas. *Omnes gentes credunt in Regem Judæorum; omnibus gentibus regnat, sed tamen Rex Judæorum. Tantum valuit illa radix, ut insertum*

oleo-

oleastrum in se possit ipsa mutare, oleaster autem olivæ nomen possit auferre.

XV. *Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones: unus à dextris, & unus à sinistris.* Jesus sceleratos inter medius crucifigitur & pendet, ut se propter peccatores mori, & sanguinem fundere ostendat. Quicumque exteriùs cum Christo patiuntur in Ecclesia, vel ejus Passionis per Sacramentorum communionem sunt participes, non propterea passionis ejus fructum interiùs per gratiam sanctificantem & charitatem percipiunt. Quid & quantum quis patiatur, non tam spectandum est, quàm qua de causa patiatur. Unde scriptum est, *Judica me Deus, & discerne causam meam.* Martyrem pœna non discernit, sed causa. *Tres cruces in uno loco erant; in una, latro liberandus; in alia, latro damnandus; in media, Christus, alterum liberaturus, alterum damnaturus. Quid similius istis crucibus? Quid dissimilius istis pendentibus?* Christus inter iniquos reputatus est. Latro evasit: Christus damnatus est. Accepit indulgentiam criminosus, damnatus est, qui omnium crimina confitentium relaxavit. *Tamen & ipsa crux, si attendas, tribunal fuit: in medio enim Judice constituto, unus latro qui credidit, liberatus: alter qui insultavit damnatus est. Jam significabat, quod facturus est de vivis & mortuis, alios positurus ad dexteram, alios ad sinistram: similis ille latro futuris ad sinistram, similis alter futuris ad dexteram. Judicabatur, & judicium minabatur.*

Ps. 42. 1. S. Aug. epist. 93. alias 48.

S. Aug. tr. 31. in Joannem.

Crucifixi sunt cum eo duo latrones. Duo latrones cum Domino Jesu crucifixi, omnem humani generis universitatem vocari ad sacramentum Passionis Domini ostendunt: sed quia per diversitatem fidelium & infidelium, fit omnium secundùm dexteram sinistramque divisio; unus ex duobus ad dexteram ejus situs, fidei justificatione salvatur. Unus blasphemat, alter blasphemantem corripit. Jesum reveretur, misericordiam rogat. Cor dumtaxat & linguam libera habet; utrumque offert Deo, corde credens ad justitiam, ore confessus ad salutem. Fidem habet, qui regnaturum Dominum credit, quem secum morientem videt. Spem habet, qui Regni ejus aditum postulat. Charitatem habet, qui latronem alterum pro simili scelere morientem, ob blasphemiam increpat, & ei vitam, quam non noverat, prædicat. Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum, quem videbat secum ex humana infirmitate morientem, quando Apostoli negabant eum, quem miracula viderant divina virtute facientem. Sic utendum est cruce, sic in tribulationibus actus fidei, spei, charitatis, ferventiùs exercendi. Ita cruce, calamitatibus, infirmitatibus, damnis, persecutionibus, ipsa morte utuntur electi.

S. Hilarius, c. 33. in S. Matt.

S. Gregor. M. lib. 18. Moral. cap. 43.

XVI. *Prætereuntes autem blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: Vah qui destruit Templum Dei, & in triduo illud reædificas: salva temetipsum: si Filius Dei es, descende de Cruce,* &c. Jesus crucifixus, etiamnum, & ad finem usque sæculorum, blasphemiis, ludibriis, contemptui impiorum expositus est. Scandalum est iis, qui carnis dumtaxat oculis illum intuentur. Summus Sacerdos, qui vult destruere Templum Dei; Salvator, qui non salvat semetipsum de cruce descendens; Filius Dei crucifixus, & mortuus in cruce inter duos latrones: hæc sunt, quæ Judæos, & impios quosvis offendunt. Summus verò Sacerdos, qui veteres figuras umbrasque dissipat, ut Religionis stabiliat veritatem, & sanctuarii cœlestis sit Pontifex: Salvator qui mortem subit, ut sit victima salutis omnium hominum: Filius Dei qui potentiam suam includit in cruce, ut fidei justitiam constituat; hæc sunt, quæ verus Christianus adorat; hæc in qui-

bus

bus confidit. *Stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientia. Quænam stulta sunt? Conversio hominis ad cultum veri Dei, rejectio erroris, disciplina justitiæ, pudicitiæ, patientiæ, misericordiæ, innocentiæ? Omnia hæc quidem stulta non sunt*. Stulta dixerit sapientia sæcularis, quæ pertinent ad contumelias & passiones Dei? Verùm *quid indignius Deo? Quid magis erubescendum, nasci, an mori? carnem gestare, an crucem? circumcidi, an suffigi? educari, an sepeliri? in præsepe deponi, an in monumento recondi? Non eris sapiens, nisi stultus in sæculo fueris, Dei stulta credendo... Parce unicæ spei totius orbis. Quid destruis necessarium dedecus fidei? Quodcumque Deo indignum erit, mihi expedit. Salvus sum, si non confundar de Domino meo. Crucifixus est Dei Filius: non pudet, quia pudendum est. Et mortuus est Dei Filius: prorsus credibile est, quia ineptum est. Et sepultus resurrexit: certum est, quia impossibile est*. Tertull. lib. de Carne Christi, c. 5.

Si Filius Dei es, descende de cruce. *Non descendit* Christus, *ut eis suam potestatem descendendo monstraret: quia patientiam docebat, ideò potentiam differebat. Si enim quasi commotus ad eorum verba descenderet, victus conviciorum dolore putaretur. Prorsus non descendit, fixus permansit, quando vellet abscessurus. Nam quid ei magnum fuit de cruce descendere, qui potuit de sepulchro resurgere?* Non vestræ cæcitatis arbitrio, ò stulti Scribæ, & impii Sacerdotes, ostendenda erat potentia Salvatoris; nec secundùm blasphemantium linguas, humani generis redemptio debebat omitti; cùm si deitatem Filii voluissetis agnoscere, innumera opera ejus videretis, quæ vos ad eam, quam fallaciter promittitis, fidem confirmare debuerint. Si autem, ut ipsi profitemini, verum est, quòd alios salvos fecit, cur illa tot & tanta miracula, quæ sub publico facta sunt conspectu, in nullo cordis vestri duritiam mollierunt: nisi quia ita semper Spiritui sancto restitistis, ut omnia vobis beneficia Dei in perniciem verteretis? Nam etiamsi descenderet Christus de cruce, vos semper hæreretis in crimine. *Spreta ergo sunt vanæ insultationis opprobria, & misericordiam Domini perdita & collapsa reparantem, nullæ contumeliæ, nulla convitia à sui via propositi removerunt. Offerebatur enim Deo pro salute mundi Hostia singularis, & occisio Christi veri Agni, per tot sæcula prædicata, promissionis filios in libertatem fidei transferebat. Confirmabatur quoque Testamentum Novum, & Christi sanguine, æterni Regni scribebantur hæredes. Ingrediebatur summus Pontifex Sancta Sanctorum, & ad exorandum Deum immaculatus Sacerdos per velum suæ carnis intrabat*. S. Aug. tract. 37. in Joann. S. Leo serm. 66. de Pass. Dom. 17.

XVII. *A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram, usque ad horam nonam*. Prodigiales illæ tenebræ Judæis ostendere debebant, Jesum esse lumen mundi, solem justitiæ, quem quia secuti non erant, sed rebelles fuerant lumini, merito suæ infidelitatis & immanitatis, deserebantur in errore & tenebris, quæ peccatoribus concreata sunt. *Stultis ac blasphemis vocibus vestris, ò Judæi, reddunt omnia elementa responsum, & unam in vos sententiam ferunt cœlum, terra, sol, sideraque, indignos vos suo ministerio protestantes terribili motu, insolitoque defectu, tenebras mundo vestræ cæcitatis ostentant*. S. Leo serm. 19. de Pass. Dom. 10.

XVIII. *Et circa horam nonam exclamavit Jesus voce magna, dicens: Eli, Eli, lammasabactani! hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Vox ista, *Membrorum ipsius vox erat, non capitis. Corpus enim suum gerebat, id est Ecclesiam*. Sancti in quibus vetus homo Cruci Christi confixus est, similem interdum vocem in tribulationibus & persecutionibus emittunt. Spiritus amat crucem, illamque *proposito gaudio* cum Je-

su

fu sustinet; sed caro conqueritur, inferior appetitus clamat, *Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me?* Clamat sæpè & ratio, & erat: *Deus,*
6. Aug. enarrat. in Psal. 2. *Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?* Et cùm non exauditur, se derelictam à Deo anima adhuc infirma putat. Verùm attendant non minùs intimè Deum unitum fuisse Christo, cùm se ab illo derelictum clamabat: *Erat enim Deus in Christo, mundum reconcilians sibi*: & pro Mundi
2.Cor.5.9. reconciliatione tunc exaudiebatur à Patre, ut Apostolus docet: *Qui in*
2.Cor.5.19. *diebus carnis suæ*, inquit, *preces supplicationesque ad eum qui possit illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia*. Sed, inquies, justi sæpè clamant ad Deum in tribulatione, & non exaudiuntur. Id etiam à Propheta in persona Christi prædictum de illius membris. *Clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi*. Multi clamant in tribulatione, & non exaudiuntur; sed ad salutem, non ad insipientiam. Clamavit Paulus, ut auferretur ab eo stimulus carnis; & non est exauditus, ut auferretur; &
2.Cor.12.9. dictum est, *Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur*. Ergo non est exauditus; sed non ad insipientiam, sed ad sapientiam: *Ut intelligat homo, Medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem, sub medicamento positus ureris, secaris, clamas: Non audit Medicus ad voluntatem, sed ad sanitatem*. Non ideò tamen derelinquit Deus sanctos suos. *Tu autem in sancto habitas, laus Israel*. Quare ergo illos non exaudit? *Quia in tribulatione positus Christianus probatur, si non dereliquit Deum suum. Nam quando bene est homini, desertus est sibi Christianus. Ignis intrat in fornacem, & fornax artificis magni sacramenti res est. Ibi est aurum, ibi est palea, ibi ignis in angusto operatur. Ignis ille non est diversus, & diversa agit; paleam in cinerem vertit, aut sordes tollit. In quibus autem habitat Deus, utique in tribulatione meliores fiunt, tamquam aurum probati*. Et si fortè petierit inimicus diabolus aliquem probandum, & concessum illi fuerit à Deo, sive aliquo dolore corporis, sive aliquo damno, sive amissione rerum suarum: *Fixum cor habeat in illo, qui se non subtrahit; & si quasi subtrahit aurem prolanti, sed apponit misericordiam deprecanti. Novit quid agat qui nos fecit, novit & reficere nos. Bonus est structor, qui ædificavit domum; & si aliquid ibi ceciderit, novit resarcire*. Eruit clamantes ad se, cùm expedit illis ad salutem: *In te speraverunt Patres nostri, speraverunt & liberasti eos*. Eruit populum Israel de terra Ægypti; eruit tres pueros de camino ignis; Danielem le lacu leonum; Susannam de falso crimine: omnes invocaverunt, & eruti sunt. Numquid defecit Filio suo, ut in cruce pendentem non exaudiret? Quarè autem, modò non eruitur? Dominus flagellabatur, & nemo subveniebat; sputis fœdabatur, & nemo subveniebat; colaphis cædebatur, & nemo subveniebat; spinis coronabatur, nemo subveniebat; affigebatur cruci, nemo subveniebat. Clamat, *Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti?* Non subvenitur. Quare? Qua mercede tanta passus est? *Omnia ista quæ passus est, pretium est*. Pretium est redemptionis & salutis nostræ, Deo Patri oblatum, quo illius justitiæ accuratè, plenè, uberrimè factum est satis. Ne ex illorum nume-
Ps.61.5. ro simus, de quibus Christus apud Prophetam ait: *Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in siti: ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant*. Ne impios imitemur, qui Christi passioni & morti præsentes, ejus pœnas & dolores suis insultibus & crudeli malitia augebant.
Psal.68.31. *Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderunt*.

XIX. Qui-

XIX. *Quidam autem illic stantes & audientes, dicebant: Eliam vocat iste. Et continuò currens unus ex eis acceptam spongiam implevit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere. Cæteri verò dicebant: Sine, videamus, an veniat Elias liberans eum*. Crux Christi Judæis scandalum & opprobrium, mihi virtus est, per quam adversarium repello, sæculum vinco. Mihi sapientia, per quam insipientiæ laqueos evado. Hoc opprobrium thesauris Ægypti Moyses prætulit. *Majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi*. Si opprobrium tuum gloria est, Domine Jesu; quanta est gloria tua! Tuæ igitur gloriæ participatione quid erimus, cujus sumus opprobrio gloriosi! Denique scriptum est: *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur*. Hoc opprobrium auferri à nobis nolumus, opprobrium crucis Domini Jesu, quo nostra auferuntur opprobria. Sicut enim maledictum factus est, ut nostra maledicta deleret: homo factus est, ut levaret hominis infirmitates: ita opprobrium factus est, ut omnium auferret opprobria. Verùm cùm opprobrium nostrum per baptismum virtute passionis suæ abstulerit, opprobrium ipsi fecimus, & facere non desistimus, post baptismum peccando, Spiritui gratiæ contumeliam facientes, sanguinem testamenti, in quo sanctificati sumus, pollutum ducentes, Filium Dei & ejus passionem ludibrio & ostentui habentes. Nostram salutem sitit, & illi acetum propinamus, veteris hominis actus pravos. «S.Ambros. serm. 8. in Psal.118. «Heb.11.26. «Psal.33.6.

Qui vitam verè Christianam & pœnitentem, quæ crux & martyrium, ducere constituunt, multos plerumque patiuntur illusores, impiorum, & sæculo penitùs addictorum hominum sarcasmis, ludibriis, contradictionibus tentat eos diabolus, ut ab arcta via dimoveat, quæ ducit ad vitam, & in latam ac spatiosam abducat, quæ ducit ad mortem. Verùm hac pulsatus tentatione, quæ certè gravis est incipientibus, *Ibi se constituat Christianus, quò eum secum sustulit Christus, & ad id dirigat omnem viam suam, ubi scit humanam salvatam esse naturam. Passio enim Domini usque ad finem producitur mundi: & sicut in sanctis suis ipse diligitur, & in pauperibus ipse pascitur, ipse vestitur; ita in omnibus qui pro justitia adversa tolerant, ipse compatitur: nisi fortè æstimandum est, multiplicata per orbem fide, & rarescente impiorum numero, omnes persecutiones, & omnia quæ adversùs beatos Martyres sævierunt, finita esse certamina, tamquam suscipiendæ crucis illis tantùm necessitas incubuerit, quibus ad expugnandam Christi dilectionem, atrocissima sunt illata supplicia. Sed aliud servientium Deo pietas experitur, aliud etiam Apostoli prædicatio protestatur, qui dicit*: Omnes qui piè volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur. *Qua sententia nimis tepidus & segnis ostenditur, qui nulla persecutione pulsatur. Pacem enim cum hoc Mundo nisi amatores mundi habere non possunt: & nulla unquam iniquitati cum æquitate communio, nulla mendacio cum veritate concordia, nullus est tenebris cum luce consensus. Quia etiamsi pietas bonorum cupiat malos corrigi, conversionemque multorum per gratiam Dei miserentis obtineat: malignorum tamen spirituum adversùs Sanctos insidiæ non quiescunt, & sive occulto dolo, sive aperto prælio, in omnibus fidelibus propositum bonæ voluntatis infestant*. S. Leo serm. 6º. de Pass. Dom. 19. 2.Tim.3.12.

XX. *Jesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum*. Sic ostendit, quod ante dixerat, potestatem habere se ponendi animam suam, & iterùm sumendi eam; non necessitate, sed charitate se mori. *Quis ita dormit quando voluerit, sicut Jesus mortuus est quando voluit? Quis ita vestem ponit quando voluerit, sicut se carne exuit quando voluit? Quis ita cum* S. Aug. tract. 119. in Joann.

voluerit abit , quomodo cum voluit obiit ? Quanta speranda vel timenda potestas est judicantis , si apparuit tanta morientis ! Cogitate , quis , pro quibus moritur . Filius Dei pro servis : justus pro impiis , ut illos à servitute diaboli , & ab æterna morte redimat . *Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus adversùs semetipsum contradictionem , ut non fatigemini animis vestris deficientes : Nondum enim usque ad sanguinem restitistis , adversùs peccatum repugnantes* . Sed heu ! *Justus perit , & non est qui recogitet in corde suo* . O cæcitatem ! ò ingrati animi vitium ! In peccatum arma sumamus , quod mortem Christo intulit ; illud in nobis destruamus . Animam corpusque nostrum , vitam nostram Deo in holocaustum offeramus cum Christo Jesu in ara crucis ejus , et compatientes & commorientes , ut cum illo vivere possimus . Nobis mundus crucifixus sit , nosque mundo vicissim crucifixi simus , Christi Jesu mortem continuò meditemur , ut benè moriendi modum ab illo discamus . Mors nostra felix non erit , nisi morti illius sit conformis ; nisi ipsam humiliter subeamus , pœnam peccati in sacrificium convertentes , ejusque cruci per amorem pœnitentem cofixi , animam Creatori reddamus.

Hebr. 12. 3. & 4.

Isaiæ 57. 1.

XXI. *Et ecce velum Templi scissum est in duas partes à summo usque deorsum , & terra mota est , & petræ scissæ sunt , & monumenta aperta sunt : & multa corpora sanctorum , qui dormierant , surrexerunt . Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus , venerunt in sanctam civitatem , & apparuerunt multis , Centurio autem , & qui cum eo erant , custodientes Jesum, viso terræ motu , & his quæ fiebant , timuerunt valdè , dicentes : Verè Filius Dei erat iste* . Velum peccati , quod inter nos & misericordiam Dei interjectum erat , ne sanctuarium cœleste videre & ingredi possemus , Christi morte disruptum est : De quo velo Isaiæ 59. 2. dicitur : *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum : & peccata vestra absconderunt faciem ejus à vobis , ne exaudiret* . Terra mota est . & petræ scissæ sunt , &c. *Contremiscat in Redemptoris sui supplicio terrena substantia , rumpantur infidelium mentium petræ , & qui mortalitatis gravabantur sepulcris , discussa obstaculorum mole prosiliant . Appareant nunc quoque in civitate sancta , id est, in Ecclesia Dei , futuræ Resurrectionis indicia : & quod gerendum est in corporibus , fiat in cordibus . Nulli infirmorum crucis est negata victoria : nec quisquam est , cui non Christi auxilietur oratio . Quæ si multis in ipsum sævientibus profuit , quanto magis eos qui ad ipsum convertuntur , adjuvit ? Sublata est ignorantia , temperata est difficultas , & igneam illam , qua vitæ regio erat inclusa , romphæam sacer Christi sanguis extinxit . Veræ luci antiquæ noctis cessit obscuritas . Invitatur ad paradisi divitias populus Christianus, & cunctis regeneratis ad amissam patriam patefactus est reditus : si nemo viam illam facit claudi , quæ fide Latronis potuit aperiri* . Centurio , & qui cum eo erant , timuerunt valdè , dicentes : Verè Filius Dei erat iste . *Centurio agnoscit alienum , Levita non recognoscit suum : Gentilis veneratur , Hebræus abjurat* . Sed non excusantur Principes Sacerdotum , quia nesciunt, cum nescire noluerint , quod debuerant cognoscere . Centurionis conversio , fructus orationis Christi pro persecutoribus & crucifixoribus suis fuit . Conversio ejus , primitiæ vocationis gentium ad lumen Evangelii . Timore salutari cor ejus concussum est ad pœnitentiam , ut misericordiam consequeretur . In tenebris mundi & erroris ipsum illuminavit Sol justitiæ . Quàm oculata fides , quæ Deum in patibulo pendentem videt ! A timore spiritum concepit ! sed postea perfecta charitas foras misit timorem . Adeò enim in fide & charitate profecisse dicitur , ut posteà martyrium pro Christo obierit.

S. Leo serm. 61. de Pass. Dom. 13.

S. Ambros. lib. 1. de interpellat. Job. 1. 5.

S. Jo: Chrys. hom. 8.

XXII. *Erant*

XXII. *Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Jesum à Galilæa, ministrantes ei*, &c. Piarum mulierum admirabilis constantia est. Jesum sequebantur usque ad extrema pericula; omnia fideliter observabant, quæ in ejus morte facta sunt miracula, ut de illis opportuno tempore testimonium perhiberent. Discipuli fugerunt, mulieres ad Crucem Jesu remanserunt, compassæ morienti, lacrymas suas cum ejus sanguine pretioso miscentes, ut quæ deerant passionum Christi, in se ipsis adimplerent. Ideò ipsum à morte redivivum videre priores meruerunt. *In Christo Jesu non est masculus, neque fœmina*: Sexus infirmior plerumque per Dei gratiam fortior est. Coloss. 1. 24. Galat. 3. 28.

XXIII. *Cùm autem serò factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Joseph, qui & ipse discipulus erat Jesu. Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus. Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda: Et posuit illud in monumento suo novo*, &c. Hunc Joseph Matthæus divitem, Lucas justum dixit. Ditior erat fide & justitia, quàm censu & pecunia. Discipulus erat Jesu, justus erat: hæ magnæ divitiæ: *Fideli totus mundus divitiarum est*. Cæterùm dives qui justus fit, & periculo divitias suas propter Christum exponat, eique crucifixo adhæreat, rara avis. *Sequi Christum quomodo possunt, qui patrimonii vincula detinentur? aut quomodo cœlum petunt, & ad sublimia & alta conscendunt, qui terrenis cupiditatibus degravantur? Possidere se credunt, qui magis possidentur; censûs sui servi, nec ad pecuniam suam domini, sed magis pecuniæ mancipati*. Verè opum suarum dominus est, qui illas in Christi honorem erogat, & impendit in opera pietatis & charitatis. Verè dives Joseph, qui accepit corpus Jesu, in quo, tametsi mortuo, *habitabat plenitudo Divinitatis*. Nam *qui potest pauper esse, qui Deo dives est?* Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda. Corpus Christi, non mortuum, sed vivum & gloriosum in Eucharistia recipimus: illud pura conscientia, mundo corde suscipiamus; odore virtutum, velut aromatibus ungamus; novum sit quo illum recipimus hospitium, non sepulcrum; simus homines novi per charitatem, in novitate vitæ ambulantes; non ex eorum numero, de quibus à Propheta dictum est: *Sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum in labiis eorum*. In petra excisum sit conditorium, in quo Christi corpus deponimus, id est, in fidei firmamento, de qua veri Israelitæ dulcedinem mellis, & oleum spiritale suxerunt. Lapidem admoveamus, ne pateat; diligenter Christum custodiamus, ne eum perdamus, neve perfidiæ sit ingressus. Corpus Jesu non sepeliunt, nisi justi, ejusque discipuli. Christi corpus in Sacramento dignè suscipere non possumus, nisi justi simus, nisi fideles ejus discipuli simus, illi in vita & in morte adhærentes, ejusque Passioni communicantes. S. Cypr. lib. de Lapsis. Minut. Felix in Octav. Psal. 5. 11. S. Ambros. in Lucam.

Joseph Christi corpus deponit in monumento suo novo. Christus in sepulcro etiam suo nobis paupertatem prædicat. Natus est pauper, *Propter nos egenus factus, cùm dives esset, ut illius inopia divites essemus*. Pauper vixit, non habens, ubi reclinaret caput suum: nudus in cruce mortuus est. Sepulcrum denique proprium non habuit, nec sindonem qua involveretur: Josephi & Nicodemi pietate & charitate sacrum ejus corpus pollinctum est. Verùm & alia ratio fuit, cur proprium sepulcrum non habuerit Christus Jesus, sed in monumento novo Josephi Arimathæi sepultus sit. Alii quippè mortui in regione umbræ mortis habitant, sepulcrorum sunt inquilini: *Et sepulcra eorum domus illorum in æternum*. At 2. Cor. 8. 9. Psal. 48. 11. Psal. 87. 6.

 Chri-

Christus Jesus solus *inter mortuos liber*, in regione mortis peregrinus est, per illam transit, die tertia resurrecturus, & in gloriam suam intraturus: Psal. 140. 10. *Singulariter sum ego donec transeam*. Ideò in sepulcro alieno, tamquam in hospitio, deponitur; novo tamen, & in quo nemo umquam sepultus fuerat, quia novus homo, novæ nativitatis dedicator, novus in morte, S. Ambros. l. 10. in Luc. n. 140. quia mortis triumphator, vitæque novæ instaurator. *Non habebat Christus tumulum suum; etenim tumulus his paratur, qui sub lege sunt mortis: victor mortis tumulum suum non habet. Quæ enim communio tumulo & Deo? Specialis igitur præter communem omnium mortem mors Christi: & ideò non cum aliis sepelitur, sed solus tumulo includitur; omnia enim in similitudinem hominum habuit Incarnatio Domini, sed similitudo erat cum differentia. Natus est ex Virgine, similitudine generationis, dissimilitudine conceptionis. Curabat ægros, sed imperabat. Aqua Joannes baptizabat, hic Spiritu. Et mors ergo Christi communis secundùm naturam corporis, specialis secundùm virtutem*. Colofs. 2. 12. Baptismus, in quo sumus Christo consepulti, in quo & resurreximus, nobis legem imposuit moriendi mundo, vivendi Deo.

XXIV. *Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum*. Fortis ut mors dilectio. Qui Christum ardenter diligunt, in meditatione mortis ejus perseverant; vitam suam cum Christo abscon- S. Ambr. l. 10. in Lucam n. 144. dunt in Deo, ad pietatis officia prompti sunt, in iisque constantes. Quamvis religiosæ mulieres à longè stent, locum tamen ubi Christi corpus deponitur, diligenter observant, ut unguenta afferant & superfundant. *Sollicitæ & à monumento posteriores recedunt, & ad monumentum priores revertuntur; etsi deest constantia, non deest diligentia. Sexus nutat, devotio calet*. Immò nec constantia omninò deest: nam *Resurrectionis tempore præsto sunt, & cùm viri fugarentur, solæ tamen ab Angelo ne timeant admonentur*.

XXV. *Altera autem die quæ est post Parasceven, convenerunt Principes Sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam: Jube ergo cu-* S. Jo: Chryf. hom. 90. in Matth. *stodiri sepulcrum usque ad diem tertium*, &c. Ubique error & impostura seipsam confodit, & veritati nolens suffragatur. Credere oportuit Jesum mortuum esse, sepultum esse, resurrexisse: hæc omnia inimici ejus explorata reddunt: *Recordati sumus*, inquiunt, *quòd impostor ille adhuc vivens dixerat*. Mortuus igitur est. *Jube ergo muniri sepulcrum*. Igitur sepultus est. *Ne fortè veniant Discipuli ejus, & furentur eum*. Munito & obsignato sepulcro, fraus aliqua intervenire non potuit. Si nullus esse potuit fraudi locus, & sepulcrum nihilominùs repertum est vacuum, perspicuum est, quòd sine dubio resurrexerit. Discipulorum candor hinc apparet, quòd nihil eorum quæ ab adversariis Jesu in illum dicebantur, sileant, quamvis probrosissima essent. Principes autem Sacerdotum & Pharisæi, sepulcrum adhibitis custodibus obsignaverunt & munierunt. Quomodo corpus Jesu furari potuerunt ejus Discipuli, sepulcro obsignato, munito, à Militibus Romanis custodito? Quando furati sunt? An Sabbato? Sed non licebat accedere ad sepulcrum festo die. Quòd si Legem contempsissent, quomodo plebi potuissent persuadere, illum resurrexisse? Qui viventem adhuc, statim atque comprehensus est, deseruerunt, & fugerunt homines timidi; nonnè ab illo penitùs alienati fuissent jam mortuo, si spem suam de illius Resurrectione post triduum, frustratam vidissent, tamquam ab illo decepti, & in extrema propter illum pericula adducti? Quomodo verò, nisi vera fuisset Resurrectio, eam fingere ac persuadere potuissent? Qua enim

re

re freti id ausi fuissent? An eloquentia? At rudes erant ac imperiti. An opibus? Nec baculum, nec calceamenta habebant. Generisne claritate? Ignobiles erant piscatores. Suane multitudine? Paucissimi erant, undecim dumtaxat, & illi quidem dispersi. Num promissionibus Magistri? Nullius apud ipsus firmitatis ac roboris fuissent, si non resurrexisset.

Recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens, &c. Qui viventem comprehenderant, mortuum verentur. Atqui si purus homo erat, quid ipsis metuendum fuit? Sed ut compertum omnibus fiat, illum spontè passum ac mortuum: en & sigillum, & lapis, & custodes, nec tamen ipsum retinere potuerunt: sed id unum effecerunt, ut sepultura publicaretur, & Resurrectio crederetur. Ecclesiæ inimici fidem ejus confirmant. Prudentia carnis inimica Deo, ejus consiliis vel invita servit. *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum*. Ideò Principes Sacerdotum & Pharisæi *cogitaverunt consilia, quæ non potuerunt stabilire*. Scriptum est, *Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor hujus sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi?* Metus furandi corporis, & sepulchri custodia atque obsignatio, stultitiæ atque infidelitatis testimonium est, quòd signare sepulchrum ejus voluerint, cujus præcepto conspexissent de sepulcro mortuum suscitatum. Prov. 21. 30. Psal. 20. 17. 1. Cor. 1. 19. & 20. S. Hilar. c. 33. in Matth. " " "

Recordati sumus, quia seductor ille, &c. Christum Jesum non modò viventem, sed & mortuum persequuntur, & conviciis proscindunt Principes Sacerdotum, & Pharisæi. Seductorem vocant impii. *Hoc appellatur nomine ad solatium servorum suorum, quando dicuntur seductores*. Dominum nostrum imitemur, si cùm ejus gloriam & Ecclesiæ utilitatem promovere studemus, conviciis & detractionibus maledicorum hominum petimur. Induamur, sicut ipse, decore & fortitudine; decore, respectu eorum quibus placent bona, quæ Deus in nobis & per nos operatur; fortitudine, respectu eorum qui nos vituperant, nobisque detrahunt. *Dominus regnavit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem*. Cum Christus prædicaret Evangelium Regni, prædicationem suam miraculis confirmaret, *Alii dicebant, Quia bonus est: alii dicebant, Non, sed seducit turbas*: Alii ergo benè loquebantur: alii detrahebant, lacerabant, mordebant, conviciabantur. *Ad eos ergo quibus placebat, decorem induit: ad eos quibus displicebat, fortitudinem induit. Imitare Dominum tuum, ut possis esse vestis ipsius: esto cum decore ad eos quibus placent bona opera tua: esto fortis adversùs detractores*. Audi Apostolum Paulum imitantem Dominum suum, quomodo & ipse habuit decorem, habuit fortitudinem: *Christi bonus odor sumus*, inquit, *in omni loco, in iis qui salvi fiunt, & in eis qui pereunt*. Quibus enim placet bonum, salvi fiunt: qui detrahunt bono, pereunt. Quod suum erat, ille odorem habebat bonum, immò bonus odor erat: sed væ miseris, qui & bono odore moriuntur. Non ait, Illis bonus odor sumus, illis malus odor sumus, sed, *Christi bonus odor sumus in omni loco; & in his qui salvi fiunt, & in his qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam*. Quibus erat odor vitæ in vitam, decorem induerat: quibus erat odor mortis in mortem, fortitudinem induerat. Si autem tunc gaudes, quando te laudant homines, & placent illis bona opera tua; cum autem vituperaverint, deficis in bonis operibus, & quasi fructum bonorum perdidisse arbitraris, quia inveuis reprehensores, non stetisti immobilis, non pertines ad orbem terrarum qui non commovebitur. De ipso decore & fortitudine alibi ait Paulus: *Per arma* S. Augustin. enarr. in ps. 63. v. 9. psal. 92. 1. Jo: 7. 12. 40. S. Augustin. enarrat. in psal 92. 2. Cor. 2. 15. 1. Cor. 6. 7.

arma justitiæ à dextris & à sinistris : per gloriam & ignobilitatem : per infamiam & bonam famam : ut seductores & veraces , &c. In gloria decorus, in ignobilitate fortis . Apud alios gloriosus prædicabatur , apud alios ignobilis contemnebatur . Decorem afferebat eis quibus placebat , fortitudinem adversùs eos quibus displicebat . Veri igitur perfectique Christiani ad utrumque parati esse debent ; gaudere cum laudantibus , fortes esse adversùs vituperantes : *Non mollescere linguis laudantium , nec frangi linguis vituperantium .*

CAPUT XXVIII.

Sensus Litteralis .

I. VEspere *autem Sabbati , quæ lucescit in primo Sabbati , venit Maria Magdalene , & altera Maria videre Sepulcrum .* Sub exitum Sabbati , sive nocte Sabbati desinente in primam hebdomadæ diem , eaque illucescere incipiente , primo scilicet *diluculo* , cùm nondum omninò discussæ essent noctis *tenebræ* , Maria Magdalene , & altera Maria Cleophæ filia vel conjux , Mater Jacobi & Joseph , cum aliis , venerunt ad sepulchrum Jesu , sacrum ejus corpus uncturæ . Confer cum Marci 16I. *Et cùm transisset Sabbatum , Maria Magdalene , & Maria Jacobi , & Salome , emerunt aromata , ut venientes ungerent Jesum . Et valdè mane una Sabbatorum* , (id est prima die hebdomadæ , quæ Christianorum Dominica est) *veniunt ad monumentum , orto jam Sole .* Græci verbi Aoristus exactum tempus non significat , sed adhuc durans . S. Augustinus legit , *Oriente jam Sole* , id est , cùm cœlum ab Orientis parte jam albesceret ; quod non fit utique, nisi Solis orientis vicinitate : ejus enim est ille fulgor , qui nomine auroræ appellari solet : Quod ergo ait S. Matthæus , *Vespere Sabbati quæ lucescit in prima Sabbati* , venisse pias mulieres ad sepulcrum Jesu , hoc nomine *vespere* non intelligitur initium noctis , sed ipsa nox quæ luce incipit terminari . *Et usitatus loquendi modus divinæ Scripturæ est à parte totum : à vespere ergo noctem significavit , cujus extremum est diluculum . Diluculo enim venerunt illæ mulieres ad monumentum , ac per hoc ea nocte venerunt , quæ significata est nomine vesperi . Tota enim significata est eo nomine , & ideò quacumque ejus noctis parte venissent , ea utique nocte venissent : cùm ergo venerunt parte ejus noctis extrema , ea procul dubio nocte venerunt . Vespere autem quæ lucescit in prima Sabbati , non potest nisi tota ipsa nox intelligi : eo igitur vespere venerunt , quæ ipsa nocte venerunt : ipsa autem nocte venerunt , quæ noctis ipsius quamvis extrema parte venerunt .* Sub finem igitur noctis primo diluculo surrexerant mulieres : dum alia aliam expectat , dum parata accipiunt aromata , dum progrediuntur per Urbem & extra Urbem ad sepulcrum , facilè tantum temporis transiit , ut cùm ad sepulcrum ventum esset , aliquid jam Solis appareret . Addit S. Hieronymus , S. Matthæum non scripsisse *vespere* , sed *serè* , id est , *tardè* , & interpretem verbi ambiguitate deceptum , non *serò* interpretatum esse , sed *vespere* .

Lucæ 24. 1. Joann. 20. 1. — S. Augustin. lib. 3. de consensu Evang. c. 24. n. 165. — S. Hier. epist. 150. q. 4.

II. *Et ecce terræ motus factus est magnus : Angelus enim Domini descendit de cœlo : & accedens ,revolvit lapidem , & sedebat super eum . Erat autem aspectus ejus sicut fulgur , & vestimentum ejus sicut nix .* Terræ motus factus est , ut signum esset secuturæ Angelorum apparitionis . Id significant verba

ba sequentia : *Angelus enim Domini* , &c. Præsentem certè Dei virtutem, & secuturam visionem sæpè significat in scripturis terræ motus , *Psal. 67. 8. 9. 98. 1. 103. 7.* Secundò , terra mota est , ut custodes , qui dormiebant , excitarentur & Resurrectionis Christi testes esse cogerentur . Tertiò , ut indicaretur , totum orbem Christi prædicatione commovendum . Terræ autem motus , devolutio lapidis , fuga custodum , evenerunt , dum mulieres in itinere essent ; neque id ex mulierum testimonio notum videtur , sed ex militum relatu , qui , accepta pecunia , silentii fidem , quam Sacerdotibus promiserant , non servaverunt , & ex revelatione sanctis Evangelistis facta . Id colligitur ex Marci 16. 4. *Et respicientes , viderunt revolutum lapidem* : Devolvi non viderunt ; neque ausæ fuissent accedere , si monumentum obseptum vidissent militari custodia . Antequam ergo ad monumentum pervenissent , terra eo in loco vehementer concussa est , & Angelus Domini descendit de cœlo , à Deo missus , ut omnes Judæorum fraudes anteverteret , ne illi , cùm audissent Christum resurrexisse , alium ejus loco supponerent , ut non resurrexisse videretur . Duos Angelos nominant Lucas & Joannes , unum dumtaxat Matthæus & Marcus , quia unus ille & propior , & pro duobus verba fecit , quod solemne notant Hebræi ex *Genes.* 18. 1. 3. Unus scilicet sedebat ad caput , & unus ad pedes , ubi positum fuerat corpus Jesu . Vel , primùm quidem unum dumtaxat Angelum viderunt sedentem super lapidem , qui extrorsum erat devolutus , tamquam accepto in custodiam sepulcro : Deinde cùm sepulcrum intrassent , nec invenissent corpus Jesu , idque renuntiassent Petro & Joanni , illique comprobata mysterii veritate à sepulcro recessissent , sanctæ Mulieres ibi remanentes , duos Angelos viderunt . Quòd autem Angelos sedisse alii Evangelistæ scribant , S. Lucas stetisse , nulla contradictio est : Standi enim verbum in Scriptura sacra non semper situm , sed aliquando solam præsentiam, vel solam quietem significat , ut *Matt.* 16. 28. *Marci* 2. 25. *Lucæ* 7. 38. & 17. 11. *Joannis* 1. 26. Revolutus autem sepulcri lapis est , non ut Christus resurgeret , sed ut resurrectio ejus manifesta fieret . Qui enim clauso Virginis utero venit in mundum , clauso sepulcro resurrexit . Erat porrò facies Angeli fulguri similis , vestes verò candidæ ut nix , facies fulgida & radians , ut Angelus ipsa specie humanam superante videretur ; vestes ad talos demissæ , sive *stola* , ut vocat Marcus , candore cum nive certans , in signum puritatis & sanctimoniæ : & quòd splendidus habitus nuntio Resurrectionis gloriosæ Christi , & gaudii , quod illa paritura erat Ecclesiæ , conveniret . Duplex crypta erat in sepulcro Jesu , quæ etiamnum visitur : præcipua una & intima , in qua reconditum fuit sacrum ejus corpus : extima altera & tamquam aditus ad aliam , & vestibulum . Angeli sacellum appellant , quòd illic Angelus super lapidem sedens , Christum resurrexisse mulieribus nuntiarit.

Lucæ 24. 4. Joann. 19. 12.

S. Aug. lib. 3. de consensu Evang.

S. Hier. epist. 150. qu. 6. Auctor Responsionum ad Orthodoxos inter S. Justini opera, q. 157.

Adammanus lib. 1. de uita Terræ Sanct. Joann. Phocas in ejusdem descript.

III. *Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes , & facti sunt velut mortui* . Angeli conspectu custodes exterriti sunt , non humano tantùm timore , ne pœnas luerent sepulcri negligenter custoditi , sed divino , ne divinitùs punirentur aut dehiscente terra , aut immisso fulmine , ut qui Judæorum sceleri operam præstarent . Et facti sunt velut exanimes præ timore : quod & sancto Danieli , cùm Angelum vidisset , contigisse legimus. Daniel. 10. 8.

IV. *Respondens autem Angelus , dixit mulieribus : Nolite timere vos : scio enim , quòd Jesum qui crucifixus est , quæritis : non est hic : surrexit enim, sicut dixit . Venite & videte locum , ubi positus erat Dominus . Et citò euntes dicite Discipulis ejus , quia surrexit : & ecce præcedet vos in Galilæam :* ibi

ibi eum videbitis, ecce prædixi vobis. Sanctæ mulieres timore etiam correptæ fuerunt, non servili, quem improba conscientia parit, sed eo quem naturæ imbecillitas ad visum cœleste, insolitum, inexpectatum patitur, & quem verecundia simul ac reverentia pariunt: Unde S. Lucas eas vultum in terram demisisse observat. Eas porrò consolari cœpit Angelus his verbis: *Nolite timere vos*, quæ bono ac religioso animo huc accessistis. Apprimè novi vos quærere Jesum, qui crucifixus est, vosque venisse, ut illum honoraretis: Non est in hoc sepulcro; neque tamen aliò translatum est corpus ejus: sed surrexit, devicta morte, sicut prædixerat. Venite, introspicite in locum, ubi positum erat corpus ejus: & si non meis verbis, oculis vestris credite. Et absque mora ite ad Discipulos ejus, ut nutantes confirmentur, lugentes recreentur tam fausto lætoque nuntio, & dicite illum resurrexisse. Quantumcumque verò posteà festinetis in Galilæam, illuc vos præcedet: ibi eum videbitis frequentiùs & familiariùs. Experientia comprobabitis, eventum prædictioni meæ respondere.

Lucæ 24. Joann. 20. S. Hieron. ep. 150. q. 7. Quæsierat Hedibia à S. Hieronymo, quomodo Matthæus & Marcus scribant, Apostolis mandatum per mulieres, ut irent in Galilæam Dominum revisuri; cùm Lucas & Joannes Hierosolymis ab illis visum esse perhibeant? Respondit: Aliud esse, undecim se offerre Discipulis, qui propter metum Judæorum absconditi erant, quando ad eos clausis ingressus est januis; & putantibus, quòd videretur in spiritu, manus & latus obtulit, clavis & lancea vulneratum: aliud, quando, secundùm Lucam, præbuit se eis in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de Regno Dei, & convescens præcepit eis, ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris. In altero enim pro consolatione timentium videbatur, & videbatur breviter; rursumque ex oculis tollebatur: In altero autem tanta familiaritas erat & perseverantia, ut cum eis pariter vesceretur. Unde & Apostolus Paulus refert, eum quingentis 1. Cor. 15. Joann. 21. simul apparuisse Discipulis. Et in Joanne legimus, quòd piscantibus Apostolis in littore steterit, & partem assi piscis, favumque comederit; quæ veræ resurrectionis indicia sunt. In Jerusalem autem nihil horum fecisse narratur.

V. *Et exierunt citò de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus.* Absque mora parentes Angelo, exierunt de monumento, quod ingressæ fuerant eo invitante, & fulgore locum illustrante; timore simul & gaudio magno affectæ: timore, ob insuetam Angeli visionem; tum ne spectro delusis obtrusum esset mendacium: gaudio, ex amore Jesu, & Angeli verbis ac promissis. Festinabant autem, ut Discipulis ejus nuntiarent, quæ viderant & audierant.

VI. *Et ecce Jesus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* Cùm Maria Magdalene ea quæ primùm viderat, lapidem scilicet è monumento sublatum, & quod inde conjecerat, scilicet corpus Jesu sublatum, Petro & Joanni renuntiasset, regressa statim ad monumentum est cum comitibus; cùm interim S. Aug. lib. 3. de consensu Evang. c. 24. Marci 16. 9. Petrus & Joannes illuc pervenissent, & sepulcro inspecto, linteaminibusque specialibus seorsim positis, comprobassent facti veritatem. Rediit autem non sola, sed in aliarum mulierum comitatu, quarum dux erat & nobilitate, & pietatis fervore. Cùm autem rursus inspecto sepulcro redirent, Maria Magdalene paululùm substitit, hæsitque foris plorans; & dum rursus in- Joann. 20. clinaret se in monumentum, apparuit ei *primò* Jesus; dixitque ei: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum*: Satis tibi superest temporis,

poris, ut pedes meos amplectaris: *Vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum*. Hac visione recreata, cùm mandato Christi & charitate alas addente, socias mulieres in itinere assecuta esset, illæque simul redirent, Jesus occurrit illis, ut hic S. Matthæus narrat, dicens: *Avete*: Pax vobis: salutem ipsis optat, quam morte ac resurrectione sua peperit. Illæ autem cùm ipsum Jesum esse certò novissent, ad pedes ejus advolutæ, eos cum reverentia complexæ sunt, *& adoraverunt eum*.

VII. *Tunc ait illis Jesus: Nolite timere; ite, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilæam: ibi me videbunt*. Timorem ex naturæ infirmitate ad visum insolitum, & naturam ipsam superans, profectum pellit Dominus, ut mente pacata possent, quæ dicturus erat, percipere: *Ite*, inquit, *nuntiate fratribus meis*, Discipulis quos fratrum loco habeo, ut eant in Galilæam, ubi congregari & conversari tutò poterunt, nihil à Judæis ibi metuentes: ibi visione mea & conversatione fruentur. Confer cum cap. 2. Epist. ad Hebræos vers. 10. 11. 12. *Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia; qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consumare. Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te*. Primùm autem mulieribus apparet post Resurrectionem suam Christus, vultque Mysterium illud per illas Apostolis nuntiari: *Ut quia à sexu isto cæpta mors esset, ipsi primùm Resurrectionis gloria, & visus & fructus & nuntius redderetur*. Psal. 21.23. S. Hilar. c. 33. in Matth.

VIII. *Quæ cùm abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt Principibus Sacerdotum omnia quæ facta fuerant. Et congregati cum Senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia Discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum, vobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit à Præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciet. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Judæos, usque in hodiernum diem*. Cùm à sepulcro discessissent mulieres, quidam è militibus custodiæ sepulcri præpositis, præcipui scilicet cæterorum nomine, venerunt in civitatem, & Principibus Sacerdotum nuntiaverunt omnia quæ contigerant, scilicet terræ motum, visum cœleste, devolutum nulla humana opera lapidem, corpus Jesu non repertum. Hæc autem simpliciter narrarunt, ut fidem suam probarent. Principes autem Sacerdotum cum Senatoribus in Synedrio congregati, nummos non paucos dederunt militibus, quibus mendacium ab illis redemerunt, suadentes illis, ut spargerent in vulgus, Discipulos scilicet Jesu noctu venisse, & dormientibus custodibus, corpus ejus furatos fuisse. Et si, inquiunt, ea res apud Præsidem agatur, nimirùm malè curatas excubias, & desertam stationem, nos suadebimus ei rem ita se habuisse, vosque indemnes & immunes à pœna præstabimus. Et divulgatum est figmentum istud apud Judæos, sparsusque ab iis omni studio hic rumor, Discipulos Jesu noctu venisse ad sepulcrum ejus, dum custodes dormirent, & corpus ejus abstulisse, illosque hominibus imponere, asserendo illum resurrexisse. Non potuit tamen ita celari scelerata illa inter Sacerdotes & milites mendacii nundinatio, ut non aliquam rimam inveniret veritas, per quam in publicum manaret. Nam ad Pilatum quoque pervenisse videtur hujus doli notitia, cùm Tertullianus scribat: *Ea omnia super Christo Pilatus, & ipse jam pro sua conscientia Christianus, Cæsari* Justinus in dialog. cum Tryphone. S. Jo: Chrys. homil. 91. in Matth. Tertull. in Apolog.

tum Tiberio nuntiavit. Et certè facillimè cognosci potuit mendacii insolentia & nequitia. Qui enim credi potuit à viris prudentibus, & rem istam considerata ratione expendentibus, Apostolos, viros simplices, rudes, imperitos, inermes, meticulosos, & ad satellitum adventum, vel ad ancillæ vocem paulò ante trepidantes, tantum ausos esse facinus, ut corpus

S. Jo. Chry. Sedilius. Jesu Christi subriperent? Quis credat, tantum ipsis fuisse otii, ut ingentem lapidem sepulcri ostio appositum amovere, ac sudarium & institas corpori Christi unguentis delibuto inhærentes explicare & disjungere possent, dum propè erant semisomni satellites, quos vel levissimum murmur poterat excitare? Quis sibi persuadere possit, neminem militum, vigiliis assuetorum, sepulcro circumfusorum, strepitu devoluti saxi, Discipulorum accedentium & efferentium corpus, excitatum, sed jacuisse omnes quasi lethargo sepultos? Quis adeò insanisse censeat Discipulos Jesu, ut nullo proposito operæ pretio fraudem universo hominum generi, sibique ipsis struere vellent, & vitam pro mendacio, cujus sibi fuissent conscii, & vana Religione, pacisci ac profundere? Quis fingat sibi, tot homines in periculosum adeò flagitium, cujusmodi erat raptio corporis Christi, falsamque de eo redivivo opinionem spargendam conspirasse? Denique quomodo sopiti homines deprehendere per somnum potuerunt, corpus Jesu ab Apostolis

S.Aug. enarr. in ps.39. serm. 2. fuisse subreptum? Qui id resciverunt, quod insciis ipsis & incautis factum est? Qua fide id testari valuerunt? *Quis est qui dicit testimonium? Qui dormiebat. Talibus ego narrantibus non crederem, nec si somnia sua mihi indicarent. Stulta insania: si vigilabas, quare permisisti? Si dormiebas, unde scisti?*

IX. *Undecim autem Discipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi constituerat illis Jesus. Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.* Undecim Apostoli abierunt in Galilæam, quò & reliqui Discipuli Jesu se receperant; & secesserunt in montem, ipsis à Christo constitutum. Quandò id ipsis dixerit Jesus, aut quis fuerit mons ille, scriptum non est. Montem fuisse Thabor, in quo gloriam suam tribus olim selectis Discipulis patefecerat, probabiliter conjicitur. Eo in monte coogregatis quingentis & amplius Discipulis conspicuum se præbuit. Cæteras apparitiones

1.Cor.15.6. Christi redivivi præterit S. Matthæus, hanc unam celebriorem commemorans. Et videntes eum adoraverunt, ut verum Deum gloriosa Resurrectione sua declaratum; ut scribit Apostolus ad Romanos cap. 1. vers. 4. *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundùm spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri*. Quidam autem dubitaverunt, non tunc, siquidem illum adorasse absque exceptione dicuntur, & undecim, quibus ante Jerosolymis apparuerat, Resurrectionem ejus tunc credidisse certum est; sed ante: id est, & videntes eum adoraverunt,

Theophyl. tametsi quidam eorum antea dubitaverint; scilicet Thomas.

X. *Et accedens Jesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra*. Data est mihi à Patre tamquam victori mortis, & hominum Redemptori, summa auctoritas, summum imperium super omnem creaturam. Hanc potestatem, hoc imperium Christus ab æterno habuit, ut Deus; habuit ab incarnatione, ut homo; sed non exseruit, nisi post Resurrectionem. Usum quippè illius suspenderat in statu mortali, plenè exercuit in statu glorioso, propter passionem & mortem gloria & honore coronatus: Atque per resurrectionem innotuit ea Christi Jesu auctoritas & imperium, seu jus Ecclesiam ex toto orbe colligendi, constituendi & regendi. Confer cum Psal. 2. 8. *Postula à me, & dabo tibi Gentes hære-*

di-

ditatem tuam , & possessionem tuam terminos terræ. Et ad Philip. 2. 8. 9. 10. *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem , mortem autem crucis ; Propter quod & Deus exaltavit illum , & donavit illi nomen quod est super omne nomen : ut in nomine Jesu omne genuflectatur , cælestium , terrestrium, & infernorum ; & omnis lingua confiteatur , quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris* . Tunc Christo dictum à Patre , *Filius meus es tu , ego hodie genui te* , ut Apostolus interpretatur : *Et nos* (inquit) *vobis annuntiamus eam , quæ ad patres nostros repromissio facta est : quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris , resuscitans Jesum , sicut & in Psalmo secundo scriptum est : Filius meus es tu , ego hodie genui te* . Per Resurrectionem scilicet gloriosam Christi Jesu declaratum est mundo , ipsum esse verum Dei Filium , ab æterno genitum à Patre . Psal. 2. Act. 13. 32. 33.

XI. *Euntes ergo docete omnes gentes , baptizantes eos in nomine Patris , & Filii , & Spiritus sancti : Docentes eos servare omnia , quæcumque mandavi vobis* . Hac igitur auctoritate , cujus vos administros , vicarios , & legatos constituo , à me missi , ite , non in Judæam solùm , ut priùs , sed *in Mundum universum* , docete omnes gentes , instituite in doctrina fidei, quam à me accepistis , non Judæos tantùm , sed omnium gentium homines : *Prædicate Evangelium omni creaturæ* . Quos autem feceritis discipulos , qui doctrinam fidei susceperint , initiate baptismo , aqua abluite , auctoritate & virtute Patris & Filii & Spiritus sancti , triumque personarum nomine expresso & invocato . His igitur verbis : *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti* , consecratur baptismus . Non dicit , *In nominibus* , sed *In nomine* , ut veteres Patres observant , quia trium personarum una deitas est , una potestas , virtus , auctoritas . Moris fuit apud Judæos , ut baptizarentur , qui se à falsorum Deorum cultu ad cultum unius & veri Dei convertebant . Apud gentes etiam profanas usurpatum antiquitùs fuit , ut qui initiari vellent , priùs toto corpore abluerentur , haud dubiè eo ipso proposito innocentiæ quodammodo testati . Christus Jesus neminem in Ecclesiam suam introduci voluit , nisi post fidei professionem lavacro mystico expiatum , & in vitam spiritualem regeneratum , in Deique filium adoptatum . Hujus lavacri seu baptismi formam Apostolis suis hic præscripsit : Baptizantes *eos in nomine Patris , & Filii , & Spiritus sancti* : *Docentes eos servare* , non hæc aut illa , sed universim & indiscriminatim *omnia quæcumque mandavi vobis* . Non solum quæ scripto mandabuntur , sed quæcumque viva voce vobis præcepi , etiamsi scripto exarata deinceps non fuerint : omnia quæ vobis observanda tradidi & præcepi , sive dum mortalem vitam vobiscum agerem , & prædicarem Evangelium Regni , sive à Resurrectione mea usque in hanc diem , per dies quadraginta vobis apparens & loquens de Regno Dei . Marci 16. 15.

XII. *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus , usque ad consummationem sæculi* . Ne autem timeatis , infirmitatis vestræ conscii , quasi impares fitis sustinendæ tanti negotii moli : Vobis enim opportunè adero , non solùm Spiritu , quem mittam vobis à Patre , cùm in cœlum assumptus fuero ; sed auctoritate , favore , virtute , in omnibus difficultatibus , tempestatibus , periculis . Nec vobis tantùm , sed successoribus vestris in veritate Fidei prædicanda & declaranda , & in Ecclesiæ meæ regimine semper adero , *omnibus diebus , usque ad consummationem sæculi* . Qua Jesu Christi promissione Ecclesiæ perpetuitas , indefectibilitas , & infallibilitas , seu indeficiens judicium in dogmatibus constituendis , sive in controversiis fidei dirimendis comprobatur . Ex hoc quòd Christus Apostolos miserit ad prædicandum ,

 col-

Tertull. lib. de præscript. c.35. colligit optimè Tertullianus, *Alios non esse recipiendos prædicatores, quàm quos Christus instituit: quia nec alius Patrem novit, nisi Filius, & cui Filius revelavit, nec aliis videtur revelasse Filius, quàm Apostolis, quos misit ad prædicandum, utique quod illis revelavit. Quid autem prædicaverint, id est, quid illis Christus revelavit, & hic præscribam non aliter probari debere, nisi per eosdem Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis prædicando, tam viva voce, quàm per Epistolas posteà. Si hæc ita sunt, constat proinde, omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspiret, veritati deputandam, id sine dubio tenentem, quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit: reliquam verò omnem doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum, & Christi, & Dei*: præsertim verò contra Fidem & Traditionem Romanæ Ecclesiæ, *Unde nobis auctoritas præsto est, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt. Videamus quid didicerit, quid docuerit .... Legem & Prophetas cùm Evangelicis & Apostolicis Literis miscet, & inde potat fidem eam, aqua signat, sancto Spiritu vestit, Eucharistia pascit, Martyrio exhortatur; & ita adversùs hanc institutionem neminem recipit.*

Sensus Moralis.

I. V*Espere autem Sabbati, quæ lucescit in prima Sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulcrum.* Mariam Magdalenam, aliasque sanctas mulieres amor ducit ad sepulcrum Jesu, ut eum quem viventem dilexerunt pietatis officiis prosequantur. Cant.8.6.7. *Fortis ut mors dilectio .... Lampades ejus, lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ* S.Gregor. M. *non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Sicut enim » mors corpus interimit, sic ab amore rerum temporalium æternæ vitæ cha» ritas occidit. Nam quem perfectè absorbuerit, ad terrena foris desideria » velut insensibilem reddit. Magdalenæ, aliarumque sanctarum mulierum amorem, zelumque erga Christum Jesum imitemur: nulla pericula, nulla adversa, persecutiones nullæ ab eo nos separent. Dicamus cum Apostolo: Rom.8.35. *Quis nos separabit à charitate Christi?* &c. Ad crucem & sepulcrum ejus per fidem accedamus, Jesu pro nobis crucifixo adhæreamus amore tenero, ardente, constante. Manè surgamus ante lucem, quia promisit Dominus co- S.Ambros. ronam vigilantibus: *Maturiores habet fructus accelerata devotio.* Adhuc quidem tenebræ sunt, sed tamen Sol justitiæ ortus est nobis. Per fidem ambulamus, & non per speciem: sed tamen nobis vesper lucescit: Christus, psal. 138. cujus *Oriens nomen ejus*, nos illuminat ad agnitionem suam: & *nox sicut* » *dies illuminabitur*. Resurgente Christo, fidelibus lucescit vesper, dies in» fidelibus tenebrescit: Discipulis nox mutatur in diem; Judæis dies verti» tur & mutatur in noctem. Per noctem quæramus, quem diligit anima S.Petr. Chrysol. serm. 75. nostra. Non in lectuculo, non in deliciis, non in otiosa mollique vivendi ratione; non in civitatis plateis & vicis, non in negotiorum & societatum sæcularium tumultu; sed in sepulcro, in secessu sancto, in pas- Cant. 3. sionis & mortis ejus pia meditatione, per sensuum nostrorum mortificatio- S.Petr. Chrysol. serm.74. nem, & veteris hominis sepulturam, Jesum quæramus cum Maria. *Venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulcrum.* Quæ de paradiso perfidiam sumpserat, festinat fidem sumere de sepulcro: contendit rapere de morte vitam, quæ de vita rapuerat mortem. Venit videre sepulcrum: ut quam deceperat arboris visus, visus reparet sepulcri; & quam prostraverat ille-

ce-

tebrosus aspectus , aspectus salutaris attolleret . Venit *prima Sabbati* , ut qua die de septem creatio inchoata est , eadem & nova creatio per Christi Resurrectionem compleretur . Venit *Vespere Sabbati* , *quæ lucescit in prima Sabbati* : quia illuminatur per Christum Sabbatum , non deletur : Non " enim venit solvere legem , sed adimplere . Illuminatur , ut in die Domi- " nico luceat ; clarescat in Ecclesia , quod Synagoga Judæis obscurantibus " fuscabatur : Ea præsertim die (Dominica , inquam , quæ *Dies Resurrectionis* " *Christi* ab antiquis , & præsertim à S. Leone appellatur) Jesum quæramus , S. Leo epist. conveniamus ad Ecclesiam , ut Corpus ejus adoremus & sumamus ; non ad Turrib. mortuum , sed vivum & gloriosum ; non in sepulcro , sed in Sacramento, hic tamen etiam absconditum , & immolatum in Mysterio , quo mors ejus commemoratur , fructusque illius nobis applicatur . Si fide contemplemur hoc mysterium , ut Maria sepulcrum Jesu , dicere poterimus de Salvatore nostro : *Vidi Agnum stantem* , *tamquam occisum* : Ibi enim est in statu qui- Apocal. 5. 6. dem gloriosæ immortalitatis : *Vidi Agnum stantem* : sed tamen in statu victimæ : *Tamquam occisum*. Palla linea , in qua Christi Corpus consecratur, quam Corporale vocamus , Christi sepulturam , & sindonem , qua Jesu Christi corpus à Joseph involutum est , nobis repræsentat , & in memoriam revocat. Unde S. Isidorus Pelusiota scribit : *Pura illa sindon* , *quæ sub di-* S. Isidor. Pelus. epist. 123. *vinorum Donorum ministerio expansa est* , *Joseph Arimathensis est ministerium* . *Ut enim ille Domini Corpus sindone involutum sepulturæ mandavit* , *per quod universum mortalium genus Resurrectionem percepit* : *eodem modo nos propositionis Panem in sindone sacrificantes* , *Christi Corpus sine dubitatione reperimus* . Denique ad sepulcrum Domini venire debemus , non solùm ut videamus , sed ut illi pietatis officia exhibeamus ; quemadmodum sanctæ mulieres cum aromatibus venerunt , ut sacrum corpus ejus ungerent . Aromata , sunt bona opera . Aromata , sunt orationes Justorum : *Dirigatur oratio* Psal. 140. 2. *mea sicut incensum in conspectu tuo* . Viginti quatuor Seniores visi sunt sancto Joanni cadere coram Agno , *habentes singuli phialas aureas* , *plenas odoramentorum* , *quæ sunt orationes Sanctorum* . Aromata , sunt eleemosynæ , quas Apocal. 5. 8. Apostolus vocat *Odorem suavitatis hostiam acceptam* , *placentem Deo* . Aro- Philipp. 4. 18. mata , sunt bona quævis opera , quæ mundo corde & pura intentione Deo offerimus : *Oblatio justi impinguat altare* , *& odor suavitatis est in conspectu* Eccle. 35. 8. *Altissimi* . Et nos ergo in Christum Jesum Dei Filium pro nobis mortuum S. Greg. M. & sepultum credentes , si odore virtutum referti , cum opinione bonorum " operum Dominum quærimus , ad monumentum illius cum aromatibus veni- " mus . Illæ autem mulieres Angelos vident , quæ cum aromatibus venerunt : " quia illæ mentes supernos cives aspiciunt , quæ cum virtutum odoribus ad " Dominum per sancta desideria proficiscuntur . Ad Jesum adeamus cum aro- " matibus contritionis , devotionis , & pietatis , seu misericordiæ . Prima S. Bernard. ser. 10. & 12. in Cantica. species unguenti conficitur ex peccatorum nostrorum recordatione , & divini amoris igne in corde nostro coquitur . Altera , ex divinorum beneficiorum recordatione . Tertia , de omnibus quorumlibet miserorum ærumnis, etiamsi fuerint inimici. Felix mens , quæ talium collectione aromatum sese " ditare & impinguare curavit , infundens ea oleo misericordiæ , & ardore " decoquens charitatis . Quis putas est *Jucundus homo qui miseretur & commodat* ? Pronus compati , subvenire promptus , dare quàm accipere beatius " judicans , ignoscere facilis , difficilis irasci , ulcisci penitùs non acquie- " scens , & per omnia proximorum æquè ut proprias respiciens necessitates . " Quæcumque sic affecta es anima pretiosa aromata ad sepulcrum Domini Je- " su attulisti . "

II. Et

II. *Et ecce terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cœlo: & accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum. Erat autem aspectus ejus sicut fulgur, & vestimentum ejus sicut nix.* Commota est, & contremuit terra, non solùm quia Angelus descendit de cœlo, sed maxime quia ex inferis Dominator ascendit. Ut Christus in nobis resurgat, seu ut in Christo à morte peccati ad vitam resurgamus, terra cordis nostri moveatur timore salutari, timore filiorum, non servorum; timore reverentiæ, timore casto, quo sponsa timet sponso displicere. *A facie Domini mota est terra*. Tunc Angelus Domini, Sacerdos, conscientiæ prudens & pius Moderator, Pastor, Angelo similis cujus conversatio in cœlis sit, qui Deum semper intueatur, qui ad homines non accedat nisi divinæ charitatis condescensu, ut Dei negatione fungens, ut illorum saluti consulat; Visibilis, inquam, ille Angelus Domini, conversatione & ipso habitu corporis sui sanctitatem mysteriorum, quorum dispensator est & nuntius, ostendens, ministerium exhibeat suum ad revolvendum lapidem vitiosorum habituum, pravarumque consuetudinum, ne gratiæ aditum animæ iterùm occludant. Lapis magnus est, ipsum revolvere difficile, & infir-
Marci 16. 4. mis impar naturæ viribus. *Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti?* Sola gratia revolvere potest. Dei unius opus & beneficium, visibilis An-
1.Cor. 3.5.9. geli, scilicet Sacerdotis ministerium. *Christi enim, cui credidistis; Mini-*
2.Cor.5.20. *stri Dei adjutores sumus* (inquit Apostolus) *Pro Christo legatione fungimur,*
S. Petr. Chrysol. serm. 34. *tamquam Deo exhortante per nos*. Angelus descendit de cœlo. *Resurgente Christo, morte pereunte, terrenis redditur cœleste commercium; & mulieri, cui fuerat cum diabolo lethale consilium, cum Angelo colloquium fit vitale*: Et accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum. *Sedebat ut fidei doctor, ut resurrectionis magister: sedebat super petram, ut soliditas fidei daret credentibus firmitatem. Ponebat Angelus super petram fundamenta fidei, super quam Christus erat Ecclesiam fundaturus, qui dixit: Tu es Petrus, &*
S. Gregor. M. homil. 21. in Evang. *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Erat autem aspectus ejus sicut fulgur, & vestimentum ejus sicut nix. *In fulgure terror timoris est; in nive blandimentum candoris. Quia verò omnipotens Deus, & terribilis peccatoribus, & blandus est justis: rectè testis Resurrectionis ejus Angelus & in fulgore vultus, & in candore habitus demonstratur; ut de ipsa sua spe-*
Exod.13. *cie & terreret reprobos, & mulceret pios. Unde rectè quoque populum per deserta gradientem columna ignis in nocte, & columna nubis præibat in die. In igne enim terror est, in nube visionis blandimentum: dies verò vita justi, nox vita peccatoris; Unde conversis peccatoribus Paulus dicit:* Fuistis ali-
Ephes. 5. quando tenebræ, nunc autem lux in Domino. *In die ergo per nubem columna monstrata est, & in nocte per ignem, quia omnipotens Deus & blandus justis, & terribilis apparebit injustis. Istos in judicio veniens, per lenitatis mansuetudinem demulcet, illos verò per justitiæ districtionem terret.*

III. *Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mor-*
Ps. 67. 1. *tui*. Exurgat Deus, & dissipentur inimici ejus: & fugiant qui oderunt
Judicum 15. eum, à facie ejus, In libro Judicum legimus, quòd cùm Samson Gazam civitatem Philistinorum fuisset ingressus, Philistæi ingressu ejus cognito, civitatem repentè obsederunt, custodes ad portas posuerunt, ne fugere & elabi posset; jamque fortissimum Samsonem se comprehendisse gloriaban-
S. Gregor. M. homil. 21. in Evang. tur & gaudebant: At ille media nocte surgens, portas civitatis abstulit, & montis verticem ascendit. Samson typus est Christi Jesu Salvatoris nostri; Gaza civitas, tartari; Philistæi, Judæorum: qui cùm mortuum Dominum viderent, ejusque corpus in sepulcro jam positum, custodes illicò

ficò deputaverunt, & eum qui Auctor vitæ claruerat, in inferni claustris retentum, quasi Samsonem in Gaza se reprehendisse lætati sunt. Samson verò media nocte non solùm exiit, sed etiam portas tulit, quia *Redemptor noster ante lucem resurgens, non solùm liber de inferno exiit, sed & ipsa etiam inferni claustra destruxit. Portas tulit, & montis verticem subiit; quia resurgendo, claustra inferni abstulit, & ascendendo, cœlorum Regna penetravit*. Si tantum terrorem Angelus Christi resurgentis nuntius & minister militibus sepulcri custodibus incussit, quantum terrorem Christus ipse mortis inferique victor tartareis legionibus intulit?

IV. *Respondens autem Angelus, dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim, quòd Jesum qui crucifixus est, quæritis. Non est hic: surrexit enim, sicut dixit. Venite, & videte locum, ubi positus erat Dominus*. Paveant illi, qui non amant adventum supernorum civium: Pertimescant, qui desideriis carnalibus pressi, ad eorum societatem se pertingere posse desperant, Vos autem cur pertimescitis, quæ vestros concives videtis? *Nolite timere vos*. Nihil timendum iis, qui Jesum hunc crucifixum quærunt amoris pœnitentis affectu; qui crucem amant, tantùm abest, ut oblatam vel impositam refugiant; qui viæ mortificationis insistunt, qui Christianæ vitæ ac pietatis officia sedulò implent, hominum contradictione ac persecutione spreta; qui nullis difficultatibus, nullo timore humano à via perfectionis evangelicæ dimoventur. Hi Jesum crucifixum sincerè quærunt. *Scio enim, quòd Jesum, qui crucifixus est, quæritis*. Hi solatio & gaudio Resurrectionis ejus fruuntur; hi fructum Resurrectionis ejus in hac vita, & pignus Resurrectionis ad gloriam percipiunt. Nolite timere vos, qui Jesum crucifixum ita quæritis: Christus enim *Traditus est propter delicta nostra, resurrexit propter justificationem nostram*, ut adoptionem filiorum Dei, ac cœlestis gloriæ hæreditatem exinde reciperemus. Nolite timere vos. *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis, spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.) Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, ut & conglorificemur*. Oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam: oportet Christianum ipsi compati, ut gloriæ illius fit particeps. *Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & convivemus: si sustinebimus, & conregnabimus*.

S.Greg. M. — Rom. 4. 25. — Ibid. c. 8. 15. 17. — 2. ad Tim. 2. 11.

Non est hic; surrexit enim, sicut dixit. Venite & videte locum, ubi positus erat Dominus. Ne quæratis in sepulcro mortis victorem, qui ex eo exiit velut ex utero quondam virginali, clauso, & inviolato sigillo; sed longè dispari conditione: in uterum enim Virginis descendit immortalis, ex eo natus est mortalis: in sepulcro depositus est mortuus, ex eo surrexit redivivus, immortalis, gloriosus. *Mutatur hic ordo rerum: mortem non mortuum devorat hic sepulcrum: domus mortis mansio fit vitalis: uteri nova forma, mortuum concipit, parit vivum*. Surrexit, sicut dixit. *Duæ vitæ erant, quarum unam novimus, alteram nesciebamus. Una quippè mortalis est, altera immortalis: una corruptionis, altera incorruptionis: una mortis, altera resurrectionis; sed venit Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, suscepit unam, & ostendit alteram. Unam pertulit moriendo, & ostendit alteram resurgendo. Si ergo nobis mortalem vitam scientibus, resurrectionem promitteret carnis, & tamen hanc visibiliter non exhiberet, quis ejus promissionibus crederet? Factus itaque homo apparuit in carne, mori dignatus est ex voluntate, resurrexit ex potestate, & ostendit exemplo, quod nobis promisit in præmio*. In novitate igitur vitæ ambulemus. Crucifixus est Dominus Jesus

S.Petr. Chrysol. serm. 64. — S.Gregor. M. homil. 21. in Evang.

fus Christus, ut in cruce ostenderet veteris hominis nostri occasum: & resurrexit, ut in sua vita ostenderet nostræ vitæ novitatem. *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Si benè vivimus, mortui sumus, & resurreximus. Qui autem nondum mortuus est, nec resurrexit, malè adhuc vivit: & si malè vivit, non vivit: *Moriatur, ne moriatur, mutetur, ne damnetur*: Sed quid est, bene vivere? Quæ sursum sunt sapere, non quæ super terram. Si verè cum Christo surreximus, de nobis dicatur; *Surrexit, non est hic.* Morum mutatione, vitæ novitate, spiritalem resurrectionem nostram comprobemus. Quid hunc Christianum quæritis cum mortuis sæculi in occasionibus peccati? Surrexit, non est hic. Quid hunc quæritis in theatris, in spectaculis, in choreis? Surrexit, non est hic. Quid hunc quæritis in mulierum periculosa conversatione & familiaritate? Surrexit, non est hic. Quid hunc quæritis in ludis, in comessationibus & compotationibus; Surrexit non est hic. *Filii hominum, usquequò gravi corde? Ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Beati esse vultis: sed unde homo beatè vivit, quærere non vultis. Divitias quæritis, honores & pompam sæculi quæritis, voluptates terrenas quæritis: sed nulla res terrena vos beatos facit. *Usquequò gravi corde?* Non vultis esse graves corde, qui terra oneratis cor vestrum? Quousque fuerunt graves corde homines? Antequam veniret Christus, antequam resurgeret Christus, fuerunt homines graves corde, *Ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Volentes beati esse, eas res quæritis, unde miseri sitis. Fallit vos quod quæritis: mendacium est quod quæritis. *Scitote, quia Dominus Sanctum suum mirificavit.* Venit Christus ad miserias nostras, passus est, mortuus, sepultus, resurrexit tertia die, finito labore, mortua morte. Oculos mentis in ejus resurrectione defige; quia Deus ita magnificavit Sanctum suum, Filium suum Jesum, ut eum suscitaret à mortuis, & ad dexteram suam in cœlis collocaret. Ostendit tibi, quid debeas sapere, si vis beatus esse: hic enim beatus esse non potes. Bonam rem quæris, sed terra ista non est regio ejus rei quam quæris. Si habuit hic Christus, habebis & tu. In regione mortis tuæ quid ille invenit, nisi quod hic abundat? Manducavit tecum, quod abundat in cella miseriæ tuæ. Acetum hic bibit, fel hic habuit. Sed ad magnam mensam suam te invitavit, mensam cœli, mensam Angelorum, ubi ipse panis est. Vitam suam promisit nobis: mortem suam prærogavit nobis, tamquam diceret: Ad vitam meam vos invito, ubi nemo moritur, ubi verè vita beata est, ubi cibus non corrumpitur, ubi reficit, & non deficit. Ecce quò vos invito, ad regionem Angelorum, ad amicitiam Patris & sancti Spiritus, ad cœnam sempiternam, ad fraternitatem meam; postremò ad me ipsum, ad vitam meam vos invito. *Non vultis credere, quia dabo vobis vitam meam? Tenete pignus, mortem meam. Modò ergo cùm in ista carne corruptibili vivimus, morum mutatione cum Christo moriamur, amore justitiæ cum Christo vivamus: beatam vitam non accepturi, nisi cùm ad illum venerimus, qui venit ad nos, & cum illo esse cœperimus; qui mortuus est pro nobis,*

Coloss. 3. 1.

S. Aug.

Ps. 4. 3.

S. Aug. f. 2. 31. alias de Tempore 141.

V. *Et citò euntes, dicite discipulis ejus, quia surrexit; & ecce præcedet vos in Galilæam; ibi eum videbitis, ecce prædixi vobis.* Mulieres fiunt Apostolorum Apostolæ, nuntium vitæ & resurrectionis ferunt, quæ mortem intulerant & ruinam. Revertere ad virum, mulier jam sanata; & suade

S. Petrus Chrysol. f. 77.

suade fidem, quæ perfidiam suasisti: refert homini Dominicæ resurrectionis indicium, cui ante tentationis & ruinæ consilium detulisti. Si verè cum Christo resurreximus, resurrectionem ipsius aliis nuntiare debemus, alios ad ejus cultum, confessionem, & laudem adducere, dicentes cum Propheta: *Venite adoremus, & procidamus ante Deum: ploremus coram Domino qui fecit nos. Quoniam Deus magnus Dominus, & Rex magnus super omnes Deos ..... Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis. Quoniam Dominus excelsus, terribilis, Rex magnus super omnem terram ..... Laudate Dominum, omnes gentes, laudate eum omnes populi.* Sponsus sponsæ, pater filio, dominus servo dicat: *Memor esto, Dominum Jesum Christum resurrexisse à mortuis*. Adnitendum nobis est, ut resurrectionis Christi simus consortes, & de morte ad vitam, dum in isto sumus corpore, transeamus: Unicuique enim homini, qui ex alio in aliud aliqua conversione mutatur, finis est, non esse quod fuit; & ortus, esse quod non fuit: sed interest, cui quis moriatur, aut vivat: quia *Est mors, quæ causa est vivendi; & est vita, quæ causa est moriendi. Moriendum ergo est diabolo, & vivendum Deo: deficiendum iniquitati, ut justitia resurgatur. Occumbant vetera, ut oriantur nova. Et quoniam, sicut ait Veritas, Nemo potest duobus dominis servire: dominus sit non ille qui stantes impulit in ruinam, sed ille qui dejectos erexit in gloriam.*

Ps. 94. Ps. 46. 2. Ps. 106. 1. 2. Tim. 2. 8. S. Leo s. 19. de Resur. Do. 1.

VI. *Et exierunt cito de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus. Et ecce JESUS occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* Dixerat illis Angelus, *Nolite timere vos*. Exierunt nihilominùs de monumento cum timore & gaudio magno. *Timor non ablatus est sed mutatus. Malus timor culpæ, bonus reverentiæ timor. Adam datum perdiderant: ne perderent ipsum redditum, pertimescebant.* Cum timore & gaudio magno. *Scriptum est*, Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore .... Timor Domini sanctus permanet in sæculum sæculi: *In sanctitate ergo manet, qui Dei permanet in timore*. Quò majoribus donis & gratiis cumulantur sancti, eò magis timent, de indignitate sua persuasi, suæque infirmitatis sibi conscii. Illusiones timent, timent ne Angelus tenebrarum se fortè transfiguraverit in Angelum lucis, timent *à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano*. Timent, ne gratiæ minùs fideliter & minùs dignè respondeant. *Et ecce Jesus occurrit eis, dicens: Avete*. Fideliter currentibus occurrit Christus, ut quod fide crediderant, agnoscerent visu: & firmaret præsentia, quas adhuc trepidas habebat auditus. *Occurrit, ut Dominus; salutat, ut parens; affectu animat, servat timore: salutat, ut per amorem serviant, non fugiant per timorem*. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus. *Haberi se voluit, qui passus est teneri*. Tenuerunt pedes ejus: *Ut scirent in capite Christi virum esse, se esse in pedibus Christi: & datum sibi virum sequi, non præire per Christum*. Quod in Christo videtur infimum, amplectuntur; quod sublimius est, adorant. Ad pedes procidunt, humilitatem professæ, quam à Christo didicerunt. Via scilicet ad cœlestium Mysteriorum cognitionem à Deo obtinendam compendiaria, humilitas. *Non aliam tibi (inquit S. Aug.) ad capessendam & obtinendam veritatem, viam munias, quàm quæ munita est ab illo, qui gressuum nostrorum tanquam Deus vidit infirmitatem. Ea est autem prima humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares hoc dicerem, non quò alia non sint præcepta, sed nisi humilitas omnia, quæcumque bene facimus, & præcesserit, &*

S. Petrus Chrys. s. 80. Ps. 2. Ps. 18. Psal. 90. S. Petrus Chrysol. S. Aug. Epist. 118. alias 56. n. 22.

comitetur , & conſecuta fuerit , jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu ſuperbia .

VII. *Tunc ait illis Jeſus : Nolite timere : ite , nuntiate fratribus meis ,*
S. Petrus Chryſol. » *ut eant in Galilæam , ibi me videbunt* . Quod dixerat Angelus , dicit & » Dominus , ut quas firmaverat Angelus , Chriſtus redderet firmiores . *Ite ,* » *nuntiate fratribus meis* , &c. Reſurgens Chriſtus à mortuis , reſumpſit ho» minem , non reliquit : vocat ergo fratres , quos corporis ſui fecit eſſe » germanos : vocat fratres , quos Patris ſui adoptavit in filios : vocat fra» tres , quos benignus hæres ſibi præſtitit cohæredes in gloria cœleſti , ubi
1. Joan. 3. 2. *Similes ei erimus , quoniam videbimus eum ſicuti eſt* . Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo . *Quid enim mihi eſt in cœlo , & à te quid volui ſuper terram ? Deus cordis mei , & pars mea Deus in æternum .... Mihi adhærere Deo bonum eſt , ponere in Domino Deo ſpem meam .*

VIII. *Quæ cùm abiiſſent , ecce quidam de cuſtodibus venerunt in civitatem , & nuntiaverunt Principibus Sacerdotum omnia quæ facta fuerant . Et congregati cum Senioribus , conſilio accepto , pecuniam copioſam dederunt militibus , dicentes : Dicite , quia diſcipuli ejus nocte venerunt , & furati ſunt eum vobis*
Pſ. 65. 3. *dormientibus* , &c. Impletum eſt , quod prædictum eſt à Propheta Pſalmo 65. qui *Pſalmus Reſurrectionis* inſcribitur : *In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui* . Magnitudo potentiæ Domini ſecundùm quod homo factus eſt , in virtute reſurrectionis apparet . Hanc commendat Apoſtolus,
Philipp. 3. 9. 10. cùm ait : *Non habens meam juſtitiam , quæ ex lege eſt , ſed illam quæ ex fide eſt Chriſti Jeſu , quæ ex Deo eſt juſtitia in fide , ad cognoſcendum illum , &*
S. Aug. Enar. in Pſ. 65. *virtutem reſurrectionis ejus* . Et Alibi : *Nam etſi crucifixus eſt ex infirmitate ; ſed vivit ex virtute Dei* . Cùm ergo magna iſta potentia Domini in reſurrectione intelligatur , quid ſibi vult , *In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui* ; niſi ut ſic intelligas , Ideò tibi mentientur inimici tui , ut crucifigaris ; ideò crucifigeris , ut reſurgas ? Mendacium ergo illorum ad commendandum multam potentiam tuam valebit . Quare ſolent inimici mentiri ? Ut potentiam cujuſque minuant , de quo mentiuntur . Tibi , inquit , contra accidit . Nam minùs appareret potentia tua , ſi tibi illi non mentirentur . Falſi teſtes mentiti ſunt tibi in Paſſione tua : creditum eſt eis , oppreſſus es , crucifixus , depoſitus in ſepulchro , additi cuſtodes, ne corpus tuum diſcipuli tui furarentur , reſurgis occultus , appares manifeſtus . Nonnè in multitudine virtutis tuæ mentiti ſunt tibi inimici tui ? Mentiti ſunt , & ſepulchri cuſtodes à Judæis corrupti , dixerunt : Cùm dormiremus , venerunt diſcipuli ejus , & abſtulerunt eum de monumento . O verè ſtultitia dormiens ! Aut vigilabas , & prohibere debuiſti ; aut dormiebas , & quid ſit geſtum , neſciſti . Acceſſerunt & ipſi mendacio inimicorum. *Auctus eſt numerus mentientium , ut augeretur merces credentium* : quia *in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui* . Apparuiſti contra mendaces veracibus , & apparuiſti eis veracibus , quos tu veraces feciſti . *Omnis terra adoret te , & pſallat tibi , pſallat nomini tuo Altiſſime* . Paulò ante humillime , modò Altiſſime : humillime inter manus mentientium inimicorum ; Altiſſime ſuper verticem laudantium Angelorum . *Venite & videte opera Domini* . O gentes , ò ultimæ nationes , relinquite Judæos mentientes , venite confitentes . *Terribilis in conſiliis ſuper filios hominum* . Machinati ſunt filii hominum conſilium ad crucifigendum Chriſtum , excæcavit crucifigentes . Quid ergo feciſtis , filii hominum , machinando conſilia adversùs Dominum veſtrum , in quo latebat majeſtas , & apparebat infirmitas? *Vos machinati eſtis conſilia perdendi , ille excæcandi & ſalvandi ; excæcandi*

ſuper-

superbos, salvandi humiles: ad hoc autem superbos ipsas excecandi, ut cæcati humiliarentur, humiliati confiterentur, confessi illuminarentur. Terribilis in consiliis super filios hominum. *Ecce cæcitas ex parte Israel facta est: ecce Judæi, ex quibus natus est Christus, foris sunt: ecce Gentes, quæ contra Judæam erant, in Christo intus sunt.*

Pecuniam copiosam dederunt Militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum nobis dormientibus. Avaritia, & rerum temporalium falsorumque bonorum amor, Christo Jesu persecutores semper peperit. Avaritia Sacerdotum, Pharisæorum, & Scribarum persecuta est viventem: Avaritia Judæ morientem: Avaritia militum resurgentem: Avaritia Virorum Ecclesiasticorum in cœlis regnantem, ad finem usque mundi persequitur. Nec avaritia tantùm, sed & malus usus bonorum Ecclesiæ. *Custodes miraculum confitentur, ad urbem citò redeunt, nunciant Principibus Sacerdotum quæ viderint, quæ facta comperferint. Illi qui debuerant converti ad pœnitentiam, & JESUM quærere resurgentem, perseverant in malitia, & pecuniam quæ ad usum Templi data fuerat, vertunt in redemptionem mendacii, sicut antea triginta argentos dederant Judæ proditori. Omnes igitur qui stipe Templi, & his quæ conferuntur ad usus Ecclesiæ, abutuntur in aliis rebus, quibus suam expleant voluntatem, similes sunt Scribarum & Pharisæorum, redimentium mendacium, & sanguinem Salvatoris.* S. Hier. in c. 28. S. Matth.

Pecuniam copiosam dederunt militibus, *&c. Qui dant pecuniam, non perdenda comparant, sed servanda. Judæi vendente Juda emerunt, ut perderent, Christum: nunc pecuniam copiosam, ut se, Legem, Templum, Patriam perderent, effuderunt. Viri sanguinum & dolosi statuunt pretium falsitatis, perfidiæ conficiunt instrumentum: commercio crudeli fraudem fidei, veritatis latrocinium nundinantur: corrumpunt milites, ut furtum vocent, quod erat resurrectionis arcanum*. Dicite, quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum. *Non contenti interfecisse Magistrum, quomodo discipulos possent perdere, moliuntur: Discipulorum crimen esse faciunt virtutem Magistri. Plane amiserunt milites, perdiderunt Judæi: sed discipuli Magistrum suum, non furto, sed fide; virtute, non fraude; sanctitate, non crimine; vivum, non mortuum sustulerunt*. Hinc est, quòd in Galilæam, ut eum possint videre, mittuntur, quia Deus in loco perfidiæ non videtur. S. Petrus Chrysol. f. 80.

IX. *Undecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi constituerat illis Jesus*. Christo vocanti & invitanti citò & alacriter parendum est, vitanda malorum societas, de medio Babylonis fugiendum, contendendum est in montem Evangelicæ perfectionis, ubi constituit nobis Jesus. *Sursum corda*: iis enim quorum animus in terra, rebusque terrenis defixus est, Christus Jesus conspicuum se non præbet, cum illis familiariter non versatur. Nemo est qui Christum resurgentem sequi nolit: sed heu, quàm pauci qui crucifixum & morientem sequi velint! Nemo est Christianus, qui gaudia resurrectionis ejus non amet, non desideret. Sed quàm pauci qui ejus opprobria, passiones, & crucem ament ac desiderent, quàm pauci qui non refugiant! Christum resurgentem adoremus cum ejus discipulis. Fides nostra pariat adorationem, spem, & amorem. Fides resurrectionis Christi nos discernit à paganis, qui crucifixum fatentur, resurrexisse negant: adoratio & charitas discernat nos à dæmonibus, qui Christum resurrexisse credunt, & Filium Dei agnoscunt, & contremiscunt; non adorant, nec diligunt. Dæmones Jesum Filium Dei confessi sunt, & audierunt ab illo: *Obmutesce*: Petrus Filium Dei vivi confessus est, & audivit: *Beatus es*. Quod discernebat illos, discernat & nos. Unde dæmones S. Aug. f. 234. alias 87. de Diversis.

mones clamabant ? *Timendo* . Unde Petrus ? *Diligendo* . *Eligite* , *diligite* . Fides quæ per dilectionem operatur , quæ bona opera adjuncta habet , Christianos à dæmonibus discernit . *Quomodo distinguimur fide , sic distinguamur & moribus , sic distinguamur & operibus , accensi charitate , quam dæmones non habebant . Ardete igne charitatis ut à dæmonibus vos discernatis . Ardor ille sursum vos rapit , sursum tollit , in cœlum levat .*

X. *Et accedens Jesus locutus est eis , dicens : Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra* . Resurrectio Christi status est potestatis , ad quem prædestinatus est ab æterno ; quem sponte abdicavit , dum mortalem inter homines vitam ageret ; cujus possessionem adiit per gloriosam resurrectionem
Rom. 1. 4. suam . *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute , secundùm spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri* . Resurrectionis Christi Jesu fructus est , novum jus , nova potestas , quam in cœlo Christus habet , mittendi Spiritum sanctum , ut novam creaturam formet, ac renovet faciem terræ . Hinc S. Petrus in concione publica ad Judæos, ipsa die Pentecostes , qua super Discipulos effusus est Spiritus sanctus,
Act.2.& 34. habita , ait : *Hunc Jesum resuscitavit Deus , cujus omnes nos testes sumus . Dextera igitur Dei exaltatus , & promissione Spiritus sancti accepta à Patre, effudit hunc , quem vos videtis , & auditis* . Resurrectionis Christi fructus est , potestas Christo data in cœlo , ut illuc membra sua è terris trahat; ut ibi sanctos suos perenni beatitudine , gloria , immortalitate donet , coronet . Resurrectionis Christi fructus est , jus congregandi populum , quem
Psalm.2. acquisivit sanguine suo , ex omnibus terræ finibus . *Dominus dixit ad me : Filius meus es tu , ego hodie genui te . Postula à me , & dabo tibi gentes hæreditatem tuam , & possessionem tuam terminos terræ* . Resurrectionis Christi fructus est , summum imperium quod exercet in Angelos & homines,
Coloss.1. ut caput Ecclesiæ . *Et ipse est caput corporis Ecclesiæ , qui est principium , primogenitus ex mortuis : ut sit in omnibus ipse primatum tenens . Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare : & per eum reconciliare omnia in ipsum , pacificans per sanguinem crucis ejus , sive quæ in terris , sive quæ in cœlis sunt* . Crucis & Resurrectionis Christi fructus est , potestas omnis illi data in corda , seu voluntates hominum , ut illas victricis gratiæ suæ efficacia convertat , dirigat , trahat , agat , quocumque voluerit . Illi potestas data est , qui paulò ante crucifixus , qui sepultus in tumulo , qui mortuus jacuerat , qui postea resurrexit . In cœlo autem & in terra potestas data est , ut qui ante regnabat in cœlo , per fidem credentium regnet in terris : *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra* . Quamvis ergo magnum sit & arduum , quod vobis impono ministerium , humanasque vires superans , ne despondeatis animos ; imò potiùs confidite : Ego siquidem Filius unigenitus Dei , cœli ac terræ Dominus , mortis victor, triumphator inferni , Rex à Patre constitutus super Sion montem sanctum ejus , hæres universorum , sub quo curvantur qui portant orbem , vos elegi , vosque mitto ad hoc opus .

XI. *Euntes ergo docete omnes Gentes , baptizantes eos in nomine Patris , & Filii , & Spiritus sancti* . Missio Apostolorum in mundum universum , vocatio omnium gentium , Ecclesiæ fundatio ; electorum , quos nemo rapiet de manu ejus , acquisitio , sunt effectus novæ potestatis Christi Jesu, & Passionis ejus præmia . *Euntes ergo docete omnes gentes* , quia Christus *Vult omnes salvos fieri , & ad agnitionem veritatis venire* ; & pro omnibus mortuus est . Potest omnes ad se convertere , ipsique volenti salvum facere , nullum humanum resistit arbitrium . Docete adultos omnes regulam

Fidei

Fidei & doctrinæ cœlestis, quam à me accepistis. Docete, quid credere, quid sperare, quid timere, quid agere debeant. Tum rectè institutos, credentes, pœnitentes, baptizate in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Baptismus sit fidei doctrinæque ab ipsis receptæ signaculum & professio. Abluantur, non Ethnicorum more, qui sacris quibusdam per lavacrum initiantur, & impunitatem perjuriorum sibi spondent; sed *Viduis aquis*, id est sterilibus ac virtute destitutis, *sibi mentiuntur*. Non ritu Judæorum, qui proselytos per lavacrum initiant, & Jugo Mosaicæ Legis subjiciunt: sed ritu novo, mystico, singulari, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, ad omnium *peccatorum remissionem*, spiritalemque *regenerationem*, ac *renovationem*, ad interioris hominis *illuminationem*: ut scilicet *Unde genitalis auxilio superioris ævi labe detersa, in expiatum pectus ac purum desuper se lumen infundat*. Baptizantes eos *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, ut quorum una est divinitas, una sit largitio; & ut credentes, eumdem esse intelligant suæ regenerationis auctorem, qui generationis & creationis est auctor, Deum unum in essentia, & trinum in personis, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Ut denique innotescat, hominem per baptismum fieri filium adoptivum Patris, membrum Filii ejus Jesu Christi, templum Spiritus sancti, Deoque uni & trino consecrari, ut eum adoret, eique serviat in spiritu & veritate secundùm Evangelium. *Ablutio* itaque *delictorum obsignatur* in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, *sub quibus & testatio fidei, & sponsio salutis pignerantur*.

Tert. l. de Baptismo. — Act. 2. 38. Ad Tit. 3. 5. S. Cypr. S. Hier. in hunc loc. S. Fulgent. — Tert. l. de Baptismo.

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Baptizati estis infantes, doceri ante baptismum non potuistis: sed ex quo rationis usum habuistis, studiosè discere debuistis omnia ad salutem necessaria, quæ olim Catechumeni ante baptismum docebantur. Lugendum, quòd Christiani plerique in Fide & Lege Christi sint ita rudes, ac si neutram profiterentur. Sed esto Fidei symbolum, Legisque mandata memoria teneant: maxima pars ignorat, aut certè non attendit, quanta sit baptismi gratia, quanta sit Christiani dignitas, quàm *magna & pretiosa* dona per baptismum nobis Christus contulerit, ut simus *consortes divinæ naturæ, ut filii Dei nominemur & simus*. Nihil majus, nihil magis æstimandum gratia baptismatis, Christiani dignitate. Nulla nobis præterire debet vitæ nostræ dies, qua pro tanto beneficio, nobis à Deo sine ullis meritis nostris collato, gratias non agamus. *Non fecit taliter omni nationi*. Quàm pretiosum fidei donum! Quàm magna & incomparabilis baptismi gratia! *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis*. Galat. 3. 27. Sed præterea discendum, quænam sint Christiani hominis officia; quibus legibus, præceptis, votis observandis nos in baptismo obligaverimus.

XII. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: Docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis*. Quisquis baptizatus est, omnis Christianus, debitor est totius Legis Evangelicæ implendæ. Fides ante baptismum, observantia Legis Evangelicæ post baptismum exigitur: *Fides enim sine operibus mortua est*. Jacobi 2. 20. Cùm puer offertur Ecclesiæ baptizandus, Sacerdos interrogat: *Quid petis ab Ecclesia Dei?* Patrinus respondet: *Fidem*. Sacerdos: *Fides quid tibi præstat?* Patrinus: *Vitam æternam*. Tum Sacerdos: *Si igitur vis ad vitam ingredi, serva mandata: Diliges Dominum Deum tuum*, &c. Baptismo igitur obligamur ad servandum mandata Dei & Christi, non aliqua solùm, sed omnia: *Docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis*. Nam Jacobi 2. 10.

Qui-

Mat. 16. 24. *Quicumque totam legem servaverit, offendit autem in uno, factus est omnium reus*. Christi præceptum est: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*. Et si quis cætera præcepta impleverit, si tamen sæculi voluptatibus se immerserit, si carnis desideriis indulgere, si nihil eorum quæ cupiditatem fovere ac roborare possunt, negare illi voluerit, votorum baptismi infractor, Legisque Evangelicæ transgressor est: *Qui* enim *Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis*. Ideò in sacris baptismi Ritibus crux imprimitur fronti & pectori baptizandi, ut doceamur, de cruce Domini Jesu non esse erubescendum, sed eamdem amandam. *Accipe signum crucis tam in fronte, quam in corde: sume fidem cœlestium præceptorum, & talis esto moribus, ut templum Dei jam esse possis*. Christi præceptum est, in omnibus se humiliare: *Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum*. *Qui se exaltat, humiliabitur: qui se humiliat, exaltabitur*. Qui cætera præcepta observat, sed tamen se non humiliat, defectus suos ac miserias non agnoscit, se omnium postremum coram Deo, se peccatorum maximum non sentit ac profitetur; violator ille est votorum baptismi sui, & totius Legis Evangelicæ transgressor. Qui inimicos non diligit, qui injurias non ignoscit, qui maledicentibus sibi non benedicit: quamvis cætera legis capita servaverit, votorum baptismi, divinæque Legis violator est. Qui sæculi pompis non renunciat, sed luxum in vestibus, in supellectili, in curribus & equis, in satellitio sectatur; qui ludos, choræas, spectacula diligit, sectatur, frequentat, pactorum ac votorum, quibus se Deo in baptismo obstrinxit, totiusque legis Evangelicæ transgressor est. *Docentes eos servare omnia, quæcumque dixero vobis*.

Galat. 5.

Mat. 18. & 23.

XIII. *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi*: Id est, cùm sicut oves introjeritis in medium luporum, nolite de vestra infirmitate trepidare, sed de mea potestate confidite; qui vos usque ad consummationem sæculi, in omni hoc opere non derelinquam: non hoc ut nihil patiamini, sed quod multò majus est & præstantius, ut nulla sævientium crudelitate superemini. In mea enim potestate prædicabitis, & per me fiet, ut inter contradicentes, inter furentes, Abrahæ filii de lapidibus suscitentur. Ego insinuabo quod docui, ego faciam quod promisi . . . .

Auctor Librorum de Vocatione omnium Gentium, lib. 2. c. 2.

Implet Jesus proprietatem nominis sui: & qui ascendit in cælos, non deserit adoptatos: qui sedet ad dexteram Patris, ipse totius habitator est corporis: & ipse deorsum confortat ad patientiam, qui sursum invitat ad gloriam. Nobiscum est Christus, & cum Patre est; quia nec Patrem dimisit, cùm ad nos descendit; nec nos deseruit, cum ad Patrem ascendit. Nobiscum est ad consummationem usque sæculi, secundum præsentiam majestatis, secundùm providentiam, secundùm ineffabilem & invisibilem gratiam. *Totus Christus caput & corpus: corpus autem ejus est Ecclesia; non ista, aut illa, sed toto orbe diffusa: nec ea quæ nunc est in hominibus, qui præsentem vitam agunt; sed ad eam pertinentibus etiam his, qui fuerunt ante nos, & his qui futuri sunt post nos, usque in finem sæculi. Tota enim Ecclesia constans ex omnibus Fidelibus, quia Fideles omnes membra sunt Christi, habet illud caput positum in cœlestibus, quod gubernat corpus suum: etsi separatum est visione, sed annectitur charitate. Quia ergo totus Christus caput est & corpus ejus, propterea in omnibus Psalmis sic audiamus voces capitis, ut audiamus & voces corporis. Noluit enim loqui separatim, quia noluit esse separatus, dicens*: Ecce ego vobiscum sum, usque ad consummationem sæculi: *Si nobiscum est, loquitur in nobis, loquitur de nobis, loquitur per nos; quia*

S. Leo. s. 72. de Resur. Dom. 2.

S. Aug. Enar. in Ps. 56.

quia & nos loquimur in illo : & ideo verum loquimur , quia in illo loquimur . Nam quando in nobis , & ex nobis loqui voluerimus , in mendacio remanebimus .

Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus , usque ad consummationem sæculi. Præsens est nobis adjutorio gratiæ suæ, qui prævivit exemplis vitæ ac passionis mortisque suæ , in Evangelio suo nobis relictis . *Semper ante te habes , quem sequaris . Dominus exemplum in terra posuit , cùm Evangelium tibi reliquit . In Evangelio tecum est . Ergo sequere Dominum . Quid est , sequere Dominum ? Imitare Dominum . Quid est , imitare Dominum ?* Discite à me , quoniam mitis sum & humilis corde . Quia si distribuero omnia mea pauperibus , & tradidero corpus meum, ut ardeam, charitatem autem non habeam , nihil mihi prodest.... S. Aug. s.142. alias 34. inter Homil.50. " " "

Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus , usque ad consummationem sæculi . Hæc Salvatoris nostri promissio solatium est omnium sanctorum , qui prò fide ac justitia aliquid patiuntur . Hinc de S. Cypriano Martyre scribit S. August. *Quòd pro fide Confessionis Christi in exilium Curubim missus est , non Sancto Cypriano aliquid nocitum , sed multùm illi præstitum est civitati. Quò enim ipse mittebatur , ubi ille non esset , propter cujus testimonium mittebatur ? Christus ergo qui ait :* Ecce vobiscum sum omnibus diebus , usque ad consummationem sæculi , *in omni loco membrum suum excipiebat , quocumque furor inimici pellebat . O stulta infidelitas persequentis ! Si quæris exilium , quò Christianus jubeatur ire ; priùs , si potes , inveni , unde Christus cogatur exire . De patria sua in alienam te arbitroris excludere hominem Dei , in Christo nusquam exulem , in carne ubique peregrinum .* S.Aug.s.309. aliàs 12.inter additos a Parisiensibus.

TOMI SECUNDI FINIS.

INDEX
RERUM ET VERBORUM,
Quæ in hoc Secundo Tomo continentur.

P. *paginam*, N. *numerum designat*.

INDEX.

Chri-

I N D E X.

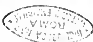
Deum

Matri-

Confi-

I N D E X.

Tri-

F I N I S.

